

DE VETERIBVS SACRIS CHRISTIANORVM RITIBVS

Siue apud OCCIDENTALES, siue ORIENTALES Catholica in Ecclesia probatis.

IOANNIS BAPTISTAE CASALII ROMANI EXPLANATIO.

In qua haud pauca, vt temporum præstitit ratio, de Sacris Ritibus, ac de illorum mystico sensu, deque Ecclesiasticis historijs modo adnotata, modo discussa simplici stylo patebunt.

Signum Typographiæ Bernardini Tani

ROMÆ, Apud Bernardinum Tanum. M. DC. XLVII.

SVPERIORVM PERMISSV.

DEO
TRINO ET VNI.

AVCTORIS VOTVM.

EX præcepto Diuinæ Maieſtatis Tuæ in ſanƈta, & myſtica lege: Vt Populus in promiſſam terram ad inhabitandum ingrediens de cunƈtis frugibus primitias tolleret, & pergens ad Sacerdotem, qui illas ſuſciperet, & poneret ante altare Domini Dei ſui. Deut. 26.

Primitiæ namque ſunt meæ iſtæ lucubrationes cunƈtorum operum, quæ mihi a Te ſummo Deo prouenisse lætor. Primitiæ certè ſunt iſtæ frugum terræ, quas Dominus dedit, nempè veri ſenſus ſacræ Scripturæ, quam Spiritus ſanƈtus condidit. Itaque primitias frugum iſtas, qualeſcunq; ſint, ego prouolutus in terram in ſublime altare tuum in conſpeƈtu Diuinæ Maieſtatis Tuæ eaſdem offero, dico, & conſecro.

At quoniam, vt dixit Archangelus Raphael Tobiæ: Sacramentum Regis abſcondere bonum: Tob. 12. opera autem Dei reuelare honorificum eſt. Ego pariter has ipſas meas lucubrationes, vt ad maiorem Fidelium vtilitatem illæ quoq; proficiant, ma-

ximè exopto; & propterea easdem a Diuina Maiestate Tua mihi iterum præstari humiliter peto. Sic etiam ipse Rex David gladium, quo Goliat Philisthæum percusserat, & in templo appenderat, 1.Reg.21. petijt ab Achimelech Sacerdote, & obtinuit inquiens: Non est huic alter similis, da mihi eum. Ego quoq; cum sacræ meæ istæ lucubrationes ex Verbo Maiestatis Tuæ penetrabiliores sint omni gladio ancipiti, vt cum fratribus meis communicem, necnon rebelles Sectarios confundam, Te Deo meo propitio, proficuum spero.

Tu Deus lux temporum, rerum, & hominum: in quo, & a quo, & per quem intelligibiliter lucent, quæ intelligibiliter lucent, omnia. Sapientia, in qua, & à qua & per quam sapiunt omnia: adueni mihi propitius Tu vna æterna, & vera substantia, vbi nulla discrepantia, nulla confusio, nulla indigentia, nulla mors: Tu scintillam aliquam tui, si non radium in meam hanc mentem immitte, vt & videre, attingere, & reserare possim in Veteribus istis Christianorum Ritibus, thesauros antiquitatis, & memoriæ, quos in æui diffuso, impliciroque sinu reponis & seruas. Iube quæso atque impera quicquid vis: sed aperi aures meas, quibus voces Tuas audiam: aperi oculos meos, quibus nutus tuos videam; vt Tibi semper placere valeam.

AD

AD LECTOREM.

RAGMENTVM de Veteribus Christianorum Ritibus iam à me in lucem proditum; sed plurimis Auctoris, & Typographiæ defectibus repletum: placuit eruditis aliquibus amicis etiam ex Gallia, & Belgio me admonere, vt idem Opus magis elaboratum, & absolutum iterum imprimi curarem. Quorum suasiones, cum mihi iussa semper fuerint; annui potissimum, quoniam florentibus annis nulla mihi ex legalibus studijs vtilitate reportata, nec vllo ex longo Principum obsequio mihi suffragante fauore; sicuti nec alio quopiam ex longis itineribus, & alijs laboribus fructu acquisito; nisi fortè modica aliqua rerum humanarum cognitione; quam comitata est sola mentis agitatio, & vanitas, cum omnes cogitationes meæ fuerint semper dissipatæ. Propterea hac saltem mea ingrauescente ætate residuum annorum meorum considerans, & quietam, tranquillamque vitam inquirens, omni humana dignitate, & alijs prædictis abnegatis ad Deum verum reuersus, sacris insignitus Ordinibus; vt ex eruditis sacrarum litterarum studijs, & circa Veteres hos Christianorum Ritus aliquid mihi compararem, plurimum mihi complacui.

Ritus namque, qui in Ecclesia seruantur, altissimarum signa sunt rerum, & maxima quæque continent cælestium arcanorum Sacramenta. Et sicut in Scriptura sacra, B. Hieronymo teste, singuli sermones, syllabæ, apices, puncta plena sunt sensibus: & quæ minima putantur in sacris Litteris, ea item sunt Sacramentis spiritualibus plena, & omnia in Euangelio summatim tractantur, ita in Ecclesia sancta Dei à Spiritu sancto informata nullus Ritus, nulla consuetudo, nullaque cæremonia à sanctis Patribus ad debitum Deo cultum persoluendum est introducta, quæ sacris mysterijs careat.

In cap. 5 Matth. & in Epist. ad Ephes. cap. 3.

Ex prædictis Ritib. & Cæremonijs ad Diuinam Maiestatem contemplandam non nisi eruditus, & religiosus quisquam aspirare idoneus est: siquidem ab his viris ordinata hæc atque in obsequium Domini IESV Christi (qui est Caput Ecclesiæ) insti-

ſtituta ſunt. Ac etiam Sacramenta Incarnationis, Natiuitatis, Paſſionis, Reſurrectionis, ac Aſcenſionis eius, & ſublimiter illi intellexerunt, & prædicare voce, litteris, atque huiuſmodi ſignis fideliter, & ſapienter voluerunt. Hæc vero Sacramenta celebrare, & cauſas coram non intelligere, quaſi lingua loqui

Primo Corinth. 14. eſt, & interpretationem neſcire. *Qui autem lingua loquitur*, inquit Apoſtolus, *Oret vt interpretetur*; ideſt vt ea quæ ſpiritu oramus, aut pſallimus, mentis quoque intelligentia capiamus. Quamuis etiam qui myſteria, vel ſigna Eccleſiæ fideliter, & piè frequentant, ſi cauſas eorum ſcire non poſſunt non tamen ſine fructu ſunt; ideo quippè inſtituta ſunt hæc, vt miro modo arcana Dei, quæ à paucis poſſunt intelligi,

Ad Rom. 1. penè ab omnibus poſſint agi, ex Apoſt. *Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum*. Ita vt omnes, ad quæ ipſi tenentur, intelligant, vel ſaltem ad maiorem fidelium vtilitatem proſint.

Sed cum memoriæ ego retineam, quod etiam Dominus per Moyſem præceperit, ſibi à filijs Iſrael primitias præſtari; & illi dum certatim offerrent, venerunt Artifices, & dixe-

Exod. 35. 36. runt Moyſi: *Plus offert Populus quam neceſſarium ſit: oblata ſufficiunt, & ſuperabundant*. Simile huic ſuſpicor poſſe mihi obijci: Iſte ſcribit, quod neceſſarium non eſt: Sancti ſcripſerunt: Sanctorum ſcripta ſufficiunt, & ſuperabundant. Nos haud ſufficimus legere, quæ Sancti ſcripſerunt, nedum hæc quæ iſti ignoti ſine auctoritate de corde ſuo proferunt. Hæc & alia grauiora ſurda aure ego præteriens, vt totus ad eam intentus, quæ me tacere non permittit, dilectionem Verbi Dei: primi-

Deut. 26. tias iſtas ex vigilijs laborum meorum congeſſi: *Et Domino Deo adorato epulabor in omnibus bonis, quæ dedit Dominus mihi*.

Et quamquam Sancti, & priſci Patres, qui nos præceſſerunt, plurima etiam hoc argumento tractauerint, non tamen

Epiſt. 64. ita omnia perfectè, quin nobis etiam aliquid remaneat ſupplendum: Senec. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt, multum reſtat operis, multumque reſtabit, nec vlli nato poſt mille ſecula præ-*

Cap. 39. *cludetur occaſio aliquid adiiciendi*. Vnde Eccleſiaſt. *Sapientiam antiquorum exquiret ſapiens, & Prophetis vacabit*.

Igitur Sacramentorum omnium opificem inuoco ſanctum Spiritum; vt hæc quæ per ſanctos Patres ipſe ordinauit; eadem gratia mihi ſecundum ſenſum, & auctoritatem ſcripturarum in perſcrutatione Eccleſiaſticæ antiquitatis aperire dignetur. Viſum eſt autem hunc librum ſic ordinari.

Vt primum cognoſcamus, quibus Ritibus mos fuit apud

pri-

priſcos fideles Diuinam Maieſtatem, & Sanctos eius venerari, & maximè de ſacris Imaginibus.

Secundo de Sacramentis nouæ Legis, & præcipuè de Veteribus eorundem Ritibus.

Tertio de Eccleſia Materiali, necnon de eiuſdem vtenſilibus, veſtimentis, & alijs pluribus ſacramentalibus, ac etiam de priſcis Ritibus circa prædicta.

Quarto de ipſa Eccleſia ſpirituali, in qua ſummus Pontifex præeſt, verus Chriſti Vicarius, Petri ſucceſſor, ac eiuſdem Eccleſiæ viſibile Caput circa omnes occurrentes difficultates.

Quinto de ſtatu Eccleſiæ Græcæ, & maximè in quo differant in præſenti ab Eccleſia Romana illius Schiſmatici.

Videbimus quoque de Ritibus, qui apud Orthodoxorum Eccleſiam quotidiani in vſum ſunt recepti, & de his quos diuerſis temporibus, & cauſis variari contingit, ac etiam de illis qui antiquati, & in deſuetudinem abierunt. Pariter de priſcis, & Eccleſiaſticis hiſtorijs plura conſiderabimus, & multa Sectariorum dogmata confutabimus: ac etiam myſticos ſenſus prædictorum Rituum, & alia multa, ipſo adiuuante Chriſto, digeremus.

Illud autem à bonis omnibus huiuſce ſtudij meritum, vel dignitas impetrare debebit; vt quamuis vetus cum ſuauitate vinum bibere illi ſint aſſueti, noſtra tamen muſta deſpuenda non iudicent: ſunt enim hic nonnulla, quæ multo ſtudio, ac labore homines adipiſcuntur: ſunt quæ admireris: ſunt quæ ſigillatim aſperneris; ſed ſunt ſimul omnia, in quibus Chriſtianorum temporum antiquitatem veneraberis pariter atque admiraberis: & quicquid maximè ſequendum, & imitandum, contra vero potiſſimum euitandum, ex ipſa rerum enarrandarum lectione intelligendo percipies.

Neque enim auctoritati Veterum quicquam in hoc detrahimus, ſcilicet Iſidori, Albini, Amalarij, Ruperti, Durandi, & aliorum, qui de huiuſmodi eruditiſſime ſcripſerunt; ſed licet ſemperque licebit ſalua fide ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ cuiquam aliorum lucubrationibus adijcere ad maiorem Dei gloriam quid ſenſerit. Vale.

IACO-

IACOBVS PHILIPPVS TOMASINVS
AEMONIAE PRAESVL.

Nobili, & Erudito viro Ioanni Baptistæ Casalio,
S. P. D.

QVINTVS annus est, cum Romæ suauissimæ conuersationis tuę perpetuo fauore nulla dies sine tuo aspectu transiret, qua nunc per Vrbem celeberrimam Orbis dominam, Romanorum Imperium in delubris, in ruderibus, in porticibus admiraremur, nunc in tua Bibliotheca, modo in tuo Musæo ad radices Auentini montis oculos, animumque reficeremus. Dulcis profectò illius temporis mihi semper hæret memoria. Iam obrepentibus paulatim annis, remanēt adhuc in me ea tuæ eruditionis exempla, quæ de Ritibus priscis, & recentioribus copiosè ac doctè disserebas. Gratulor modo, quod præclara illa ingenij monumenta de Ritibus profanis, cum Ægyptiorum tum Romanorum compendio in lucem produxeris: quæ auide expectata demum ad me peruenere in hac Æmoniæ solitudine non longe à maris obstrepentis æstu, frondisque Palladiæ vmbris in Musæo abditum, vt earum lectione animum oblectarem. Nec mora; vt primum lætus volumen inspicio, & oculo plusquam curioso translego, vinnulam heu orationem persentio, pulcherrimas etiam tui Musæi Icones, Saxa, Lucernas, Tripodes, Vasa, cæterasque curiosæ, & reconditæ eruditionis imagines elegantissimo verborum nitore comparere video. Tibi vero vniuersa mecum respublica literaria, quod tam solidè studioseque reconditam antiquitatis memoriam erueris, debebit plurimum. De Ritibus porrò sacris Commentarium dignitati Ecclesiasticæ magis consonum, summa cum voluptate peruolui, Argumentum sanè tuo ingenio dignum, iisque periucundum, qui omnem ingenij vim contulere ijs rite rectèque percipiendis, quæ primam Ecclesiæ disciplinam longa vetustate occultarunt, vberiore stylo si ampliaueris, non de amicis dicam, verum de vniuersa posteritate quantum alius nemo promereberis. Plures namque profanorum rituum scriptores habemus; sacrorũ autem paucissimos. Christiani nēpè cultus rationem ad hanc vsq. ætatem pauci, satisque parcè prodiderunt. Inde qui Ritus præsertim Baptismi, aquæ lustralis, Missæ, Eucharistiæ, similiumque initio fuerint, nondum omnibus perspicuum. Hæc verò omnia sic tuo calamo illustrata scio, vt erudito labore veterum Patrum lectionem obscuris fidei mysterijs redundantem insigniter illustraueris, rituumque sacrorum causam ita egeris, vt ipsorum insores tantum non euerteris, verum ab erroris pertinacia reuocaueris, dummodo rationes tuas æquo animo cognoscere voluerint. Si pari studio Saxa, & Monumenta in Templis Romæ per otium lustraueris, conatus profectò tam insigni labore haud erit indignus. Historicos & Polyhistores autem plurimum iuueris, si quę in tuis scrinijs habes, publicæ vtilitati expetita rei literarię damno haud distuleris. Perge nobilissime CASALI, & gnauiter cœpta sacrorum studiorum curricula tuorum Auorum exemplo perage. Virtuti tuæ inter cæteros præluxit IOANNES BAPTISTA CASALIVS: cuius nomen vt geris, ita viri planè eximij conatus pari fortuna sequere. Britanniæ ille Regi ob summam prudentiam ab intimis consilijs ad Serenissimam Rempublicam Venetam peracto legati munere, varijs tandem itineribus optatam quietem habuit Insula Bellunensi, qua toti orbi sua virtute præ reliquis enituit. Vale aduenarum columen, ac Vrbis delicium, meque tuo nomini deuinctissimum redama, vt Deo et Amicis viuamus. Aemoniæ die 15. April. 1646.

RE-

Reuerendiſs.^mo & Eruditiſs.^mo D.D.

IACOBO PHILIPPO TOMASINO AEMONIAE PRAESVLI.

S. P. D.

NON aliud meum certè fuit ingenium Reuerendiss. Præsul, cùm aliquid quod arriserit, chartis mandaui; statim aliquem conquirere, qui prudentia, & doctrina optimè sapiat: non vt scripti causam suscipiat, & reprehensione digna tueatur, & laudet; sed vt vulneribus medeatur, & si qua sint à recta ratione non bene dictata corrigat, emendet, deleat, ac penitus tollat. Neque enim fieri potest, vt omnia semper laudanda scribamus, reprehendenda nunquam. Id si nusquam alias, nunc mihi in negocio difficillimo peroptandum fuit: neque in re leui versamur, sed intima priscorum Christianorum Rituum penetrantes adyta, & euisceratas ex eorum pectore, & scriptis sententias examinantes: & iudicio facto ponderantes ea, quæ minus ad Catholicæ Ecclesiæ dogmata sustinentur: eaque tanquam spuria, & adulterina pandamus, refellamus, & reijciamus: recta vero, sanaque comprobemus. Hinc ego cum annis præteritis fragmentum de sacris, & profanis Veteribus Ritibus a me non benè compactum, & mutilatum ad te transmisissem, vt de eo quid tu sentires perciperem. Humanissimè a te suasus, vt illam partem De Christianorum Ritibus, quæ totam fere Catholicam Religionem auctorizat, & sectariorum confundit proteruiam, diffusius ego prosequerer. Igitur in hoc argumento, quæ inter legendum aut animaduerterim ipse, aut animaduersa ab alijs obseruauerim, quam libentissimè, vt tibi morem gererem, modo in lucem protuli. Tantæ cognitor causæ vnus tu mihi eris: Tu qui in omnem dicendi occasionem intentus omnia vbique rimando, omnia colligendo, & tua mentis feracitate omnia progignentis, tam multa, tam varia, tam apta rebus, tam opportuna temporibus, tam decora personis, quis non videt Opus ingenij tui, & intelligentiæ quantæ sint opes? vt ex tanta librorum congerie, quos in lucem protuleris, ad perfectam instruendam bibliothecam illi superabundent copiosè. Tu vero has meas lucubrationes, quas nec ordine, nec stylo, aut alio forsan defectu; quamquam non satis faciant, pro tua in me beneuolentia lætus suscipito, atq; quo polles ingenio, dijudicato, male compta perpolito, errata corrigito, spuria notato, si nihil est, quod arrideat, igne cremato. Quicquid feceris, optimè factum fuerit: exosculabor sententiam, nec iudicem alium appellabo: si autem hoc meum institutum tibi forsan probabitur, si erutam è Veterum Christianorum tenebris doctrinam frui luce permiseris, de tuo indicio summopere gaudebo.

Quod autem de Templis, Ruderibus, & alijs hic Romæ antiquitatis monumentis memoriæ retineas, quæ iam nos simul annis præteritis inuiseramus, lætor, sed magis lætabor si tu, vt mihi alias indicasti, iterũ proximo seculari anno Romã aduenies, vt ea diligentius intueamur, & perscrutemur. Hoc interim in eodem sacrarum antiquitatum argumento perfrueris eruditissimo Opere, quod breui adueniet in lucem titulo: Roma Subterranea, *& quamuis alias post obitum Antonij Bosij, eiusdem Auctoris mutilatum prodierit; at modo luculentissimè auctum, & illustratum ab Eruditissimo, & Admodum Reuerendo P. Paulo Aringhio Congregationis Oratorij apparebit.*

Demum cum mihi referendæ gratiæ facultas non sit; maioribus tuis beneficijs me magis, ac magis obstrinxi. Attamen non patiar profiteri, quod debeo, quemadmodum nec tu pateris non tibi me obnoxium facere & aliquo semper beneficio deuincire. Romæ. Kalen. Decemb. MDC. XLVI.

Amplitudinis tuæ Reuerendissimæ.

Addictiss. Deditissimusq.

Io. Baptista Casalius.

Erudito, & Nobiliss.mo Viro
D. IOANNI BAPTISTAE CASALIO

Io. Franciscus à Slingelant.
S. D.

POSTQVAM, Dei beneficio, liberum aëra paulisper haurire datum est, & à quadrimestri ægritudine, mihimet velut postliminio, redditus sum, nihil profectò antiquius habui, nihil ardentiore studio flagrabam, vt internæ mentis pabulo quodammodo reficerer, quam expatiari protinus in tripertitos sacræ, ac profanæ eruditionis campos, doctis omnibus, totique adeo posteritati, à tua, nobilissime Casali, munificentia reseratos. Equidem, iam inde, ex quo primum hisce in oris innotuit, te istud operis moliri, omnium sic expostulata votis sunt volumina Rituum; nec mora, nec requies inter amicos fuit, quin ad me illicò per litteras sciscitarent, num prodisset tandem, exoptatum Opus? Nunc vero, cum vnicum illud tantum, quo me donasti, exemplar, apud Belgas delatum sit, neque sufficiat explendæ siti doctiorum, qui haurire indè aut Cæremoniarum Ritus sacros, aut historias profanas, vel, quod caput est, perdiscere cupiunt solidioris doctrinæ argumenta, quibus Nouatorum dogmata conuellis; hæresesque fluxas esse, & vagas commonstras: atque eas denique, Orthodoxo partim stylo tuo, partim & proprijs telis iugulas, vel Sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate Euangegelica prosternis, ac penitus conficis. Committere igitur non potui. quin eius ergo, certiorem te redderem: simulque adhortarer audentius (ea, quæ mihi tecum, à multis retro annis necessitudine, coniunctioneque animorum intercedit, quæque penes Eminentissimum inter Eminentissimos, felicis memoriæ Cardinalem à Balneo, inter nos, longis tractibus Galliam per, & Italiam coaluit) vt secundas porrò curas, vberiori, atque auctiori editioni, quantocyus impenderes: Belgarumque in primis votis facere satis, animum inducas tuum. Ne auten pigeat te, gloriosum istum laborem subire, cogita identidem cum Xenophonte, obsonij loco, viris bonis, esse labores. Hos vero, quos tam præclaros exantlasti, fax mentis honestæ gloria, consequetur indubiè atque collustrabit: tuque in Opere isto æternaturo, superstitabis. Meministi autem quale responsum Crassus olim tulit: Non posse, scilicet fortunam aut opes, sibi quemque fingere, aut vitam protelare ad libitum: ingenium dumtaxat, fingere posse; quo solo, ad æternitatis perenne decus, enituntur mortales. Ac vitam extendere scriptis, hoc virtutis Opus. Honores quippe, tituli, diuitiæ, & alia quæque, fortunæ sunt: tribui posse à Principibus fateor; ingenium, doctrinaque non eripi, non dari. Et quis, te vno excepto, potiore titulo, aut maiore cum fructu, ac fide exercens calamum, per hæc sacrorum Rituum Controuersiarumque argumenta, decurrat? vt qui mores hominum varios lustrabas, & vrbes; ac studio discendi percitus, Alpium claustra peruasisti, Gallias late qua patent vndique perlustrans; Belgium deinde peragrans, atque ipsas adeo confœderatas Prouincias explorasti ad vnguem. Et ne quid intentatum relinqnas, temet in Angliam vltimam penetrans, traijcere fretum, vt variam istic, & laceram Ecclesiæ faciem dignosceres, constituisti. Post hos, tantos

la-

labores, viarumque anfractus superatos, beato nunc demum ocio, atque Vrbi, & tibi redditus, sub hoc felicissimo S. D. N. INNOCENTII PAPAE DECIMI Imperio, prodesse publico rectè instituis, fructumque peregrinationis tuæ, non modio neque trimodio, sed toto velut horreo admetiens Orbi vniuerso.

Ego denique, qui, epistolam scribere oblitus videar, vt in orbitam redeam, supremum hoc iterum, atque iterum te rogo, per, si quid amicitiæ nostræ non intermoriturae tribuas, vt patiaris exorari te, ad euulgandum locupletius volumina ista Rituum, extremis terrarum Morinis pariter, ac Belgis omnibus desideratissima. DEVS, auctor Pacis, idemque exercituum Deus, tranquilla Reges inter vtrosque, componat tempora: vt horum ad exemplum, tanquam maiorum luminum, cæteri quoque videant Moderatores Europæ Christianæ, vnum id conducere Ecclesiæ, vt ad Pacis studia conuertant animos, hostique Christiani nominis, deuota Deo pectora obijcant, & procul finibus nostris, atrox & crudele bellum, quod intentat, propulsare fortiter valeant. Hæc summa votorum, conceptissimis signata verbis. In qua desino & te bene valere iubeo. Scribebam in Areopago Belgij, Machliniæ. Eid. Apr. 1646.

Clarissimo, & Eruditissimo Viro

IOANNI FRANCISCO A SLINGELANT.

C. R.

Ioannes Baptista Casalius.
S. P. D.

TE magno excelsoque ingenio esse, nunquam mihi timide pronunciandum putaui; vt maximè in negocijs peragendis solertiam ad singulorum mores ita componas tuoi; vt vnus omnium guarus, nusquam hospes, atque insolens, vbique in patria esse videaris; & quam prudentiam Homericus Vlysses multarum vrbium mores videndo didicit; eandem tu magnam Europæ partem perlustrando maximè es consequutus. Vnde cum primum in hanc nostram Vrbem totius Orbis Caput aduenisses, ab hoc Inclyto Romano Populo libentissimè in Ciuem Romanum electus, & cooptatus fueris: inde in Belgium reuersus a secretis in Areopago Machliniæ fueris adscriptus; vt iam pridem apud felicis memoriæ Ioannem Franciscum Cardinalem à Balneo eodem munere in illius Legationibus Brabantiæ, & Galliæ, ac Romæ hic etiam fungebaris: ex his ego, & coniuncta etiam inter nos amicitia anno elapso transmisi ad te bonarum omnium litterarum eruditissimum lucubrationes meas de Profanis, & Sacris Veteribus Ritibus; & cum iudicium tuum, vt prosequerer ego illam partem De Veteribus Christianorum Ritibus, percepissem; hanc igitur ad te in præsenti magis elaboratam, & auctam remitto. At vero dum tu easdem has meas lucubrationes laudas: tantum absum ab eo, quod putasti non me latere huiusmodi Ritus, vt nihil in Epistola tua legerim tristius; & miror quod ingenij mei tenuitas te lateat, quod non solum in alijs innumerabilibus rebus multa me lateant; sed in his etiam huiusmodi Ritibus multo nesciam plura, quam sciam. Libenti animo nihilominus suscepi hoc Opus, vt mentem à Principum aulis, & inanibus mundi honoribus in præsens alienam, cum in adolescentia mea in his parum suffragante fortuna non ratio, non consilium profecerit: saltem in cadente ætate studiorum pabulo in huiusmodi Veteribus sacris Christianorum Ritibus, etiam te annuente, illam sic feliciori sorte recrearem.

Et maximè in hoc tuo genio etiam satisfeci, quoniam Batauorum Prouincia per totum ferè impij Caluini dogmatibus infecta; in illius tamen Metropoli Dordrechti, vbi ego elapsis annis humanissime iam hospes fui in Gentilitia, & Nobili domo tua, auitam tamen inibi maximè fidem, & Catholicam Religionem coli, & illibatam seruari deprehendi: ac non sine lacrymis gaudio permixtis sacra istic Missarum solemnia celebrari conspexi; quantum quidem per arctissimas temporis angustias eluctando familia tua consequi potest. Vnde ego ipse sæpius cogitabam eosdē fidelium Ritus tunc in illa domo tua potissimum peragi, quos alias sæuientibus Tyrannis ab exordio nascentis Ecclesiæ priscos fideles in Cryptis, & Cauernis celebrasse legimus, vt etiam in hoc ipso Opere nos indicamus.

Te igitur ex corde rogo; vt præsentes bellorum calamitates, quæ vndique totum Belgium deuastantur, fortiter feras, vt soles; donec mittat misericors Deus suum Angelum Pacis, qui omnia componat, & regat. Vale mi Slingelant. Quicquid sum, tuus sum: & Casalium tuum, vt facis, ama.

Romæ. Prid. non. Decemb. M.DC.XLVI.

In Librum
DE VETERIBVS
SACRIS CHRISTIANORVM RITIB.
P. PAVLVS ANTONIVS
DE AEILLI PARISINVS C. R. M.

INgenium, labor assiduus, pietasque Casalis
Concurrunt pariter singula ad istud Opus.
Et licet haud facile est dixisse an vincitur huius
Ingenio pietas, an pietate labor.
Vera tamen pietas, & multis gentibus orbis
Cognita, in authoris pectore prima sedet.
Hæc illi Batauos, terra, pelagoque potentes,
Quoque fluit Tamisus, suasit adire solum.
Illic Christiadum spreuit gens impia cultus
Hactenus, & iacuit relligionis honor.
At postquam, vt sidus, tua pagina, lumine fausto,
Gratanti Ausoniæ, docte Casali, micat:
Quisque suas damnat tenebras, veteremque requirunt
Anglica, cum Batauis, te duce, regna fidem.
Quin etiam Gallis non amplius Hydra resurgit,
Quæ Lodoicæa concidit ista manu.
Rupellæ frustra latebræ: totumque per orbem,
Antiquos ritus nunc celebrare iuuat.

Auctoris Responsio.

COmplacuit tibi Admodum Reuerende Pater eruditissimo epigrammate tuo mea scripta de Veteribus Christianorum Ritibus illustrare: plurimas idcirco gratias ago; sicut & immensas tibi & familiæ tuæ debeo semper, quod Lutetiæ in nobilissima, & opulenta domo tua pluries hospes fuerim; dum adhuc in sæculo tu esses, quando post peracta humaniora, & philosophiæ studia egregie, ac fortiter ibidem Nobilium aliorum Gallorum exemplo Regi tuo recolendæ memoriæ Ludouico XIII. in prælijs inseruiebas. At dein dum nobili coniugio a tuis destinabaris, maiora premens, & oculos è terra in cœlum intendens, mutata militiæ temporalis exercitatione cum spirituali; relicta domo & patria tua, vnica soboles viduæ matris tuæ ex Goudiorum nobilissima prosapia, Romam profugus aduenisti: singulari propè exemplo vt cœlum lucrifaceres, in cœnobium ingressus: pauper & humilis Christum Dominum imitatus, ibidem innocentia, & austeritate vitæ, extinctæ iam familiæ tuæ immemor, eidem in præsens dignè famularis.

INDEX CAPITVLORVM,

De Veteribus sacris Christianorum Ritibus.

PRIOR NVMERVS ORDINEM CAPITVLORVM DESIGNAT.
Secundus Numerus paginam eorundem Capitulorum.
Tertius Numerus & seqq. indicat paginam Notabilium ad prædicta capitula.

De Inter-

Pars Tertia.

De Cano-

Pars Quarta.

Pars Quinta.

De Plu-

In

APPROBATIO.

DE Veteribus Christianorum Ritibus Librum Auctore Ioanne Baptista Casalio Romano, iussu Reuerendissimi P. Fr. Vincentij Candidi Sacr. Apost. Palat. Mag. legi, nihilque in eo Catholicæ Fidei contrarium, nec contra bonos mores reperi; immo opus multa eruditione refertum, & Christianæ antiquitatis studiosis pergratum deprehendi; dignum quod Typis æternæ memoriæ mandetur. Die 10. Februarij 1646.

Ita censeo ego Didacus Cinquinus.

APPROBATIO.

R.me Pater. *Legi iussu tuo librum Viri clarissimi Ioannis Baptistæ Casalij inscriptum de Veteribus Christianorum Ritibus, nihilque in eo reperi, quod fidei Catholicæ bonisque moribus repugnet, quin etiam multa vidi; quæ Christianam historiam illustrare possunt. In quorum fidem, &c. Idibus Februarij 1646.*

Ego Paulus Iosephus Meronus ita censeo.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Magistro Sacri Apostolici Palatij
A. Sacratus Episcopus Comaclensis Vicesgerens.

Imprimatur.
Fr. Raymundus Capisuccus Magister, & Socius Reuerendiss. P. Fr Vincentij Candidi S. Palatij Apostolici Magistri Ord. Præd.

Moyses ad Populum Deut. cap. 4. inquit.

QVæ est alia Gens sic inclytá, vt habeat Cæremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legem, quam ego proponam vobis ante oculos vestros.

Et Dauid iam moriturus ad filium Salomonem. 3. Reg. cap. 2. inquit.

COnfortare, & esto vir fortis, & obserua, vt custodias mandata Domini Dei tui, & custodias cæremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia; sicut scriptum est in lege Moysi.

Lanfranchi Archiepiscopi Cantuariensis ex comment. de Eucharistia contra Berengarium.

De Historia Ecclesiastica efficacitate.

ECclesiasticæ Historiæ, & Sanctorum Patrum gesta, tametsi illam excellentissimam auctoritatis arcem non obtinent, qua donatæ sunt scripturæ, quas Prophetias, seu Apostolicas nuncupamus; hoc tamen probare sufficiunt, quod hanc fidem, quam nunc habemus, omnes fideles, qui nos præcesserunt, a priscis temporibus habuerunt.

PRÆ-

A

PRAEFATIO SEV

De Causa suscepti operis.

Lurimi ex priscis scriptoribus, cum de Ritibus nascentis Ecclesiæ sparsim multa eruditè scripsissent, de quibus recentiores pauca notarunt; cumque etiam plurimi ex nostris antiquarijs penes se copiam habean sacrarum supel- B lectilium veteris Ecclesiæ ad vsum illarum rerum, quibus tam sacra quam profana historia illustrari & confirmari valet; atque de ijsdem, mensibus præteritis publicè etiam eruditissimam habuerit Orationem magno Vrbis concursu Dominus Paulus Iosephus Meronius, à quo ego varia desumpsi: me vt eundem campum ingrediar excitarunt. Igitur honestissimum pijssimumque studium imitatus, congessi ex prædictis sacris veteribus Ritibus; nec non ex lapideis, ac æneis quibusdam supellectilibus priscorum Christianorum (maximè quæ adhuc in meo Museo seruo) fragmenta aliqua; de ijsdem scripturus, & nonnulla breuiter explicaturus; quasi si Christianis omnibus Euangelicum illud Ioan. 6. dictum esset: *Colligite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant*,

Hæc inquam libenti animo sum aggressus; quoniam annis præteritis in Galliam, Angliam, Hollandiam, & Germaniam cum diuertissem, cumque ibidem ex librorum lectura, & ex colloquio eruditorum virorum cognouissem, Hæresim hisce nostris temporibus in hoc potissimum versari; quòd in quarto & quin- C to sæculo fuerint superaddita & immutata Ecclesiæ Sacramenta, sacramentalia, necnon & cæteri priscorum fidelium ritus: vnde in hoc nostro opere si ex sacrarum Scripturarum auctoritate, & Apostolica traditione, ex sacris Concilijs & Orthodoxis auctoribus, maximè antecedentium sæculorum, cognouerimus, omnia prædicta, sicut in ipso nascentis Ecclesiæ exordio, sic etiam adhuc apud nos in vsu esse, quæ principaliora & Orthodoxæ fidei substantialia sunt: aduersariorum Hæreticorum cauillationes destructas, & nostrum munus adimpleuisse censebimus. Præterea quantum hæ nostræ lucubrationes, siue ad historiam illustrandam, confirmandamque, siue ad Ecclesiam ab Hæreticorum conatibus vindicandam, valeant: pro mearum virium tenuitate quambreuissimè referam.

D

Vt igitur in Prima Parte nostri operis cognoscamus, quibus Ritibus mos fuit apud priscos fideles Diuinam Maiestatem, & Sanctos eius venerari: De figura sanctisimæ Crucis primò dicemus.

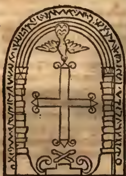
PARS PRIMA. A

De Figura ſanctiſsimæ Crucis apud Priſcos: varijs modis expreſſa.

Cap. I.

QVONIAM à priſcis illis Eccleſiæ Magiſtris ita inſtructi ſumus, vt res omnes Chriſti nomine, ſignoque Crucis auſpicibus aggrediamur: De hoc primum agendum, cum ego præſertim apud me habeam diuerſas huiuſmodi Cruces antiquiſſimas; Quarum vna parua eſt ex lapide pretioſo ſcalpta, & in ea Chriſtus affixus cernitur quatuor clauis; ſtantibus hinc inde Beatiſſima Matre, & Euangeliſta Ioanne. Altera ex metallo vnius digiti longitudinis, adducta ex Orientali Ciuitate Aleppi, & eruta ex antiquiſſimo Chriſtianorum Templo ſubterraneo, quod nunc verſum eſt in vſum ſtabuli; nec in hac Cruce Chriſtus affixus apparet, ſed ſolummodo adumbratus. Tertia pariter è metallo antiquiſſima, in qua Chriſtus patiens non eſt affixus, ſed in Maieſtate quaſi Imperans; & huic ſimilis eſt celeberrima Imago illa, quæ in Vrbe Luca ſeruatur, à Nicodemo, vt traditio eſt, elaborata; de qua Cardinalis Baronius anno 1099. & ibid. Spondanus in epitome num. 7. ex quibus duas poſteriores hic effigiatas propoſui. B

Antiquitus Crux effigiata.

Effigiabant aliquando antiquitus Crucem, vnà cum Columba in ſummitate, quæ eſt ſymbolum Spiritus ſancti; ſicuti hic proponam imaginem illam, de qua in Ciuitate Meliapori, dicta S. Thomæ apud Indos. Quæ Crucis imago inuenta in Eccleſia, vbi affirmabant Incolæ ſanctum Thomam Apoſtolum interfectum, eiuſdem Apoſtoli ſanguine tincta, ſingulis annis octo dies ante celebrationem Natalis Domini, cum Euangelium in officio Miſſæ inchoaretur, in nigrum colorem; deinde in cœruleum verſa, multum ex ſe liquorem ſplendidum mittebat. Oſorius lib. 3. de rebus Regis Emmanuelis. Baronius ann. 57. vbi Spondanus num. 34. & P. Kircherus in ſuo Prodromo cap. 4. latè. C

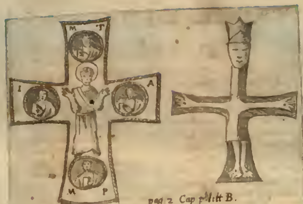
De Cruce in Vaticano.

Præterea tempore, quo ſupplicium Crucis frequens fuit apud Gentes in Reos, & Latrones; Chriſtiani magna circumſpectione apponebant Imaginem Chriſti Patientis affixi ad crucem; ſed hanc potius exponebant gemmis, & margaritis ornatam, vt etiam canit Eccleſia. D

O Crux ſplendidior cunctis aſtris.

Ad pedes eiuſdem Crucis effigiabant aliquando imaginem Agni effundentis ſanguinem ex pectore, & ex quatuor pedibus, in ſymbolum Chriſti crucifixi; vt ex opere muſiuo in antiquæ Vaticanæ Baſilicæ abſide iam extabat: quam imaginem hic delineatam propoſui.

In hoc primi illi fideles fragilitati recentium initiatorum indulgebant, qui ſiue ex Iudaiſmo, ſiue ex Gentilitate ad fidem Chriſti conuertebantur: accidebat enim vt ex his multi erubeſcerent Chriſtum Cruci fixum vti Deum adorare; ex Apoſtolo 1. Cor. 1. *Nos quidem prædicamus Chriſtum Cruci fixum: Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam:* & poſt Nicephor. Sozomen. & Caſſiodorum,

pag 2 Cap p. litt B.

A rum, refert Card. Baron. dicto anno 1099. vbi Spondan. num. 7. Hoc nobis etiam indicauit S. Paulinus Episcopus Nolanus, epist. 12. ad Sulpitium Seuerum dicens:

Sub Cruce sanguinea niueo stat Christus in Agno.

Et paulò post.

Sanctam fatentur Crux, & Agnus victimam.

Et hic est Agnus ille mansuetus, de quo Isaias cap. 53. *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus innocens coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Et hunc ipsum indicauit Præcursor Ioannes: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ad hanc imaginem sanctissimæ Crucis, & Agni immaculati, ex cuius latere sanguis

B in Calicem effunditur, respiciens Summus Pontifex Innocentius III. Mysteriorum Missæ lib. 4. c. 44. inquit: *Non enim solum lauit nos Christus à peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum fudit in Crucis patibulo: verum etiam quotidie nos lauat à peccatis nostris in sanguine suo, quando eius sanguinem accipimus in calicis poculo.* Nec durum nobis debet esse, quod fragilitati priscorum illorum fidelium indulgerent sancti illi Patres circa ritus, qui directè Christianæ Religioni non repugnarent: quoniam suaui-

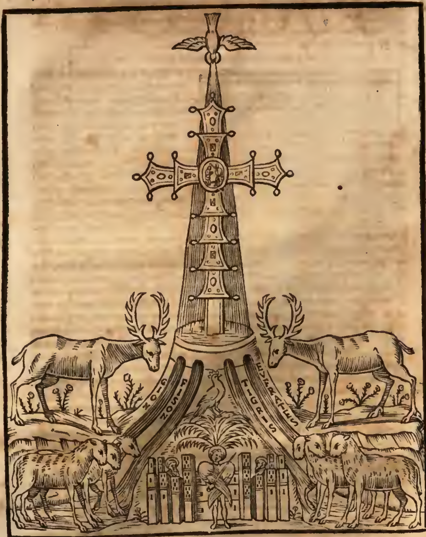
C ter ad verum cultum erant ij reducendi; vt in nostro proposito S. Gregorius Magnus scribens Mellito Abbati in Regist. lib. 9. ep. 71. inquit. *Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est: quia is, qui locum summum ascendere nititur, gradibus, vel passibus, non autem saltibus eleuatur. Sic Israelitico populo in Aegypto Dominus se quidem innotuit: sed tamen eis sacrificiorum vsus, quos Diabolo solebat exhibere, in cultu proprio reseruauit: vt eis in sacrificio suo animalia immolare praciperet, quatenus, &c.* Hinc est, quod plurimi similes ritus, siue Hebræorum, siue Gentilitatis, perseuerauere etiam apud priscos illos fideles: sicuti & alij similes à summis Pontificibus, & alijs sanctis Patribus in Christianam Religionem redacti, vt in d. epist. S. Greg.

Hæc consuetudo exponendi Agnum fuit seruata, donec anno 680. sub Papa Agathone, & Constantino Pogonato imperante, in sexta synodo Constantinopolitana can. 82. fuit decretum, vt loco figuræ Agni pingeretur in cruce Christus in figura hominis, dator gratiarum. quod etiam confirmauit Adrianus

D Primus, prout expressè in Decreto de consecrat. distinct. 3. can. sextam sanctam.

Sed de prædictis Crucibus Gemmatis, quas effigiare Prisci fideles consueuerant; alia singularis & mysterijs repleta, lapide musiuo expressa repræsentatur in Lateranensis Basilicæ abside: quæ quanquam Nicolao Quarto Romano Pontifice sedente fuerit restaurata; ea tamen omnino similis perhibetur, vt ibidem à Magno Constantino iam fuerat constructa: quam etiam hic nos delineari curauimus.

Columba super hanc Crucem expansis alis apparet (vt in alia Cruce sancti Thomæ in Ciuitate Meliapori, quam etiam effigiauimus supra) ex cuius nostræ Columbe ore copiosæ superessluunt aquæ, quæ totum Crucis truncum irrigant: inferendo ad illud, quod S. Paulinus Nolanus ep. 12. ad Seuerum Sulpit. scripsit,

DE CRVCE IN LATERANO.

Crux in Laterano quid significet.

Et per Columbam Spiritus ſanctus fluit. Quoniam ſicut Spiritus ſanctus in Columba ſuper Dominum apparuit; rectè per Columbam Spiritus ſancti chariſmata figurantur. Dictæ aquæ in profundo Crucis fontem repreſentant; è quo flumina ſcaturiunt, quibus nomina quatuor fluminum terreſtris Paradiſi ſunt adſcripta; quæ in quatuor partes diuiduntur, iuxta quatuor mundi plagas, & quatuor humani generis ſtatus; hoc eſt Naturæ, Legis Moſaycæ, Euangelij, & Gloriæ: ſic vt omni loco & tempore copioſè participarent homines huius diuinæ Crucis ſpiritualibus donis à ſancto Spiritu, vt in pſalm. 129. *Quoniam apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.* Hinc Robertus Abbas in Numeros Comment. lib. 2. c. 7. inquit. *Hoc facto egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ: nil verius: paſſo namq; Chriſto fluxerunt aquæ ſcripturarum, torrentes gratiarum Spiritus ſancti inundauerunt.* Innuentes etiam aquæ iſtæ ſeptem Eccleſiæ Sacramenta a Cru- D

ce

A ce prouenientia, quibus omnia dona & gratiæ sancti Spiritus super iustos & electos effluunt; & potissimum ad sanctissimum Sacramentum Baptismi respiciunt, de cuius aqua Spiritus sanctus promiserat per Ezechielem cap. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris.* Quòd autem Fons, & Flumina prædicta Baptismum denotent, testis est effigies Præcursoris Christum baptizantis in medio huius nostræ Crucis. Fontem & Flumina ista præuiderat iam Regius Propheta, quòd fœcundare debuissent Ciuitatem Dei; hoc est sanctam Ecclesiam, vt in Psalm.45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Hinc etiam sub eadem hac nostra Cruce instar Ciuitatis Ecclesia sancta apparet expressa, vera supernæ Ciuitatis, & cœlestis Hierusalem imago: vera spiritualis effigies terrestris Paradisi, ad cuius sanctæ Ciuitatis regimen Christus ipse adest; cuius typus in medio ipsius Ciuitatis eminens Palma apparet, victoriæ, & triumphi symbolum; ac supra Palmam residet Phœnix, qui Christum Saluatorem supra Crucem apertè denotat: quoniam vt Phœnix supra Palmam volitans se ibi comburens moritur; & iterum post mortem renascitur: sic &
B Saluator noster Christus supra victricem arborem Crucis ardenti charitate cum ascendisset, amore erga nos mori voluit; & quasi mysticus Phœnix cum postea resurrexisset, vicit, & subiugauit Tartarum, mortem destruxit, vt nobis æternam vitam repararet: quod iam à multis sæculis in Christi persona fuerat præuisum in Cantic. cap.7. *Ascendam in Palmam, & apprehendam fructus eius.* De quo mirando facinore Lactantius, dum de Phœnice loquitur, sic inquit:

Aeternam vitam mortis adepta bono.

Eiusdem Ciuitatis Dei, hoc est, sanctæ Ecclesiæ, Custodes sunt sancti Angeli, & inter illos præsertim gloriosus cœlestis militię Dux sanctus Michael Archangelus, effigiatus per Angelum ante ianuam dictæ Ciuitatis, habentem euaginatum gladium in manu: alludens ad Cherubinum, quem Deus ante terrestris Paradisi ianuam constituerat: quorum Angelorum custodiam piè à Deo intercedit sancta Ecclesia, his verbis: *Ciuitatem istam tu circunda Domine, & Angeli tui custodiant muros eius:* eiusdemque Ciuitatis desensores sunt Apostoli sancti, & ma-
C xime gloriosi principes Petrus & Paulus; quorum imagines supra muros eiusdem effigiatas videmus.

Respicimus etiam in hac nostra musiua figura Ceruos, & Agnos, qui auide bibunt aquas è sacro fonte scaturientes, & per dicta flumina se effundentes. Per Ceruos denotantur credentes ex gentilitate, qui virtute sanctæ Crucis non solum aquis Baptismi erant aspergendi, verum & aquis verbi Dei, ac eiusdem doctrinæ ab Idololatria & peccato erant mundandi, vt exponit D. Hieronymus in Ezechielem cap. 63. his verbis: *Tunc omnis Gentilium turba cognoscet, quòd ego eos tollam de terris, in quas dispersi erant, & reducam in terram Ecclesiæ, & effundam super illos aquas doctrinæ, & sermonis Dei: & mundabo illos ab omnibus inquinamentis suis, & ab vniuersis Idolis atque erroribus, quos in suo corde simulauerunt,* &c.

Per Agnos effigiatos, dum bibunt aquas effluentes per flumina, quæ à fonte sanctissimæ Crucis emanant; innocentes Fideles significantur, qui ex hac aqua bibunt, vt immaculati à peccatis ferentur: quod Christus ad Ecclesiam ex persona sponsi ad sponsam voluit indicare; vt in lib. Canticorum cap.4. & 6. *Den-*
D *tes tui sicut greges ouium, quæ ascenderunt de lauacro: omnes gemellis fœtibus, & sterilis nō est in eis.* Ad quod respiciens D. Augustinus de Doctrina Christiana lib.2. cap.6. & idem in psalm.94. inquit: *Intueor in his verbis Sanctos, cum eos quasi dentes Ecclesiæ video præcidere ab erroribus homines, atque in eius corpus emollita duritie quasi demersos, mansosque transferre. Oues etiam iucundissimè agnosco detonsas, oneribus sæcularibus tanquam velleribus depositis, & ascendentes de lauacro, id est, de Baptismate, creare omnes geminos, id est, duo præcepta dilectionis; & nullam esse ab isto sancto fructu sterilem video.*

Mos quoque fuit antiquitus, in musiuis & alijs Ecclesiasticis picturis Agnos bibentes ad flumen effigiare; non solum vt sanctos Apostolos indicarent; de quibus cum lætitia canit etiam hodie Ecclesia: *Isti sunt Agni nouelli, qui annuncia-*

uerunt, Alleluia: modò venerunt ad fontes, repleti sunt claritate, Alleluia, Alleluia: A
Quinimo, vt nos ostendimussupra, ad Christum ipsum denotandum, Agnum etiam effigiabant in medio aliorum duodecim Agnorum, sicut Christus in medio duodecim Apostolorum, vt legitur Apocal. cap. 7. *Quasi Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.*

Sed vt clarius Fideles illi Christum exprimerent; non solùm eum Agni symbolo effigiabant; verùm supra eiusdem Agni caput signum Crucis aliquando ponebant; ac etiam interdum duabus Græcis litteris Christum pariter significabant: quorum Agnorum effigies ex antiquis marmoribus, & alijs musiuis hic nos effigiauimus. B

De Cruce coronata.

Reperitur præterea altera Crucis species, quæ *Coronata* nominatur; non minus veneranda ac mystica prædictarum; quam nos hic effigiauimus ex abside musiuo Ecclesiæ sancti Clementis hic Romæ in Cœlio Monte, Nicolao Primo Rom. Pont. sedente extructa: In cuius superiori parte, & alijs extremitatibus vndequaque non vnam tantum, sed plurimas videmus Coronas: mysticè denotantes, quod quanquam ardua & difficilis sit ipsa Crux, quam Fideles & electi sustulerunt viuentes in mundo; eò sublimiores sint Coronæ, quas ijsdem benignus & misericors Deus præparauit in Cœlo: vt indicauit sanctus Paulinus Nolanus epist. 12. ad Seuerum.

Sanctorum labor, & merces, sibi ritè cohærent:
Ardua Crux, pretiumque Crucis sublime Corona.

Quibus Coronis non coronabitur quispiam, nisi in agone huius mundi legitimè certauerit. At vero circa huiusmodi Coronarum effigies quantum augeatur pietatis studium, & viscera doloris compunctione, & deuotionis ardore maximè comprimantur & collidantur: scribit S. Basil. homil. in 40. Martyres his verbis: *In Ecclesia ad spectandum me alliciunt picturæ flores; contemplor fortitudinem Martyris, Coronarum præmia considero; & tanquam igne incendor æmulandi cupiditate, atque prostratus & supplex per martyrem Deum adoro, salutemque percipio.* C

Corona vero, quæ in eminentiori cornu huius Crucis apparet, per manum quandam sublata; indicat apertè gloriosam victoriam & triumphum, quem per sanctissimam Crucem Christus obtinuit; alludens in hoc ad Romanorum triumphos, in quibus Imperator gestabat Coronam aliena manu elatam: cum & hæc Corona expressa sit similis illis, quas Crassus ex auro & argento in ludis & certaminibus, vt præmium constituit, de quibus Plinius lib. 21. cap. 3. *Crassus diues, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit.*

In eadem nostra Cruce Imago nuda Crucifixi Domini cernitur, clauis quatuor affixa, sub cuius pedibus ad fulcimentum corporis extat tabella, quæ *suppedanea* nuncupatur. D

Cernimus in eadem Cruce candidas Columbas duodecim, duodecim Apostolos denotantes, quibus præcepit Christus apud Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ:* Quæ verba vt sint intelligenda docet D. Ambros. de Fide lib. 3. cap. 7. *Præmittitur astutia, vt sit tuta simplicitas: sunt enim serpentes Euangelici, qui exuunt veterem vsum, vt induant nouos mores; sicut scriptum est: Expoliantes veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum secundum imaginem eius, qui creauit eum. Discamus ergo depositis vetusti hominis exuuijs, euangelicorum serpentium vias; vt more serpentium seruare caput, fraudem cauere nouerimus.*

Nec

A

B

C

CRVX CORONATA.

D Nec prodeſt ſimplicitas, quæ rectum non diſcernit, vt quis innocens inueniatur. Hinc Paulus ad Roman. 16. *Volo vos ſapientes eſſe in bono, ſimplices autem in malo*. & primo Corinth. 14. *Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote*. Quòd autem Columbæ circa Crucem denotent Apoſtolos, expreſſe de huiuſmodi Imaginibus ſcripſit S. Paulinus ep. 12. ad Seuerum.

Crucem Corona lucido cingit globo:
Cui Coronæ, ſunt Corona Apoſtoli;
Quorum figura eſt in Columbarum choro.

Eſt etiam talis Columba dilecta illa ſponſa, quam cœleſtis ſponſus ſic inuitat in Cantic. cap. 2. *Surge, propera Amica mea, Specioſa mea, & veni, Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ*. Quòd autem hæc Columba inuitetur ad

ſe

se protegendum in foraminibus petræ, declarat S. Bernard. in Cantic. sermon. 62. ex verbis psalmi 54. *Quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* & sic inquit: *Ecclesia Columba est, & sic requiescit. Columba, quia innocens, quia gemens: Columba inquam, quia in mansuetudine suscipit insitum verbum: & requiescit in verbo; hoc est in petra: nam petra est verbum.* Foramina petræ, & cauerna maceriæ, ad quæ inuitatur hæc dilecta sponsa ad se protegendum; non aliud sunt, quam fixuræ clauorum Christi Crucifixi. Hinc sanctus Bernardus ibidem serm. 61. inquit: *Foramina petræ vulnera Christi interpretans: recte omnino; nam petra Christus. Bona foramina, quæ fidem astruunt resurrectionis, & Christi diuinitatem: Dominus meus, inquit, & Deus meus: vnde hoc reportatum oraculum, nisi ex foraminibus petræ? In his Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos: in his se Columba tutatur, & circumuolantem intrepida intuetur Accipitrem: & ideo ait: Columba mea in foraminibus petræ. Vox Columbæ: In petra exaltasti me.* A

Effigiabátur Columbæ à priscis illis fidelibus penes Christum Crucifixum; vt indicarent semper ibidem residere puros, mansuetos & innocentes tanquam Columbas gementes, flentes, & semper meditantes in lege Domini, vt in Isaia, cap. 38. *Sicut pullus hirundinis sic clamabo: meditabor vt Columba:* quod nullibi quam in ipsa Cruce perfici melius potest. S. August. in psalm. 54. *Columba enim pro signo dilectionis ponitur, & in ea gemitus amatur: nihil tam amicum gemitibus, quam Columba; die noctuque gemit; tanquam ibi posita, vbi gemendum est.* B

Quòd autem effigiassent primi fideles Columbas supra ipsam Crucem in principio nascentis Ecclesiæ: vidimus nos etiam supra ex illa Cruce Ciuitatis Meliapori in Indijs, quam effigiari & scalpi fecit in petra gloriosus sanctus Thomas Apostolus: cuius Columba non solum indicabat Spiritum sanctum supra ipsum Christum apparuisse, verum & supra eundem resedisse plenitudinem & septiformem gratiam donorum & virtutum omnium ipsius sancti Spiritus: vt refert Rupertus Abbas de Operibus Spiritus sancti lib. 1. cap. 22.

Apparet in calce huius nostræ Crucis Ceruus, qui flatu videtur serpentem absorbere: Symbolum peccati ab homine concepti, a quo nisi Spiritus sancti afflante gratia per Sacramenta e sanguine Christi prouenientia, tanquam à viuis fontibus; non purificatur; vt propterea dixerit Psalmista: *Quemadmodum desiderat Ceruus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus: sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum.* Quod mysticè explanauit D. Hieron. in psal 41. *Mos est Ceruo, vt inuentum serpentem naribus hauriat: & post hæc exardescens, extinguat sitim. Ergo homo Ecclesiæ, qui diu in actu venenoso degebat, vbi se perspicit cœno fornicationis, Idololatriæ fœtore repletum, desiderat venire ad Christum, in quo est fons luminis; vt ablutus baptismo accipiat donum remissionis: sed & si quis hodie nostrum extinctis vitijs ignescat in desiderium Dominicæ contemplationis, potest & ipse dicere: Quia desiderat anima mea ad te Deus.* Hinc etiam in nostra figura duo Cerui ardenter bibunt ad quatuor flumina erumpentia ab ipsa Cruce, vt à serpentium veneno curentur; sicuti etiam homines ad aquas Sacramentorum bibentes a peccatis mundantur; vt declarauit Ruffinus Aquileiensis in psalm. 41. *Dicitur natura esse Cerui, vt serpentem flatu suo extrahat, atque ipsum ad renouationem suam transglutiat: quo absorpto tanta siti propter venenum inardescit, quòd non sufficit ei de vno fonte potasse, sed ad plures currit. Ad hunc modum se perhibet hæc anima perfecta Deum desiderasse, dicens: Quemadmodum, id est, Quam ardenter desiderat, & festinat Ceruus absorpto serpente, non ad vnum tantum, sed ad plures aquarum fontes: ita ad illum modum & ardore, & feruore anima mea absorptis vitijs desiderat peruenire ad te: Quoniam apud te est fons vitæ, ad quem tu ipse animas inuitare dignatus es, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. & iterum: Qui bibit ex hac aqua, quam ego do, fiet in eo fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam.* C D

Mysticè huiusmodi Cruces alia pia symbolica continent ornamenta, nempè flores, vt indicarent talem fuisse Christum: *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Fructus denotant immensa iustorum dona tum gratiæ, tum gloriæ, quæ ex Cru-

ce

A ce prouenîunt; vt in Prouerb.cap.11. *Fructum iusti lignum vitæ:* de quo in Apocalip.cap.22 *Lignum vitæ afferens fructus per singulos menses*. At de ijs & similibus alijs imaginibus hæc dicta sufficiant: quarum plurima veneranda mysteria antiquitatum indagatori melius patebunt.

Præterea de hoc salutifero Crucis signo inquit Corn. à Lapide in epist. prima ad Corinth. cap.1. num. 23. quod lingua Chaldaica, & Indica illud pronunciatur verbo *Mascal:* quo etiam significatur Dei sapientia, & virtus: indeque ibidem ait allusisse Paulum: *Prædicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & sapientiam*. Siquidem hæc vox Crux, commutatis tantum litteris symbolicis, & punctis; scandalum, stultitiam, & sapientiam significat.

Præterea Aegyptij, quamuis ignoranter, ex Horoapolline hieroglyphic. 112. vitam, & salutem futuram indicantes; geminas lineas ducebant, quarum transmissa altera alteri in perpendiculi modum ductæ substerneretur; atque eius rei
B nulla alia suppetebat ratio, nisi quod hæc Diuini cuiusdam mysterij significatio esset. quod etiam explicauit Marsilius Ficinus de vita cœlitus comparanda cap.18.dicens: *Inter characteres Aegyptiorum Crux vna erat insignis, vitam eorum more futuram significans; eamque figuram pectori Serapidis insculpebant*.

At ego in alio meo tractatu de prophanis Aegyptiorum Ritibus, cap. 13. vbi de Iside, & Osiride, delineari curaui effigiem Osiridis habentis in manu Crucem, seu Tau; sicuti & hic delineatam propono ex Musæo Domini Octaui Tronsarelli effigiem Herculis circundati pelle Leonis, & habentis signum Crucis decussatæ: quod non aliud indicasse credo, quam quòd ad consequendam vitam, & salutem in hieroglyphico Crucis, operandum sit prius fortitudine, & virtute, vt in Hercule, quem euexit ad æthera virtus.

Sed hoc eminentiùs etiam apparet nobis, non verbis expressum, sed ad viuum præfiguratum, & delineatum ex antiquissimo Aegyptio-
C rum Hieroglyphico in celeberrima ænea tabula Cardinalis Bembi, quam etiam inspexit in parte Iacobus Bosius in tractatu *Della trionfante Croce*. Est ibi Arula bipes, in qua stat vrceus è duabus partibus aquam in modiolos effundens: vrceo supernè infixa est Crux, & in vtroque illorum modiolorum positum est aspergillum; quasi hæc nobis indicare velint, quod per sanguinem, & aquam ex latere Christi prodierint Sacramenta, & sacramentalia Ecclesiæ sanctæ: ad Hebreos 9. *Et sine sanguinis effusione non fit remissio*. Quæ omnia
D absque signo Crucis exerceri nō possunt. Sanctus Cyprianus de baptismo Christi in princ. inquit: *Nos in Cruce Christi gloriamur, cuius virtus omnia peragit Sacramenta, sine quo signo nihil est sanctum, nec aliqua consecratio meretur effectum. Hinc omnium sanctificationum exurgit sublimitas, & profundum: & longè, latèque diffunditur plenitudo gratiarum*.

D

Vrceus in prædicta figura, supra quem est posita Crux, potest nobis significare Christum crucifixum, de quo per Prophetam: *Quoniam apud te est fons vitæ*. Hinc sanctus Ambrosius in exposit. psalmi 45. *Fons ibi est, vbi Christus est*.

B *Fons*

Fons est, vt aquæ superefluant requirentibus, quo & vniuersa carnis, vel flagitia diluantur, vel restinguantur incendia. Et iste Diuinus Fons ex latere Christi fuit iam ante pronunciatus per Zachariã cap. 13. *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitatoribus Hierusalem in ablutionẽ peccatoris, & menstruatæ: & erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur vltra.* Et Ezechiel · *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & vniuersis Idolis vestris mundabo vos.* A

Extant præterea ante prædictam Arulam hieroglyphicam expressi duo viri genuflexi, sanctam Crucem adorantes; ac etiam sinistra manu portantes eandem Crucem in summitate cuiusdam instrumenti, quod Sistrum, vel huiusmodi quidpiam æneum est: dextera autem manu tenentes ijdem Vasa. Et hoc nobis demonstrasse videtur, quod antiqui Aegyptij abalienantes se à superstitioso, & impio ipsorum Idolorum cultu; ad lumen sanctæ fidei, & ad fontem Baptismi, erant se demum conuersuri.

De istis genuflexis ante Crucem loquebatur Redemptor noster Christus ad Samaritanam, Ioan 4. *Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate: nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.* Quod Christus exaggerat, quoniam prædicti fuerant antea Idolorum cultores, vt in psalmo 17. *Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.* B

At quoniam isti non solum corde credebant ad iustitiam, verum ore etiam confitebantur ad salutem, Christi nomen Gentibus annuntiantes: Hoc ipsum nobis indicatur ex sonitu sistri; quoniam æs pro diuturnitate perdurandi, & suauitate sonandi, Diuinis competit Sacramentis, quæ nulla sæculorum longitudine deficiunt: *Et in omnem terram exiuit sonus eorum:* Propterea dicitur Lucæ 17. quod *Vnus ex decem leprosis, vt vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum, gratias agens: & hic erat Samaritanus. Et respondens Iesus: Non est inuentus, qui daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Similiter: *Mulier Samaritana*, Ioan. 4. *reliquit hydriam, & abijt in Ciuitatem, & dicit hominibus: Venite, & videte hominem, qui dicit mihi omnia quæcumque feci: numquid ipse est Christus? Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum propter verbum Mulieris testimonium perhibentis.* C

Tenent quoque prædicti Aegyptij dextera manu vasa; vt ad Ecclesiam confugientes sancto Baptismo lauentur, & vasa cordium ipsorum sancta fide repleantur. ad Rom. 12. *Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei:* Vnde D. Prosper De Vocat. Gentium ait: *Paulus vero Apostolus hanc ipsam fidem secundum mensuram dari pro arbitrio largientis prædicat.*

De prædictis Aegyptijs, & alijs Gentium Populis aridis, & mendicis omnĩ salubri auxilio, quod essent aqua Baptismi, & aliorum Sacramentorum reficiendi, prophetauit Isaias cap. 41. *Egeni & pauperes quærunt aquas, & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos. Aperiam in supernis collibus flumina; & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.*

Præterea ijdem Aegypti ministri, & Sacerdotes Christi facti sunt; vt ex Stola Sacerdotali circumdata ad pectus istorum in forma Crucis instar celebrantium Sacerdotum, isti inquam, vt ministri Christi, & dispensatores ministeriorum Dei, non solum habent in manibus vasa ad propriam ablutionem culparum; verum quod ex fonte, qui Christus est, aquas, quæ superefluunt, dispergant requirentibus Laicis, vt flagitia carnis diluantur, & incendia restinguantur, ex Diuo Ambrosio citato. Et ad hoc posita videntur aspergilla in vasis penes fontem; vt per illa effundant Sacerdotes aquam super Populum, & Gentes, quas Christus inuitat, dicens Ioan. 7. *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat; flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Similiter Ioan. 4. *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Aquæ istæ illæ sunt, quæ ex fixuris clauorum, & latere D

Christi

A Christi profluxerunt. Isaias 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Nec mirum, quod cum gaudio sumantur, quoniam bibentes ex illis præ dulcedine inebriabuntur. psalm. 22. *Calix meus inebrians, quam præclarus est.* Et idem propheta: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.*

Aliud mirabile hieroglyphicum Crucis considerauit prædictus Bosius in dicto tractatu de Cruce lib. 5. cap. 10. nempè figuram Crucis supra caput volucris, quam Nycticoracem Græci, & Bubonem Latini appellant; vt est expressum in Obelisco Lateranensi. Etenim sicuti hoc animal ab hominibus, & ipsis etiam auibus deluditur, & odio habetur; ita quoque Christus Rex Noster a Gentibus, & à Iudæis; vnde in Christi persona clamat Regius Propheta psalmo 21. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* & hoc idem intellexit in psalm. 101. secundum expositores, dum dixit: *Factus sum sicut Nycticorax in domicilio.*

B Huiusmodi sacratissima mysteria Incarnationis, Crucis, Passionis, & Mortis suæ, voluit Christus pro salute Hebræorum fuisse indicata illis sub vmbra figurarum in sacris codicibus; ita Gentibus, & præsertim Aegyptijs abscondi voluit in hieroglyphicis, & symbolis eorum vanæ, & falsæ Religionis: & hoc vsque in tempus plenitudinis gratiarum, quo hæc Apostolis, & Sanctis suis reuelauit, vnde Doctor gentium ad Colos. 1. *Mysterium, quod absconditum est a sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in Gentibus.* Quæ verba exponens sanctus Ambrosius inquit: *Mysterium, quod latuit a sæculis, modo reuelatum asserit; id est tempore Apostolorum ostensum; quia & Gentes admittendæ essent, sine circumcisione carnis ad fidem.*

C Non solum venerandum Crucis, seu Christi signum inter Aegyptiorum hieroglyphica consueuerat apponi: verum etiam ab alijs quoque Ethnicis ignoranter olim vsitatum fuisse. Ea nota, vt probè scimus, est littera X, quam P, intersecat. Etenim in plerisque Ptolemæorum æreis numismatibus, non semel extat; ac etiam in Collaribus fugitiuorum hanc notam imprimi consueuisse: in Moneta siquidem ante Christum percussa potuit significare compendiaria ratione nomen alicuius, qui monetam cuderet; exempli gratia Chrysantis, Chrysippi, & similium. Et hoc docet Pignorius in eruditissima sua epistola 24. Quodque longe ante Constantini tempora fuerint quoque in exercitu Romanorum Gentilium alia militaria signa, quæ signum Crucis exprimerent; vt Romæ, & alibi cernere licet in multis trophæorum imaginibus, & alijs antiquis monumentis; refert post alios Baronius ad annum 312. vbi Spondan. num. 4. *Alia Crucis symbola.*

At vero Magnum Constantinum Augustum ex illo veteri vsu transtulisse hanc notam ad hunc pium, & sacrum, tum in proprijs nummis, tum etiam in Galea, D & Labaro, & ex promiscuo monetarum vsu potuisse eximère hanc notam, cum infamiam abrogauerit supplicio crucis; ita vt post Constantinum solum nomen Saluatoris indicauerit; ex scriptoribus Ecclesiasticis constat: nec nouum est, multa in supellectilem Christianam, vt ita dicam, fuisse inuecta, quæ alias profanitatem suboleuerant. Crux ipsa, quæ nunc exornat Imperantium frontes, fuit olim ignominiæ theca, & seruilium suppliciorum epitome. Diuertit deinde ad figuram rectam Crucis ab illa veteri Decussata in hanc formam, ☧ vt nummi veteres præseferunt; quos apud me habeo, ac etiam seruo. Lucernã fictilem hac quoque nota signatam, quam inferius delineari curaui, cap. 42.

Hanc arcanam nominis Dei, & Christi scribendi rationem ad Latinam quoque Ecclesiam traductam monstrant sequentia Monogrammata Christi, videlicet,

licet. IHS·XC Cæterum non solum littera X, quam P, intersecat, sed vnica etiam littera X spectatur in cœmeterijs: nempe hac littera X nomen Christi significari, seu Crucis, qualem efformauit Iacob; cum Iosephi liberis benedixit, *manibus transuersis obliquatis inter se*, vt loquitur Tertullianus de Baptismo cap. 8. Illud quoque argumento est, quod Iulianus Apostata propterea Osor X à Christianis Antiochensibus dictus est (vt ex libello, qui Misopogon inscribitur, apparet) quia Christi erat iuratus hostis. Quid vero aliud duarum linearum ista Decussatio, nisi figura Crucis? Huc accedit locupletissimum Iustini Martyris testimonium: Is enim in Apologia secunda cum Platonem verba hæc de filio Dei à Mose accepta in Timæo protulisse diceret: *Decussauit eum in vniuerso:* Decussationem figuram Crucis esse affirmauit. Et hanc sanctissimi viri interpretationem sacrosanctæ Cruci non mediocriter fauentem, vt Platonicæ Philosophiæ hortos Mosaicis fontibus irrigatos doceat, cur valde suspiciamus? A

Ipsa quoque littera Tau Crucem denotauit; vt proinde rectè Origenes, alijque veteres Patres locum Ezechielis cap. 9. de signo frontibus impresso ad Christi Crucem aptauerint. Itaque Tertullianus in Marcionem, lib. 3, cap. 22. de eodem Ezechielis loco agens, aiebat: *Ipsa enim littera Græcorum Tau, nostra autem T, species Crucis, quam portendebat futuram in frontibus nostris apud veram, & Catholicam Hierusalem.* Est præterea verissimum Hieronymi testimonium sic scribentis in dicto cap. 9. Ezechielis: *Antiquis Hæbreorum litteris, quibus vsque hodie vtuntur Samaritani, extrema Tau littera Crucis habet similitudinem.* B

Veneratio Crucis. Et hæc quidem hactenus de salutari Christi nominis, & Crucis nota, quam religiosè admodum, vt habet Rufinus lib. 11. cap. 19. *Alexandriæ vnusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisque depingebat.* Et in secunda Synodo Ephesin. act. 4. habetur: *In communi domo, in qua multa fuerint habitacula; adsit in singulis habitaculis veneranda Crucis Imago.* Addit S. August. in psalm. 33. *Ipsi Reges signum Crucis Christi in fronte iam portant, pretiosius signum, quam qualibet gemma Diadematis.* Et addit Hieronymus ad Lætam: *Vexilla militum Crucis insignia sunt: Regum purpuras, atque ardentes Diadematum Coronas patibuli Saluatoris pictura condecorat.* Crucis signum ex lucis fulgore figuratum oranti Constantino apparuit, cum inscriptione: IN HOC VINCE. Vnde ad illius effigiem vexillum suum, quod Romani Labarum appellant, fabricari curauit. Eusebius in vita Constantini lib. 1. & nos infra cap. 4. delineari curauimus fragmentum columnæ ab Antonino Ethnico Imperatore erectæ, in qua milites Christiani per signum Crucis in suis scutis impressum (vt adhuc Romæ ad fidei nostræ testimonium intuentibus apparet) victoriam miraculosè à Marcomannis reportarunt. Eiusdem sanctæ Crucis signum atramento in frontibus Turcarum pictum, eos (quantumuis infideles) à pestis contagio præseruauit, vt est apud Nicephorum Callistum: & Alcuinus lib. 18. de Diuinis Officijs dicit in die Parasceues in omnibus Ecclesijs præparari Crucem ante altare, & adoratam deosculari, Pontificem deinde, Presbyteros, & Diaconos, cæterumque inde Populum. Chrysostomus homil. 55. in Matth. hortatur: Vt in penetralibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoque, ac mente, magno studio Crucem inseramus. Crucifixi imaginem in medio templi poni solere indicant Lactantio adscripta carmina de Passione Domini. C D

Quisquis ades, mediique subis in limina templi,
Siste parum, insontemque tuo pro crimine passum
Respice me; me conde animo, me in pectore serua.

Quò spectat, quod concionatus est Ambrosius serm. 55. veluti malum in naui Crucem erectam esse in Ecclesia, quæ inter sæculi naufragia seruatur incolumis, & generaliter inquit sanctus Maximus serm. 53. *Ecclesia sine Cruce stare non potest.*

De signo Crucis in fronte. Constat præterea etiam priscos fideles frontem signaculo Crucis semper triuisse ex sancto Ambrosio serm. 44. *Surgentes gratias agere Deo debemus, & omne diei opus in signo facere Saluatoris.* Cyrillus Catech. 4. & 13. *Fac autem hoc signum,*
&

A *& manducans, & bibens, & stans, & sedens, & loquens, & ambulans, & in omni negotio tuo*. & infra: *In fronte fidenter signaculum Crucis digitis imprimatur, & in alijs omnibus Crux fiat; in panibus comedendis, in poculis bibendis, in ingressu, & egressu ante somnum recumbendo, & resurgendo, eundo, & quiescendo: magna hæc est custodia*. Et D. Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. *Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat Crucem*. Tertull. de Corona Militis cap. 3. *Ad vestitum, ad calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet; frontem Crucis signaculo terimus*. Et quod Parentes supplere teneantur proprijs Infantibus, quando hoc signum sibi imprimere non valent; Chrysost. homil. 12. in prima ad Corinth. *Priusquam hoc signum possit Infantulus manu propria facere, vos ipsi Crucem ei imprimite*.

Refert præterea Tertull. in Apolog. Christianos dum orarent, manibus expansis vtique ad similitudinem Crucifixi in Cœlum suspendisse; vt nos infra c. 4. dicemus. Tu igitur, vt habet Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. manifeste signa te Cruce in fronte. Huc pertinet illud Prudentij in vj. hymno ante somnum.

B

Fac cum vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumque cordis
Crucis figura signet: *Crux pellit omne crimen*. &c.

Etenim maximè hoc sanctissimum Crucis signum salutare est; vt Demones procul fugiant, eorundemque suggestiones diluantur: quoniam vt inquit Hieron. de Natiuit. *Hoc signum Diabolus contremiscit, qui aurea Capitolia non timet: qui contemnit sceptra regalia, Cæsarum purpuras; Crucem timet*. Et Origen. homil. 6. in cap. 9. Exod. *Quid timent Dæmones? quid tremunt? sine dubio Crucem Christi*. Ad quod respiciens Theodoret. in psalm. 43. explicat verba illa: *In te inimicos nostros ventilabimus; & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis*. *De mones pellit*

Exemplum illustre, quod nulla exceptione submoueas, apud Nazian. Orat. prima in Iulianum; refert Apostatam Imperatorem cum magicæ arti operam daret, à veneficis deductum in abditas sedes, vt mysteria illic perageret tenebris digna. Illic vero cum vmbris & aduentantium spectrorum tumultu terreretur, memorem adhuc Christianæ, quam nuper reliquerat disciplinæ, signo Crucisin se armasse: Abscessisse subito spectra, quieuisse tumultum: neque tunc impios illos potuisse res suas, tanta virtute turbatas, instaurare.

C

At non minori dignum admiratione quod refert Magnus Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 7. de Iudæo, qui ex Campaniæ partibus Romam veniens; cum per Fundanum territorium transisset, & diem cerneret vesperascere, & quò declinare posset minime reperiret, ibique in quodam Apollinis templo remansit. Qui ipsum loci illius sacrilegium pertimescens; quamuis fidem Crucis minime haberet, signo tamen se Crucis munire curauit. Nocte autem media ipso solitudinis pauore turbatus, peruigil iacebat, & repentè conspiciens vidit malignorum spirituum turbam, in obsequium cuiusdam, qui cæteris præerat: & dum idem singulorum spirituum sibi obsequentium actus discutere cœpit, quatenus vnusquisque quantum nequitiæ gessisset, inueniret: cumque singuli quid operati fuissent contra singulos exponerent; vnus in medium prosilijt, qui in Andreæ Episcopi

D

Fundani animum per speciem fœminæ quæ in Episcopio eius habitabat, quantam tentationem carnis commouisset, aperuit: tunc malignus qui præerat spiritus subdidit, tantum sibi factum lucrum grande, quantum sanctioris viri animum ad lapsum perditionis inclinauerat. Cumque Iudeus hoc peruigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret; ab eodem spiritu, qui cunctis illic obsequentibus præerat, iussum est; vt requirerent, quis nam esset ille qui iacere in templo eodem præsumpsisset. Quem maligni spiritus subtilius intuentes, Crucis mysterio signatum viderunt, mirantesque dixerunt, *Ve, va, vas vacuum, & signatum*. Quibus hoc renunciantibus cuncta illa malignorum spirituum turba disparuit. Iudæus vero qui hæc viderat; illicò ad Episcopum peruenit, eidemque prædictam illius tentationem aperuit. Quod agnoscens Episcopus se ad terram

protinus

protinus in orationem dedit, moxque de habitaculo suo omnem fœminam expulit: Iudeum vero aqua Baptismatis emundatum ad sanctæ Ecclesiæ gremium perduxit. Hæc latius D. Gregorius. A

Nos autem hanc sanctissimam Crucem, Diuam Helenam imitantes, conquiramus, & corde veneremur; vt signo filij Dei, quod apparebit in Cœlo, suus sit honos.

De sacris Imaginibus nascentis Ecclesiæ. Cap. II.

CVltus sacris Imaginibus debitus, quamuis ab Arianis, Iconoclastis, & alijs recentioribus Hæreticis fuerit diuersis temporibus impugnatus; contrarium tamen testatur & docet Catholica Ecclesia ex sacra Scriptura, Concilijs Generalibus, & Sanctorum dictis. Hoc tamen aduertendum, B vt docet Tridentina Synodus sess.25. decret.2. *Honos, qui eis exhibetur* (vt potè Imaginibus) *refertur ad Prototypa, quæ illa repræsentant; ita vt per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus; & Sanctos, quorum illa similitudinem gerunt, veneremur.*

Habetur igitur ex præcepto Dei ad Moysem de effigie Cherubim Exod.25. *Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi: vtrumque latus Propitiatorij tegant, expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus*, &c. De quibus Cherubim hallucinatur Ioseph Antiquit. *Animalia volucria, specie noua, a nullo vnquam hominum conspecta.*

Præterea in Numer. cap.21. vers. 8. loquutus est Dominus ad Moysen: *Fac serpentem aneum & pone eum pro signo. Fecit ergo Moyses serpentem aneum*, &c. Quas Imagines ex ore Dei formatas, quis vnquam impugnare audebit?

Confirmatur talis cultus ex Concilio Niceno in Anathematismis tom.3. act.7. *Nos venerandas Imagines suscipimus, nos qui secus faxint anathemate percellimus,* C *Quicumque sententias sacra Scriptura de Idolis contra venerandas Imagines adducunt, Anathema: Qui venerandas Imagines Idola appellant, Anathema.* Porrò beatus Basilius ex Apostolorum traditione processisse sacrarum Imaginum venerationem inquit. *Historias Imaginum illarum honoro & palam adoro: hoc enim nobis traditum à sanctis Apostolis, non est prohibendum.*

Quod autem motus animæ ad Imaginem sit relatiuus ad rem imaginatam, Diuus Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 19. *Cum autem per vim illuminatricem intendimus oculos in pulchritudinem Imaginis Dei inuisibilis, per hanc superuehimur ad pulcherrimum spectaculum archetypi* &c. Excitant enim Imagines affectum in pectoribus fidelium, qui illas aspiciunt; vt de se confitetur S. Gregorius Nissenus orat. prima de iuuandis Pauper. ibi: *Vidi sæpius inscriptiones Imaginum, & sine lacrymis pertransire nequiui; cum tam efficaciter pictura obtutibus meis proponeret historiam.* & infra. *Efficaces sunt Imagines in commouendis inspectorum cordibus; dum in eis quis contemplatur exemplaris Diuinitatem, aut quamlibet virtutis sublimitatem.* Et quantum adiumenti conferant Imagines sacræ, consentit Beda de D Templo Salomonis cap.19. his verbis: *Imaginum aspectus multum compunctionis solet præstare contuentibus, & eis qui litteras ignorant, quasi viuam Dominicæ historiæ pandere lectionem.*

Sed omissis huiusmodi auctoritatibus, vt passim est studiosis intueri; Refragari non videtur cultui sacrarum Imaginum Concilium Elibertinum cap. 36. his verbis: *Placuit picturas in Ecclesia esse non debere; nec quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur.* Quoniam Concilium illud Prouinciale fuit non Generale, nec a Sede Apostolica approbatum, vt aliqui dicunt: vel vt à Sandero respondetur lib. 2. de Orat. cap. 4. & a Turriano lib.4. Dogmatum, dictum Decretum processit tempore, quo Christiani ad mortem persequebantur; qui cum sæpe

A fugere cogerentur; & ne Sanctorum Imagines permanentes in manus Gentilium & Hæreticorum incurrerent, & ab eisdem conculcarentur; propterea Concilium prohibet illas in parietibus Ecclesiarum pingi: & idem videtur sensisse Azorius par. 2. lib. 9. cap. 7. & Card. Belarmin. de Imaginibus lib. 2. cap. 9.

De Radijs seu Diademate.

Prædictas Sanctorum Imagines consueuerunt etiam prisci fideles effigiare capitibus radiatis instar solis, quod refert Abdias, de Histor. Apostol. lib. 5. processisse a magna quadam luce: quæ apparuit circa caput sancti Ioannis Euangelistæ versus finem illius vitæ (quod etiam in alijs Sanctis euenit post mortem) ostendens in hoc Deus gloriam, qua ipsi fruuntur in cœlo: Matth. c. 13. *Fulgebunt iusti sicut Sol in regno Patris mei*. Ac etiam eisdem splendor ille competit, quoniam opera eorum à Spiritu sancto Soli assimilantur, in Ecclesiast. c. 17. *Opera eorum velut Sol in conspectu Dei*. vt ex hoc à Christo illi nominentur, Matth. cap. 5. *Vos estis lux mundi*: & infra: *Luceat lux vestra coram hominibus*. Alijs verò Sanctorum Imaginibus quoque apponebant capiti Diadema, quod est Circulus sphæricus instar coronæ, symbolum Regni, & Imperij, vt in Cantic. cap. 3. *Videte*
B *Salomonem in Diademate*. & apud Isaiam cap. 62. *Diadema Regni in manu Dei*. Quorum supremum est illud Beatorum in Empyreo: Sapient. cap. 5. *Iusti autem in perpetuum viuent: ideo accipient Regnum decoris, & Diadema speciei de manu Domini*. Et propterea Sanctorum Imagines sic effigiantur, vt in Sapient. cap. 18. *Magnificentia tua in Diademate capitis illius sculpta erat*. Et hoc etiam voluit Molanus de sanctis Imaginibus lib. 2. cap. 4.

Benè verum est præter mysteria, quo ad originem fuisse sumpta prædicta ab insignioribus Ducibus, & Heroibus, quibus Coronæ & Diademata imponebantur propter egregiam eorum virtutem in bello: & Imperatores Romani de nouo electi, quò ipsimet non poterant se conferre, transferebant huiusmodi eorum Imagines, vt illis debitus cultus præstaretur, vt refert Card. Bar. ad annum 603. vbi Spondanus num. 1. qualis cultus multo magis est debitus Sanctis in gloria propter deuictos hostes Diabolum, Mundum, & Carnem: vt nos etiam diximus in lib. de Veteribus Aegypt. Ritibus cap. 26. de Circulo, seu Dia-
C demate.

Sed vt deueniamus ad particulares Imagines, quas Prisci Fideles etiam symbolicè persæpe exprimebant.

Simbola Christi.

Christus varijs symbolis exprimebatur, præsertim litteris. A & Ω. ex quibus eum rerum principium & finem esse intelligimus: modo Agni, ad cuius pedes vasculum apponitur, & Crucem gestantis; vt in cœmeterijs & antiquis lapidibus illum expressum vidimus supra. Etenim B. Paulinus epist. 5. ad Seuerum inquit: *Ipse & Agnus & Pastor est; qui pro ouibus suis Pastor, & pro Pastoribus suis Agnus occisus est. Ipse enim Dominus hostia omnium sacerdotum est, qui semetipsum pro omnium reconciliatione Patri libans, victima sacerdotij sui, & sacerdos suæ victimæ fuit*. Quod etiam indicasse videtur Canon. 82. sextæ Synodi his verbis: *Ergo antiquas figuras & vmbras, vt veritatis signa & præsignationes Ecclesiæ traditas amplectentes; gratiam præferimus & veritatem*. Iisdemque planè verbis in septima Synodo Hadrianus Papa Primus in epistola ad Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum Imaginem Christi sub Agni forma laudauit, & amplexus est; sicuti etiam
D verum Pastorem mirabiliter, & cum affectu Deus promittit Christum, & cum eo pacem per Ezechielem, cap. 34.

Spiritus sanctus.

Præterea Columbæ imago, qua Spiritus sanctus pingi solet, approbatur; etenim Columbas aureas, & argenteas super Diuina lauacra, & altaria appensas legimus. Id reperitur in septima Synodo contra Iconomachos. In eiusmodi Columba super altari Eucharistiam asseruauit Basilius Magnus, teste Amphilochio in vita eiusdem Basilij. Quam consuetudinem Ecclesiæ primitiuæ seruandi sacrum Christi corpus in eiusmodi Columbis suspensis super altari; ego quoque annis præteritis vidi seruatam in plurimis Ecclesijs Galliarum Regni, & præsertim Lutetiæ Parisiorum. Meminit eiusdem picturæ semel ac iterum S. Paulinus in carminibus duodecimæ epistolæ: meminit Baronius ad annum 57. suorum anna-

Annalium, ac demum Ioannes Molanus de historia sanctarum Imaginum lib. 2. cap. 8. A

Ac etiam quoniam Columbæ imagine Spiritus sanctus pingitur: non modo simplicitatis est typus, vt dicebat Dominus: *Estote simplices sicut Columbæ*. Matth. 10. sed & puritatis. Concordia quoque, & Charitas ex Columbæ ingenio consideratur: sic loquitur Diuus Cyprian. lib. de Vnitate Eccles. lib. 6. *In domo Dei; in Ecclesia Christi vnanimes habitant, concordes, & simplices perseuerant: idcirco & in Columbas venit Spiritus sanctus, qua simplex, & lætum est animal, non felle amarum, non morsibus sæuum, non vnguium laceratione violentum.* Et mox: *Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda, vt Columbas dilectio fraternitatis operetur*. Et sanctus Chrysostomus in homil. in Matth. *Ideo à Spiritu sancto speciem Columbæ susceptam, quoniam præ omnibus animantibus hæc cultrix est charitatis.*

Imago Christi. Imagines profectò Christi, quæ sub humana forma illum in cœmeterijs, archis, tabulisque lapideis nobis designant: valde frequentes sunt, quibus repræsentantur gesta, & miracula per Christum Seruatorem nostrum in hac vita mortali. Sed omissis, quæ Antonius Bosius in eruditissimum suum opus, *Roma Sotterranea*, congessit; referam solum contenta in lapidea tabula, quæ ad manus meas peruenit ex hæreditate Martij Milesij, plurimis partibus lacerata (& forsan ab Hæreticis) quam ego restaurandam curaui, & hic delineatam apposui. B

Exprimuntur primum in ea illi, qui offerebant paruulos, vt tangeret illos Iesus, qui ait illis: *Sinite paruulos ad me venire*. Matth. 19. Luc. 10.

Succedit deinde Mulier, quæ laborabat fluxu sanguinis, & retro tetigit fimbriam vestimenti Iesu; ad quam ipse dixit: *Fides tua te saluam fecit*. Matth. 9. Luc. 8.

Extat præterea probatica Piscina quinque porticus habens, vbi ad hominem languidum dixit Iesus: *Vis sanus fieri? tolle grabatum tuum, & ambula*, & statim sanus factus sustulit grabatum, & ambulauit. Ioan. 10.

Demum Christus insidens Asinæ ingrediens Hierusalem, & turba prosternit vestimenta sua in via, cædit ramos de arboribus, & clamat, Hosanna filio Dauid. Matth. 21. C

Prædictæ Icones in meo marmore; sicut & aliæ plurimæ à D. Antonio Bosio congestæ in opere suo, *Roma sotterranea*, Symbolum erant Resurrectionis. Et omissis, quæ reperiuntur de Iona in ventre Ceti, Lazari Resuscitati, cum alijs similibus: consideremus duo solum in meo lapide. Primo, cum Christus dixit Languido, *Vis sanus fieri? tolle grabatum tuum, &c.* vnde sanctus Ambrosius in Lucam cap. 5. *Hoc loco plenam spem resurrectionis ostendit, qui mentis vulneribus, corporisque sanatis, peccata donat animarum, debilitatem carnis excludit. Hoc est enim totum hominem esse curatum. Quamuis igitur magnum sit hominibus peccata dimittere; tamen multo diuinius est resurrectionem dare corporibus. Quamdoquidem ipse Dominus Resurrectio est.*

Secundo consideremus in nostro marmore Christum insidentē Asinæ, & ingredientem Hierusalem in triumpho: de quo Hidelbert. Cenoman. De Christi benef. in Biblioth. Patrum tom. 5. *Porro beatus ille introitus (nempè in cœlestem Hierusalem) designatur per pueros Hebreorum; Designatur per eosdem Resurrectio Dormientium in sanctam Ciuitatem. Hebreorum pueri Resurrectionem vitæ denunciantes, cum ramis palmarum clamabant: Osanna in excelsis. Quid fratres charissimi, aliud Responsorio præsenti decantatur, quam futuræ Resurrectionis qualitas, quam captiuitas, & membrorum beatitudo sempiterna?* D

Sed omnium longè frequentissima, vltra prædictam tabulam, est Imago Pastoris, qui ouiculam in humeros suos sublatam reportat ad ouile. Hac nempe Imagine, vt potè, quæ summam Domini nostri misericordiam oculis mortalium subiicit, valde capi visi sunt Veteres Christiani, considerantes quoque verba illa Saluatoris Amoris plena: *Ego sum Pastor bonus, & pro ouibus meis pono animam meam*. Io. cap. 10. Hanc eandem Christi Pastoris imaginem in Sacris Calicibus

lum Pa-
, & 10.

iore la-
ex ære
ſtatuam
b pedi-
um cu-
ue eius
ani po-
t, vbi
ij rela-
ius an-

anufa-
s pro-
cclesia
atica-
ſterſit;

uento
4. vbi

is Ma-
, non *Deipar. Imago.*
ginem
orum:
xerat
huiuſ-
eo ſi-

d. 25. *Angelorum*
empli
raque
medio
filijs
im de

lig... nuarum, poſuitque Cherubim in medio Templi interioris, ... que eos auro.

Angelorum effigies formantur, quamuis incorporales ſint: repræſentantur facie Iuuenis, vt denotetur eorum puritas, & immortalitas: apponuntur iiſdem alæ; vt apprehendatur Angelos eſſe ſpiritus, & intelligentias puras; qui abſque diſcurſu currunt ab antecedenti ad conſequentiam, & à primis propoſitionibus ad remotiſſimas concluſiones. Hinc Nazianzenus in laudem Heronis inquit: *Angelis enim, cùm corporeo modo informantur, candida veſtis, atque hilaris,*
D &c. *porrecta facies tribui ſolet; ad deſignandam, ni fallor, naturæ illorum puritatem*. Et D. Chryſoſt. homil. 3. de incomprehenſibili Dei natura, refert quod ad demonſtrandam eorum velocitatem in operando, & obediendo mandatis Dei, Alæ apponantur eorum figuris; ſicuti hominibus ſe ſæpius præbuerunt.

Angelorum vocabulum nomen eſt officij non naturæ: refert D. Greg. Magn. homil. 34. in Euang. quod cœleſtes illi Spiritus ſemper quidem ſint Spiritus; ſed Angeli ſolum vocantur, cum per eos aliqua nunciantur: Hi autem, qui minima nunciant, Angeli: qui vero ſumma, Archangeli vocantur: Qui etiam priuatis nominibus cenſentur, vt ſignetur per vocabula etiam in operatione quid valeant. Michael namque, *Quis vt Deus*, interpretatur; ex ipſo actu prælij cum Diabolo, dabit intelligere, nullum poſſe facere, quod non præualeat Deus. Gabriel *Fortitudo Dei* nuncupatur: illum namque nunciare veniebat, qui ad debellan-

annalium, ac decimi. Ioannes Molanus de historia sanctarum Imaginum lib. 4

cap

A

sim

Ma

nio

dom

ram

mal

Et n

bas.

Idec

bus.

Imago Christi. I

chis

sent

tali.

terr.

mea

san s

E

sus,

Si

bria

Luc.

E

lang

sanu

D

nit v

Daui

P

cong

omis

simil

Lan

in L

ribu

Hoc est en [illegible] *Quamuis igitur magnum sit hominibus peccata dimitt*[illegible] *tamen multo diuinius est resurrectionem dare corporibus. Quamdoquidem ipse Dominus Resurrectio est.*

Secundo consideremus in nostro marmore Christum insidentẽ Asinæ, & ingredientem Hierusalem in triumpho: de quo Hidelbert. Cenoman. De Christi benef. in Biblioth. Patrum tom. 5. *Porro beatus ille introitus (* nempè in cœlestem Hierusalem *) designatur per pueros Hebreorum; Designatur per eosdem Resurrectio Dormientium in sanctam Ciuitatem. Hebreorum pueri Resurrectionem vitæ denunciantes, cum ramis palmarum clamabant: Osanna in excelsis. Quid fratres charissimi, aliud Responsorio præsenti decantatur, quam futuræ Resurrectionis qualitas, quam captiuitas, & membrorum beatitudo sempiterna?* D

Sed omnium longè frequentissima, vltra prædictam tabulam, est Imago Pastoris, qui ouiculam in humeros suos sublatam reportat ad ouile. Hac nempe Imagine, vt potè, quæ summam Domini nostri misericordiam oculis mortalium subiicit, valde capi visi sunt Veteres Christiani, considerantes quoque verba illa Saluatoris Amoris plena: *Ego sum Pastor bonus, & pro ouibus meis pono animam meam.* Io. cap. 10. Hanc eandem Christi Pastoris imaginem in Sacris Calicibus

A Icibus insculpi consueuisse, qua Sacerdotes admonerentur Diuinum illum Pastorem insculpi debuisse in corde, refert Tertullianus de Pudicitia cap. 6. & 10. & Baronius anno 57. vbi Spondanus num. 34.

Refertur per Eusebium lib. 7. cap. 14. quod Mulier, quæ sanguinis fluore laborans, tacta fimbria Saluatoris, sanata est, Christo statuam erexerit ex ære fusam, quæ ipsius effigiem repræsentaret; & scribit ex eadem materia statuam mulieris genibus Christi prouolutæ, palmasque suppliciter tendentis: sub pedibus autem statuæ Dominicæ herbam excrescere, quæ omnium morborum curationes exhiberet. Hanc statuam Iulianus Apostata deturpauit, suamque eius loco posuit; quam fulmen de cœlo circa pectus persecuit. At Christiani postea fragmenta illius Dominicæ cum collegissent, in Ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc custoditur; vt ait Sozomenus lib. 5. hist. Ecclesiast. c. 4. & alij relati a Molano de sanctis Imaginibus lib. 2. c. 4. vbi multa, & refert Baronius anno 31. & ibidem Spond. num. 27.

Imaginem suam Christus ad Abagarum Edessæ Regem misit, non manufa-B ctam; quæ magno honore apud posteros habita est, & eius virtute hostes profligati. Baron. in annum. 31. vbi Spondan. num. 23. quæ hic Romæ in Ecclesia Monialium sancti Siluestri de Capite religiosè seruatur. Extat quoque in Vaticana Basilica Imago Christi impressa sudario, quo Veronica faciem eius absterfit; de qua Baron. in annum 34. vbi Spondan. num. 42.

Nec non in Taurinensi Ciuitate adhuc extat Sindon, quæ delibuta vnguento Christi Corpus inuoluit, cuius figuram repræsentat, vt refert Bar. ann. 34. vbi Spond. num. 42.

Christi Domini nostri Imaginibus proxima est Imago Deiparæ Virginis Mariæ super omnes Angelos exaltatæ; cuius Imaginem à Luca depictam esse, non est à Nicephoro, aut Metaphraste natum; sed ante mille annos, hanc Imaginem à Luca effictam esse, tradit Theodorus Lector, dum ait in initio Collectaneorum: *Pulcheria Eudocia Imaginem Matris Christi, quam Lucas Apostolus pinxerat Hierosolymis, misit*: Ex prædicto Molano lib. 2. cap. 9. referente varia huiusC modi exemplaria. At ego quoque antiquissimam ex ebore scalptam habeo figuram Deiparæ Virginis gestantis filium Iesum Christum. Deipar. Imago.

Imagines Angelorum à Vetustate obseruatas, quis nescit? In lege Exod. 25. Deum ipsum iussisse sanctorum Angelorum Imagines, & fieri, & in ipso Templi sacrario asseruari? *Duos*, inquit, *Cherubim aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium: ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonij, cuncta mandabo per te filijs Israel*. Sed & Salomon postea 3. Regum cap. 6. *Fecit in Oraculo duos Cherubim de lignis Oliuarum, posuitque Cherubim in medio Templi interioris, texitque eos auro*. Angelorum

Angelorum effigies formantur, quamuis incorporales sint: repræsentantur facie Iuuenis, vt denotetur eorum puritas, & immortalitas: apponuntur ijsdem alæ; vt apprehendatur Angelos esse spiritus, & intelligentias puras; qui absque discursu currunt ab antecedenti ad consequentiam, & à primis propositionibus ad remotissimas conclusiones. Hinc Nazianzenus in laudem Heronis inquit: *Angelis enim, cùm corporeo modo informantur, candida vestis, atque hilaris,*D &c. *porrecta facies tribui solet; ad designandam, ni fallor, naturæ illorum puritatem*. Et D. Chrysost. homil. 3. de incomprehensibili Dei natura, refert quod ad demonstrandam eorum velocitatem in operando, & obediendo mandatis Dei, Alæ apponantur eorum figuris; sicuti hominibus se sæpius præbuerunt.

Angelorum vocabulum nomen est officij non naturæ: refert D. Greg. Magn. homil. 34. in Euang. quod cœlestes illi Spiritus semper quidem sint Spiritus; sed Angeli solum vocantur, cum per eos aliqua nunciantur: Hi autem, qui minima nunciant, Angeli: qui vero summa, Archangeli vocantur: Qui etiam priuatis nominibus censentur, vt signetur per vocabula etiam in operatione quid valeant. Michael namque, *Quis vt Deus*, interpretatur; ex ipso actu prælij cum Diabolo, dabit intelligere, nullum posse facere, quod non præualeat Deus. Gabriel *Fortitudo Dei* nuncupatur: illum namque nunciare veniebat, qui ad debellan-

das aëreas potestates humilis factus est. Raphael *Medicina Dei* nominatur, cum tenebras cæcitatis Tobiæ terserit. A

Et quam verè assistant nobis Angeli prædicti: hoc non Sanctis modo; vt etiam Origenes homil. 8. in Ieremiam inquit: *Omnes hi Angeli, cum quibus versamur in terra, gaudent, quando iustè agimus; quando peccamus, lugent*: sed etiam Gentilibus hoc cognitum. Eusebius Cæsarien. de præparat. Euangel. lib. 13. cap. 7. inquit: *Angelum vnicuique ad custodiam diuinitus datum didicimus.* & Plato scribere hoc non dubitauit: *Quoniam, inquit, omnes animæ sorte viuendi modum elegere; ordine ad sortem suam progrediuntur motæ à Demone, quem singulæ sortitæ sunt, qui ad custodiendam hanc vitam, & ad perficienda, quæ elegerunt; vna cum eis mittitur. Hoc ipsum credo Socratem etiam significasse, cum à Dæmone quodam sæpius gubernari se dixerit.*

Ioannis Baptistæ Ioannes Præcursor Domini subiungendus est. Habetur ex Damasceno in Silvestro, quod Constantinus Augustus fontem sanctum construxit, in quo, & Baptizatus est, & in labro fontis Agnum ex auro purissimo, fundentem aquam, pendentem libras triginta: ad dexteram Agni Saluatorem ex argento purissimo: in læua Agni beatum Ioannem Baptistam ex argento; adscripto hoc titulo: *Ecce Agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi*; grauem libras centum. Canon. 82. synod. in Trullo, inter alias Venerabiles Picturas Agnus, qui digito Præcursoris demonstratur, depingitur. Tarasius in Confess. fidei suæ act. 3. synod. 7. *Decreta edita, traditosque Canones recipio, in quo assignatur quibusdam in picturis Agnum digito Præcursoris demonstratum effigiari*. Et Molanus de sanctis Imaginibus lib. 3. cap. 20. *Pingitur cum Agno*: & vt clarius etiam effigietur; Animali bruto Agno appingunt nonnulli ad caput aureolam, siue Coronam Sanctorum, & in humeris vexillum Crucis. B

De Picturis Apostolorum Petri, & Pauli scripsit Eusebius lib. 7. hist. Eccles. cap. 14. tales se prædictorum Apostolorum, & Domini Nostri IESV CHRISTI Imagines vidisse ea specie, qua putantur fuisse; quas illis viuentibus effigiatas, easque ad posteros per manus venisse, refert etiam Baronius ann. 69. & ibi Spondanus num. 6. Habetur etiam tom. 1. Conciliorum in edicto Donationis Magni Constantini. *Interrogare cœpimus beatissimum Papam Siluestrum, vtrum istorum Apostolorum Imagines expressas haberet, vt ex ipsa pictura disceremus, hos esse, quos reuelatio docuerat. Tunc idem Venerabilis Pater Imagines eorundem Apostolorum per Diaconum suum exhiberi præcepit: quas dum aspicerem, & eorum, quos in somno videram, figuratos in ipsis Imaginibus cognouissem vultum; ingenti clamore coram omnibus satrapis meis confessus sum, eos esse, quos in somno videram.* Idem refert Adrianus Primus in synodo Nicena act. 2. De Caluitie, quam Petro appingunt, habemus testimonium Clementis tom. 3. Concil. Hieronymi in Epist. 1. ad Galatas in illa verba, *Veni Hierosolymam videre Petrum. Non vt oculos aut genas, vultumque eius aspiceret, & vtrum frontem vestiret coma; an vt Clemens in primordijs eius refert, Caluitiem haberet in capite*. Et in hoc consideratione dignum: Imaginum originem ex vmbra Petri esse deductam, & inde earum venerationem, refert Baron. an. 34. vbi Spondan. num. 77. C

De Apostolis Petro & Paulo

Cur autem Petrus cum duabus clauibus Regni Cœlorum pingatur? quarum vna aurea est, altera argentea? Dico per auream clauem intelligi potestatem absoluendi; per argenteam excommunicationis: hæc enim inferior est, illa nobilior. Ita Molanus lib. 3. cap. 21. D

Additur quandoque tertia clauis in antiquissimis picturis sancti Petri, vt in imagine Triclinij Lateranensis per Leonem Tertium summum Pontificem extructi; de qua infra videbimus. Et omissa eorum opinione, qui volunt Cœli, Terræ, & Inferorum potestatem Petro traditam; dicimus, vt denotetur per hanc tertiam clauem potestas, quam habet Ecclesia in suo visibili Capite dandi, & transferendi Imperia, vt fecere summi Pontifices Adrianus, Leo Tertius prædictus, & alij, quando expediens id fuit habitum: vt repræsentatur in dicto Triclinio Lateranensi.

A Est etiam Quæstio dudum agitata: Quibus de causis Paulus sæpe pingatur à dextris Petri? quod à prisca vetustate ad hæc vsque tempora etiam est obseruatum in Apostolicis diplomatibus. Inter cæteras vna ratio est, quia dextera significat vitam cœlestem: sinistra autem temporalem; vnde non immerito dexter locus Paulo tribuitur, qui viuens adhuc ad cælestia raptus est, vbi arcana audiuit, quæ non licet homini loqui; & ad Apostolatum vocatus à Deo iam glorificatus; vt ex epistola Petri Damiani ad Desiderium Abbatem, ac etiam Innocentius Tertius serm. de Euangelistis: Guilielmus Durantes lib. 7. Rationalis cap. 44. & alij. Altera ratio, quod Petrus à sinistris collocetur; vt inde documentum sumamus summum Pontificem humilitate decoratum esse oportere; sicuti ipse Petrus fuit. Tertia ratio adducitur, dum Paulus Petro præponitur, significari potest, hos Apostolos esse æquales meritis, quodque de ipsis nihil debeamus sentire diuersum, quos & electio pares, & labor similes, & finis fecit æquales: nam & scriptura æqualitatem inter Filium, & Patrem significat, dum Filium asserit ad dexteram Patris sedere. Quarta adducitur ratio per Cassaneum in catalogo Gloriæ mundi; Petrum in sinistra collocari, quia pars læua, seu sinistra, pro digniori in Diuinis, seu sacris apud antiquos est habita, vt ex Varrone de lingua Latina: etenim quamuis in progressu pars dextera sit nobilior; tamen in consessu dicitur præcedere is, qui sedet in parte sinistra; vbi Paulus stat à dextris Petri, qui erat Pontifex. Et sic etiam seruabatur in Concilijs vniuersalibus, vbi Legati Apostolici sedebant à sinistris aliorum Prælatorum, vt bene refert, & sequitur Baronius occasione Concilij Niceni sub anno 325. & ibi Spondanus in epitome num. 17. & seq. ac etiam idem Baronius sub anno 451. & ibidem Spondanus num. 13. occasione Concilij Calcedonensis.

Cur Petrus ad sinistram Pauli pingatur?

B

Quoniam recentiores Hæretici maximè deludunt aliquas ex sacris Imaginibus: easdem hic nos proponere in testimonium veritatis non erit molestum.

Et primum circa figuram D. Antonij Anachoretæ; de hac asserendum: vt Ignis, Sus, Tintinnabulum, Tau, & cætera similia, quæ penes illius effigiem conspiciuntur: Hæc potius componunt Emblema, quàm Historiam; vnde mysticus sensus nihilominus in veritate rei permanet; cum sit anima Historiæ: siquidem mos erat antiquitus apud Orientales & apud Ægyptios potissimum; vt quod vellent ipsi docere, ijdem proponerent ipsi symbolis & hieroglyphicis. Hinc est vt *Ignis* huius Sancti proponat nobis diuinum amorem, quo erat accensus: *Sus* ad pedes eiusdem Sancti, denotat sensuales voluptates, quas ille conculcauerat: *Tintinnabulum* vigilantiam, & assiduitatem in orationibus significat: Littera *Tau* supra humerum eius, est signum Crucis Christi, nempè mortificationem IESV in corpore suo continuo circumferentis: *Brachia* & *Crura* circa eiusdem figuram indicant donum sanitatis, quam miraculosè impetrauerat fidelibus, qui spiritualiter seu corporaliter erant percussi.

De S. Antonio

C

De sancto Christophoro similiter eius *Altitudo* etiam hieroglyphico emblematico proponit nobis magnitudinem cordis illius. *Puer* indicat amorem filij Dei, quem ille in anima portabat impressum, & exterius etiam demonstrabat exhortationibus, actibus, & passionibus, charitate, & zelo plenis: *Torrens seu Fluuius* indicat martyrium & tormenta, quæ sustulit in nomine IESV: Virago cordis eius significatur in *Palma*; cum hæc magis grauata extollatur; seu etiam hæc indicat signum Crucis, ad quam innixus torrentem præsentis vitæ ille pertransijt.

De S. Christophoro

D

Quamuis præfata allegoricè intellecta, vt plurimi voluere; nihilominus veritas litteralis historiæ non reijcienda, quam Beda, Vsuardus, & Ado in eorum Menologijs descripsere septimo Idus Maij, & S. Gregor. Magnus in Registro lib. 8, epist. 33. meminit Ecclesiæ, & Monasterij S. Christophori. Aduertendum est tamen aliquos reperiri errores censura dignos in eius historia: & inter alios irrepsit, vt pro Decio Imperatore Dagus quidam sit positus: sub Decio etenim esse passum vna cum cæteris Christianis cōmilitonibus, constat ex ve-

teri hymno sacro, qui legitur in Breuiario Toletano secundum regulam sancti Isidori, vt etiam refert Baron. in annotat. ad Martyrologium 25. Iulij. At hoc non impedit, vt quod superest in historia non sit authenticum: proderit tamen maximè hoc nobis, si precibus eius nos erimus veri Christophores, vtpotè quod nos, Filium Dei in corpore nostro circumferamus, sicuti ex verbo χριστοφόρος, nos hortatur Apostolus 2. Corinth. cap. 4. vt etiam nos docuit Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 50. A

De S. Georgio. De sancto Georgio supponendum, vt dixi, Orientales vsos symbolis, & hierogliphycis; & propterea Prouincias, & Ciuitates, *Nympharum* effigie proponebant: Diabolum forma *Draconis*: Sanctos qui fortiter pugnauerant, & sanguinem pro Christo effuderant, indicabant per *Equitem* à Gratia Dei delatum, tamquam ab equo velocissimo, eundemque armatum; vt descripsit Apost. ad Ephes. cap. 6. scuto Fidei, galea Salutis, lorica Iustitiæ, & gladio Spiritus, quod est verbum Dei. *Puella* igitur genuflexa manibus expansis, necessitate impulsa: hæc Ciuitatem, seu Prouinciam præbet, quæ sub patrocinium D. Georgij se confert, vt ab Infernali Dracone præseruetur: vt simile de effigie, quam pingi fecerat Constantinus Imper. refert Euseb. in vita eiusdem lib. 3. cap. 3. his verbis: *Quin etiam in tabula depicta, quam in sublimi ante Palatij vestibula suspenderat, se omnium oculis contemplandum proposuit, salutareque Passionis insigne supra caput ipsius locatum in pictura exprimendum: inimicam autem, & hostilem belluam, qua Ecclesiam Dei impiorum tyrannide oppugnasset: in altum demersam Draconis specie & figura describendam curauit.* Hoc totum Idololatriam repræsentans per ipsum Constantinum submersam. B

Posset alia etiam adduci ratio, qua Orientales pinxerunt Equitis forma Diuũ Georgium: quoniam ad hunc illi reclamabant in eorum expeditionibus, vt ad D. Petrum Romani, ad D. Dyonisium Parisienses, Hispani ad S. Iacobum &c.

Hic Sanctus per ludibrium à Nouatoribus Perseus nuncupatus: Hic est, de quo in Græco Menologio sub 23. Aprilis: Metaphrastes eiusdem vitam, acta, & martyrium descripsit: Lippomanus in Latinum idioma traduxit ex Cryptæferratæ Bibliotheca ab autographo Pasciratis eiusdem beati Martyris famulo: Surius refert eadem acta tom. 2. Et aduertendum hæc illa non esse à Gelasio reprobata; quinimo ab Orientali Ecclesia semper recepta. Venantius Fortunatus de hoc sancto Martyre lib. 2. epigr. 13. inquit: C

Carcere, cæde, siti, vinclis, & frigore, flammis
Confessus Christum, duxit ad astra caput:
Qui virtute potens Orientis in axe sepultus,
Ecce sub Occiduo cardine præbet opem.

Aymo etiam de rebus Francorum meminit de Reliquijs huius Sancti, quæ reperiuntur Lutetiæ Parisiorum lib. 2. cap. 25. & lib. 3. cap. 4. Sanctus Gregorius Magnus lib. 9. Registr. epist. 68. meminit etiam de reparanda Ecclesia dicti Martyris: faciunt etiam mentionem de Ecclesijs in honorem prædicti S. Georgij Procopius lib. 1. de Ædificijs Iustiniani Imperat. Cedrenus in Epitome Histor. Paulus Diaconus lib. 6. cap. 5. de Gestis Longobardorum, & alij plurimi.

De S. Hieronymo. Deludunt etiam Sectarij figuram sancti Hieronymi, cui adhæret Leonis imago; quamuis de illo in eius vita, nec in scriptis vllum verbum reperiatur. De qua Molanus lib. 3. sanctarum Imaginum cap. 42. inquit: Significat Leo quod secesserit Hieronymus in vastam Syriæ solitudinem; vbi quadriennium in lectione. Diuinorum librorum, cælestisque beatitudinis contemplatione consumpsit. Leonem enim Hieronymus Marco tribuit, qui Euangelium suum à solitudine incipit. *Vox clamantis in deserto &c.* sanè Macario scribit Ruffinus lib. 11. cap. 4. quod Leænæ speluncam habuerit apud suam cellulam: Et ipse Hieronymus testis est mortuo Paulo Thebæo Principe Eremiticæ vitæ, duos Leones ex interiori eremi parte currentes, ei humi pedibus locum sepulcri scalpsisse. D

De S. Catharina V. & M. Quidam spiritus Blasphemiæ Palladem, seu Calliopem nominat gloriosam Virginem & Martyrem Catharinam: supponens vt Catholica Ecclesia vllam

de

A de illa attestationem nô habeat pro seruando honore illi debito, tam in Oriente, quam Occidente 25. Nouembris. Respondemus primo cum Beda, & Adone, in eorum Martyrologijs: necnon Menologium Græcum die 25. Nouembris inquit, *Commemoratio sanctæ magnæ Virginis Catharinæ*. Metaphrastes ex Græcis prodidit in lucem eius acta, quæ reperiuntur etiam apud Lippomanum tom. 5. & apud Surium tom. 6. eadem etiam extant apud Abbatem Rabanum; vt retulit Molanus in adnotationibus ad Vsuardum; vbi ille affirmat quod pietas & deuotio Populorum in Occidente erga hanc Sanctam maximum incrementum habuit ex subuentione ad illius intercessionem in expeditione Terræ sanctæ. Quatenus aliquis error irrepserit in prædictis actis; vt potè quod nomen Mezentij vice Maximini fuerit appositum; non derogat hoc in eo quod superest veritatis in historia; nisi Oriens, Occidens, & totus orbis, vbi Christi nomen inuocatur, de mendacio redarguatur. Extitit semper, ac etiam extat in præsens affluenter concurrere Vota, Donaria, Peregrinantes ad montem Syna, vbi corpus sanctæ Virginis Angelorum ministerio, vt illud Moysis, miraculosè fuit sepultum: cuius de-

B uotio tanta est, vt non à Christianis solum, sed a Turcis & Barbaris in veneratione habeatur.

Sigibertus in sua Chronica anno Domini 453. & alij recentiores relati per Baronium in suis adnotationibus ad Martyrologium 21. Octobris, & Surius tomo quinto, referunt historiam vndecim milliû Virginum, quam Sectarij apocrypham, & fictam supponunt. Aduertendum tamen in exacta inquisitione prædictorum actorum non inuenisse Baronium loco citato exactiorem relationem, quàm Gaufridi Episcopi Azafensis in antiquo Codice Vaticano, de Rebus Britannicis; & referens hic auctor, quæ gessit Maximinus Tyrannus, dum Imperium tempore Gratiani occupauit; compendium fecit Historiæ sanctæ Vrsulæ hi verbis. De S. Vrsula

Cum Maximinus proximas Gallias inuasisset, ac vicinos Armoricos sedibus expulisset; vacuam Prouinciam, vberes glebas Britannicis militibus nouæ Coloniæ tribuit, ac diuisit; vnde & eidem Prouinciæ comparatum est nomen, vt

C minor Britannia diceretur. Quo vero eorum posteritati consuleret, ex magnæ Britanniæ Insula singulis vxores quæri iussit: singulis militibus singulæ Virgines & gentilibus suis sunt in matrimonium postulatæ. Erat autem prædictorum militum præcipuus post Maximum Dux Connanus, vnus ex Britanniæ Regulis, cui paris nobilitatis coniux designata est filia Dionocis Regis Cornubiæ, nomine Vrsula. Londini itaque cunctis coactis; inuitæ licet patrium solum, charosque suos relinquentes, imponuntur nauigijs. Dumque regionem Armoricorum cogitant Nautæ; mox sæua procella naues impulit in Germanicum littus; vbi dum essent Malga Pictorum, & Gaunus Hunnorum piratæ, qui comparata classe, icto fœdere cum Gratiano Imperatore, aduersus Maximum; vt vel hac arte eum a cœptis disturbaret, cum infestandam Britanniam tenderent; in has ad littus iactatas Virgines naues incidentes; sic in Britannas Virgines, vt in hostes grassati sunt; vt vim inserendi earum pudicitiæ consilium caperent. Quæ omnes hortatu Vrsulæ mortem durissimam potius appetere, ac gladijs obtruncari Christiana constantia decreuere, quàm ignominiosum quid pati. Cumque ea persiste-

D rent animi firmitate: mox illorum libidine in Barbaricum furorem mutata, cum aliò properarent, ne longiori mora detinerentur; singulas crudelissimè trucidarunt, indeque in Britanniam nauigarunt; nactamque eam militibus vacuam aggressi: sed confestim missis illuc Maximo duabus militum legionibus; inde pulsi soluerunt in Hyberniam. Hæc refert Gaufridus.

Accedunt prædictis, quæ scripsit Lindanus, relata per Baronium in dicta adnotat. ad Martyrologium 21. Octobris; cumque satis sit, quæ ex longa traditione Ecclesia vniuersalis recepit circa Nomen, Imagines, Reliquias, Solemnitates, & Inuocationem huiusmodi Sanctorum, propter tenebras ignorantiæ, quæ in anteactis sæculis, orbem penè vniuersum inuasit.

Insurgunt etiam Sectarij contra Imaginem D. Luciæ V. & M. quod effigietur habere

habere oculos præ manibus, de quo nil legitur in Martyrologio, nec aliijs Ecclesiasticis Scriptoribus; sed quod post varia passa tormenta gladio in gutture percussa martyrium illa consummauerit. Quibus respondetur, symbolicè indicare illos oculos lumen mentis collatum eidem, vt Spiritus sancti gratia meruerit illusiones Tyranni superare, castitatem seruare, & martyrij æternam gloriam consequi. A

Dicimus etiam: sicuti finis orationis vniuersè acceptus nil aliud est, quam enunciatio illarum affectionum, quæ in animo sunt, his modis expressæ, quæ signa data appellantur: Aristot. in principio Perihermen.& ex ijs animorum affectionibus varij fines emergunt, quasi effectus respondentes illi causæ, quæ linguam in hunc & in illum motum inflectant; ita Imagines ad externum cultum assumptæ, præter alterius rei similitudinem quam substinent, proprios & singulares fines habent; nempè intimos animi sensus testantur; cum eos tanquam oblationes & genus quoddam sacrificij offerimus Deo, dum fatemur nos illi omnia debere: nosmet ad illius præcepta voluntatem nostram accommodare: vna spe gratiæ cœlestis niti: vt etiam huiusmodi Imaginibus nos exprimimus desiderium consequendi a Deo cæteras gratias spirituales & corporeas. Etenim Imagines Christianæ affectionibus hominum excitandis maximè seruiunt, quàm verba, vt inquit Horat. in Poetica: *Segnius irritant animum demissa per aures: quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus:* cum tales Imagines vndequaque deuotionem & sanctitatem spirare videantur, vt dixit Magnus Gregor. his verbis: *Dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, quasi in corde depingitur quicquid fictis Imaginibus deliberando cogitatur.* B

Et quemadmodum Orator finem suum, quod est persuadere, in potestate non habet; officium tamen & apta ad finem media habet: sicuti neque in Medici potestate est ægrotantem morbo liberare, qui medicinæ finis est; in illo tamen est curandi regula & modus, quæ ad officium suum pertinent: Idem igitur in Pictore, quatenus cum Oratore conuenit; dicimus illius partes esse, vt talem picturam faciat, quæ finem suum consequi possit: eum scilicet finem, qui a sacris Imaginibus exprimitur.

Inde est quod Fideles effigiantes D. Luciæ Imaginem, habentem oculos præ manibus, hoc faciunt non solum vt fideles ipsi orantes precibus illius lumen mentis consequantur à Deo, vt illa fuit consequuta; sed etiam vt nos fateamur à Deo tale lumen agnoscere, idemque ad eiusdem Dei voluntatem, nos dirigere, vt ab ipso Deo idem lumen mentis & corporis consequi semper mereamur precibus eiusdem Luciæ, quod ipsa obtinuit, vt non immerito a luce Luciæ nomen habuerit. C

Deficeret calamus, si in singulis Iconibus, quæ occurrunt, contemplandis, immorari velim: de quibus satis copiosè, & eruditè post alios Ioannes Molanus & Eminentiss. Card. Paleottus in eorum Hist. de sanctis Imaginibus, & Picturis tractarunt.

Antiquitas Sacrar. Imaginum

Desinant itaque recentiores Hæretici, veterũ Iconomachorum more, triumphum canere ante victoriam. Desinant sacras Imagines ex templis abradere, & auellere, turpique mendacio veritati obstrepere, & gloriari, cum negent eas primis quingentis annis in Ecclesijs Christianorum depictas, scalptasue fuisse; atque hoc solo nomine vincere putant, quia ad antiquitatem prouocant. Nil profectò est, cur vt impudentissimum mendacium illud refellamus, vel ad veterum Patrum testimonia, & exempla, quæ septima Synodus nobis copiosè suppeditat confugiamus; sed satis erit si cœmeteria, (vbi olim Ethnicis magistratibus in Christianum nomen sæuientibus, maiores nostri latitantes Eucharistiam sumebant, sacras conciones audiebant, aliaque omnia, quæ in Ecclesijs obiri solent, obibant) ingrediamur; ibique Imagines, quæ passim obuiæ fient, contemplemar; quas accuratissimè cumulauit, ac in lucem edidit Antonius Bosius in suo lib. Roma subterranea. D

Et hic Romæ in monte Esquilino in Titulo Equitij magno fidelium cultu à

tempore

Ec- A
re,
di-
rue-
riam

m,
uæ
af-
in-
n,
n-
m
illi
na
de- B
na-
ver-
uam
&
re-
f-

on
o-
eft
Pi-
pi-
ris

C
ræ
n,
à
e,
e-
o-

D

Cap. 2. pag. 23. litt. C.

Cap. 2. pag. 23. litt. C.

A tempore sancti Siluestri (qui Oratorium & Ecclesiam ibidem construxit) adhuc apparent Picturæ sacræ, nempè sanctissimæ Crucis Imago gemmis ornata, (vt mos tunc erat illam effigiandi) Christi Saluatoris, Virginis Deiparæ, Apostolorum & plurimorum aliorum Sanctorum. Et hæc præter alia multa similia antiquitatis monumenta, ad confutandos Hæreticos, quod etiam primis quinque sæculis à Christo nato viguisset cultus sacrarum Imaginum. *Fides habita Imaginibus.*

Impugnant prætereà prædicti veteres, & recentiores Iconomachi, quod quamuis magnum antiquæ imagines ad Hæreticos confundendos, ac pietatem erga Deum, omnesque Cœlites excitandam, momentum habeant; certè ad historiam iuuandam non valeant. Etenim Pictores, cum pro ea potestate, quam habent quidlibet audendi; multa more Poetarum confingere, Historiæque veritatem ita corrumpere soleant, vt ea ferè nusquam appareat,

At certè mirandum, vt quis mentis compos de antiquis Christianorum picturis sic sentiat. Etenim &si recentiores Pictores, siue quod artis elegantiam ostentare malint, non raro peccent, transiliantque historiæ lineas; non tamen
B propterea antiquorum Pictorum, ac Scalptorum (de Christianis loquor) quibus certè quidem religio erat, ab historia vel minimum discedere, fidem eleuabimus. Porro quantum olim veritati studuerint Christiani Pictores, & Scalptores (vt de alijs Imaginibus taceam) exemplo est vetus illa Icon ex opere Musiuo, quæ nobis in æde S. Petri ad Vincula Sebastianum martyrem, non iuuenem imberbem, sed senem (talis enim erat cum martyrium subijt) ante oculos ponit.

Vnde ex hac Icone Card. Baron. in adnotat. ad Martyrologium 20. Ian. reprehendit Pictores Diuum Sebastianum imberbem palo alligatum perperam effigiantes. Quam præfatam Iconē temporibus Papæ Agathonis ad luem propulsandam, Diuino monitu fuisse erectam; refert etiam Baron. in dicta adnotatione & in Annalibus anno 680, vbi Spond. num. 7.

Fuere quoque non ita pridem, qui à Græcis ad Francos, Imperium Romani Pontificis auctoritate, translatum fuisse negarunt. Ad magnum illud impudensq. mendacium profligandum, quid interest librorum veterum an Iconum auctori-
C tate, fideque pugnemus? Itaque si Card. Belarmino, quod libro de Translatione Imperij edito, Ecclesiæ Romanæ aduersarios, multorum historicorum testimonijs fregerit, plurimum nos debere profitemur; æquum profectò est, vt etiam restaurata antiqua Imagine, producta in Palatij Lateranensis parietinis, & a nobis hic effigiata; quæ hoc idem præstitit, plurimum etiam debeamus. Sanè, qui Apostolum Petrum in throno sedentem, ac dextera Leoni Tertio Pontifici Maximo Pallium, sinistra vero, vexillum Carolo Magno tradentem aspexerit, subiectamque hanc inscriptionem legerit,

BEATE PETRE DONA VITAM
LEONI, ET BICTORIAM CARVLO
REGI DONA.

Quis, nisi in historia valde sit hospes, & Leonis Tertij restitutionem, & Caroli
D Imperatoris inaugurationem, & Ecclesiæ Romanæ auctoritatem, graphicè descriptam; non continuo fateatur? Quæ imago, si nulla veterum de auctoritate Papæ in transferendo Imperio extarent monumenta: vna hæc sit ad Hæreticorum peruicaciam contundendam, historiæque veritatem constabiliendam instar omnium testium.

Necnon etiam nobis suffragabitur ad veterum Pictorum, & Scalptorum fidem confirmandam, quod legitur in Martyrologio 6. Idus Nouembris de Gloriosis Martyribus Claudio, Nicostrato, Castorio, & Symplicio. Siquidem, cum essent illi summi Scalptores, & artem suam Crucis signo munire consueuissent; nullo modo adduci potuerunt, vt Idolorum statuas facerent, ac Solis simulacrum venerarentur: vnde post varia tormenta iussi sunt Romæ Diocletiano

Impe-

Imperante in flumen præcipites dari. De quibus etiam Surius tom. 6. & alia plurima Pictorum & Scalptorum exempla, qui in numerũ Sanctorum relati sunt, refert Card. Paleottus de Sacr. Imagin. lib. 1. cap. 8. A

Cum hæc ita sint: non minus antiquis Imaginibus sacris fidem habebimus, integris, incorruptisque sacræ vetustatis testibus, quam antiquorum Historicorum libris, quos Viri doctrina, & sanctitate præcellentes tanquam arma ediderunt ad Iconomachiam labefactandam. Vrbem etenim colimus, quæ cæterarum vrbium est Regina, Catholicæ Religionis Arx, morumque Magistra; ex omnibus terrarum oris quotidie Peregrini ad eam ventitant; incredibile est, quanta ij cum cura non ea modo, quæ in ptopatulo sunt, obseruent; sed abstrusa quæque rimentur. Equidem haud dubito, quin cùm ea, quæ a maioribus nostris quasi hæreditario iure accepimus, permagni à nobis æstimari viderint; satis amplum suæ peregrinationis fructum se percepisse dicturi sunt, quòd & Hæreticorum mendacia deprehenderint, & sancta sanctè tractanda esse didicerint.

De plurimis Priscorum Fidelium Ritibus, circa eorum preces. Cap. III. B

COgnito antiquo Fidelium ritu circa Hieroglyphica, Symbola, & Imagines, quibus illi denotabant ac exprimebant sanctissimam Crucem, Christum, & Sanctos eius: Congruum erit forsan recensere, sicuti iam mos fuit, qualiter prisci Christifideles in ipsorum precibus Deum exorarent.

Pars enim est Religionis; & quidem ex primis vna; Orare: Nec vlla fuit vnquam Religio, quæ non certam supplicandi Deo rationem haberet: itaque quisquis vnquam Religionem mutauit; & orandi rationem mutauit. Quare Præcursor Ioannes, qui homines à vetere legis Mosaycæ religione auellere, & ad Christum traducere conabatur, hoc in primis curauit; vt præscriberet discipulis suis modum orandi: idemque vt Christus faceret, qui nouam instituebat Religionem, Discipuli rogabant apud Lucam cap. 11. in princ. *Domine doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos.* Qui emulatione fortassis aliqua petiere, vt existimat Theophilactus. C

Imitati sunt Hæretici; Ioannis, & Christi exemplis abutentes. Nulla enim vnquam Hæresis fuit, quæ non continuo suas effingeret preces. De Arianis passim scribit Athanasius: de Valentinianis Iræneus: de Marcionistis Tertullianus: de Manichæis & Donatistis Augustinus: de omnibus simul Hæreticis Epiphanius. Nec longe nobis exempla petenda sunt. Quot nostro tempore Lutherani, quot Caluinistæ precandi formulas, neque cum nostris, nec inter se ipsos conuenientes, edidere? Propterea Christus orandi formulam in Dominicali oratione tradidit: primùm Apostolis, vt apud Matthæum cap. 6. deinde apud Lucam cap. 11. in principio, septuaginta duobus Discipulis: postea electis; quibus dixit, *Sic vos orabitis*, refert idem Matthæus. Vos, qui laudem apud Deum, non apud homines, vt illi, quærere debetis: Vos, qui melius docti a me estis, Deum non tàm verborum multiloquio, quàm magno orantis affectu exorari: nihil nisi iusta, & ad eius gloriam conducentia petetis. D

Oratio versus Orientem.

At inter varios Priscorum Fidelium ritus in ipsorum precibus; illud maximè erat, vt inter orandum verterent se ad Orientem: & quod etiam plurimi è sanctis Patribus varijs mysterijs obseruarunt, ac potissimum S. Athanasius ex psalmo 131. *Adorabimus, vbi steterunt pedes eius.* Volens ipse Sanctus, quod Pedes Domini steterint ex Zachar. cap. 14. supra montem Oliuarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem: & hoc etiam refert Baron. in annum 34. vbi Spondan. num. 64. in fin. Secundò, quoniam Deus Lux, & creator Lucis nuncupetur: & propterea orantes respiciendo orientem Solem, eleuent mentem ad Creatorem Lucis, vt inquit S. Augustinus lib. 2. de Orat. Domin. in Monte tom. 4. ibi;

Cùm

A *Cùm ad orationem stamus, conuertimur ad Orientem, vt admoneatur animus ad naturam excelsiorem se conuertere, id est ad Dominum; cùm ipsum corpus eius, quod est terrenum ad corpus excelsius, id est ad corpus cæleste conuertatur; quoniam necesse est vt cælum præferant terra: & cùm aliquando cognouerint dignitatem animæ cæleste etiam corpus excedere; magis eum quærant in anima, quàm in corpore etiam cælesti: & cum cognouerint quantum distat inter peccatorum animas, & iustorum; sicut non audebant, cùm adhuc carnaliter saperent eum in terra collocare, sed in cælo, sic postea meliori intelligentia magis eum in animis iustorum, quàm in peccatorum requirant.*

Tertio ad Orientem conuertebantur; vt cum homo expulsus è Paradiso deliciarum, qui est ad Orientem; hinc ad illum respicientes exoptent illuc reuerti. Quarto Oriens, & Occidens sunt Symbola lucis, & tenebrarum: propterea mos antiquitus in Ecclesia, quod Baptizandus respiceret ante Occidentem, & ibi per tres vices abrenunciato Dæmone, vertebat se deinde versus Orientem, vbi per alias tres vices confitebatur nomen Christi. Quinto, & vltimo: sicut
B Christus pendens in Cruce contra Hierusalem Occidentem respiciebat; ac idem etiam ad Cœlum ascendens similiter Occidentem intuebatur; ita & homines orantes versus Orientem debent aspicere; quasi expectantes aduentum eius, vt Angeli dixere discipulis post eius ascensionem; *Quemadmodum vidistis eum ascendentem in Cælum, ita veniet*. Et inquit Damascenus lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 3. tale fuisse institutum Apostolorum, quamuis non scriptum: quod idem affirmat Iustinus Martyr lib. 6. quæst. 118. & sanctus Basilius de Spiritu sancto cap. 27. refert etiam Baronius anno 58. vbi Spond. num. 43.

Adeo tenaces fuere prisci illi fideles in hoc ritu respiciendi Orientem, vt non solum ipsi viuentes, hoc in eorum precibus exactè seruarent: verum etiam mortui eorum corpora supina in sepulcris facie Orientem respicerent; vt nos infra dicemus, in cap. 67. de Funeribus Christianorum.

Cumque etiam ad Orientem respicere, & construi solitas Ecclesias Christianorum, Baron. in annum 57. vbi Spondan. num. 32. eòque etiam spectabat Tem-
C plum Hierosolymitanum: idem Baron. in ann. 58. vbi Spond. nu. 42.

Nihilominus tractu temporis S. Leo Primus, qui vixit anno 443. inuehitur serm. 7. de Natiuitate contra Populum, qui similiter vertebat se ad Orientem in atrio Vaticanæ Basilicæ sancti Petri, antequam illud ingrederetur; cuius hæc verba sunt. *Quòd nonnulli etiam Christiani adeo se religiosè facere putant, vt priusquam ad B. Petri Apostoli Basilicam, quæ vni Deo viuo, & vero est dedicata, perueniant: superatis gradibus, quibus ad suggestum areæ superioris ascenditur, conuerso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & curuatis ceruicibus, in honorem se splendidi orbis inclinent: quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis spiritu; multum tabescimus, & dolemus: Quia etsi quidam fortè Creatorem potius pulcri luminis, quàm ipsum lumen, quod est creatura, venerantur; abstinendum tamen est ab huiusmodi specie officij, &c.* Hoc egit prædictus sanctus Pontifex, cùm esset vigilantissimus in arguendo Manichæos, & Priscillianistas, qui Solem orientem respiciebant, & ad hoc vt illi orantes à Fidelibus distinguerentur. refert etiam Baron. in anno 58. vbi Spondan. num. 43. in fin. & anno 443. vbi Spondan.
D num. 1.

Hinc factum postea est, vt cùm perseuerassent etiã sequentibus sæculis fideles in atrio sancti Petri vertere se ad Orientem, vt ibi Deum precarentur contra portam prædictæ Basilicæ: & anno 1300. Iottus Florentinus excellens Pictor mandante Cardinale Stephanesco Nepote Bonifacij Octaui Summi Pontificis, construxit ex opere Musiuo Nauem, in qua conspiciuntur Christus, sanctus Petrus, cum alijs Apostolis; ad hoc vt ad illam Imaginem Orientem versus positam orarent Fideles, & omnis euitaretur superstitio Solem adorandi. Quæ figura prædictæ Nauis per Vrbanum Octauum P. M. annis præteritis fuit collocata supra Portam maiorem intus in prædicta Basilica.

Fuit precandi ritus apud Priscos Fideles, vt eleuatis manibus in Crucis for-

D mam

Varij orandi Priscorum ritus. mam Christi passionis memoriam facerent. D. Ambros. de Cruce serm. 56. ibi: *Homo cùm manus leuauerit, Crucem pingit; atque ideo eleuatis manibus orare præcipimur, vt ipso membrorum gestu Passionem Domini fateamur*. Et Tertull. in lib. de Orat. num. 11. in fine ait: *Nos vero non attollimus tantum, sed etiam expandimus à Dominica Passione modulatum, & orantes confitemur Christo*. Quod exponit Rigaltius: modulatum nempè, quem exhibuit Christus Dominus expansis in Cruce manibus. Quod ipsum etiam Maximus Taurinen. homil. 11. de Cruce ait: *Ipsius etiam incessus hominis, cùm manus leuauerit, Crucem pingit*. A

Requirebatur in Oratione humilitas, & submissio. Tertull. de Orat. nu. 13. inquit: *Atqui cum modestia, & humilitate adorantes magis commendabimus Deo preces nostras: ne ipsis quidem manibus sublimiùs elatis; sed temperate, ac probè elatis: ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus, qui non tantum prece, sed & vultu humiliatus, atque deiectus orabat, iustificatior Pharisæo procacissimo discessit*.

Sonos enim vocis submissos esse volebant, vt idem Tertull. num. 13. *Deus non vocis, sed cordis auditor est; sicuti conspector*. Quomodo, & oratio Ionæ de ventre Cœti per tantæ bestiæ viscera, per tantam æquoris molem ad Cœlum potuit euadere? Quid amplius referent isti, qui clarius adorant, quàm si in publico orent? Ethnicorum fuit error, qui exercendæ linguæ potius, quàm mundando animo operam darent, vt existimarent, quantò plura, clarioreque voce loquerentur, facilius se à Deo exaudiri: colligitur ex sacro textu, 3. Reg. cap. 18. vbi Elias alludens ad Ethnicorum ritum, quem decem tribus Israel imitabantur, inquit: *Clamate voce maiore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere; aut certè dormit; vt excitetur*. Etenim S. Augustinus lib. 2. de Sermon. Domini in monte, tom. 4. inquit: *Non verbis nos agere debere apud Deum, vt impetremus quod volumus; sed rebus, quas animo gerimus, & intentione cogitationis cum dilectione pura, & simplici affectu*. & infrà. *Quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciusque efficit ad excipienda diuina munera, quæ spiritaliter nobis infunduntur*. B

Nec prius quis orationem cœperat, quam si discordiam, vel offensam cum fratre contractam remiserat. Tertull. de Orat. num. 10. *Quomodo placabit Patrem iratus in fratrem; cum omnis ira ab initio interdicta sit nobis? Quàm autem temerarium est, aut diem sine Oratione transigere, dum cessas fratri satisfacere; aut perseuerante iracundia orationem perdere?* C

Cordis munditia ad orationem necessaria; nempe a falso, a cæde, à sæuitia, cæterisque maculis; quæ corde concupiuntur, & manuum opera complentur. Tertull. de Orat. n. 11. inquit: *Hæ sunt veræ munditiæ, non quas plerique superstitiose curant, ad omnem orationem, etiam cum lauacro totius corporis, aquam sumentes: quæ ratio est manibus quidē ablutis, spiritu quidē sordente, orationem obire? Cæterum, satis mundæ manus, quas cum toto corpore in Christo semel lauimus*.

Nec illa consuetudo antiquitus recepta; vt Ieiunantes dum orarent, cum fratribus subtraxerint osculum pacis; quod erat signaculum orationis, vt inquit Tertull. de orat. n. 14. *Quando magis conferenda cum fratribus pax est, nisi cum oratio commendabilior ascendit, vt ipsi de nostra operatione participes, iam audeant de sua pace fratri transigere? Siquidem, quæ perfecta erit oratio cum diuortio sancti osculi, quod Dominus præstandum præcepit? Quale erit sacrificium, à quo sine Pace receditur?* Sed de hoc nos infra cap. 59. D

Mos etiam fuit apud Priscos fideles circa precandi ritum, non solum Deum & Sanctos adorare; sed vt plurimum etiam genua flectere; vt refert Tertull. de Pœnitent. cap. 9. *Presbyteris aduolui, & charis Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis iniungere*. Et S. August. Serm. primo in festo Apostol. Petri & Pauli: vbi de multitudine Gentilium ad fidem conuersarum inquit: *Nam Beatissimū Petrum Piscatorem modo genibus prouolutis adorat Gentiliū multitudo credentiū*. Et idem serm. 4. in eodem festo: *Nunc ad memoriā Piscatoris flectuntur genua Imperatoris; ibi radiant gēmæ diadematis, vbi fulgent beneficia Piscatoris*.

At si

A At si aliquando sæua vrgebat necessitas, prostrati in terra, iunctis vel etiam expansis manibus, vt dixi, fideles precari consueuerant, vt ex præfatis, & alia innumera sunt exempla: tamen quod dies Dominicus Resurrectioni Domini esset consecratus; ideo non nisi *Stantes* fideles ex antiqua Ecclesiæ traditione eo die; itemque a Pascha vsque ad Pentecosten orare sic solitos. Tertull. de Corona Militum cap. 3. At vero *Sedendo* adorare, extra disciplinam esse, inquit Tertull. de Oration. & refert Baronius sub ann. 58. vbi Spondan. n.44. Nec permittebatur in Ecclesia sedere, quando lectiones legebantur, aut Dei verbum prædicabatur; nisi longiores essent lectiones, aut debiles adstantes: & tunc qui non poterant stare, humiliter & cum silentio sedentes, attentis auribus, quæ legebantur audiebant. S. Augustinus Homil. 26. in princ. & per tot.

Sed, quod magis Idololatriæ conforme videbatur, vt homines mortales sæpius exercuerint huiusmodi actus erga sibi similes. Tertull. de Pœniten. cap. 9. supra adductus: sicuti etiam in sacro textu 3. Reg. 1. Nathan propheta adorauit Regem Salomonem pronus in terram: vt etiam Abraham in Genes. 23.
B adorauit populum terræ Chanaan, cum similibus.

Circa Habitum corporis fuit etiam precandi ritus, vt Viri *detecto capite*, Fœminæ *tecto* in Ecclesia orare deberent: est Apostoli institutio ad Corinth. epist. 1. cap. 11. & nos infra dicemus. cap. 14.

Vtque in precationibus aliquando suum quisque *tundat pectus pugno*: Publicani à Christo adeo commendati, Lucæ 18. probat exemplum; atque adeo signo animi pœnitudinem declarari facto illorum, qui post Christi passionem reuertebantur percutientes pectora sua, Lucas 23. quod & Nicolaus Papa docet rescribens ad Consultationes Bulgarorum.

Infertur igitur ex prædictis, quod pectus percutere, flectere genua, prosternere se in terram, & similes obsequij actus, & interni affectus, non sunt semper actus latriæ, nec supernæ adorationis; quoniam præcipuum in hoc consistit circa benè dirigendum principium intentionis: necesse namque est assiduè, & diligenter Populum instruere de hac veritate; vt præcipit Tridentina Synodus
C sess. 25. de Inuocat. Venerat. & Reliquijs Sanctorum.

Vt autem hoc magis dilucide pateat omnibus; supponendum consueuisse semper Ecclesiam reddere honorem Latriæ soli Trinitati; vt docuit tom. 3. Concil. Constantinus Episcopus Constantiæ in septima Synodo Oecumenica art. 3. sub finem. *Suscipio & amplector venerandas Imagines: Adorationem autem, quæ fit secundum Latriam, hoc est Dei culturam; tantummodo supersubstantiali, & viuificæ Trinitati conseruo, &c.* Similis est doctrina Augustini lib. 10. cap. 4. de Ciuitate Dei, cum sic loquatur de Latria: *Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc vera pietas, hæc tantum Deo debita seruitus.* Et idem lib. de vera Relig. sub finem: *Quare veneramur Angelos charitate, non seruitute; nec eis templa construimus: nolunt enim se sic honorari à nobis; quia nos ipsos, cùm boni sumus, Templa summi Dei esse nouerunt.* & infrà: *Religit nos Religio vni omnipotenti Deo.*

Honores Varij in precibus reddi.

At quoniam tot sunt genera honorum, quot extant excellentiæ; hinc est, quòd sapiens mater Ecclesia, & Domina, nos admonet, ac omnibus præcipit; quod non recognoscit nisi tria excellentiarum genera, nec filijs suis permittit, quàm
D tria genera honorum Religiosorum.

Prior namque excellentia est Diuina, cui respondet *Latria*, quæ accipitur pro superna adoratione, quæ soli Deo debetur. Secunda excellentia maior quàm humana, & minor quàm Diuina, consistit circa dona supernaturalia gratiæ & gloriæ, quæ Sanctorum sunt propria; ac isti respondet cultus *Duliæ* nuncupatus; nempe honor magis quàm politicus, & summè inferior quàm Latria. Tertia excellentia, similiter nec comparabilis cum Diuina, sed eminentior satis communi Sanctorum; propterea talis cultus *Hyperdulia* nominatur; nempè obsequium supra commune; tale inquam obsequium Humanitati filij Dei deberetur, si hæc separatim ab hypostasi consideraretur: Huiusmodi honore veneramur nos Virginem sanctissimam, propter priuilegia & præeminentias supra cæteras

omnes creaturas ipsi collatas. Quarta denique species excellentiæ humanæ, & naturalis ex virtutibus moralibus proueniens, seu dignitatibus, & alijs qualitatibus in humana Mundi Politia apparentibus: isti enim excellentię respondet honor, quem nos virtute prædītis reddimus; simul & obsequium, & homagium, & fidelitas debita Regibus, Parentibus, ac Dominis. Hæc autem communiter ciuilia, politica, & naturalia nominantur; quæ similiter possent ascribi etiam inter religiosa, sancta, & meritoria; quandocumque is, qui illa exercet, recognosceret superioritatis excellentiam, quæ debetur Regibus, Principibus, Magistratibus, Parentibus, &c. tanquam à Deo prouenientem; siquidem hi sunt tanquam Imagines, & characteres magnitudinis Dei; ex Apostoli doctrina ad Ephes. cap. 6. ibi: *Serui obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes, sicut Domino, & non hominibus.* A

Quis imposterum hanc doctrinam non amplectetur? quis præfatā distinctionem excellentiæ, & honoris negabit? quis reuerentiam Deiparæ debitam reijciet? quis venerationem Sanctorum; & id omne, quod religiosam relationem habet ad ipsas nempè imagines, & Reliquias? quis obseruantiam proprio Regi? quis obsequium Magistratibus? quis fidelitatem proprijs Dominis? quis inquam imposterum asserere audebit, quod non sibi complaceat Deus Zelotes, quando honorantur ij, quos ipse honorat? & quando nos eundem Deum veneramur in suis creaturis, iuxta communicationem sui esse illis participatam? Legat is quæso D. Hieronymum ad Riparium contra Vigilantium, his verbis: *Vt honor seruorum redundet ad Dominum*, qui ait: *Qui vos suscipit me suscipit*; & hoc idem impius Lutherus coactus est asserere in farragine epistolarum ad Erphordienses: *Quanquam superuacaneum sit Sanctos colere; non tamen eos putarim respuendos, aut condemnandos esse, qui Sanctos adhuc colunt.* B

De horis Canonicis. Fuit apud priscos fideles certis Horis orandi ritus; de quo sanctus Leo sermone 7. de Ieiun. septimi mensis refert; quæ scripta in lege, vel consuetudine laudabili introducta essent apud Hæbreos præcepta moralia; ea non modo Apostolos non spreuisse, sed etiam in Ecclesiam transfundere voluisse. Tertull. aduers. Psych. cap. 10. agit in primis de tribus insignioribus (vt vocat) ab Apostolis ex Iudæorum fontibus in Ecclesiam deductis, nempè *Tertia, Sexta, & Nona*: quibus alias duas superadditas docet Cyprianus de orat. Domin. nimirum *Matutinam, & Vespertinam*; earundem omnium quinque originem simul, & mysteria describit. Denique Athanasius de Virgin. præter istas quinque, duarum item aliarum mentionem facit: videlicet, quæ *oriente fit Sole*, & quæ *media nocte*; cunctarum septem Diuina mysteria explicans. De quibus septem orandi horis, quatuor diurnis, & tribus nocturnis, agit Card. Baron. sub anno 34. vbi Spond. num. 72. & nos plura infra cap. 45. referemus. C

De nocturnis precibus. Quod vero pertinet ad nocturnas preces; vtpotè ipsas sacras Vigilias; habemus in actis Apostol. cap. 16. Paulum, & Silam media nocte orantes laudasse Deum: quod ante eos Dauid Rex facere consueuerat; vt in psalm. 118. *Media nocte surgebam ad confitendum Domino*. Quod quidem, & à fidelibus faciendum esse, Dei Ecclesia Apostolorum traditione, & exemplo constituit; idque illa præsertim ratione, quod media nocte Dominum ad iudicandum orbem terrarum ex improuiso venturum esse crederent; vt ipse dixerat apud Matth. 25. *Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit*: At quoniam nec satis exploratum voluit esse Dominus, qua potissimum hora venturus esset; dicente ipso apud Marcum cap. 13. *Vigilate: nescitis enim quando Dominus veniet; sero, an media nocte, an galli cantu, an mane*: Hac de causa non media nocte tantum fideles ad preces Deo fundendas consurgere consueuerunt; sed & alijs diuersis horis eiusdem noctis; sicuti declarat Clemens Alexandrinus Pedag. cap. 9. Et fortasse illis quatuor noctis temporibus expectandi Dominum ab ipso Domino enumeratis, respondent tres illæ nocturnæ preces, cùm his accedant Matuti- D

næ

A næ laudes; quæ tamen omnes simul vno compendio hodie absoluuntur. Agit item sæpe Hieron. epist. 7. 8. & 22. de eisdem tribus orationis horis nocturnis.

Refert idem Hieron. dicta epist. 7. quod *Vespertina oratio* accensa lucerna fieret. Ideo Epiphan. in Compend. de ipsis horis agens; Psalmos, qui primæ noctis hora cani consueuerunt, *Lucernales* appellat: estque de iisdem Lucernarijs precibus mentio apud Clementem lib. 8. Constitut. cap. 38. & Cassian. lib. 3. cap. 3. Chrysostom. etiam in psalm. 118. & alibi, Lucernarium officium illud appellat, cùm septem prædictas Canonicas horas orandi enumerat. Tertull. ad vxorem lib. 2. cap. 4. *Nocturnas conuocationes* eas appellat; quòd scilicet non priuatim in suis ædibus a singulis agerentur, sed publicè omnes in vnam conuocarentur Ecclesiam: quod etiam Ignatius epist. ad Magneses agendum monet. *Lucernaria preces.*

Porro de antiquo in Ecclesia sacrarum *Vigiliarum* vsu, de quo agimus, non solum innumera sanctorum Patrum suppetunt testimonia, sed & scriptorum B Gentilium; nempè Plin. iunior lib. 10. epist. 97. Luciani in Philopat. Ammiani Marcell. lib. 8. in fin. *Vigiliæ.*

Sanctus Ambrosius in psalm. 109. edito Romæ de festo Pentecostes, commendans exactam Vigiliarum obseruationem, inquit: *Ieiunauimus Sabbato, Vigilias celebrauimus, orationibus pernoctantes institimus, &c.* Erant in vsu Vigiliæ nocturnæ, illæque puræ, & Christiana obseruatione dignissimæ, vt testatur August. in concione ad Catechum. contra Iudæos tom. 6. ad quas etiam frequentandas suos consueuit hortari, vt ex sermone 251. de tempor. Insuper ex sacro, religiosoque vsu Vigiliarum sublati fuerunt perditissimi sui temporis mores, qui ante irrepserant: refert idem sanctus August. serm. in die natali sancti Cypriani in ord. 115. de diuers. vbi hæc leguntur cap. 5. tom. 10. *Aliquando ante annos non valde multos, istum locum inuaserat petulantia saltatorum; istum sanctum locum, vbi iacet sancti Martyris corpus, inuaserat pestilentia, & petulantia saltatorum. Per totam noctem hic cantabantur nefaria, & cantantibus saltabatur. Ex quo hic cœperunt sanctæ Vigiliæ celebrari, illa pestis aliquantulum reluctata postea* C *cessit diligentiæ, erubuit sapientiæ.* Itaque ex his, & alijs clare cognoscitur, non Ambrosium, non Augustinum, non alium quempiam Orthodoxorum his temporibus Vigilias nocturnas Ecclesiasticas abrogasse, vt a pluribus suppositum ex prætenso sermone August. ad fratres in Eremo in ord. 25. Siquidem impijssimus hæresiarca Vigilantius, Vigilias, sui nominis hostis, primus impugnauit; sicque minuere conatus est; vt non nisi semel in anno in Paschali solemnitate Vigilias peragendas esse iactaret, ex Hieron. aduersus Vigilantium, & tradit Card. Baron. in suis notis ad Martyrologium die 5. Ianuar. & in Annal. ad annum 51. vbi Spondan. num. 20. & qui easdem Vigilias profanare ausi fuerunt, grauiter à Deo condemnati fuere, Baron. in dictis notis ad Martyrolog. die 24. Decembris.

De loco ad preces fundendas, quò conueniebant fideles ad orationes: Quantumlibet priuatas quis orationes domi agere intra cubiculum suum (vt Dominus docuit) debeat esse solicitus; tamen exemplo Apostolorum, Templum ad orationem adeundum, admonentur Christiani, ad publicas preces in D vnum locum, ad ipsam scilicet Ecclesiam, conuenire. Quod quidem faciendum Ignatius scribens ad Magnesianos inculcat; sicut & exemplo Domini, qui cum Hierosolymis esset, docebat in Templo. Idem etiam Apostoli illic doctrinæ cathedram exercuerunt, vt in actis Apostol. cap. 5. dum dicitur: Eos omnes fuisse vnanimes in Porticu Salomonis. Ad quod alludens Tertull. de præscript. cap. 7. ait: *Institutionem Christianorum de Porticu Salomonis esse.* Et refert Baron. ad annum 34. vbi Spondan. num 73. *Locus orationis.*

At vero circa formulas precum illorum fidelium; plurimæ etenim tunc erant, vt etiam in præsens est, apud Diuina officia: Quod autem in hoc animaduersione dignum vt Magnus Constantinus Imperator non Christianis solum, sed imperauerit, dederitque etiam militibus Gentilibus precationum formulam, *Precum formulæ.*

qua

qua omnes diebus Dominicis in patentibus suburbiorum campis in vnum conuenientes, vti deberent, ex Euseb. in vita Constantini lib. 4. his verbis: *Te Deum agnoscimus, te Deum profitemur, te adiutorem inuocamus; per te victorias consequuti sumus, per te hostes superauimus, abs te & præsentem felicitatem consequutos fatemur, & futuram adepturos speramus: tui omnes supplices sumus: abs te petimus Constantinum Imperatorem vna cum pijs eius liberis, quamdiutissimè nobis saluum & Victorem conserues.* Quam etiam refert Baron. sub anno 321. vbi Spond. nu. 6. A

Gentiles pro Principibus Christianis orabant.

Etiam Christiani pro Principibus Infidelibus Deũ exorabant.

At preces ad Deum verum, non ab Infidelibus & Ethnicis subditis pro Impp. & Regibus Christianis, vt dixi, solum præstabantur: verum & quod maiorem quoque admirationem adfert; vt etiam pro Imperatoribus, & Principibus Ethnicis Christiani subditi exorarent Deum: extat locus Athenagoræ Atheniensis in fine supplicationis, quam habuit ad Imperatores Antoninum & Commodum, his verbis: *Vos igitur, qui in omnibus omni modo, tum natura, tum institutione, boni, moderati, humani, & Imperio digni estis; mihi nunc, & cùm obiecta confutarim; & quod nos Pij, Iusti, & animo contemperati simus, demonstrauerim; Regali capite annuite: Quos obtinere iustius est, quod petunt, quam nos, qui pro Imperio vestro oramus, vt & Filius a Patre, sicut æquissimum est, Imperium per manus accipiatis; & ipsum Imperium vestrum subiectis omnibus incrementum, & accessum capiat.* B Et vlterius in Commentario ad dictum locum leguntur hæc verba: *Quod autem hic dicit Athenagoras, Christianos pro Imperio Cæsaris orare Deum; id vt nunc longa consuetudine pro Christiano Imperatore in Ecclesia solemniter obseruatur.* Ita in prima nascente Ecclesia, etiam pro impijs Principibus fieri solitum; non solum ex hoc loco, sed ex Eusebio, Arnobio, Lactantio, & alijs antiquis intelligimus.

Adeo verum est, Christianos pro Principibus Infidelibus Deum exorasse, (dũ graui Ethnicorum seruitute pressi reperiebantur,) vt non pigeat referre in proposito Historiam. Cùm Romani ab ingenti hostium multitudine aliquando ita conclusi fuissent apud Cornutum oppidum in expeditione Marcomannica, vt ex locis difficillimis nulla exeundi nec vi, nec arte facultas daretur; atque insuper tum alijs incommodis, tum maximè siti vexarentur: & Marcus Aurelius Imp. cum Deos suos precatus ab illis non exaudiretur: tunc milites Christiani, quorum magna copia in exercitu erat, flexis genibus ad Deum verum se conuerterunt: qui mox illos exaudiens; non solum aquam Romanis, qua reficerentur, immiserit; sed & eodem momento hostes vehementi grandine, igne, & fulminibus consumpserit. Hæc a pluribus referuntur auctoribus, & maximè a Xiphilimo, dum arguit de mendacio voluntario Dionem, quòd magicis artibus id tribuerit. In tanti vero beneficij remunerationem suis litteris Imperator generali edicto sanxit: Neminem quòd Christianus esset in iudicium vocari; eorumque vt talium accusatores, viuos exuri; cuiusmodi edictum etiam temporibus Commodi Marci filij viguisse Romæ, meminit Eusebius lib. 5. histor. cap. 20. Hoc idem testatur Tertullianus in Apolog cap. 5. his verbis: *Si litteræ Marci Aurelij grauissimi Imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam sitim, Christianorum fortè militum precationibus impetrato imbri discussam, contestatur.* & infra: *Adiecta etiam accusatoribus damnatione, & quidem tetriore.* C

Sed, quod spectat ad nomen Legionis, in qua ijdem Christiani militarunt: omnes fermè auctores consentiunt, eam ex admiranda illa fulminum immissione, dictam esse *Fulminatricem*, seu *Fulmineam*. D

Extat porro hactenus Romæ tam egregij miraculi præclarum monumentum in nobilissima Marci Antonini Columna cochlide insigniter sculptum, vna cum alijs Marci Aurelij in bello Marcomannico facinoribus fortiter gestis: ac etiam in eadem Milites Christiani apparent, qui flexis genibus Deum exorant; nec non ijdem in proprijs eorum scutis tremendum Crucis signum sculptum habent: ac præterea cernitur inter cætera Iouis figura vndique imbres fundentis, & fulgura admiscentis, qualem dicere solerent *Pluuium*. Quamuis M. Aurelius Imp. publicis suis litteris, tantam diuinitus impetratam gratiam, Christianorum precibus acceptam tulerit; tamen, vel quòd nomen Christianorum illi esset incognitum,

A tum, vel quòd ore omnium Gentilium diffamaretur, eam à Ioue fuisse concessam, cui reliquæ res omnes prosperæ; etiam si Christianorum precibus impetrarentur, tribui solerent; vt ex Tertull. in Apolog. cap. 4. & idem Tertull. in Apolog. cap. 4. & idem Tertull. cap. 4. ad Scapulam, de dicta pluuia per milites Christianos a Deo impetrata, sic inquit: *M. quoque Aurelius in Germanica expeditione Christianorum Militum Orationibus ad Deum factis, imbres in siti illa impetrauit. Quando non geniculationibus, & iuuantibus nostris, etiam Ciuitates sunt depulsæ? Tunc & Populus adclamans Deo Deorum, qui solum potens est, in Iouis nomine Deo nostro testimonium reddidit.* Idcirco Iouis Imago pluuiam dantis in Columna fuit expressa; cuius Columnæ fragmentum in Christianæ fidei attestationem hic delineandum curaui.

Cæterùm eandem Columnam, & Christianæ Fidei præclarissimum monumentum, Barbarico furore deorsum incensam, ac desuper fulmine tactam, iam deformatam & collabentem; Sixtus V. P. M. summo studio in pristinum splendorem restituendam curauit; collocata desuper in eius vertice ærea inaurata

B Pauli Doctoris gentium sacra effigie: vt vbi olim ab Antonino Pio statutum fuerat simulacrum Marco Aurelio Parenti; ibidem illius, qui ad veram pietatem Vrbem excoluit, & Gentiles Christo subegit, signum nobilissimum cerneretur: vt de his latè Card. Baronius tom. 2. Annalium sub anno 176.

Et hæc de Veteribus Ritibus circa preces: & de veneratione Diuinæ maiestatis & Sanctorum: dicta sufficiant.

Diximus de Ritibus sacrarum Imaginum, & Precum apud Priscos Fideles; & quomodo Diuina Maiestas per illos adorata; necnon cœlestes Ciues in Ecclesia venerati fuissent. Modò

C de Sacramentis nouæ Legis, quæ fundamentalia sunt Catholicæ Ecclesiæ, consentaneum est videre.

PARS SECVNDA.

De Sacramentis nouæ Legis.

Cap. IV.

Sacramenta noua Legis in quibus differant, à Sacramentis veteris Legis.

NOuæ Legis Sacramenta signa sunt visibilia inuisibilis gratiæ, quam Deus efficaciter, & certè in ipsis operatur; modò ritè tractentur & accipiantur: non enim talia Sacramenta significandi tantum gratia instituta

D sunt, sed etiam sanctificandi. Quæ autem erant veteris Legis sacramenta, instituta fuerunt, vt solum ea significarent; signa enim solummodo erant, & non propriè Sacramenta; sicuti sacrificia carnalia & ceremoniæ veteris Legis, quæ nunquam poterant iustos facere offerentes, ex Apostolo ad Hebr. cap. 9. Ac etiam prædicta Sacramenta veteris Populi seruitutem pro congruentia cordis illorum, & prophetici temporis imposuerunt; sicuti leguntur in quinque libris Moysis. Ea etenim Sacramenta veteris Legis fuerunt necessaria tantum necessitate præcepti; non quidem omnibus hominibus, sed ijs tantum, qui erant de populo Israel, quibus circumcisio imperata erat, veluti ianua aliorum Sacramentorum, vt in Exod. cap. 12. Prætereà talia Sacramenta veteris Legis non imprimebant characterem; nam in illis per se nullus spiritualis effectus conferebatur

per

per modum operis operati; quia nondum pretium nostræ redemptionis erat exhibitum, a quo omnia sacramenta habent virtutem D. Thom. 3. part. quæst. 63. art. 1. ad tertium Suarez tom. 3. disp. 10. sect. 2. §. sed hæc etiam euasio, & sect. 3. §. primo & sequent. A

At vero sacramenta omnia nouæ legis principaliter instituta sunt, vt sint non modò signa certa gratiæ, sed causa; cùm id efficiant siue conferant ex opere operato, quod significant; & sint præsentissima remedia contra omnia peccata, & efficacia signa gratiæ Dei, per quæ omnis iustitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur. Quam ob rem Dominus noster IESVS CHRISTVS, sicut ipse in Euangelio loquitur, leui iugo suo, & leui sarcinæ nos subdens; Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis societatem noui populi colligauit; sicut est Baptismus, Trinitatis nomine consecratus; Communio corporis & sanguinis ipsius, & cætera, quæ in scripturis Canonicis commendantur. Et sic cœlestis medicus humani generis reparator tali modo ægrotum sanauit, sicut optimè competebat ægrotanti, ægritudini, & ipsius ægritudinis curationi. De quibus omnibus Card. Belarminius lib. de Sacramentis cum alijs Theologis. B

De numero sacramentorum. De numero autem prædictorum Sacramentorum nouæ legis, quanquam apud priscos Patres fuisset aliqua controuersia; confundentibus illis inter sacramenta nouæ Legis etiam sacramentalia; constat tamen ex Concilijs Florentino in Decreto Eugenij, & ex Tridentino sess. 7. can. 1. quòd ea sint septem a Christo instituta, nempe Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium; & si quis plura aut pauciora quam septem prędicta esse dixerit, anathema sit, vt in dicta Tridentina Synodo.

Sacramenta quando necessaria? Aduertendum tamen; quòd Sacramenta in nulla lege necessaria sint simpliciter: nec minus eadem homini necessaria in ordine ad finem qui est Beatitudo; cum Deus possit eam homini conferre sine sacramentis: Non enim, vt inquit Magister sententiarum distinct. 1. lib. 4. Deus alligauit potentiam suam sacramentis: ex suppositione tamen diuinæ ordinationis, qua decreuit, nullum de massa perditionis propagatum saluare regulariter nisi per Sacramenta (dummodo suscipiendi impotentia non excuset) & isto casu ipsa Sacramenta necessaria sunt ad salutem; vt de Baptismi Sacramento Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum*. De quibus omnibus Suarez tom. 3. quæst. 65. art. 1. & Cardinalis Belarminius part. 2. lib. 1. De Sacramentis in genere. C

Ritus non scripti. Notandum prætereа circa varios Ritus antiquos & recentes in Sacramentis nouæ Legis, quos non scriptos sed traditos custodimus, qui quidem toto terrarum orbe obseruantur: de his datur intelligi vel ab Apostolis aut à summis Pontificibus, vel plenarijs Concilijs (quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas) illos commendatos atque statutos; necessariò esse illos retinendos; sicuti & si quid aliud tale occurrerit, quod ab vniuersis seruatur, quacunque se diffundit Ecclesia, vt refert D. Augustinus epist. 118. ad Ianuarium.

Sacramentalia. Extant quoque in Ecclesia præter Sacramenta etiam sacramentalia, quæ remedia quædam sunt, quibus solet attribui effectus remissionis venialium; vt ex communi sententia Doctorum apud Suarez sect. 2. disp. 12. vbi etiam patet, an illa remittantur ex opere operato, vel ex opere operantis. Et quamquam nulla extet Ecclesiæ lex de illorum institutione, tamen antiqua traditio, & communis sensus fidelium satis hoc probat. Sunt autem prædicta sacramentalia inter cætera *Oratio Dominicalis* cap. de quotidianis, de pœnit. dist. 3. *Aqua benedicta* cap. aquam, de consecrat. dist. 3. *Esus panis benedicti, soliti diebus festis populo distribui*: *Confessio generalis* d. cap. de quotidianis: *Eleemosynæ*, cap. medicina, & cap. quamobrem caus. 33. quæst. 3. de pœnitent. dist. 1. Item *Benedictio Episcopi, vel Abbatis consecrati*. cap. benedictio & cap. dictum prima quæst. 1. Et de his latè Filiuccius in suis moralibus quæstionibus tom. 1. tractat. 6. cap. 5. nu. 127. & seq. D

Et hæc satis de Sacramentis in genere; vt de Baptismo modo prosequamur:

De

De Baptiſmo.
Cap. V.

BAptiſmus, cum ſit ianua, ac primus aditus ad cætera Sacramenta, per quem recuperatur ante omnia munditia originalis, adeo vt per illum manſio fiat Chriſti in homine, ac etiam hominis in Chriſto; propterea cum Baptiſmus ſit initiatio, de illo nos primum verba faciamus.

Supponendum eſt autem circa hoc Sacramentum, vt nec ſolus ſanguis, nec ſola aqua de latere Saluatoris manauerint: Sanguine nanque redimimur, aqua abluimur. Vt ergo à peccatis lauaremur, Aqua (quæ corporales tantum lauare poterat ſordes) Sanguini ſociata eſt; & ex eius ſocietate virtutem atque auctoritatem ſumpſit, vt ad abluendas inuiſibiles peccatorum ſordes digna ſit
B ſancto cooperari Spiritui. Qua eadem ſocietate hæc aqua comparatur Rubro mari, per quod ſaluatus populus tranſiuit, Pharaone ſubmerſo cum curribus & equitibus ſuis: nam fugientes Ægyptum huius ſæculi, mundatos in veram repromiſſionis terram tranſmittit: Diabolum perſequentem penitus abſorbet cum præteritis actibus & pompis eius. Rupertus Abbas de Diuinis Offic. lib. 6. cap. 16. Chriſtus ergo vt hanc aquam cum ſanguine ſuo effunderet ſuper nos in Baptiſmo, inquit apud Ioannem cap. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt videre regnum Dei.* Adeo vt ipſe Chriſtus vnigenitus Dei Filius de propria ſui perſona baptizanda non aqua, ſed ſanguine, dixerit apud Lucam c. 12. *Baptiſmo habeo baptizari: & quomodo coarctor vſque dum perficiatur?* Vtque plurimi etiam Martyres Baptiſmum aquæ nondum conſequuti tempore perſequentium Tyrannorum, ſupplicijs affecti, pro Chriſto in proprio ſanguine baptizati ſunt: cum talis baptiſmus Sanguinis ſit omnium potiſſimus, quia Deus in eo excellentius operatur effectum per operis
C imitationem. D. Thomas 3. parte quæſt. 66. art. 12. Adeo vt conuenienter deſcribantur tria Baptiſmata, Aquæ, Sanguinis, & Spiritus: ſeu etiam Flaminis, Sanguinis, & Fluminis; quia his conformamur Chriſti paſſioni: & duo vltimi ſupplent primum, non tamen ſunt Sacramenta; ſed conueniunt in effectu, quem Deus poteſt producere ſine Sacramento. D. Thom. d. quæſt. 66. art. 11.

Baptiſmus in præſenti, ex communi loquendi conſuetudine, ad eam tantummodo ablutionem accommodatur, quæ ab Epiſcopo, vel Presbytero, aut alio quocunque ſub certa verborum forma miniſtratur.

Res igitur Chriſtiana primis temporibus inchoata cum eſſet, Baptiſteria in vſu non fuere, ſed in fluminibus aliquando baptizabatur. Tertulian. lib. de Baptiſmo, cap. 1. *Neque quicquam refert inter eos, quos Ioannes in Iordane, & Petrus in Tibere tinxit.* Idem quoque Origenes tract. 7. in Matth. & Cyrillus Alexand. lib. 2. in Ioannem cap. 57. & clarè in Actibus Apoſt. cap. 16. vbi Paulus mulierem Lydiam ſacris baptiſmalibus in fluuio inſigniuit. Honorius Auguſtunenſis ait in lib. de Gemma animæ, quod Apoſtoli non ſolum in fluuijs, ſed & in
D fontibus, & ſtagnis baptizabant; vt adhuc extat Mediolani fons, quo ſanctus Barnabas Apoſtolus ad Baptiſmum vtebatur. Ac etiam in via baptizabatur, vt in Actibus Apoſtolorum cap. 8. Eunuchus à Philippo, dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Item in domibus, vel in mari, vt in vita S. Apollinaris Rauennatis Epiſcopi.

Baptiſteria, ſancti Dionyſij tempore inſtituta fuere, eaque conſuetudo vſque ad nos ſtabilis, & firma deriuauit. Neque obſtat Beda lib. 2. Hiſt. Eccleſ. de Anglis in fluuio Rheno, & Vvalua inſignitis Baptiſmo. Nam in principio recẽtis ibi Eccleſiæ Chriſtianæ hæc factitata, quando Baptiſteria ædificari temporum anguſtiæ non ferebant; quemadmodum eiuſdem Bedæ verba lib. 2. hiſtor. *Baptiſteria.*

Nondum enim Oratoria, vel Baptisteria in ipso exordio nascentis ibi Ecclesiæ poterant ædificari. Eaque Baptisteria primum in priuatis ædibus ædificata; vt in vita sancti Marcelli Papæ, vbi Maximiano Imperante, Carpasius crudelissimus angustum Baptisterium a Beato Cyriaco domi extructum flagitiosissime deleuit, suffecto eius in locum Balneo. Cuius forsan causa fuit, quod sæuientibus dein tyrannis, sanctissimi homines extra Vrbem, & in occultis & abditis locis Baptisteria statuere: Donec Imperator Constantinus Magnus ea in suburbio construi fecit. Socrat. histor. Eccles. lib. 1. cap. 26. Sozomen. lib. 2 cap. 32. & etiam intra Vrbem in Cœlio Monte. Damasus Papa de Siluestro primo huius Baptisterij Constantiniani elegantiam explicans inquit: *Fontem sanctum, vbi baptizatus est Augustus Constantinus; ex lapide porphyretico*: quibus congruunt sanctus Augustinus de Ciuitate Dei, lib 22. cap. 8. Socrat. lib. 7. histor. Eccles. cap. 4. & 17. Gregor. Turonen. lib. 10. histor. Francorum cap. 28. At in Galliis cœpere forsan Baptisteria ædificari in Ecclesia tempore Clodouei Regis; vt de eiusdem Regis Baptismate loquens Gregor. Turonensis lib. 2. histor. Francorum. Nec multo post Concilium Ilerdense c. 7. apud Gratianum de consecrat. distinct. 4. cap. 106. statuit Fontem Baptismalem extra Ecclesiam non asportari. & Gregor. Magnus epist. 24. lib. 11. meminit Baptisterij in Ecclesia constructi. A B

Quamuis mos fuerit apud priscos Fideles collocare Baptisteria extra Ecclesiam; inferentes ex hoc, quod solum per Baptisteria admittebantur homines in Eccl. ad Sacrosancta Mysteria; vt ex Greg. Turon. lib. 5. hist. c. 11. S. Paulin. Ep. 7. Steph. Durant de Ritib. Eccl. l. 2. c. 19. ac etiam hodie patet Romæ in Lateranensi Basilica, vbi Constãtinus Magnus Imp. baptizatus: & in vita S. Siluestri legitur quod locus ille sit ab Ecclesia disiunctus: Crescẽte tamen dein fidelium numero; & cum Infantes vt plurimum, dum baptizarentur, ob imbecillitatem ętatis, & ab aëre illi offenderentur; Decretum propterea fuit tempore Clodouei Francorum Regis, quod Baptisteria intra Ecclesiam à sinistra parte ingredientium in Ecclesiam construerentur, vt ex Gregor. Turonensi de Miraculis Sancti Martini lib. 2. cap. 21. vt etiam in Concilio 4. Prouinciali Mediolani, decretum eadem ratione quoque fuit, Baptisteria in singulis Parochijs posse construi; cum Parochus proprius & ordinarius sit Minister huius Sacramenti præter Episcopos; vt in cap. Constat, de Consecrat. dist. 4. & capit. Perlectis dist. 25. Isidor. De Diuinis Offic. lib. 2. cap. 24. S. Thomas p. 3. quæst. 67. art. 4. ad 2. C

Qualitas huius Baptisterij requiritur vt sit ex lapide duro, non autem fragili seu bibulo; ne aqua penetret, seu vas frangatur; vt ex Concilio Ilerdensi relato a Buccardo lib. 4. cap. 13. & per Iuonem parte prima cap. 208. cap. Omnis Presbyter, de Consecrat. distinct. 4.

Collocabantur quoque Baptisteria in loco eleuato supra basim, seu columnam; cuius circuitus esset aliquantum profundus: & ad illum descendebatur instar sepulcri; quoniam sepulti sunt Baptizati cum Christo: ad Roman 6. *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum*. & ad Colossen. 2. *Consepulti & in baptismo, in quo & resurrexistis*. Quale mysterium seruatum videmus in Baptisterio Magni Constantini apud Lateranum; & refert de eodem Vicecomes in tract. de Veterib. Eccles. Ritibus; quod etiam de recenti imitatus est S. Carolus Borromeus in suis Decretis Synodalibus, cap. De Baptisterio.

Solitum quoque fuit antiquitus consecrare Baptisteria Ritibus diuersis à Consecratione aquæ; vt ex antiquo Rituali titulo, *Ordo Romanus*. Qui locus propterea a fidelibus magna habebatur in veneratione, ex illo peccatorum remissionem sperantibus; & alia multa; vt ex Georgio Patriarcha Alexandrino in vita S. Chrysostomi: vt etiam qui huiusmodi sacra loca prophanarunt, quamuis inuoluntariè, grauissimis pœnis affecti fuerint sicuti de Copronimo Imp. & Vincislao Bohemiæ Rege, & similibus, referunt scribentes. D

Diuersa Baptisterij loca.

Viris, ac mulieribus diuersus Baptisterijs locus assignatus erat; non quia plura Baptisteria essent, sed quia vterque sexus distinctum locum haberet. Nam cum eodem tempore multos vtriusque sexus baptizari oporteret, quos veste

nudari,

A nudari, illorum temporum consuetudo postulabat: è certis lignis hinc inde a terra exurgentibus, quasi duplicem fontem adeuntes integra verecundia baptizabantur; sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in præfat. catech. ipsos baptizandos monet in suscipiendo Baptismate, viri cum viris, & mulieres cum mulieribus &c. S. August. de Ciuit. Dei, lib. 22. cap. 8. & clare in Synodo Constantinopolitana, act. 1.

Consecratio Aquæ baptismalis ab Apostolis instituta peruenit ad nos, vt ex constitut. Apost. Clement. Papæ lib. 7. cap. 43. ibi *Deinde venit ad aquam, benedicit, & glorificat sacerdos Dominum Deum omnipotentem, &c.* & paulò post Benedictionis verba referens inquit: *Descende de cœlo, & sanctifica hanc aquam; da ei gratiam, & virtutem, vt qui baptizatur secundum mandatum Christi tui, cum eo crucifigatur, & commoriatur, & consepeliatur, & corresurgat*; sic etiam testatur Dionysius Areopag. de Eccles. hierarch. cap. de baptism. & refert Baron. anno 132. vbi Spond. num. 2. *Consecratio aquæ.*

B Baptismus in Ecclesiæ Christianæ primordijs quolibet die celebrabatur. sic act. 8. de Eunucho Candacis Reginæ à Philippo baptizato. Item Actor. 10. Petrus Cornelium, & aliam turbam baptizauit. D. Ambrosius, cap. 4. in epist. ad Ephes. explicans Actorum loca, refert de eadem consuetudine: sed non multo post mos obtinuit, vt extra Paschatis, & Pentecostes tempus nemo Baptismatis mysteria celebraret. S. Leo epist. 4. ad vniuersos Siciliæ Episcopos cap. 3. id ex Apostoli doctrina profectum esse docet. Non solum adultos, sed & infantes, & paruulos, tantum Paschatis, & Pentecostes tempore baptizatos, ex D. Ambrosio de Mysterio Paschæ cap. 5. & sanctus Augustinus serm. 160. in Dominica in octauam Paschæ inquit: *Illi pueri infantes, paruuli, lactentes maternis vberibus inhærentes, & quantum in eis gratiæ conferatur nescientes, vt ipsi videtis, & ipsi habent octauas hodie.* *Tempus baptismi.*

Necessitate postulante omnibus baptizare licebat Ecclesiæ surgentis initio, vt testatur D. Ambrosius cap. 4. epist. ad Ephes. Cæterum solis Episcopis fuisse munus baptizandi, ex D. Ignatio ad Smirnenses habetur. *Non liceat sine Episcopo baptizare.* Et Tertullian. similiter lib. de baptism. c. 17. Sed ex quo postea certa Baptismi tempora cessarunt, & Episcopis aucta onera; singulis oppidis certi presbyteri assignati fuere, quibus totum negotium deuolutum est. Monachi autem ab hoc munere in totum repellebantur, vt in decreto Eugenij apud Gratianum cap. Placuit secunda 16. quæst. prima. Baptismus vero à pueris collatus etiam per iocum, ritu Ecclesiæ, validus: supplenda tamen, quæ à sacerdotibus mos est fieri. Refert Baronius anno 311. & ibi Spondanus num. 8. *Minister.*

C

Qui sacro fonte Baptismi candidatos suscipiunt, Compatres appellantur. S. August. sermon. 116. de tempor. Et Concil. primum Maguntinum. Nominabantur etiam Patrini, Sponsores, Susceptores, Offerentes; vt apud Patres, & Concilia. Munus susceptoris fuit in Ecclesia antiquissimum, vt ex Constitut. Apost. Clementis lib. 3. cap. 16. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarc. cap. de baptism. refert quomodo baptizandus à susceptore ad Episcopum ducitur. Susceptorum mos in Ecclesiam profectus est ab illo Euangelij, *Et adduxit eum ad Iesum.* Ex Landulpho Carthusiano, libro primo vitæ Christi, cap. 24. *Et adduxit eum ad Iesum. Ex hoc accepit Ecclesia, quod in Sacramento Baptismi, & Confirmationis vtitur adducentibus, qui præsentent suscipientes sacramentum, qui Patrini solent vocari.* Susceptores adhibebantur in baptismo non solum infantium; verum & adultorum, Conc. Nicen. c. 22. ibi: *Viri non teneant baptismo puellas, aut mulieres, neque mulieres teneant masculos; sed potius mulieres teneant puellas, & viri teneant masculos.* Cũ non fuisset opus distinguere mulieres à puellis. Aduertamus etiam ex dicto Niceni Conc. decreto. Quatenus viro mulierem, & mulieri virum de Fonte suscipere tunc non licebat: vt etiam ex constitutione Apostol. lib. 3. cap. 16. cuius ratio fuit, quoniam adultorum baptismus frequens erat, ac nudi de sancto lauacro admouebantur: quibus antiquatis, liberum fuit mari fœminam, & fœminæ marem suscipere, vt colligitur ex Concil. Maguntino cap. 10 *De Compatre.*

D

apud Gratianum parte secunda, causa 30. quæst. 1. cap. de eo. Monachis susceptoris officio fungi non licebat, vt in cap. placuit, secunda 16. quæst. 1. Quoniam illos claustrales à negotijs sæcularibus segregatos esse oportebat. Non ita vero de Presbyteris, & Clericis, quos susceptoris officio functos fuisse refert Gregor. Turonens. lib. 6. histor. Francorum: Cum Theodoricus ab Vrbis Episcopo de Fonte susceptus fuerit. Parentes de Fonte filios suscipiebant, can. Quod autem 30. quæst. 4. S. Augustinus lib. 6. Hypognost. ibi: *Nouimus paruulos, parentum manibus ad gratiam sancti Baptismi deportatos.* Et idem Augustinus epist. 23. ad Bonifacium. Modo consuetudo prædicta pœnitus abrogata est in Concilio Moguntino, cap. 55. *Nullus proprium filium, vel filiam de sacro Fonte suscipiat.* Cuius forsan ratio est, vt denotetur, educationem spiritualem longe distare à carnali. A

De infantib. baptizan. Quamuis baptismum paruulorum maxime impugnauerint Hæretici; nihilominus probatur ille euidentissimè ex sacris litteris, & Patribus antiquis. Etenim Matth. 19. Redemptor noster dixit Discipulis: *Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum Cælorum.* Quem locum de baptismi mysterio accipiendum esse, voluere scriptores. Item ex constit. Apostol. lib. 6. cap. 15. habetur; *Baptizate quoque paruulos vestros, & educate eos in præceptis Dei.* Dionysius de Eccles. Hierarch. cap. vltimo, August. epist. 28. & 39. & ex Apostolica traditione, Infantes baptizandos inter alios censet Origen. lib. 5. cap. 6. ad Roman. dicens: *Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit etiam paruulis baptismum dare.* & Concilium Meleuitanum contra hoc negantes: *Placuit vt qui paruulos recentes ab vberibus Matris baptizandos negat, anathema sit.* B

Nec verum baptizandos Infantes absque Fide baptizari; Quia in eis ipsum baptizari est credere; & actio ipsa est fidei professio; Quemadmodum etiam de Sanctis Innocentibus canit Ecclesia: *Non loquendo, sed moriendo confessi sunt.* Vnde Augustin. de peccator meritis cap. 27. *Paruuli actu credunt; partim re ipsa dum baptizatur, partim aliena fide;* & Sermon. 10. de Verbis Apost. *Accommodat Mater Ecclesia Infantibus aliorum pedes, vt veniant; aliorum cor, vt credant; aliorum linguam, vt confiteantur.* Et idem August. lib. primo cap. 22. contra secundam Epistol. Pelagij rationem ponderans ait, *In Ecclesia Saluatoris per alios Paruuli credunt, &c.* & idem Epist. ad Dardanum. *Mirabile est, & tamen verum est, quod in multis Deus non habitat, qui eum norunt, vt in Philosophis; de quibus Apostolus ait: Cum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt: & contra, in multis habitat, qui eum non norunt, vt in Paruulis baptizatis.* Quinimo Sanctus Hieronymus peccato obstrictos declarat parentes Christianos, quorum Infantes non baptizantur in ætate, qui contradicere non possunt. C

Qui baptizandi erant, nominabantur Christiani, Catechumeni, Competentes, Initiati, & Electi; ex Concil. 1. Constantinop. cap. 7. Item Concil. Constantin. sexto, cap. 94.

De Catechumenis. Catechumeni nomen Græcum est: & à sanctis Patribus dicitur, cui mysteria fidei, viuæ vocis ministerio credebantur: Etiam infantes inter Catechumenos referebantur. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. vltimo. August. epist. 23. ad Bonifacium lib. 4. de Baptism. cap. 24. & serm. 10. & 14. de verbis Apostol. & susceptorum, in catholica fide, & Christi præceptis illos imbuendi munus erat, vt in dicto cap. vlt. de Eccles. Hierarch. Et ipsorum nemo baptizabatur, nisi symbolum, & orationem Dominicam memoria retineret, Concilium Constantinop. 6. cap. 6. catechesi prosequendæ. D

In Catechumenatu quamuis nullum esset præfinitum tempus; in plerisque tamen Regionibus primo durauit tribus mensibus, ex Clemente Primo, epist. 3. de officio Sacerdot. & Cleric. Deinde solum quadraginta diebus in Catechumenorum numero perstiterunt, ex D. Hieron. epist. ad Pammach. qui ait: *Qui baptizandi sunt super quadraginta dies, publicè ijs tradamus sanctam, & adorandam Trinitatem.* Fuere autem tempora, cum Catechumenorum plurimi baptismi

diem

A diem longius protrahebant; vt ex Constantini Magni, & aliorum exemplis. Verum cum plurimum detrimenti hoc Christianæ Reipublicæ afferret; Primo, Neocæsariana Synodus canone 12. tum in Occidente sanctus Ambrosius, in Oriente Basilius, Nyssenus, Nazianzenus oratione 23. in laudem Heron. Philos. extirpare, & euellere plurimum conati sunt; Vt ex eorum orationibus de baptismo editis, refert Baron. anno 377. vbi Spond. nu. 5. Catechumeni, omnesChristianorum ritus, & præcipuè Quadragesimam obseruabant Isidorus Hispalen. lib. 1. de Ecclef. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum. Albinus de diuinis offic. capit. de Dom. Palm. Et quamuis Eucharist. Sacramen. fidelium more expiari non possent Catechumeni; tamen sanctificato Pane, siue sale, loco Eucharistiæ reficiebantur; vt in Conc. Carthag. 1. c. 5. D. Aug. lib. de peccat. merit. & remissione cap. 26.

Catechumeni post Euangelium à Missæ Sacro eijciebantur, ex Apost. Constit. lib. 2. cap. 61. & lib. 8. c. 7. vbi eiectionis mentio fit per hæc verba: *Post hæc*
B *Diaconus dicat: Ite Catechumeni in pace.* Dionys. Areopag. de Ecclef. Hyerarch. cap. 5. Et similiter hoc idem interdixisse Gentiles omnibus suæ Religionis non initiatis, ex Virgil. Æneid. 6. *Procul, o procul este profani, conclamat Vates.* Insuper nec Catechumenis permissum, neque in publicis, neque in priuatis Orationibus, cum Baptizatis conuenire; Concilium Arausican. cap. 19. ibi. *Catechumeni nunquam admittendi sunt etiam inter domesticas orationes.*

Mos dandi Nomina in Baptismo antiquissimus est. Clemens Papa Primus Epist. 3. ad omnes Episcopos ait: *Si quis fidelis voluerit existere, & desideret baptizari, accedat ad Sacerdotem suum, & ipsi det Nomen suum, & ab eo audiat mysteria, &c.* S. Ambros. lib. 2. de Sacram cap. 2. S. August. de cura pro Mort. geren. & idem lib. de Fid. & Oper. Cuius ratio adducitur: vt Catechumeni ex Nominis mutatione, vitæ commutandæ argumenta desumerent: ac etiam vt Apostolorum propter suam in eos propensionem Nomina sumerent. Vt apud Eusebium lib. 7. Histor Ecclef. Nicephorus Calistus lib. 6. Histor. cap. 22. ibi, *Multi enim propter suam in Apostolos propensionem, & affectionem, Nomina eorum* De nomine.
C *liberis suis imponebant.* Vnde in Synodo Nicena Can. 30. Gentilium Nomina filijs imponere fuit vetitum: quod & a S. Chrysostomo significatum homil. 22. in cap. 4. Epist. 1. ad Corinth.

Renunciabant Diabolo, & pompis eius Catechumeni ex antiquissimo ritu. Paulus ad Timoth. 6. ait. *Apprehende vitam æternam, in qua vocatus es; confessus bonam confessionem coram multis testibus.* Super quod S. Hieron. in lib. Annot. ait: *Confessus es bonam Confessionem in Baptismo, renunciando sæculo, & pompis eius, &c.* Constit. Apost. lib. 3. cap. 18. ibi: *Qui baptizatur, sit ab omni impietate alienus, hæres Dei Patris, cohæres Filij sui; qui renunciauerit Sathanæ, & Dæmonibus, & fraudibus suis.* Idem lib. 7. cap 40. & 41. Locus renunciationis erat extra Ecclesiam. Dionis. Areopag. de Ecclef. Hyerarch. cap. de Baptismo, ibi, *Puer ante fores Ecclesiæ statuitur in signum humilitatis. Postquam perficiuntur Exorcismi, & Insufflationes, & Renunciationes, Ecclesiam cum confidentia ingreditur.* Renunciaturos, fuisse item nudos, tanquam Athletas ad pugnandum, Dionys. De renunciatione.
D Areopag. de Ecclef. Hyerarch. cap. de Baptismo ibi. *Exuit eum, expoliatque per ministros; tum eum tertio iubet Sathanam insufflare, & quæ defectionis, & abrenunciationis sunt profiteri.*

Post renunciationes catechumenis dabatur pallium: & hoc institutum, vt relicta toga, quæ insigne dignitatis erat, pallium, quod abiectionem, & humilitatem referebat, omnes induerent. Tertullian. lib. de pallio cap. 5. in princ. ait: *Cum hanc primum sapientiam vestit, qua vanissimis superstitionibus renuit; tunc certissimè pallium super omnes exuuias, & peplos augusta vestis, superque omnes apices & Tutulos sacerdos suggestus.* Quare postea Gentiles irridentes Christianos dicebant: *A Toga ad Pallium.* Tertull. dicto cap. 5. Pallium erat nigri coloris, vt indicaret pœnitentiam. Seuerus Sulpitius de vita sancti Martini dicens, *Martinum in veste ispida, nigrò, & pendulo pallio circumseptum.* Cœpit vsus prædicti De Pallio.

Pallij

Pallij ab Apostolis, à quibus deinde fuit commune indumentum Christianorum, ex Tertull. dicto tractatu: sed temporis decursu ad solos Monachos transiuit, quos Sulpitius Seuerus epist. ad Besull. nominat, *Agmina Palliata*. Cassianus de habitu Monach. lib. 1. cap. 7. A

De Professione Fidei. Fidei profitendæ mos fuit catechumenis ante baptismum; quod ab Apostolis ad nos processit: vt in Actis Apostol. cap. 8. Etenim Eunucho petenti baptismum, *dixit Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo Filium Dei esse Iesum Christum*. Similiter Clemens in constit. Apostol. lib. 7. cap. 42. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. part. 2. cap. 2. Gregorius Magnus de sacr. baptism. cum alijs. Et talis professio de suggestu edebatur, August. lib. 8. confess. vbi hoc refert de Victorino. Professionis forma tribus vicibus repetebatur, vt triplicem maculam corde, ore, & actione trina confessio: aboleret. sanctus Ambrosius lib. de Spiritu sancto, cap. 11. ac etiam desumptum ex triplici responsione Petri de Christi dilectione, Ambros. lib. 2. de sacrament. cap. 7. Profitentes insuper, renunciato prius ter Occidentem versus Diabolo, Christum similiter confessuri, ad orientem Solem spectabant; cum Deus Parens orienti Soli comparetur. Dionys. Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 2. ait: *Ipsum ad Orientem transfert*. Nazianzenus orat. 40. in sacrament. baptism. inquit: *Ad Occasum inuersus Sathanam abiurabis, rursusque ad Ortum te te conuertens Deum confiteberis*. Baron. in anno 58. vbi Spondan. num. 43. Postmodum Professio in tabulas relata, profitentis videlicet, alterius manu subscribebatur: Dionys. de Eccles. Hier. cap. de baptismo ibi: *Cumque Sacerdos aliquis ex Tabula Professionis, &c.* Gregor. orat 40. de sancto baptismo. B

De tactu narium, & aurium. Nares, & aures, Presbyterorum digitis ex saliua tangendi, antiqua fuit consuetudo: sanctus Ambrosius de ijs, qui Myst. initiantur, ait. *Aperite aures, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis, munere sacramentorum carpite; quod vobis significauimus, cum aperitionis celebrantes mysteria diceremus Ephata, quod est, adaperire, &c.* S. Greg. lib. de sacram. ad catechiz. infant. Nares tanguntur, quia statim diuinæ cognitionis odor percipitur: quod autem ex sputo aures, quia nos ad Dei verbum percipiendum paratas illas offerimus. sanctus Ambrosius lib. de sacram. cap. primo. C

De Exorcismis. De Exorcismis in baptismo loquitur Christus apud Marcum, cap. 16. *In nomine meo Dæmonia eijcient*: & de Lunatico apud Matth. c. 17. *Et increpuit eum Iesus, & exijt ab eo Dæmonium*. Hoc idem explicat Isidorus Hispalen. lib. 2. de diuin. offic. cap. 20. sanctus Augustinus lib. 2. de nupt. & concupisc. Accedentes ad exorcismum erant nudis pedibus, & vno tantum vestimento. Ioann. Chrysostom. homil. ad baptiz. ibi, *Cur post nostrum magisterium imbuti, nudis pedibus, vno tantum vestimento concesso, ad voces exorcizantium accedunt?* Concil. Constantinopolit. 2. act. 1. ibi: *Cum essemus in baptisterio Neophytistarum sine tunicis, calceamentis, &c.* Ardentem cereum in exorcismo Catechumeni manu tenebant: Albinus de diuin. offic. cap. 19. *Cereus præcedit Catechumenos nostros, lumen ipsius Christum significat*.

Vnctio Olei. Vnctio olei in Catechismo adhibita Spiritum sanctum significat: Constitut. Apost. lib. 3. cap. 17. ibi, *Baptismus datur in mortem Filij, aqua adhibetur pro sepultura, Oleum pro Spiritu sancto, Sigillum Crucis pro Cruce*. Et talis Vnctio in Baptismo adhiberi solita, diuersa ab Vnctione Chrismatis: Baronius anno 35. vbi Spondanus num. 11. D

De Crucis signo. Signum crucis in Catechismo apponi antiquitus consueuit: de quo B. Linus de pass. sancti Petri ait. *Postquam non credentes in hac vicina custodia fonte, precibus, & admirabili signo Crucis in sanctæ Trinitatis nomine baptizati*. Sanctus Ambrosius lib. de initiandis cap. 2. ibi; *Credit autem etiam Catechumenus in Crucem Domini nostri Iesu Christi, qua & ipse signatur*. Et ratio est, vt Dæmones vereantur pugnare cum catechumeno. Innuit Tertullian. lib. de Resurrect. carn. ibi: *Caro signatur, vt & anima muniatur; caro abluitur, vt & anima emaculetur*.

De Sale in os. Sal in Catechumeni os inseri solitum est: Origenes homil. 6. ait: *Oportet ergo,*

quæ

A *quæ renascitur, Sale saliri, & pannorum inuolucro colligari; ne dicatur ad eam: Sale non es salita, & pannis non es colligata*: Ratio adducitur ab Isidoro Hispalen. lib. 2. de offic. c. 20. qui ait: *Sales in mysterio Catechumenis dandos, à Patribus est institutum, vt eorum gustu condimentum sapientiæ percipiant*. Demum Catechumenus benedicebatur, ex constitut Apostol. lib. 7. cap. 40. *Quomodo oporteat Catechumenum, cum initiatur, à Sacerdotibus benedici?*

Baptizandi inter alia nomina, Competentes etiam nuncupabantur: Isidorus Hispalen. lib. de Eccles. offic. c. 21. ibi: *Post Catechumenos secundus Competentium gradus est. Competentes autem sunt, qui iam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendam festinabant; ideoque Competentes appellantur, id est gratiam Christi petentes*. Fiebant quippe Competentes in Dominica Palmarum: Ambros. epist. 33. August. serm. 116. in Dominica palmarum ad Competentes. Soli Competentes ius habebant baptismi flagitandi. sanctus Augustinus lib. de fide, & oper. ibi: *Hoc fit multo diligentius, & instantius his* De Competentibus.
B *diebus, quibus Competentes vocantur, cum ad percipiendum Baptismum sua nomina omnia dederunt*. & Isidorus dicto cap. 21. Idemque humi prostrati baptismum petebant. Augustinus lib. 2. de symbol. cap. primo, Gregor. Turon. lib. 5. histor. Francor. cap. 11.

Baptizandi varijs pœnitentiæ generibus vtebantur. Sic Petrus in act. Apostol. cap. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizatur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi*. sanctus Augustinus de vera, & falsa pœnitentia, ibi: *Ad hoc sunt Catechumeni in Ecclesia constituti, vt dum Baptismum expectant, vnde verè pœniteant, habeant*. Et hæc in conscientiæ excussione, & lacrymis. Augustinus, sermone 11. ad Fratres in Heremo. *O compunctio sancta, sine qua adultis non prodest baptismus*. Sicuti etiam in peccatorum confessione consistebat, vt legimus in actis Apostol. cap. 19. *Multique credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos*: & hæc generaliter erat, non autem singulatim de peccatis, vt sacramentalis, ex prædcto verbo, *Annunciantes actus suos*, sicuti exponunt interpretes. Requirebatur etiam Ieiunium in baptizandis: Clemens in constitution. Apostol. De Pœnitentia.
C lib. 7. cap. 23. ibi: *Ante Baptismum ieiunet, qui est baptizandus*:

Abstinere quoquè debent à legitimis vxoribus: sanctus Hieronymus, Epistola 83. ad Ocean. ibi: *Audiant Catechumeni, qui fidei sunt candidati, ne vxores ducant ante baptisma, ne honesta iungant matrimonia*. Concilium Carthaginen. 4. cap. 86. habet: *Neophiti aliquandiu à lautioribus epulis, & spectaculis, & coniugibus abstineant*. Accedant ad prædictam pœnitentiam, Catechumenorũ orationes, ieiunia, & similia. Tertullian. lib. de baptism. cap. 29. *Ingressuros Baptismum orationibus crebris, ieiunijs, & geniculationibus, & peruigilijs orare oportet, & cum confessione omnium retro delictorum, &c.* Similiter hortatur Nazianzenus orat. 40. in sanct. lauacrum. Nudis quoque pedibus incedebant Catechumeni. Augustinus lib. 4. de symbol. ad Catechumenos, cap. 1. *Omnia sacramenta, quæ acta sunt, & aguntur in vobis, exorcismis, orationibus, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, &c.*

Symbolum Fidei tradebatur baptizandis in die Palmarum Dominica. Isidorus Hispalen. libro primo, de Eccles. offic. cap. 27. de Dominica palmarum, ibi.
D *Hoc autem die symbolum Competentibus traditur propter confinem Dominicæ Paschæ solemnitatem; vt quia iam ad Dei gratiam percipiendam festinant, fidem, quam confiteantur, agnoscant*. Albin. de diuin. offic. cap. de Dominica Palmarum: *Pascha petitum, siue Competentium dicitur, quia hodie symbolum Competentibus tradebatur propter confinem Dominicæ Paschæ solemnitatem*. S. Augustinus, serm. 116. de Dominica Palmarum, & alibi idem asserit. De Symbolo.

In Gallia, & Hispania fuit olim mos lauandi capita baptizandis in Dominica Palmarum; & propterea dicta dies nuncupabatur Capitilauium, quia tunc lauabantur capita Competentium, qui vngendi erant, ne forte obseruatione Quadragesimæ sordidata accederent ad vnctionem. Isidorus libro primo Eccles. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum, Albinus de diuin. offic. cap. de Dominica De lauando capite.

nica Palmarum. Non solum infantibus, verum & adultis capita lauabant. Pamelius in Tertullian. de Baptismo, Filsaceus de Quadragesima, cap. 14. Hæc consuetudo durauit in Ecclesijs Galliæ, & Hispaniæ; donec anno 813. in Concilio Maguntino secundo derogatum est, vt nemo amplius capitis ablutionem adhiberet: tum ne ab Ecclesia Romana dissentiret; tum vt offendendi occasionem demeret ijs, qui illam ablutionem baptismum esse rati, verum salutareque baptisma respuebant. A

Oratio Dominicalis. Oratio Dominicalis exponebatur baptizandis feria secunda post Dominicam Palmarum. S. Augustinus homil. 42. de commendatione orationis Dominicæ.

Pedum ablutio. Mos quoque fuit Mediolani, & in alijs Regionibus, abluendi pedes eorum, qui erant baptizandi. Sanctus Ambrosius lib. 3. de Sacrament. cap. primo, & lib. de initiandis, cap. 6. referens talem consuetudinem à sancto Petro habuisse originem. Meminit etiam eiusdem consuetudinis sanctus Augustinus, epist. 118. ad Ianuar. Et de tali consuetudine vide latè, quæ scripsit Ioseph Vicecomes de antiquo baptizandi ritu, lib. 3. cap. 17. cum sequent. B

De Electis. Vltimus gradus eorum, qui baptizandi erant, Electi fuere, qui differebant à Catechumenis, & Competentibus: quoniam Electi non dicebantur nisi eo die, quo baptizabantur, vt scripsit Siricius Papa, epist. prima ad Himerion. Tarraconen. cap. 2. Item ex Ordine Romano habetur, quod die Sabbati sancti, quo baptizabantur, Electorum nomine sic nuncupabantur: Orate Electi.

De Scrutinio. Origo Electorum pendebat ex scrutinijs, quod in eis de fide, & moribus inquireretur. Rupert. Abb. de Diuin. offic. cap. 18. ibi. *Quarta ergo feria noua Ecclesia celebrantur initia, quæ appellantur Scrutinia: Scrutinia verò dicuntur à scrutando, quia perscrutandum erat in his, qui accedebant, ne qua radix amaritudinis subesset, velut fuit in Simone Mago.* Scrutinia Apostolorum tempore non fuerunt, quia tunc certa baptismo tempora nondum statuta fuerant, vt propterea scrutinia celebrare opus fuerit. Vualfridus de rebus Eccles. cap. 26. ait. *Alij addiderunt in baptismatis Sacramento exorcismos, alij consecrationem Fontis, alij salis, alij Catechumenorum instructionem, alij Scrutinia ad tantum Mysterium præparationis statuerunt.* In scrutinijs perquirebantur diligenter voluntas, & opera baptizandi: Albinus de Diuin. offic. cap. de Sabbato sancto Paschæ. *Tunc fiunt scrutinia, vt exploretur certius, an post renunciationem Sathanæ, sacra verba data fidei radicitus corde defixerit.* Et idem asseritur in Concilio Braccharen. secundo, cap. primo. Ferebant suffragia in prædictis scrutinijs, non solum Clerici, verum etiam Populus: sanctus August. lib. 2. de Symbol. ad Catechum. ferè initio ibi; *In conspectu totius Ecclesiæ.* Quibus verbis etiã laici comprehenduntur. Scrutinia prædicta septem numero fuere. Albinus de diuin. offic. cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ ibi: *Neque hoc omittendum est, quod Romani infra Quadragesimam sex scrutinia celebrant, & hodie septimum: in isto septenario intelliguntur Dona S. Spiritus in baptismate data.* Idem Rupertus Abbas lib. 4. de diuinis offic. cap. 20. Quorum septem scrutiniorum erat maius in Feria quarta ante Dominicam Passionis: & quare illo die? Vide Rupertum Abb. lib. 4. cap. 19. C

Fiebant quoque scrutinia publicè in Ecclesia, non autem in priuatis domibus. Rupert. Abbas, dicto cap. 20. vbi etiam subdit, quod scrutinium futurum in præcedenti baptizandis indicebatur. Conficiebantur autem scrutinia hisce ceremonijs: vt primo recitarentur nomina singulorum baptizandorum: Deinde ad morum, & fidei disquisitionem animum intendebant, ac etiam in ijsdem fidei rudimenta quandoque explicabant. His peractis Diaconus imperabat quinquies humi sterni, & totidem vicibus surgere; vt quinque Christi plagas frequenti memoria recoleret: successiuè à susceptore, vel susceptrice vnà cum Acolytho signum crucis in fronte imprimebatur. Vltima ceremonia, Cineris consecrati à sacerdote aspersio, vt ex Ordine Romano cap. de denunciatione scrutinij ad Electos. Vide de his omnibus latè Iosephum Vicecomitem de D

antiquo

A antiquo baptizandi ritu, lib. 3. cap. 25. & nota quod vbi agebantur scrutinia, propriè quoque Collectæ pro Catechumenis dicebantur. Rupert. Abb. de Diuin. offic. lib. 4. cap. 21. Infantes etiam subdebantur scrutinio; non vt fidei, & morum rationem sacerdotibus redderent; sed vt ceremonijs, & ritibus, præsertim exorcismo, lustrarentur; vt ex Ordine Romano in denunciatione scrutinij ad Electos, ibi: *Quarta feria hora tertia scribantur nomina infantium, vel eorum, qui ipsos suscepturi sunt: & Diaconus clamet dicens; Catechumeni præcedant: & vocentur ipsi infantes per nomina, vel ordinem, sicut scripti sunt: eodem die instruantur: item benedictio cineris ad eos, qui scrutinia sunt habituri, & baptizari desiderant.* Scrutinia omnibus baptizari volentibus necessaria erant: Strabo de rebus Eccles. cap. 26. ibi: *Alij scrutinia diligentissimè ad tantum Mysterium præparationis statuerunt.* Ea tamen necessitas, siue vsus, postmodum ab Ecclesia sublatus est circa annum Domini 860. Imperantibus Ludouico, & Lothario: Quoniam posteriores scriptores omnes eam consuetudinem nusquam sua ætate cognouerunt; & Rupertum Abbatem, nec non Vgonem in præterito

B tempore, *Fiebat, erat,* vel similia loquutos esse patet.

Expletis ritibus, qui præcedebant baptismum: subsequuntur modo, qui in baptismo ministrando, vel paulo ante seruabantur. At primum fuit Christianorum studium, baptismi die, Ecclesiam Peristromatis ornatam esse, Balsama, & odores, Incensa, & varios cereos, & lychnos accendi consueuisse; Gregorius Turonen. lib. 2. histor. Francorum, dum Clodouei Regis baptismum recenset. Et hæc non in solo baptismo Regum, & Principum; sed cæterorum, vt ex Ordine Romano, titulo de Sabbato; vbi celebrandi baptismi modum præscribit. *Sabbati verò die sancto, ac solemnissimo, primo mane ornetur Ecclesia cum omnibus vtensilibus suis, &c.* *De ornatu Ecclesiæ.*

Fuit iam in Ecclesia receptum, vt qui baptizarentur, pecuniam, vel alia munera sacerdotibus darent: quod etiam de inopibus accipiendum esse, tradit Nazianzenus orat. 40. in sanct. Baptism. vbi etiam Nicetas ait, quod talis oblatio non esset definita, sed pro cuiuscumque arbitrio; & illa pro necessitatibus *Oblatio sacerdoti.*

C Ecclesiæ, & ministrorum inseruiebat.

Ante baptismum, & in baptismo, Litaniæ dicebantur. Albinus de diuinis officijs, cap. 19. de Sabbato sancto sic ait. *Euntes ad Fontes, canant litanias, ter tantummodo repetendo: sequitur consecratio Fontis, &c.* & cap. 25. de Vigil. Pentecostes ibi: *Finitis lectionibus, descendendum est ad Fontes cum sancto Chrismate, & cereis, in magna reuerentia, decantando Litaniam.* Idem Fortunatus lib. primo de diuinis officijs, cap. 28. Similiter dicebantur lectiones, & orationes variæ baptismi necessitatem, & dignitatem indicantes, vt ex sancto Gregorio Magno, lib. de sacrament. titulo de Sabbato Paschæ. *De Litanijs.*

De forma baptismi, qualis primis temporibus fuerit: quamuis aliqui Authores discrepent, & velint, quod Apostoli, cum maximè intenderent Christi Diuinitatem Barbaris nationibus suadere, in eius nomine baptismi sacramentum administrassent, non quidem quasi ea legitima & vulgaris forma esset; verum ex diuina dispensatione; quæ rerum formas pro rei opportunitate commutat, vt *De forma.*

D ex actis Apostol. cap. 2. 8. 10. 11. & 19. vbi baptismus: *In nomine Christi*, aut, *In nomine Domini Iesu*, collatus perhibetur. Item Paulus ad Roman. 6. *Ignoratis fratres, quicumque baptizati sumus in Christo.* Alij autem putant in Christi nomine Trinitatem implicitè comprehendi; quoniam nomine Christi simul Patris personam, à quo vnctus est, & Spiritum sanctum, quo vnctus significatur. Sed verissima est opinio baptismi formam cum expressis, & distinctis trium Personarum Sanctissimæ Trinitatis, hoc est Patris, Filij, & Spiritus sancti nominibus semper fuisse; cum ita à Domino Apostolis præceptum fuerit, Matth. vlt. Nec illos, neque successores eorundem à communi forma discessisse, vt ex constitut. Apostol. lib. 3. cap. 16. & lib. 7. cap. 23. Pelagius, cap. si reuera de consecrat. dist. 4. cap. in synodo, eadem distinct. Quinimmo Catholica Ecclesia diuinitus edocta optimè intellexit non virtutem, aut fidem indicari, sed tres Personas

Sanctissimæ Trinitatis distinctè nominandas esse, & Christus hanc formam baptizandi Apostolos voluit docere: Si Iustinus Martyr Apolog. 2. pro Christianis ad finem, Ioann. Chrysostom. homilia 16. ad Roman. & Fulgentius lib. de Incarnatione, cap. 11. Ad contrarios auctores possemus respondere; Christi, aut Iesu, aut Iesu Christi nomen, aliquandiu appositum fuisse; addito item Domini Nostri, sed non omisso Patris, & Spiritus sancti nomine, hac forma: Ego te Baptizo in Nomine Patris, & Filij eius Domini Nostri, & Spiritus sancti, &c. Atque hanc sententiam Actorum, & sancti Pauli subesse, B. Cyprianus testatur epistol. 73. ad Iubaianum; sanctus Fulgentius de Incarnatione, & Gratia, cap. 11. & sequitur Cardinalis Baronius anno 34. & ibidem Spondans in epit. num. 70. Respondetur etiam, Christi nomen, nihil aliud, quam institutionem significare; hoc est Baptismo Christi initiari, quia antea solo Ioannis Baptismo fuerant initiati; ita vt nominis expressio in illis verbis, ad Baptizandos, non ad Baptizantes referri debeat. Dicimus etiam, quod in Christi nomine vis efficiendi eius intelligitur; vt sensus sit Baptismum, sicut & cætera Sacramenta, suum robur à Christo accepisse. Aut demum in Christum baptizati esse dicimur, quod ita simus baptizati, vt in Christum cooptati simus; & capiti tamquam membra copulati. A B

Nota quod Græci non attribuunt actum baptismi Ministris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi Babtizantibus attribuebant, dicentes: Ego sum Pauli, ego sum Cephæ: & ideo dicunt: *Baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris, &c.* Et quia exprimitur actus exercitus per Ministrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur Sacramentum. Quod autem additur *Ego* in forma nostra, non est de substantia formæ, sed ponitur ad maiorem expressionem intentionis. D. Thom. par. 3. quæst. 66. art. 5. in corpore.

De immersione. Priscis temporibus Baptismus solum per immersionem fuit in vsu, non autem per infusionem, vel aspersionem; hoc etenim patet ex verbis Domini Nostri, cum Apostolis præcepit, Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* verbo *Baptizantes* mersionem intellexisse, vt ex sancto Chrysostomo, homilia de fide in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ibi: *Omnibus Mysterijs veluti sigillum imponens Dominus, in tribus mersionibus aquæ, vnum Baptisma Discipulis suis tradidit, dicens; Euntes, docete, &c.* Item in cap. multi sunt, de consecrat. dist. 4. ibi: *Trina mersione sanctum Baptisma vnicuique tribuere.* Et adeo necessaria trina immersio, vt aliqui Patres dubitauerint: num Baptismus aspersionis, & infusionis esset legitimus, etiam in casu necessitatis? vt facit Magnus apud sanctum Cyprianum epist. 76. Et quamuis in actis Apostol. cap. 2. dicatur, sanctum Petrum vno die tria millia hominum baptizasse; ex quo videtur, quod aquæ aspersionem adhibuerit: Dicimus tamen, quod dies æstiua, qua Petrus baptizauit, trium millium mersioni fuisset sufficiens; præsertim cum tempore Apostolorum multæ solemnitates Baptismi non essent in vsu. Præterea baptizandos, rectos, & stantes mergi solitos, totumque hominis corpus in aquam mersum esse: Ioseph Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus lib. 4. cap. 7. Consuetudo mergendi totum corpus in Baptismo durauit vsque ad tempora sancti Gregorij, ex Pamelio in epistolam 76. sancti Cypriani. Consuetudo leuis tinctionis cœpit in Ecclesia Occidentali circiter annum 875. ob teneritatem infantum, cum iam rarissimus esset adultorum baptismus, vt ex allegato cap. 7. in fine de antiquis baptismi ritibus. Vnicanè, an trina mersio fieret? vtroque modo quondam in Ecclesia verè Baptismum confectum esse, ex D Gregor. epist. 41 ad Leandrum lib. primo, & Concil. Toletano 4. cap. 5. Et quamuis trina mersio ex Apostolica traditione, diu in Ecclesia seruata, Sanctus Basilius de Spiritu sancto, cap. 27. can. 5. multi sunt, de consecrat. distinct. 4. Idem testantur Dionysius Areopagita de baptismo, Tertullian. de corona milit. Ambros. lib. 2. de sacrament cap. 7. Nihilominus, quia postea aliquorum hæresis supponebat tres Naturas Diuinas in tribus Personis ex præfata trina mersione; visum est Diuo Gregorio Magno, quod ex hoc vnica mersio fieret; vt ex dicto Gregorio, C D

epistola

A epiſtola 41. ad Leandrum, & dicto cap. 5. Concil. Toletani 4 Strabo de rebus Eccleſ. cap. 26. Quibus addo, quod in ſingulis merſionibus nomen trium Perſonarum proferebatur. ita Tertullianus. lib. aduerſus Praxeam, cap. 16. S.Damaſc. epiſt. de Triſagio. Baptiſmalis merſio in modum Crucis effingebatur; vt ſignificaretur, à Chriſti morte, quæ in Crucis ſigno peracta eſt, humanæ redemptionis merita profluiſſe: ſanctus Auguſtinus, ſerm. 119. ad Competentes ibi: *Lancea perforatum eſt latus Chriſti, & manauit pretium noſtrum: ideo ſigno Chriſti ſignatur baptiſmus, id eſt aqua, vbi tingimini*. S.Chryſoſtomus, homil. 55. in cap. 16. Matth.

Nudi baptizandi ad Baptiſmum accedebant, Dionyſ. Areopagita de Eccleſ. Hierarch. cap. de baptiſmo, ibi: *Cum planè veſtes Miniſtri detraxerint, tunc Sacerdotes ſacrum vnctionis Oleum offerunt*; Sanctus Ambroſius ſermone 10. ibi: *Nudi accedimus ad lauacrum, vt nudi quoque, & expediti ad Cœli ianuam properemus. Quam autem incongruum eſt, vt quem nudum Mater genuit, nudum ſuſcipit Eccleſia; diues velit intrare in Cœlum!* Et hoc adeo verum, quod in Baptiſmo De nuditate.

B etiam partes obſcœnæ veſtibus carerent: Metaphraſtes in vita ſancti Sylueſtri. de Conſtantino, ibi: *Hæc cum audiſſet Imperator, & lætus probrum carnis ſubieciſſet oculis, & vnctus fuiſſet ſancto Chriſmate: ingreſſus eſt Piſcinam.* Vicecomes dicto tractatu de antiquis baptiſmi ritibus lib. 4. cap. 10. Quod autem adulti nudi baptizarentur, præter exemplum Conſtantini Magni ex Metaphraſte, & Surio alleg. Etiam Magnus Baſilius ſine veſte ſacro baptiſmate luſtratus fuit, vt ſcribit in eius vita Amphilochius. Similiter etiam de infantibus, quod nudi baptizarentur, patet ex Ordine Romano, cap. de ſabbato Sancto Paſchæ, ibi: *Pontifex cum egreditur à Fonte in ſacrarium, & cum veſtiti fuerint infantes, confirmet eos.* Ipſas etiam mulieres nudas ad baptiſmum acceſſiſſe, ex ſancto Chryſoſtomo, epiſtola ad Innocent. Papam, quæ in vita ipſius per Palladium ſcripta circumfertur, ibi: *Mulieres, quæ intra Eccleſiam, vt baptizarentur, ſeſe veſte nudauerant, per idem tempus nudæ ſurgebant: neque ſexus verecundiæ, & honeſtati permittebantur præ pauore conſulere.* Pariter conſtituti in carcere nudi bapti-

C zabantur, quamuis eſſet timor ſæuientis perſecutionis; vt de Aproniano, cum à Siſinio Diacono baptizatus eſt: vt in vita ſancti Marcelli apud Surium. Item infirmi, ac debiles, etiam cum propinquæ mortis periculo, nudi baptizabantur, vt antiqui manuſcripti Codices de geſtis ſancti Sebaſtiani apud Surium, vbi de Tranquillino, qui manuum, pedumque dolore magnopere diſtractus, à S. Polycarpo nudus baptizari voluit. Cauſa cur nudi baptizarentur? vt Chriſti ſimilitudinem, qui pro nobis paſſus eſt, quantum humana imbecillitas patitur, in nobis mutuò exprimeremus; ex S. Cyrillo Hieroſolymitano, Catech. 2. Myſtag. ſic habetur: *Atque ita exuti eratis nudi; imitantes & in hoc eum, qui in Cruce nudatus fuerat, Chriſtum*. Secundo, placuit ad baptiſmum nudos accedere eodem habitu, quo Adam ante peccatum fuit, ex Cyrillo dicta Catech. ſecunda: *O rem admirandam: Nudi fuiſtis in conſpectu omnium, & non vos pudebat: re vera enim in hoc Adam ferebatis exemplum, qui nudus in Paradiſo fuit, & tamen nullo afficiebatur pudore*. Durauit autem prædicta conſuetudo baptizandi nu-

D dos, vſquequo malitia ad cumulum aucta, propter flagitij periculum illa ceſſauit in Occidente plurimis in locis circa annum 1140. quamuis in Oriente, ac etiam diuerſis locis Occidentalibus adhuc perſeueret, Ioſeph Vicecomes, lib. 4. cap. 13.

Qui baptizabantur vſque ad horam Veſperarum ieiunabant. B. Linus de paſſione ſancti Pauli ibi; *Sicque procurrente ieiunio vſque ad Veſperam baptizati ſunt in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Atque hac ieiunij lege etiam infantes obſtrictos fuiſſe. Ioannes Diaconus in vita ſancti Gregorij, ibi: *Paſchatis ſuperuenit dies: & dum ſacratiſſimo Sabbato, in quo omnes etiam parui baptizandi ieiunant, ipſe ieiunare non poſſet, cœpit prius mœrore, quam infirmitate deficere*. Et hoc ſeruatum, donec imbecilla puerorum ætate diuturno ieiunio nimis afflictata, matutinum tempus ſuffectum fuit: de quo Synodus Colonienſis, De ieiunio.

F 2 cap. 15.

cap. 15. Vicecomes dicto libro 4. cap. 14. A

De separatione. Mulieres seorsim à viris baptizari solitas: & viri ad dexteram priùs baptizabantur, deinde fœminæ ad sinistram; Ordo Rom. cap. de Sabbato sancto, ibi: *Masculi in dexteram partem, fœminæ verò in sinistram. Deinde Presbyteri induentes se vestibus mundis, & candidis, ingrediuntur intro in Fontem, & baptizantur primò Masculi, deinde Fœminæ*: Albinus de diuinis officijs, cap. de Sabbato sancto idem refert.

Nominabantur baptizandi. Baptizandorum nomina recitabantur à Clericis; & eo ordine, quo quisque suum nomen detulerat, baptizabatur. Dionysius Areopagita de Baptismo, ibi: *Virum ad se portari iubet; cumque sacerdos aliquis ex tabula professionis, & eum, & sponsorem citat; hic quidem ad aquam à sponsoribus ducitur ad Hierarchæ manus, ab eis manuductus. Hierarcha autem in loco superiori stans, ter quidem illum demergit.* Ex quo etiam deducitur, quod Catechumenus manuducebatur ad Episcopum. Baptismo intererat Populus, & Clerus, ex Ordine Romano de Sabbato sancto, ibi: *Adstante omni Clero, & Populo in circuitu Fontis*, Albin. de diuinis officijs, cap. 19. de Sabbato sancto, idem refert Cyrillus Hierosolymitanus, Cathec. 2. Mystag. *O rem admirandam, nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat?* B

Demum variæ orationes, & lectiones cum Psalmis recitabantur in baptismo, vt ex Albino citato refert etiam Vicecomes, cap. vlt. lib. 4.

De osculo. Absoluto baptismo, statim minister baptizatis oscula figebat; sanctus Cyprianus, epist. 59. ad fid. Episcop. vbi idem refert prædictam osculandi consuetudinem extendi non solum ad adultos, verum ad infantes in primis partus eorum diebus. Præterea subdit etiam, quod oscula cum amplexu, atque in imo pede figebantur. Ex prædicto osculo innuebatur Pax, & Gratia, quam baptizatus cum Christo, & Ecclesia inibat; sanctus Ambrosius lib. 2. de pœnit. cap. 3. & epist. 33. & sanct. Bernard. serm. 2. super Cantica. Insuper ex dicto osculo affirmabatur cognatio spiritualis, quæ ministro cum ijs, qui abluuntur, intercedit, Tertullian. de Veland. Virgin. & cap. 6. apologet. Ambros. lib. 2. aduersus Gentes; & idem Ambrosius, lib. 3. de Virgin. Baronius ad annum Christi 294. Vel saltem ad vulgarem salutandi ritum pertinuit; vt ex Marco cap. 10. Christus paruulos: Matth. 26. Iudas Christum; Actorum 20. Christiani Paulum osculati sunt; & ab eodem Paulo ad Romanos 19. & secunda Corinthiorum cap. 13. C

De linteorum abstersione. Deinde Minister baptizatum susceptori in manus dabat; à quo sinistro brachio fultum, ipse adhibitis linteis abstergeret; Albinus de diuinis officijs, c. 19. de Sabbato sancto Paschæ, ibi; *Vt autem surrexit à Fonte, suscipiatur ab ipso, à quo suscipiendus est.* Et paulò post: *Sunt parati, qui eos suscepturi sunt, cum linteis in manibus suis; deinde accipiunt eos à Pontifice, vel Diaconibus, qui eos baptizauerunt.*

Congratulatio adstantium. Interea, qui adstabant, nouis Christianis omnium peccatorum indulgentiam gratulabantur. Huius quoque meminit S. Hieronymus, lib. 3. aduersus Pelagianos. *De Baptismatis Fonte surgentes, & regenerati in Dominum Saluatorem, impleto illo, quod de se scriptum est, Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, statim in prima Communione Corporis Christi dicunt; Et dimitte nobis debita nostra, &c.* Subsequebatur postea Cantus post Baptismum. Nicetas in sanctum baptismum ait: *Quod post baptismum ante altare collocaris, futuræ vitæ gloriam, & propinquitatem apud Deum indicat: Psalmodia lætum, & festiuum illius sæculi sonum.* Nicephorus lib. 3. histor. Eccles. cap. 37. *Mysteria omnia absoluerunt, & circum vicinum templum psallentes obambulabant.* Oratio autem illa interim religiosè fiebat à baptizatis, vt in constitut. Apostol. lib. 7. cap. 94. ibi; *Deinde adstans dicat orationem, quam nos docuit Dominus.* Et B. Eutichius Constantinopolitanus, de quo Surius 8. Nonas Aprilis inquit. *Narrabat enim vir optimus, cum ab Auo ad sacrum baptismum ductus esset, ab eo didicisse, vt cum baptizatus genua esset flexurus, ita precaretur; Bonam mihi mentem Domine elargire, &c.* Tertullian. lib. de baptism. cap. vlt. &c. D

Sacerdos

A Sacerdos item summum baptizati verticem Chrismate vngebat: de cuius origine Siluester Papa, propter timorem imminentis mortis post baptismum absente Episcopo: Damasus in Pontificali de Siluestro. *Hic & hoc constituit, vt baptizatum liniat presbyter Chrismate leuatum de aqua: propter occasionem transitus mortis, & propter absentiam Episcoporum necessitate addidit, vt à presbytero vngeretur*. Idem Rupertus Abbas de diuinis officijs, cap. 16. Cuius vnctionis instituendæ occasio refertur à Rabano lib. primo de institut. Clericorum, cap. 28. ibi; *Bene quidem baptismo continuatur Chrismatis vnctio; quia Spiritus sanctus, qui per illud Chrisma suæ virtutis admixtione sanctificat credentes, baptizato Iesu statim super illum, in Columbæ specie descendit*. Præterea tali vnctione ad pugnandum contra Dæmones baptizati inuitabantur: sanctus Augustinus, tractatu 33. in Ioannem inquit: *Christi nomen à Chrismate dictum, hoc est ab vnctione: ideo autem nos vnxit Christus, quia luctatores contra Diabolum fecit*. Et insuper talis vnctio signum lætitiæ fuit: sanctus Chrysostomus homilia ad Neophyt. scribit. B *Vt scias nostrarum partium spectatorem; peruide, quomodo nos tanquam suos vnxit oleo lætitiæ*. Sanctus Gregorius de feria quinta in Cœna Domini ait: *Cum oleo lætitiæ præ consortibus suis vngendum*.

De Chrismate

Vestis candida dabatur vlterius baptizatis; Cyrillus Hierosolymitanus catech. 5. Mystag. ait. *Exutis vestibus antiquis, & ijs, quæ sunt secundum spiritum albæ, indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet*. Lactantius de Resurrectione Domini.

De Veste candida

Candidus egreditur nitidis exercitus vndis. &
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niueo gaudia Pastor habet.

Vestem candidam etiam infantibus datam, & alijs omnibus, Nissenus orat. 3. de festo Paschæ ait: *Puellus infans mutatione vestis sensu externo Festum colit, quandoquidem interiori animi sensu nondum potest*. Item Ado in vita sancti Hieronymi de eodem ait; *Hic natus in oppido Stridonis Patre Eusebio, vestem Christi Romæ puer suscepit*. Eamque dari solitam esse omnibus, quacunque dignitate prædi- C ti essent, Beda lib. 2. histor. Angl. de vita sancti Paulini Eboracensis, Baronius de Imperatore Arcadio ad annum 401. Quare autem daretur Baptizatis vestis candida? Primo, vt esset symbolum Innocentiæ, quæ in baptismo confertur; Origenes homilia 12. in Exod. *Lota sunt vestimenta tua, cum venisti ad Baptismi gratiam, purificatus es corpore, purificatus es spiritu, mundatus es ab omni inquinamento carnis, & spiritus*. Similiter vestis alba significabat spiritualem natiuitatem, & resurrectionem futuram; sanctus Augustinus, serm. 163. de tempore ibi. *Ad hoc enim Dominus hodie resurrexit, vt imaginem nobis hodie futuræ resurrectionis ostenderet, & ideo hodie vitali lauacro resurgens Dei populus, ad instar resurrectionis, Ecclesiam nostram splendore niuei coloris illuminet*. Albinus de diuinis officijs de Sabbato sancto Paschæ ait; *Albis induitur vestimentis propter gratiam regenerationis*. Et pariter dabatur baptizatis vestis alba, ad indicãdam libertatem à Dæmonis seruitute. sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in Procatech inquit. *Magnum est sanè propositum hoc baptisma: captiuitatis liberatio, vestimentum candidum, signaculum sanctum, &c.* Et sanctus August. lib. 4. de symbol. ad ca- D thecum. cap. 9.

Forma vetus dandæ vestis albæ, illa eadem semper fuit, qua nunc vtimur, hoc est; *Accipe vestem candidam, & immaculatam, quam proferas sine macula ante tribunal Domini nostri IESV CHRISTI, vt habeas vitam æternam. Amen*. Gregor. Magn. de sacrament. in ordine baptismi infantium. Et idem ferè Ordo Rom. de diuinis officijs tit. de Sabbato sancto. Materia vestis candidæ ex lino constabat; sanctus Hieronymus epistola 128. ad Fabiolam inquit: *Præceptis Dei lauandi sumus, & cum parati ad indumentum Christi, tunicas pelliceas deposuerimus; nunc induemur veste linea, nihil in se mortis habente; sed tota candida: vt de baptismo consurgentes cingamus lumbos veritate*. Idem refert Nicephorus lib. 3. histor. Eccles. cap. 37.

Hinc

Hinc infertur, quod vestis candida erat arcta, & adstricta cingulo; ac etiam corpus totum operiebat vestis alba, ex Tertuilian. de Idololatr. cap. 18. & de oratione cap. 3. Fortunatus libro primo de Eccles. offic. cap. 27. ibi. *Quam ablutionem significant albæ vestes in baptismate per totum corpus, &c.* Vestis alba plerumque à baptizatis deponebatur octaua die: sanctus Augustinus serm 157. de Dominica in octaua Paschæ, ibi; *Paschalis solemnitas hodierna festiuitate concluditur, & ideo hodie quoque Neophitorum habitus commutatur; ita tamen, vt candor, qui ex habitu deponitur, semper in corde teneatur.* Fortunatus lib. primo de Eccles. offic. cap. 28. & cap. 29. & alij passim. Ferendi autem vestem albam septem diebus ea causa fuit, vt septem Spiritus sancti Dona, quæ in Baptismo iufunduntur, nobis indicentur. Ita Fortunatus lib. 4. de Eccles. officijs cap. 23. ibi; *Baptismalia sacramenta vsque ad completionem dierum septem tendunt, quia septiformi Spiritu ditantur nuper baptizati.* Solam vestem candidam non aliam inferiorem baptizati ferebant; Vicecomes de antiquis baptism. ritibus, lib. 5. cap. 14. Veste candida baptizati ab alijs exuebantur, Albinus epistola ad Carolum Magnum ibi; *Cum alba tolluntur vestimenta à baptizatis*; Quamuis vestem albam fœminæ per se deponerent, ex Vicecomite, dicto cap. 14. Deponebatur quoque dicta vestis alba in Ecclesia, siue Baptisterio: Fortunatus de ordine antiphonarum, cap. 51. ibi; *Et hodie reuertuntur ad Fontes, vt exuant se albis.* Vlterius vestem candidam, postquam deposita erat, aqua lustrali lotam fuisse, & post depositionem in Ecclesia relictam, Vicecomes d. lib. 5. cap. 15. B

De sacr. Velam. Mysticum, seu sacrum velamen dabatur baptizatis, Albinus de diuinis officijs, cap. de Sabbato sancto ibi; *Albis induitur vestimentis, propter gratiam regenerationis; tunc sacro Chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, vt intelligat se Diadema Regni, & Sacerdotij dignitatem portare.* Hinc agnosce mysticum velamen distingui à veste candida, ac etiam, quod illud Diadema, Regni, & Sacerdotij dignitatem denotet. Fuit etiam dictum velamen inuentum ad conseruandum Chrisma, Concilium Belluacens. cap. 121. ibi: *Si quis voluerit Chrismate pannum iterum linire, & super alium baptismum mittere, non est absurdum.* Filum rubeum in mystico velamine insutum erat, vt Christi passionem indicaret, à qua omnis abluendi vis in baptismum vti à Fonte; Durantus ration. diuin. offic. lib. 6. cap. de Sabbato sancto. Et hoc velamen pariter octaua die deponebatur. Ex D. Augustin. serm. 160. in Dominica octauæ Paschæ. *Hodie octauæ dicuntur infantium, reuelata sunt capita eorum, quod est indicium libertatis.* Durauit velaminis vsus vsque ad tempora Iuonis Carnotensis de anno 1090. post quem Gossipio, vulgo Bombacio abstergi Chrisma Patres voluerunt, Vicecomes, d. lib. 5. cap. 17. C

De Calceis. Calcei post baptismum dabantur: ratio affertur a Ruperto Abbate lib. 7 cap. primo, cum de baptismi ritibus agit, & ait. *Calceamenta namque de mortuis animalibus fiunt, & hæc manifesta Dominicæ mortis insignia sunt.* Sanctus Gregorius exponens illud, *Calceamenta habebitis in pedibus*, inquit: *Calceamenta in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire.*

Decem siliquæ olim dabantur baptizato a Pontifice: & præter Ordinem Romanum in titulo de Sabbato sancto, idem refert Albinus de diuinis officijs, cap. de Sabbato sancto sanctæ Paschæ ibi; *Postquam autem vestiti fuerint, deportantur ante Pontificem ad confirmandum; quibus dat singulis stolam candidam Chrismalem, & decem siliquas, & sic vestiuntur.* Hæc siliqua erat pecunia minimi valoris; & hæc a Pontifice dabatur forsan, vt tolleretur ea macula, quod Christiani res diuinas pretio venales haberent. D

De Cereo. Cerei accensi in manus baptizati a Ministro dabantur: sanctus Cyrillus Hierosolymitan. catech. prima Mystag. *Qui fidei lampades nuper accendistis, nunc non extinctas easdem manu tenendo custodite.* Iuo Carnoten. serm. de sacrament. Neophyt. ibi. *Ad vltimum datur cereus ardens in manu baptizati, quatenus implere doceatur illud Euangelij: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona,*

A *bona, & glorificent, &c.* Hinc disce, quod cereus dabatur, vt exemplo alijs prælucerent, vt idem considerauit Vgo Victorinus de sacramentis, cap. 20. Significabat quoque cereus, Animam baptizati nuptias cum Christo contrahere, Cyrillus Hierosolymitanus Procatech. ad baptiz. ibi, *Et sponsales lampades vobis donatæ.* Sicut quoque spiritualem denotabat, vt ex Nazianz. orat. 39. Cereum ferebant baptizati septem diebus, Albinus epistola ad Carolum Magnum ibi; *Et per septem dies in Angelico castitatis habitu, & luminibus cœlestis claritatis sanctis assistere sacrificijs solent.* Et idem de diuinis officijs, cap. de Sabbato in Albis ibi: *Vnde intelligitur ad nullos alios vsus in quibuslibet locis eam debere accendi, nisi in recordatione luminis Spiritus sancti, dum itur ad Ecclesiam.* Cereus ferebatur à baptizatis, manibus suis, vt ex dicta epistola Albini ad Carolum Magnum. Demum cereus depositus in baptisterio in Ecclesiæ vsum seruabatur, ex Vicecomite de antiquis baptismi ritibus lib. 5. cap. 25.

Pax dabatur baptizato a Ministro, ex Auctore Ordinis Romani, titulo de Sabbato sancto in principio. Pacis nunciandæ post baptismum fuit consuetudo *De Pace.*
B abrogata 800. ferè ab hinc annis, quia peruulgata in totum orbem Christi fide, communionis signa præbere non erat necesse, ex dicto Vicecomite, c.29. lib. 5.

Baptizatus locabatur in loco edito ante sacrarium, ex Dionysio Areopagita de baptism. ibi, *Rursus ad prima, & potiora speculanda subtollitur.* Et de quodam baptizato, qui mortem Matris machinatus fuerat ingemens, sanctus Augustinus epist. 168. ad Eusebium ibi. *Furens, & in maternum sanguinem fremens, albis vestibus candidatur, construitur intra cancellos eminens, atque conspicuus, & omnium gementium oculis matricidij meditator, &c.* Hinc vide, quod locus, in quo ponebantur baptizati, editus erat; in eoque stabant recto corpore; vt ex D. Augustino citato, ibi, *Eminens, atque conspicuus.* Causa verò collocandi ad altare in loco edito, fuit, vt à rebus humanis mens auocata ad cæleſtium meditationem erigeretur; vt ex dicto loco Dionysij ibi, *Speculanda subtollitur.* Ex quibus verbis infertur etiam, quod ibi collocabantur ab alijs, non autem per seipsos; vt videlicet homines nihil recti viribus suis efficere posse significaretur: *De loco edito.*
C Et similiter Diuus Augustinus dicta epistola 168. citata. Prædicta consuetudo collocandi ad altare, quamuis etiam hodie continuetur in Oriente, fuit tamen iamdiù antiquata in Occidente, ex Vicecomite, dicto tractatu, lib. 5. cap. 27.

Baptizati in primitiua Ecclesia statim confirmabantur, Clem. Primus, epistola quarta inquit: *Omnibus ergo festinandum sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo: cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi Spiritus gratia ab Episcopo confirmatus.* Concilium Laodicenum, cap. 48. *Oportet baptizatos post Baptismum, Chrismatis quoque cœlestis, & Regni futuri participes fieri.* Aduerte, à beato Syluestro ductam esse consuetudinem duplicis Chrismatis vsus. Primo vngendi baptizatos Chrismate statim in vertice, vt diximus supra: Secundo, in fronte; quod pertinet ad Confirmationem: & de hac posteriori intellexit Sanctus Cyprianus, epistola 73. ad Iubaianum ibi: *Quod etiam nunc quoque apud nos quæritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.* Hoc quippe *De confirmatione*
D verbum idem importat, quod Perficiantur, seu Confirmentur, vt dixit sanctus Ambrosius, lib. 2. de Sacrament. cap. 2. ibi: *Post Fontem superest, vt perfectio fiat.* Adde Theodoretum ad capitulum primum Cantic. *Sacri baptismatis mysterium recordare, in quo, qui initiatur, post Sathanæ abnegationem, & Dei confessionem, veluti signo, ac nota quadam regia; spiritualis vnguenti Chrismate inuncti, sub ea visibili vnguenti specie, inuisibilem sanctissimi Spiritus gratiam suscipiunt.* Quæ verba non de Chrismate in vertice accipienda sunt, sed de Confirmationis sacramento, vt ex illis vocibus, *Signo, ac nota,* quæ soli Confirmationi tribuuntur: quod patet, cum baptizatis necessaria sit Confirmatio statim post Baptismum: ex Concilio Laodiceno cap.48. ibi: *Oportet, baptizatos post Baptismum, Chrismatis quoque cælestis, & Regni futuri participes fieri.* Et huiusmodi consuetudo

tudo extendebatur, vt etiam baptizati absente Episcopo, ab eodem postmodum confirmarentur, vt in Actis sancti Marcelli legitur. *Apronianus respondit, Credo: & Sisinnius Diaconus dixit ei; Illuminet te Christus: Et eleuauit eum de pelui, & duxit eum ad sanctum Marcellum Episcopum, qui eum Chrismate consignauit.* Et quod Episcopi circumirent minores Vrbes, sacræ confirmationis nuper baptizatis conferendæ causa, refert sanctus Hieronymus, lib. aduersus Luciferian. ibi: *Non quidem abnuo hanc esse Ecclesia consuetudinem, vt ad eos, qui longe in minoribus Vrbibus per presbyteros, & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.* Non solum adultos, verum etiam infantes statim post baptismum confirmatos esse, Sanctus Augustinus de Eccles. dogmat. ibi: *Si vero paruuli sunt, vel hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis, qui illos offerunt iuxta morem baptizandi; & sic manus impositione, & Chrismate communiti, Eucharistia mysterijs admittantur.* Simile habetur ex Ordine Romano inter baptismi ceremonias de Sabbato sancto. Addimus prædictis, vt mos confirmandi post baptismum fuerit in vsu Apostolorum tempore, ex Actis Apostol. cap. 8. *Cum audissent Apostoli, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem: qui cum descendissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum.* Et simile habetur c. 28. & Apost. ad Hebr. 6. vbi Ambros. Haymo, Anselmus, & alij. Quare autem statim post baptismum celebraretur Confirmatio? Vt nimirum ex eo ad professionis Christianæ studia attentiores fieremus, ex Vrbano Primo epistola ad vniuers. Christ. vbi ait: *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt plenè Christiani inueniantur, &c.* Affertur etiam alia ratio, quam refert Albinus de diuinis Officijs, cap. de Sabbato sancto Paschæ, ibi: *Per impositionem manus à summo Sacerdote, & septiformis gratia Spiritum accipit, vt roboretur per Spiritum sanctum ad prædicandum alijs.* Cessauit deinde successu temporis (& forsan imperante Carolo Magno) ritus confirmandi statim post baptismum: Quoniam aucto fidelium numero, & baptismo per singulas Parochias inuecto, cum Episcopi tantam multitudinem vno die confirmare non valerent; cœptus est ritus, vt illi statis per annum diebus Diœcesim obeundo, eos, quibus opus erat, Chrismate confirmarent: & hoc in Occidentis Regionibus; etenim in Oriente vetus ritus vt plurimum perseuerat, ex Vicecomite, dicto libro quinto, cap. 32.

Infantes confirmatos.

De Pace. Baptizatis iterum dabatur Pax: Ordo Roman. de Sabbato sancto. *Pontifex tincto pollice in Chrismate, faciat Crucem in frontibus singulorum, dicendo, Confirmo, &c. Pax vobis. Quibus expletis iussi incipiunt in Ecclesia Litaniam, Tertiam, & campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Missam.*

De Benedictione. Benedictio deinde impertiebatur baptizatis. Tertullianus de baptism. cap. 8. ait. *Dehinc manus imponitur, per Benedictionem aduocans, & inuitans Spiritum sanctum, &c.*

De Missa. Missa quoque post Baptismum celebrabatur, vt ex citato Ordine Romano. Item Albinus de diuinis officijs cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ, ibi, *His finitis, pulsantur signa ad Missam publicam.*

De Eucharistia. Post Baptismum, peracto Missæ sacrificio dabatur statim Eucharistia. Clemens Primus, epistola 3. de officio Sacerdotis. *Baptizetur vnusquisque in aquis perennibus nomine Trinæ Beatitudinis, perunctus oleo per orationem sanctificato; vt ita demum per hæc cõsecratus possit percipere de sanctis.* Et non est dubium, Sanctorum nomine Eucharistiam intelligi; & Dionysius Areopagita de Ecclesiast. Hierarch. cap. de baptismo. *Is cum virum vnguento insigniuit, Eucharistiæ participem esse pronunciat.* Ritum Eucharistiæ suscipiendæ post Baptismum non solum adultis, verum etiam infantibus fuisse communem, ex sancto Anselmo in cap. 2. Lucæ, ibi: *Potest etiam puer iste, qui in templum introducitur, illos nunc significare, qui ad fidem venientes in Ecclesiam inducuntur, vt consuetudinem Legis obseruent; quia expleta in baptismo purgatione, introducunt eos ad sanctum altare consecrandos Victima Diuinæ Eucharistiæ.* Sed nota ex Hugone Victorino, lib. primo

A mo de Sacramentis, cap. 20. & ex Diu. Augustin. ad Bonifacium contra Hæresem Pelagianam: Quod pueri post Baptismum Eucharistiam solummodo sub specie vini sumebant. Secundo, Vgonis ætate vini vsum in Christi sanguinis locum suffectum esse. Tertio, adultos sub vtraque specie Eucharistiæ cibo animum refecisse; & ex dicto Vicecomite libro quinto, cap. 36.

Coronam impositam fuisse olim baptizatorum capiti, ex Nazianzeno, orat. 40. in sanctum baptismum, ibi: *Baptismo consignare: hunc tibi vitæ socium, & familiarem adscisce, honore eum complectere, vt te ornet, capitique tuo gratiarum coronam nectat, & corona deliciarum te protegat.* Seuerus Alexandrinus lib. de baptismo, scribit: *Et eleuant baptizatos ad altare, eisque dant mysteria, Eucharistiam, & sertis coronat eos sacerdos.* Et Paulo post: *Psallite hymnum Filio Dominatoris omnium, qui Regum Corona vos coronauit, &c.* Et idem refert sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in sua Procatech. cum baptizatos hortaretur. Imponebatur baptizatorum capiti Corona, tanquam lætitiæ Symbolum, vti Amoris index, & Regium, & Sacerdotale insigne, Tertullian. de corona militis, sanctus Cyprianus de lapsis, & alijs; ac etiam vt signum Victoriæ, Nazianzen. orat. 23. in laudem Heron. De Corona.

B

Ab initio nascentis Ecclesiæ fuit consuetudo dare baptizatis Lac, & Mel; vt ex sancto Petro, epist. prima, cap. 2. ibi: *Sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.* Quod nomen *infantes* pro baptizatis vsurpatur, ex sanct. Hieronym. in cap. 55. Isaiæ. Item Clemens Alexandrinus, lib. primo Pædago. cap. 6. latè Tertullian. de corona militis, cap. 3. vbi de baptismi ceremonijs inquit: *Deinde ter mergitamur, inde suscepti lactis, & mellis societatem prægustamus.* Et idem lib. primo aduersus Marcionem cap. 14. ait: *Sed ille quidem vsque nec aquam reprobauit Creatoris, qua suos abluit; nec oleum, quo suos vngit; nec lactis, & mellis societatem, quo suos infantat; nec panem, quo ipsum corpus suum repræsentat.* Vbi significantur baptismi ceremoniæ. & sanctus Hieronymus aduersus Lucif. ibi: *Veluti in lauacro ter caput mergitare; deinde egressos, lactis, & mellis prægustare concordiam ad infantiæ significationem.* De lacte & melle.

C Quibus adde Auctorem de Ordine Romano de Sabbato sancto Paschæ, vbi refertur Benedictio lactis, & mellis. Dabatur lac, & mel, ad significandam spiritualem infantiam, vt ex Clemente Alexandrino lib. primo Pædag. cap. 6. Item ad significandam Dei misericordiam, & peccatorum remissionem, ac etiam Gratiam, & cælestem Beatitudinem, vt ex Clemente, dicto cap. 6. allegato. Durauit prædicta consuetudo vsque ad Ordinis Romani tempora anno 725. & adhuc obseruatur à Christianis Æthiopibus.

Præbebant quoque Ministri Baptizatis lac, & vinum dulce, Clemens Alexandrinus lib. primo Pædag. cap. 6. ibi: *Porro autem miscetur quoque lac vino dulci.* Sanctus Hieronymus in explan. cap. 55. Isaiæ ait: *Qui mos, ac typus in Occidentis Ecclesijs hodie vsque seruatur, vt renatis in Christo vinum, lacque tribuatur.* Inhærentes forsan illi ad cap. 55. Isaiæ, *Omnes sitientes venite ad aquas; & qui non habetis argentum, properate, & comedite: venite, emite absque argento, & absque commutatione lac, & mel.* De lacte & vino

D Demum post baptismum Concio habebatur, & Pax baptizatis impertiebatur. Seuerus Alexandrinus, lib. de baptism. ibi: *Psallite hymnum Filio Dominatoris omnium, qui Regum Corona vos coronauit; peroptate eum, immutate vestimenta vestra, & candidi estote in modum niuis, ac in similitudinem Angelorum splendores vestros illuminate. Ite in Pace filij Baptismi. Diaconus, Ite in Pace.*

Expletis ceremonijs ad Baptismum pertinentibus, subnectam quoque de alijs quibusdam à baptizatis seruari solitis. Et primò baptizati stipem copiosè in egenos conferebant, ex Act. Apost. cap. 4. *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia ad pedes Apostolorum;* & similiter cap. quinto de Anania. De eleemosynis.

Baptizati excipiebant Conuiuio Ministros, & susceptores, ex Nazianzeno orat. 40. in sanctum baptismũ, qui inquit, quod non imminuatur de gratia baptismi, De Conuiuio.

mi, si desit splendida vestis ad excipiendos initiatores. vbi expositio Nicetæ: A *At inquies, munus parabo, splendidamque vestem, quam post baptismum induam, atque mensam, qua initiatorem meum excipiam. Ne hæc quidem necessaria sunt, nec si ita præparatus non fueris, propterea baptismi gratiæ quicquam decedet.* Successu temporis prohibita, aut saltem moderata fuere prædicta conuiuia; ex Maguntina Synodo secunda, cap. 16. ibi; *Commessationes verò, & parum sobria conuiuia, quæ quibusdam in locis post baptismum fiunt, per ciuiles Magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam, reduci volumus.*

De lætitia. Lætitiæ signa præbebant Christiani propter baptizatos. Tertullian. de batism. cap. 20. ibi: *Ipsum Dominum post lauacrum statim tentationes circumsteterunt, quadraginta diebus ieiunijs functum. Ergo & nos, dicet aliquis, à lauacro potius ieiunare oportet? & quis enim prohibet, nisi necessitas gaudij, & gratulatio salutis?* Sanctus Augustinus serm. 163. de tempore in die Paschatis ibi; *Hic igitur est dies, quem fecit Dominus, celsior cunctis, lucidior vniuersis; in quo sibi nouam plebem, vt ipsi videtis, regenerationis spiritu conquisiuit; in quo singulorum mentes gaudio, & exultatione perfudit.* Remanet adhuc vestigium Gaudij propter baptizatos in B octiduo Paschæ. Rupertus Abbas de diuinis offic. cap. 11. ibi; *Hoc alleluia, sicut & reliquum huius diei officium, maximè baptizatorum est exultatio; eo quod prima, vt dictum est, Resurrectione iam consurrexerunt cum Christo.* Auctor Ordinis Romani de Sabbato sancto in die.

Denunciati Baptizati. Denunciatio baptizatorum prius ab Episcopo fiebat: ex Nazianzeno orat. 23. ibi: *Sed coram Deo, & Angelis, atque vniuerso Ecclesiæ cœtu victorem proclamabo.* Postquam verò creuit dignitas Episcopalis, deuolutum est munus prædictæ declamationis ad inferiores Clericos, & Notarium Regionarium. Auctor Ordinis Romani in Vigilia sanctæ Paschæ, ibi: *Die Resurrectionis Dominicæ procedente Pontifice ad sanctam Mariam cum ordinibus suis; Notarius stat in loco, qui dicitur Merulanus, & salutato Pontifice, dicit: In Nomine Domini Nostri Iesu Christi, Baptizati sunt externa nocte in sancta Dei Genitrice Maria, infantes masculi numero tot, fœminæ tot. Et Papa respondebat: Deo gratias*, vt etiam refert Cencius Camerarius. C

De Imagine Agni ex cera. Fuit consuetudo dandi baptizatis in cera consecrata imagines Agni cælestis. Guilielmus Durantus in ration. Diuin. offic. & hodie Romæ peragitur ceremonia veteris consuetudinis vestigium: quod Dominico die, qui Paschatis solemnia subsequitur, dum Pontifex Agnos è cera ritè consecrata fictos Domesticis distribuit; Acolythus tunc alta voce clamat: *Domine, Domine, Domine, isti sunt Agni nouelli, qui annunciauerunt, Alleluia: modo venerunt ad Fontes, &c.* De hoc patet, quoniam non solum Agnorum nouellorum, hoc est nuper baptizatorum mentio est; verum quia etiam tunc Fontes, nempe Baptisteria, nominantur; vnde sacras Agni Dei imagines in cælesti lauacro baptizatis dari solitas esse, constabit. Quare autem baptizatis daretur prædicta cerea imago Diuini Agni? Vt baptizati intelligerent, se propter Agni Christi Domini acerbissimam mortem pro humano genere obitam, salutaribus baptismi aquis ablutos fuisse, & D studerent se virtutum Christianarum officia, & præcipuè mansuetudinem, quæ in Agno elucet, exemplo alijs prælucere.

De Anniuersario. Apud antiquos Christifideles solita fuit celebratio de Anniuersario die, quo quis fuerat baptizatus; & hæc dicebatur Illuminatio, seu de sanctis Luminibus; de qua sanctus Gregorius Nazianzenus. orat. 40. in sanctum lauacrum, ibi: *Quoniam heri splendidam Luminum diem celebrauimus, &c.* Et hæc solemnitas à Gentibus fuit desumpta, dum celebrabant diem nominalium, nempe in quo nomen ipsis fuerat impositum, ex Tertullian. de Idololatria, cap. 16. ibi; *Circa officia verò priuatorum, & communium solemnitatum; vt togæ, vt sponsalium, vt nominalium: nullum putem periculum obseruari de flatu Idololatriæ, quæ interuenit.* Quod in hanc sententiam exponit Pamelius.

Et postremo addimus, quod baptizati apud Ministrum per aliquot dies manebant, & erant in Ecclesia, ad hoc munus electi homines, qui recens baptiza-

A tos erudirent, ex sancto Ambrosio in cap. 4. epist. ad Ephes. ibi: *Magistri verò exorcistæ sunt; quia in Ecclesia ipsi compescunt, & verberant inquietos; siue ij, qui infantes solebant imbuere.* Vbi infantis nomen accipitur pro de recenti baptizato.

Et hæc de Baptismi Sacramento dicta sint satis: vt noti sint omnibus de illo priscorum Fidelium ritus: nec non eiusdem necessitas ad salutem; dicente Domino: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei,* Io. 3. Et quamuis Christus, qua hora Sanguinem, & aquam de latere suo profudit, eadem hora totum corpus eius, quod est Ecclesia, quantacunque ab initio mundi vsque in eandem horam consacrauerit, & semel simulque baptizauerit, vt ipse Christus apud Lucam. 12. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur:* Sicque Latro in Cruce mortuus cum Christo, & cum eodem in paradisum ingressus; & tamen non nisi in vniuersali Ecclesia simul cum illo, qui de latere Domini effluxit flumine præsentaliter baptizatus est. Siquidem respondemus solum Christi Sanguinem tunc profuisse ad salu-
B tem; quoniam vt Romana Leonis Papæ auctoritas ex Euangelica serie comprobat, Baptizandi regula ante Passionem Domini data non fuerat, sed post Passionem, & resurrectionem eius, ab eodem præstita forma his verbis: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti;* vt late Rupert. Abb. De Diuin. offic. lib. 6. cap. 35.

De triplici Christi Cœna, & primum de Legali. Cap. VI.

ABsolutis veteribus Baptismi ritibus; prosequemur, quos in sanctissima Eucharistia, ac etiam in Missæ sacrificio veteres obseruabant: ad quorum maiorem cognitionem præfabimur de triplici Christi cœna. Et quamuis vnam
C tantum cœnam admittat Maldonatus in Matthæum 26. vers. 20. & partitionem cœnarum, *Legalis, Communis, & Eucharisticæ*, neget commodam esse, quia Legalis, & Tertia, non Cœna; sed Pascha, & Eucharistia dicendæ sint: Tamen cum Tertullianus ad vxorem, Chrysostomus homilia 82. in Matth. 26. & Marc. 14. Augustinus lib. 3. de consensu Euangel. capitulo primo, distinguant; & Rituale Hebræorum secundam mensam cœnam nostram communem vocet; nos etiam hic agemus primum de Legali Cœna.

Quod igitur ad Legalem cœnam attinet: Hierosolymis tantum, & non alibi morem fuisse celebrandi, Deuteronom. 16. *Non poteris immolare Phase in qualibet Vrbium, quas Deus tuus daturus est tibi; sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi.* Christum autem in ciuitate Hierosolymitana cœnasse: atque in ædibus cuiusdam Petrus, & Ioannes locum impetrarunt; & si confusè nominetur, certum tamen Christus designat, vt Hieronymus notauit, Beda in Marcum 14. Hic allegoricus est, neminem nominari, vt se omnes ad nouum Christi Pascha nominatos intelligant: Sed propiùs ad
D veri historicam similitudinem Euthymus accessit; Ne Iudas cognita domo ad Iudæos vitæ Christi insidiantes, locum referret; illique præuenirent tempus; quo ipse capi voluit. Voluerunt aliqui, fuisse dictam domum Ioannis Euangelistæ, alij Iosephi ab Arimathia, alij Simonis leprosi; sed quoniam de hoc non satis constat, procedamus vlterius. *De Cœna Legali.*

Circa ritum institutionis Phase, præcepit Deus, quod cum ex Ægypto Israel excederet, seruaret Pascha, vt legitur cap. 12. Exodi, & ordinauit, quod Agnum anniculum mactarent circa introitum, & ostium domus; & tunc excipiebant sanguinem illius pelui, aut alio quopiam vase: tum accipiebant fasciculum hyssopi, intingebant in sanguinem adhuc calentem, & aspergebant super liminare ostij, & duas postes.

At quoniam mandarat Deus vt ad Agni ritum, etiam Hœdum tollerent; quidam duplicem immolationem præceptam intelligunt. Verum tamen est, non de duplici immolatione præceptum Exodi 12. sed tantum innuitur, vt cui Agnus deesset, licuisset Hœdum immolare illius loco: ita Theodoretus, quæst. 14. in Exod. & ibidem Lyranus, & Tostatus. A

Quare decima die Agnum iussi sunt accipere, quem tantum quartadecima immolabant? Putat Lyranus, quod in illis quatuor diebus explorarent; an in illo Agno, vel Hœdo accepto esset aliqua macula, id est defectus, propter quem non deberet immolari, & sic de alio sibi prouiderent.

Qui ritè Agnum in Paschate faciebant, non adducebant agnos in templum, vt sacerdotes illos iugularent; sed qui immolabant, edebant; vt clarè legitur in dicto textu Exodi 12. ibi: *Immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam, & edent carnes nocte illa assas igne, &c.* & ita post alios Card. Belarm. lib. 1. de Missa, cap. 7.

Cœnatores in Pascha, infra decem, esse non licuisse, vt refert Iosephus. *Per singulas hostias contubernia non pauciorum, quam decem fiunt.* B

Christi cœnæ, præter ipsum, duodecim interfuerunt, qui vnà cœnabant; Christus scilicet, & Apostoli duodecim, quamuis alij plures ibidem interfuerint, vt refert Metaphrastes, oratione de vita Deiparæ, his verbis: *Videntur non abfuisse tempore Mysteriorum, sed cum Apostolis minimè accubuisse; fuisse tamen eius domus participes: nam Christus discipulos habuit accumbentes, Matrem autem iussit curam gerere mulierum, quæ ipsi ministrabant, tanquam per eam eas excipiens, & cum eis vesceni.* Vult ergò Matrem cum mulieribus iisdem in ædibus, ac eodem tempore, discretis tamen in cœnaculis, cœnasse.

Quo situ Christus cum Discipulis cœnauerit? Respondetur, quod in Paschali cœna Christus stetit; Ac in Communi, seu vulgari, At in Eucharistica accubuit, ex August. de consensu Euangel. & in tractatu 55. in Ioannem, quo loco facit illam triplicem cœnæ diuisionem.

Loti ad mensam accesserunt, prout Christus dixit Petro: *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet.*

Quid ergo est Pascha? Transitus. Hinc Dorotheus Abb. doctrinal. 22. inquit: *Anima Christiana rectè celebrat, cum egreditur à cogitationibus Aegypti, hoc est à peccato. Quoties enim digreditur animâ à peccato, toties Domino celebratur Phase.* Et nobis illum Christus strauit, sed cum ipse transiuit. Eligius homilia 4. de cœna Domini: *Suo Paschate, id est transitu ex hoc Mundo ad Patrem, nos de vitijs ad virtutem, de terrenis ad cœlestia transire docuit.* Modum, quem tenere debemus, docet Anselmus in Matth. 26. *Quicunque voluerit Pascha Domini celebrare, debet sequi Baiulum aquæ. Aqua significat gratiam Spiritus sancti: vnde dictum est; De ventre eius fluent aquæ viuæ: hoc autem dicebat de Spiritu sancto.* C

Agnum edebant in vna domo plures. Cæsarius Arelatensis homilia 6. de Pascha. *Quid est in vna domo? id est, in vnitate Ecclesiæ, iubemur carnes eius assumere. Ariani ergo, & diuersæ Hæreticorum peruersitates, non in vna illum comedunt domo. Quare sicut in diluuio, non est saluatus nisi, qui in Arca Noe fuit inuentus; ita diuersæ fidei homines extra Ecclesia domum non habentes Agnum, qui Christus est, salui esse non possunt.* D

Est autem hic Agnus Christi figura, ob simplicitatem, & innocentiam: cum ad lanienam trahitur, non vociferat; cum tondetur, non clamat. sic Christus per Isaiam 53. *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suam.*

Panis azimus vnà debet comedi, vt præcepit lex Leuitici 8. Eligius; *Edenda sunt carnes ista cum azimis panibus, & lactucis agrestibus. Azimum dicimus absque fermento; fermentum verò malitiam designat, & dolum. Absque fermento igitur Agnum comedimus, si sacram Eucharistiam sine malitia, dolo, & simulatione in sinceritate bonæ vitæ percipimus. Lactuca quoque agrestis valde amara est, & in viris luxuriam reprimit. Significat autem hoc, vt quando ad Corpus Christi, qui verus*

A *Agnus est, sumendum accedimus; quamuis de Redemptione lætemur, amaritudinem tamen ex recordatione peccatorum habeamus; vt dulcescat ex venia, quod amarescit ex pœnitentia.*

Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter. B. Eligius homilia 14. *Agnum nostrum comesturi renes nostros accingamus, id est delectationes noxias, & carnalium desideriorum fluxa restringamus: calceamenta in pedibus habeamus, id est operum nostrorum gressus exemplis sanctorum Patrum muniamus: Et baculos opus est manibus teneamus, vt in cunctis, quæ agimus, timorem Dei viuum præ oculis tenentes, secundùm ipsum opera nostra dirigi postulemus. Nec prætereundum, quod dicitur, Comedetis festinanter: Festinantes namque Pascha comedimus, cum nos hic non habere certam mansionem recolentes, quotidie desestinãti, & iam iamque imminenti fine suspendimur, assiduè meditantes, quoniam incolæ super terram, & peregrini sumus, &c.*

Caput cum pedibus vorandum. Cæsarius Arelatensis, homilia 6. de Pascha: *Vt Deum, & hominem puri confessione veneremur: caput accipiamus de eo, quod dicit*
B *B. Ioannes; In principio erat Verbum: Pedes verò de eo, quod Apostolus scribit; Semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, &c. Oportet ergo, vt huius nostri Agni carnalibus succinctis lumbis, id est mortificatis carnalibus passionibus, cum summa cordis, & corporis puritate vescamur caput cum pedibus; id est & ex Deo genitum credamus, & ex homine procreatum.*

Ossa comburenda igni. Gregor. Nissenus de vita Moysis inquit; *Duo esse præceptorum genera: nam alia eiusmodi sunt, vt possibile sit ea nobis planè intelligere, probabilemque de ipsis rationem reddere: Hæc neque coactè, neque ignauiter pertractare debemus, sed vt ad bonam nobis hic cibus valetudinem animæ prodesse possit. Alia sic latent, vt duriora sint, quam vt planè intelligere, vel reddere rationem queamus: vt si quæreres, quanam sit substantia Dei? Quæ sit necessitas eorum, quæ sunt? aliaque plurima. Hæc omnia Spiritui sancto relinquemus, qui Dei profunda inuestigat, & scit. Nam ignis in sacris litteris, plerumque pro Spiritu sancto ponitur.*

C Vterque postis oblinendus Sanguine Agni; Gaudentius serm. 6. de manducatione Agni inquit: *Habemus in vtrisque postibus, scilicet in corde, & ore, salutarem Domini Passionem. Quomodo? sicut dicit Apostol. Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Habemus in limine frontis, signum Sanguinis Agni, vt non sinat exterminatorem Deus introire ad nos.*

De Vulgari, seu Communi Cœna. Cap. VII.

SEquitur altera Cœna, quæ Communis, seu Vulgaris vocatur. Et peracta prima Legali Cœna, in qua stantes erant, ad hanc secundam Christum cum Discipulis accubuisse, ferè omnes consentiunt. Chrysostomus homilia 82. in Matth. *Quomodo ij Pascha comedebant aduersus legem recumbentes? Dicere pos-*
D *sumus, quia postquam comederunt Pascha, ad cœnandum recubuerunt.* Theophilactus in 26. Matth. & Marcum 14. Dicimus itaque quod prius Pascha stans comederit, deinde recumbens tradidit suum Sacramentum. Primùm enim perfecit figuralia, deinde verum perficit: Ambrosius in 15. Lucæ, & Nonnus in Ioannis 15. hoc idem refert Baron. in anno 34. vbi Spondanus num. 12. Notandum, quod omnes duodecim de eodem vase in circuitu cum Domino sumebant in cœnaculo strato; quasi iacendo, more antiquo recumbentes.

Lecti stabant dispositi in Cœnaculo circum mensam, in quos illi positis soleis, loti, vnctique cum cœnatoria veste ascendebant ad mensam accubituri. ita Homer. Odyss. 8. Et nos annotauimus in lib. De Roman. veter ritibus, cap. de Triclinio.

Singularis

Singularis erat vestis, non vna omnium, sed cuique sua. Martialis in Silam. A

Ad cœnam venies, sed sic diuisa recumbes,

Vt non tangantur Pallia nostra tuis.

Proni deinde pectus puluino fulti procumbebant in vestem: supini erant nonnunquam, & ritu sedentium erant aliquando, ex Martiale.

Languidus in cubitum iam se conuiua reponat.

Pro puluino Christo erat Ioannes, Ambrof. Luc. 15. *Nonne tibi videtur Christum cecidisse in collum Ioannis, quando erat Ioannes in sinu Iesu ceruice recumbens reflexa? & ideo Verbum apud Deum vidit, qui erectus est ad superna.*

In Triclinio ex frequenti Romanorum vsu dicemus, quinos accubuisse Apostolos vtrinque ad mensam; ternos in capite, Christum, Ioannem, & forsan Petrum: Ioanni proximus in accubitu erat Petrus, qui alioqui in aurem quædam dicere Ioanni non potuisset. Verisimilis hic ordo, & forma Mensæ, quæ non rotunda, sed quadrata; prout est videre Romæ in Laterano eandem illam, in qua Christus postremo cœnauit, à Vespasiano Romam transuectam inter tot alia pretiosa sacra; vt est traditio. B

Cœna facta surgit Christus ab illa, Lyranus ibidem. *Non enim intelligendum est, quod esset totaliter completa, quia postea dicitur, Cum recubuissent: sed erat facta quantum ad hoc, quod comederant Agnum Paschalem.* Augustinus tractatu 55. in Ioannem. *Non ita debemus intelligere cœnam factam, veluti iam consummatam, atque transactam: adhuc enim cœnabatur, cum Dominus surrexit, & pedes lauit Discipulis suis; nam postea recubuit, & buccellam suo traditori postea dedit, vtique cœna nondum finita; id est dum adhuc panis esset in mensa. Cœna ergo facta, dictum est, iam parata, & ad conuiuantium mensam, vsumque perducta.*

Posuit vestimenta Christus, & linteo se præcinxit. Hinc Cardinalis Viguerius Chorda 7. *Ponit vestimenta sua, non quidem omnia, sed superiora, siue exteriora, quæ magistri speciem præseferrent, quasi ministri personam ipso habitu professus est.*

Præcinctus mittit aquam in peluim, & lauare cœpit pedes Discipulorum, Clemens constitutionum cap. 19. *Cum enim accepisset linteum, præcinxit se, deinde fudit aquam in peluim, & nobis mensæ accumbentibus accessit ad nos, & nostros omnium pedes lauit, & linteo tersit.* Et nota, quod mensæ accumbentibus loti pedes: Non surrexerunt ergo alij, sed Christus solus loco se mouerit, vt ex Euangelio. Hanc demissionem tantam demiratus Cosmas Hierosolymitanus hymno 6. exclamat. *Irretentibilem tenens, & altam in æthere aquam, abyssos frænans, & maria retinens Dei sapientia; aquam in peluim iacit, pedes verò seruorum lauat herus.* C

Et quod omnium pedes, & quidem Iudæ lauerit, Augustinus tractatu 55. in Ioannem. *Illi non dedignatus est pedes lauare, cuius manus videbat in scelere.* & infra, *Passurus exitia, præmisit obsequia, non solum pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi, qui eum fuerat traditurus ad mortem.*

Christo Petrus restitit dicens, *Non lauabis mihi pedes in æternum*; Beatus Augustinus exactè expendit. *Tu mihi? Quid est tu, quid est mihi? cogitanda sunt potius, quam dicenda; ne fortè quod ex ijs verbis aliquatenus dignum concepit anima, non explicet lingua.* Ambrosius Prologo in libr. primum de Spiritu Sancto. *Extendantur pedes animorum nostrorum: vult Dominus Iesus & nostros lauare pedes: non enim Petro soli, sed vnicuique dicit fideli; Nisi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem.* D

Iterum recubuit à lotione, & verba habuit ad discipulos, &c. Postquam lauerat pedes, & vestes resumpserat, tanquam Rex sacrorum in summo accumbit, testamentum conditurus; vbi occurrit de Iacob Patriarcha cogitare, Genesis 49. qui sub vitæ finem filios duodecim ad se vocarat, vt singulis benediceret, & olim futura nunciaret. *Vocauit autem Iacob filios suos, & ait eis: Congregamini, vt annunciem, quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israel Patrem vestrum, &c. Finitisque mandatis, quibus*

A *bus filios instruebat, colligit pedes suos super lectulum. & obijt, appositusque est ad populum suum*. Figura est de Christo, qui Discipulos suos duodecim conuocarat, præmonuit de futuris; proditorem suum inter ipsos accumbere, dispergendos omnes, negaturos, scandalum passuros, &c. & pro Benedictione testamento corpus sanguinemque suum ijs reliquit; postmodum collectis pedibus super lectulum Crucis expirauit.

Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, Io. 13. *Quia vnus ex vobis tradet me*. In amoribus Christo Iudas erat, vt non nisi turbatus spiritu de illa sacrilega designatione quicquam potuerit eloqui, sed spiritu humano tantum. Lyranus. *Hæc vero turbatio, quæ erat in parte sensitiua, non erat contraria rationi, sed magis conueniens*; idque secundum Glossam: *Quia ex imperio rationis procedebat*. Hinc Augustinus tractatu 60. *Turbetur planè animus Christianus non miseria, sed misericordia: timeat, ne pereant homines Christo: contristetur, cum perijt aliquis Christo*.

Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur; bonum erat ei, si natus non
B *fuisset homo ille*. Quamuis aliqui culpent Christum, ac Iudam liberent; eum, cum bonus esset, traditum iuxta cœlestem cognitionem; Tertullian. præscript. cap. 47. & apud Epiphanium Hæresi 38. Nihilominus clarè patet, quod ipse Christum, Verbum, Sapientia, Veritas, dicit misero; *Væ, væ*; ergo pessimè sacrilegus fecit, cum magistrum Deum vendidit. Fatetur id ille ipse; *Peccaui tradens sanguinem iustum*. Hinc se, & Iudæos parricidij damnauit; ait Euthymius in Matt. cap. 67. *Et Christum iniustè mori testatus est. Iudæi item respondentes: Quid ad nos? tu videris: eius testimonio subscripserunt, veritatemque, etsi inimici, confessi sunt*.

Occasionem proditioni dedit profusa Mariæ Magdalenæ liberalitas, quæ *Accepit libram vnguenti nardi pistici pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & extersit pedes illius capillis suis. Dixit ergo Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum est egenis?* Hinc Euthymius c. 62. in Euangelia: *Cum aliena est effecta Domestica Maria Magdalena; tum Domesticus alienatus est*. Et sanctus Antoninus parte 1. histor. *Vnctio occasio ac-*
C *cepta, non data*. Sed nota, quod non tunc præciso tempore de proditione cũ Scribis conuenit, sed feria pridie ante cœnam pacti sunt pecuniam illi dare; Clem. lib. 5. constit, cap. 13. Alcuin. de diuin. offic. cap. 16. & est communis opino.

Proditorem nondum nouerunt Apostoli, ergo & sibi metuentes cœperunt *Dicere singulatim, Numquid ego?* Tamen Iudas, vt innocentiam contra conscientiam probaret. Hieronymus lib. 4. in Matt. *Cæteris contristatis, & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo; temeritate & impudentia, qua proditurus erat, manum cum Magistro mittit in paropsidem, vt audacia bonam conscientiam mentiretur*.

Et post buccellam intrauit in eum Sathanas. Hieron. in Matth. lib. 4. *Nec primo, nec secundo correptus à proditione retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, & thesaurizat sibi iram in die iræ; pœna prædicitur, vt quem pudor non vicerat, corrigant denunciata supplicia*.

Quod facis, fac citius; cum Dæmon proditorem occupasset, & quasi eidem
D Dæmoni Christus loqueretur, vt loquitur Cyrillus in Ioannem, cap. 17. *Opus, quod facere soles ò Diabole, fac citiùs. Prophetas occidisti, nemini à Deo misso pepercisti: veni ego post illos, &c.* Et Theophil. Alexandrinus lib. 4. in Euangel. *Ostendo, horam passionis propria voluntate mihi imminere*.

De

A

De Tertia Cœna Eucharistica. Cap. VIII.

EX communi sanctorum Patrum doctrina in hac Cœna panis azymus fuit appositus, quia in sacro eloquio nunquam inuenitur fermentum accipi in bonum. primo Corinth. 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit*. Et iterum: *Expurgate vetus fermentum*. Et paulò post: *Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento nequitiæ, & malitiæ* Et Matth. *Cauete a fermento Pharisæorum*, Contra verò azymum sumitur semper in bonam significationem, vt apud Paulum. *Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis*. Azymo itaque vtimur Christi imitatione, sed & illo ex frumento lecto. Concilium Coiacense in Diœcesi Ouetensi, sub Ferdinando Primo: *Hostia sit ex frumento sano, & integro; vinum sit mundum, & aqua munda; ita vt inter vinum, aquam, & hostiam, Trinitas sit significata*. Et pariter Humbertus Syluæ candidæ inquit: *Romana Ecclesia à ministris sacri Altaris offert azymum, ex grano frumenti, & limpida lympha per ignem præparatum*. B

Christus cùm accepisset panem in manus, oculis eleuatis in cœlum Deo gratias pro donis egit; *Benedixit*: nobis in exemplum, si quando de beneficijs participemus, meminerimus Creatoris.

Deditque Discipulis suis. Iudam autem proditorem exclusum fuisse cœna Eucharistica; communior videtur opinio sanctorum Patrum. Clemens Romanus, qui ait se cœnæ Eucharisticæ interfuisse, lib. 8. constitut. Apost. cap. 13. *Cùm autem tradidisset nobis mysteria pretiosi corporis, & sanguinis absente Iuda*. Areopagita Hierarchiæ Ecclesiast. cap. 3. *Ipse author symbolorum iustissimè subtrahit eum qui non sanctè, neque pari morum similitudine sacra concœnauerat*. Concœnauerat quippe Iudas sacra, id est Pascha cum azymis, & lactucis; subtrahit à cœna Dominica, sacroque suo corpore non impertit. Vnde sanctus Maximus ad dicta superius Areopagitæ verba: *Iudam intelligit, & significat, quod illi impertierit mysticum panem, & poculum: mysteria verò discipulis post Iudam à cœna discessum, quasi eorum indignus ille extiterit*. Hilarius can. 30. in Matth. *Post quæ Iudas proditor indicatur, sine quo Pascha accepto calice, & fracto pane conficitur: dignus enim æternorum sacramentorum non fuerat*. Innocentius Papa de sacro altaris mysterio, lib. 4. cap. 13. censet nobiscum sentiendum omnino, scilicet ab Eucharistia traditorem exclusum. Hanc opinionem latè firmat Vueringus de Triplici Christi cœna p. 2. cap. 8. C

Christus communicauit, & se sibi impertijt. Basilius in anaphora, de calice loquens: *Benedixit, sanctificauit, ac gustauit, & diuisit Discipulis suis*. Hieronymus ad Hedibiam, quæst. 2. *Dominus Iesus Christus ipse conuiuium; ipse comedens, & qui comeditur*. & sanctus Antoninus, prima parte, cap. 6. titulo 5. §. 2. *Facta consecratione & ipse sacramentum sumpsit; non quòd egeret, vel nouum effectum gratiæ ex eo susciperet; sed vt exemplum illud accipiendi nobis præberet*.

Gloriosam Dei parentem communicasse putat Cardinalis Viguerius, idem putat Didacus de Vega, concione prima feriæ sextæ hebdomadæ sanctæ, Metaphrastes oratione de vita Deiparæ apud Surium 15. Augusti; quamuis sanctam Virginem Matrem, quasi seorsim Gyneceum instituisse diuerso in cubiculo, & si eisdem in ędibus, ibique per Petrum à Christo missam sanctissimam Eucharistiam, cum sequacibus mulieribus suscepisse; Bertadius lib. 4. commentariorum lib. 1. cap. 17. & sequitur Vualterius Veringus de triplici cœna, lib. 3. cap. 11. D

A

HOC EST CORPVS MEVM.

EX istis Christi verbis, constat apertè in Sanctissima Eucharistia adesse Christi Corpus verè & realiter. Vnde S. Basilius Christum in Eucharistia latentem alloquens inquit: *Qui supra cum Patre sedes, & hic inuisibiliter nobiscum es*, Et sanctus Chrysostomus homil. 83. in Matth. *Ipsum vides, ipsum tangis, ipsum comedis.* Atque alibi: *Non regium puerum, sed ipsum vnigenitum Dei Filium accipis.* Et Paschasius lib. de Instit. Sacram. explicans prædicta Christi verba, testatur neminem omninò fuisse Ecclesiæ Latinæ, Græcæ, & Barbaræ; modò se Christianum profiteretur; qui ausus sit negare Carnem Domini verè esse in Eucharistia. De qua quidem veritate carnis in Eucharistia etiam Lactantius lib. vltimo, inquit: *Interroga vniuersos, qui Latinæ linguæ, nostrarumque Litterarum notitiam perceperunt: Interroga Græcos, Armenos, seu cuiuslibet nationis quoscunque Christianos: vno ore hanc fidem se testabuntur habere.*

B Sed vt primarium aliquem ex primis quinque sæculis afferam: Ignatius Apostolorum Discipulus inquit: *Panem Dei volo, panem cælestem: quæ est caro Filij Dei.*

Ex secundo, Iustinus Martyr, Apolog. 2. ad Antoninum Imp. de Eucharistia inquit: *Neque enim vt communem panem, neque vt communem potum hæc sumimus; sed quemadmodum per Verbum Dei incarnatus Iesus Christus Saluator noster, & Carnem & Sanguinem pro salute nostra habuit; sic etiam vi verbi Dei ab ipso Eucharistiam factum cibum, ex quo sanguis & carnes nostræ per mutationem aluntur, illius incarnati Iesu & Carnem & Sanguinem esse edocti sumus.*

Ex tertio sæculo, S. Cyprianus serm. 15. de lapsis ait: *Panis iste, quem Dominus Discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus: omnipotentia Verbi factus est Caro: & sicut in persona Christi Humanitas apparebat & latebat Diuinitas; ita Sacramento visibili ineffabiliter se infundit essentia.*

Ex quarto, S. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. inquit: *Cum Christus*
C *ipse sic affirmet, ac dicat de Pane: Hoc est Corpus meum: Quis deinceps audeat dubitare? Et eodem quoque confirmante, & dicente de Vino: Hic est Sanguis meus? Quis vnquam dubitet ac dicat, Non esse illius Sanguinem?*

Ex quinto denique sæculo, S. Ioann. Chrysostomus prædictis omnibus subscribit in hæc verba: *O miraculum, ò Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, in illo temporis articulo omnium manibus pertractatur*; *ac se se ipsum tradit volentibus illum excipere & amplecti.*

Reliquos sequentium sæculorum Patres, quos contra se stare Caluinus non negat, sedulò omitto: præsertim quia nemini generalium Conciliorum doctrina vel leuiter erudito, ignotum est, Lateranense sub Innocentio iij. celebratum, hoc habere in primo Decreto: *Christi corpus, & Sanguis in Sacramento Altaris sub speciebus panis ac vini veraciter continentur.* Quod Viennense celebratum sub Clemente V. Constantiense sess. 13. inhærens Decreto Vrbani Quarti, qui eius mysterij Festum celebrari iussit, & Florentinum in Decreto de Vnione cum Græcis, & in instructione, quam tradit Armeniorum: nec non & post alia Sa-
D crosancta Concilia hanc Catholicam veritatem præsentiæ corporis Christi in Eucharistia approbauit etiam Tridentina Synodus sess. 13. pluribus in locis.

Nihilominus circa annum 1030. Berengarius Archidiaconus Turonensis, primus Sacrosanctæ Eucharistiæ oppugnator extitit; a Benedicto Nono Romano Pont. ignominia notatus: Idem deinde in Concilio Romæ habito sub Nicolao Secundo sacrilegum Eucharistiæ deposuit errorem; vt etiam alijs duobus sequentibus Concilijs abiecit. Exinde circa prædicta sanctissimæ consecrationis verba præcisis Hydriæ capitibus tot alia succreuere; quot hic errores ad vnam voculam seu syllabam sectatores inierunt; quorum paucos breuitati studens, solumodo hic recensebo.

Et quidem *Sacramentarij*, inter quos Zuinglius, Caluinus, Petrus Martyr, &

alij, conantur interpretari verbum illud: *Est*; videlicet: *Hoc est Corpus meum:* Hoc significat corpus meum; vel, Hoc est *signum* corporis mei. Quod ex textu reuincit Damascenus lib. 4. de Fide orthodoxa, cap. 14. *Panis, & vinum non corporis figura sunt, absit enim hoc; verum ipsummet Domini Corpus Diuinitate affectum; quippe tum Dominus ipse dixerit: Hoc est; non corporis signum, sed corpus: non sanguinis signum, sed sanguis.* A

Alteram viam iniit Berengarius apud Auersanum, lib. 2. de veritate Eucharistiæ: *Qui risum tenere iam valeat audiens Berengarium ipsa Domini verba de Sacramentis interpretantem? Hoc inquam necessario panis est Corpus meum; & hic calix necessario vinum. O impudentissima stultitia! Quæ est enim hic necessitas, vt subaudiatur tam necessario panis, & vinum; cum possit è contra congruè dici: Hoc subaudit Corpus, iam non panis, est Corpus meum: Et hic, subaudiatur potus, iam non vinum, est Calix sanguinis mei?*

Simile figmentum voluit Lutherus, lib. Quod verba Domini firmiter stent, sub annum Domini 1527. quasi Christus dixerit: *Hoc est Corpus meum: id est, Panis est Corpus à me factum, creatumque.* Fatetur enim illic realiter contineri Christi corpus; sed non existimat Panem inde recedere: & quamuis fateatur adesse Christi corpus realiter, negat tamen illud adorandum. Sed ad hoc respondeti sufficiat, si illic Panis & Christi corpus esset, non diceret Christus: *Hoc est Corpus meum*; sed, Hic est corpus meum: Nec diceret, *Panis, quem ego dabo, caro mea est*; sed, In pane, quem ego dabo, caro mea est. Præfata opinio quamuis ridicula sit, habuit tamen sequaces, qui *Impanatores* nominantur: inter quos Ioannes Campanus, anno 1544. testatur confessionem. In eundem errorem lapsus erat olim Rupertus Abbas, lib. 2. de Diuinis Officijs c. 2. & 9. & alij multi Algeri æuo, vt iste lib. primo testatur cap. 6. Ibi; *Dicunt ita personaliter impanatum in panem Christum, sicut in carne humana personaliter incarnatum Deum.* Atque hæc videtur causa fuisse vt opera dicti Ruperti Abbatis, alioquin non mala nec indocta, iacuerint sine luce & honore in tenebris obliuionis annis circiter quadringentis: nam nostro primum tempore cœperunt lucem aspicere, vt refert Card. Bellarm. De scriptoribus Ecclesiasticis ad annum 1119. B

Vgonoti, Protestantes, & cæteri *Caluinistæ*, nihil illic præter panem esse contendunt; quippe sedere à dextris Patris Christum; neque varijs locis posse consistere: nec aliud ex consecratione resultare intendunt, quàm fieri commemorationem ipsius Christi; ac se per fidem manducare Dominicam carnem. Quibus verbis Caluinistæ Scripturæ Sacræ, & Patrum sententias eludunt, qui testantur re ipsa Christi Carnem & Sanguinem sumi. C

Successerunt *Vbiquistæ*, qui Christum volebant vbique etiam in Inferno, esse verè præsentem secundùm Corpus; nec magis in Pane Corpus Christi esse, quàm alijs in rebus. Ita Stapulensis in cap. 11. primæ ad Corinth. quia nempe Verbum Dei Caro factum est: quod cum vbique sit, sequitur carnem vbique esse in omnibus locis, vt vnam cum eo personam constituat. Cui argumento respondet Augustinus epistola 57. *Cauendum, ne ita Diuinitatem adstruamus hominis, vt veritatem corporis destruamus: non est autem consequens, vt id, quod in Deo est, ita sit vbique vt Deus; nam & de nobis Scriptura dicit; Quòd in illo viuimus, mouemur, & sumus; nec tamen sicut ille vbique sumus: sed aliter ille homo in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam, & singulari modo. Vna enim persona Deus est, & Homo est; & vtrumque est vnus Christus IESVS, vbique per id, quod Deus est, in cælo autem per id, quod Homo.* D

Ex prædictis infertur; Quamuis Omnipotentia, Præsentia, & Essentia Maiestatis suæ omnia repleat Deus, apud Hierem. cap. 23. *Cælum, & terram ego impleo, dicit Dominus*, & Apost. ad Athenienses in Actis cap. 17. *In ipso mouemur, viuimus, & sumus*: ita vt vbique idem audiat & exaudiat, vt in psalm. 144. *Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum*: Nihilominus absque hæsitatione supponendum est, vt Catholica Fides nos instruit, quod quamuis vbique existat Deus maiestate potentiæ; tamen non omnibus locis ostenditur Deus iisdem effectibus

A fectibus potentiæ & bonitatis suæ; & in Christo solum est Filius, & Verbum æternum, supponitans, & communicans suum esse personale, & Diuinum illi naturæ humanæ sibi vnitæ. Similiter reperitur in Cœlo vt obiectum beneficum: in Inferno exercens iustitiam suam: vt etiam in Eucharistia verè, realiter, & sacramentaliter existit. Præterea Iesus Christus in propria persona, quandoque est supra terram, ac semper in Cœlis ad dexteram Patris; vt in psal. 109. *Sede à dextris meis, &c.* & tamen suum corpus est, & potest esse in diuersis locis eodem tempore; vt cōtinuò in Sanctissima Eucharistia exercet; vt refert S. Chrysostomus lib. 3. De Sacerdotio sub initium tom. 5. supra adductus: cuius rationem communiter adducunt Theologi: Quoniam Identitas Sacrificij proueniens ex Identitate Victimæ, & principalis Sacrificatoris, est & erit semper in diuersis locis eodem tempore absque diminutione vlla essentiæ suæ naturalis. Hoc idem inquit Basilius in Liturgia; *Veni ad satisfaciendum nos, qui sursum Patri consides; & hic nobis inuisibiliter coës: dignare manu forti dare nobis sanctum & intaminatum corpus tuum, & pretiosum Sanguinem, & per nos peccatores*

B *populo tuo.* Et magis dilucide Gregorius Nyssenus Orat. de Paschate: *Sicut diuinitus replet mundum; & tamen vnus Deus est; ita innumerabilibus locis consecratus, & tamen vnum corpus est.* Et Chrysostom. homil. 17. in cap. 19. ad Hebr. inquit: *Eundem enim semper offerimus, non nunc quidem alium, sed semper eundem: Quam ob rem vnum est sacrificium, propter hanc rationem; Quoniam multis in locis offertur, multinè sunt Christi? nequaquam, sed vnus est Christus, qui & hic est plenus, & illic plenus; vnum corpus, & non multa corpora; ita etiam vnum est sacrificium.* Quamuis hęc, admodū difficilia sint sensibus hominum; non est tamen impossibile apud Deum omne Verbum ex Angeli oraculo: vtpotè si sit res, quæ rationi nō repugnet, & quæ respondeat æternis Verbi Ideis, quod factum non est, & per quem omnia facta sunt: huiusmodi ea sunt, quæ non retinent in suis essentialibus conceptionibus aliquam contradictionem, & sic possibilia, & factibilia sunt; sicuti est locus, qui extra corpus est, posterior corpore, accidentalis corpori; & nullatenus essentialis corpori: Et de prędictis similia multa occurrunt exem-

C pla, vt apud Theologos, & eos qui de controuersis scripsere.

Vtuntur quoque aduersarij altera insulsa ratiuncula, Eph. 4. *Ascendit super omnes Cælos, vt impleret omnia.* Quasi quod Christi Humanitas omnia modo impleat: Non intelligentes, aliud Apostolum non dicere, quàm Christum ascendisse, vt Prophetæ de illo vaticinati implerentur. Cogitent Act. primo dictum: *Hic IESVS, qui assumptus est à vobis in Cælum, sic veniet*: Qui aliquò venit, eò sine motu venire non potest, debetque postmodum esse, vbi ante non erat: nequit ergo venire ad Iudicium in Vallem Iosaphat, si modò ibi est.

Ex verbis consecrationis nempe, *CORPVS MEVM*, Berengarius calumniatus est verba Domini, Ioann. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c.* Hæc, inquit ille, non intelligenda de Carne, & Sanguine Christi, sed de homine iusto sanctificato, à communi hominum vita segregato; vt refert Lanfrancus lib. de Eucharistiæ Sacramento. Quæ opinio confutatur per Cyrillum In Actis Concilij, tom. 1. edit. Peltanæ, cap. 14. ibi: *Quamuis ad nos ergo dicat; Amen, Amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij homi-*

D *nis, & biberitis eius sanguinem, &c. neutiquam tamen istam communem, id est, hominis cuiusquam nostra conditionis carnem esse existimare debemus; quomodo enim hominis caro secundum suam ipsius naturam viuifica esse queat? sed verè illius propriam, qui nostri causa, & filius hominis factus, & appellatus est.*

A

BIBITE EX EO OMNES.

Nihil hic præcepti Christus tulit de Calice laicis communicando (vt pertinaciter nituntur Hæretici extorquere;) sed cum ipse sacrum suum sanguinem bibisset, Ioanni, vt est verosimilius, tradidit; voluitque tum in ambitum ire inter manus, inquiens: *Bibite ex eo omnes*: nempe voluit Christus singulos accumbentes bibere: Illi paruerunt, & biberunt.

Priscis tamen temporibus, etiam oriente Ecclesia, vtraque species communis populo erat, & præsertim Missa diuina Iacobi fratris Domini, ac Marci Euangelistæ Liturgia.

TRANSVBSTANTIATIO.

Clarè admodum mutationem, quæ fit in ven. Eucharistia, Conc. Trid. sess. 13. c. 4. fatetur, creditumque semper à Catholicis Transubstantiationem fieri docet ibi: *Quæ conuersio conuenienter, & propriè à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.* Deinde can. 1. & 2. *Anathema contra sentientibus dicit.* Qua denominatione per aliquot sæcula ante dictum Concilium vsus fuit Petrus Blessensis quondam Angliæ Cancellarius, qui serm. 38. in Synodo de sacerdotibus loquitur: *Qui corpus Domini conficiunt, sumunt, sumendum alijs tribuunt; eorum ministerio panis, & vinum in carne Christi transubstantiatur.* Et idem Epistola 140. ad Petrum Clericum: *Et vt in vno sacramentorum videas abyssum profundissimum, & humano sensui imperceptibilem pane, & vino transubstantiatis virtute verborum calestium in Corpus, & Sanguinem Christi, accidentia, quæ prius ibi fuerant, sine subiecto remanent, & apparent.* B

Quibus verbis fiat consecratio, Concilium Florentinum definiuit, ibi: *Forma huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus hoc confecit Sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum.* Vbi docet Christum, & sacerdotem, qui vice Christi consecrat, ijsdem verbis facere.

Si modum huius conuersionis nos non intelligimus, relictis humanis disputationibus sequamur consilium Sancti Fulberti Carnotensis Epist. ad Adeodatum, dum de hoc ipso sic loquitur: *Si Deum omnia posse credis; & hoc consequitur vt credas nec humanis disputationibus discernere curiosius insistas. Si creaturas de nihilo potuit creare; has ipsas multo magis valet in excelsioris naturæ dignitatem conuertere, & in sui corporis substantiam transfundere.* Quod etiam Glossa. ordinaria in cap. 11. epist. prim. ad Corinthios profitetur his verbis: *Nos incerta relinquentes, quod ex auctoribus certum est profitemur; scilicet substantiam Panis & Vini in substantiam Corporis & Sanguinis Dominici conuerti: modum vero conuersionis ignorare, non erubescimus fateri.* Rationes enim de occulto Dei iudicio quærere, est contra Dei iudicium superbire: etenim Prouerb. cap. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* Et Apostolus, vt in his mysterijs nos credendo subijciamus: *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium fidei*: quod inter ceremonias ad esum Agni Paschalis fuit figuratum de hoc Sacramento, Exod. 12. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni; caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis; nec remanebit ex eo quicquam vsque mane; si quid residuum fuerit, igne comburetis.* Vt scilicet hoc mysterium coqui non debeat aqua Philosophicæ curiositatis, aut rationis humanæ, quomodo conantur Gentiles & Hæretici frigidissimis rationibus comprehendere mysteria diuina; sed tantum assari debet Agnus igne charitatis, quæ sola hunc facit fructuosum, omnesque in eo delicias includit. C D

Magna igitur charitatis arte pigmenta sua Dei sapientia composuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem, renouata quotidie suæ salutis commemoratione, percelleret: & infantem plebem, quæ æterni Verbi solidum non poterat terere & ruminate cibum; dulcissimo hoc liquamine confecto, Verbi eiusdem Diuinitatem in panis & vini Sacramento sorbillare consuefaceret.

De

A

De Apparatu Mensæ Christi.

ACcipiens *Calicem*, *&c.* Materiam, & formam illius videamus. Chrysostom. homilia 60. ad Pop. *Non erat illa mensa tunc ex argento, nec aureus Calix, ex quo sanguinem proprium Christus suis dedit Discipulis: pretiosa tamen erant illa omnia, & tremenda, quoniam erant spiritu plena.* Et inferius: *Non putemus satis ad salutem, si viduis, & pupillis expilatis aureum Calicem, & gemmatum offeramus. Vis honorare sacrificium? offer animam, propter quam immolatum est; hanc fac auream. Si autem plumbo maneat, & testa deterior, vas autem sit aureum; quid vtilitatis?* Et subdit: *Et hæc dico non prohibens eiusmodi oblationes fieri; suadeo tamen cum iis, & ante has eleemosynas exiberi; has enim suscipit, sed illam multo gratius.* Gabriel Biel lect. 52. in Canonem Missæ, inquit: *Sacerdos Calicem factum de auro, & argento, vel vbi paupertas Ecclesiæ cogit, de stamno; Christus autem, qui Apostolis suis possessionem auri interdicit, non creditur fuisse vsus Calice aureo, vel argenteo, sed forte nec stamneo.* Sed

B contra alij pretiosum indicarunt: Beda de locis sanctis, cap. 2. *In platea, quæ martyrium, & Golgotha continuat, exedra est, in qua Calix Domini scriniolo reconditus per operculi foramen tangi solet, & osculari; qui argenteus Calix hinc inde duas habens ansulas, sextarij Gallici mensuram capit, &c.* Et hoc idem refert Baron. in annum 34. vbi Spondanus num. 18.

Lagenam, siue amphoram aque testaceam, dicit Chrysost. 26. in Matth.

Peluis ex ære fuit, ex quo fabricata crux, quæ anno 1437. asseruabatur in Cypro; sed deinde Rhodum translata, vt retulit Salignacus in Itinerario Terræ sanctæ, sub annum 1522.

De Linteo refertur id circa annum Domini 1376. seruatum in templo sancti Andreæ Constantinopoli; Quamuis apud Leonem in Chronicho Cassinensi, lib. 2. cap. 34. legamus anno 1013. quosdam Monachos ab Hierosolymis venientes particulam lintei, cum quo pedes Dominus Discipulorum extersit, secum detulisse, & Cassinensi cœnobio obtulisse; cuius fides miraculo ignis fuit

C confirmata.

Catinum eundem cum Paropside fuisse, & quidem quadrangulum fictilem, putant: D. Thomas in 20. Matt. ex Rabano Mauro: sic ferè Zacharias Chrysopolitanus, lib. 4. in vnum ex quatuor cap. primo: *Quod verò Matthæus Paropsidem, Marcus Catinum dicit; vnus quadraturam vasis, alter quia esset fictile designat.*

Mappam Beatæ Mariæ manu elaboratam seruat Societas Iesu Olysippone in Ecclesia S. Rocchi.

Panis Azymus, mundus, triticeus integer, vt opinatur Epiphanius, & diximus supra. Et de prædictis omnibus vide latius Vvalterium Viringum de Triplici Cœna, libro tertio, capitulo 38.

Duos Calices habuisse Christum in cœna, refert Paschasius Corbeiensis lib. de Corpore, & Sanguine Domini: *Vnum post Agni comestionem, antequam panem acciperet; alterum postquam benedixit ipsum panem, ac fregit, & dedit Discipulis.* Quamuis ex epistola Gregorij Secundi ad Bonifacium Apostolum Germaniæ: *In Missarum solemnijs obseruandum est, quod Dominus Noster Iesus Christus sanctis*

D *suis tribuit Discipulis dicens: Hic est Calix, &c. Marc. 14. & Luc. 22. Vnde congruum non est duos, vel tres Calices in Altari ponere, cùm Missarum solemnia celebrantur.* Vuiringus vbi supra cap. 41.

Vino Dominus aqulam miscuit; quia Christi demortui perfosso latere sanguis, & aqua profluxerunt. Amalarius lib. 4. offic. Eccles. cap. 47. *Vinum, & aqua in Calice monstrant sacramenta, quæ de latere Domini in cruce effluxerunt; id est, sanguinem, & aquam, quibus nos potat Dominus noster.* Vnionem innuit vult Cyprianus ibi: *In Calice Dominico aqua sine vino deesse non debet; ne populus, qui per aquam iuxta Apocalypsim significatur, à Christo separatus esse videatur.*

A

De antiquis Missæ ritibus. Cap. IX.

DIcam de antiquis Missæ ritibus, & vti sacrificij rationem habet, ac etiam vt sacramenti naturam induit.

Missam verum esse Sacrificium. Hanc Missam, præter sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, vt diximus supra, verum fuisse sacrificium; ponderant plerique illa Christi verba Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* vbi per vocem *Hoc*, declarant, Apostolos, & sacerdotes omnes idem facturos, quod Christus fecit in Cœna; in qua certè se ipsum obtulit in specie Panis ac Vini: & subdens; *Hic est sanguis, qui pro vobis effundetur* explicat hoc idem nostrum sacrificium futurum propitiatorium, perinde ac suum. Et de nostro sacrificio, S. Chrysostom. homil. 96. ad populum Antiochenum inquit: *Sacra oblatio, siue illam Petrus, siue Paulus, siue alius cuiusuis meriti Sacerdos offerat, eadem est, quam dedit ipse Discipulis, quamq; Sacerdotes quoque conficiunt: nihil habet ista quàm illa minus.* & Ambros. in Psalmo 38. *Et si nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur: imo ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium, quod offertur.* B

Quodque hoc sacrificium fit oblatio pro peccatis hominum, testatur D. Gregorius Dialogorum lib. 4. cap. 58. his verbis: *Hæc victima singulariter ab æterno interitu animam saluat.* & Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus ait: *Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus; vt & nobis & illis eum, qui est benignissimus, propitium reddamus.*

Idem verò Sacrificium propitiatorium esse non pro viuis duntaxat, sed etiam pro defunctis, probat Origen. Homil. 3. in Iob. ibi: *Memorias Sanctorum facimus, & parentum nostrorum, vel amicorum in fide morientium deuote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam consummationem in fide postulantes.* Et S. Augustin. serm. 32. de verbis Apost. *Orationibus verò sanctæ Ecclesiæ & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari; vt cum eis misericordius agatur a Domino, quàm eorum peccata meruerunt.* Et sanctus Cyrillus Hierosolymit. Catech. Mystag. 5. ait: *Maximum esse credimus animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius ac tremendi, quod in altari positum est, sacrificij.* Et S. August. lib. 9. Confess. cap. 12. refert illud nequaquam a nobis omittendum, imo a pijs Fidelibus omnibus imitandum sanctæ matris suæ Monicæ in morte propositum: non corpus aromatibus conditum, non monumentum electum, aut sepulchrum patrium curauit; sed solum Missæ sacrificium pro anima sua desiderauit. Et nos de his infra dicemus cap. 88. vbi de Purgatorio. C

De nomine Missæ. Verum quippe est, Missæ vocabulum, quatenus sacrificium significat, Ecclesiæ nascentis exordio fuisse frequentissimum. Clemens Papa Primus, epistola tertia Decret. sic scribit: *In alijs locis sacrificare, & Missas sacrificare non licet, &c.* Et idem edistola quinta, ibi: *Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, vbi sacerdotes, & reliqui clerici consistunt (quod Presbiterium nuncupatur) quando Missæ celebrantur, consistere, vt liberè, & honorifice possint sacra officia exercere.* Euaristus Papa, epistola secunda Decretal. ibi: *Omnes Basilica cum Missa semper debent consecrari, &c.* Item Alexander Papa epistola prima statuit. *In sacramentorum oblationibus, quæ inter Missarum solemnia Domino offeruntur, Passio Domini miscenda est; vt eius, cuius Corpus, & Sanguis conficitur, Passio celebretur.* Similiter Telesphorus Papa, epistola ad omnes vniuersaliter in cap. 2. Missæ nomine vsus est. Item Soterus Papa, vt legitur in volumine primo Conciliorum, statuit, quod Missæ solum à ieiunis celebrentur, &c. & Felix Papa inquit epistola secunda: *Mandamus, vt super memorias Martyrum Missæ celebrentur* D

Habe-

A Habemus vlterius in can. 10. Apost. *Qui non perseuerant in oratione, vsque dum Missa peragatur, nec sanctam Communionem percipiunt; veluti inquietudines Ecclesiæ mouentes, conuenit communione priuari.* Demum, ne in infinitum prodeam, satis sit annuere Liturgiam S. Iacobi, ibi: *Proinde hanc orationem, & gratiarum actionem tibi offero, vt mihi Spiritus Paraclitus mittatur, fortificans, & instaurans me ad hanc Missam.*

Quamuis aliqui Missæ nomen Hebræum, vel Græcum esse censuerint; Verior tamen est opinio à Catechumenorum dimissione ita dictam. Sanctus Augustin. serm. 237. hoc inquit: *Ecce post sermonem fit Missa Catechumenis: manebunt fideles, venitur ad locum orationis.* Et clarius Isidorus Hispalensis lib. 6. Origin. cap. 16. ibi: *Missa tempore sacrificij est, quando Catechumeni foras mittuntur, clamante Leuita: si quis Catechumenus remansit, exeat foras: & inde Missa, quia Sacramentis Altaris interesse non possunt, qui nondum regenerati nascuntur.* Censuerunt quoque nonnulli, Missam à missa in cœlum Hostia, vel à missis ad Deum B hominibus; Albinus de diuinis officijs, cap. de celebr. Missæ ibi: *Missa autem dicitur quasi transmissa; eo quod populus fidelis, de suis meritis non præsumens, preces, & oblationes, quas Deo omnipotenti offerre desiderat, per ministerium, & orationem sacerdotis ad Deum transmittat. Siue alio modo potest dici Missa, eo quod nos mittat ad Deum.* Vide Baronium anno 34. vbi Spondanus num. 16. in fin. *Missæ Denominatio.*

Et ex ijs obiter aduerte, obscuro Missæ nomine ad rem Diuinam significandam vsos veteres fideles Latinos; vt hominibus falsas Religiones colentibus hoc nomen symbolicum ignotum esset, ne fideles ipsi proderentur, dum in locis abditis conuentus habebant. Vel certè sub obscuri nominis alia causa potuit esse; vt facilius de tam insigni mysterio prophanos homines cœlarent, ne sanctum canibus obijcerent. Græci tamen rem Diuinam clarioribus vocabulis expresserunt; vel quia vocum propriarum retinendarum studiosiores erant: vel quòd tantus persequutionis æstus apud illos commotus non esset.

Apud Græcos Liturgia idem est, ac Missa apud Latinos. Nec desunt qui incruenti sacrificij cum mentio facienda est, Liturgiam nominauere. Amphilo- *Liturgia apud Græcos.*
C chius de vita sancti Basilij: *Eamus ad peragendum sanctum Dei ministerium. Vbi ad Ecclesiam ventum est, voluit vt presbyter faceret ministerium, siue Liturgiam.* Et infra: *Præcepit vt cuncti ad magnam Ecclesiam accederent, participes futuri Diuinæ Liturgiæ, siue ministerij.* Hanc autem veram Liturgiæ Etymologiam scribit Suidas. *Liturgia propriè dicitur officium, siue ministerium, siue munus publicum, &c.*

Alia quoque nomina ad significandam Missam, Patres Latini, & Græci adhibuerunt: nempe Latria, Communio, Spectaculum, Consecratio, Canon vniuersalis, Ministerium, Preces, Conuiuium, Cœna, Mensa, Eucharistia, Dominicum, Salutatio persunctoria, Munus, Officium, Sacramentum, Sacrum, Solemnia, Operatio sacra, seu mystica, Mysterium, Oblatio, Sacrificium incruentum, Immolatio, Holocaustum, Conuentus, Collecta, Concio, Synagoga, Congregatio, Synaxis, Coitio, Communicatio, Cœtus, Conuocatio, & alia multa; de quibus Baronius an. 34. vbi Spondanus num. 16. *De alijs nominibus.*

Formulæ sacrum Missæ faciendi, quibus veteres scriptores vsi sunt, multæ etiam fuere: Scilicet, Sacerdotio incumbere; Domino sacrum ministerium obi- D re; Ministrare Deo; Incruentum offerre sacrificium; Exequi synaxim; Frangere panem; Immolare Dominum; Sacrificare; Dicere, seu tractare Missam, seu mysterium pietatis; Agere Diuinum officium, seu sanctum mysterium; Agere collectam, & Dominicum; Habere orationem; facere Eucharistiam, seu Missam, seu oblationem offerre, seu peragere oblationem, seu Missam; Conficere sacrum Corporis & Sanguinis mysterium; celebrare, occupari sacris officijs, commemorare, &c. De quibus, & alijs vide quæ scripsit Vicecomes de Missæ ritibus, lib. 1. cap. 7. & 8.

Deueniendo modo ad rem ipsam; videamus primo figuras huius sacrificij, quas veteris Legis instituta nobis suppeditant. Quarum præcipua est illa, de qua in psalmo 109. *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternum* *De figura Missæ*

secundum

secundùm ordinem Melchisedech. Quem locum D. Paulus citat ad Hebr. 7. *Alij quidem sine iureiurando facti sunt sacerdotes; Hic autem cum iureiurando per eum, Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Verùm, vt videamus sacrificium Melchisedech fuisse typum Christi sacrificij, quod Patri obtulit in postrema cœna, non eius, quod in cruce obtulit; inter cæteros est Clemens Alexandrinus lib. 4. stromat. loquens: *Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Dei Altissimi, qui vinum, & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistiæ.* Quibus congruit sanctus Cyprianus epistola 63. ad Cœcil. ibi: *Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quàm Dominus Noster Iesus Christus? qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem, & vinum, suũ scilicet Corpus, & Sanguinem.* Et idem refert Eusebius Cæsariens. l. 6. de demonstr. Euangel. cap. 3. sanctus Ambrosius libro de Abraham Patriarch. cap. 3. & in cap. 5. epist. ad Hebr. Isidor. Hispalen. lib. 1. Ecclesiast. offic. cap. 18. cum alijs multis. A

De vmbris, & vaticiniis Missæ. Theophilus in Matth. 26. *Sicut vetus testamentum immolationem habebat; ita & nouum testamentum sanguinem habet, & immolationem.* Sed præstantiori modo, Leo serm. 7. de passion. *Vt enim vmbræ cederent corpori, & imagines sub præsentia veritatis; antiqua obseruantia nouo tollitur sacramento, hostia in hostiam transijt, sanguinem sanguis excludit; & legalis festiuitas, dum mutatur, impletur.* Et refert Isidorus de Ecclesiast. offic. lib. primo. cap. 18. *Hoc sacrificium Christianis celebrare præceptum esse, relictis, & finitis Iudaicis victimis, quæ in seruitute veteris populi celebrari impetratæ sunt. Hoc itaque fit à nobis de mane, quod pro nobis ipse Dominus obtulit post cænam; nempè vt ostenderet Dominus, horam ipsam sacrificij esse vesperam mundi.* B

Vmbræ erant vituli; placuere tamen Deo, vt Genes. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* Et Genes. 8. *Aedificauit Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & de volucribus mundis, obtulit holocausta super altare; odoratusque est Dominus odorem suauitatis.* Tandem reiecit illa Deus: *Non accipiam inquit, de domo tua vitulos, & de gregibus tuis hircos.* Vt aduertit Regius Psaltes psalm. 50. *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique: holocaustis non delectaberis.* C

Res siquidem erat, & cum ea signum, id est Iesu Christi sub speciebus panis, & vini, Corpus, & Sanguis, Hostia beneplacens; cuius desiderio succensus Deus reiecit cætera: Malach. primo: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis, vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.* Et de nostro sacrificio hoc intellexit Tertullian. contra Marcionem, sanctus Hieronymus in Malach. August. de Ciuitate Dei lib. 18. c. 35.

Secunda prædictio est in psalmo 39. *Sacrificium, & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi.* Et de Liturgia hoc exponunt sancti August. & Chrysostom. in eodem psalmo 39. Tertia est, Prouerbiorum locus, ibi: *Sapientia ædificauit sibi domum, &c. immolauit victimas suas; miscuit vinum, & posuit mensam suam.* Et ita exponit sanctus Cyprianus epistola 63. & sanctus Augustinus lib. 17. de Ciuitate Dei, cap. 20. Quarta erit Danielis cap. 11. & 12. *A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & postea fuerit abominatio desolationis.* Et iterum: *Tulit iuge sacrificium; & eiecit locum sanctificationis eius: robur autem datum est ei contra iuge sacrificium, propter peccata.* Quæ loca etiamsi communiter intelligantur de Antichristo; tamen nunc quoque Dæmon Antichristum in Ecclesiam induit, cum per Hæreticos, sanctissimum tollentes sacrificium, innumera infert damna. Et ita intellexit Petrus Cluniacensis contra Petrobrusianos. Quintò, quoad eleuationem sacratissimæ Hostiæ in Missa, facit locus Psalmi 71. *Erit firmamentum in terra in summis montium.* Quod explicatur à Rabi Ionata ante aduentum Domini: *Erit Placenta tritici in capitibus Sacerdotum.* D

Christus auctor. Missæ sacrificium à Christo fuit institutum, Tertullian. in Apolog. ait: *Qui Deo*

A *Deo offert opimam, & maiorem Hostiam, quam ipse mandauit.* Sanctus Cyprianus epistola 63. ad Cæcil. *Admonitos nos scias, vt in Calice offerendo Dominica traditio seruetur; neque aliud fiat a nobis, quàm quod à nobis Deus prior fecerit.* Et hoc institutum à Christo, vt eius recordationem nobis renouaret. Eusebius Cæsarien. demonstr. Euangel. lib. primo, cap. 10. *Sacrificiumque eximium Patri suo operatus, pro nostra, omniumque salute obtulit; eiusque memoriam, vt nos ipsi Deo pro sacrificio offeramus, instituit.* Et quòd Christus Missam Apostolos docuit, & ipsi ad nos vsque transmiserunt. Maurus de instit. cleric. cap. 32. Baronius anno 34. vbi Spondanus num. 15. Nec aliquid facit contra prædicta Synodus Trullensis apud Gratianum, can. Iacobus, de consecrat. distinct. prima, vbi de SS. Iacobo, & Basilio quidem legitur; *In scripturis sacræ Missæ celebrationem addiderunt.* Ad hoc etenim respondemus, quod post sacrificium à Christo institutum Iacobus, & Basilius Missæ ritum scriptis tradiderunt. Vel quia, vt docet Nicolaus Melthensis, Iacobus mysticam, incruentamque Liturgiam exposuit: vt etiam declarat Glossa in verbo, celebrationem, dicti canonis: Baron. anno 63.
B vbi Spondanus num. 5.

Quando scilicet Christus instituerit? Hoc quippe clarè declarat sanctus Cyprianus dicta epistola 63. ibi: *At enim non mane, sed post cœnam, mixtum Calicem obtulit Dominus.* Et hoc feria quinta hebdomadæ sacrosanctæ, discumbens cum discipulis, S. Leo serm. 7. In die Passionis Domini. *Discumbentibus discipulis ad edendam mysticam cœnam; cum in atrio Caiphæ tractaretur, quomodo Christus occidi posset, ille corporis sui, & sanguinis ordinans sacramentum, docebat, qualis Deo hostia debeat offerri.* Idem refert Isidorus Hispalen. lib. 1. de Eccl. offic. cap. 18. *Et quando.*

Ex verbis: *Hoc facite in meam commemorationem,* Missæ institutio colligitur. Auctor constitut. Apostolic. lib. 5. cap. 20. ait: *Quare vos quoque suscitato Domino offerte sacrificium vestrum, de quo vobis præcepit per nos, dicens: Hoc facite in meam commemorationem.* Et pariter sanctus Dionysius de Eccles. Hierarch. c. 3. & 5. Martialis epist. ad Burdegal. *Per verba.*

Missam dixisse Apostolos comprobatur primò, ex Act. Apost. cap. 2. ibi: *Erant* *Apostoli dixere.*
C *autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione, fractione panis, & orationis.* Quæ verba communiter de sacra Liturgia intelliguntur: quod etiam confirmatur ex cap. 13. eorundem Actorum ibi: *Sacrificantibus verò ipsis Domino, & ieiunantibus.* Amplius cap. 20. ibidem: *Vna autem Sabbati, cùm conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis.* Et notum quippe est Dominicum diem olim dici vna Sabbati: Beda in commentar. dicto cap. 20. Actorum inquit: *Id est, die Dominico, qui est primus à Sabbato, cum ad mysteria celebranda congregati essemus.* Et idem refert sanctus Augustinus epistola 88. ad Casul. Strabo lib. de rebus Eccles. cap. 22.

Et sanctum Petrum omnium primum rem diuinam celebrasse, ex Albino de diuin. offic. cap. de celebr. Missæ: *Petrus Apostolus primus omnium Antiochiæ dicitur celebrasse.* Vgo à sancto Victore de sacr. fidei lib. 2. par. 8. cap. 14. iisdem verbis refert hoc idem. Sed aduerte: quod aiunt Anthiochiæ primam Missam celebrasse; id accipiendum est de ea, quæ apparatissima pompa conficitur; quandoquidem longe ante Hierosolymis Apostoli sacrificium fecerunt, vt in locis
D Actorum Apost. citatis supra. Et quòd prima Missæ celebratio contigerit die Pentecostes, Hesychius lib. 4. in Leuitic. cap. 9. latè.

Infanticidæ, & humanæ carnis voratores crediti a Gentilibus Christiani propter Missam; & forsan suspicione, quod dicerentur sacratissimo Corpore, & Sanguine Christi pasci; seu quòd alij id criminis coniiciant in Hæreticos Nicolaitas, Marcionitas, Gnosticos, & alios Catholicæ fidei hostes. Sanctus Iustinus martyr dialog. cum Tryph. *An vos etiam de nobis creditis, homines nos vorare, & post Epulum lucernis extinctis nefariè promiscuo concubitu misceri?* Vbi Epuli, & Lucernarum nomine alludens ad Agapes, quæ fiebant post Missam, & ad cereos in Missa accensos: Minutius Felix in Octauio: *Illum iam velim conuenire, qui initiari nos dicit, aut credit, de cæde infantis, & sanguine.* Quæ vox *Initiari* *De Calumniis.*

Missam significat; ex Tertullian. cap. 7. Apolog. aduersus Gentes. *Dicimur sceleratissimi de sacramento infanticidij, & pabulo inde, & post conuiuium incesto.* Et paulò post: *Quis vnquam taliter vagienti infanti superuenit? quis cruenta, vt inuenerat, Cyclopum, & Sirenarum ora iudici reseruauit? quis vel in vxoribus aliqua immunda vestigia deprehendit? quis talia facinora cum inuenisset, celauit? imo à quibus prodi potuit? ab ipsis enim reis, non vtique, cum vel ex ipsa forma omnibus mysterijs silentij fides debeatur. Si ergo non ipsi proditores sui, sequitur, vt extranei: & vnde extraneis notitia, cum semper etiam impiè initiatores arceant profanos?* Ex quibus collige inter cætera, quod cælarentur Gentilibus mysteria Missæ: & de prædictis vide etiam Minutium in Octauio, & Origen. lib. 6. contra Celsum, & Viringum de triplici cœna, lib. 3. cap. 56.

Promiscuus incestus de Christianis confictus Missæ causa, propter osculum in Missa inuicem dari solitum, ac etiam quòd Christiani inuicem fratris, ac sororis nomine in Missa salutarentur. Tertullian. cap. 9. Apologet. *Dinumera loca, vbi mater, vbi soror; nota diligenter, vt cum tenebræ ceciderint canina non erres; piaculum enim admiseris, nisi incestum feceris.* Et hoc idem latè refert duobus in locis Minutius in Octauio, & alij. B

Antistitis Genitalia colere crediti à Gentibus Christiani, propter Missæ sacrificium occultum, & nocturnum, vt plurimum: Minutius Felix in Octauio ibi: *Alij eos ferunt ipsius Antistitis, ac sacerdotis colere Genitalia, & quasi parentis sui adorare naturam: nescio an falsa; certè occultis, ac nocturnis sacris apposita suspicio.* Et paulo post idem subdit: *Etiam ille, qui de adoratis sacerdotis virilibus aduersus nos fabulatur; tentat in nos conferre, quæ sua sunt; istæ enim impudicitiæ eorum forsitan sacra sunt, apud quos sexus omnis membris prostat:* Et idem refert Arnobius lib. 8. aduersus Gentes.

Cultus quoque asinini capitis Christianis obiectus; cuius causam refert Tertullian. apolog. cap. 16. *Iam quidem somniastis, caput asininum esse Deum nostrum. Hanc C. Tacitus suspicionem huiusmodi inseruit: Is enim refert Iudæos similis bestiæ effigiem consecrasse; atque ita inde (opinor) præsumptum, nos quoque, vt Iudaicæ Religionis propinquos, eidem simulacro initiari, &c* Et Minutius in Octauio ait: *Inde est, quòd audire te dicis caput asini rem nobis esse diuinam* Per quæ verba, *Rem Diuinam*, Minutii, & verbum *Initiari*, Tertulliani, Missæ sacrificium denotari satis patet. Sed quatenus prædicta calumnia Tacito attribuatur per Tertullianum; nihilominus Iosephus Hebræus Tacito antiquior meminit eiusdem, libro 2. contra Appion. cap. 10. C

Solis adoratio præterea dabatur eisdem Presbyteris, propterea quod in Missa, & cæteris Ecclesiasticis officijs, versus Solem orientem preces funderent; de quo Tertullianus cap. 16. in Apolog. ibi: *Alij planè humaniùs, & verisimiliùs, Solem credunt Deum nostrum; inde suspicio, quòd innotuerit, nos ad Orientis regimen precari.* quod confirmat Origen. lib. 5. contra Celsum.

Bacchum, & Cererem coluisse Christianos, item calumnia Gentilium fuit; quia in Missa vinum, & panem adhiberent; scripsit S. Augustinus lib. 20. aduers. Manich. cap. 13.

Quia Dijs sacrificium non faciebant Christiani, vocati sunt in crimen sacrilegij a Gentilibus. Tertull. cap. 1. apolog. & idem lib. ad Scapul. scribit: *Nos, quos sacrilegos existimatis,* & reliqua. D

Accusati Christiani etiam propter Missam, quod occultos conuentus haberent; Origenes contra Celsum, inquit: *Primum criminationis caput, à Christianis clancularios conuentus haberi solere, legibus vetitos; quæ eo tendunt, vt calumnientur Agapen, quem Christiani vocitant, quoties occultè communis periculi metu conueniunt ad conuiuium.*

Et propterea, quod pro salute Imperatoris non sacrificarent, vt ex Tertullian. in apologet. cap. 27. & idem lib. ad Scapul. item Origenes lib. primo contra Celsum.

Quamuis contrarium nobis constet, quod Christiani etiam quandoque pro

Ethnicis

A Ethnicis Imperatoribus Deum exorarent: vt ex Athenagora Atheniensi in fine supplicationis, quam habuit ad Impp. Antoninum, & Commodum, & nos latè retulimus supra cap. 4.

Denique fideles in quæstionem vocati, neceque affecti, quia Missam celebrassent. Eusebius Emissenus, homilia de sancta Blandina, ibi: *Post Dominici corporis sacrificium, profanis tribulationibus nouã de se hostiam Christo oblaturus insertur.* Item Ado in vita Beati Stephani Papæ scribit: *Stephanus perrexit cum omnibus Christianis ad Cœmeterium sanctæ Lucinæ; & multis eos consolatus sermonibus obtulit pro eis sacrificium Deo omnipotenti. Quæ gesta audiens Valerianus, misit plurimos militum, qui Beatum Stephanum punirent*: Et Beda lib. 5. histor. Anglicarum cap. 11.

De Luminaribus. Iuxta Romanum Ordinem nunquam celebratur Missa absque lumine; non vtique ad depellendas tenebras, cum sit clara dies: sed potius in typum illius luminis, cuius Sacramenta ibi conficimus; sine quo & in meridie palpabimus vt in nocte: & nos infra dicemus cap. 42.

B *De Signis.* Signa in Missa dabantur Ecclesiæ nascentis exordio, ad conuocandos fideles. Syluerius Papa apud Burchardum lib. 19. decret. cap. de contempt. ieiunij ibi: *Solent plures, qui se ieiunare putant in Quadragesima, mox vt signum audierint, ad horam nonam manducare; qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint, quam vespertinum celebretur officium: concurrendum est enim ad Missam, & auditis Missarum solemnibus, & vespertinis officijs, largitis eleemosynis, ad cibum accelerandum est.* Et B. Ephrem parænes. 23. *Signo ad synaxim, & officium dato, &c.*

Quomodo autem conuocarentur prisci fideles ad officia Ecclesiæ, & quibus modis; vide vt notauimus infra cap. de Campanis. cap. 49.

De ritibus diuersis. Singulæ Nationes olim diuersis ritibus in Missæ sacrificio vtebantur. Quoniam veterum Patrum Liturgiæ, Petri, Iacobi, Marci, Apollinaris, Barnabæ, Dionysij, Basilij, Gregorij, Chrysostomi, & aliorum, in admodum paucis conueniebant; & quælibet nationes sequebantur Duces proprios in Missæ ritibus;

C cùm Liturgia nil aliud fuerit, quàm præfinitæ ceremoniæ, quas tum ipsi, qui illas scripserunt, in salutari hostia Deo offerenda, adhibuere. Hinc Innocentius Papa Primus Epist. prima ad Decemnium Episcopum Eugubinum, cum eo grauiter expostulat, quod Apostolorum instituta Episcopi non æstimarent, ibi: *Sed vnusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum: inde diuersa in diuersis Ecclesijs, aut teneri, aut celebrari videntur; ac fit scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putant, sibi aut Ecclesias non conuenire, aut ab Apostolicis contrarietatem inductam, &c.* Similiter sanctus Gregorius ab Augustino Angliæ Episcopo interrogatus, interrogatione tertia respondit sic: *Cur cùm vna sit fides, sunt Ecclesiarum consuetudines tam diuersæ, & altera consuetudo Missarum est in Romana Ecclesia, atque in Galliarum tenetur? Mihi placet, vt siue in sancta Romana, siue in Galliarum, siue in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, solicite eligas, & in Anglorum Ecclesiam infundas.* Et Innocentius Papa III. præcepit: vt Episcopi Prouinciarum viros idoneos

D compararent, qui & iuxta ritum, & linguarum diuersitatem, Missam, & cætera Ecclesiastici cultus officia illis peragerent; vt in cap. quoniam, de officio Iud. ordin. *Siquidem diuersæ Nationes diuersis ritibus vsæ sunt;* Ex Strabone, lib. de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi: *Multi itaque apud Græcos, & Latinos Missæ ordinem, vt sibi visum est, statuerunt.* Et signanter de expositione Liturgiæ Coptici idiomatis, quæ formula ante mille & quadringentos annos visitata, vide P. Athanasium Kircherium in suo Prodromo cap. 2. Sed vlterius quoque considerandum, quòd singulæ Nationes, non solum à Romana Ecclesia discrepabant, verum inter se ritibus, & ceremonijs dissentiebant; vt ex sancto Hieronymo epistola ad Rusticum Narbonensem, ibi: *Hoc in Ecclesijs tuis faciunt; quod Romæ, siue quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Aphrica,*

quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, vbi humilitas perseuerat. Quæ enumeratio superuacanea esset, nisi Ecclesiæ singulæ inuicem discordassent. Quod confirmatur etiam ex prædicta epistola sancti Gregorij ad Augustinum. Addimus amplius, quod omnes Prouinciæ, ac Ciuitates, diuersos ritus habuere. Et de Græcis discordibus inter se, Strabo de rebus ecclesiasticis cap. 22. ibi: *Multi itaque apud Græcos, & Latinos, Missæ ordinem, vt sibi visum est, statuerunt.* Pariter Africanæ Ecclesiæ diuersis ceremonijs vsæ sunt. Victor Papa epistola secunda ad Episcop. Aphricæ ait: *Oportet vos vnanimes esse, & adminiculum vicissim ferre, & in sacramentis diuinis non distrepare, sed concordes esse.* Similiter inter Alexandrinos, & Thebaidos incolas, rituum diuersitas intercessit. Socrates lib. 5. histor. Ecclesiasticæ, cap. 21. inquit: *De Synaxi varia consuetudines sunt. Nam quanquam omnes vbique in orbe terrarum Ecclesia singulis septimanis vertentibus die Sabbati mysteria celebrant; Alexandrini tamen, & Romani ex antiqua traditione illud facere renuunt: at Aegyptij, qui Alexandrinis finitimi sunt, & ij qui Thebaidem incolunt, Sabbato synaxim exequuntur illi quidem, sed non vt mos est, Christianorum mysteria participant.* Hispani quoque vario ritu Ecclesiastica diuini cultus officia celebrauere. Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 30. ibi: *Cereum autem benedici non solum in principalibus Ecclesijs, sed etiam in parochijs, Zosimus Papa constituit: quod ipsum Concilio Toletano ostenditur quosdam Hispanorum obseruasse, quosdam neglexisse.* Et confirmatur ex Concilio Toletano quarto cap. 2. Rituum & Ceremoniarum denique discrepantia inter Galliæ, Germaniæ, & Italiæ populos, veterum scriptorum testimonijs comprobatur; vt de Gallis sanctus Hieronymus epistola ad Rusticum Narbonens. Episcopum, ibi: *Hoc in Ecclesijs tuis faciant, quod Roma, siue quod in Oriente, quod in Italia, quod etiam ex parte per Gallias.* Et quo ad Germanos, Fortunatus de ordin. antiphonarum cap. 80. Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. 22. *In vetusto Romano Antiphonario inueni responsoria ad vesperas: sed quoniam maxima pars Regionis nostræ non cantabat, &c.* Et de reliquis Italiæ populis, Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi: *Multi apud Græcos, & Latinos, Missæ ordinem, vt sibi visum est, statuerunt: Et Romani quidem vsum obseruationum à Beato Petro accipientes, suis quoque temporibus, quæ congrua iudicata sunt, addiderunt.* Item Rabanus de institutione cleric. titulo, Additio de Missa, ibi: *Itali quoque primò mittunt de sancto Pane in Calicem, & postea dicunt, Pax Domini: Aliqui verò reseruant immissionem vsque dum Pax celebrata sit, & fractio panis: Romani verò cum dicunt, Pax Domini sit semper vobiscum, mittunt Corpus Domini in Calicem, oblata particulatim particula, &c.*

Diuersitas Missarum, in eadem Natione, ac Prouincia, desijt anno salutis 509. Quandoquidem Synodus Epaunensis eo potissimum tempore celebrata illius meminit, cap. 27. *Ad celebrandum diuina officia, ordinem, quem Metropolitani tenent, Prouinciales obseruare debebunt.* Quod confirmatum in Concilio Gerundensi cap. primo: *Vt institutio Missarum, sicut in Metropolitana Ecclesia agitur, ita in Dei nomine in omni Tarraconensi prouincia, tam ipsius Missæ ordo, quam psallendo, vel ministrando consuetudo seruetur.* Et hoc idem in Concilio Toletano 4. cap. 2. Et quando dicatur, rituum similitudinem in eadem Natione serius quam dixi receptam esse, vt per auctores supra citatos: Respondemus plerosque eorum non sui temporis ritus, sed superioris æui significare; quòd vocibus præteriti temporis *cantabat, statuerunt, addiderunt*, ac similibus vtantur.

Quare autem ceremoniarum diuersitas in singulis Nationibus, ac Prouinciis antiquata fuerit? explicatur à Concilio Toletano 4. cap. 2. illis verbis: *Ne qualibet nostra diuersitas apud ignaros, seu carnales, schismatis errorem videatur ostendere, & multis extet in scandalum varietas Ecclesiarum: vnus ergo modus orandi per omnem Hispaniam, & Galliam conseruetur; vnus modus in Missarum solemnitatibus, vnus in vespertinis officijs, &c.*

De causa diuersitatis. Missarum diuersitas in vnaquaque Ecclesia introducta fuit, quòd singuli Episcopi suos ritus Romanis digniores censerent. Sanctus Ambrosius

lib. 3.

A lib. 3 de Sacrament. cap. 1. ait : *Hoc ideo dico, non quod alios reprehendam, ſed mea officia ipſe commendem : In omnibus cupio ſequi Eccleſiam Romanam; ſed tamen & nos homines ſenſum habemus : ideo quod a libi rectius ſeruatur, & nos rectè custodimus*. Adducitur ſecunda ratio à Socrate libro 5. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 21. *Quoniam nemo de ea præceptum, litterarum monumentis proditum poteſt oſtendere: perſpicuum eſt Apoſtolis liberam poteſtatem in eodem cuiuſque menti, vel arbitrio permiſiſſe; vt quiſque nec metu, nec neceſſitate inductus, quod bonum eſt, deligere, & ſequi poſſet.* Deinde Epiſcopi in Apoſtolorum locum ſuffecti, ritus Eccleſiæ, cui præerant, ab illis præſcriptos retinuerunt. Nicephorus ibidem: *Sed diſſenſiones tales in Eccleſia inualuiſſe opinor reuerentia eorum, qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde ſucceſſerunt; nam ij tanquam leges quaſdam ab illis acceptas per manus poſteris tradidere; non ſatis pium, neque ferendum eſſe arbitrati, ſi traditiones, in quibus educati eſſent, non honorificè colerent, ſed contemptim reijcerent.* Et ijſdem ferè verbis Sozomenus lib. 7. hiſtor. cap. 19. Fuit quoque Tertia cauſa, cur diuerſis ritibus ſingulæ Nationes vterentur: quoniam tempore Tyrannorum ſæuien-
B tium in fideles, non poterant iſti in vnum cogi ad ſtatuendum communibus ſuffragijs de vno ritu Miſſæ celebrandæ; ſed vnaquælibet gens traditiones ſuorum Apoſtolorum ſeruabat: vt ex citatis auctoribus.

Pleræque deinde Nationes ritus Romanos poſtea aſſumpſerunt, ne ſuſpicio inſurgeret ſcandali, aut ſchiſmatis, vt dixi. Gallia ſiquidem in ſuis ritibus tenaciſſima, nihilominus ab auitis conſuetudinibus ad Romanos reflectere cœpit anno Chriſti 800. Caroli Magni ſuaſione; vt egregiè refert Ioannes Diaconus lib. 2. de vita Sancti Gregorij cap. 9. Similiter Strabo de rebus Eccleſ. cap. 22. ſcribit: *Ab ipſis ergo* (nimirum à Græcis) *ad Romanos ille vſus creditur perueniſſe; ſed apud Gallos, & Germanos poſt deiectionem illius Hæretici ſub Glorioſiſſimo Carolo Gallorum Rectore damnati, idem Symbolum latius, & crebrius in Miſſarum cœpit officijs iterari*. Vbi loquitur de Symbolo, quod in ſacra Liturgia Galli à Romanis didicerunt: & ſucceſſiuè Galliæ exemplo motæ pleræque nationes, Romanas conſuetudines amplexæ fuerunt. Strabo dicto cap. 22. ibi: *Romani quidem vſum*
C *obſeruationum à B. Petro accipientes; quorum morem ideo in ſacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia &c.* & cap. 25. Romanas ceremonias apud pleraſque Latinorum Eccleſias viguiſſe teſtatur, ibi: *Priuilegio Romanæ Sedis obſeruato, & congruentia rationabili diſpoſitionum apud eam factarum perſuadente; factum eſt, vt omnibus pœnè Latinorum Eccleſijs conſuetudo, & magiſterium eiuſdem Sedis præualeret; quia, &c.* In Hiſpaniis autem vſum Romanorum rituum cœpiſſe tempore, quo Sanctius, & Alphonſus Imperium Hiſpanum tenebant, vt ex epiſtola 64. lib. primo ſancti Gregorij Papæ Septimi ad dictum Sanctium dum ſcribit: *Romani ordinis officium fieri ſtudio, & iuſſionibus tuis aſſeris*. Etenim hunc Pontificem, potiſſimum in hoc elaboraſſe, videmus etiam ex epiſtolis 63. lib. primo, & 18. lib. tertio: Ita vt non prius anno 1073. Hiſpani patrios ritus cum Romanis commutarint, vt refert Vicecomes de Miſſæ ritibus libro ſecundo, cap. 17.

Cur autem factum ſit, vt potius Romanos ritus ab Hiſpania, reliquiſque Eccleſijs; quam harum à Romana recipiendos, ſummi rerum moderatores cenſuerint? Dilucidè explicat Strabo de rebus Eccleſiaſticis, cap. 22. ibi: *Romani qui-*
D *dem vſum obſeruationum à Beato Petro Principe Apoſtolorum accipientes; ſuis quoque temporibus, quæ congruè iudicata ſunt, addiderunt: quorum morem ideo in ſacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia ea tanti magiſterij ex apice Apoſtolico primordijs clarent: & nulla per orbem Eccleſia æquè vt Romana, ab omni ferè Hæreſi cunctis retro temporibus pura permanſit*. Voluit etiam Viringus de triplici cœna, lib. 3. cap. 54. in fine.

Eſſet dicendum de varijs Miſſis, videlicet, de Dominica, de Sanctis, Votiuis, & de earundem origine; ſicuti etiam de varijs Miſſis pro Defunctis; ſed indulgendo breuitati, inſpiciamus Albinum Flaccum lib. ſacrament. & Vicecomitem de ritibus Miſſæ lib. 3. & lib. 4.

Fuit mos antiquitus in Eccleſia, quòd Miſſæ eſſent diuiſæ in Matutinas, & Veſpertinas, *De Miſſis veſpertinis.*

Vespertinas. Tertullian. de Corona militis cap. 3. testatur ibi: *Eucharistiæ Sacramentum, & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis cœtibus, &c.* Etenim verba, *Tempore victus*, Cibi sumptionem significant: Voce autem, *Antelucanis cœtibus*, significantur conuentus fidelium de summo mane. Item Concilium Agathense apud Gratianum de consecrat. dist. 5. cap. conuenit, ibi: *Hymni matutini, vel vespertini, diebus omnibus decantentur, & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum Missarum post hymnos capitula de psalmis dicantur.* Et in Concilio Aurelianensi 3. cap. 28. cauetur: *Sacrificia verò matutina Missarum, siue vespertina, ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum vsum spectet.* A

Duxerunt originem prædictæ Missæ vespertinæ à Dominica cœna vesperi inita. Sanctus Augustinus epistola 118. inquit: *Quæris enim, quid per feriam quintam vltimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat? an offerendum sit manè, & rursus post cœnam? propter illud, quod dictum sit: Similiter postquam cœnatum est; an ieiunandum, & post cœnam tantummodo offerendum? an etiam ieiunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, cœnandum?*

In Aphrica, alijsque Regionibus, quotidie Missæ vespertinæ peragebantur; Verum alibi tum vespertinæ, tum matutinæ fiebant; vt ex prædicta epistola 118 Sancti Augustini, Gabriel Philadelphiensis Episcopus in suo de Sacramentis libello inquit: *Habent hunc morem Græci, vt in Quadragesima, diebus ieiunij, & in vigilijs Liturgiam, seu Missam celebrent à meridie*: Et vt hinc apparet, post vesperas. B

Quamuis ieiuni sacerdotes Missis vespertinis operam darent ferè omnes, ex dicta epistola 118. sancti Augustini, ibi: *An etiam ieiunandum, & post oblationem (sicut facere solemus) cœnandum?* Nihilominus Ægyptij, & aliæ Nationes, etiam post captum cibum celebrabant. Socrates lib. 5. histor. Eccles. cap. 21. inquit: *At Aegyptij, qui Alexandrini finitimi sunt, & illi, qui Thebaidem incolunt, Sabbato synaxim exequuntur illi quidem; sed non vt mos fert Christianorum, mysteria participant; nam vbi epulati sunt, & varijs cibarijs se saturarunt, sub vesperam oblatione facta, mysterijs communicant.* Adde Sozomenum lib. 7. histor. cap. 19. Nicephorum Calistum lib. 11. cap. 34. C

Die quinta hebdomadæ sanctioris Missa vespertina olim frequentissima: sanctus Augustinus epistola 118. ibi: *Quid per feriam quintam vltimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat? an offerendum sit mane, & rursus post cœnam?* Et paulò post ibidem: *Vidit hic offerri quinta Sabbati hebdomadæ vltimæ Quadragesimæ, & mane, & ad vesperam.* Vt apud Strabonem de rebus Ecclesiasticis cap. 19. ex Concilio Aphricano cap. 8. Easdem Missas Sabbato celebrari solitas esse, ex Socrate lib. 5. d. c. 21. *Sabbato synaxim exequuntur illi quidem*: & Sozomenus lib. 7. cap. 19. *Sub vesperum Sabbato conuenientes, ac iam pransi mysteriorum participes fiunt*: & Nicephorus lib. 12. cap. 34. *Synaxes quidem die Sabbati peragebant.* Et quamuis de singulari Sabbato non fiat mentio, quo Missæ vespertinæ celebrarentur; conijcitur tamen fuisse illud resurgentis Christi anniuersarium: siquidem de huiusmodi Missarum celebratione eo die celebratarum, latè Robertus Abbas lib. 6. de diuin. offic. cap. 32. vbi refert, hanc sacrosanctam solemnitatem habere matutinum, & vespertinum sacrificium. Etenim cum duabus ex causis splendeat, scilicet redemptione animarum ex morte Christi; & ex resurrectione mortuorum, illo resurgente: Dicitur quoque sacrificium matutinum, quoniam Lucifer matutinus Christus resurgendo, diem nobilitauit. Celebratur etiam vespertinum sacrificium, quia imminente vespera in parasceue Spiritum tradidit; sed eius celebritas dilata, & competenter in hanc translata est. Refertur quoque ritus huius sacrificij vespertini, quem Vgo de sancto Victore cap. 22. lib. 3. de specialibus Missæ obseruat. inscripsit; *De officio Missæ in nocte Paschali*; & subdit: *Nocte præfata Lectiones quatuor leguntur.* Dicebatur quoque Missa vespertina in Sabbato peruigilio Pentecostes, vt refert Berno Augiensis de vita sancti Vldarici Episcopi Vindelicorum ibi: *Qui in ipsa sancta* D

A *Pentecoſtes vigilia, cum fratribus veſpertinæ ſynaxi intereſſet incolumis, &c.* Accedebant quoque dies ieiunij, quibus Miſſæ veſpertinæ celebrabantur. Bucard. lib. 19. decret. cap. de contemptu ieiunij, ibi: *Solent quidam, qui ſe ieiunare putant in Quadrageſima, mox vt ſignum viderint, ad horam nonam manducare: qui nullatenus ieiunare credendi ſunt, ſi ante manducauerint, quàm veſpertinum celebretur officium. Concurrendum eſt enim ad Miſſas, & auditis Miſſarum ſolemnibus, & veſpertinis officijs, largitis eleemoſynis, ad cibum accedendum eſt.* Vbi Miſſarum ſolemnia cum veſpertinis officijs coniunguntur. Fuerunt quoque in vſu Miſſæ veſpertinæ ſine diei expreſſione, ex Concilio Agathenſi cap. 20. & ex Concilio Aurelianenſi 3. c. 28. item ex capitulis Græcarum Synodorum c. 47.

Conſuetudo celebrandi Miſſam veſperi, durauit quibuſdam in locis vſque ad annum 430. cum adhuc, teſtibus Socrate lib. 5. cap. 21. & Sozomeno lib. 7. c. 19. ab Aegyptijs, & in Thebaide ſeruabatur. Hæc inquam conſuetudo ſublata eſt a Concilio Carthaginenſi 3. can. 29. excepto die anniuerſario Cœnæ Domini; quod confirmauit Concilium Matiſconenſe 2. cap. 6. verum poſtea etiam illa per-
B miſſio abrogata eſt à Concilio Tarraconenſi in Hiſpanis. In Oriente verò a Laodiceno Concilio can. 5. & rurſus a ſexta Synodo vniuerſali cap. 29. ob eam cauſam, vt non niſi ieiuni ſacram Euchariſtiam ſumerent fideles, antiquitus obſeruatum eſſe videretur, ex Baronio ann. 34. vbi Spondanus num. 17. circa finem, & latè Vvalterius Viringus de triplici cœna lib. 3. cap. 12. & ad Pij Quinti tempora anno 1566. fuit publicata Sanctio, qua licentia conceſſa Metropolitanis, Cathedralibus, Conuentibus omnium ordinum, item Imperatoribus, Regibus, Ducibus, &c. veſperi celebrandi Miſſas, reuocatur: vultque Eccleſiæ inſtituto, & Patrum decretis omnes obſequi; cenſuris latis in eos, qui contra auderent, &c.

Plures Miſſas eadem in Vrbe, immo Eccleſia, & Altari, iam olim celebratas, cum omnes ſimul Eccleſia non caperet feſto ſolemniore, S. Leo Dioſcoro Epiſcopo Alexandrino epiſtola 81. cap. 2. Succeſſu temporis plura altaria in vna Eccleſia erecta, in quibus plures ſimul celebrabant; ſic tamen vt ne populus a ſolemni *De audienda Miſſa ſolemni quamuis aliæ plures recitentur*
C ſacro auocaretur. Theodulphus Aurelianenſis, epiſtola ad Compresbyteros ſic ait: *Admonendus eſt populus, vt ante peractum officium ad cibum non accedat, & omnes ad ſanctam Matrem Eccleſiam Miſſarum ſolemnia, & prædicationem audituri conueniant, & ſacerdotes per Oratoria nequaquam Miſſas celebrent, vt populus à publicis ſolemnitatibus abſtrahatur; ſed vt in vnum ad publicam Miſſarum celebrationem conueniat.*

Quotidianum ſemper in Eccleſia ſacrificium fuiſſe; teſtantur Acta Apoſtolorum: *Erant autem perſeuerantes, & communicantes in fractione Panis.* Et Andreas Apoſtolus ad Aegeam Tyrannum: *Quotidie immolo Deo Agnum immaculatum.* Et de ſancto Caſſio Narnienſi Epiſcopo quotidie celebrante, ſanctus Gregorius lib. 4. dialog. cap. 56. Et propterea ſanctus Ambroſius lib. 5. de Sacram. cap. 4. reprehendit, quòd cum ſit Eccleſiæ vſus, quotidie in Eccleſia offerre ſacrificium incruentum; nihilominus aliqui perſiſtebant in errore, Euchariſtiam præſtantioris virtutis eſſe feria quinta in Cœna Domini, quàm alio die confectam, quapropter tunc tantum celebrare ſolere, vt per totum annum eam miniſtrent *De Miſſa quotidiana.*
D infirmis. Rationem reddit Stephanus Eduenſis cap. 13. de ſacrament. Altaris. *Culpis noſtris exigentibus quotidie labimur; ab hoc lapſu iterata immolatione, quæ fit in Altari, reſurgimus, & renouamur; immolatio renouatur, non Chriſtus occiditur, ſed ipſo præſente paſſio eius repræſentatur.*

Sed feruor etiam vlterius prorupit tres Miſſas certis diebus celebrandi. Amalarius lib. 3. officiorum cap. 41. Et in Natiuitate Domini licet tria ſacra celebrare, quamuis de neceſſitate vnum tantum ſufficiat: & per hæc denotantur tres Chriſti Natiuitates: Prima ex Patre: Secunda, ſpiritualis ex gratia in cordibus noſtris: Tertia, corporalis ex Matre. Cardinal. Toletus in ſumma lib. 1. cap. 3. num. 3. Exoleuit verò, quod refert Sotus cap. 38. vſus celebrandi tres Miſſas in Natiuitate ſancti Ioannis Baptiſtæ. *De pluritate ſeu repetitione Miſſæ*

Ante cibum iterare solitum Missam, non ita rarum est. Robertus Archidiaconus Austromasiæ de sancto Alberto Monacho: *Factus Presbyter duas in die celebrauit Missas, pro viuis alteram, alteram pro defunctis*. Rarius tamen præ Leone Tertio, qui vel nouies celebrabat in die. Vualfridus Strabo rerum ecclesiasticarum cap. 21. Modum posuit Concilium Salegustadiense cap. 5. Vetuitq; ne quis trium Missarum numerum excederet. Accessit Alexander Papa, qui ad id tempus vnam reuocauit, cap. sufficit de consecrat. distinctione prima. Nihilominus si quando postquam celebrauit Sacerdos, superuenisset Episcopus, qui vellet sacrum audire, etiam extra diem festum, nec existente alio celebrante; posset iterum celebrare, si non sumpsit ablutionem: & similiter cum superuenissent multi Peregrini, & est dies præcepti, cum alius non adest sacerdos. Vt quoque, si velit infirmus communicari, & non sit sacramentum, pariter licet. Toletus in sua summa lib. 1. cap. 3. num. 5. 6. & 7. A

Aliquando vetitum celebrare. Vetitum biduo celebrare. Innocentius Primus ad Decentium: *Traditio Ecclesia habet, isto biduo, id est Parasceue, & Sabbato sancto, quo Apostoli in mærore constituti ieiunarunt, sacramenta penitus non celebrari*. Immo sexta Synodus, can. 52. voluit sacerdotes in Quadragesima tantum conficere die Sabbati, Dominica, & Annunciatione Beatissimæ Virginis; alijs autem diebus vti præconsecratis Hostijs; vt in Latina Ecclesia ante anno 700. suo tempore fieri solitum, Rabanus Maurus lib. de institutione cleric. & post Diuum Augustinum epist. 118. Refert etiam Micrologus de eccles. obseruat. cap. 49. tempore Quadragesimalis ieiunij Missam vsque ad Nonã differri. Quæ opiniones conciliantur: vt prior procedat in ieiunio integro Quadragesimæ, quod vsque ad noctem proferebatur: Altera opinio procedat in ieiunio dimidiato: & in hoc ad horam Nonam permissa erat Missæ celebratio. Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus, libro primo, cap. 15. Præterea Carthusienses primò non quotidie celebrabant, donec hoc Patres Carthusiani noua collectione Statutorum correxerunt, secunda parte, cap. 7. & rectè siquidem: Nam Augustinus epist. 118. & refertur cap. si non, de consecrat. dist. 2. *Si non talia peccata sint, vt excommunicetur; quis non se debet à quotidiana medicina corporis, & sanguinis Domini separare*. B

Vbi celebrabatur. TEMPLVM est locus celebrandi decenter. Theodulphus Aurelianensis epistola ad Compresbyteros: *Missarum solemnia nequaquam alibi, nisi in Ecclesia celebranda sunt; non in quibuslibet domibus, & in vilibus locis, sed in loco, quem elegerit Dominus, iuxta Deut. 12. Vide ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris; sed in loco, quem elegerit Dominus, vt ponat nomen suum ibi*. Nihilominus ex causa, & necessitate, etiam fuit aliquando solitum. C

IN CRYPTIS. Cornelius Papa ad Lupicinum Viennensem Episcopum: *Scias frater carissime, Aream Dominicam vento persequutionis acerrimè commoueri, & edictis Imperatorum Christianos vbique tormentis varijs affici. Nam ad hoc in Vrbe Romana Imperator constitutus est, vt publicè, neque in Cryptis notioribus, Missas agere Christianis liceat*.

SVPER CORPORIBVS SANCTORVM. Apud Vualfridum Rerum eccles. cap. 20. legitur: *Felix 27. Papa constituisse, vt super memorias Martyrum Missæ celebrarentur. Sed & Gregorius Papa in ordine 66. præcepit super corpus sancti Petri Apostoli fieri Missas*. Et idem refert Ioannes Diaconus in vita sancti Gregorij lib. 2. quod iam ante in vsu fuerat. Hieronym. contra Vigilantium. *Romanus Pontifex offert Domino sacrificia super mortuorum hominum Petri, & Pauli ossa veneranda, & tumulos eorum arbitratur altaria Christi*. Sigebertus in chronico ad annum 441. de Leone Pontifice: *Hic quoties rogabatur ab aliquibus, vt eis aliquorum Apostolorum, vel Martyrum reliquias daret, consueuit ad corpora, vel memorias Apostolorum, vel Martyrum, quorum reliquiæ petebantur, Missas celebrare in ipsorum honorem: & sic BRANDEVM altaris, quo consecratum Corpus Domini inuoluerat, particulatim diuidebat; cultello pannos illos pungens, sanguinem eliciebat. Sic palam cunctis faciens, quod in consecratione mysteriorum Christi, sanguis Apostolorum, vel Martyrum, qui pro illo effusus est, intret per Diuinam virtutem in* D

pannos

A *pannos illos; & ideo meritò illos dari pro reliquijs Sanctorum, in quorum honore consecrati sunt.* De hoc ipso Brandeo extat Epistola Beati Gregorij Magni 30. lib. 3. registri ad Constantiam Augustam, & alia multa in notis Baronij ad Martyrologium Romanum sub die 15. Iunij, ac etiam latè refert P. Seueranus in libro delle sette Chiese di Roma, fol. mihi 147.

Non licet tamen Missas celebrare in campis, vel alibi, vbi Paganus sepultus est. cap. non oportet, de consecrat. distinct. prima.

IN CARCERE. Cyprianus epistola 15. ad Clerum monet, ne glomeratim ad carceres conuolent: *Ita vt presbyteri quoque, qui illic apud Confessores offerunt, singuli cū singulis Diaconis per vices alternent; quia & mutatio personarum conuenientium minuit inuidiam.* Et in vita SS. Processi & Martiniani legitur, quòd Apostoli Petrus & Paulus detenti in Mamertini custodia ibidem offerebant sacrificia, & participes illos faciebant Corporis, & Sanguinis Domini.

SVPRA PECTVS: idque refert Metaphrastes de sancto Iuliano Martyre fame propemodum enecto; à quo Discipuli donari cupiebant Corpore Domini B die festo Theophaniæ: sed non videbatur fieri posse, ob frequentiam carceres obsidentium. Ait ille: *Erit mensa vobis meum pectus, non futura Deo minus honesta ea, quæ fit ex inanimi materia; templum autem sanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circumdantes; itaque factum est, Deus ita voluit, custodes abierunt; iussitque omnes Martyr in orbem consistere; vt inter se inuicem alter prope alterum stantes, cum tuto comprehenderent, & suo pectori imponi signa Diuini sacrificij. Hæc vt fecit, in cælum sustulit oculos, rite omnia ad sacrum peregit; Primum se sacramentorum fecit participem, & transmisit ad eos, qui abierant, vt ostendit in vltima ad eos epistola.*

IN MANIBVS DIACONORVM. Theodoretus Cyri Episcopus de vitis Patrum cap. 20. in Marre ad Nentim Homeri vicum Anachoreta.

IN TITVLIS. Sanctus Pius Papa Iusto Episc. *Antequam Romæ soror nostra Euprepia Titulum domus suæ pauperibus assignauit, vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes Missas agimus.*

C IN CAMPIS. Bertoldus, de Synodo Placentina. *Ad quam Synodum multitudo tam inumerabilis confluxit, vt nequaquam in qualibet Ecclesia illius loci posset comprehendi: vnde & Dominus Papa extra Vrbem in campo illam celebrare compulsus est. Missas quoque nonnunquam extra Ecclesiam satis probabiliter, necessitate quidem cogente celebramus, quamuis Ecclesias earum celebrationi specialiter deputatas non ignoramus.*

IN TENTORIIS. Anonymus author vitæ S. Bonifacij Martyris, & Episcopi lib. 1. cap. 23.

IN TVGVRIO. De Apollinare Episcopo & Martyre id constat ex Martyrologio, vbi de eo inquit: *Habebant autem Christiani Tugurium non longe à mœnibus, in quo ille Missas faciebat; baptizabat autem in Mari in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Capellas enim non Ecclesias, sed antiquitus Tuguria, Caprarum pellibus tecta fuisse.

IN DOMO. Paulinus in vita Ambrosij: *Cùm trans Tyberim apud quendam clarissimum inuitaretur, vt sacrificium in domo offerret, quadam Balneatrix, quæ* D *paralytica in lecto iacebat, &c.* Marcellus Papa in domo Lucinæ via Latina sacra faciebat, vt docent Acta 16. Ianuarij. Sanctus Gregorius lib. 5. epistola 43. indictione 14. mandat Ioanni Episcopo Syracusano, amicitiæ, pacisque causa, quæ inter Ecclesiæ, & sæculi Prælides esse debet, in Venantij Præfecti domo Missarum peragi mysteria permittat. Quod difficile alioquin impetratu erat.

IN CELLA. Metaphrastes in Phanutio; *Cui prodito, nondum tamen tradito, proximam Martyrij palmam Angelus annunciat. At ille in cellulam suam ingressus, pallio, & linteo se induit, ac post oblationem exiit ita hilaris, vt ad conuiuium alter pergens.*

ANTE LECTVM. Vranius presbyter de sancto Paulino Nolano, cap. 2. ibi: *Et quasi profecturus ad Dominum iubet sibi ante Lectulum sacra mysteria exhiberi,*

vt oblato sacrificio animam suam Domino commendaret. A

Ac demum in MARI. S. Vualfranus Archiepiscopus Senonensis apud Diuum Antoninum secunda parte, c.2.tit.13.§.2. dum in Phrisiam nauigaret, in medio Mari positis anchoris Missam cantaret; & dum minister offerre Patenam sancto debebat, illa cecidit in Mare; & Sanctus mittens ad locum, vbi ceciderat, effecit, vt ab imo Maris reuecta, manui ministri cohæreret.

Quis Minister. Sacerdos, cuius ea dignitas, vt maior esse non possit. In eo laudando Patres omnes Chrysostomi sunt, sed ipse super omnes lib. 2. de Sacerdotio: *Tanto est superius regno sacerdotium; quantum est inter spiritum, & carnem interuallum.* Consternauit hæc Maiestas tanta sanctum Paulinum epistola sexta ad Sulpitium Seuerum, cùm de suo sacerdotio loquitur. *Nouum, insperatumque placitum Diuinæ voluntatis expaui. Data igitur ceruice in iugum Christi, video maiora me meritis, & sensibus opera tractare; iamque arcanis, & penetralibus Dei summi receptum, & insertum, communicare cœlestia, & Deo propius admotum, in spiritu ipso Christi, & corpore, & splendore versari.*

Mediatorem ipse agit Deum inter, & humanum genus. Chrysostomus vbi supra. *Medius inter Deum, & hominum naturam, stat sacerdos, beneficia illinc ad nos deducens.* Honorem ideo summum Christiani illi habitum fuerunt; & in famulo Dominum, & in Oratore Regem venerati sunt. Concilium Matisconense cap. 14. *Statuimus, vt si quis sæcularium quempiam clericorum in itinere obuium habuerit, vsque ad inferiorem gradum honoris veneranter, sicut condecet Christianum, illi colla subdat, per cuius officia, & obsequia fidelissima Christianitatis iura promeruit, &c.* Et facto ipso B. Martinus præ Imperatore sacerdotem veneratus est, vt ad Desiderium scribit Seuerus Sulpitius. Forte enim Imperator Maximus virum sanctum eò induxit, vt mensæ voluerit interesse. *Ad medium conuiuium, vt mos est, pateram Regi minister obtulit: ille sancto admodum Episcopo dari potius iubet, expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit; nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos, qui à Rege erant proximi, presbytero prætulisset. Quod factum Imperator, omnesque qui tunc aderant, ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti sunt, placeret: Celeberrimumque per totum palatium fuit, fecisse Martinum in Regis prandio, quod in infimorum iudicum conuiuijs Episcoporum nemo fecisset.* B C

Verum quia, vt B. Nilus tractatu Parænetico, *Sacerdos non est, qui pro sacerdotis dignitate non viuit;* Propterea attendamus nos Sacerdotes potissimum consequi scientiam, castitatem, vitæ integritatem, vigilantiam, sanctitatem, & reliqua, de quibus Apostolus ad Timotheum cap. 3. & ad Titum cap. 1.

D

A

De particulari Missæ Expositione. Cap. X.

DIcendum de quibusdam ad expositionem Missæ ex Amalario Fortunato de Diuinis officijs: Rabano Mauro de institut. cleric. Strabone, ex Ruperto Abbate, & Albino de Diuin. offic. ex quibus & alijs nos quædam recensebimus. Et quamuis priscis Apostolorum temporibus Missarum celebritas ageretur, vt ad ipsam solummodo orationem Dominicam oblationis Hostiam consecrarent, ex Bernone, de quibusdam ad Missæ sacrificium. Voluit etiam Albinus de Diuin. offic. cap. de celebrat. Missæ: quod hâc Petrus Apostolus primus omnium Antiochiæ celebrauerit, in qua tres tantummodo Orationes in initio fidei proferrentur, incipientes vbi dicitur: *Hanc igitur oblationem*. Sed
B quoniam, crescente statu Religionis, creuerunt Missæ ritus: Nos per singula capita prosequemur notabiliora, quæ quique Romanorum Pontificum contulerunt; magis secundum ordinem eorum, quæ ordinata sunt, quàm eorum qui ordinauerunt.

DE INTROITV MISSAE.

INtroitus initium habet à prima Antiphona: Quæ ex Græco *Vox Reciproca* interpretatur, duobus alternatim psallentibus; & finitur in oratione. Introitus Episcopi ad Missam, qui Christi est Vicarius, illius aduentum nobis ad memoriam reducit, & populi adunationem ad eum, siue per suam prædicationem, siue suorum. Hoc officium addidit Missæ Cœlestinus, vt in gestis Pontificalibus continetur: ille constituit, vt psalmi Dauid 150. ante sacrificium psallerentur; quod ante non fiebat; nisi quod epistola beati Pauli Apostoli, & sanctum
C Euangelium recitabatur: Et sic Missa celebrabatur. Qui mos etiam hodie retinetur in vigilijs Paschæ, & Pentecostes. Successores vero Pontifices, ne tædio afficeretur Sacerdos, ac etiam adstantes; commutarunt vice psalmorum quasdam orationes, collectas, versicula &c. vt nos infra dicemus. Cantorum dulcis vox huic operi dedita est, vt sua dulcedine idonea sit hortari populum ad confitendum Domino, vt legitur in libro Paralipomenon: *Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus, longe sonitus auditur, &c.* Adueniens Dominus ducit secum Prophetas, & sapientes, & scribas; quos in Euangelio pronunciauit se mittere ad inuitandum populum. Diaconi loco Prophetarum sunt, qui annunciant ex Euangelio futuram vitam. Subdiaconi loco sapientum, qui sciunt ordinatè vasa Domini disponere. Acolythi loco Scribarum, qui accedunt corda fidelium ex Scriptura sacra; & ferunt candelabra, vt super fundamentum iam positum luceat lux Prædicatorum coram hominibus.

D

DE KYRIE ELEISON.

ADunato per prædicationem Christi populo Dei ex magna parte, in quo Cantores magno certamine laborauerunt; ne aliqua præsumptio inutilis subrepat corda eorum; hortatur eos Dominus dicere: Serui inutiles sumus; & ideo prosequuntur, *Kyrie eleison*, Domine Pater miserere. *Christe eleison*: Miserere, qui nos redemisti. & iterum *Kyrie eleison*: Domine Spiritus sancte miserere. Potest etiam intelligi, vt Cantores post finitam Antiphonam, precentur Dei misericordiam, quæ deprimat inanem iactantiam, quæ solet sequi cantores. At verius ante omnem orationem specialem sacerdotum, necesse est vt generalis Oratio Litaniæ agatur a Clero. Primò, vt serenetur mens sacerdotis ad intel-

ligenda, quæ ore dicit. Secundò, vt dignus sit loqui Deo, quantum humana conditio patitur. Tertiò, vt in iudicio misericordiæ repellantur a mente vanæ cogitationes, quæ accidunt visu, auditu, cæterisque sensibus, vt in oratione sola inuisibilia mens cogitet. Ideo autem *Kyrie eleison*, Latini Græcè; & Græci aliqua Latinè proferunt; quia quædam Græca honestius quam Latina; & quædam Latina melius quam Græca sonant: & vt vnum populum nos esse ostendamus, vnumque Deum, vtrumque populum credere. Gregorius Secundus Romanus Pont. præcepit à Clero cantari *Kyrie eleison*, quod apud Græcos ab omni Populo cantabatur. A

DE GLORIA IN EXCELSIS DEO.

TElesphorus natione Græcus constituit, vt hymnus diceretur Angelicus, hoc est *Gloria in excelsis Deo*, tantum in nocte Natalis Domini. Symmachus quadragesimus quintus post Telesphorum constituit, vt omni die Dominico, & in Natalitijs Martyrum, idem hymnus cantaretur. Sacerdos quando dicit, *Gloria in excelsis Deo*, Orientis partes solet respicere, in quibus ita solemus Deū requirere, quasi ibi propria eius sedes sit; cum alioquin sciamus eum vbique esse. Vel secundum sanctum Augustinum in oratione Domini in Monte, conuertimur ad Orientem, vnde cœlum surgit; non tanquam ibi sit Deus, qui vbique Maiestatis potentia præsens est; sed vt admoneatur animus, ad naturam excellentiorem, id est ad Dominum, se conuertere. Ac etiam dicimus, *Gloria in excelsis Deo* cantandum; quoniam ineffabilis in Excelsis facta est, quando Christus transitu suo animas Sanctorum copulauit consortio Angelorum, vt Angelus in Natiuitate annunciauit. B

DE PRIMA MISSÆ ORATIONE.

QVando dicimus, *Pax vobis*, vel *Dominus vobiscum*, quod est salutatio, ad populum sumus versi. Quem salutamus, faciem præsentamus, excepto vno, quod est in præparatione hymni ante *Te igitur*, ibi occupati ad instituendam intentionem deuotissimam, quam habemus in offerendo sacrificio; congruentius est ibidem versos nos esse, quam retro respicere. Salutauit in veteri Testamento Angelus Gedeon, dicens: *Dominus tecum Virorum fortissime.* Et iterum dixit Dominus; *Pax tecum*; & in lib. 2. Paralipom. *Audi me Asa, & omnis Iuda, & Beniamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo.* Responsio nostra: *Et cum spiritu tuo*, ex Pauli epistola secunda ad Timoth. sumpta est. Hac salutatione Episcopi, & responsione Populi, intelligimus vnum debere esse affectum Episcopi, & Populi, siue hospitium vnius Domini. Deinde reuertitur Episcopus ad Orientem, & dicit, *Oremus*: & deinde sequitur Oratio, siue Benedictio; sic & Christus antequam ascenderet in Cœlum, *Benedixit eis*, sicut scriptum est in Euangelio Lucæ. Vtroque nomine Benedictionis, & Orationis, vocatur Oratio Sacerdotis. C

Sequitur Collecta: sic dicta, quod ex multis sermonibus vna colligatur Oratio: siue à collectione, & societate Populi dicitur, qui tunc in vnum concurrens colligitur. Ideo autem in omnibus Collectis interponitur: *Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum*: vt omne quod datur à Patre, intelligamus per Filium mediatorem eius nos accipere; cuius hæreditas sumus. Et impossibile est æterna Dei beneficia per aliam viam decurrere ad nos, quàm per ipsum: Dicente ipso Christo; *Quodcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.* Dicens vero Sacerdos: *Qui tecum viuit & regnat, &c.* admonet Populum, vt credat Filium Dei viuere, & regnare semper sine initio, & sine termino, & vnam potestatem habere æqualiter cum Patre & Spiritu Sancto, atque vnam substantiam. *Amen* vero Confirmatio est Orationis à Populo; nempe; ita nos credimus, sicut tu dicis, Filium Dei ante omnia sæcula regnare &c. D

Deinde

A

DE SESSIONE EPISCOPI.

DEinde Christus ascendit in Cœlum, vt sedeat ad dexteram Patris. Episcopus, quia Vicarius est Christi, debet hic ad memoriam nobis reducere Christi ascensionem, & sedem. Quapropter ascendit in sedem post opus, & laborem ministerij commissi. De ijs, qui ascenderunt cum Christo, aliqui sedent, aliqui stant. Per eos, qui sedent, demonstrantur membra Christi in pace quiescentia; per eos, qui stant, in certamine posita. Caput, & membra vnum corpus, quomodo Christus in aliquibus sedet, in aliquibus stat, aliqui ascendentium sedent, aliqui stant.

DE OFFICIO LECTORIS ET CANTORIS.

LEctor dicitur, quia lectione fungitur, vt ait Isidorus: Lectio dicitur, quia non cantatur, vt Psalmi, vel Hymni; sed legitur. Cantus post sessionem sequitur lectionem, quæ legitur; & talis cantus vocatur Responsorius, quòd alio definente, alius respondeat. B Possumus etiam officio Cantoris Prophetas intelligere. Lectio Legis, & Prophetarum frequentabatur etiam à populo antiquitus; vnde habetur in Actis Apost. ibi: *Et ingressi Synagogam die Sabbatorum sederunt. Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt ad eos, &c.* Ex Responsorio admonetur Cantor, seu Prædicator, quomodo doctrinam, quæ præcessit in Lectione, exerceat; vt dulcedine suæ imitationis plurimos sibi adsciscat: & coniuncti corda multorum excitent ad compunctionem, & lacrymas.

DE ALLELVIA.

CAntus Alleluia antiquus est Hebræorum; cuius expositio duorum verborum compositione consistit, nempe *Laus Dei.* De cuius mysterio Ioannes in Apocal. refert, audiuisse vocem cœlestis exercitus Angelorum, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem validorum tonitruum, dicentium Alleluia: & propterea a nobis canitur Alleluia; vt ostendamus nos colere eundem Deum C in terris, quem colunt Angeli in Cœlis; ac etiam cùm sit illud vnum ex decem nominibus, quibus vocatur Deus apud Hebræos.

Alleluia cantatur per festos dies in recordatione æternæ lætitiæ, in quo totum canitur dexterum, quod Ecclesiæ lætitiam, & Domini laudem sine tristitia retinet; nempe: *Dominus regnauit, exultet terra. Lauda anima mea Dominum. Iubilate Deo omnis terra: &c.*

At vero, qui in laboribus & sudoribus se adhuc esse conspiciunt; non competit eis adiungere laudibus Dei Alleluia; quod non huius temporis laudes, sed æternæ vitæ gloriam significat. Vnde mos inoleuit; quod in diebus Septuagesimæ vsque ad Pascha non cantetur, quia sunt dies luctus & pœnitentiæ. Iuo Carnoten. de Sacramentis Dedicationis.

Canitur Alleluia post Graduale; Canticum lætitiæ post luctum pœnitentiæ summopere nitentes exprimere magnitudinem consolationis, quæ reposita est illis qui lugent; vt illuc rapiantur, vbi Sancti exultabunt in gloria, & lætabun- D tur in cubilibus suis. Rupert Abb. De Diuin. Offic. lib. 1. cap. 35.

DE ASCENSV IN PVLPITVM.

LEctor, & Cantor in gradum ascendunt more antiquorum, iuxta illud, quod scriptum est in Esdra: *Stetit autem Esdras Scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum.* Et paulò post; *Super vniuersum quippe Populum eminebat.* Et in Paralipomenon: *Fecerat Salomon basim eneam, & posuit eam in medio Basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, &c.* Verum quia Salomon, quasi

Rex,

Rex, basim fecit æneam: Porro Esdras, quasi minoris potentiæ, gradum ad loquendum ligneum constituit: sed non minoris perfectionis, sacramentum est putandum, ligneum Gradum, quàm Basem habere æneam. Nam sicut æs pro diuturnitate perdurandi, vel suauitate sonandi, Diuinis competit sacramentis, quæ nulla sæculorũ longitudine deficiunt; *Et in omnem terram exiuit sonus eorum*: Ita etiam lignum eisdem aptissimè congruit, propter trophæum Dominicæ Passionis; vnde merito fiduciam liberè verbum Dei prædicandi obtinet. A

DE DIACONI ASCENSIONE IN TRIBVNAL.

Tribunal vocat Cyprianus Gradum, super quem ascendit Diaconus ad legendum, sic scribens ad Clerum de Celerino Lectore ordinato, ibi: *Quid aliud, quàm super pulpitum, idest super Tribunal Ecclesiæ, oportebat imponi; vt loci altioris celsitate subnixus, & Plebi vniuersæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta, & Euangelium Domini, quæ fortiter, & fideliter sequitur? Vox Dominum confessa in ijs, quæ Dominus loquutus est, audiatur*. Post sessionem, modo surgendum est ad verba Euangelij. B

Anastasius natione Romanus, vt legitur in actibus Episcopalibus, constituit, vt quotiescunque Euangelia sancta recitantur, Sacerdotes non sedeant, sed curui stantes, Dominica verba intente audiant, & adorent vt in Decret. de Consecrat. distinct. 1. Can. Apostolica in ordine. 68. Deinde ponit Episcopus thymiama in thuribulum super prunas, vt suauem odorem excitet. Thuribulum Corpus Christi significat, in quo est ignis, scilicet Spiritus sanctus, ex quo bonus odor procedit, quem vnusquisque electorum ad se vult rapere. Deinde Diaconus petit a sacerdote Benedictionem, vt cor eius Dominicis verbis adhæreat; & vt non exhalent verba imposita, neue introeant noxia; signo Crucis facto manu sacerdotis super caput eius, munitur. Salutante Diacono congruit, vt sacerdos, & omnis populus, vertant se ad Orientem, & faciant Crucem in frontibus suis. Quoniam sedes verecundiæ in fronte solet esse: siquidem Iudæi erubescunt credere in illum, quem norunt Cruci fixum, vt Apostolus dicit: *Nos quidem prædicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum*. &, *Credimus per eundem saluari*. C

Duo Cerei, qui portantur ante Euangelium, Legem, & Prophetas designant præcinuisse Euangelicam doctrinam. Cerei quoque Euangelium præcedentes, demonstrant, gratia Euangelij mundum illuminatum, qui erat in tenebris peccatorum. Thuribulum verò opinionem bonarum virtutum procedentem de Christo ante Euangelicam doctrinam: quia priùs Iesus fecit, & postea docuit. Excelsior locus, in quo legitur Euangelium, eminentissimam doctrinam Euangelicæ prædicationis. Status inferior cereorum monstrat, inferiorem esse Legem, & Prophetas Euangelio.

Verba Euangelij Leuita pronunciaturus contra Septentrionem faciem vertit: vt ostendat, verbum Dei, & annunciationem Spiritus sancti contra eum dirigi, qui semper Spiritui sancto contrarius extitit, & in nullo ei communicat. Sicuti etiam per Austrum, qui ventus est calidus, & leniter flat, Spiritus sanctus designatur, qui corda ad amorem dilectionis inflammat; ita & per Aquilonem, qui frigidus est, Diabolus intelligitur, qui eos quos possidet, ab amore Charitatis torpentes, & frigidos reddit. Quod autem per Aquilonem Diabolus designetur, ostendit Propheta dicens: *O Lucifer, qui dicebas in corde tuo, Sedebo in lateribus Aquilonis, &c.* D

Salutat populum dicens, *Dominus vobiscum*, quatenus corda illorum à mundanis cogitationibus Dominus emundet, & ad suscipienda verba salutifera aperire dignetur. Dicit Diaconus: *Sequentia sancti Euangelij secundum Matthæum*: vt ea quæ sequuntur post salutationem in illa lectione secundùm illud Euangelium contineantur. Hinc sequitur Euangelium, quod de Græco in Latinum sonat *Bonum nuncium*: & quod est melius nuncium, quàm istud: *Penitentiam agite, appropin-*

propin-

A *propinquauit enim Regnum Cælorum?* Seu quæ dicuntur in Euangelio de Incarnatione, Miraculis, Passione, Resurrectione, Ascensione Filij Dei, &c. Post recitatum Euangelium iterum signo Crucis Populus se munire festinat, vt quod ex diuinis eloquijs ad salutem percepit, signatum sigillo Crucis permaneat, ne à mentibus eorum Diabolica fraude euacuari valeat.

Quòd Dalmaticam non nisi festis diebus induit Diaconus: non autem tempore Quadragesimæ seu Aduentus: hoc significat, quod rationem sublimium Sacramentorum, non nisi postquam glorificatus est Dominus Iesus, & Spiritus Sanctus aduenit, Discipuli portare potuerunt; Nam tunica illa rationem sublimium significat. Rupertus Abbas, de Diuinis offic. lib. primo cap. 36.

Subdiaconus apertum circumfert Euangelij librum, omnibus religioso osculo salutandum, quem ad introitum portauerat clausum; quia post prædicationem Christi cœpit lex credentibus, quam antea gestabat clausam, apertam ostendere fidem Euangelicam. Rupertus Abbas lib. 2. cap. 1.

B Cerei extinguuntur post Euangelium, quia eiusdem prædicatione Lex & Prophetæ cessarunt. Amalarius & alij.

DE SYMBOLO.

OCcasione Concilij Aquisgranensis de anno 809. in quo fuit quæstio de processione Spiritus sancti; Dum apud Hispanos, & Francos additæ fuissent Symbolo Constantinopolitano quatuor syllabæ, nempe, FILIOQVE; Qua re ad Leonem Papam à Carolo Imperatore per Legatos delata: Etsi permiserit Leo symbolum cani, prohibuit tamen, ne cum eo additamento caneretur. Cæterum Walfridius Strabo de rebus Eccles. cap. 22. tradit, vsum cantandi in Ecclesia symbolum, a tempore damnatæ Felicianæ Hæresis in Gallia, atque Germania fuisse frequentatum. Vt verò Constantinopolitanum potius, quã Nicenum caneretur, ea ratione factum, quòd aptum videretur modulis Musicis: ex Baronio anno 809. & ibidem Spondanus numero 4. Verùm quia deinde C Aquileiensis Patriarcha conspirauerat vnà cum Photio aduersus Ecclesiam Latinam, quòd Spiritus Sanctus à Filio non procederet: Ideo Leo Magnus Romanus Pontifex in epistola ad Turbium Episcopum; Itemque vniuersæ Galliarum, & Hispaniarum Ecclesiæ scripsit: quamuis Ecclesia Romana antiquitatis tenacissima, diutius recusauerit additamentum illud *Filioque*, in symbolo Constantinopolitano; tamen deinde Romani Pontifices inserendas in symbolum decreuerunt illas quatuor syllabas, *Filioque*, propter proteruiam prædictorum; vt ex Baronio anno 883. vbi Spondanus nu. 3. & 4. & habetur in Synodo Toletana 3. tom. 2. Conciliorum. *Pro firmitate Fidei Catholicæ, nostra decreuit authoritas, vt propter roborandam gentis nostræ nouellam confessionem, omnes Hispaniarum, & Galliciæ Ecclesiæ hanc regulam seruent, vt omni sacrificij tempore ante communicationem Corporis Christi, & Sanguinis, iuxta Orientalium partium morem vnanimiter clara voce sacratissimum fidei recenseant symbolum, &c.*

Successu temporis, refert Berno Agiensis Abbas de rebus ad Missam spe-D ctantibus cap. 3. cùm Romani Presbyteri ab eo interrogarentur, cur post Euangelium (vt in alijs Ecclesijs fiebat) symbolum non cantarent? illos respondisse, quòd Romana Ecclesia non fuisset aliquando vlla hæreseos fæce infecta, sed secundum sancti Petri doctrinam in sodalitate Catholicæ fidei permaneret inconcussa; nec ideo necessarium esse symbolum ibidem cantando frequentare, vt in alij partibus. Additque dictus auctor, nihilominus Imperatorem Benedicto Papæ persuasisse, quod etiam Romani Pontifices ad publicam Missam symbolum decantarent; vt mox obseruatum refert etiam Baronius anno 1024. vbi Spondanus num. 3.

DE OFFERTORIIS.

A

OFfertoria, quæ in sacrificiorum honore canuntur, Ecclesiasticus liber cap. 50. indicium est, Veteres cantare solitos, quando Victimæ immolabantur; sic enim inquit: *Porrexit Sacerdos manum suam in libatione, & libauit de sanguine Vuæ, & fudit in fundamento Altaris odorem Diuinum excelso Principi. Tunc exclamauerunt filij Aaron in tubis ductilibus, & sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Domino.* Non aliter, & nunc in sono tubæ, id est vocis, prædicatione cantus accendimur, simulque corde & opere laudes Domini declarantes, iubilamus in altum; in illo scilicet vero sacrificio, cuius sanguine saluatus est mundus. Ac etiam quia dum Turba cantabat *Hosanna*; tunc Christus vota eorum suscipiebat. Et propterea huiusmodi oblationes semper in Missarum solemnibus offerendas præcipit Gregor. Papa VII. vt in Decret. de Consecrat. distinct. prima, can. Omnis, in ordine 69. & hoc ad memoriam, quod Deus per Moysem dixit: *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* B

Offerenda inchoatur in Missa, quando sacerdos dicit, *Dominus vobiscum*; & finitur, quando excelsa voce dicit, *Per omnia sæcula sæculorum.* Christus cum venire dignatus est in Hierusalem die Palmarum, & ibi expectaret diem Immolationis suæ, in illo consummata est omnis immolatio Hebræorū. Dicitur, *Dominus vobiscum*; Quoniam Dominus salutauit Turbam venientem sibi obuiam, cum talis esset consuetudo Iudæorum. Dicitur, *Oremus*: Quoniam oratione serenantur corda ad cognoscendum Dominum. Deinde Sacerdos ad Altare *disponit oblationes*, quas immolaturus est Domino in sequentibus Missæ: sic Christus post oblationes canentium Templum introiuit, ibique se præsentauit sibi, Deoque Patri ad immolationem futuram. Postea dicit Sacerdos *Secreta*; Quoniam Agnus Paschalis latebat in Christo, qui erat immolandus; quod non solum Iudæis, sed & Apostolis, & cæteris erat secretum vsque ad diem Cœnæ. Ac etiā tale silentium post Offerendam denotat memoriam Dominicæ Passionis; cum Christus non palam ambularet, & Discipuli conticescerent. Rupert. Abb. de diuin.offic.lib.2.cap.4. Interim ponitur Sindon, seu *Corporale* in Altare: vt sicut ille mundus est, & nitet suo splendore; ita intentio offerentium simplicitate niteat coram Deo. Corporale, cui superimponitur Corpus Dominicum, non aliud quàm lineum esse oportet; quoniam Ioseph Linteum mundum legimus emisse, vbi corpus Dominicum inuoluit. *Lauat Sacerdos manus suas* more priorum Sacerdotum, vt extersæ sint à tactu. Lauatio manuum, munditiam cordis significat per lacrymas, & compunctionem. Et de hac ablutione, quæ fit circa Offertorium, S. Dionys. Areopag. de Eccles. Hierarch. cap. 3. inquit: *Ablutio illa non fit ad delendas corporis sordes, quæ iam lotæ fuerant; sed in symbolum, quod oporteat nos à peccatis omnibus mundari; & ad designandam animi puritatem: atque ideo abluuntur non manus, sed solæ extremitates digitorum: ad designandum, non solum grauia, sed etiam leuissima peccata esse tollenda.* Idem affirmat Clemens Papa lib.8. Constit. cap. 5. Cyrill. Catech. 5. Mystic. S. Thomas 3. parte, quæst. 83. art. 5. ad primum. Neque quisquam de plebe ibi lauari, sed ipse Pontifex iussus est, & filij eius; quia magnorum virorum sicut perfectior vita; sic & compunctio solet esse sublimior. *Orat* pro suis proprijs delictis remissionem, vt dignus sit accedere ad Altare, & ad tactum oblatarum. Diaconus *miscet aquam vino*: Quoniam, vt inquit sanctus Cyprianus, lib.2.epist. 3. quem refert Isidor. De Eccles. offic.lib.primo cap.18. Christo populus adunatur, & credentium plebs in eum, in quem credidit, copulatur, & iungitur: & hæc sic miscentur in Calice, vt inuicem separari non possint; & si quis vinum tantum offerat, Sanguis Christi incipit esse sine nobis: si vero aqua sit sola; incipit plebs esse sine Christo. Alexander Romanus Pont. in ord. 6. ideo decreuit quod sicut de latere Crucifixi Domini effluxit Sanguis & aqua; ita aqua vino in consecratione misceatur,

C

D

nec

A nec vnum sine altero offeratur. Sacerdos ante orationem Præfatione præmissa parat mentes Fratrum dicens, *Sursum corda*. Quapropter Apostolus admonet instantes orationi, vigilantes in ea, docens, eos impetrare quod postulant, quos Deus vigilantes videt. Et propterea S. Cyprianus serm. 6. de orat. Dominic. relatus in Decret. de consecrat. dist. prima can. Quando. in ord 70. inquit: *Ideo & Sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes dicendo, Sursum corda; vt dum respondet Plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur, nihil se aliud, quam Dominum cogitare debere.*

De Præfatione seu de Hymno ante Domini Nostri Passionem.

Hymnus ideo dicitur, quia refertus est gratiarum actione, & laudibus Angelorum, qui solent adesse consecrationi Corporis Christi. Reuocat hoc nobis ad memoriam, quod Christus in Cœna multa locutus est cum Discipulis, & Hymnum cantauit, vt refert sanctus Ioannes, in quo precatus est Patrem pro Discipulis suis. Refert Beda talem hymnum fuisse exemplum cantus Ecclesiastici; ac etiam refert Paulus Burgensis, Iudæos loco gratiarum actionis post cœnam septem Psalmos recitare solitos, incipien. à psalmo 112. *Laudate pueri Dominum*, cum sequentibus: quod refert etiam Maldonatus in Matth. cap. 26. num. 30. Quales autem Præfationes in Missa sint cantandæ, referuntur a Pelagio II. Papa & in Decreto de consecrat. distinc. 1. cap. Inuenimus in ord. 71.

B Prædicto Hymno subsequitur alter additus à Sixto Papa, vt in Gestis Pontificalibus legitur, videlicet: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Idem hymnus duorum ordinum voces continet Angelorum, vt in præcedentibus verbis: ordo hominum dicit, *Osanna in Excelsis, Benedictus, &c.* Quam partem hymni cantauit Turba precedens Dominum in die Palmarum. Vnde quia superna Ciuitas ex Angelis & hominibus constat; merito sancta Ecclesia, quæ illis socianda est in Cœlo, iam nunc ipsis vocibus Deum laudat in terris, quibus enim sancti Angeli laudant in Cœlis.

C Dicitur in prædicto Angelorum Hymno, *Sabaoth*, quod vnum est ex decem nominibus Dei apud Hebreos & interpretatur *Exercituum*, siue *Virtutum*, vel *Militiarum*; quia omnes exercitus & militiæ, Virtutesque Angelorum illi seruiunt. In verbis autem turbarum laudantium Dominum venientem Hierosolymam, atque dicentium, *Hosanna in excelsis* &c. ita post laudem, & gloriam sanctissimæ Trinitatis adiungitur etiam gratiarum actio de aduentu Saluatoris, qui pro salute nostra *Homo factus est*: Quod enim dicit *Hosanna*, interpretatur, O Domine saluum me fac, seu saluifica in excelsis. Huc vsque Præfatio: hinc Obsecratio sequitur.

TE IGITVR.

Ad solum autem Patrem dirigitur oratio (quæ initium est Canonis;) cum totius sanctæ Trinitatis, sicut vna est Diuinitas; ita æqualis honor, & glorificatio. Id Apostoli, sancto per eos ordinante Spiritu, sanxerunt; vt qui multorum Deorum errores vnius Dei predicatione nitebantur euellere; sub Trinitatis Sacramento vni Personæ in sacrificiorum ritu esse supplicandum decernerent; ne qui vnum Deum prædicabant, in pluralem Diuinitatis numerum incidisse arguerentur: & quia Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnius Deitatis, vnius naturæ, vnius substantiæ, vnius denique potestatis existunt; vna ex eis persona propter vnitatis mysterium retinendum, in sacrificio inuocaretur. Nec alia debuit, nisi quæ prima est, in qua duæ cæteræ naturaliter existunt. *Obsecratio.*

D Hæc oratio secretè etiam dicitur, quia magisterio suo Dominus secretò nos orare pæcepit in abditis, & secretis locis, in cubiculis ipsis; vt sciamus ipsum audire, & videre omnes, & abdita & occulta penetrare; nec vocis, sed cordis, auditor

auditor est; nec clamoribus admonendus, qui cogitationes hominum videt. A

Refert etiam Albinus de Diuin offic. Idcirco consuetudo venit in Ecclesia, vt tacite ista obsecratio atque consecratio a sacerdote cantetur; ne verba tam sacra, & ad tantum mysterium pertinentia vilescerent; dum penè omnes per vsum ea retinentes memoriæ, per vicos & plateas, alijsque locis, vbi non conueniret, ea decantarent. Inde fertur quòd antequam hæc consuetudo inoleuisset, cum Pastores ea decantarent; diuinitus percussi fuerint.

Exercet hic sacerdos vnà cum Ecclesia, spiritali desiderio intrans in sacrarium Dei supremum & æternum, tres orationes; id est pro vniuersali Ecclesia, pro fratribus specialibus, & pro Clero sacerdotum; ita etiam Christus in monte Oliueti ante suam proditionem.

De Institutione Domini in consecrando Corpore & Sanguine.

B

Sacrificium Laudis.

Offertur hoc sacrificium Laudis Deo a tota Ecclesia Catholica, vt ex his verbis: *Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio*. & deinde: *Qui tibi offerunt*. Quod enim adimpletur propriè ministerio sacerdotum; hoc generaliter agitur fide, & deuotione cunctorum. Sacrificium dicitur Laudis, quia in laude illius offertur: non enim nostra illi damus, sed sua reddimus.

Recensetur in hoc sacrificio memoria sanctissimæ Virginis, & omnium Sanctorum: propter merita namque & intercessionem iustorum, Dominus miseretur. Sic & Moyses pro Populo precante intercedens, Patrum facit mentionem: Ezechiæ auxilium petenti dicitur: *Ciuitatem hanc protegam propter te, & propter Dauid seruum meum*. Postulat Ecclesia suffragia Martyrum; non tamen sacrificat Martyribus, sed vni Deo & Martyrum & nostro.

HANC IGITVR OBLATIONEM SERVITVTIS NOSTRÆ.

Quam Obsecrationem Gelasius principaliter composuit: sed B. Gregorius addidit hunc versiculum: *Atque ab æterna damnatione &c.* Quibus verbis sacerdos præmissa oratione munera subsequitur; & adorans loquitur sapienter, quæ pacis sunt: ne in æternum pereat, sed gloriam consequatur. C

Consecratio.

Huc vsque Obsecratio; hinc sequitur Consecratio, seu sacrificium Immolationis Corporis Christi pro peccatis, ex Apostolo ad Timotheum: *Qui venit in hunc mundum peccatores saluos facere*; & cum sit Dominus omnium, voluit Hostia fieri pro peccatoribus, qui non poterant Deo offerre sacrificium in reconcillatione peccatorum.

Incipit Consecratio ex his verbis, *Quam oblationem &c.* Oratur Deus vt sit illa *Benedicta, Adscripta, & Rata*; id est, in numerum placitorum sibi recepta. Hoc autem quod sequitur: *Qui pridie quam pateretur*, vsque *In mei memoriam facietis*; Apostoli in vsu habuerunt post Ascensionem Domini; & sicut Dominus Apostolis, sic Apostoli generaliter Ecclesiæ tradiderunt, vt in prima Corinth. cap. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit Panem, &c.* Christi ergo virtute & verbis, iste Panis & Calix ab initio consecratus est, & semper consecrabitur: Ipse enim loquens per Sacerdotes sua verba, cœlesti benedictione sanctum Corpus & Sanguinem suum perficit. D

Quod autem ait: *Sumite ex eo omnes*; Commendatio est vnitatis; vt per hoc mysterium Christo participantes, vnum simus omnes in illo; sicut Apostolus ait: *Vnus panis, vnum corpus multi sumus.*

Accipit Sacerdos Panem manibus suis, vt eadem, quæ Christus fecit, & nos faciamus. De Crucibus, quas solemus diuerso modo facere super Panem, & Vinum; An Dominus quando benedixit Panem, fecisset simile signaculum; non est

certum.

A certum, cum nondum esset erectum vexillum sanctæ Crucis: At modo scimus nobis necessarium, ex August. in Ioannem homil. 64. quod nisi adhibeatur in sacramentis, & sacramentalibus; nihil perficitur. Sacerdotem etiam priscis temporibus, post sacrosanctæ Eucharistiæ consecrationem, consueuisse eandem in altum extollere, & Populo ostendere, testatur Anastasius Sinaita de sacra Synaxi. In eo Pane commendauit Christus Corpus suum, & in Calice Sanguinem suum, atque subiunxit: *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Quare subdit Sacerdos voce sua, & plebis: *Vnde & memores Domine nos serui tui, sed & plebs tua eiusdem Christi Filij tui Domini nostri tam beatæ Passionis, necnon ab Inferis Resurrectionis, sed & in Cælos gloriosæ Ascensionis, &c* Quorum primum Ecclesiæ vulnerat charitatem, alterum confortat fidem, tertium lætificat spem.

Vbi etiam dicens, *Hostiam puram, Hostiam sanctam*, &c. quinquenarium Crucis signaculum Corpori, & Sanguini Christi imprimit. Hæc sunt illa foramina viuentis Petræ, in quibus immaculata Columba residet, scilicet Ecclesia, quæ
B quinque Dilecti sui plagas fida tenet & contemplatur memoria. Rupert. Abb. de diuin. offic. lib. 2. cap. 12. Et subdit Sacerdos: *Supra quæ propitio & sereno vultu respicere digneris, &c.* Non quod vultus Dei aliquando mutetur; sed tunc super nos serenat & illuminat vultum suum, quando declarat super nos misericordiam suam. Precatur dein Sacerdos: *Supplices te rogamus; iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, & in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, &c.* Vnde Sanctus Gregorius inquit: *Vno eodemque tempore ac momento, & in excelsis rapitur ministerio Angelorum consociandum Corpori Christi, & ante oculos Sacerdotis in Altari videtur.* Et B. Augustinus de eodem sublimi Altari sic inquit: *Est quoddam Altare Dei inuisibile, ad quod non accedit iniustus: ille solus accedit, qui ad ipsum securus accedit.* Hæc ex Patrum verbis posita sunt, ne quis carnaliter æstimet in Cœlis esse Altare corporeum; sed potius intelligamus sublime Altare Dei, rationale, & intelligibile, esse in electa & rationali creatura, quæ in contemplatione Dei sublimata, & sibi inuicem per Christum vnita, ve-
C rum, & sublime Altare Dei existit; ad cuius vnitatem adiungitur nunc per fidem, & in futuro per Diuinæ contemplationis speciem omnis multitudo Electorum. Postea inclinato Capite Christus emisit spiritum, & Sacerdos inclinans se; & hoc quod vice Christi immolatum est, Deo Patri commendat. Sanctus Ioannes Chrysostomus inquit, quod coniunctim prolata est Passio Christi, & nostra confessio peccatorum, vt non timeremus dura pati pro peccatis nostris. Et Centurio Gentilis confitetur: *Verè hic homo iustus erat*; quod designat Sacerdos per mutationem vocis, *Nobis quoque peccatoribus*. Sicut etiam Iudæi percutiebant pectora sua, & Latro confitebatur: *Verè &c.* Præterea ex Concilio Cabilonensi 2. vt in decret. de Consecrat. distinct. prima Can. visum in ord. 72. habetur, vt in omnibus Missarum solemnijs Oratio fiat pro Defunctis; quas orationes faciendas pro omnibus in Catholica societate, est antiquitus obseruatum: Præcedunt enim fideles de corpore exeuntes ad eum; sed non recedunt ab Ecclesia, qui præcedunt cum signo fidei.

D

DE ORATIONE DOMINICA.

AMalarius de Ecclesiasticis officijs lib. 4. cap. 33. refert orationem Dominicam ad Missam dici ab Apostolis sumptam, non autem à Græcis, & vt ad ipsam solum orationem, oblationis Hostiam consecrarent. Berno Abbas de quibusdam ad Missam spectantibus, cap. 1. Dominica oratio dicitur excelsa voce, cum cæteræ secreto dicantur quia ex Apostolo Paulo, cum quis precatur, non pro se tantum precetur: & ideo non dicimus, Pater meus, qui es in cœlis, nec Panem meum, nec Dimitte mihi: sed, *Pater noster, Panem nostrum, & Dimitte nobis.* In ijs septem petitionibus, quando dicimus, *Sed libera nos à malo*; compre-

hendimus aduerſa cuncta, quæ contra nos molitur Inimicus: Præterita, Præſentia, & Futura. A

Dicitur Oratio Dominicalis expanſis manibus; quia nos inter orandum ipſo geſtu profitemur Chriſtianos, corpore noſtro ad figuram Crucifixi conformato. Tertull. lib. primo ad Nationes: *Si ſtatueris hominem manibus expanſis, imaginem Crucis feceris.* Et D. Ambroſius ſerm. 56. de Cruce, inquit: *Homo cum manus leuauerit, Crucem peragit; atque ideo eleuatis manibus orare præcipimur, vt ipſo membrorum geſtu Paſſionem Domini fateamur.*

Dominicali oratione expleta; Patena, quæ abſcondita & cooperta ſub Corporali, Palliolo, ſeu velo remanſit, dum ſacra fuerunt peracta; tunc detegitur, vt indicetur, Myſteria omnia veteris Teſtamenti prius occulta, tunc reſerata & patefacta fuiſſe per Chriſti mortem in Cruce; cum ipſe dixit, *Conſummatum eſt.* Rupertus Abbas, & alij ſupra adducti.

DE IMMISSIONE PANIS IN VINVM. B

QVamdiu in homine vigent caro, & ſanguis, ſpiritus adeſt. In iſto officio monſtratur, ſanguinem fuſum pro noſtra anima, & carnem mortuam pro n...ro corpore redire ad propriam ſubſtantiam, atque ſpiritu viuificante vegetari hominem nouum, vt vltra non moriatur, qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. Crux, quæ formatur ſuper Calicem particula oblata, ipſum nobis corpus ante oculos præſcribit, quod pro nobis Cruci fixum eſt.

Tripartita ſacratiſſimæ Hoſtiæ fractura ſanctæ Trinitati oblationem aſſignat: particulamque vnam, quæ Perſonam inſinuat Filij, ſacro Sanguini demiſſam immergit.

DE PACIS OSCVLO.

SAcerdos dicit: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*; per quam conſtet populum ad omnia, quæ in Myſterijs aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum; ac finita eſſe, Pacis concludentis ſignaculo demonſtrentur. C
Ac etiam eleuatio vocis, bonum ſignificat nuncium Dominicæ Reſurrectionis, dicente; *Pax Domini &c.* Rupert. Abb. lib. 2. cap. 16. de diuin. offic. Et hanc Pacem ante Communionem dari inſtituit Innocentius Primus, vt refert Strabo de rebus Eccleſiaſticis cap. 22. columna vltima. Et de oſculo Pacis dicemus infra latè cap. 59.

DE AGNVS DEI.

SErgius Papa conſtituit, *vt Agnus Dei* caneretur, ſicut ſcriptum eſt in Geſtis Pontificalibus; & deprecatio eſt pro populo, qui ſumpturus eſt Corpus Chriſti, vt miſericordia Agni, peccata auferantur. Refert etiam Innocentius de Myſterijs Miſſæ lib. 6. cap. 4. additum propter Schiſma, quod tunc vigebat, vt tertia vice diceretur in Miſſa *Agnus Dei* &c. *Dona nobis Pacem.*

DE EVCHARISTIA. D

EVchariſtia ſumenda eſt poſt oſculum Pacis: ſicut vnus Panis ſumus in Chriſto, ſic & vnũ cor debemus habere: Ipſa vnitas vt teneatur, admonemur per oſculũ Pacis; cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apoſtolus dicens: *Vnus Panis, & vnum Corpus ſumus.* At nos imitantes Zacchæum, & Centurionem, qui ambo honorificauerunt Chriſtum, dicamus: *Non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres:* & quemadmodum venerabilis antiquitas in Eccleſiam induxit hunc ritum; vt communicaturi dicăt ex Origene, *Domine non ſum dignus*: ita & nos peccatis miſeri miſericordiam conſequamur. Sacerdos cum Euchariſtiam alijs antiquitus ſumendam traderet, quid daret, conteſtabatur dicens, *Corpus Chriſti.*

A *Christi*; Et qui accipiebat, idipsum verum esse profitens, dicebat: *Amen.* hoc est verum; tradit Ambros. Tertull. & alij relati per Baronium anno. 57. vbi Spond. num. 42.

DE VLTIMA BENEDICTIONE.

Dominus ante ascensionem in Cœlum duxit discipulos in Bethaniam, Benedixit eis, & ascendit in Cœlum. Hunc morem tenet Sacerdos, vt post omnia sacramenta consummata, benedicat populo, atque salutet. Et hoc dicto populum excitat ad agendas Deo gratias pro acceptis beneficijs; quia profecto Redemptore, & ad dextram Patris sedente, & interpellante pro nobis, perseuerant eius Apostoli dicentes nobis; *Semper gratias agite, sine intermissione orate*. Ephes. 5. & 1. Thesal. cap. 5. Benedictionem dari a Sacerdotibus solitam Populo, antiqua per Moysem Benedictio comprobat, vt inquit Isidorus de Ecclesiast. off. lib. 1. cap. 17. quæ Benedictio populo sub sacramento trinæ in-
B uocationis iubetur: ait enim Dominus ad Moysem in lib. Numer. cap. 6. *Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & custodiat te: Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem*. Deinde reuertitur ad Orientem, vt se commendet Domini Ascensioni. Dicitque Diaconus; *Ite, Missa est*. Singularis enim legatio Christi missa est pro nobis ad Patrem, vt pro nobis ostendat, quale genus mortis pertulerit; de qua legatione inquit Ioannes: *Sed & si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum*; & refert Fortunatus de Eccles. offic. lib. 3. cap. 36.

Hæc de augustissimo Missæ sacrificio præcipuè diximus, etiam ex priscis Ecclesiæ ritibus, quoniam non satis est Sectarijs nostri temporis, proprijs conuicijs, & libellis famosis, contumelijs, blasphemijs, sacros Catholicæ Ecclesiæ præsentes ritus impugnare; sed & ipsi denique Corpori, & Sanguini Domini violentas manus inferre, sanctaque eius conculcare, & contaminare, ac iugem illam Ho-
C stiam sublatam è medio volunt, & abominationem desolationis à Daniele definitam introducere nituntur. Propterea non mirum, si studiosa diuinæ legis Ecclesia Romana paulatim iam protulerit de thesauro suo noua pietatis monumenta, & quoddam velut ex auro, lapidibusque pretiosis religiosi Officij sancto Sacrificio fabrefecerit Diadema: Non quidem sanctius quam erat prius, quando ad sola verba Domini, solamque Dominicam orationem consecrabatur; sed maximè decuit, vt fides, quæ adhuc illo tempore erat rudis; vbi ornari potuit, maximè deauraretur, & earum rerum, quæ superius dicta sunt, veneranda similitudine fulgeret.

De Calicis vsu.
Cap. XI.

D QVi Calices olim in vsu? apud Vvalfridum Strabonem, lib. de rebus Eccles. cap. 24. & Rodulphum Tungrensem de canonum obseruantia, propositione 23. *Ecclesiæ Martyr, & Episcopus Bonifacius interrogatus, si liceret in vasis ligneis sacramenta conficere? respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur; nunc è contra lignei sacerdotes aureis vtuntur calicibus*. Nascente siquidem Ecclesia lignei in vsu Calices erant; sed quia bibuli imbuebantur sacro Sanguine, à Zephyrino Papa, lib. de Pontificibus Romanis in Zephyrino, in vitreos mutati; ex Hieronymo ad Rusticum: *Nihil Exuperio ditius, qui Corpus Domini vimine canistro, & Sanguinem portat in vitro?* Durarunt ex vitro ad Gregorij Turonensis ætatem, de Gloria Martyr. cap. 16. factum hoc narrat: sed tandem ex vitro exclusi, quia fragiles, Remensi Concilio; cap. vt Calix, de con-

de consecr. dist 1. Ex metallo sapor displicuit, quamuis eo vsi Gallus, & Columbanus Abbates. Marmorei Calicis meminit Gregorius Presbyter in Theodoro Archimandrita Sicæorum, cuius supellex argentea in cœnobio nondum vlla erat. Ex auro, & argento apud Augustinum lib.3.contra Crescon. Gramm. cap.29. *Calices duo aurei, item Calices sex argentei.* in Carthensi Ecclesia, idem confirmant acta sub Minutio Fœlice; Quibus inhiabant Donatistæ sacrilega prophanatione. Optatus Meleuitanus lib.6.contra Donatistas. Cæterum in præsenti vnusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stamneo calice sacrificet, habens Corporale de lino candidum, & nitidum; vt in Bulla Innocentij Papæ Quarti super ritibus Græcorum, anno 11. Pontif. num. 13. A

Nec sumptui parcebant; pingebant, cœlabant. Tertull. de pudicit. cap. 7. *A parabolis licebit incipias; vbi est ouis perdita, à Domino requisita, & humeris reuecta, procedunt istæ picturæ calicum vestrorum, si in illis perlucebit interpretatio illius pecudis.*

Addebant etiam pondus & ornatum: Anastas. in Greg.2. *Hic fecit calicem aureum præcipuum diuersis ornatum lapidibus preciosis, pensantem libras triginta: similiter & patenam auream pensantem libras octo, & semis*; Viringus de triplici cœna par. 3. cap. 39. B

De vino & aqua mixto.

Vino aqua mixto vtendum in sacrificio Calicis; Hieronymus de Quæstion. Hebraicis; *Vinum, quod Deo in sacrificium offerebatur, aqua mixtum erat*: Et idem Doctor in Prouerb. cap. 9. vna cum Glossa, & Lyrano in Isai. 55. *Bibite vinum, quod miscui vobis, quia a Christo hæc prædicantur, qui in vna persona Diuinitatem cum Humanitate copulauit.*

Nihilominus aliqui vino abstinebant, sed aqua vtebantur, qui manè antelucano tempore ad synaxin conueniebant; Quos grauissimè Cyprianus erroris monet epist.63. ad Cæcilium, & Chrysostomus homil.83. in Matth. quoniam apud priores tres Euangelistas legimus: *Genimen vitis*, quæ vinũ, non aquam producit.

Et vlterius processit insania, quod in lacte aliqui consecrarunt: de quibus Concilium Braccharense 3, Prooemio: *Quidam in sacrificio Domini relati sunt lac pro vino offerre; Eucharistiam quoque vino madidam pro complemento Communionis credunt populis porrigendam.* C

Alij etiam Mel, & Lac addiderunt: Quod iam ante fuit prohibitum per canon. Apostol. 3. ibi: *Si quis Episcopus, aut presbyter præter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quædam, puta, aut Mel, aut Lac, aut pro vino siceram super Altare obtulerit; vt qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor.*

De Calice ministrali.

Confirmat prædicta sanctus Marcus Euangelista in Liturgia ibi: *Similiter & Calicem postquam cœnauit accipiens, factaque vini, & aquæ commixtione, &c.* Et B. Iacobus frater Domini in Missa Diuina; *Similiter postquam cœnauit, accipiens calicem, & permiscens ex vino, & aqua, & adspiciens in Cœlum, &c.* Viringus de triplici cœna par.3. cap.45.

Communi vsu vulgo sub vtraque specie communicabatur. Gregor. homil.22. in Euangel. *Quid sit sanguis Agni, non iam audiendo, sed bibendo.* His seruiebant ministrales Calices, quod ijs Christi sanguis populo ministraretur; Author vitæ Pontific. in Sixto III. *Calices ministrales duos obtulit pensantes singulos libras tres.* Et suo, quem Ecclesiæ dicauit B. Remigius, apud Amalarium hos versus inscripsit. D

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro
Iniecto: æternus quem fudit vulnere Christus,
Remigius reddit Domino sua vota sacerdos.

Et ministri, qui populo impertiebantur. De Beato Laurentio, S. Leo serm. de eo ipso: *Qui non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione Eucharisticæ substantiæ eminebat.* Et sanctus Ambrosius lib. 1. offic. cap. 41. vbi in persona einsdem Laurentij ad Pontificem Sixtum: *Num degenerem me probasti? experire certè vtrum idoneum ministrum elegeris: cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem: cui consummandorum consortium sacramentorum, huic consortium tui Sanguinis denegas?*

De

A De Canna, siue Fistula, & Calamo, B. Rhenanus scholijs in Tertullianum: *Non possum celare studiosos antiquitatis Christianæ. Laicos olim canna solitos haurire Dominicum sanguinem è calice; quod pridem mihi indicauit P. Volius Abbas Augoniani cœnobij, erutum ex libro signorum, qui frequens extat apud Benedictinos. Idem nuper reperit in primis Carthusianorum constitutionibus Conradus Pellicanus; vbi prohibetur, ne quidquam pretiosum possideant præter calicem argenteum, & fistulam, qua Laici Dominicum exsorbeant sanguinem. Præterea libellus de veteribus thesauris Ecclesiæ Maguntinensis ab hinc annos 400. & eo amplius conscriptus: Inter aureos calices ingentis ponderis ansatos; cruces aureas; grues argenteas, odores impositorum in cauo ventre thymiamatum per rostra, ac collum mira arte exhalantes iuxta aram maximam; vestes sacras gemmatas; & reliqua Donaria: Fistulas quoque recenset argenteas sex, in hunc hauriendi sacrosancti Sanguinis vsum deputatas. Si quidem & nunc Romanus Pontifex, quoties publicè sacrificat, aureo calamo sugit sanguinem Dominicum è calice cum Diacono, & Subdiacono.* De vsu Cannæ.

B Aduerte id clarius in Pontificali sub Siluestro, vbi feruntur Patinæ, seu Patenæ ad 30. libras ponderasse, quia vt Fiscarius in lib. 4. dist. 11. inquit; *Citiùs labitur Gutta, quam Hostia:* Et Rodulphus Abbas, Sancti Trudonis ante annos 460.

Hic tibi cautela fiat, ne presbyter agris,
Aut sanis tribuat Laicis de Sanguine Christi:
Nam fundi posset leuiter, simplexque putaret,
Quod non sub specie sit IESVS totus vtraque.

Hinc vt cautè fieret initio, Zosimus Papa tom. 1. Conciliorum ad annum circiter 418. *Præcepit, vt nullis poculum in publico proponeretur, nisi tantum in cellis fidelium, & maximè Clericorum.*

Concessum quidem publicè quibusdam, vt Boemis in Concilio Basiliensi, sess. 30. ea tamen lege, vt sub panis specie integrum Christum agnoscerent; sed priuilegio exciderunt, cum Regni Primores vtranque speciem necessariam prædicarunt: de quo Æneas Syluius de origine Boemorum cap. 35. Sanderus lib. 7. de visibili Monarchia. Fertur Galliæ Rex Clementis Sexti indulto, quoties libuerit, sub vtraque communicare; etsi alij ad binas vices restringant, nempe, C dum ipse vngitur, & in articulo mortis. Eandem gratiam Imperatori factam vult Augustinus Patritius de aduentu Friderici Tertij sub Paulo Secundo: sicuti etiam de Imperatoribus Constantinopolitanis refert Curopalata cap. 17. n. 44. in ipsorum coronatione Sanguinem sumpsisse, quemadmodum sacerdotes solent. Feruntur & Monachi D. Bernardi tinxisse Hostiam sanguine antequam sumerent, vt nos particulam miscemus: de quo Diuus Thomas tertia parte quæst. 83. artic. 5. ad 8. Summus quoque Pontifex, cum solemniter facit, tradit calicem gustandum Cardinali Diacono: imo populo Romæ Martinus Quintus manu propria impertiit sacrum calicem, vt Henricus Raltisenus Archiepiscopus Nidrosiensis oratione contra Boemos in Concilio Basiliensi habita testatur: & per Orientem, & Aquilonem apud Moschum, Græcos, Armenos, vicinosque Barbaros, licitè, & sine culpa ait Lindanus vbi supra, vtraque species est in vsu: Refert Viringus de triplici cœna Christi cap. 44. ante finem: & nos infra cap. 19. D dicemus de Communione sub vnica specie. Quibus concessa vtraque species.

De

A

De Græcorum Errore.
Cap. XII.

GRæci calidam aquam infundunt in Calicem: Cabasila in expositione Liturgiæ cap. 37. *Spiritus sanctus signatur aqua calida in mysteria infusa; hæc enim cum & aqua sit, & ignis sit particeps, significat sanctum Spiritum, qui etiam Aqua dicitur, & tanquam Ignis apparuit in Christi Discipulos illapsus.* Præterea sanctus Germanus Constantinopolitanus in Theotia: *Adfertur aqua calidissima ex exiguo lebete, ac ex ea temperat, quæ Diuinæ Mensæ proposita sunt Pocula; vt veluti ex viuente procedant Diuino latere, vtraque calore referta. Ita sanè, & aqua calidissima tempore Communionis iniecta, absolutum typum mysterij explet percipientium mammam poculi, quasi ipso vitam porrigente latere contrectato.* Vbi labitur cum Oriente vir sanctus: nec enim Christo viuo latus apertum, sed iam mortuo. & præfatæ ratiunculæ piæ sunt, sed tortæ. Et vlterius Nicetas Pectoratus supponit tantum, quæ probanda ei erant lib. contra Latinos: *Sanguinem calidissimum eius bibentes cum effluente aqua ex immaculata costa eius, mundamur ab omni delicto; feruenti replemur spiritu. Calicem enim, vt videtis, velut ex latere Domini calidum bibimus, quia ex viua carne, & calido spiritu Christi calidissimus nobis sanguis, & aqua emanauit.* B

Talis siquidem error conuincitur mendacio, supponens Christo viuenti vulnus lateris inflictum, vt dolores Christi patientis augeret, contra manifestam Scripturam, Ioann. 19. & damnatur in Concilio Viennensi de summ. Trinitate, & fid. Cathol. ibi: *Declaramus prædictum Apostolum, & Euangelistam Ioannem rectum in præmissis facta rei ordinem tenuisse; narrando quia Christo iam mortuo vnus militum lancea latus eius aperuit*: Confutantur quoque errores prædicti sic ab Humberto Cardinali: *Peto, an aqua tantum, vel sanguis tantum, vel vtrumque simul calebant? si sanguis tantum, quare aquam calefacitis? si aqua tantum, quare ex ea calefacitis sanguinem Christi? si vtrumque simul, quare non simul calefacitis? Ac etiam, si aqua lateris Christi caluit, quare aqua Baptismi non calefit? cum præcipue ipsa Baptismum præfigurauit, sicut sanguis Redemptionem?* C

Nihilominus Innocentius Papa Quartus in Bulla ad Legatum Regni Cypri in Regesto Bullarum Pont. sui anno 11. super ritibus Græcorum, qui tolerari, vel non tolerari possint, num. 7. inquit: *Porrò in appositione aquæ, siue frigidæ, siue calidæ, siue tepidæ, in altaris sacrificio, suam, si velint, consuetudinem Græci sequantur; dummodo credant, & asserant, quod seruata canonis forma, conficiatur pariter de vtraque.*

Quomodo seruari solita Eucharistia?
Cap. XIII. D

PVblicè, & priuatim decenter habebatur. Publicè in templis, & ad eam rem *Hierothecæ, & Columbæ aureæ.* Ex Amphilochio in vita sancti Basilij, cap. 6. discimus Beatum Præsulem Hostiam consecratam, eleuatamque diuisisse *in tres partes: vnam quidem suscepit cum timore multo: aliam verò seruauit ad consepeliendum sibi: tertiam autem positam super Columbam auream suspendit super altare:* Quo situ annis præteritis similes pendulas ego in Gallia plurimas vidi. Hinc insanire videmus Lutheranos affirmantes, Christi Corpus esse tantùmodo in Eucharistia, cum à Christianis sumitur. Certè quanto in errore versentur, &

Sacræ

A Sacræ istæ Columbæ ostendunt; & Optatus Meleuitanus lib. 6. contra Parmenionem docet; cum vocat *Altare, Sedem Corporis, & Sanguinis Christi*. Dubitabitne igitur homo sanus, quin Corpus Domini tamdiu in Eucharistia permaneat, donec species panis, & vini retinentur?

PYXIS. Acta Martyrum Nicomediensium Indæ, & Donnæ apud Metaphrastem 26. Ianuarij. Horum supellectilem Præfectus inuenit clauibus eis sublatis.

TABERNACVLVM. Clemens Secundus, constitut. cap. 13. *Et post Communionem omnium tum virorum, tum mulierum, sumant Diaconi reliquias, & inferant in tabernaculum.* Et Hieronymus in cap. 40. Ezechielis, & in 22. Isaiæ meminit de Pastophorio, seu Tabernaculo, seu Thalamo: quod confirmatur ex Concilio Niceno, can. 64. ibi; *Habeant deinde curam loci, in quo sancta Eucharistia seruetur.*

Honorato semper loco, & reconditiori, qui venerationi omnibus erat: Chrysostomus in epistola ad Innocentium Papam, de crassatione agens, ibi: *Omnia spectabant intus recondita, sanctissimusque Christi Sanguis in tanto tumultu in militum vestimenta fusus est.*

B IN ALTARI vero; si quando locabatur, eximium erat; Concilium Turonense 2. cap. 3. *Corpus Domini in altari, non in imaginario ordine; sed sub Crucis titulo componatur.*

IN NAVI. D. Gregor. 3. dialog. cap. 36. narrat de Maximiano Monasterij sui Præfecto, qui in Adriatico Mari nimia tempestate deprehensus, inusitato miraculo erga se, cunctosque, qui cum eo aderant, Dei omnipotentis, & iram cognouit, & gratiam; postquam Corpus, & Sanguinem Redemptoris ibidem acceperunt.

IN SEPVLCRO; vt ex Amphilochio in vita Basilij supra citato, & ex Diuo Gregorio lib. 2. dialog. cap. 24. quem refert sanctus Antoninus secunda parte tit. 15. cap. 13. §. 5. vbi sanctus Benedictus sic præcepit: *Ite, atque hoc Dominicum Corpus super pectus eius, cum magna reuerentia ponite, sicque sepulturæ mandate.* Deinde quasi hoc publicè fieret, proscribunt Concilia Carthaginense 3. cap. 6.

C Hipponense can. 5. Constantinopolitanum 3. siue Trullanum; & proscriptionis causam dant, quod Matth. 26. *Accipite, & edite*: Cadauera autem nec accipere possunt, nec edere. Hoc etiam refert Baronius ad annum 57. vbi Spondanus num. 47. in fin.

PRIVATIM etiam seruabatur Eucharistia in domibus, cum non liceret ad Synaxes accedere, maximè tempore persecutionis: Baron. ad annum 57. vbi Spondan. num. 43. Seruabatur præsertim in *Area*. Cyprian. serm. de lapsis: *Cum quædam, arcam, in qua sanctum Domini fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.*

IN ORARIO inuolutum habebat S. Satyrus, D. Ambrosij frater, & cum illa pendente de collo Naufragus in Oceanum enatauit; sanctus Ambrosius in funere Satyri.

IN PALLA; Acta sancti Byrini Episcopi apud Surium 3. Decembris: Qui creatus ab Honorio Papa Episcopus, & in Angliam prædicandi Euangelij caussa missus, ferebat in mari suspensam ad collum pallam sibi a Pontifice traditam,

D in qua sanctissimi Christi Corpus erat inuolutum.

Illud autem certum est; etsi fideles sacrificij tempore olim in Ecclesia sub vtraque specie panis, & vini communicarent; tamen cum vel priuatim in domibus suis illam seruarent; vel aliter extra sacrificij tempus Eucharistiam reciperent; tunc sub vna tantum specie panis illos accipere consueuisse: Card. Baronius ad annum 57. vbi Spondan. num. 44.

Aduertendum etiam in proposito asseruationis sanctissimæ Eucharistiæ, quòd citata bulla Innocentij Papæ Quarti anno Pontificatus 11. ad Legatum in Regno Cypri, super ritibus Græcorum num. 7. sic inquit: *Sed & Eucharistiam in die Cœnæ Domini consecratam, vsque ad annum, prætextu infirmorum; vt de illa videlicet ipsos communicent, non reseruent. Liceat tamen eis pro infirmis ipsis Corpus*

Christi conficere, ac per quindecim dies, & non longiori temporis spatio, conseruare; ne per diuturnam ipsius reseruationem, alteratis forsitan speciebus, reddatur minus habile ad sumendum; licet veritas, & efficacia semper eadem omnino remaneat, nec vlla vnquam diuturnitate, seu volubilitate temporis euanescat. Falsò enim quidam crediderunt, quod Eucharistia in die Cœnæ Domini consecrata maioris esset efficaciæ. A

Quo Ritu, seu Ceremonijs, & situ, Communio olim percepta? Cap. XIV.

Sicuti iam Christus inuitauit Discipulos, vt de sacrosancto Corpore participarent: sic pariter Christi vice postea Diaconi functi sunt, qui proclamabant, *Sancta Sanctis*; vt apud Clementem lib.8.constitut.cap.13. Pariter in Missa S. Marci Sacerdos proclamat: *Sancta Sanctis*; eaque verba proferri solita Hostia eleuata, dum conuersus ad populum sacerdos vocat eos, qui participare voluerint; & iubet accedere cum timore Dei, & fide; & tunc Sacerdos ipse præit: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis.* Populus subsequitur, & communicat; postea Sacerdos oratione benedicit: *Serua Deus populum tuum, & benedic hæreditati tuæ.* Et cantu quidem id fiebat. Ita Nicolaus Cabasilas in Expositione Liturgiæ cap. 36. 37.& 40. Vnde Cyrillus Catech. 5. ait: *Audistis deinceps diuina melodia psallentem, atque ad Sacrorum Mysteriorum communionem vos adhortantem: Gustate, & videte quod Christus est Deus.* B

Monet etiam Cyprianus in expositione orationis Dominicæ: *Placendum Diuinis oculis etiam habitu corporis.* Ideoque Dionysius Alexandrinus can. 2. apud Photium ait: *Ad sancta sanctorum, qui animo, & corpore purus non est, accedere prohibetur.* C

Reuerentia propterea requiritur in situ, & corporis positione. Damascenus lib.4. fidei orthodoxæ, cap. 14. ait: *Ipsum omni puritate colamus; hoc est, & spirituali, & corporea: siquidem ardenti cupiditate ad eum adeamus, manibusque in crucis formam compositis, Crucifixi corpus suscipiamus, atque & oculis, & labijs, & frontibus, &c.* & idem 6. Synodo can. primo: *Eucharistiam percepturus manus in crucis signum figurans accedat, & gratia communionem accipiat*: idem Dionysius Alexandrin. epist.5.ad Pium, Nicephorus lib. 6.hist.cap.9.

Ieiuni, omnino requiritur, vt sint sumentes sanctissimam Eucharistiam; adeo quod celebrantibus etiam priscis temporibus Missam vespertinam, fuit per varia Concilia decretum, quod essent ieiuni. Cyprianus epistola 63. Ambrosius sermone 8. in psalmum 118. Vvalterius Viringus de triplici cœna lib. 3. cap.12. & diximus supra, vbi de antiquis Missæ ritibus, cap. 9.

Non vrget contra vniuersum Ecclesiæ statum, quod refert Matth. cap. 26. *Cœnantibus autem illis accepit Iesus panem, & benedixit.* Cùm etiam superius dixisset: *Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis: & edentibus illis dixit: Vnus vestrum me traditurus est.* Postea autem tradidit Sacramentum. Ergo quando primùm acceperunt Discipuli Corpus & Sanguinem Domini, non eos accepisse Ieiunos. Respódetur enim, placuisse Spiritui sancto, vt in honorem tanti Sacramenti in os Christiani intraret prius Dominicum Corpus, quàm exteri cibi; & iste mos per vniuersum orbem seruatur. Nec sicut Apostoli pransi aut cœnati, sic accedere debēt fideles ad hoc Sacramentum. Namque Saluator, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ Discipulorum, à quibus ad Passionem erat digressurus: & ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis, per D

quos

A quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum; sicut & Paulus prima Corinth. 11. de hoc Sacramento loquens: *Itaque fratres, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate, &c.* Ita D. Augustinus epistol. 118. ad Ianuar. cap. 6.

Curam, quam quis adhibere debeat in sumenda sanctissima Eucharistia, docet Cyrillus, catechesi quinta. *Accedens ad sacram Communionem non expansis manibus, neque disiunctis digitis; sed sinistram, velut sedem quandam, subijciens dexteræ, quæ tantum Regem suscepturа est, & concaua manu suscipe Corpus Christi, dicens, Amen. Sanctificatis ergo diligenter oculis tam sacri Corporis contactu communica: tum verò post communionem Corporis Christi accede, & ad calicem Sanguinis ipsius non extendens manus, sed pronus adorationis in modum, & venerationis, dicens, Amen; sanctificeris eo sanguine Christi, quem assumis: & dum adhuc est humiditas in labijs tuis, manibus attingens & oculos, & frontem, & reliqua sensuum organa consecra: Postremo expleta oratione Deo gratias age, qui te tantis mysterijs dignum reddidit. Retinete has traditiones, & sine vllius offendiculo vosmet seruate,*
B *atque à communione vos non præcidatis, neque propter inquinamentum peccati sacris hisce spiritualibusque mysterijs vos ipsos priuetis.*

Viris hæc dicit Cyrillus, quia fœminæ Christi Corpus Dominicali excipiebant: Augustinus Linteamina vocauit sermone 152. de tempore: *Omnes viri, quando communicare desiderant, lauant manus; omnes mulieres nitida exhibent linteamina, vbi Corpus Christi accipiant.* Concilium Antisiodorense tempore Gregorij Magni, can. 36. inquit: *Non licet mulieri nuda manu Eucharistiam sumere, nec manum suam ad pallas Dominicas mittere.* Et idem Concilium Antisiodorense can. 39. *Vnaquæque mulier, quando communicat, Dominicale suum habeat: quod si non habuerit, vsque in alium Dominicum non communicet.* Vt refert etiam Baron. in annum 57. num. 42.

Viri ergo suis manibus, sed puris, Corpus Christi magna veneratione excipiebant, easque quasi pro consecratis habebant, vt nefas esset eas polluere. Idem Gregorius Nazianzenus oratione prima in Iulianum apostatam, quem vt
C docuit publicè, solemniterque à fide desciuisse; exaggerat: Manibus, quibus sacratissimum Christi Corpus acceperat, abusum. *Victimas igitur cecidit, earumque sanguine sacrum Baptismi signaculum delere se posse credidit; manus easdem abluit, quibus sacram Eucharistiam ori eam admoturus, acceperat.* Illustres manus vocat sanctus Cyprianus sermone quinto de lapsis. *Illustres manus, quæ non nisi diuinis operibus assueuerant, sacrificijs sacrilegis restiterunt: sanctificata ora cœlestibus cibis post Corpus, & Sanguinem Domini, profana contagia, & idolorum reliquias respuerunt.* Suasque manus lauabant ante Communionem, vt puri essent; narrat Dorotheus doctrin. 9. de quodam fratre, & ait: *Vt ergo hunc vidit manus lauantem, & sese ad Communionem percipiendam præparantem; occurrit ad Abbatem, &c.* Refert etiam Curopalata de Imperatoribus Constantinopolitanis cap. 17. num. 44. *Quod in ipsorum coronatione Patriarcha, postquam pretiosum Corpus Domini sumpsit, tradit quoque Imperatori in manus, Dominici Corporis particulam; qua sumpta, sumit etiam viuificum Sanguinem.*

In Orientali Ecclesia fuit frequens vsus lanceæ, quæ olim in Cruce sacrum latus
D fudit; sed lancea hæc apud antiquos Cochlear erat, quo sacer sanguis sine effundendi periculo in communicantium ora immittebatur: quod clarè habetur in canone vniuersali, seu Missa Aethiopica.

In fine sumebant aliquid à Communione, ne irreuerenter præter mentem cum saliua aliquid de sacro Corpore expueretur; id suasit suis D. Chrysostomus apud Sozomenum lib. 8. cap. 17. ibi: *Quod monere ille consueuerat, vt post Communionem, aut aquam, aut pastillum degustarent; ne contra voluntatem vnà cum saliua, siue pituita, quicquam sacrum excrearent: ipse prius id faciens.* Apud Aethiopes libro de ordine mysteriorum, siue administrationis sacramenti Confirmationis: *Postea sumunt Sacramentum sanctum, & viuificans; spondente sacerdote pro eis, Corpus scilicet sanctum, & Sanguinem venerandum Domini Dei, & Re-*

M 2 demptoris

demptoris nostri Iesu Christi: Diaconus deinde dat eis Lac, & Mel, & dicit; Lac, & Mel immaculatum in generationes, Amen. A

Locum singulis suum assignauit Toletanum Concilium quartum, cap. 18. ibi: *Sacerdos, & Leuita ante Altare communicent: in Choro Clerus: ante Chorum populus.*

Mulier velato capite, vir aperto sit capite. Hanc legem imponit Apost. 1. Corinth. cap. 11. *Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum: Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum.* Et constitutiones Apostolicæ, cùm ordinem seruari debere docuissent, etiam huius meminerunt lib.2.cap.57. *Fiat sacrificium cuncto populo stante, & silentium precante; & oblatione facta quisque ordo seorsum Corpus Domini, & pretiosum Sanguinem sumat: accedentes ordine cum pudore, & reuerentia, vtpotè ad corpus Regis. Item mulieres operto capite, vt ordinem earum decet, accedant.* Velum autem mulierum non subtile esse debet, cuiusmodi virgines vtebantur, Tertulliani æuo; quod ipse reprehendit lib. de veland. Virginibus cap. 2. *Quia illex est libidinis, & acuit curiositatem propiùs videndi subcandicantem sub eo cutem.* B

Quis porrigere solitus? Cap. XV.

Eduensis de Sacramento altaris, cap. 16. inquit: *Cùm Dominus discipulis suis dixisset; Accipite, & manducate; Quæritur, si acceperint, & sibi ministrauerint? Ad hoc dicamus: quia qui ministrare venit, & non ministrari, & qui consecrauit ipse ministrauit; nec est intelligendum, quod ex manibus eius acciperent, & sibi ministrarent: sed Dominus de manu sua ministrauit, & manducare præcepit.*

Fuit tamen antiquorum aliquando consuetudo, quòd etiam laici proprijs manibus sumerent Eucharistiam; vt de Basilij æuo apud Anastasium Nicenum, quæst. 7. in Scripturam. *Necesse habere aliquem, si non adsit sacerdos, Communionem propria manu sumere: omnes enim qui sunt in desertis Monachi, vbi non est sacerdos, illic habentes Communionem, ex se ipsis eam sumunt: Alexandriæ autem, & in Aegypto, vnusquisque ex laicis, qui illic degunt, maxima ex parte habet Communionem domi suæ. Nam cum sacerdos semel consecerit Hostiam, & dederit; eam accipiens, & communicans, tamquam à sacerdote sumptam participare se debet credere: etenim in Ecclesia tradit sacerdos particulam, & eum omni potestate eam tenet, qui accipit, & sic sua manu ad os eam adducit, &c.* C

Dum erant per secutores, diuersimode seruabatur & tangebatur Eucharistia.

Aduertendum circa ea, quæ diximus supra in Capitulis 13. 14. & præsenti; nempè, quomodo seruata sanctissima Eucharistia, & à quibus porrecta; vtpotè per manus Laicorum, & similia. Hæc inquam notat B. Basilius ad Cæsarem Patritium scribens, euenisse tempore persequutorum Ecclesiæ; dum priscis fidelibus locus tutus non erat, nec ad sacerdotes accessus; & tunc iisdem permittẽtibus in proprijs domibus retinere particulas consecratas, ad collum easdem deferre, & proprijs se communicaret manibus; quamuis Laici & Fœminæ essent: vt ex Tertull. lib. 2. ad Vxorem, & Eusebius lib. quinto Histor. cap. 24. & lib. 6. cap. 36. refert de quodam Seraphione, qui à Laico sanctissimam recepit Communionem. Et sanctus Basilius loquitur de Anachoretis remotis ab Ecclesijs, & sacerdotibus, qui deferebant secum sanctissimam Eucharistiam. Sanctus Cyprianus de lapsis, refert de Fœmina, quæ volens aperire vas, in quo recondita erat Eucharistia, ex illo flamma ignis egressa fuit. S. Ambrosius de obitu Satyri fratris inquit, quod in Nafragio, omni humano destitutus auxilio, saluus deuenit mediante sanctissima Eucharistia, quam ad collum ferebat: præter alia multa, quæ in hoc adducuntur exempla. Ac etiam supra cap. 9. vidimus, fuisse permissum priscis temporibus, varijs in locis Missam celebrari: quod hodie non licet. D

Verum

A Verùm cùm ex huiusmodi consuetudine varij orirentur abusus, & à multis indecenter seruaretur, & tangeretur hoc Sacramentum: fuit inde abolita talis consuetudo, maxime amotis persequutoribus, & reddita Ecclesiæ pace; quod solum in Ecclesijs custodirentur & seruarentur Hostiæ, seu particulę sacratæ, nomine Eucharistiæ à sanctis Patribus appellatæ; vt post Concilium Lateranen. sub Innocentio III. in cap. statuimus, de Custodia Eucharistiæ; & Honorius III. in cap. sanè, de Celebrat Missarum. Similiter & in totum prohibetur, quod per aliam manum, quàm per sacerdotalem, administretur, nec tangatur; vt ex Concilio Remensi in Can. peruenit, de Consecrat. distinct. 2. his verbis. *Peruenit ad nostram notitiam, quod quidam Presbyteri in tantum paruipendant Diuina mysteria, vt Laico vel fœminæ sacrum Domini Corpus tradant ad deferendum infirmis. Igitur interdicit per omnia Synodus, ne talis temeraria præsumptio vlterius fiat; sed omnimodis Presbyter per seipsum communicet infirmum.* Quod idem decretum per Concilium Rhotomagense can. 2. per Toletanum primum cap. 14.

B Sacerdos alter alteri, etiam in primitiua Ecclesia, administrabat, idque sæpe inuicem. Nicephorus lib. 14. cap. 15. *Quo tempore Dominus sacras Antiochenæ Vrbis habenas tenuit, cùm ad Simonem Stilitem venisset, consternatus est, & cum eo, mystico, arcanoque congressu conuenire exoptauit; conuenerunt que ideo ambo, & sacrificio immaculato, atque incruento peracto, alter alteri mysticam Communionem porrexit.*

Diaconi Presbyteris: sed hoc Ecclesiæ displicuit, vetitumque Nicena Synodo: *Peruenit ad sanctum, magnumque Concilium, quod in locis quibusdam, Presbyteris gratiam sacræ Communionis Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit; vt hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem, ijs, qui offerunt, Corpus Christi porrigant.*

Aliquando Angeli, & Sancti, ac ipse Christus, porrexerunt sanctissimam Eucharistiam pijs viris, vt est videre in actis Sanctorum.

C

De interna dispositione in sumenda Sanctissima Eucharistia. Cap. XVI.

NEc satis ad hoc sacramentum est habita dispositio externa, vt diximus; verum vt quis dignè communicet, attendat grauem admonitionem Apostoli 1. Corinth. 11. *Quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè; reus erit corporis, & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans Corpus Domini.* Paschasius Cordubensis lib. de corpore, & sanguine Domini, cap. 6. *Quid manducant homines? ecce omnes indifferenter percipiunt planè; sed alius carnem Christi spiritualiter manducat, & sanguinem bibit, alius vero non; quamuis buccellam de manu sacerdotis videatur percipere: & quid accipit, cùm vna sit consecratio, si Corpus, & Sanguinem Christi non accipit? verè, quia reus accipit indignè; iudicium sibi manducat, & bibit, non probans se prius, nec diiudicans Corpus Domini. Ecce quid manducat peccator, & quid bibit; non vtique sibi carnem vtiliter, & sanguinem, sed iudicium: licet videatur cum cæteris sacramentum percipere, & quare? quia non se probat, nec diiudicat Corpus Domini, &c.* Et D. Augustinus epist. 118. cap. 3. inquit: *Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere pœnitentiam; non vt arbitrio suo cùm libet, vel auferat se Communioni, vel reddat.* Et circa hanc præcedētem dispositionem ad recipiendum Eucharisticum Sacramentum;

D

ea nobis demonstratur etiam, ex quo sub figura legitur in cap. 12. Exod. vt Agnus, A
qui decima die mensis debebat tolli ad immolandum, deberet seruari vsque ad decimam quartam mensis diem, ad hoc vt cognosceretur per quatuor illos dies, an aliquis esset defectus in Agno illo? Similiter & nos sanctissimam Eucharistiam recepturi per præcedentes dies dispositionem ad illam curemus: etenim secundum dispositionem, quam inuenit in subiecto Christus realiter in hoc Sacramento existens, qui est gratiæ causa vniuersalis, hunc effectum operatur. D. Chrysostom. homil. 27. in prima ad Corinth. inquit: *Sicut cibus corporalis, cum corpus inuenit malis humoribus occupatum, amplius lædit, & nocet, nec vllum præstat auxilium: sic spiritualis hic cibus, si aliquem inuenit malitiæ inquinatum, magis eum perdit: non sua natura, sed accipientis vitio; tales enim sunt socij Iudæ proditoris, in quem post buccellam intrauit Sathanas.*

Vt autem magis singulatim tractemus de præparatione necessario nobis adhibenda: Requiritur primo humilis confessio: Vt quid possumus nos miseri & infelices, concepti in peccatis, nati in vitijs, calamitatibus subiecti? Præcursor Ioannes in vtero Matris sanctificatus, excellenti innocentia præditus, indignum se putauit, vt solueret corrigiam calciamenti Saluatoris: Angeli creati in gratia, confirmati in gloria, nec oculis Dei mundi satis aut casti apparent. Quid ergo de nobis miseris peccatoribus, qui licet in hoc mille annos expendamus, digni certè non erimus vt vel semel tremendum Missæ sacrificium immolemus? Id piè confitetur D. Ambros. in orat. Præparat. ad Missam dum inquit: *Quis dignè hoc celebrare poterit, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignum? Scio & verè scio, & hoc ipsum pietatiue confiteor, quia non sum dignus accedere ad tantum mysterium, propter nimia peccata mea, & infinitas negligentias: sed scio veraciter, & credo ex toto corde, quia potes me facere dignum, qui solus potes facere mundum de immundo conceptum semine, & de peccatoribus iustos facis & sanctos.* B

Secundo, ab omni læthali crimine debet purus esse. Auersanus de humanitate Christi. *Indignè sumitur, si in mortiferis peccatis maneat anima.* Et ideo Augustinus Sermone 26. in Ioann. *Panem Cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate.* C

Tertio, à Luxuria maximè sit alienus. Petrus Blessensis sermone 38. *Quicunque enim ad altare Domini accedit inquinatus luxuria, iuxta filium Virginis idolum ponit Veneris: qui sacra illius verba Sacramenti ore immundo profert, in faciem Saluatoris spuit, & cum in os immundum sanctissimam carnem imponit, eam quasi in lutum platearum proijcit.*

Coniugatis autem refert Isidor. de Eccles. offic. lib. primo cap. 18. abstinendum à venereo congressu cum vxore, vacantibus orationi antequam ad Christi Corpus ipsi accedant: exemplo Achimelech primo Reg. cap. 21. qui de panibus Propositionis noluit prius dare Dauid & pueris eius; nisi ante eos interrogasset vtrum mundi essent à mulieribus? non vtique ab alienis, sed à proprijs coniugibus; & nisi audisset eos ab heri & nudius tertius vacasse ab opere coniugali, nunquam panes, quos prius negauerat, concessisset. Et quanta esset differentia inter corpus & vmbram, inter imaginem & veritatem: sic inter panes Propositionis, & Corpus Christi.

Quarto, requiritur notitia Sacramenti, & fides: Damascen. libro 4. fidei, c. 14. *Summo cum metu, pura conscientia, fideque haudquaque dubia accedamus, ac profectò sic nobis fiet, quemadmodum firme, ac constanter credimus: ipsum porro omni puritate colamus, hoc est, & spirituali, & corporea, siquidem duplex ipse est.* Et Rabanus Maurus de instit. cleric. lib. 1. cap. 31. inquit: *Sumunt ergo fideles benè, & veraciter Corpus Christi, si Corpus Christi non negligant esse: fiunt Corpus Christi, si volunt viuere de spiritu Christi.* Quapropter, qui visibiles species panis comedit, & inuisibilem Christum à corde suo non credendo repellit; ipsum Christum occidit; quia dentibus suis impiè mordet & laniat sacratissimum Corpus; atque per hoc reus est Corporis & Sanguinis Domini: vt merito Saluator exclamet: *Quæ vtilitas in Sanguine meo?* D

Excutiamus

A Excutiamus proinde seriò mentem, quoties hanc Cœnam Agni meditamur; videamus num quid displiciturum lateat. Nihil impuritatis purissima admittit mensa; nihil sordium castissima fercula; nihil macularum, purissimis speciebus panis & vini purissimus obuolutus Agnus, omnium sordium inimicus, omnisque maligni odoris hostis. Quisque ad omnem grauioris delicti afflatum perhorrescat, omnemque næuum detestetur, ac omnem denique sæcularium rerum affectum auersetur: solo casto pectore, humilitatis stola cincto gaudens. In hoc deliciæ illius, epulæque gratæ, amica mensa, torus castus, votiuum cubile, animorum nuptiæ, desponsatio casta, sponsi & sponsæ colloquia pura, oscula cœlo nata, cœlo concessa, & donanda cœlo.

De lætitia ob susceptam Eucharistiam. Cap. XVII.

B

Apud antiquos tam insignia erant gaudia, quibus ex Eucharistia suscepta complebantur, vt reperti sint, qui ea sumpta, mox ad Martyrium, quasi impotentes lætitiæ vltro se offerrent. Omnibus olim nefas visum, ieiunijs, aut aliqua alia anxietate, quam ex ea conceperant hilaritatem confundere, & quidquid tantillum hanc interturbare posset, penitus illis diebus remouebatur. Eadem Religione, atque ob eandem causam, cum ea reficiendi essent, non genibus nixi, non humo iacentes, sed erecti, & in Cœlum intuentes, preces concipiebant, sicut, etiam olim genuflexio prohibita ad orationem diebus Dominicis, & Pascha, vsque ad Pentecosten, in lætitiæ signum. Baron. ad annum 58. num. 4. Antequam aris admouerentur, vt hoc Diuinum munus haurirent, mutuos inter sese complexus, & oscula impertiebantur. Hi dies, quibus Eucharistiam sumpsissent, vocabantur ab antiquis Dies lætitiæ, dies remissionis, dies
C immunitatis, dies solemnes, dies festiui. Albaspinus Episc. Aurelianen. de veter. Ecclesiæ Ritibus lib. 1. obseruat. 12. & 15.

Fuit summopere debita semper hæc lætitia in sumptione sanctissimæ Eucharistiæ: quoniam sicuti Israelis Manna, quo quadraginta annis pasti, in hoc omne desideratorum ciborum delectamentum filij Israel repererunt: eò magis in Eucharistico pane, qui est Christi caro, fideles omnes Cœlestium virtutum omnium delicias inuenirent, & inuenerunt semper; vt dicere singuli intra se lætantes possent ex Apost. ad Galat. 2. *Viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Christus.* Cum illum Panem & Vinum non mortuum manducassent, sed viuum. Et quanquam ante, assum mortuum Paschalem veteris Legis Agnum sumpsissent Hæbrei; viuum exinde Fideles nouæ Legis sumpserunt; eò feliciores Hebræis isti, quo Lex noua infinitis passibus veterem nobilitate, meritis, præmijs antecedit: & corpus vmbræ suæ præstat; & signatum signum suum anteit: & quo Agnus noster quidquid vbique creatum in cœlo, in terra infinitùm superat.

Si qui autem ex Eucharistica Communione delicias illas non percipiant, ac-
D cusent se, non hanc carnem panem. Accidit enim his, quod febri laborantibus, quibus sapidissimi cibi insipidi, omne dulce amarum, mel omne in absynthium versum: non ciborum vitio, sed morbi, & palati a morbo tincti: quod euenit etiam Israelitis illis, qui benè dispositi non fuere; dum nauseabant super illo Manna, quod erat cibus omnis condimenti & saporis. Proinde magis ac magis nobis ad hanc Eucharisticam mensam magno conatu anhelandum, in qua pascimur Carne & Sanguine Domini, & magno Deo: vt mirum sit, tunc non colliquescere nos totos, & ire in Deum totos, quoties huic cœlesti mensæ accumbimus. O si par cibo huic, & potui amor occupasset hominem: quantis difflueret gaudijs, quanto potiretur paradiso, & quanto extra cœlum potiretur cœlo? quanto dein animorum firmaretur robore? quid in illum Caro, Mundus, quid Inferorum

rorum arma possent? quid, inquam, hæc possent in armatum Deo? Hæc dabit mensa illa, si pro dignitate accesserimus; sin secus, audiemus infaustum illud: *Ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium.* A

Reticere hic non valeo: Anno millesimo sexcentesimo vigesimo octauo: Ego cum è Gallia in Angliam, & Hollandiam transissem: vbi quamuis priori sæculo ij populi à vera Christi Religione (proh dolor) aberrauerint; nec in publicis illorum templis aliquis catholicus cultus remanserit, abrasis vndique sacris imaginibus, combustis omnibus Sanctorum reliquijs, & alijs quibuscunque Catholicæ Ecclesiæ monumentis abolitis: Nihilominus, quoniam gratia Dei nunquam deficit, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, vidi ego tunc in plurium Catholicorum ædibus, & præsertim Londini in Anglia apud Excellentissimum Dominum Contarenum ibi tunc Venetiarum Oratorem; ac etiam in Hollandia pluribus in ædibus: vidi, inquam, in illarum altioribus secessibus quotidie Catholicos conuenire ad sacrã Missam audiendam, ac etiam sacrosanctam Eucharistiam percipiendam; adeo vt in diebus maxime festiuis tantus ibi esset fidelium concursus, vt nec locus celebrandi, nec tota posterior pars domus illos caperet; quin etiam in publica via ex ijs aliqui magna cordis compunctione extensis manibus, & cum lacrymis, non sine periculo sæuientium Principum contra Catholicos, dum Sacrum sursum peragebatur, ipsi adstarent. Vnde ego ipse sæpius cogitabam, id ipsum tunc peragi, quod alias sæuientibus Tyrannis contra Christianos in nascente Ecclesia fideles ipsi in cryptis & alijs secessibus Sacrum peragebant. quod totum magno nostri rubore contigit, dum in sacris templis nos coram Summo Deo negligentes, & irreuerentes sumus. B

De frequentia Sanctissimæ Communionis; & quibus ministranda Cap. XVIII. C

QVotidie primum ineunte Ecclesia Christiani communicabant, vt Actor. 2. videmus: *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & Communicatione fractionis panis.* & infra. *Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo & frangentes circa domos panem.* Cyprian. serm. in orat. Dominicam ait; *Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus*: idem testatur Ambrosius, lib. 4. de sacramentis, cap. 6. & legitur in vita S. Anacleti Papæ & Martyris 13. Iulij: *Decreuit vt in Missa peracta omnes communicarent*: & in hanc sententiam probabile videtur, Christum in perfecta diuinaque oratione Dominicali, cum nil terrenum petere docuerit; de hoc augustissimo Eucharistiæ Sacramento intellexisse per illa verba, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; tanquam rem quotidie nobis singulis necessariam, postulare videamur; vt plurimi ex sanctis Patribus credidere.

Sed nihilominus Christi Corpus quamuis quotidie sumere maxime vtile sit; non fuit tamen id etiam priscis temporibus necessarium: etenim quater in hebdomada & festis, Basilium ad Cæsaream patritiam: feria quarta, & sexta, Epiphanius lib. 3. contra Hæres. Dominico, & Sabbato, B. Onufrius apud Euagrium. Plerasque has dierum obseruationes recenset Augustinus epist. 118. ad Ianuar. *Alij quotidie communicant Corpori Dominico; alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi Sabbato tantum, & Dominico; alibi Dominica tantum: &c.* D

Fidelibus, cum essent vicini morti, dabatur Communio pro viatico: Paulinus ad August. & auctor in vita Ambrosij. Miranda de Maria Aegyptiaca refert Paulus Diaconus

Con-

A Condemnatis per Iudicem ad mortem, non denegabatur Communio; Concilium Maguntinum sub Hrabano Archiepiscopo cap. 27. Cedrenus in Annalibus anno primo Phocæ.

Quoties autem communicandum? fusè hanc controuersiam examinant Doctores antiqui, Chrysost. in epist. ad Ephes. ibi; *Sed non oportet festa obseruare, sed conscientiam mundare, & tunc sanctam, & venerandam carnem sumere.* Tamen etiam peccatoribus Eucharistia conferenda, sed cum modo. B. Algerius: *Quamuis peccato quis mordeatur, peccandi de cætero non habeat voluntatem, & communicaturus satisfaciat lacrymis, & orationibus, & confidens de Dei miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus; sed de illo dico, quem peccata mortalia non grauant.* & paulò post: *Dandus est item Agnus Dei peccatoribus, vt a vastante Angelo protegantur, sed deinde peccatis renunciaturis.*

Melius igitur omnino nos frequentare venerabilem Eucharistiam, quam abstinere etiam reuerentiæ prætextu. Cyrillus in Ioann. lib. 4. cap. 57. ait: *Si vitam æternam consequi volumus, si largitorem immortalitatis in nobis desideramus; ad*
B *recipiendam Benedictionem libenter concurramus, caueamusque, ne loco laquei damnatam Religionem nobis Diabolus prætendat.* At August. epist. 118. *Faciat vnusquisque, quod secundum fidem suam credit esse faciendum: contemptum non vult cibus, sicut nec manna fastidium.* Vbi plura refert idem August. circa frequentiam huiusmodi.

Frequentia huius augustissimi Sacramenti maxime est etiã expetenda propter illius vtilitatem: quoniam Christo tanquam capiti cuncta membra corporis mystici annectuntur: Caro namque Christi, quæ ante passionem solius erat Caro Verbi Dei, per passionem ita creuit, adeo dilatata est, ita mundum vniuersum impleuit; vt omnes electos qui fuerunt ab initio mundi, vel futuri sunt vsque ad vltimum electum in fine sæculi, noua conspersione huius Sacramenti, in vnam ecclesiam faciat Deum, & hominem æternaliter copulari. Caro illa vnum erat granum frumenti, quod antequam cadens in terram mortuum fuisset: nunc postquam mortuum est, crescit in altari, fructificat in manibus, & corporibus nostris; & ascendente in cœlum magno & diuite Domino messis, terram
C fructiferam, in qua creuit, secum vehit in horrea Cœli. A nobis igitur frequentia huius Sacramenti expetenda est, vt in hanc fructiferam terram magis ac magis crescamus; & capiti nostro Christo Iesu per hanc Eucharisticam mensam nos continuò vniamur.

De Communione sub vnica specie Panis. Cap. XIX.

HÆc quæstio, quam Nouatores Hæretici maxime exagitant, decisa fuit in sacra Tridentina synodo, sess. 22. cap. 11. De Decreto super petitione concess. calic. Quod pro non celebrantibus concedendus sit vsus calicis rationabilibus causis petenti alicui, vel Nationi, vel Regno, prout sanctissimo Papæ pro tempore videbitur; sicuti etiam in Concilio Basileæ, sess. 30. fuit restitutus
D Boemis vsus calicis pro bono pacis Ecclesiæ.

Sed vt discutiamus articulum, supponendum nobis est, Duo esse, quæ pertinent ad integritatem Eucharisticæ communionis nempe: *Integritas significationis communionis; item, integritas substantiæ communionis.* Quod vero spectat ad integritatem substantiæ seu essentiæ communionis, consistit in eo, vt recipiamus Dominum N. Iesum Christum totum integrum, vna cum corpore, & sanguine, anima, & Diuinitate; & hoc non potest recipere nec dispensationem, nec augmentum: at verò non potest completè fieri absque receptione vnius saltem speciei sacramentalis, quamuis compleatur per vnam, vel alteram ex illis.

Circa verò finem integritatis significationis communionis, est in eo, vt memoria teneamus, qualiter hoc corpus, & hic sanguis, quæ nos sumimus, fuere diui-

sa in Christi morte supra Crucem, secundum Apost. 1. Corinth. 11. *Quotiescumque manducamus panem hunc, & calicem Domini bibimus, mortem Domini annunciamus, donec veniat:* Hinc est, quod dum Dominus noster voluit, vt nos sumamus eius corpus, & eius sanguinem sub velamine sacramenti, hoc pertinet ad integritatem essentiæ communionis, quod non potest recipere dispensationem, nec immutationem. A

Quatenus verò dicatur hanc integritatem significationis esse præceptum Christi Saluatoris nostri; Ita respondetur: tale præceptum quo ad non consecrantes, vt communicentur sub vtraque specie, non tangit in aliquo integritatem substantiæ, seu essentiæ communionis; nec minus integritatem significationis, quæ seruatur in persona consecrantium cõmunicantium sub vtraque specie.

Dicimus quoque, quod ex Dominicis præceptis, vnum est dispensabile in eo, quod respicit integritatem magis expressam significationis, nempe in sumptione Communicantium sub vtraque specie; sufficit enim, vt non consecrantes sumant diuisim sacramentum sub vna tantum specie, sicuti diuisa fuere in morte Christi, quia nihilominus indiuisum etiam nunc capiunt sanguinem à corpore, & è contra. Aliud autem præceptum est indispensabile in integritate significationis minus expressæ, respectu non celebrantium, & communicantium sub vna tantum specie panis. Dispensatio autem præcepti quo ad non consecrantes, vt communicentur sub vna tantum specie, non tangit integritatem significationis, quæ seruatur in personis consecrantium, qui communicantur sud duabus speciebus, sed solum integritatem magis expressam, & particularem significationis, quæ est dispensabilis. Hoc nobis demonstratur, cum ipse Christus Eucharistiæ Sacramentum administrauerit in sola panis specie duobus discipulis in Emaus proficiscentibus, cum quibus distribuit; vt explicant Theophilactus & August. ponderantes quod Lucas cap. 24. postquam dixit, *Accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis:* ne verbo quidem facto de benedictione, & distributione Calicis, subdit: *Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum in fractione Panis, & ipse euanuit ab oculis eorum.* Eodem modo Eucharistiæ sacramentum fuisse ab Apostolis & alijs administratum, vt in Act. Apost. cap. 3. *Erant autem perseuerantes in Doctrina Apostolorum, & Communicatione fractionis panis, & Orationibus.* Nec vllam facit mentionem de Vino. B C

Hoc patet ex vsu Ecclesiæ primitiuę, quæ multis casibus admisit communionem sub vna tantum specie quo ad non consecrantes: nempe pro nauigantibus, qui secum Eucharistiam duxerunt sub sola specie panis, vt se in periculo communicarent, refert Diuus Ambrosius de obitu Satyri fratris. Similiter vna tantum species permittebatur ijs, qui eam domi seruabant, vt se quotidie communicarent; pariter pro infirmis, & absentibus: Eusebius histor. Ecclesiast. lib. 5. cap. 26. Item pœnitentibus reconciliatis nisi vna tantum species permittebatur; Dionysius Alexandrinus apud Eusebium vbi supra. Vnde fit, quod hoc præceptum Communionis sub vtraque specie non fuerit habitum à Patribus primitiuæ Ecclesiæ pro necessario absolutè, & indispensabili, quoad non consecrantes, vt resultaret defectus integritatis essentiæ, seu substantiæ: sed solum reddebat integritatem significationis minus expressam, & euidentè; ad quod Ecclesia, vt maiora inconuenientia euitaret, potuit dispensare, vt in alijs, quæ respiciunt non integritatem essentiæ, sed solum euidentiam significationis sacramenti; vt quoque in eadem Eucharistia, quam Dominus Iesus Christus instituit in fine Cœnæ, Matth. 26 Marc. 14. Luc. 21. ac etiam Apostoli in eadem quoque hora celebrarunt; quoniam hæc celebratio erat significatiua, quod Eucharistia erat sacrificium vltimorum temporum, ac etiam quod lex Euangelica vesperi mundi peruenisset, vt canit Ecclesia ex diuo Ambrosio in primo hymno Aduentus Domini; *Vergente mundi vespere, vti sponsus de thalamo, egressus honestissima, Virginis Matris aula.* Quod sacrificium Eucharisticum iam fuerat prædictum per Dauid psalm. 141. *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Et nihilominus Ecclesia ob maiorem reuerentiam huius sacramenti, ne homines D

alijs

A alijs cibis repleti eam reciperent; commutauit hanc Euangelicam cœnam, quamuis ſignificatiuam, & myſticam, in aliam ſumptionem ieiunam, & ſacramentalem, vt refert ſanctus Auguſtinus epiſtola 118. & Concilium Conſtantien. ſeſſ. 15.

Simile videmus in ſacramento Baptiſmi, quem etſi Dominus N. ordinauit fieri per immerſionem in aquam, & non per aſperſionem, vt ex Matth. 28. vbi verbum, Baptizantes in nomine Patris, in textu Græco idem eſt, ac immergentes, & effundentes in aquam; & propterea Ioannes Baptiſta, & Apoſtoli conueniebant ad ripam Iordanis volentes baptizare, quos faciebant deſcendere, & totum corpus in flumen immergere; & nihilominus hoc præceptum Saluatoris Noſtri de toto corpore immergendo in aquam, tametſi in baptiſmo pertineret ad integritatem ſignificationis, quatenus hæc immerſio denotauit Chriſti ſepulturam, per quam nos proteſtamur fuiſſe ante cum Chriſto ſepultos; ſed in egreſſu ab aquis, Chriſti reſurrectionem indicabat, vt noſtram quoque regenerationem à morte peccati in gratiam vitæ, ex Paulo ad Rom. 6. & Coloſ-
B ſenſ. 2. Vnde ſi hæc immerſio, quæ à Patribus, ſacramentalis eſt habita, & pertinens ad integritatem ſignificationis baptiſmi, & a Domino noſtro ordinata, & ab Apoſtolis ſeruata, & in Eccleſia primitiua per longum tempus continuata, à qua niſi Infirmi in periculo mortis extremo erant exempti, ſupplendo illis in eo caſu per aſperſionem; & nihilominus etiam dubitabatur, an eſſent verè baptizati, vt refert Cyprianus ad Magnum, epiſt. 76. & modo per tot ſæcula non inuenlemus in Eccleſia, quod fuerit aliquis per immerſionem baptizatus, vt poſt Tertullianum refert Baſilius, lib. de Spiritu ſancto cap. 15. Et tamen propter inconuenientiam, & incommoda, quæ progreſſu temporis ab hac conſuetudine redundabant, dum pueri non ſine euidenti periculo vitæ immergebantur; & propter erubeſcentiam in fœminis Catechumenis ſe diſpoliantibus coram hominibus, vt refert Chryſoſtomus ad Innocentium epiſtola prima; Et tamen non fuit difficile Eccleſiæ permutare talem vſum; quoniam non ſpectabat ad integritatem eſſentiæ ſacramenti; ſed ſolum ad integritatem eiuſdem ſignifi-
C cationis, ſupplendo in hoc per aſperſionem in capite, vti membrum principale totius corporis, quo fiebat immerſio.

In Baptiſmo fuit immutata immerſio in aſperſionem.

Hinc eſt, quod pariter ſummo iure in Eccleſia fuerit permutatus vſus quo ad non conſecrantes, ſe communicandi ſub vna tantum ſpecie panis, reſpectu difficultatis, & incommodi reſultantis ex laicorum communione ſub vtraque ſpecie; cum etiam pluribus caſibus in ſpecie panis tantum conceſſere hoc ſacramentum non conſecrantibus in primitiua Eccleſia, vt diximus.

Addimus prædictis, quod ſucceſſu temporis multiplicatis fidelibus, dum Catechumeni, & initiati indiſtinctè admittebantur ad communionem, non potuiſſet Eccleſia ſeruare conſuetudinem vnius tantum conſecrationis in vnaquaque Synaxi, non conſecrando niſi vnũ tantum Calicem in ea, exemplo Chriſti D. N. iuxta eademmet verba Conſecrationis, *Hic eſt calix noui, & æterni, &c.* quæ obligant ad Conſecrationem vnius tantum Calicis pro qualibet vice: quæ quantitas Sacramentalis ſub ſpecie vini, non erat ſufficiens ad tantum Populum ſic multiplicatum; at quando maius aliud Vas fuiſſet conſecratum, non vti-
D que tunc minus congrua fuiſſent verba conſecrationis: *Hic eſt Calix*, &c.

Hinc nos apprehendimus ex antiquo Rituali Romano, vt talis difficultas euitaretur, qualiter illi capiebant magnas hydrias, ſeu vaſa vino repleta, & in eadem effundebant partem vini in Calice conſecrati; ex qua mixtione prębebatur populo communio: ſed propter periculum effuſionis, & irreuerentiæ, ac etiam propter difficultatem aliquorum ſumendi communionem ſub ſpecie vini ex vaſis, in quibus alij prius biberant, maxime tempore ſuſpicionis contagij; ſucceſſit, quod demum ſub ſola ſpecie panis acquieſcerent.

Fuit quoque magna difficultas reperiendi ſufficientem vini quantitatem pro omnibus cõmunicantibus in plurimis regionibus, vbi illud nõ naſcitur: & pro ſeruanda vbique æqualitate, & ne ſupponerētur aliqui ſolum pro medietate cõmu-

 nicati;

nicati; insurrexit Ecclesiæ vsus communionis sub vtraque specie in persona solum consecrantis; alijs verò conferendo sub sola specie panis; quæ in essentia continet idem, quod duæ simul species sumptæ; & quo ad significationem id suppletur in consecrante: & talis vsus redactus fuit in legem per totam Ecclesiam Catholicam; & hoc potissimum in Concilio Constantiensi, antequam Indiæ Occidentales, & Orientales patefactæ nobis essent, quibus impossibile fuisset subministrare sacramentum omnibus communicantibus sub vini specie. A

Quatenus autem Aethyopes, seu aliæ nationes ausæ sint administrare sacramentum sub specie alterius liquoris, ob vini defectum procedentem in illis Regionibus ab excessu caloris: hoc impium est habitum, & temerarium, dum extrahunt vinum artificiale ex racemis aridis, & in ardenti aqua decoctis: quæ materia cum non sit apta consecrationi, est quoque destructiua essentiæ sacramenti.

Nec quoque repugnat, quod quamuis Christus Redemptor Noster præuiderit irreuerentiam prouenientem ex sumptione huius sacramenti, non abstinuit propterea ipse ab illa; quinimo hoc ipsum ab Apostolis continuatum fuit. B Respondemus enim à Christo Domino fuisse relictum dispositioni Ecclesiæ suæ permutandi talem consuetudinem, qnando opportunum tempus iudicasset; vt pariter euenisse videmus, quod immersio baptismi simili facultate relicta Ecclesiæ, fuerit permutata in aquæ aspersionem.

Nec minus refragatur; quod Christus Dominus per Ioannem 6. inquit: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; Quoniam non concludit hoc, quo ad communionem sub vtraque specie: comedentes enim corpus Christi sub specie panis, bibunt quoque eius sanguinem concomitanter, & quoad effectum ex eo, quod Corpus Christi Immortale, Impassibile, Incorruptibile, vt est de præsenti, non potest a suo sanguine remanere separatum: & propterea dictio *Et*, non est hic apposita coniunctiuè, sed disiunctiue, vt alias in sacro textu: *Qui occiderit Patrem, & Matrem, maledictus sit*.

Præterea Christus Dominus in illis verbis dat nobis præceptum, non autem modum præcepti: nempe præcipit nobis sumere eius Corpus, & eius Sanguinem, absque præciso decreto, si sub duabus, vel sub vna ex speciebus ea sumenda sint; quinimo asserendum est eo loco Christi voluntatem indifferentem esse, nempe si sub vna, vel duabus ex speciebus sumenda sit communio à non consecrantibus, vt ex sacra Trident. synodo, sess. 21. cap. 1. Siquidem præcepit Christus apud Ioan. cap. 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*; ex quo textu infertur, necessariam quidem esse Laicis participationem corporis, & sanguinis Christi, sed vtramque haberi, ac recipi, etiam sub vna panis specie. C

Et de his omnibus vide latè Patrem Cottonum Societatis IESV in sua Instructione catholica, Cardinalem Belarminum in Controuersijs, ac potissimum Cardinalem Peronem in sua Replica ad Regem Britanniæ Gallico idiomate, cap. de la comunion sous les dous especes, &c.

Catechumeni quomodo participarent de Eucharistia, & assisterent Missæ. Cap. XX. D

Catechumeni non participabant de Eucharistia.

CAtechumeni priscis temporibus, cum essent instar nouitiorum in schola Christi, antequam ipsi reciperentur ad sanctum baptismum, vt interim apprehenderent fidelium rudimenta, excludebantur ab omni cognitione Eucharistici sacramenti, ex Tertulliano in apolog. cap. 7. S. August. tractatu 86. in Ioannem, & in psalmum 80. Quinimo nec minus locum habebant, dum habe-

A habebatur ſermo de hoc auguſtiſſimo Sacramento, ſicuti Tertullian. in libro de præſcript. & Concilium Valentiæ in Hiſpania ſatis oſtendunt, quod catechumeni non percipiebant ſermones huiuſmodi fidelium; Et quamuis poſt quintum ſæculum admittebantur ad percipiendos ſermones illos, in ijs tamen, vel non habebatur mentio de Euchariſtia, vel ſic obſcurè, & ſub inuolucro verborum, vt non perciperent quicquam de illo. Hinc ſanctus Auguſtinus in Ioan. dum loquitur de hoc ſancto Sacramento, inquit: *Fideles bene me intelligunt*: & hoc idem refert ſanctus Chryſoſtomus hom. 40. in primam ad Corinth. Et prædictis ſermonibus non ſolum non aſſiſtebant catechumeni, verum ab Eccleſia tunc etiam repellebantur, vt ex ſancto Dionyſio Areopagita de Eccleſ. Hierarch. cap. quinto ijs verbis: *Deinceps a miniſtris ſanctorum librorum lectio ordine recitatur: ea recitata extra templi aditum collocantur catechumeni, & vna cum eis energumeni, atque ij, quos ſuperioris vitæ pœnitet; manent autem ij, qui Diuinarum rerum, & aſpectu digni ſunt, & communione*: & habetur ex Apoſtolicis conſtitutionibus lib.8. cap.7. ijs verbis. *Poſt hæc Diaconus dicat: Ite catechumeni in pace.*

B Quibus addo, quod nec aſpectus eorundem permittebatur, vt Euchariſtiam poſſent reſpicere: ſanctus Dionyſius Areopagita de Eccleſ. Hierarch. cap. 5. ijs verbis: *Catechumenos autem, & energumenos, quique in pœnitentia ſunt; ſanctæ hierarchiæ mos patitur quidem audire ſacram pſalmorum modulationem, Diuinamque ſacrarum ſcripturarum recitationem; ad ſacra autem opera, quæ deinceps ſequuntur, atque myſteria ſpectanda, non eos conuocat, ſed perfectos oculos eorum, qui digni ſunt.*

Quare autem tam diligenter occultaretur catechumenis hoc ſacrum myſterium? Prima ratio erat, ne in contemptum verteretur hic pretioſus theſaurus, ſi illi ante rudimenta fidei participaſſent de ſacramento; ſiquidem ante diſpoſitionem præcedentem non potuiſſent induci ad credendum rem tam difficilem. Hinc ſanctus Cyrillus Alexandrinus lib.4. cap. 14. refert, quod Chriſtus Dominus noluit Capharnaitis declarare, quomodo ipſe traderet carnem ſuam ad manducandum, quoniam illi nondum erant inſtructi in fide. Secunda fuit ratio, vt hoc diuturnum ſilentium accenderet magis deſiderium catechumenorum, vt C quanto citius ſe baptizari curarent: ſanctus Auguſtinus in tractatu 86. ſuper Ioannem, & in ſermone 46. Tertia ratio, ne hoc tremendum, & admirandum myſterium ſalutis noſtræ redderetur familiare catechumenis, quo forſitan illi indignarentur: de cuius offenſa antiqui Patres, vti diſpenſatores timebant, ſe Deo rationem redditu ros: refert Albaſpinus de ritu antiquo adminiſtrandi Euchariſtiam Gallico idiomate lib.1. cap.1. *Quare non participabant?*

Quamuis prioribus ſæculis catechumeni per aliquot annos non reciperentur ad baptiſmum, & per conſequens multò minus ad communionem Euchariſtiæ, vt diximus; nihilominus ſi per errorem aliquis catechumenus, antequam ab Eccleſia egreſſus, remanſiſſet ibi inter fideles, ac etiam de corpore Chriſti Domini participaſſet; erat incontinenter hic ſolutus à pœnis catechumenatus, eiuſdemque pœnitentia illi remiſſa pro annis remanentibus, & ſtatim baptizabatur, confirmabatur, & illuminabatur per Euchariſtiam. quod comprobatur auctoritate Timothei Patriarchæ Alexandrini, vna cum expoſitione Balſamonis in D eundem, ac etiam ex ſancti Clementis conſtitutione lib.7. cap.26. Hinc infertur magna virtus Euchariſtiæ, quæ in inſtanti poterat illuminare, & ſtatim conferre ſpeciem contritionis, ſicuti pœnitentia, & confeſtim diſponebat, & habiles reddebat catechumenos ad recipiendum Baptiſmum, Confirmationem, & Communionem: Quoniam ex interpretatione Balſamonis adducta, cum dictus catechumenus non per fraudem recepiſſet Euchariſtiam; credebatur à Deo vocatus. nam ſicuti ſanctus Petrus dixit Cornelio, & ijs, qui ſecum erant, quod eſſent ipſi baptizandi, eo quod Spiritus ſanctus deſcenderat ſuper illos; ita quoque catechumenus, qui Euchariſtiam ignoranter recepiſſet, erat etiam baptizandus: Siquidem catechumenatus non ad aliud antiquitus fuit inſtitutus, niſi vt catechumenis eſſet diſpoſitio ad recipiendam Euchariſtiam; vt inquit S. Auguſtinus *Quando admittebantur ſtatim ad Euchariſtiã*

lib.

lib. de operibus, & fide, vt refert etiam Albaſpinus dicto tractatu, cap. 4. & 5. A

De Miſſa Catechumenorum.

Circa Catechumenorum Miſſam, antequam illa inchoaretur, mos fuit prioribus ſæculis, quod aliquæ fierent orationes: pſalmos etiam canebant, deinde explicabatur ſacra Scriptura, ac per Epiſcopum ſermo habebatur, vt ex hoc poſſent extranei ad Deum conuerti; quamuis ſucceſſu temporum poſt aliquas orationes canebant Euangelium, quod per Epiſcopum explicabatur non ſolum fidelibus, verum præſentibus etiam extraneis cuiuſque conditionis Iudæis, Paganis, Schiſmaticis, Hæreticis, Catechumenis, Energumenis, & pœnitentibus: & hoc probatur ex Concilio quarto Carthaginenſi, & Concilio ſecundo Valentiæ in Hiſpania. Expleto ſermone omnes extranei egrediebantur ab Eccleſia, exceptis catechumenis, & pœnitentibus tertij, & quarti ordinis vna cum Energumenis: immediatè poſtea incipiebat Miſſa, quæ dicitur catechumenorum, vt ſequitur. Diaconus circumibat Eccleſiam, admonendo fideles de eo, in quo deberent orare pro catechumenis tertij ordinis, quibus eodem tempore imperabatur, vt capita inclinarent ad recipiendas Epiſcopi orationes; quibus orationibus completis extra Eccleſiam mittebantur; & ſtatim Diaconus admonebat fideles, quomodo deberent effundi preces ad Deum pro Energumenis, qui ſimiliter flectebant capita, vt ſupra, & ab Eccleſia egrediebantur: & idem ſubſequebatur de catechumenis quarti ordinis, & ſucceſſiuè de pœnitentibus: & hæc nominabatur Miſſa Catechumenorum potius, quam Pœnitentium, vel Energumenorum, quamuis pro ijs omnibus oraretur; Quoniam neceſſarium fuit ibi pro catechumenis orare; quod non contingebat reſpectu aliorum, pro quibus etiam orabatur; & præterea, quoniam numerus catechumenorum erat ſatis magnus, cum ferè omnes, qui baptizabantur, eſſent ætate prouecti; cæteri vero eſſent reſpectiuè pauci. B

Pro Miſſa catechumenorum nominabant dictas ceremonias, eo quia preces ſolemniter fiebant intra tempus ſolemnitatis Euchariſtiæ, quæ Miſſa appellabatur; quamuis improprie prædictæ preces Miſſa catechumenorum nominabantur: ſiquidem in effectu hoc aliunde non proueniebat, niſi quod ipſi aſſiſtebant in principio ceremoniarum ſancti ſacrificij, ac etiam quod dictæ preces fiebant ſupra illos ante ſacrificium. C

Orationes prædictæ, ac impoſitio manuum ſupra catechumenos fiebant intra tempus Miſſæ, vel paulò ante conſecrationem, ad hoc, vt purgarentur, & ſanctificarentur per Euchariſtiam. ſanctus Ioannes Chryſoſtomus homil. 4. de Nat. Dei, inquit, quod paulò ante ſacrificium altaris iubebant inclinari Energumenos ad hoc, vt pro illis orarent fideles Chriſtum Dominum, qui immediatè poſtea in altari debebat præſentari: Et ſimiliter debemus hoc idem aſſerere de ijs, quæ ibidem habebantur pro Energumenis, & pœnitentibus, ex Albaſpino dicto tractatu cap. 5.

Catechumeni nō participabāt de reliquijs panis ad ſacrificandum.

Quo ad eminentiam huius Euchariſtici Sacramenti, refert Theophilus Patriarcha Alexandrinus canone 7. quod non permittebatur catechumenis, vt ipſi manducarent de reliquijs (non inquam de pane conſecrato) ſed nec etiam de reliquijs panis oblati per populum, ad effectum conſecrandi, etiam quod tales reliquiæ non eſſent conſecratæ: & hoc idem habetur in conſtitutione ſancti Clementis lib. 8. cap. 39. qualiter diuidebantur talia fragmenta inter eccleſiaſticos, quod erat in excluſionem catechumenorum propter eorundem inhabilitatem: D Ac etiam dicta fragmenta ex tali deſtinatione ad conſecrationem contraxerant in ſe talem ſanctificationem, vt non poſſent in prophanos communicari, ne ſequeretur timor contemptus Euchariſtiæ; vt ex Balſamone ſupra dictum canonē.

Catechumenis in tertio, vel quarto gradu præbebatur Panis, & Sal ſanctificatum; ex D. Auguſtino de pœna, & remiſſione peccatorum cap. 26. ac etiam habetur in canone quinto Concilij Carthaginenſis tertij. Nam ſicuti Panis benedictus dabatur ad ſeruandam vnionem inter fideles, vt refert ſanctus Innocentius in epiſtola prima; Ita hic panis permittebatur catechumenis nondum natis intra Eccleſiam, cum non eſſent adhuc habiles alterius alimenti, quo fruebantur

A tur fideles. Dabatur etiam hic panis, & sal catechumenis, vt disponerentur ad credendum Eucharistiæ mirabilia, quæ maximè sunt difficilia humanis sensibus, & consequerentur ex hoc maiorem gratiam.

Confirmatio conferebatur ante Eucharistiam, vt ex actis Apostolicis cap. 8. ibi: *Miserunt ad eos Petrum, & Ioannem: qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini IESV. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* & cap. 19. *His auditis baptizati sunt in nomine Domini IESV, & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, &c.* Et Tertullianus lib. de præscript. cap. 36. ponit post Baptismum Confirmationem, ac deinde Eucharistiam. Quare autem conferatur Eucharistia post Confirmationem? Ratio est, quoniam omnia sacramenta, & ministeria à Christo instituta, non ad aliud principalius tendunt, quam ad vniendos realiter homines ipsi Christo: sed Eucharistia cum sit vera Christi caro, & verum eius corpus, me ius, & perfectiùs, quam cætera sacramenta nos Christo coniungit, siquidem

B cætera nos vniunt per Gratiam, hæc autem per contactum realem: Ac etiam cætera sacramenta sunt dispositiua ad introducendam hanc perfectam formam vnionis, quam operatur, ac producit Eucharistia. Præterea refert sanctus Dionysius, quod Eucharistia conferat vim cæteris sacramentis, vt operentur dictam vnionem cum Deo, & absque illa dispositio cæterorum sacramentorum remaneret imperfecta: & inquit Tertullianus aduersus Praxeam, & alibi, quod per Eucharistiam acquirimus perpetuitatem, & indiuiduitatem Corporis Christi.

Cõfirmatio ante Eucharistia.

Non Eucharistia, sed Confirmatio nominatur Perfectio, eo quia perficiat baptismum; ex S.Thom. par. 3. quæst. 72. art. 7. & in Concilio Eliberitan. can. 77. dicitur. *Si quis Diaconus sine Episcopo, vel presbytero, aliquos baptizauerit, Episcopus eos per Benedictionem perficere debebit:* & similiter ibidem canon. 38. habetur, quod possit in necessitate positus baptizari; adeo vt si superuixerit, ab Episcopo per manus impositionem perfici possit, sanctus Ambrosius lib. 3. de sacram.

Confirmatio non Eucharistia dicitur perfectio.

C cap. 2. Et ratio prædictorum est, quod quamuis baptismus abstergat originalia, & actualia peccata, ac etiam conferat gratiam iustificantem: Nihilominus confirmatio perficit, & roborat natiuitatem, quam receperunt fideles in baptismo: Gratia enim gratum faciens non solum datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatem Iustitiæ, ex Diuo Thoma vbi supra ad primum.

Oleum sanctum non poterat perfici absque præsentia Eucharistiæ, sanctus Cyprianus epistola 12. primi libri, vel 70. secundum Pamelium ibi: *Porro autem Eucharistia, & vnde baptizati vnguntur oleum in altari sanctificatur: sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam: vnde nec vnctio spiritualis apud Hæreticos potest esse, quia constat, oleum sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse.* Item sanctus Hieronymus contra Luciferianos, inquit: *Hilarius cum Diaconus de Ecclesia recesserit, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos & presbyteros non habens, neque baptisma sine Eucharistia.*

Oleum sanctum perficitur cum Eucharistia.

D Quoniam in baptismo necessaria est vnctio olei: & in hoc adducitur ratio, quoniam sicut omnes orationes ad Deum Patrem recipiunt vim ex verbis, *Per IESVM CHRISTVM*, &c. ita in ijs, quæ fiebant præsente Eucharistia, dum vice prædictorum verborum ostendebatur Deo Patri ipsius dilectus Filius in altari; exhibebat hoc maiorem efficaciam, ac energiam: maximè cum nil maius in Ecclesia posset cogitari post Eucharistiam, quam sanctum oleum, quod potens erat, vt Spiritus sanctus descenderet super fideles, ex Tertulliano, & alijs, &c

 A

Quid apud Antiquos ſit Communio, ſeu Communicare? Cap. XXI.

Cõmunio quid eſſet apud priſcos?

QVamuis in præſenti verbum Communio ad ſolam Euchariſtiam ſit reſtrictum, vt vidimus in præcedentibus; Nihilominus quoniam apud veteres multò latius patebat; Eccleſiæ enim communionem accipere, atque ad eam pœnitentes ſine Euchariſtia etiam poterant admitti; ideo de hac nos inferius dicemus. Communionis ſiquidem ius illud ſitum erat in rerum omnium humanarum, & diuinarum participatu, & ſocietate. Ita excommunicati non ſolum à ſacris arcebantur, ſed omnes eos abhorrebant, nemo eos ſalutatione, nemo alloquio, nemo conuiuio eos dignos iudicabat, vt ne Deo quidem cum eis preces adhibere liceret, can. Apoſt. 10. *Si quis cum excommunicato, licet in domo preces coniunxerit, iſte communione priuetur.* can. 33. Laodicenſis Concilij. *Non oportet cum hæreticis, & ſchiſmaticis orare.* can. 73. Carthaginenſis quarti. *Qui communicauerit, vel orauerit cum excommunicato; ſiue Clericus, ſiue Laicus; excommunicetur.* Similiter can. 2. Antiochenæ ſynodi primæ; quod à conuiuijs excluderentur. can. 3. Arelatenſis ſecundi. can. 15. 16. & 18. Toletani primi can. 6. & 11. Auernenſis: Quinimò, nec panem ſumere, aut colloqui cum eis ſatis tutum videbatur. can. 15. Epaunenſis Concilij, & can. 37. Antiſiodorenſis Concilij. *Si quis presbyter, aut quilibet de Clero, aut de Populo excommunicatum, abſque voluntate ipſius, qui eum excommunicauit; ſciens receperit, aut cum illo panem manducauerit, vel colloquium habere decreuerit; ſimili ſententiæ ſubiacebit.* B

Oblationes in communitatem Eccleſiæ mortui pœnitentis recipiuntur, vt in Concilio Arelatenſi ſecundo, can. 12. ibi. *Sed pro eo, quod honorauit pœnitentiam, oblatio eius recipiatur.* Concilio Taurinenſi can. quinto, Concilio Toletano primo, can. 17. Concilio Carthaginenſi 6. can. 10. Carthaginenſi 7. can. 5. Concilio Tarraconenſi can. 6. Quibus omnibus locis Communio pro Euchariſtia nequaquam ſumitur. C

De communione Eccleſiaſtica.

Sicuti ab antiquis diuidebatur Communio, vt alia Laica diceretur, quæ ius in Chriſti corpore myſtico, & Eccleſia ſignificabat, vt in præcedenti: Altera nominabatur Communio Eccleſiaſtica, de qua tot erant ſpecies, quot ſunt ordinum Gradus, & quot modis ab ijs gradibus excidere poterant Clerici. At verò cum quis omnimoda depoſitione (vt aiunt canones) & perpetua puniretur, hoc eſt cum quis tam à gradus honore, quam functione remoueretur, eum ius integrum Communionis Eccleſiaſticæ amiſiſſe, & inter laicos fuiſſe relegatum; ſicuti quoties Clerici à Communione ſecluduntur, ſi nihil ſit additum; id de Eccleſiaſtica Communione ſit intelligendum, quæ etiam Sacerdotalis vocatur; vt in Concilio Arelatenſi ſecundo, can. 30. *Secundum inſtituta ſeniorum, ſi à Communione ſacerdotali fuerit ſuſpectus Epiſcopus; hunc non ſolum à Clericorum, ſed etiam à totius populi colloquio, atque conuiuio placuit excludi,* &c. D

De communione Peregrina.

Communio peregrina dicebatur, cum Epiſcopus, Presbyter, ſeu alius quiuis Clericus, ſi peregrinando penes ſe non retinebat Commendatitias litteras, hunc delebant de catalogo, quo recenſebant clericos; non quo clerici eſſe deſinerent, ſed quod à cæteris clericis ſemigrarent; id eſt conuictu mutuo, ſynodis, aut alijs congreſſibus prohiberentur, & capita cum fidelibus conferre non poſſent: vt ex canone Apoſtolorum, &c. Prædictis verò Peregrinis ſe Chriſtianos profitentibus, in ijs, quæ ſunt naturæ, & hoſpitalitatis, exhibebatur humanitas; ijdemque ad communes Eccleſiæ preces dumtaxat admittebantur; nequaquam verò ad ſacramentorum participationem, niſi cum ſe eſſe Catholicos fide certa, formatiſque litteris docuiſſent, Baron. in anno 400. vbi Spond. num. 11. vide etiam,

A etiam, quæ de his latè scripsit Albaspinus de veter. Eccles. ritibus, lib. 1. cap 3.

Communio Laica est Ius communicandi cum cæteris fidelibus more Laicorum, & vt Laicum, participem esse societatis Christianorum: Quamquam si Clericus, vel Presbyter communicabat laicè propter aliquod delictum, iste accipiebat Eucharistiam more Laicorum, ant extra septa altaris, aut sub vna specie, aut sub vtraque, prout vsus Ecclesiæ obtinebat; & vlterius communio prædicta multa alia complectebatur præter Eucharistiam. Baronius anno 258. vbi etiam Spond. num. 1. & idem Baron. anno 487. vbi Spondan. num. primo. Albaspinus dicto tractatu de veter. Ecclesiæ ritibus, lib. primo, cap. 4. *De Laica Communione.*

Oblationes dicebantur, quæ à sacerdotibus in altari paulò ante sacra offerebantur, certisque precibus benedicebantur; quarum postea pars aliqua fidelibus, cetera in sacerdotum, clericorum, & pauperum alimentum erogabantur; Augustin. serm. 213. de tempore, ibi; *Oblationes, quæ in altari consecrentur, offerre; erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicet*. Vnde ex prædictis oblationibus particulas, ac buccellas viritim in Ecclesia distributas B fuisse, vt hac participatione significarentur omnes fideles sub vno, eodemque capite, & de eodem corpore esse. Albaspinus vbi supra, cap. 5. Viringus de triplici cœna par. 3. cap. 55. §. Fermentum per titulos. *De Communione per oblationes.*

Communio per Eulogias, id est per benedictiones, dicitur; cum per vicos, & pagos sparsi, & diffusi, ex eadem non possent sumere Communione, cuperentq; semper vnionis Christianæ, & Christi corporis speciem quammaximè retinere. Festiuis diebus (præter Panem benedictum, qui in vnaquaque Ecclesia inter fideles ex oblationibus offerebatur, vt diximus) ex Matrice etiam per Parochias benedictus panis mittebatur; ex cuius perceptione communitas, quæ inter fideles eiusdem Diœcesis intercedere debet, intelligebatur, & repræsentabatur, vt ex can. 14. Laodiceni Concilij, cuius instituti ratio per Innocentium adducitur: *Vt se à nostra Communione maxima illa die non iudicent separatos*; per dictum Albaspinum cap. 8. Præterea Formosus Papa Regi Francorum Carolo dirigens admonitionem, qualiter ei sit in Regno agendum, congratulans C deuotioni, quam idem Rex erga Sedem Apostolicam significauerat; quem petierat benedictum panem pro pignore mittit, apud Frodoardum histor. Rhemensis lib. 4. cap. 2. Similiter à Monasterijs, cum ab Episcopo visitarentur, solebant offerri eulogiæ. can. Non semel §. quod nullis canonicis: causa 18. quæst. 2. & ad Concilia Episcopi eulogias deferebant, quamuis non cogerentur, can. de eulogijs dist. 18. & plura etiam vide apud Viringum de triplici cœna par. 3. c. 65. vide Glossarium Græco-Barbarum Meursi verbo εὐλογία. *De Communione per Eulogias.*

Primis temporibus nullus vnquam pœnitens, aut catechumenus è vita discedebat, quin ante in fidelium communionem aduocaretur, aut corpori Christ Domini, vnde distractus fuerat, restitueretur. Quoniam verò contingebat, ex illa multitudine pœnitentium, & catechumenorum; vt aliqui ante vitam amitterent, quàm fidelium Gregi consociarentur, aut sacro baptismi fonte ablueren tur, aut ablutionem sortirentur; Quidam simplicitate ducti, Baptismum illis, & Eucharistiam post eorum mortem conferebant, ne quis vacuus communione decederet. At verò saniori modo solitum fuit, cum quis desijsset pœnitentiæ D tempore, nondum absolutione percepta; Ecclesia ad communionem fidelium tunc reuocabat, non Eucharistiæ, aut Baptismi quodam beneficio: sed oblationes, quæ eorum causa à cognatis, aut affinibus proponebantur, admittendo comprobabat, ex can. 12. Concilij Arelatensis secundi, ibi: *De ijs, qui in pœnitentia positi, vita excesserunt; placuit nullum communione vacuum debere dimitti; sed pro eo, quod honorauit pœnitentiam, oblatio illius recipiatur*: & latè per Albaspinnm d. lib. 1. cap. 9. & 10. *De Pœnitentium & catechumenorum Communione post mortem.*

Viaticnm generatim sumptum significat communioni fidelium restitui appropinquante necessitate mortis obeundæ: & nil aliud est Viaticum, qnam illa ipsa communio, quæ excommnnicato redditur, quem breui moriturum conijcimus. At verò non omne Viaticnm dicitur Eucharistia; quoniam Ecclesiæ communio *De Communione per Viaticum.*

multis alijs modis poteſt comparari, quàm Euchariſtia; nempe Baptiſmo, Confirmatione, extrema Vnctione in morte collata, vt in canon. 9. Concilij Bercendenſis. *Pænitentiæ benedictionem, quam Viaticum deputamus, per communionem acceperit*. & can. 39 Concilij Arauſicenſis primi. *Qui recedunt de corpore pænitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eos communicare: quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundum diffinitiones Patrum, qui huiuſmodi communionem congruenter Viaticum nominarunt:* Quamuis ſicuti Euchariſtia perfectiſſima eſt communio, ita perfectiſſimum eſt Viaticum, quod ſuppeditari poſſit morituris, vt ex Albaſpino vbi ſupra, cap. 11. & nos de illa diffusè ſupra diximus. A

Si quis deſperatus, & conſequutus Communionem, oblationiſque factus particeps iterum conualuerit; ſit inter eos qui communicationem orationis tantummodo conſequuntur. Generaliter autem cuilibet in exitu poſito, & poſcenti ſibi Communionis gratiam tribui; Epiſcopus probabiliter ex oblatione dare debebit. Horum vero cauſa, qui ſine Communione ſunt defuncti, Dei iudicio reſeruanda eſt, in cuius manu fuit vt talium obitus a Communionis remedio differretur: Nos quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non poſſumus. Albinus de Diuin. Offic. cap. de his qui in extremis. B

Eſſet hic dicendum de Communione per Euchariſtiam: Verum quia de illa ſatis ad propoſitum diximus ſupra; ad ea Lectorem reijcio.

De Communione per Agapen. Conſuetum fuit Chriſtianis olim ſynaxim indicere Chriſti exemplo. Vt enim ille ad cœnam Apoſtolos vocauit, eoſque donauit ſacro ſuo corpore; ſic illi ſacratæ communioni cœnam ſubmittebant, quam Agapen dicebant ab amore, quo inter ſe mutuum faciebant, vt patet ex 1. Corinth. 10. *Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non eſt Dominicam Cœnam manducare, vnuſquiſque enim ſuam Cœnam præſumit ad manducandum: & alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Numquid domos non habetis ad manducandum, aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent?* Sed in eo Apoſtolus eos non laudat, verum carpit. *Vnuſquiſque enim Cœnam ſuam præſumit*, inquit. ac ſi diceret: Bene quidem conuenitis in vnum, Chriſti imitatione; male tamen eum ſequimini. Primum, quoniam præmittitis Agapen ſacræ communioni. Ita hunc locum Auguſt. Primaſius, S.Thomas, Anſelmus, Gloſſæ interlinearis, & ordinaria interpretantur: prius enim ſynaxis celebranda fuerat, dein Epulo locus. Chryſoſt. prima Corinth. 11. Homil. 27. *Statis diebus menſas faciebant communes, & peracta ſynaxi poſt Sacramentorum Communionem inibant Conuiuium; diuitibus quidem cibos offerentibus, pauperibus, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & communiter veſcentibus.* C

Secundo, peccabant Corinthij, quoniam vt teſtatur B. Eligius homil. 15. *Solebant in hac die deferre ad Eccleſiam Panem, & Vinum, & dabant ſacerdoti ad conſecrandum, expletiſque myſterijs, vnuſquiſque quod dederat recipiebat: ſed & quidam illorum in foribus templi præparabant ſibi conuiuia in conſpectu pauperum, nihilque horum eis expectantibus erogabant.* Malo huic vt obuiam iretur, eleemoſynæ colligebantur in Agapen, quæ tamen liberæ erant, Tertull. in apologetico cap. 39. ibi. *Modicam quiſque ſtipem menſtrua die, vel cum velit, & ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit, &c.* Interdum Eccleſiæ ſumptu fiebat; niſi ea tenuior eſſet. ideo Gregorius Magnus epiſt. 54. mandat Petro Diacono, in dedicatione, ſuppleri inopiam Oratorij Beatæ Mariæ, cui more maiorum Agape inſtituenda eſſet pauperibus. D

Tertius error fuit exceſſus in luxurioſis commeſſationibus, & ebrietatibus, quæ ibidem licitæ putabantur, vt in honorem Martyrum: in quas latè inſurgit Auguſt. epiſt. 64.

Quarto, ſuperſtitio ſe immiſcuit, & parentalia, Auguſt. lib. 6. confeſs. cap. 2. de Matre Monica, ibi: *Ne vlla occaſio ſe ingurgitandi daretur ebrioſis, & quia illa quaſi parentalia ſuperſtitioni Gentilium eſſent ſimilia, abſtinuit ſe libentiſſime, &c.* Vt de ijs, & ſimilibus tractat Viringus de triplici Cœna lib. 3. cap. 56. De huiuſmodi Agape, ſeu duplici cœna latè etiam Cardin. Baronius in annum 57. vbi

Spondan.

A Spondan. in epitom. num. 39. Triplici ex causa inter Christianos Agapes celebrari solitas, nēpe in Natalitijs sanctorum Martyrum, in Funeribus, ac etiam in Dedicationibus Ecclesiarum. Baron. d. anno 57. vbi Spondan. num. 40.

Agape igitur dicebatur, quod diebus Dominicis cœnas de nocte celebrabant; quibus omnes Christiani intererant, & in priuatam aliquam domum conueniebant, vbi post fusas ad Deum preces, cœnabant; cœnati manus abluebant, candelas, cereosque accendebant, Deum precabantur, scripturam sacram legebant, mox inter se omnes de rebus Diuinis sermones faciebant, & pecunias pro Viduis, pupillis, & inopibus ibidem colligebant; nec ibi Eucharistia ministrabatur, cum hæc solum de vesperi fierent. Tertull. cap. 34. Apolog. Ac etiam in prædictis conuiuijs nulli prorsus nisi fideles admittebantur; nam neque catechumeni, nec pœnitentes ibidem accumbebant, propterea quod ius communionis, & fraternitatis, aut amisissent, aut nondum essent consequuti: Albaspinus d. lib. 1. cap. 17. Vide Glossar. Græco-barbar. Meursi verbo Ἀγάπη. *Agape quid esset?*

B Fraterna charitas apud primos Christianos erat, quia vnum Deum parentem agnouerunt, qui vnum spiritum biberunt sanctitatis, vt consortes fidei, vt spei cohæredes, &c. ex Tertul. & Minutio Felice. Cæterum vt filij Dei, & Iesu Christi nuncuparentur, non nisi a Lauacro proueniebat. S. Cyrillus Hierosolymitanus in præfat. *Vnius Matris filij, & filiæ facti estis omnes quicumque hic nomina dedistis:* & in prima catechesi. *Ad ingenuam adoptionis regenerationem peruenire*. D. Ambros. lib. 5. de sacrament. cap. 4. *Ex malo seruo factus es bonus filius*. D. Cyprianus ad Pompeium: *Qui filius Ecclesiæ non est, vt habere quis possit Deum Patrem, aut Matrem Ecclesiam*. *De Fraterna Caritate.*

Hæc amicitia Religionis societate tam fortiter erat coniuncta, vt Gentilibus suspecta esset: quoniam etiam pro altero mori essent parati fideles. Ab hac amicitia non solum Hæretici, & Schismatici arcebantur, sed etiam Pœnitentes, & Catechumeni, qui omnes à cæteris fidelibus fratres non appellabantur, quia scilicet ius ad hæreditatem Christi habere non censerentur; neque salutationem Dominicam, antequam salutaribus aquis purgati essent, recitabant: Indignum

C enim videbatur, Deum Patrem eos inuocare, qui filij tenebrarum adhuc essent. D. Ambros. ibidem. *Ergo attolle oculos ad Patrem, qui te per Filium redemit, & dic, Pater noster*. & item: *Dic ergo & tu per gratiam, Pater noster, vt filius esse merearis*. Quod confirmatur, quoniam Catechumeni ab Ecclesia post primas conciones, & antequam sacrificium celebraretur, extemplò recedebant, vt satis supra abundè diximus: adeo vt nec vnquam ante perceperint orationem Dominicam, quæ sacrificio coniuncta erat; & propterea à sancto Augustino homilia 42. in feria secunda Palmarum admonentur Competentes orationem Dominicam ita ediscere, vt etiam memoriter Sabbatho proximo post baptismum reddere possint, ibi: *Accipite hodie quomodo inuocetur Deus*. & paulò post: *Tenete ergo & orationem hanc, quam reddituri estis die Sabbathi nouissimi, quo baptizandi estis*. Vlterius hoc ius Fraternitatis quadam animæ, & bonorum societate consistebat, cum vnusquisque pro facultate, & modo fortunæ, cæteros libenter iuuabat, & pro alendis ægrotis, viduis, captiuis, aut ijs, qui ad metalla,

D & arenarias damnati essent, ostiatim mendicabant, sicut pro maritandis puellis, & alijs pietatis officijs.

Erat quoque apud fideles antiquitus Communio per litteras *Formatas*, seu *Communicatorias*, de quibus August. epist. 163. quibus probaretur vnitas, ne fraus irreperet: Eædem etiam *Canonicæ*, *Ecclesiasticæ*, *Pacificæ* nominatæ reperiuntur. *Commendatitiæ* verò litteræ concedebantur etiam ab Episcopis, pauperibus peregrinantibus, ad testandam eorum fidem Catholicam, Concil. Calcedonen. can. 13. can. extraneo clerico, distinct. 71. Erant præterea litteræ *Dimissoriæ*; ac etiam *Memoriales*, seu *Commonitoriæ* dictæ; Itemque *Synodicæ*; *Circulares*, siue *Catholicæ*; Similiter *Decretales*; *Pastorales*; *Confessoriæ*; necnon litteræ *Confessoriæ Captiuorum*; ac etiam litteræ *Apostolicæ*, quæ etiam Breues dicuntur. de quibus omnibus vide, quæ refert Card. Baron. in annum 142. vbi Spondan. *Communio per litteras.*

 in epitom.

in epitom. num. 6. 8. & 9. Vide etiam Franciscum Bernardinum Ferrarium Mediolan. qui de istiusmodi litteris librum edidit. A

De antiquissimo Excommunicationis vsu. Cap. XXII.

SIcuti mos fuit Fidelium nascentis Ecclesiæ tempore, quod diuersas Communionum species seruarent inter se, vt diximus; ita etiam vsus Excommunicationis non fuit ab ijsdem alienus. Hæc, inquam, Excommunicationis censura vsque adeo vetus, & antiqua est existimanda, vt à primæua orbis origine ortum habuerit: Lucifer propria voluntate excæcatus cum Angelis suis extra communionem Paradisi positus, anathemate percussus est. Huic proxima sequuta est Excommunicatio, cum omnium Parens extra deliciarum tranquillitatem eiectus est, adiecta etiam terræ Maledicti nota. Fratricida deinde Cain extra hominum commercium positus, & profugus super terram, anathematis argumentum extitit; B comet ipso Cain referente Genes. 4. *Ecce eijcis me hodie a facie terræ, & à facie tua*. Anathematis speciem habet toties repetita maledictio, Deuter. 27. *Maledictus qui fecerit sculptile; qui maledixeri Patri, & Matri; qui transfert terminum proximi sui, &c.* Huiusmodi execratorios canones promulgauit Iosue cap. 8. ibi: *Post hæc legit omnia verba Benedictionis, & Maledictionis, &c.* Perseuerasse etiam apud Hebræos huius genus pœnæ, docet sanctus Ioannes cap. 9. *Condixerunt ab illa hora, vt qui confiteretur Christum, extra synagogam fieret*. Notissimus est Euangelicus locus de anathemate ferendo, Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*. Iure igitur censentur priuati vsu, & fructu suffragiorum Ecclesiæ excommunicati, quando Christi decreto infelicem subeunt Ethnicorum conditionem; Et ex ijs luce clarius apparet, quam temerè sola mentis ignorantia, & Catholicæ Religionis odio, Hæretici nostri temporis asserant excommunicationem esse recens inuentum, nec licere Prælatis in quemquam, C quantumuis contumacem, sæuire excommunicationis gladio.

Similem excommunicationis sententiam in quemdam Corinthiorũ propter portentosum facinus pronuncians Paulus prima Corinth. 5. *Tradidit eum Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini Nostri Iesu Christi.* Quam quidem pœnam, non modo vt incestuosus ille a Dæmone obsessus miserabiliter cruciaretur, esse intelligendam; sed etiam vt à Communicatione fidelium haberetur abscissus; Patres omnes consentiunt. Tertull. de pudicitia cap. 13. Ambrosius primo de Pœnit. cap 14. cum alijs relatis per Baronium in Annum 57. vbi Spondan. num. 4. Et simili excommunicationis modo per traditionem Sathanæ vsus alibi Paulus aduersus Alexandrum, & Hymenæum, qui à fide exciderant; ad Galatas 1. Præ cæteris nominibus, quibus Ecclesiastica illa censura ab auctoribus nominatur, frequentiori vsu eadem excommunicatio dici solet, quod, qui ea percellerentur, à Communione Sanctissimæ Eucharistiæ, & quocũque fidelium consortio arcerentur. Hilarius in Psalm. 118. *Qui ab Ecclesiæ corpore respuuntur, quæ Christi est corpus, tamquam alieni a Dei corpore dominatui Diaboli tradantur*. D

Grauissimum omnium censuræ pondus considerantes Origenes homilia 9. Hieron. & alij Patres; non nisi ex grauissima, & publica causa, & in contumaces dumtaxat adhibendam tradiderunt. Sed quid tunc fiet, si iniustè excommunicatio decernatur? Audi Gregorium homilia 26. in Euangel. *Sub magno moderamine Pastores Ecclesiæ, vel soluere studeant, vel ligare: sed vtrum iustè, vel iniustè obliget pastor: Pastoris tamen sententia gregi timenda est; ne is, qui subest, & cum iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur, &c.*

Huiusmodi anathematis fulgure percussi sæpius fuere Imperatores, Reges, & alij Principes. Et de Theodosio Imperatore ob cladem Thessalonicensium à

sancto

A sancto Ambrosio ab Ecclesia repulso post Augustinum lib. 5. de Ciuitate Dei cap. 25. Ambrosius epist. 28. ad Theodosium, referunt Annales Baronij ann. 390. vbi Spondanus num. 1. & 2. & 3. & de Philippo Imperatore, qui post baptismum deliquit, cum ab Ecclesiæ iure deberet esse extorris: idem facta Exomologesi publicè in Ecclesia, Fabiano Papa aliter eum ad preces cum reliquis celebrandas postrema vigilia Paschatis admittere recusante, magnæ pietatis exemplo diluit. Eusebius lib. 6. histor. cap. 25. Baronius anno 246. vbi Spondanus num. 2. in fine. Sicuti etiam Innocentius Papa Arcadium, & Eudoxiam coniugem à communione Ecclesiæ reiecit ob facinora in Ioannem perpetrata, vt post Nicephorum, & alios refert Baronius anno 407. vbi Spondanus nu. 7. Ac etiam Anastasius Imperator à Symmacho Papa excommunicatus, ex eodem Baronio anno 502. num. 3.

Sed ijs, & similibus plurimis omissis: horrendum fuit illud anathema, quod Theodorus Papa ad sepulchrum sancti Petri accedens, de sanguine Christi ex calice distillato in atramentum depositionem Pyrrhi, olim Monothelitarum Patriarchæ excommunicati, conscripsit, ex Baronio in annum 648. vbi Spondanus num. 2. vt simile quoque factum legimus apud Græcos in octaua Oecumenica synodo aduersus Photium intrusum in Constantinopolitanam Ecclesiam, ex actis eiusdem synodi, & apud Baron. anno 869. num. 5.

B

Sed hæc satis, breuitati inseruiens, circa antiquum vsum huiusmodi censurarum.

De Sacramento Confirmationis. Cap. XXIII.

POst Baptismum, & Eucharistiam, quæ sunt præcipua Christianæ Religionis sacramenta; fuit quoque Confirmatio verum Sacramentum, quæ fiebat, ac etiam fit super omnem populum vtriusque sexus, illaque Chrismate exercetur. Hoc Chrismatis vnguentum Moyses primum, in Exod. cap. 30. iubente Domino composuit & confudit; quo primi Aaron & filij eius in testimonium sacerdotij, & sanctitatis peruncti sunt; Deinde quoque Reges eodem chrismate sacrabantur: vnde & Christi nuncupabantur, sicut scriptum est in psalm. 104. *Nolite tangere Christos meos*: eratque eodem tempore in Regibus & Sacerdotibus tantum mystica vnctio, qua Christus figurabatur, vnde & ipsum nomen a Chrismate ductum est. Sed postquam Dominus noster, verus Rex & Sacerdos æternus, a Deo Patre cælesti mystico vnguento est delibutus, iam non soli Pontifices & Reges, sed omnis Ecclesia vnctione Chrismatis consecratur, pro eo quod membrum est æterni Sacerdotij & Regis. Ergo quia genus regale & sacerdotale sumus; ideo post lauacrum vngimur, vt Christi nomine censeamur: Ita Isidorus de Ecclesiast. offic. lib. 2. cap. 25.

C

Institutum fuit igitur hoc sacramentum Confirmationis, in lege Euangelica, a Christo immediate; vt in Concil. Trident. sess. 7. can. 1. Et hanc institutionem peractam in nocte Cœnæ in qua toties Spiritum sanctum Ecclesiæ suæ promisit; & valde verisimile, tunc etiam docuisse materiam & formam illius sacramenti; & præceptum de eo Apostolis dedisse; vt ex Fabiano Papa epist. 2. cap. 1. his verbis. *In illa die Dominus IESVS postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes; sicuti a sanctissimis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisq; reliquerunt, Chrisma conficere docuit.* Quare ex traditione constat eiusmodi tempus. Inde fortè manauit consuetudo conficiendi Chrisma illo die singulis annis; & est sententia D. Thomæ & aliorum cum Suarez disput. 32. sect. 2. Potest etiam dici fuisse quadam ratione consummatum & perfectum hoc sacramentum post resurrectionem Io. 20. quando Christus dixit, *Accipite Spiritum sanctum*: &c. quatenus secundum probabilem opinionem; tunc Apostolos fecit Episcopos; supposita

Quando hoc Sacramentum institutum

D

sita instructione illis tradita in nocte cœnæ. Nam quod alij dicunt, fuisse hoc sacramentum institutum Matth. 19. quando oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & curaret: nullo fundamento nititur; & ad summum fuit adumbratio quædam futuri sacramenti: vt refert Filiuccius Moralium quæst. tract. 3. de Sacram. Confirmat. cap. 1. num. 5. & 6. A

A solis Episcopis confertur. Solis autem Episcopis collatio huius sacramenti fuit semper assignata, etiam a principio nascentis Ecclesiæ; Rupertus Abb. de Diuin. offic lib 5. cap. 16. & ex Epiphan. hæresi 21. habetur. *Nam cum Philippus Diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus; vt per hoc daret Spiritum sanctum.* Chrysostom. in octauo cap. Actuum Apost. ait; *Vnde mea sententia hic Philippus vnus ex septem, erat secundus à Stephano; ideo & baptizans Spiritum sanctum non dabat, neque enim facultatem habebat: hoc enim donum solum Apostolorum erat:* &c. *Nam virtutem quidem acceperat faciendi signa, non autem dandi alijs Spiritum sanctum.* Et ex Innocentio Primo circa annum Domini 410. epist. 1. ad Eugubinum cap. 3. habetur. *De consignandis vero Infantibus manifestum est, non ab alio quam ab Episcopo fieri licere. nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent.* B *Hæc autem Pontificibus solis deberi; vt vel Paraclitum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat: verum & illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum sanctum. Presbyteri seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo baptizant: chrismate baptizatos vngere licet; sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paraclitum.*

Presbiteri quando & quare conferunt Chrisma. Habetur etiam ex gestis Pontificalibus Siluestrum Papam instituisse, vt à Presbytero vngeretur Neophytus in cerebro chrismate ab Episcopo consecrato: Et hoc decretum fuit ob remedium difficultatis Episcopum consequendi ante exitum animæ: etenim si quis decederet sine ornamentis vestis, quæ tribuit Deus menti per manus impositionem (quæ sunt septem dona Spiritus sancti;) periculosum esset ne in conuiuio Regis existens, terribilem vocem illam audire mereretur; *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* vt refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 27. Rupertus Abbas de Diuin. offic. lib. 5. C

Quare bis vngimur. cap. 16. Hinc aduerte, non mirum, si homo bis eodem chrismate ad accipiendum Spiritum sanctum vngatur; cum idem Spiritus bis sit ipsis Apostolis datus; nempè post resurrectionem, quando Dominus insufflauit in eos, & dixit, *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata,* &c. & iterum post Ascensionem Domini in die Pentecostes in linguis igneis: vt refert Hrabanus Maurus de Institut. Cleric. lib. 1. cap. 30.

Materia. Potest tamen Papa committere collationem huius sacramenti etiam simplici sacerdoti: quia quædam quæ sunt superioris ordinis, potest ea etiam committere inferioribus de plenitudine potestatis; vt permisit Gregorius Magnus quibusdam Presbyteris, vt ipse scripsit Ianuario Episcopo, & refert Micrologus de Ecclesiasticis Obseruationibus cap. 21. & tradit D. Thomas 3. part. q. 72. art. 12.

Oleum & Balsamum est materia huius sacramenti, quibus repræsentatur dignitas Sacerdotalis & Regalis. S. Cyprianus de Vnctione Chrismatis inquit. *In sacro Chrismate mixtum oleo balsamum Regiæ, & sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem; quibus dignitatibus initiandis diuinitus est vnctio instituta:* quod etiã asserit Diuus Thomas 3. par. quæst. 72. art. 2. D

Sed quãuis vnctio Chrismatis materia sit huius sacramenti; obstat tamẽ textus in actis Apost. cap. 8. & 9. vbi sola manus impositione Apost. confirmabant. Sed ad hoc respõdetur, Apostolos sola manus impositione confirmasse: quia cum imponebant manus, etiam vngebant. Ac etiam respondetur & est communior opinio, Apostolos vtroque modo confirmasse: & sola manus impositione, quando Spiritus sanctus dabatur visibiliter cum dono linguarum; & præterea vnctione quando cessarunt signa visibilia. D. Thom. quæst. 72. art. 2. ad primum, & art. 4. ad primum, & alij, quos refert Suarez disput. 33. sect. 4.

Exercebatur Confirmatio Chrismate, & signo Crucis; 2. Corinth. 1. *Qui autem confir-*

A *confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus sancti in cordibus nostris*: & in ea quam ad Ephesios scripsit idem Apostolus, sic prohibet cap.4. *Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem Redemptionis.*

Hoc idem sacra Concilia testantur, Elibertin. can. 38. *Posse baptizari in necessitate infirmitatis positum catechumenum, ita vt si superuixerit, ad Episcopum eum perducat, vt per manus impositionem perfici possit.*

Concilium Arelaten. 2. cap. 17. de Bonosiacis Hæreticis: *Chrismate, & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit*. Concil. Laodicen. cap. 48. *Oportet baptizatos sacratissimum Chrisma percipere, & cælestis Regni participes fieri*. Concil. Aurelianen. apud Gratian. de consecrat. dist. 5. *Vt ieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur prius confessionem facere, vt mundi donum Spiritus sancti valeant accipere*. & Concil Meldense apud Gratian. ibidem. *Vt Episcopi non nisi ieiuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.*

B Hoc idem communiter afferunt sancti Patres, & ex Græcis Dionys. Ecclesiast. hierarch. cap. 2. *Ille Diuino, ac prorsus Deifico vnguento virum signat*: & infra. *Perficiens illa vnctio facit perfectum*. & cap. 4. *Aduentum Spiritus sancti consummans vnguenti inunctio elargitur.*

Quod autem hoc sacramentum conferat Spiritum sanctum, constat ex Act. Apost. ibi: *Cum audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, quod accepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem: qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum*. Origen. homil. 18. in Leuit. *Donum gratiæ Spiritus per olei imaginem designatur; vt non solum purgationem consequi possit is, qui conuertitur a peccato, sed & Spiritu sancto repleri*. Et datur in augmentum, & firmamentum iustitiæ, per quod confertur gratia gratum faciens. D. Thom. 3. par. quæst. 72. art. 7. & S. Melchiades P. & M. in suo Decreto ait: *In Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum præstat ad Gratiam: Regeneratio in se saluat mox in pace beati sæculi recipiendos: Confirmatio autem armat & instituit ad agones mundi huius, & ad prælia reseruandos.* Confert Spiritum Sanctum.

C At verò Tertullianus paucis verbis declarat omnes ritus solitos in hoc sacramento, nempe; Vngendi, Benedicendi, Cruce signandi, & manus impositionis; vt in cap. 8. de resurrect. carn. *Caro vngitur, vt anima consecretur; caro signatur, vt & anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*

Cyprianus Epist. 70. ad Ianuar *Vngi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, vt accepto Chrismate, id est vnctione, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.*

Sanctus Ambros. de ijs, qui initiantur cap. 7. *Repete quia accepisti signaculum spirituale, Spiritum Sapientiæ*. & infra. *Serua quod accepisti: Signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in corde tuo.*

Sanctus Hieronymus aduersus Luciferianos. *An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? exigis vbi scriptum sit? in Actis Apostolorum. Etiam si scripturis auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.*

D August. tract. 6. in epist. Ioannis. *Ergo si vis nosse, quia accepisti Spiritum sanctum, interroga cor tuum, ne fortè Sacramentum habeas, & virtutem Sacramenti non habeas*. Et idem lib. 15. de Trinit. cap. 6. *Vnxit eum Deus Spiritu sancto, non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguento, quo Baptizatos vngit Ecclesia*. Quamuis Christus, & Apostoli donassent effectum huius Sacramenti miraculosè. S. Thom. 3. part. quæst. 72. art. 4.

Quod autem Episcopus in conferendo hoc sacramento det Alapam in faciem confirmatorum: Non aliud indicasse credo, quam post susceptum sanctum Spiritum, dispositi & parati reddantur ij ad suscipiendam omnem ignominiam, verbera, & mortem propter Christum: Non aliter quam Apostoli, qui omnes ante Christi passionem scandalizati sunt, & fugerunt; ex quibus alij etiam Magistrum De Alapa.

nega-

negarunt, & alij tradiderunt: & tamen ijdem in die Pentecostes post receptum Spiritum sanctum, digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati, verbera, & mortem pro eodem ferre, &c. Impingitur etiam alapa Confirmato, vt is recordetur etiam suscepti Sacramenti, quod iterari non potest. A

Sacrum Chrisma per singulos annos in Cœna Domini conficitur per Episcopos: sed dum vna cōfectio chrismatis abundat, vetus chrisma debet incendi, & non amplius quam vno anno vti permissum, atque deinceps nouo frui. Vt in epist. Sancti Fabiani Papæ ad Orientales Episcopos.

De Pœnitentiæ Sacramento, & Auriculari Confessione. Cap. XXIIII.

POenitentiæ Sacramentum, necnon & auricularis Confessio, (à qua indesinenter Hæretici tantum abhorrent) quod semper in vsu fuerit à principio nascentis Ecclesiæ; sacris Scripturis, & Sanctorum Patrum auctoritatibus indubitanter manifestum patebit. B

Etenim non in lege Euangel. solum, verū & in Mosayca Num. cap. 5. vers. 6. legitur: *Vir, siue Mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint; confitebuntur peccatum suum*. Vnde qui in Hebraico idiomate sunt versati, optime norunt verbum, *Hithuadù*, non exponi generaliter confitebuntur, verum particulariter, distinctè, & exactè.

Et de veritate huius auricularis Confessionis, Scotus in 4. sentent. distin. 17. quæst. vnica inquit, quod quamuis appareat istam non esse de iure Diuino promulgato per scripturam Apostolicam, dicendum est tamen, quod sit de Iure Diuino positiuo promulgato à Christo Apostolis, sed & Ecclesiæ promulgato per Apostolos absque Domini scriptura; sicuti mandata alia tenet Ecclesia oretenus per Apostolos sibi promulgata sine scriptura: cuius fundamentum est illud Io. 20. *Multa alia signa fecit CHRISTVS IESVS &c.* & habetur extr. de celebrat. Missarum cap. Cum Marthæ. C

Verum videamus, quonam pacto hæc Confessio sit Apostolica traditio, quæ inter Mosayca præcepta reponitur, & postea à Christo tamquam Ecclesiæ Sacramentum ordinata?

Quis autem denegabit filium Dei non dedisse potestatem remittendi peccata, cum dicat Apostolis apud Matth. cap. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in Cælo*. & apud Io. cap. 20. *Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*. Non enim Apostoli poterant remittere aut retinere peccata aliorū, nisi eorum cognitionem haberent per externā confessionem singulorum peccatorum cum omnibus circumstantijs. Vnde sacra Tridentina Synodus sect. 14. cap. 5. deducit hanc necessariam illationem his verbis. *Constat enim Sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere dumtaxat, & non potius in specie, & sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, & si occultissima illa sint, & tantum aduersus duo vltima Decalogi præcepta commissa, quæ nonnumquam animum grauius sauciant, & periculosiora sunt ijs, quæ in manifesto admittuntur*. Ac etiam collata Apostolis à Christo iudiciaria potestate absoluendi à peccatis; exerceri illa non potest nisi audita prius causæ discussione, de qua S. Gregorius homil. 26. in Octauam Paschæ inquit: *Causæ pensandæ sunt, & cum ligandi atq; soluendi potestas exercenda, videndum est, quæ culpa ante, quæ sit pœnitentia sequuta post culpam; vt* D

quos

A *quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viuificat, illos Pastoris sententia absoluat: tunc enim vera est ablutio præsidentis, cum æterni arbitrium sequitur Iudicis.*

Quod autem hæc Auricularis Confessio sit indubitata, constat præter epistolam Canonicam S. Iacobi dum ait: *Confitemini alterutrum peccata vestra*: quod exponitur *Alius alij*, ac etiam, ex sanctis Patribus, tum Græcis tum Latinis, vt per illos nobis aperta sit consuetudo Ecclesiæ primitiuæ.

Origenes homil. 2. in Leuit. *Est adhuc septima, licet dura, & laboriosa, per Pœnitentiam remissio peccatorum, cum lauat Peccator lacrymis stratum suum, & non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum, quærere medicinam secundum eum, qui dicit: Dixi, pronunciabo aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.*

Et idem Homil. 7. in Luc. explicans illud; *Vt reuelentur ex cordibus cogitationes*; *Vndè*, inquit, *Et nos si peccauerimus, debemus dicere, peccatum meum notum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi: Dixi, annunciabo iniustitiam meam contra me Domino. Si enim hoc fecerimus, & reuelauerimus peccata nostra, non solum*
B *Deo; sed & his, qui possunt mederi vulneribus nostris, atque peccatis; delebuntur peccata nostra ab eo, qui ait, Ecce delebo, vt nubem, iniquitates tuas, & sicut caliginem peccata tua.*

Sanctus Basil. Interrogat. 129. *Vt vitia Corporis nequaquam quibusuis temere homines aperiunt, sed his tantummodo, qui rationem, qua curanda sunt, teneant; eodem modo etiam peccatorum Confessio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea possunt curare*: & idem Basil. Interrogat. 228. *Necessario ijs peccata aperiri debent, quibus est credita dispensatio Mysteriorum Dei: siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam Veteres illos cernimus sequutos fuisse, quando & in Euangelio scriptum est, quod Ioanni confitebantur peccata sua.*

Greg. Nissen. orat. ad eos, qui durius, & acerbius alios iudicant; *Afflictionis participem, & socium sume Sacerdotem, & Patrem; audacter ostende illi, quæ sunt recondita, animi arcana, tamquam occulta vulnera Medico retege; ipse honoris, & valetudinis tuæ rationem habebit.*

C Io. Chrisostom. homil. 20. *Qui hæc fecit, si voluerit (vt decet) vti conscientiæ adiumento ad confessionem facinorum festinare; Medico ostendere vlcus, qui curet, & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & soli ei loqui nullo alio conscio, & omnia dicere cum diligentia; facilè sua peccata emendabit: Confessio enim peccatorum abolitio est etiam delictorum.*

Et idem lib. 2. de Sacerdotio; *Multa quidem arte opus est, vt qui laborant Christiani, vltro sibi persuadeant Sacerdotum curationi sese submittere oportere.*

Sed omissis alijs Græcorum Patrum auctoritatibus: transeamus ad Ecclesiæ Latinæ Doctores: ex quibus Tertullian. de pœnitent. cap. 12. *Cum scias aduersus Gehennam post prima illa intinctionis Dominicæ monimenta esse adhuc in exomologesi secunda subsidia: cur salutem tuam deseris? cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? mutæ quidem animæ, & irrationales, medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt: Ceruus sagitta transfixus, vt ferrum, & irreuocabiles moras eius de vulnere repellat, scit sibi Dictamo medendum: Hirundo si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursus de sua Celidonia. Peccator restituendo sibi institutam à Domino*
D *exomologesim, sciens præteribit illam, quæ Babylonem Regem in Regno restituit?*

Sanctus Cyprianus lib. de lapsis. *Confiteantur singuli, quæso vos fratres, delictum suum; dum adhuc, qui deliquit in sæculo est; dum admitti eius Confessio potest; dum satisfactio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.*

Sanctus Ambrosius lib. 1. de pœnit. cap. 7. *Vult Dominus plurimum posse Discipulos: vult à seruulis suis ea fieri in nomine suo, quæ faciebat ipse positus in terris. Denique ait, Et maiora his facietis. Dedit vt mortuos suscitarent: Et cum ipse Saulo reddere posset vsum videndi, eum tamen ad Ananiam Discipulum suum misit, vt eius benedictione Saulo refunderentur oculi; quos amiserat.* Et idem paulo post. *Quid interest vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum, hoc ius sibi datum Sacerdotes vindicent? vnum in vtroque mysterium est.*

Sanctus Hieronymus epist. 65. ad Pammach. contra errores Origenis. *Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri,* & idem in 16. Matth. *Sacerdos pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit quis sit ligandus, quisque soluendus.* A

August. tom. 9. lib. 2. de Visitat. Infirm. cap. 5. *Adstantem coram te Sacerdotem Angelum Dei existima. Labia quidem Sacerdotis, ait Malachias, custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: Angelus enim Domini exercituum est; & cum qua, & Deum & Angelum eius decet reuerentia Dei Ministrum affare: Aperi ei penetralium tuorum abditissima latibula; conscientiarum tuarum reuela repagula: non te pudeat coram vno dicere, quod non puduit forsitan coram multis facere: nam humanum est peccare, Christianum est à peccato desistere, Diabolicum est perseuerare. Ergo qua mentem grauius exacerbant facinora, Dei Angelo manifesta, nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus obuoluens, nullis circumitionibus, quod verum est operiens: Designanda enim sunt in quibus peccasti loca, si recorderis, & tempora: cum quibus peccasti personis, (non nomina earum) in qua peccasti labilis ætas; quo gradu iam Ecclesiæ inseruiebas; vtrum semel, an ex consuetudine, vel ex necessitate, an ex voluptate cecidisti, &c.* B

Et sanctus Gregorius æquiparat confessionem auricularem Lazari resurrectioni, homil. 26. in Euang. *Mortuus venit foras, cum peccator nequitias suas sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur: Veni foras. &c.*

Bernard. serm ad Milit. & temp. cap. 12. *Non absoluant etiam compunctum, nisi viderint & confessum.*

Quomodo Necessaria confessio? Sed omissis innumeris alijs sanctorum Patrum auctoritatibus ad nostrum propositum; Dicimus quod quamuis hæc auricularis Confessio non fuerit habita de necessitate præcisa ad salutem; nihilominus tamen est necessaria ad salutem de necessitate conditionali, nempè in casu possibilitatis; non absolutè: etenim deficiente possibilitate contritio sola vnà cum desiderio confessionis est sufficiens, cuius iudicium Deo est reseruatum. S. Leo ad Theodorum epist. 91. sic inquit. *Si aliquis quorumque interceptus obstaculo à munere Indulgentiæ exciderit, & priusquam ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit. Nec necesse est nos eorum, qui sic obierint, merita, actusque discutere, cum Dominus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendi, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ Iustitiæ reseruauerit; ita potestatem suam timeri volens, vt hic error omnibus prosit, & quod quibusdam negligentibus accidit, nemo non metuat: multum enim vtile, & necessarium est, vt peccatorum reatus ante vltimum diem Sacerdotali supplicatione soluatur. His autem, qui in tempore necessitatis præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, &c.* C

Asseramus igitur absque hæsitatione, quod Pœnitentia sit Sacramentum, quo Sacerdos virtute clauium, hoc est potestatis à Deo receptæ, dimittit peccata à nobis post baptismum commissa: nec obliuiscamur sub pœna ingratitudinis, recognoscere, quam immensa sit Redemptoris nostri misericordia, cum tale, ac promptum, & facile medicamentum infirmitatibus nostris reliquerit. Sicut enim ex peccato non nisi ignominiam peccator haurit; ita ex confessione peccati, & pœnitentia vberi, gloriæ fructus colligit: quemadmodum Dauidi, & alijs quam plurimis obuenisse scimus, suas noxas confitentibus. D

Etenim multo honestius, ac facilius est confiteri peccatum secretò Sacerdoti Dei Vicario; quam manifestare, ac propalare in publico confessu fornicationes, adulteria, sacrilegia, homicidia, & alia enormia, quæ pœnitentem diffamant, & Ecclesiæ scandalum irrogabãt: vt summo iure fuerit sublata illa confessio Constantinopoli per Nectarium, vt refertur. Et de huius quoque publicæ Confessionis suppressione circa peccata occulta, D. Chrysost. Populo Antiocheno prædicabat antequam Episcopus Constantinopolitanus fuisset electus; dum in homil. 30. ad Populum Antiochenum sic loquitur; *Sufficit tibi soli Deo confiteri, non autem*

A *tem conseruo, qui te reprehendat*: Etenim ibidem declarat hoc intelligendum de Confessione satisfactoria, & publica, non autem de auriculari, & secreta, vt per illa verba: *In Theatro coram magna multitudine*: & aliæ multa similia verba; sicuti quoque paulo post à Magno Leone, qui sedit in Pontificatu anno 450. in epist. 80. ad Episcopos Campaniæ, Samnij, & Picoeni, his verbis. *Illam etiam contra Apostolicam Regulam præsumptionem, quam nuper agnoui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituto, submoueri (de pœnitentia videlicet, quæ ita à fidelibus postulatur) ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio recitetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare; remoueatur tam improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur: dum, aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referari, quibus possint legum constitutione percelli: sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo offertur,*
B *tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Datum pridie nonas Martij, Reumero Coss.*

Et ex his videamus, quantus honos Sacerdoti debeatur, ad cuius genua, & pedes diademata, & sceptra, & omnis nobilior purpura, si exolui vinculis velint, accedere debent, seclusa omni publica Confessione. Olim Macedo nodum, quem manibus non poterat, ferro soluit: Sacerdos verò nodos omnes, etiam Angelis ipsis inenodabiles, exsoluit verbo: nil hic opus securibus aut ense: verbo *Absoluo* vincula omnia, etiam Paradiso nata dissoluuntur. Et vt olim *Fiat* verbo steterunt omnia; sic sacerdotali verbo *Absoluo* euinculantur omnia, licet cœlorum compedibus irretita tenerentur.

C
De satisfactione pœnæ post remissum peccatum. Cap. XXV.

EX sacro textu, varijs rationibus, Conciliorum, & Patrum auctoritatibus fit palam; quod etiam remissa culpa peccati, non propterea pœna semper indulgetur; vt inde satisfaciendum sit Diuinæ Iustitiæ: & hoc virtute meritorum, & satisfactionis Christi.

Etenim ad hoc primum tenemur ex peccato nostri primi Parentis: quod quamuis Christus ex Apost. ad Coloss. 2. *Delens, quod aduersus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud Cruci*; Nihilominus remansit adhuc plaga tumens, vt iam minatus est Deus ad Euam, Gen. 3. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios*: Adæ verò dixit: *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: Spinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es.*

D Præterea Num. 12. *Loquutaque est Maria, & Aaron contra Moysem propter vxorem eius Aethiopissam*. Parcit Deus illis, precibus Moysis; at sibi reseruat pœnam in die vltionis, eo quod in terram promissam non fuerint ij ingressi.

Tertio, insurgit Populus contra Moysem, & Aaron: indulget Deus, seruat tamen sibi pœnam, quoniam nemo ex his terram promissam ingreditur. Num. 14. *Loquutusque est Dominus ad Moysem, & Aaron dicens: Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me querelas filiorum Israel? Dic ergo eis: Viuo ego, ait Dominus, sicuti loquuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadauera vestra, &c.*

Quarto, puer, qui natus est ex adulterio Dauid, mortuus est, quamuis orasset Pater, cui peccatum fuerat remissum; ac in eundem aliæ calamitates superue-

 nerunt.

nerunt. secundo Regum 12. *Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo.* A

Quinto, dixit ad Regem Daniel cap. 4. *Quamobrem Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.* Nec de culpa hoc intelligitur, quæ absque contritione non remittitur ijs, qui ad vsum rationis peruenerunt.

Demum, vt alia multa prætermittam, prima Corinth. cap. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.*

Sancti Patres similiter secundum scripturam loquuti sunt de Pœnitentia. Ex Græcis Origen. in Exod. homil. 6. *Misericors, & Miserator Dominus: & Creaturæ suæ non vult mortem, sed vt conuertatur, & viuat, pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat, quod admissum est; dicit enim Propheta, quia si conuersus ingemueris, tunc saluus eris.*

Concilium Ancyranum Canon. de ijs qui vi sacrificarunt. *Visum est auno audire, tribus autem annis substerni, ac supplices esse, soli autem Orationi duobus annis communicare, & tunc ad id, quod est perfectum, accedere.* B

Basil. Homil. 14. quæ est contra ebrietates, & luxum, sic ait. *Medicina magna delicta sedabit: Ieiunium ebrietatem curet; Psalmus turpes cantus: Lacryma risum: pro saltatione genua Deo flectantur: pro tripudijs pectus Deo pulsetur: pro vestium sumptu, & ornatu humilitas: in omnibus verò Eleemosyna peccata diluat: redemptio animæ viri diuitiæ: In societatem, communionemq; orandi Deum, plures admittite eorum qui tribulati sunt, si quo pacto tibi malitia culpæ remittatur.*

Sanctus Chrysost. homil. 41. ad Populum Antiochenum. *A nobis vltionem sumamus, ita placabimus iudicem.*

De ritu, quo in Ecclesia Romana fiebat pœnitentia, Sozomen. Eccles. hist. lib. 1. cap. 16. *Priuatim deinde sponte sua, quisque vel ieiunijs, vel lotionum, ciborumque abstinentia, vel alijs quibus iussus est, semetipsum affligens, tempus expectat in quantum Episcopus constituit: elapso demum præfinito die, pœna iam quasi debito quopiam exsoluta, à peccatis absoluitur, & populo in Ecclesia coniungitur. Hæc Romani Sacerdotes ab ipso inde exordio, etiam ad nostram vsque memoriam custodiunt.*

Theodorus epist. diuers. Decret. cap. de pœnitent. *Sunt medicabilia, quæ post baptismum fiunt vulnera: medicabilia autem non vt olim per solam fidem data remissione, sed per multas lacrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & laborem facti peccati quantitati commoderatum.* C

Cyprianus serm. de lapsis, ante finem. *Confiteantur singuli quæso delictum suum, dum adhuc qui deliquit in sæculo est, dum admitti eius Confessio potest, dum satisfactio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est &c. Agite pœnitentiam plenam, dolentis, & lacrymantis, lamentantis animi probate mæstitiam &c.*

Ambrosius lib. 1 de pœnitent. cap. 16. *Cognoui quosdam in pœnitentia sulcasse vultum lacrymis, exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandum omnibus, ieiuno ore semper & pallido, mortis speciem spiranti in corpore prætulisse.*

Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. de Custod. Virg. *O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta Solis ardoribus horridum Monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse delitijs: sedebam solus, quia amaritudine repletus eram; horrebant sacco membra deformia; & squallida cutis situm AEthiopicæ carnis obduxerat; quotidie lacrymæ; quotidie gemitus; & si quando somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam &c.* D

Sanctus Augustinus homil. vlt. inter Quinquaginta. *Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere; nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciam Deo per Pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitus, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus Eleemosynis: Beati enim Misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus; non enim dictum est, vt tantùm abstineant à peccatis, sed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum, vt tibi dimittantur.*

Nec verum est doctrinam de satisfactionibus pugnare cum doctrina de sufficientia satisfactionis Christi; aut per eam obscurari illius meritum: nam non obscuratur,

A ſcuratur, ſed illuſtratur Chriſti meritum; dum fatemur illud adeo eſſe efficax & vniuerſale, vt ipſe non ſolum vitam æternam nobis per illud meruerit, ſed vires etiam merendi contulerit. Hoc inſerunt ſancti Patres, è quibus D. Bernardus ſerm. 1. De Aſſumptione Domini inquit. *Quod merita ſint, gratia Dei eſt, volentis & ſtatuentis labores noſtros digna mercede compenſare, licet beneficijs diuinis debiti ſint*. S. Chryſoſtomus homil. 1. de Adamo & Heua. *Tanta eſt benignitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita, quæ ſua ſunt dona*. S. Hieron. dialog. contr. Pelagium par. 1. *Quid coronat in nobis Deus, quod ipſe operatus eſt? voluntatem noſtram, quæ obtulit omne quod potuit*. & S. Auguſtinus epiſt. 115. ad Sixtum. *Deus coronans merita noſtra, nihil aliud coronat, niſi munera ſua*.

De Sacramento Ordinis. Cap. XXVI.

B

ORdo eſt ſignaculum quoddam Eccleſiæ, quo Spiritualis poteſtas traditur ordinato. D. Thom. part. 3. quæſt. 34. art. 2.

Quod autem Ordo fuerit habitum vnum ex ſeptem Sacramentis nouæ legis: hoc Chriſtus teſtatur apud Ioannem cap. 20. his verbis: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixiſſet, inſufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remitsuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt*: Ac de manuum impoſitione legitur in Actis Apoſt. cap. 6. *Et elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu ſancto, & Philippum, &c. Et hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus*. Etenim prædicti ab Apoſtolis in Diaconos conſtituti fuerunt, ſicuti etiam ijdem ordinarunt Paulum, & Barnabam, vt in Act. Apoſt. cap. 13. *Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus: Segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos: tunc ieiunantes, & orantes, imponenteſque eis manus dimi-*
C *ſerunt illos*.

Quod autem impoſitio manuum conſerat gratiam, & cum effectu conſiſtat: Apoſt. epiſt. 2. ad Timoth. c. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyterÿ*. Et epiſt. 1. ad Timoth. cap. 1. *Propter quam cauſam admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*.

De hoc eodem Ordinis Sacramento loquutus eſt S. Ignatius in Epiſt. ad Smirnenſes. *Omnes Epiſcopum ſequimini, ſicut Chriſtus Deus Patrem, Presbyteros ſicut Apoſtolos, Diaconos autem veneramini, ſicut Dei mandato miniſtrantes*: & infra. *Omnia benè in vobis ordinate, quæ mandata ſunt in Chriſto. Laici Diaconis ſubditi ſint, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, ſicut ipſe Patri*. & in vita S. Anacleti Papæ & Martyr. 13. Iulij legitur: *Decreuit vt Clerici ſacris Ordinibus publicè à proprio Epiſcopo initiarentur*.

Et de Ordine clericali S. Gregor. Nazianz. in laudem Athanaſij inquit. *In magnum hunc Clericorum ordinem cooptatur, atque in eorum, qui appropinquanti Deo*
D *appropinquant, numerum adſcribitur; ac ſacroſanctæ ſtationis, & ordinis honore afficitur, cunctiſque Eccleſiaſticorum graduum muneribus deinceps perſunctus*.

Vnde ex ijs inquit Iſidorus de Eccleſ. Offic. lib. 2. cap. 1. Quod omnes, qui in Eccleſiaſtici miniſterij gradibus ordinati ſunt, generaliter Clerici nominantur: Cleros, vel Clericos hinc appellatos volunt; quia Matthias ſorte electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum; & ſic omnes, quos illis temporibus Eccleſiarum principes ordinabant, ſorte eligebant: nam κλῆρος ſors interpretatur; vnde & Hæreditas Græcè *Cleronomia* appellatur: proinde ergo Clericos vocari aiunt; eò quod in ſortem hæreditatis dentur; vel pro eo quod ipſe Dominus ſors illorum eſt: ſicuti de eis ſcriptum eſt loquente Domino Deut. cap. 18. *Ego Hæreditas eorũ &c*. Vnde oportet vt qui Deum hæreditatẽ poſſident,

ſic

sic viuant, vt congrue illud Psalm. 15. dicere possint: *Dominus pars hæreditatis mea &c.* A

Tertull. exhortat. ad Castitatem cap. 7. inquit. *Differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas & honor per Ordinis consessum sanctificatus: adeo vbi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offers, & tingis, & Sacerdos es tibi solus.*

Et Optatus Meleuitanus lib. 1. Ministros subijcit Diaconis his verbis: *Certa membra sua habet Ecclesia; Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros, & turbam fidelium.* Qui turbæ & consessui præerat, communi vocabulo dicebatur Præses, siue Præsidens, & Præpositus.

Et S. Leo epist. 87. ad Episcopos Aphricæ cap. primo. *Quid est citò manus imponere? nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis: & quid est communicare peccatis alienis? nisi talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non meruit ordinari.*

Et quòd oleum effusum supra caput Saulis, significauerit sacerdotalem vnctionem; S. Greg. Magn. ad cap. 10. lib. 1. Regum. *Samuel Saulin Principem vnxit, Deus autem ei cor aliud immutauit: quia sacrorum ordinum sacramenta ab Ecclesiæ Doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotente Deo interiùs roboramur: virtus verò sacramenti gratia est Spiritus septiformis.* B

Hinc autem probatur, quod Ordo sit Sacramentum, vt ex D. Thom. lib. 4. aduers. Gentiles cap. 74. *Manifestum est, quòd in collatione Spiritualis potestatis quoddam Sacramentum peragitur; quod dicitur Ordinis Sacramentum. Ad diuinam autem liberalitatem pertinet, vt cui confertur potestas ad aliquid operandum, conferantur etiam ea, sine quibus huiusmodi operatio exerceri non potest. Administratio autem Sacramentorum, quæ ordinantur ad spiritualem potestatem, conuenienter non fit, nisi aliquis ad hoc diuina gratia adiuuetur; & ideo in hoc Sacramento confertur.* Hæc D. Thomas. quæ procedunt, dummodo promotus, ad ordinem obicem non apponat; vt Apost. docuit cum scripsit ad Timoth. 1. cap. 16. Nec ad hanc eximiam dignitatem debet se quispiam extolli, sed à Deo tamquam Aaron vocari; vt ex Ambr. de Dignit. Sacerdot. habetur. *Homo imponit manus, Deus largitur gratiam.* C

De Ordinum Distinctione, & eorundem Functionibus. Cap. XXVII.

SAnctus Paulus in epistola prima ad Corint. c. 12. à vers. 4. vsque ad 11. loquitur de gratijs gratuitè datis, de functionibus, & administrationibus, quæ fiunt in Ecclesia. Vnde S. Thom. in 4. sentent. distinct. 24. quæst. 2. art. 1. ad 2. inquit: Quidam sumunt sufficientiam Ordinum per quandam adaptationem ad gratias gratis datas, de quibus habetur 1. Corinth. 12. Dicunt enim, quod sermo *Sapientiæ* competit Episcopo, quia ipse aliorum ordinator est; quod ad Sapientiam pertinet: sermo *Scientiæ* Sacerdoti, quia debet habere claues scientiæ: *Fidei,* Diacono, qui prædicat Euangelium: *Opera virtutum,* Subdiacono, qui se ad opera perfectionis extendit per votum continentiæ: *Gratia sanitatum,* Exorcistis, qui reddunt sanitatem Energumenis. *Interpretatio sermonum,* significat lumen, quod committitur Acolythis. *Alij Prophetia,* qui est Lector. *Alij genera linguarum,* qui est Cantor: *Discretio spirituum* competit Ostiario, vt discernat fideles ab infidelibus, filios Ecclesiæ, & baptizatos, ab excommunicatis, catechumenis, & similibus. D

Et de prædictis omnibus loquitur etiam S. Ignatius ad Antiochenos. *Saluto sanctum Presbyterorum Collegium. saluto sacros Diaconos, & saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores.*

Euseb. hist. Eccles. lib. 6. cap. 35. refert, in Ecclesia quadam Presbyteros esse qua-

A quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolytos quadraginta duos, Exorcistas, Lectores, cum Ostiarijs quadraginta duos.

Concilium Laodicen. can. 24. sic omnibus Ordine insignitis prohibet: *Non oportet sacro ministerio deditos a Presbytero vsque ad Diaconos; & deinceps quemlibet Ecclesiastici Ordinis vsque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios, cauponam ingredi.*

At distinctio ordinum, & eorundem subordinatio clarè demonstratur in Synodo Romana sub Syluestro cap. 7. *Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolythus, Acolytho Exorcista, Exorcistæ Lector, Lectori Ostiarius in omni loco repræsentet obsequium, siue in publico, siue in gremio Ecclesiæ.*

A quo tempore autem in vsu fuerint Ceremoniæ, quæ seruantur hodie in collatione ordinum: Refertur hoc in Concilio Carthag. 4. celebrato anno 395. vbi cap. 2. habetur: *Episcopus, cùm ordinatur, duo Episcopi ponant, & teneant Euangeliorum Codicem super caput & ceruicem eius; & vno super eum fundente Benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput eius tangant.* *Ritus in collatione ordinum.*

B Et S. Anacletus, vt legitur in eius vita: *Decreuit vt Episcopus a tribus Episcopis, neque a paucioribus consacretur.*

Et in cap. 3. dicti Carthaginensis habetur: *Presbyter, cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, manum super caput eius tenente; etiam omnes presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant.*

Et cap. 4. *Diaconus, cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat; quia non ad sacerdotium, sed & ad ministerium consecratur.*

Et cap. 5. *Subdiaconus, cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit; patenam ab Episcopi manu accipiat vacuam, & Calicem vacuum: De manu vero Archidiaconi vrceolum cum aqua, & mantile, & manutergium.* Ac idem refert Isidorus de Eccles. officijs, lib. 2. cap. 10.

Et idem Concil. c. 6. *Acolythus accipiat Ceroferarium cum cereo ab Archidiacono, vt sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari: vrceolum vacuum ad suggerendum vinum ad Eucharistiam sanguinis Christi.*

C Idem cap. 7. *Exorcista accipit de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi; accipiens potestatem imponendi manus super Energumenum.*

Et idem cap. 8. *Lectori tradit Episcopus Codicem, de quo lecturus est.*

Et idem cap. 9. *Ostiario ad suggestionem Archidiaconi tradit Episcopus claues Ecclesiæ de altari dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.*

Et idem cap. 10. *Psalmista, id est Cantor, potest absque scientia Episcopi sola iussione presbyteris officium suscipere cantandi.* Et de prædictis vide Isidorum de Eccles. offic. lib. 2. cap. 6. & seqq.

Quoad continentiam annexam ordini Subdiaconi, præter supra deducta, Concilium Toletanum primum anno 408. cap. 4. expressè declarauit; *Subdiaconus defuncta vxore si aliam duxerit, ab officio in quo ordinatus fuerat, remoueatur, & habeatur inter Ostiarios, vel Lectores; ita vt Euangelium, vel Epistolam non legat.* *De continentia*

D Quinimmo Concil. Agath. can. 28. inquit: *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendæ vxoris licentia non est; etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia.*

Et sanctus Leo Primus, epist. 84. cap. 4. inquit: *Nec Subdiaconibus quidem connubium carnale conceditur, &c*

Quomodo autem prædicti Ordines originem habuerint in Ecclesia? Quamuis D. Thomas in supplemento tertiæ partis, quæst. 37. art. 2. velit in primitiua Ecclesia non extitisse explicitè tot distinctiones Ordinum, propter paucitatem ministrorum; sed omnes inferiores Ordines erant in Diacono; nam Psalmistatus, seu Cantor erat actus ordini adiunctus, quia toti Choro competebat. *Ordinum Distinctio quando cœpta.*

Nihilominus Isidor Hispalen. de Eccles. offic. lib. 2. cap. 5. inquit quòd *Sacerdotis initiū Aaron fuit, quamquam & Melchisedech prior obtulerit sacrificium, &*

post

post hunc Abraham, Isaac, & Iacob; sed isti spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate fecerunt, &c. A

Et idem c.7. inquit, quòd *Presbyterorum ordo exordium sumpsit a filijs Aaron, qui Sacerdotes vocabantur in veteri Testamento; & qui nuncupabantur Principes Sacerdotum, nunc Episcopi nominantur; quibus clericorum ordinatio, & consecratio reseruata est.*

Distinctos inter se habebat Ecclesia Episcopum, & Presbyterum, & maximè in ordinatione; & hoc de iure diuino, & Apostolica traditione: Hieron ad Euag. epist. 85. in fin. Beda lib.3. super Lucam cap.15. Damasus Epist. de Coëpiscopis. Anacletus in Epist. de Patriarchis & Primatibus. Isidorus in serm. habito in synodo: qui omnes referunt Presbyteros successores Apostolorum: ac etiam tanquam Hæreticos damnabant illos qui similiter distinctionem illam non reputabant. Epiphan. hæresi 75. & August. de Hæresi cap. 53. qui dum Aerij errores enumerat, hunc inter illos recenset, quod videlicet Presbyteros pares Episcopis fecerit: & hanc distinctionem latissimè refert Clemens Card. Aracæli in Catholicarum Institutionum Compendio, vbi de Sacramentis cap. 56. B

Diaconorum ordo a Leui accepit exordium: Præcepit enim Dominus in lib. Num. cap. 3. & 8. Moysi, vt post ordinationem Aaron sacerdotis, & filiorum eius; rursus Leui Tribus in Diuini cultus ministerijs ordinaretur, & consecraretur Domino pro omnibus primogenitis; & seruirent coram Aaron, & filijs eius in Tabernaculo Domini, excubantes in Templo die ac nocte; ipsique gestarent, & Tabernaculum, & omnia vasa eius, & in circuitu Tabernaculi Castra ipsi constituerent &c. In Euangelio autem primordia eorum leguntur in Actis Apost. cap.6. ibi. *Conuocantes autem Apostoli multitudinem discipulorum dixerunt: Non placet nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Conuocate ex vobis viros boni testimonij septem plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus in hanc rem: Nos autem erimus orationi, & ministerio sermonis instantes. Et placuit hic sermo coram omni multitudine; & elegerunt Stephanum plenum fide, & Spiritu sancto, Philippum, & Procorum, & Nicanorem, Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam. Hi omnes steterunt ante Apostolos; & cùm orassent, imposuerunt illis manus, &c.* C

Ex hinc per omnes Ecclesias septem Diaconi, qui sublimiore gradu essent cæteris, circa Aram Christi, quasi columnæ altaris assisterent, non sine aliquo septenarij numeri mysterio; vt in Apocalyps. cap. 1. & 8. & vide latè Isidor. vbi supra cap. 8.

Subdiaconorum, qui apud Græcos Hypodiaconi, in Esdra lib. 1. cap. 7. inueniuntur; Appellanturque Natinnæi, id est in humilitate Deo seruientes; ex eorum ordine fuit Nathanael. Isti oblationes in Templo Domini suscipiunt à Populis; isti obediunt officijs Leuitarum; isti quoque vasa Corporis, & Sanguinis Christi Diaconibus ad altare offerunt. De quibus placuit Patribus, vt quia sacra mysteria contrectant, casti sint, & continentes ab vxoribus, & omni carnali immunditia, iuxta quod illis iubetur, dicente Isaia cap. 52. *Mundamini qui fertis vasa Domini*; vt ex Isidoro vbi supra cap. 10.

Lectorum ordo formam, & initium à Prophetis sumpsit: sunt Lectores, qui verbum Dei prædicant; quibus dicitur: *Clama ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam.* Vnde, & dudum Lectores *Præcones*, & *Proclamatores* vocabantur: Isidor. vbi supra cap. 11. D

Psalmistarum, siue Cantorum Principes, vel auctores, Dauid, siue Asaph extiterunt: isti enim post Moysem primi Psalmos composuerunt, & cantauerunt, 1. Paralip. 6. Mortuo autem Asaph, filij eius in hunc ordinem subrogati sunt à Dauid: erantq; Psalmistæ per successionem generis, sicut & ordo sacerdotalis, ipsiq; soli continuis diebus in Templo canebant candidis stolis, ad vocem vnius respondente Choro. Ex hoc veteri more Ecclesia sumpsit exemplum nutriendi Psalmistas, quorum cantibus ad affectum Dei mentes audientium excitantur. Isidor. vbi supra cap. 12.

Exorcis-

A *Exorcistas*, in primo ordine, & ministerio Ecclesiæ esse secundum officia, quæ in Templo Salomonis erant disposita, quæque postea ab Esdra dispertita inuenimus; eosque, quos Esdras Actores memorat Templi, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei. Fuerunt autem sub Esdra dicti *Actores*, qui atrium Templi totius sub cura haberent, aut sacris actionibus deseruirent; sed longè erant ab officio Altaris Dei: sicuti nec Psalmistis, nec Ostiarijs attingere licebat munera altaris, nisi tantummodo Leuitis. Vnde & Exorcista totius Regni, Domini secreta memoriæ commendat de scripturarum testimonijs. Isidorus vbi supra cap. 13.

Ostiarij sunt, qui in veteri Testamento, *Ianitores Templi* vocabantur, qui præerant portis Templi Hierusalem, quique ordinati per vices suas, omnia interiora Templi, vel exteriora custodiebant. Hi denique inter sanctum, & iniquum discernentes; eos tantum, qui in Ecclesia sunt fideles, recipiunt. Isidor. vbi supra cap. 14.

Tonsuræ quoque Ecclesiasticæ vsus a Nazareis exortus est, qui prius crine *Tonsura.* B seruato, denuo post vitæ magnam continentiam, deuotione completa, caput radebant, & capillos in ignem sacrificij ponere iubebantur; vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecraret. Huius ergo exempli vsus ab Apostolis introductus est; vt hi, qui in diuinis cultibus mancipati Domino consecrantur, quasi Nazarei, id est sancti Dei, crine præciso innouentur. Hoc quippe ex Ezechiele Propheta cap. 5. iubetur dicente Domino: *Et tu fili hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum, & super barbam tuam.* Hoc, & Nazareos illos Priscillam, & Aquilam in Act. Apost. cap. 18. primos fecisse legimus; sicut, & Paulum quoque Apostolum, & quosdam Discipulorum Christi. Est autem Clericalis tonsura signum quoddam, quod in corpore figuratur, sed in animo agitur; vt hoc signo vitia resecentur, & criminibus exuamur, vt inde expoliantes nos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, in agnitionem Dei renouemur; vt latius etiam Isidor. lib. 2. cap. 4. & alibi etiam de hac Tonsura nos inferius dicemus.

Addimus prædictis, quòd in ordine Episcopatus agnoscebat Ecclesia varias *Varia sedes Episcopatus.* C sedes iurisdictionales Iuris positiui, nempe Archiepiscopum, Primatem, Patriarcham, & alium supereminentem gradum Iuris Diuini; & hic summus Pontifex, seu Papa nominabatur, Hieronym ad Damas. epistola 57. Augustin. contra duas epist. Pelagij lib. 1. cap. 1. & idem epist. 92. ad Innocentium Papam. Refert Rupertus Abb. De Diuin. Off. lib. 1. cap. 27. *Postquam duodecim Apostoli per vniuersum mundum dispersi singulis Ciuitatibus præsiderent, tam ipsi, quàm successores eorum, missere per contiguas suis sedibus Prouincias prædicatores, quos & Episcopos ordinarunt; vt vbi recepti fuissent, omnia Christianitatis Sacramenta, velut ipsi Apostoli peragerent; vt per Vrbes comprouinciales Episcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apostolorum successores* Patriarchæ *sunt dicti: Petri successor pro excellentia Principis Apostolorum,* Apostolicus *nominatur. Qui autem ab eis per Prouincias missi sunt, tam ipsi, quàm successores eorum,* Archiepiscopi *vocantur: & qui ab his per Vrbes comprouinciales ordinati sunt, & qui illis succedunt, vsque hodie simpliciter* Episcopi *nominantur. Illa autem missio, largitio Pallij est, quod a collo* D *dependens humilitatem Domini significat dicentis Io. 28. Misit me Pater, & ego mitto vos. Et inter cæteros Galliarum Archiepiscopos B. Remigius Remensis auctoritate præeminet ab ipso Deo missus: & Ormisda Rom. Pont. à B. Petro 53. dictam eius missionem approbans, eidem Remensi Pontifici vices suas delegauit per totum Francorum Regnum, & Remensis Ecclesia Primatum adaugens, summa authoritate confirmauit. Traiecti S. Vuilibrordus a Sergio Papa missus. Sed & Colonia primatum metropolis obtinuit, quia S. Crescens Coloniæ quoque Apostolicam verbi Dei visitationem primus intulit. Cantuariæ verò Anglorum metropoli Augustinus à B. Gregorio missus est Pontifex primus: qui toti Anglorum genti vt Christum cognosceret, strenua prædicationis administratione subuenit:* Ita Rupertus Abb. d. cap. 27.

Aduertendum quod absq; Papa seu Rom. Pont. nil poterat decidi de rebus ad Ecclesiam vniuersalẽ spectantibus; & in defectu illius personæ, vel Legatorũ eiusdẽ

Q illicita

illicita reddebantur omnia vniuersalia Concilia, Socrates hist. Eccles. lib. 2. cap. 8. Sozom. lib. 3. cap. 10. & infra nos dicemus cap. 76. & cap. 83. A

Affirmabat eadem Ecclesia successionem Episcopatus non interruptam post missionem originalem Apostolorum; & hoc ex necessaria, & essentiali Ecclesiæ conditione; & aliter sentientes, vti schismaticos habebat. Cyprianus ad Magnum, epist. 76. Chrysostom. ad Epiphan. homil. 11. & de ijs omnibus nos latius infra dicemus. cap. 73. & cap. 79.

Diaconorum Functiones. Quòd Diaconi fuerint semper inferiores, & subordinati Presbyteris, & quòd antiquitus non essent illi solum dispensatores eleemosynarum; verum etiam per Episcopum ordinati in obsequium Presbyterorum, ad altare legendo Euangelium, & alijs functionibus assistendo; patet, ex quo sanctus Ignatius ad Heronem Diaconum scribit: *Nihil sine Episcopis facito; Sacerdotes enim sunt: tu verò Sacerdotum Minister: baptizant, sacrificant, eligunt, imponunt manus: tu verò illis ministras, vt sanctus ille Stephanus Iacobo, & Presbyteris, qui erant Hierosolymis.* & idem Epist. ad Trullianos: *Oportet Diaconos Mysteriorum Christi ministris per omnia placere: nec enim ciborum, ac potuum ministri sunt: sed Ecclesiæ Dei administratores.* & infra: *Quid sacerdotium est, quàm sacer cœtus? quid verò Diaconi, quàm ministrantes Episcopo? Imitatores Angelicarum virtutum, qui purum, & inculpatum ministerium illis exhibent? &c.* B

Quod autem maximæ est auctoritatis, vt alias prætermittamus, Concilium Nicenum cap. 14. *Peruenit ad sanctum Concilium, quod in locis quibusdam, & Ciuitatibus, Presbyteris Diaconi Sacramenta porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem; his qui offerunt Corpus Christi porrigant. Sed illud innotuit, quòd quadam Diaconi etiam ante Episcopos Sacramenta sumunt. Hæc ergo omnia amputentur, & maneant Diaconi intra propriam mensuram, scientes quia Episcoporum quidem ministri sunt, Presbyteris autem inferiores sunt. Accipiant ergo Eucharistiam secundùm ordinem post Presbyteros ab Episcopo, aut à Presbytero: Quòd si non fuerit in præsenti nec Episcopus, nec Presbyter, tunc ipsi proferant, & edant: sed nec sedere quidem in medio Presbyterorum liceat Diaconis: extra regulam enim, extra ordinem est, vt hoc fiat.* C

Sacerdotis Potentia seu Dignitas. Magna siquidem est Presbyteri, seu Sacerdotis dignitas, potentia magna: Dignitas supra Regiam, potentia supra Angelicam: cum ad Sacerdotis verba, è pane & vino Caro Christi & Sanguis statuuntur in altari: ante enim prolationem verborum Christi panis erat & vinum; vt primum consecratoria verba sacerdos protulit, non iam panis & vinum, Corpus Christi est. Quasi sacerdotis voluntati obsequatur Deus, & se sistat ad imperium eius.

Demum sanctus Cyprianus epist. 65. quodlibet. 3. *Meminisse autem Diaconi debent quoniam Apostolos, id est, Episcopos, & Præpositos Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in Cælos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui, & Ecclesiæ ministros.*

De potestate Exorcizandi Energumenos, & Catechumenos. Cap. XXVIII. D

NEmo est, qui prætextu aliquo possit dubitare de hac in Ecclesia potestate: quoniam Christus Dominus apud Matth. cap. 10. *Conuocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem*; vt etiam apud S. Lucam cap. 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici*: quam potestatem exercebant Apostoli, vt in actis per eundem Lucam. Etenim cum hæc sit potissima inter alias omnes afflictiones, congruum maximè erat, vt Dei prouidentia in hoc medicamen apponeret, sicut fecerat in alijs omnibus languoribus; Et propterea Dæmones maximè contremiscunt nomen filij Dei: Iustin.

A ſtin. dialog. cum Tryphon. ait. *Per nomen ſiquidem iſtius filij Dei, & Primogeniti creaturæ omnis, & ex Virgine geniti &c. Dæmonium omne adiuratum vincitur*. Et ibidem: *Et hodie quoque illi per nomen Ieſu Chriſti Crucifixi ſub Pontio Pilato adiurati nobis parent*.

Refert Euſeb. Cæſarien. lib. 8. cap. 35. quod Nouatus exorciſtarum præſidio ſpiritu illo malo liberatus, cum poſt tam grauem morbum, vt iam fere mori putaretur, incidiſſet: in lecto, in quo decumbebat, aqua circumfuſus baptiſmum accepit.

Concilium primum Conſtantinopolitanum can. ſeptimo referens ordinem ſeruandum circa baptizandos, inquit. *Prima quidem die eos Chriſtianos facimus, ſecundo Catechumenos, tertio verò exorcizamus, & tum in Eccleſia eos perſeuerare facimus, audire ſcripturam, & tum demum baptizamus*: & propterea de prædictis catechumenis inquit S. Chriſoſt. in homil. de Adam, & Heua. *Non prius fontem vitæ ingrediuntur, quam exorciſmis, & inſufflationibus Clericorum, ſpiritus ab ijs immundus abigatur*.

B Ac etiam Tertull. in apolog. cap. 23. refert, quomodo ante oculos Gentilium fideles expulerint Dæmones ab Energumenis, his verbis: *Chriſtum timentes in Deo, & Deum in Chriſto, ſubijciuntur ſeruis Dei, & Chriſti; ita de contactu, afflatuque noſtro excedunt inuiti, & dolentes, & vobis præſentibus erubeſcentes*.

Et Minutius Felix in Octauio: *Dæmones, vel exiliunt ſtatim, vel euaneſcunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aſpirat*.

Sicuti eleganter quoque refert de Dæmonum proteruia Firmian. in cap. 27. lib. 4. *Illi nequiſſimi ſpiritus vbi adiurantur, ibi ſe Dæmones confitentur; vbi coluntur, ibi ſe Deos mentiuntur*.

Hanc eandem exorcizandi poteſtatem teſtatur Concilium Carthaginen. 4. cap. 7. his verbis: *Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenum, ſiue Baptizatum, ſiue Catechumenum*.

Quod verò in hac poteſtate exorcizandi aliqua non ſit fallacia, inquit ſanctus Auguſtinus de nupt. & concupiſcent. lib. 1. cap. 20. *In veritate, & non in falſi-*
C *tate poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis*: & idem ſanctus Auguſtinus contra aſſerentes non habere Diabolum poteſtatem ante Baptiſmum lib. 2. cap. 17. 18. & 19. *Et ſic accuſat Eccleſiam toto orbe diffuſam, in qua vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud inſufflantur, niſi vt ab iis Princeps mundi mittatur foras, a quo neceſſe eſt vaſa iræ poſſideantur, cum ex Adam naſcantur*. & idem Auguſtinus lib. 1. de peccat. merit. & remiſsion. *Quid in paruulo agit exorciſmus, ſi in familia Diaboli non tenetur?*

Confiteamur igitur, quod alia Eccleſia, quam Catholica vſque in preſens nunquam exercuerit exorciſmos, nec in ijs facultatem vllam habuerint aliæ eccleſiæ in proprijs ipſarum functionibus,

De Diaconiſsis, Presbiteriſsis, & Epiſcopiſsis. Cap. XXIX

D

APud eccleſiaſticarum rerum ſcriptores, quoniam frequentiſsima habetur mentio de mulieribus Diaconiſsis; quarum etiam aliæ nominantur Presbyteræ, aliæ Epiſcopæ; quamuis eccleſiaſticorum ordinum (de quibus nos ſupra diximus) huiuſmodi fœminæ non eſſent vllo modo capaces; nihilominus propter nominis ſimilitudinem, non abſonum forſan erit etiam nos de prædictis hic recenſere, quæ, & quales illæ eſſent? ac etiam de munere earundem.

Viduæ porrò, quæ præerant miniſterio quotidiano, nempe, vt menſarum ſeruitio Præfectæ; ſeu circa eleemoſynarum diſpenſationem, quæ fiebant quotidie: Iſtas autem poſt Diaconorum electionem conſtat ab eo ſeruitio ceſſaſſe; verum & alijs functionibus mancipatas eſſe: de quarum electione agens Paulus

1. Timoth. 5. *Non minus quam sexaginta annorum Viduam eligendam, eamq; moribus probatam*, præcipit: quæ communi appellatione Diaconissæ sunt dictæ. Fuit autem illarum munus; vt sicut foribus, quà ingrederentur viri, Ianitores, seu Ostiarij Præfecti erant: ita ipsæ portis mulieribus tantum patentibus præessent: vnde ab Ignatio epistola ad Antiochenos dicuntur: *Sacrorum Vestibulorum custodes*. Sicut enim in templo Hierosolymitano erant fœminarum portæ, & loca orationis a viris seiuncta: Ioseph de Bello Iud. lib. 6. cap. 6. sic etiam laudabilem illum morem in Christianorum ecclesias fuisse translatum; ita quod viri à mulieribus, atque a nuptis Virgines, Sacerdotes a populo loco essent distincti, vt latè Cardinalis Baronius in anno 57. vbi Spondanus num. 37. A

Inseruisse insuper Diaconissas ad mulierum fidelium ministeria, puta lauacri, aut visitationis, vel laboris, & similium: quæ a viris sine pudore, vel aliqua improborum suspicione obiri non possent, vt apud Clementem lib. 3. constitut. cap. 15. & Epiphan. hæres. 79. Cum tamen non essent eiusmodi, vt sicut Diaconi manus impositionem acciperent, vel aliquo sacramento initiatæ essent: nam sacrosancta Nicæna synodus can. 19. easdem inter laicas enumerat. B

Verum tamen est, prædictas Viduas, seu Diaconissas ad hoc fuisse institutas, vt etiam in rebus sacris, & religiosis ritibus operam suam præstarent: nempe vt Catechumenas primis fidei rudimentis domi imbuerent, docerent, formarent, cum paulo ante baptismum essent lauandæ, vngendæ, immergendæ (ne sacerdotum oculi læderentur: quibus omnibus hæ Viduæ manus admouebant: difficillimis quoque ecclesiæ temporibus poterant sine suspicione per domos discurrere, Episcoporum mandata deferre, monere, corrigere, preces, ieiunia, peruigilia, stationes iniungere; vt refert Episcopus Albaspinus de Veteribus Ecclesiæ Ritibus, lib. primo, cap. 24.

Sicut Diaconissarum frequens est mentio apud ecclesiasticarum rerum scriptores, ita etiam apud eosdem sæpe nomen *Presbyteræ*, & aliquando etiam *Episcopæ* reperitur; at non ab aliquo ecclesiastico ministerio, vel quod Diaconissis præessent; sed vel quod ob ætatem Viduæ seniores dicerentur Presbyteræ; vt in Concilio Laodicen. cap. vltimo, & apud Athanasium ad Virgines: vel quod ita nuncuparentur a virorum suorum ordine, cum istis in presbyteros electis, ipsæ interim vitam cœlibem gererent; vt in Concilio Turonensi 2. can. 20. & Antisiodorensi can. 21. atque apud Gregorium Papam lib. 4. dialog. cap. 11. C

Presbyteræ, & Episcopæ.

Sicut autem Presbyteræ, ita & Episcopæ appellatæ reperiuntur apud Concilium Turonense 11. cap. 13. & 14. quarum viri fuissent in Episcopos postea consecrati, ipsæque ab illis diuisæ vitam pariter cælibem agerent; eademque denominatione interdum, qua viri ad Diaconatum promoti, Diaconissa nominabatur, vt in dicto Concilio cap. 20. & Subdiaconissa coniux viri illius, qui ad Subdiaconatus ordinem ascitus esset; & de his Baronius anno 34. vbi Spondanus num. 81. & 82.

Quid sit petere matrimonium ab Episcopo, aut a viduis?

Cum sit nobis sermo de Diaconissis, sese offert locus satis difficilis apud Tertullianum lib. de monogamia his verbis: *Vt igitur in Domino nubas secundum legem, & Apostolum (si tamen id curas) qualis es, id matrimonium postulans, quod eis à quibus id postulas, non licet habere ab Episcopo Monogamo, a Presbyteris, ac Diaconis eiusdem sacramenti, a Viduis, quarum in te sectam recusasti*. D

Ad cuius intelligentiam sciendum olim in Ecclesia statutum fuisse, ne quisquam vxorem duceret, aut de nuptijs cogitaret, quin prius Ecclesiam, id est Episcopum, Sacerdotes, Viduas, cæterumque Clerum consuluisset, eisque conditiones futuri coniugis, statum, religionem, sectam, patriam denique, ac mores, & ætatem exposuisset. Huiusce legis causa non alia, quam quod primis illis temporibus omne studium, & diligentiam adhiberent; ne parua manus Christianorum pollueretur, aut eorum quisquam Gentilis coniugio, aut Iudæi, vel Hæretici macularetur. Præterea vxor immersa in Gentilis consuetudinem, & eius amore flagrans, religionis arcana, & sacramenta retulisset; ac eisdem artibus, eisdemque blanditijs, aut minis fidem vxoris facile Gentilis expugnasset.

A gnasset. Denique dum conuentus suos Christiani clanculum agere cogerentur, cuiuslibet mulierculæ indicijs, quæ vitiata, & corrupta esset a marito; omnes simul vna intercipi, & opprimi potuissent.

Ob eas igitur causas Ecclesiam olim præcepisse reor, ne quisquam matrimonio iungeretur, quin prius Episcopos, Viduas, & Sacerdotes consilij sui participes fecisset.

Hinc est, quod Tertullian. lib. 2. ad vxorem, non modo eam mulierem increpat, quæ Gentili nupserat, verum etiam eos, qui eiusmodi nuptiarum auctores extiterant, ibi; *Miror Consiliariorum prævaricationem*. & eodem lib. laudat nuptias, quæ authoritate Ecclesiæ, & consilio factæ sunt: *Quibus laudibus efferam matrimonium illud, quod Ecclesia conciliat?*

Ex quibus infertur, nil aliud esse, mulieres petere maritum ab Episcopo, aut a Viduis, quam eis nubendi consilium, & futuri coniugis viuendi consuetudinem, & mores exponere; Vt si honesti, & a lege Christi minimè alieni viderentur, salua fide, & religione nubere possent. Nam de nuptiali benedictione verba illa
B nequeunt explicari, cum de Diaconissis, id est Viduis illic fiat mentio, quibus ne quidem in Ecclesia loqui fas esset; ac etiam inter laicas fuisse enumeratas diximus supra: Et de prædictis refert Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus, li. 1. capitulo 14.

De Sacramento Matrimonij. Cap. XXX.

Matrimonium fuit habitum semper vti verum, & proprium sacramentum nouæ legis, vt inquit Apost. Ephes. cap. 5. *Ita & viri debent diligere vxores suas, vt corpora sua. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam*. & infra. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut*
C *Domino. Quoniam vir caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse Saluator corporis eius: sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea*. Volens Apostolus inferre, quod sacramenti Matrimonij efficacia consistat in eo, quod naturaliter repræsentet summum amorem, & caritatem, qua Verbum Diuinum dilexit humanam naturam, & Ecclesiam suam sponsam.

Quod autem a priscis sanctis Patribus Matrimonium inter Ecclesiæ sacramenta fuerit habitum, Tertullian. lib. de monog. cap. 5. *Christus vnam habens Ecclesiam sponsam secundum Adæ, & Heuæ figuram, quam Apostolus in illud magnum Sacramentum interpretatur in Christum, Ecclesiam comperisse carnali monogamia per spiritualem*.

Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 7. *Et quia in Deum peccat, Sacramenti cœlestis amittit consortium*.

Augustinus de nupt. & concupisc. lib. 1. cap. 10. *Quoniam sanè non tantum fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides:*
D *Verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendat fidelibus coniugatis: Vnde dicit Apostolus: Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Huius proculdubio sacramenti res est, vt mas, & fœmina coniugio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent: nec liceat excepta, causa fornicationis, à coniuge coniugem dirimi; hoc enim custoditur in Christo, & Ecclesia, vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio separentur*. Et idem Augustinus de bono coniug. cap. 4. *Bonum nuptiarum per omnes gentes, atque omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti*. De hoc Sacramento inquit Apost. ad Ephes. cap. 1. *Relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit vxori suæ; vt sint duo in carne vna:* vnde sanctus Chrysostomus homil. 20. supra dictam epist. ad Ephes. inquit: *Re vera mysterium*

rium eſt magnum, relicto eo qui genuit; & qui aluit, etiam ea, quæ peperit, quæ miſerè & cum dolore parturiuit; adhærere virum illi, quæ antea neque viſa eſt, atque hanc omnibus præferre; verè myſterium eſt, & parentes cum iſta fiunt, non offenduntur. Et idem in Geneſ. homil. 56. *An non audis Paulum dicentem, quod ſacramentum ſunt Nuptiæ, & Imago dilectionis Chriſti, quam erga Eccleſiam declarauit?* A

Indiſſolubile matrimonium etiã poſt diuortium.

Ex hoc procedit illa inſeparabilitas, & indiſſolubilitas matrimonij; quoniam inter Chriſtianos matrimonium repræſentat inſeparabile ligamen naturæ Diuinæ cum natura humana; ac etiam inter perſonam Verbi, & eiuſdem Filij Dei cum Eccleſia ſua.

Hinc eſt, quod prætextu adulterij non permittitur alteri ex coniugibus iterum nubere: Etenim apud ſanctum Marcum, cap. 10. interrogantibus Diſcipulis de hoc Chriſtum, ipſe reſpondit: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit; adulterium committit ſuper eam: & ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.* Quod idem refert S. Matth. cap. 5. *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari; & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Et de hoc intelligimus Apoſtolum, qui Dei arcana ſcrutatur, prima Corinth. cap. 7. dum inquit: *His autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem a viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari, & vir vxorem ne dimittat.* & ad Roman. cap. 7. *Igitur viuente viro vocabitur Adultera, ſi fuerit cum alio viro; ſi autem mortuus fuerit vir, liberata eſt a lege viri, vt non ſit Adultera, ſi fuerit cum alio viro.* B

Quod idem ſentiunt ſancti Patres; & Clemens Alexandrinus, poſtquam retulerat loca citata, inquit ſecundo Stromat. cap. 12. *Quod conſulat ſcriptura vxorem ducere, & nec a coniugio permittat vnquam diſcedere; legem apertè conſtituit: Non dimittat vxorem, præter quàm propter fornicationem: adulterium enim exiſtimat coniungi matrimonio viuo altero, & ſeparato.*

Et quod communione priuentur fœminæ, quæ viuente viro alium ducunt, Concil. Eliberit. anno 320 can. 9. *Item fidelis fœmina, quæ adulteram reliquit Maritum fidelem, & alterum duxerit; prohibeatur ne ducat: ſi autem duxerit, non prius accipiat Communionem, quàm is, quem reliquit, de ſæculo exierit, niſi neceſſitas infirmitatis compulerit.* C

Sanctus Auguſtinus de bono coniugij, cap. 7. *Vſque adeo fœdus illud initum nuptiale, cuiuſdam ſacramenti res eſt; vt nec ipſa ſeparatione irritum fiat; quandoquidem viuente viro, a quo relicta eſt, mœchatur ſi alteri nupſerit, & ille huius mali cauſa eſt, qui reliquit.*

Hoc idem decreuit Concil. Meleuit. can. 17. *Placuit, vt ſecundum Euangelicam, & Apoſtolicam diſciplinam, neque dimiſſus ab Vxore, neque dimiſſa a Marito alteri coniungatur: Sed ita maneant, vt ſibimet reconcilientur: quod ſi contempſerint, ad pœnitentiam redigantur.*

De Impedimentis Matrimonij. Cap. XXXI.

D

TRia genera cognationum recognoſcit Eccleſia, quæ Matrimonium impediant: nempè cognationem naturalem, legalem, & ſpiritualem. Prior à natura propter conſanguinitatem, ſeu affinitatem: Secunda à lege propter adoptionem: Tertia à Sacramentis, nempè Baptiſmi, & Confirmationis ſolummodo.

Cognatio Spiritualis.

Et primum de prædicta cognatione ſpirituali, Sacra Concilia, & ſancti Patres fidem Eccleſiæ confirmant. Etenim Concil. Nicen. can. 21. Arab. inquit: *Nemo fidelium cum patre, aut matre ſpirituali matrimonium contrahat; id eſt cum patrinis, aut matrinis; & qui hoc commiſerit, habeatur tanquam Ethnicus, quouſque ſeparentur, & ſpatio viginti annorum pœnitentiam ſui peccati agat.* Et idem Concil.

can. 23.

A can. 23. *Neque Vir Dei filio suo in matrimonium eam, quam Vxor sua tenuit in Baptismo: neque mulier det filiam suam in matrimonium ei, quam maritus tenuit in Baptismo; quia isti habentur vt fratres, & sorores spirituales, & eorum Pater, ac Mater spirituales.*

Et Synodus Trullen. extendit Decretum vsque ad Matrinas, & Patrinos in casu viduitatis; eo quia cognatio spiritualis maior est, quam corporalis, vt in Can.53. inquit. *Quoniam spiritualis necessitudo, seu affinitas corporum coniunctione maior est; In nonnullis autem locis cognouimus quosdam, qui ex sancto, & salutari Baptismate infantes suscipiunt; postea quoque cum Matribus illorum Viduis matrimonium contrahere; Statuimus, vt in posterum nihil fiat eiusmodi. Si qui autem post præsentem Canonem hoc facere deprehensi fuerint; ij quidem primò ab hoc illicito, & iniusto Matrimonio desistant, deinde, & fornicatorum pœnis subijciantur.*

Quod antiquitas recognouerit pro legitimis impedimentis ad contractum matrimonij gradus consanguinitatis, & affinitatis; vt propterea contrauenientes, eorundemque filij deuenirent infames, & inciderent sub legum maledictione; refert Calixtus Papa, qui vixit anno Domini 218. epist. 2. ad Galliæ Episcopos, vt in cauf. 35. quæstione secunda can. 2. his verbis; *Cognationes consanguineorum fieri prohibete, quando has, & Diuinæ & sæculi prohibent leges. Leges ergo Diuinæ hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum eijciunt; sed, & maledictos appellant: Leges vero Sæculi, infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos verò sequentes Patres nostros, & eorum vestigijs inhærentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi; nec eos viros, nec accusationes eorum, quas leges sæculi reijciunt, suscipere debemus.* Cognatio Naturalis.

B

Sanctus Fabianus Papa, qui passus est Martyrium tempore Decij, refert, quod impedimentum affinitatis cessabat in quarto gradu inclusiue, vt habetur dicta cauf.35. quæst.2. can.3. his verbis. *De propinquis, qui ad affinitatem per Virum & Vxorem veniunt, defuncta Vxore, vel Viro, in quinta generatione coniungantur: in quarta si inuenti fuerint, non separentur: in tertia vero propinquitate non licet Vxorem alterius accipere post obitum eius. Aequaliter Vir coniungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & Vxoris suæ consanguineis post mortem suæ Vxoris.*

C

Quòd autem talia Coniugia abominabilia sint ante Deum; Diuus Greg. li. 12. Regist. epist. 32. ait. *Incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis bonis hominibus: Incestuosos verò nullo coniugij nomine deputandos, à Sanctis Patribus, dudum statutum esse legimus.*

Tale impedimentum ex consanguinitate proueniens extendebat se ad sextum gradum inclusiuè, vt apparet ex Isidoro lib.9. Ethymologiarum cap.6. ibi. *Ideo vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est: vt sicuti sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur; ità propinquitas generis tot gradibus terminetur*; quod idem refertur in Concil. Lugdunen.2. vt in cauf.35. quæst.2.& 3. cap.19. Nulli: vbi idem asseritur procedere tam circa gradus consanguinitatis, quam affinitatis. Præcipuum autem fundamentum prædictorum graduum erat illos extendere, (vt apparet ex distin. 35. quæst.5.) ad similitudinem hæreditatis, & successionis iuxta Imperiales leges.

D

Postea autem Generalia Concilia reduxere tale impedimentum ad quartum gradum; vt consanguinitates faciliores reddantur, ex Innocentio Tertio, de consanguinit. & affinit. cap. *Non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana.* & paulo post: *Prohibitio quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat; quoniam in vlterioribus gradibus iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio naturaliter obseruari.* Et non est dubium, quod ab Ecclesia potuerint taxari huiusmodi gradus consanguinitatis impedientes matrimonium, Diu. Thom. in supplemento, quæst. 54. art. 4. par. 3.

Qualis autem fuerit Diuina ordinatio in lege scripta circa hoc impedimentum: Hoc latè refertur in Leuitico cap. 18. à vers. 6. vsque ad vers. 19. Cognatio Legalis.

De

De cognatione legali per adoptionem, quando impediat matrimonium, Diuus Thom. d. supplem. quæst. 57. per totam, ac etiam leges Ciuiles. A

De Sacramento extremæ Vnctionis. Cap. XXXII.

QVod hæc extrema Vnctio sit verum Sacramentum nouæ legis: patet nobis ex verbis epistolæ Catholicæ sancti Iacobi cap. 5. vers. 14. & seq. his verbis: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei saluabit Infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* Etenim dictus Apostolus non præcepisset huiusmodi ceremonias, nec sic determinatè promisisset donum gratiæ spiritualis, si non recepisset ipse aliquod præceptum, & à Deo certitudinem; maxime cum referat Apostolus, hoc Sacramentum duos parere effectus; nempe corporis sanitatem cum hypothesi, & conditione, si sic expediat Infirmo: alius effectus essentialis est remissio peccatorum per infusionem gratiæ. & habetur ex Diuo Thoma in supplemento, quæst. 29. art. 2. quod licet in Euangelio non fiat mentio de hoc Sacramento, Apostoli nihilominus illud promulgarunt. B

Quod antiqua sacra Concilia, & prisci sancti Patres optimè cognouerunt, vt in Concil. Niceno ann. 69. Arab. *Transacto anno debet Sacerdos benedicere aquam, & oleum, non sicut fit in Baptismo, neque sicut benedicitur Chrisma; sed sicut oleum Infirmorum.*

Sanctus Ephrem, qui vixit anno 300. de vita spirituali, puncto 75. inquit. *Si Charitatis officio perfungens, oleo ægrotantem inungis; fac oculos, manus, linguasque custodias.*

Diu. Chrysostom. lib. 3. de sacerdotio, ait. *Sacerdotes non solum cum nos regenerant, sed postea habent potestatem indulgendi peccata. Infirmatur quis, inquit Apostolus, ex vobis? accersat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.* C

Hieron. in vita Hilarion. inquit: *Constantiæ sanctæ fœminæ generum, & filiam Hilarion vnctione olei morte liberauerat, &c. Vniuersi agricolæ, & pastores à venenatis animalibus, & serpentibus percussi ad Hilarionem confugerunt; quo benedicto oleo vulnera tangente, certam salutem resumebant.*

Augustin. in tractat. de beatitudine Catholicæ conuersationis, inquit. *Qui ægrotat, in sola Dei misericordia confidat, Eucharistiam cum fide, & deuotione accipiat, oleumque benedictum ab Ecclesia petat; vnde corpus suum vngatur; & secundum Apostolum oratio saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus*

Et idem S. Augustinus lib. 2. de Visitat. Infirm. inquit. *Effectum huius sacramenti exprimit ipse Iacobus, dum ait: Si in peccatis sit, dimittentur ei. Materiam designauit oleum sacrum. Quibus dandum sit sacramentum, insinuauit dicens: Infirmatur quis,* & alibi: *Oleum enim visibile in signo est, oleum inuisibile in sacramento est; Oleum spirituale intus est, oleum visibile exterius est.* Ac rursus. *Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat accipiat: ac inde corpusculum suum vngat; vt illud quod scriptum est impleatur, Infirmatur, quis in vobis? &c.* D

Beda in verba D. Marc. cap. 6. ait. *Vnde patet ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesiæ morem esse traditum, vt Energumenus, & alij quilibet ægroti vngantur oleo pontificali consecrato.* Et quamuis in Euangelio de hoc sacramento mentio non fiat; nihilominus non posse Ecclesiam illud auferre, cum sit a Christo institutum, & ab Apostolo promulgatum: vt ex supplemento tertiæ part. D. Thom. quæst. 29. artic. 2.

Quotiescunque igitur fidelis infirmatur, ingrediuntur fratres ad ægrotum cum

aqua

A aqua benedicta, cum cereis, sine incenso ante oleum sanctum, & peragunt omnia, sicut in Sacramentorum libro continetur; ita vt nec ratio pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur. Si autem ægrotus amiserit vocis officium; per indicia integri sensus comprobentur. Quod si ita ægritudine fuerit aggrauatus, vt quod paulo ante poscebat, in præsentia significare non possit; testimonia fidelium prodesse debebunt; vt simul pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequatur. Albinus de Diuin. Officijs cap. de Infirmis. Et hæc de sacramento extremæ Vnctionis dicta sufficiant.

Per hæc igitur septem Sacramenta necessariò incedendum est ad cælestem Hierusalem, in qua Christiani omnes Ciues conscripti sunt. Siquidem, vt explicant Theologi, *Baptismus*, & *Pœnitentia* necessaria sunt simpliciter; Baptismus quidem omnibus; Poenitentia his qui post Baptismum lethaliter deliquerunt. *Eucharistia*, *Confirmatio*, *& Extrema Vnctio*, necessaria sunt necessitate medij, vt loquuntur Scholastici, ad bene esse. *Ordo* necessarius est non singulis hominibus, sed ipsi Ecclesiæ in vniuersum simpliciter: ipsiq; Ecclesiæ itidem in vniuersum, B non autem singulis hominibus est necessariũ *Matrimonium* ad bene esse. Quorũ explicationem præter supra deducta, diffuse tractant Theologi, & Canonistæ.

Serio hic nos quæso perpendamus: Quare sanguis Christi, qui copiosissimus super nos per hæc septẽ sacramenta cõtinuò effunditur, perpauci pretio hoc prudenter, & feliciter vtantur, imò plurimi in interitum? Neque aliter credo respondendum, nisi tam grauia crimina non fuisse ante fusum Christi sanguinem, quàm post eum. Beneficiorum in nos magnitudo auxit criminum magnitudinem. Apost. ad Rom. 7. *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? absit. Sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatus est mihi mortem, vt fiat supra modum peccans peccatum*. Nihil nobis melius Christi morte, nihil sanguine illius medicabilius, nihil nobilius; & tamen hæc tanta, tam medica, facta sunt peccanti in mortem maiorem, cum in immensum aggrauent peccati magnitudinem, & pœnam illi debitam. Crescit enim ingratitudo crescentibus beneficijs: quæ si infinita sunt, & nullo pretio æquanda, nulla etiam poena reparari ingratitudo tanta po- C test. Vnde perseueranti & occumbenti in peccato, Christi sanguis in grauiorem pœnam, quia in delictum grauius, est: quemadmodum pœnitenti, & dolenti, ante quam iterato lapsu offendat, in gratiam, & gloriam maiorem est. Ita vni in salutem, alteri in mortem mors Christi est. Ex se quidem semper in vitam, & hanc æternam. Quantæ prudentiæ, & felicitatis est, medico sanguine illius per hæc sacramenta redanimari, non perire? Contingat hoc nobis, vt inter electos illius adnumeremur, inter oues, inter filios, inter hæredes regni illius magni. In manu nostra hoc est. Tantum sequamur vocantem; & consequemur præmiantem. Sequamur moribus, imitemur factis; & ille sequetur gloria.

Diximus in præcedentibus de Sacramentis nouæ Legis, quæ sunt
D fundamentalia in Catholica Ecclesia: modò subsequendum de Ecclesia Materiali, eiusdemque supellectilibus, Vestimentis, Sacramentalibus, nec non de alijs plurimis sacris Veteribus Ritibus,

A

PARS TERTIA.

De Ecclesiarum Aedificatione & Consecratione.

Cap. XXXIII.

SVpponendum autem primo, vt *Ecclesia* vocetur; propriè quod omnes ad se vocet, & in vnum congreget. *Catholica* ideo dicitur, quia in vniuersum Mundum est constituta: vel quoniam vniuersalis in ea doctrina est ad instructionem hominum de visibilibus, atque inuisibilibus rebus cœlestium, ac terrestrium: vel quod hominum omne genus trahat ad se. De *Templo*; quod quasi amplum tectum, vel à tuendo dictum: Quod Moyses Legislator primum Domino condidit in itinere *Tabernaculum*. Exod. cap. 40. nempè quod Tabulis interstantibus, cortinæ desuper tenderentur, vt Militum tentoria: Salomon deinde Templum prudentiam petiturus instituit, 3. Reg. cap. 6. *Basilica* verò dicta quasi Domus Regia. Nostrorum post hæc temporum fides in toto Mundo Christi Atria consecrauit. Ita Isidorus de ecclesiast. offic lib. primo, cap. 1. & seq. Vualfridus de reb. Eccl. cap. 6. Io. Stephanus Durantes, de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 1. B

Et si Deus vbique sit, neque alicuius loci ambitu cultus eius circumscribi debeat, cum in omni loco puras leuantes manus exaudiat. Non enim locus, ait Basilius in Exhortat. ad baptismum & pœnitentiam; sed affectus & intentio exigitur. Deum medio in mari Moyses exorauit, Iob in sterquilinio, Ezechias in lectulo ad misericordiam prouocauit, Ieremias in Luto, Ionas in Cæto, Daniel in Lacu, Pueri in camino promeruere, Latro in Cruce, Petrus & Paulus in carcere. Nihilominus sine maiestatis suæ imminutione, imo maxima nominis veneratione, in certis quibusdam locis, quæ Templa dicuntur, præcipuo quodam cultu adoratur. Cum & ipse iusserit, & sanctissimi homines id fieri & sermone & exemplo docuerint. Hinc S. August. serm. 215. de Tempor. inquit. *In Ecclesia stantes nolite verbosari, sed Lectiones diuinas patienter audite: Qui enim in Ecclesia verbosari voluerit; & pro se, & pro alijs redditurus est rationem: dum verbum Dei nec ipse audit, nec alios audire permittit.* Antiquitus ait S. Clemens lib. 8. Const. Apost. cap. 11. Quidam ex Diaconis in templo inambulabant, contemplantes viros, & mulieres, ne quis fieret strepitus, ne quis nutus faceret, aut mussitaret, aut dormiret. Vix credi potest, quanto silentio, quanta obseruantia Turcæ suas orationes perficiant. Habent enim auctore Cuspiniano, De Turcanum Origine & Religione, Accusatores, qui de orationum omissione conuictos per Vrbem circumducentes, ac tabulam cum caudis vulpinis collo appendentes, pecunia mulctant. Quare studiosè in Eccles. à erga Deum vigilandum. C D

Impugnarunt Ecclesiarum, & Altarium ritus antiquiores Hæretici; vt & Iulianus Apostata, & Copronymus Impp. quorum exempla sequuntur etiam Sectarij nostri temporis; quamuis Scriptura Sacra, Sancti Patres, & rationes contrarium nos doceant.

Omnes Gentes erexerunt Templa. Et præterquam nusquam in terris fuit quippiam magis frequens, & necessarium, quàm Templa, vt recto rationis lumine inquit Plutarchus aduers. Colot. *Si terras obeas, inuenire possis vrbes muris, Litteris, Regibus, Domibus, opibus, numismate carentes: Vrbem Templis, Dijsque carentem nemo vspiam vidit:* Vt propterea ad Templorum frequentiam Gentilium æmulationem proponat nobis

Sanctus

A 6. Clemens lib. 2. Constitut. Apost. cap. 64. his verbis: *Etenim si gentes quotidie eum è somno surrexerint, ad Idola properant colenda, & ante opus, actionemque omnem, eis primum preces adhibent: si inquam prædictæ gentes ea, quæ nihil eis prosunt frequentant; Tu qua excusatione vteris cum Deo, qui ab Ecclesia eius absens es, necgentes quidem imitaris?*

In lege Naturæ Patriarchæ Noe, Abraham, & Iacob erexerunt, & consecrarunt Altaria Domino. Genes. cap. 8. vers. 20. & cap. 12. vers. 7. & cap. 35. vers. 1. In lege scripta Dixit Dominus ad Moysen Exod. cap. 30. *Facies quoque Altare ad adolendum thymiama de lignis setim habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex eo procedent: vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quàm parietes per circuitum, & cornua; faciesque & coronam auream per girum &c.* Et in 2. Reg. cap. vlt. vers. 18. & seq. Dauid ex consilio Gad erexit Altare Domino in Area Areuna: sic etiam lib. 3. Reg. cap. 18. vers. 30. & seqq. legitur Altare Heliæ compositum duodecim lapidibus, iuxta numerum Tribuum filiorum Iacob: similiter lib. 2. Paralipom. cap. 6. in princ. refertur Dedicatio Templi Salomonis: & in 1. lib. Esdræ cap. 1. describitur renouatio Templi facta per Cyrum: sicut etiam 1. Machab. cap. 4. vers. 16. Post purgationem Templi dedicarunt, & consecrarunt Altare diebus octo, quod Græci *Encenia* appellant: *Et obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris, & laudis: & ornauerunt faciem Templi Coronis aureis, &c.* Et hæc Festiuitas solemnis erat Hierosolymæ etiam tempore Saluatoris nostri, vt legitur apud Ioan. Cap. 10. *Item in Lege Naturæ & Scripta.*

B

At verò in lege Gratiæ euidens est Altare fuisse; cum Christus præcipiat apud Matth. cap. 5. vers. 23. & seq. *Si frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: &c.* *Item in Lege Gratiæ.*

Quod Apostoli vnà cum fidelibus ad Ecclesias conuenirent, D. Paulus 2. Corinth. 2. inquit: *Conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio, scissuras esse inter vos.* Et vt ostendatur illarum diuersitas à domibus, subdit: *Nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Et idem 1. Corinth. 14. *Mulieres in Ecclesijs taceant: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* Christus crebro Templum sua præsentia honorauit, grauiter ferens Templum conuerti in speluncam latronum, vel negociationis; illudque appellat domum Patris & orationis, Matth. 21. Petrus, Paulus, & Ioannes in Templo frequenter orant. Actuum 1. 3. & 31.

C

Refert S. Cyrillus Catech. 16. Apostolos consecrasse in Ecclesiam Cœnaculum, in quo receperunt sanctum Spiritum: Et S. Clemens lib. 10. recogn. inquit, Sanctum Petrum Antiochiæ conuertisse in Ecclesiam Domum Theophili, in qua collocauit suam sanctam Sedem, & Cathedram. Et idem Apostolus Romæ in Monte Viminali sacrauit domum Pudentis Senatoris, quæ titulo Pastoris nominatur; vt refert Pius Papa Primus Epist. 1. & Card. Baron. ann. Christi 57. & 59. Euaristus Papa diuisit Romæ Ecclesias inter Presbyteros, ex Eusebio l. 6. histor. cap. 35. Cornelio Papa sedente fuisse Romæ Ecclesias 46. inquit Optatus lib. 2. Contra Parmen. Ac etiam de consuetudine priscorum fidelium conueniendi in Ecclesiam, meminit Iustinus Martyr Apolog. 2.

D Pace autem fidelibus concessa; & Templa ab Idolorum squallore mundata. Eusebius Orat. de Laudibus Constantini circa medium, post relationem Ecclesiarum, quas ille ædificauerat Constantinopoli, Antiochiæ, & Hierosolymæ: De Romanis sic inquit; *In Lateranensi Palatio Ecclesiam Saluatori dedicauit, & ei continentem Basilicam nomine S. Ioannis Baptistæ condidit eo loco quo ipse baptizatus à S. Siluestro, à lepra mundatus est: quam idem Pontifex consecrauit V. Idus Nouembris; quo die Imago Saluatoris in pariete depicta Populo Romano apparuit.*

Item refert; *In Sanctorum numero locorum in primis semper fuit insignis ea Vaticani pars, quam Sancti Petri Confessionem appellant. Illuc Constantinus octauo die post susceptum baptismum venit, depositoque diademate, & humi iacens, vim lacrymarum profudit: mox sumpto ligone, & bidente, terram eruit, indeque duodecim ter-*

ræ cophinis honoris causa Apostolorum oblatis, ac loco Basilicæ Principis Apostolorum designato, Ecclesiam ædificauit. A

Item etiam subdit: *Etsi B. Syluester in consecratione Altaris Principis Apostolorum decreuerit, vt deinceps non nisi ex lapide Altaria ædificarentur: Tamen Basilicæ Lateranensis Altare fuit è ligno erectum. Nam cùm à Sancto Petro vsque ad Syluestrum, propter persequutiones necessitas compulisset, siue in Cryptas, siue in Cæmeteria, siue in Aedes Piorum; super illo Altari ligneo ad arcæ similitudinem concauo sacra faciebant. Quo Altari S. Syluester, reddita Ecclesiæ pace, honoris causa Principis Apostolorum, qui in illo sacrificasse dicitur, & reliquorum Pontificum, qui vsque ad id tempus ad mysteria conficienda, eo vsi fuerant, in Lateranensi prima Ecclesia collocato: sanciuit, ne quisquam in eo præter Romanum Pontificem Missam deinceps celebraret.*

Ac etiam sanctus Syluester Papa in monte Esquilino inter antiquitatis monumenta, vbi iam pridem Thermæ Titi, Domitiani, & Traiani Impp. extiterant: Ecclesiam construxit nuncupatam Titulus Equitij. Meminit de prædicta Ecclesia Damasus in lib. Roman. Pont. in Syluestro, ac etiam Anastasius Bibliothecarius in eodem Syluestro his verbis: *Hic fecit in Vrbe Roma Ecclesiam in prædio cuiusdam Presbyteri sui, qui cognominabatur Equitius, iuxta Thermas Domitianas; quem titulum Romanum constituit, & vsque in hodiernum diem appellatur Titulus Equitij.* Et idem inferius: *Eisdem temporibus constituit B. Syluester in Vrbe Roma iuxta Thermas Domitianas, quæ cognominantur Traianæ, titulum scilicet Syluestri.* Ibidem Syluester præter Ecclesiam, etiam sui habitationem & Oratorium antea construxerat; & in eodem loco propriæ residentiæ duo generalia Concilia celebrauit: nempè Primum Romanum anno 324. interuentu 284. Episcoporum, totius Romani Cleri, nec non ipsiusmet Constantini Imp. Matris Helenæ, & Calphurnij Vrbis Præfecti; vt gratiæ Deo agerentur pro Christiana Religione palam omnibus facta, quam etiam idem Constantinus Imp. receperat; vt in tom. primo Concil. parte prima can. primo legitur, vt etiam refert Cardinalis Baronius ad annum 324. Aliud vero Concilium, quod fuit Romanum secundum: anno 325. interuentu 275. Episcoporum ibidem etiam adunatum, continet confirmationem Concilij Nicæni, vt in eadem parte 1. Conciliorum, & refert etiam Card. Baron. ad eundem annum. B C

Annis proximè præteritis idem Titulus Equitij restauratus & ornatus opera, & impensis Reu. P. Ioannis Antonij Philippini Carmelitæ Prioris Ecclesiæ & Conuentus Sancti Martini, de quo per plura anteacta sæcula antiquitatis memoria penè aboleuerat.

Et Sozomenus lib. 7. cap. 24. refert de Theodosio Imperatore: Quod cum egressus Constantinopoli ad septimum milliare peruenisset, Deo preces nuncupauit in Ecclesia illa, quam in honorem S. Ioannis Baptistæ construxerat: & idem Sozomenus lib. 8. cap. primo, refert quod Pulcheria Imperatrix ex auro, gemmisque pretiosis admirabile quoddam donarium pro Virginitate sua & Imperio Fratris Ecclesiæ Constantinopolitanæ donauit.

Theodoretus lib. 8. de Curat. Græc. affect. inquit: *Martyrum vero Templa conspicua cernuntur, magnitudinisque præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremque quodammodo pulchritudinis suæ latè fundentia: neque vero huc per annos semel aut bis, aut quinquies aduentamus: sed in eis sæpenumero dies festos peragimus; sæpe diebus singulis coram Martyrum Domino laudes, hymnosque cantamus.* D

Nazianzenus in laudem Gorgoniæ sororis inquit: *Quid fecerit audite? caput cum pari clamore, vberrimisque lacrymis Altari admouens: nec se ante ab eo discessuram minitans, quàm sanitatem consequuta sit: Et protinus liberam se morbo sensit.*

Templa etiam Sanctis dicātur. Templa igitur, & Altaria meritò Sanctis etiam dicari probatur: quod si licuit hunc honorem deferre Arcæ alioquin ligneæ, quia eam veluti sedem elegerat Deus; cur non eundem licebit deferre honorem Sanctorum Corporibus? de quibus Apostolus 2. Corinth. 6. *Membra vestra Templum sunt spiritus Sancti.*

Vnde

A Vnde venerabilis antiquitas plurima erexit Templa in honorem Sanctorum; de quibus Anacletus Epist. 3. docet Ecclesiam à S. Marco Euangelista Petri Apostoli adhuc superstitis nomine, Alexandriæ fuisse dicatam, vt habetur in can. Sacrosancta distinct. 22. Ambros. lib. primo Epist. 5. ad Felicem. *Ortus est sermo de Basilica, quam condidit Apostolorum nomine dedicanda.* Et Hieron. lib. 1. aduers. Vigilant. inquit: *Ingredere Basilicas Martyrum, & aliquando purgaberis.* Et August. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 10. *Nos autem Martyribus nostris non Templa, sicut Dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt Spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus Altaria, in quibus sacrificemus Martyribus, sed vni Deo & nostro sacrificium immolamus.* Et aduertendum, quod sacra Templa (quæ nos Ecclesias nuncupamus) soli Deo ea consecrata sint, quamuis deferant nomen Virginis Deiparæ, Apostolorum, Martyrum, Angelorum, & Sanctorum. Siquidem D. August. lib. de vera Relig. versus finem sic inquit: *Quare honoramus Angelos charitate, non seruitute: nec eis Templa construimus: nolunt enim se sic honorari à nobis; quia nos ipsos, cum boni sumus, Templa Dei esse nouerunt.* Et infrà: *Religit ergo nos Religio vni omnipotenti Deo*: Etiam quod nos diuersa Sanctorum nomina habeamus, quæ in Baptismo imposita nobis fuerunt. Et latè Io: Stephanus Durantes de Ritib. Ecclesiæ lib. 1. cap. 2. num. 3.

B

Quod visibiliter fit in Ecclesia, inuisibiliter operatur in nobis.

Et alijs omissis; Videmus idem in nobis inuisibiliter operari, quod visibiliter agitur in Ecclesijs. S. Augustinus serm. 252. De Tempore in Dedicatione anniuersaria inquit: *Quotiescunque Altaris vel Templi festiuitatem colimus; si fideliter, ac diligenter attendimus; & sanctè & iustè viuimus: quicquid in templis manufactis agitur; totum in nobis spirituali ædificatione completur: non enim mentitus est ille qui dixit: Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Et similiter S. Bernardus in Dedicat. Eccles. serm. primo; *In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quæ in parietibus visibiliter præcesserunt; & si vultis scire: Hæc vtique sunt Aspersio, Inscriptio, Illuminatio, Benedictio. Hæc vtique in hac visibili domo fecere Pontifices: Hæc & Christus assistens Pontifex futurorum bonorum inuisibiliter quotidie operatur in nobis.*

Celebrandum in Locis Sacris.

C Et præterea, quòd ex sacris Canonibus prohibitum sit alibi celebrare, quam in sacris locis præter tempus necessitatis: Sanctus Felix Quartus epist. prima de Eccles. consecr. & Missæ celebrat. inquit: *Si enim Iudæi, qui vmbræ legis deseruiebant, hæc faciebant; multo magis quibus veritas patefacta est, & gratia, & veritas per Iesum Christum data est; Templa Domino ædificare, & (prout melius possumus) ornare, atque diuinis precibus, & sanctis vnctionibus, suis cum Altaribus & Vasis, vestibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuotè ac solemniter sacrare; & non in alijs locis, quam in Domino sacratis ab Episcopis, nisi summa exigente necessitate, Missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus.*

De structura Ecclesiarum.

Quod vero ad structuram Ecclesiarum pertinet, habetur ex sacris Canonibus ne absque licentia Episcopi Ecclesiæ ædificarentur, sub cuius iuridictione erant loca construenda in Ecclesias: vt in Calcedonensi Concilio cap. 4. relato in can. quidam, 28. quæst. 2. Ac etiam, quòd ante constructionem Episcopus Ciuitatis veniat, & ibidem Crucem figat, publicè atrium designet, & necessaria
D stipendia ad cultum Diuinum assignentur; ex Concilio Aurelianensi relato in Can. Nemo Ecclesiarum, De consecr. dist. 1. Quod etiam antiquitus seruatum refert Metaphrastes 13. Septembris in vita sancti Siluani, & Iustinianus Imperator in Nouella 77. cap. 1. & refert Io. Durantes de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 2. num. 7.

Quare Crux figatur?

Et in hoc notandum, quod Prisci fideles ante construendam Ecclesiam, Crucem ibi apponeban, vt denotarent fundum ad Dei seruitium mancipatum: in hoc Iacob imitantes, qui post mirabilem visionem, Genes. 28. *Surgens itaque Iacob, erexit lapidem in Titulum.* Inde nominabant fideles sacra Templa Tituli nomine, vt ex Card. Baron. sub anno 112 vbi Spondan. num. 4. & habetur in Epistolis Pij Papæ & Martyris ad Iustum: Addentes ijdem fideles (vt Cruces distin-

distinguerentur) nomen extructoris, seu Domini fundi; vt de Ecclesia Romæ S. Martini ad Montes, quæ *Titulus Equitij* dicebatur, qui extruxit,& Dominus fundi erat; vt etiam Templum sanctorum Nerei & Achillei dicebatur *Titulus Fasciolæ*, eodem respectu: ac etiam *Titulus Vestinæ*, templum S. Vitalis; & sic de alijs. Quæ nomina cum desijssent, nuncupatæ deinde fuerunt Ecclesiæ nomine illius Sancti, ad cuius honorem illæ erant dicatæ. A

Materia Eccles. Huius Materialis Eccles. constructio fit ex lapidibus expolitis per manus artificis, & diuersimodè effigiatis tunsionibus, & pressuris; vt etiam canit Ecclesia.

Tunsionibus, pressuris
Expoliti lapides
Suis coaptantur locis
Per manus artificis,
Disponuntur permansuri
Sacris ædificijs.

Nec dissimilis est constructio inuisibilis Ecclesiæ Catholicæ, quæ non ex mortuis, sed viuis ex lapidibus; qui Martyres sunt, & alij fideles: dum tunsionibus & pressuris, nempè Crucibus, bestijs, forcipibus, craticulis, igne fuerunt isti variè dispositi ad ecclesiastici ædificij ornatum. Non quòd tormentis huiusmodi, & sanguine delectetur Deus; sed quia nulla præmia sine lucta, labore, victoria veniunt: nec sine victoria palmæ; nec sine sudore victoria. Quid enim cœlum, si Virginum excluseris certamina, Confessorum luctas, Martyrum sanguinem? B

Forma Ecclesiarum. Circa formam Ecclesiarum ad Orientem spectantem, iam pridem disponi solitam vsu frequentiori, instar Templi Hierosolymitani. Durantes de Ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 3 num. 3. & nos diximus supra cap. 4. Et quamuis in illarum extructione nil esset præcisè determinatum: continebant tamen Ecclesiæ *Porticū, seu Atrium*; vbi essent Catechumeni, pœnitentes, & alij, quibus intra Ecclesiam non pateret accessus. Secundo erat pars Ecclesiæ, quæ *Cella* seu *Nauis* nuncupabatur, ad recipiendum Populum dum oraret, & cætera ad Dei cultum exerceret. Tertia pars dicebatur *Sancta*, vbi seorsum sederent Sacerdotes à Laicis; ex Concilio Laodicensi, vt in can. Non oportet, dist. 23. & Concilium Maguntinum, vt in cap. 1. de vita & honestate Clericorum. Erat demum *Sancta Sanctorum*, ad oblationem incruenti sacrificij; vt adhuc intuemur Romæ Ecclesias constructas temporibus Magni Constantini; & ego annis præteritis plurima ijsdem similia vidi in Galliarum Regno: de quibus Euseb. lib. 10. Histor. Eccles. & in vita Magni Constantini lib. 3. cap. 34. D. August. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8 5. Card. Baron. ad ann. 57. vbi Spondan. num. 32. C

Ecclesiæ in formam Crucis. Prætereaijdem prisci fideles, vt eo magis in Ecclesijs appareret Sacrosanctum Crucis signum; sub hac eadem forma & figura Crucis eorum Ecclesias & Oratoria extruere solebant: refert Surius die 12. Septembris in vita S. Sirij Episcopi Papiensis Apostolorum contemporanei, qui Oratorium eadem Crucis forma construxit: & huic simillima Templa iussu impij Diocletiani omnia ferè desolata fuisse, referunt Euseb. lib. 8. cap. 2. Nicephor. lib. 7. cap. 3. quæ dein ex grandi liberalitate Magni Constantini iterum extructa secundum formam Antiquorum à Diocletiano dirutorum; vt hodie Romæ etiam intuentibus apparet. D
Similia refert Beda de locis sanctis, fuisse insigniora Templa in Syria: Similem etiam Ecclesiam Gazæ extruxisse Eudoxiam Vxorem Arcadij, referunt Metaphrastes & Lippomanus tom. quinto 20. Febr. in vita S. Porphirij. Hoc autem, vt denotarent illi militantem Ecclesiam, cuius materiale est, symbolum Christi Cruci adherere; ex cuius persona Apostolus ad Galatas cap. 2. *Christo crucifixus sum Cruci*. Eandem prorsus formam Ecclesiarum, quam modò descripsimus, tam in Oriente quàm in Occidente, vbique locorum obseruatam scimus testimonio Eusebij Cæsarien. lib. x. histor. cap. 4. & in vita Constantin. lib. 3. c. 4. ac etiam Paulini Nolani Epist. 12. & 31. vt quoque refert Card. Baron ad ann. 401. vbi Spondan. n. 8.

Erant

De pluribus Capellis & Altaribus in vna Ecclesia.

A Erant etiam in dictis Ecclesijs Cubicula quædam, vt inquit idem Paulinus, (quæ *Capellas* dicimus) construi solita orationis causa, posita apud apsidem; in quorum vno asseruarentur ornamenta, & alia ad ministerium Ecclesiæ pertinentia; in altero vero Libri Sacri. Nec indecens visum, in eadem Ecclesia plurima construi etiam Altaria (vt obijciunt Nouatores:) nam cum ea essent Sepulcra Martyrum; vbicunque esset Martyr conditus, illic Altare erigi consueuerat. & in vna Ecclesia de tredecim erectis Altaribus refert Gregor. Magn. lib. 5. Regist. Epist. 150. indict. 14. vt etiam Cardinalis Baronius ad ann. 57. vbi Spondanus n. 32.

Laici a Sacerdotibus distincti.

Laicos præterea a Sacerdotibus distinctos in Sacrario, seu Capellis, vbi celebrabatur cancellis intermedijs, ex Concilio Agathen. can. 66. & sexta Synodo can. 44. & legitur in cap. 1 de vit. & honest. Cleric. his verbis: *Vt Laici secus Altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter Clericos non præsumant; sed pars illa, quæ Cancellis ab Altari diuiditur, tantum psallentibus pateat Clericis: ad orandum verò et communicandum, Laicis, & fœminis pateant Sancta Sanctorum.*
B Quod adeo verum est; vt non oporteat Subdiaconos licentiam habere in Sacrarium siue Secretarium ingrediendi. Concil. Laodicen. can. 21. relatum in dist. 23. can. Non oportet; & Concil. Chalcedon. act. 2. ostendit Principes Imperij, Senatum, & ipsum Imperatorem, extra Cancellos stetisse; quod etiam seruauit D. Ambrosius in persona Theodosij Imperatoris: de quo reprehensus respondit Sanctus: *Purpura Imperatores non Sacerdotes efficit*, vt referunt Nicephorus, Sozomenus, & Theodoretus. & refert Io. Stephan. Durantes de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 15. n. 13.

Etiam Laici inter se distincti.

Non solum laici à Sacerdotibus in Ecclesia semper erant loco distincti, vt in Templo Hierosolymitano; verum & viri à mulieribus, atque à Nuptijs Virgines, eodem ferme ordine & dispositione fuit in Christianorum Ecclesijs obseruatum. Et quamuis pauperibus æque, ac cæteris pateret Ecclesia precum causa, nulla habita personarum acceptione: tamen, sicut olim in Templo ad stipem mendicandam ij præ foribus stabant; ita in Ecclesiam ad eleemosynam captandam nephas illis ingredi; ne sacra agentibus, aut orantibus essent molesti: refert Card. Baron. ad ann. 57. vbi Spondan. n. 37.
C

Dedicatio Ecclesiarum.

Ecclesiæ consecrandi consuetudo ab ipsis Apostolis vsque ad nostram manauit ætatem. S. Clemens epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini ait: *Ecclesias præcongrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet, & in singulis Sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos statuere.* Can. Ecclesias 16. q. 7. & Can. Ecclesia, de consecr. dist. 1. & idem Epist. 3. prohibet Missas celebrari, nisi in locis Sacratis, idque Apostolos a Dño accepisse, & nobis tradidisse, hæc addit: *Nos docemus, vobisque & omnibus tenere & docere, quibus agendum est, mandamus.* Vrbanus papa 28. Cæciliæ domum consecrauit, nomine eiusdem, & illic perpetuo peraguntur sancta Domini mysteria vsque in præsens, in memoriam quidem Martyris, & gloriam & laudem magni Dei. Metaphrastes in vita S. Cæciliæ. Marcellus Papa 131. Domum Lucinæ consecrauit. Damas. lib. Pontific. cap. 21. Constantinus Imp. Dedicationem sacræ ædis, quæ magnum Martyrium dicitur, Hierosolymis celebrauit. Euseb. lib. 4. de vita Constantin. cap. 40. Theodoret.
D lib. 1. cap. 30. & sic de cæteris.

De Ecclesiæ dedicationis Ritibus.

Consequens est, vt annectamus præmissis etiam Ritus in ipsa Ecclesiæ Dedicatione, seu Consecratione, ex D. Bernardo serm. 6. de dedicat. Vualfrido, Amalario, & Iuone Carnotensi de reb. Eccles. serm. de Sacramentis dedicationis. Durant. de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 24. n. 8. & ex alijs priscis Auctoribus.

Primo igitur aquam benedicimus, cui & Sal admiscetur: ista enim Aqua ad quandam Baptismi imaginem circumeundo Ecclesiam tunc exterius aspergimus; vbi more baptizatorum fieri non potest trina mersio; necesse est vt qua possumus Sacramenti similitudine trina fiat aspersio: sal Euangelicam doctrinam denotat ad conseruandam vitæ nouitatem sapienter componens.

Duodecim Luminaria.

Interim in circuitu dedicandæ Ecclesiæ duodecim sunt accensa Luminaria: quibus

quibus significatur, quòd commendanda sit Lucens Apostolica Doctrina, quæ in Ecclesiæ ædificatione vnanimis, & concors sit prædicanda; & tamen quæque gens suum prædicatorem sortitura. A

Ad singulos circuitus accedit Pontifex ad ostium Basilicæ,& percutit superliminare virga pastorali,cantando Antiphonam, *Attollite portas principes vestras &c.* per quam virgam intelligitur potestas Sacerdotalis, quam Dominus suis Discipulis contulit: Et hæc trina percussio denotat, quod Pontifici Cœli, & Terræ, & Inferi potestas cedit: & post hanc trinam percussionem Ostium aperitur; quia tali potestati pars aduersa resistere non potest.

Aperto verò Ostio intrat Pontifex cum Clero & Populo dicens, *Pax huic Domui*: quia Populus, qui à Deo discordauerat per peccata, ei reconciliatur per bonorum operum exercitia. Pontifex, dum in nouam Ecclesiam, eam sanctificaturus ingreditur, statim ad orationem se confert: typum eorum tenens, qui rudem populum docere incipiunt.

Alphabeti descriptio. His completis, incipit Pontifex de sinistro angulo ab Oriente scribere per pauimentum Alphabetum vsque in dexterum angulum Occidentis: atque iterum à dextero angulo Orientis vsque in sinistrum angulum Occidentalem Basilicæ. Quid autem per Alphabetum, nisi initia & rudimenta doctrinæ Sacræ intelligi conuenit? Vnde Paulus ad Hæbreos 5 *Rursus indigetis vt vos doceamini, quæ sint elementa sermonum Dei.* Quid verò per talem figuram in pauimento scriptam? nisi quia in tali schemate Crux figuratur, vt doctrinæ Euangelicæ simplices imbuendi sint, & mors Christi principaliter inseratur. Hinc Paulus 1. Corinth. cap. 2. *Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum.* Præterea, tali figura in vnam Crucis compaginem significatur vtriusque populi, Hebræi & Gentilis collectio. Hinc Iacob filijs Ioseph benedicens Gen. 48. & cancellatis manibus effigiem Crucis faciens, dexteram manum super Ephraim iunioris, sinistram supra caput Manasses maioris posuit; significans, quia populus quondam dexter in sinistrum verteretur, sinisterque in dexterum. B

Deinde Pontifex ad altiora conscendit, & stans ante Altare dicit, *Deus in adiutorium meum intende &c.* Pontifex ergo, qui cum subditorum imperitia, & contradictione adhuc certat, adiutorium quidem Dei postulat: *Alleluia* nondum cum eis plenè cantat, de quorum salute nondum plenè sperat. C

Subsequitur postea benedictio Aquæ, commixto sale, & cinere. Et Aqua quidem Populum significari testatur Apocalip. cap. 17. *Aquæ, Populi sunt*: Sal doctrinam Verbi Diuini signat: vnde in Leuit. cap. 2. præcipitur: *In omni sacrificio sal offeres*; quoniam non placent Deo opera, quæ non condiuntur diuina sapientia. Cinis autem memoriā significat Dominicæ Passionis,quam significabat Cinis Vitulæ aspersus ad expiationem Populi. Fit autem Crux ter super aquam ex sale & cinere; cùm fidei Diuinitatis, & Passionis fides additur Trinitatis. Huic ergo mixturæ & vinum additur cum aqua; Quæ duo geminam naturam significant in vna persona, Diuinitatem scilicet, & Humanitatem. Hæc secunda interiorum parietum aspersio non est superuacanea: quia quicquid in exteriori sanctificatione agitur; superstitiosum est, nisi in interiore homine compleatur.

Post hæc tingit Sacerdos digitum in Aqua, & facit Crucem per quatuor Cornua Altaris: Altare enim Ecclesiæ figuram præsefert, quod per quatuor cornua distenditur, quia per quatuor Mundi Cardines dilatatur; vt ostendatur omnem Ecclesiam esse mundandam à sordibus peccatorum per lauacrum Aquæ, & fidei passionem. Inde venit ante Altare, & aspergit illud septem vicibus; quo numero significatur plenitudo Spiritus sancti: sicuti etiam circumeundo Ecclesiam adspergit parietes illius, & facit hoc idem secundo, & tertio; vt ostendat, eos, qui baptizantur, non solum esse mundandos à peccato cogitationis, sed etiam loquutionis & operis. Cantatur interim Psalmus 67. *Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius*: vt viribus destituantur, qui Sacramentis Fidei aduersantur. His peractis Pontifex ad orationem se confert, petens vt omnes qui eandem D

Domum

A Domum oraturi intrauerint, exauditos se esse gaudeant; vt ostendat se omnium subditorum curam cum Paulo 2. Corinth. 11. & eorum memoriam se in orationibus suis frequentare.

Completa expiatione Pontifex conuertitur ad Altare, incipiens Antiphonam cum Psalmo 42. & fundit quod remansit de aqua purificationis ad basim Altaris: Quia sacerdotum est quidquid possunt, ad vtilitatem gregis sibi commissi facere, scilicet purgationem subditorum: Quod autem vires suas excedit Domino deuotissimè commendare. Sic & Paulus, quasi ad basim Altaris aquam fundens, Discipulos Domino commendabat dicens Act. 20. *Et nunc commendo vos Domino, & verbo gratiæ eius.*

Postea extergitur Altare linteo: linum enim de terra ortum, & magno labore ad candorem productum, Christi carnem significat de terra ortam, & per angustias Passionis ad honorem Resurrectionis peruenit. Sacerdos autem dum linteo Altare detergit, imitationem Dominicæ Passionis Auditorum mentibus imprimit: Deinde fit incensum, vt denotetur eleuatio cordis per orationem ad

B Deum, vt Psalmo 140. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.*

Reliquię necessariò requiruntur in consecratione Altarium, ex Concilio Africano cap. *Placuit*: S. Ambros. epist. 54. 85. S. Augustinus serm. 256. Apponuntur autem reliquiæ Sanctorum in Altare, quod est Symbolum Christi, vt denotetur, quod scribit Apostolus ad Coloss. 4. *In eo abscondita est vita & gloria Sanctorum*: Seu quod scripsit Ioan. in Apoc. cap. 6. *Vidi sub Altare animas interfectorũ propter verbum Dei; & clamabant voce magna dicentes: Vsquequo Domine non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Vt propterea S. Augustinus serm. 11. de Sanctis: *Videte quem locum Martyres apud homines mereantur; qui apud Deum sub Altari meruerunt*, et idem inferius: *Rectè sub altari iustorum animæ requiescunt, quia super Altare Corpus Domini offertur; nec immeritò illic iusti vindictam sanguinis postulant, vbi etiam pro peccatoribus sanguis effunditur*; & S. Hieron. in Vigilantium inquit: *Male facit ergo Romanus Pontif. qui super mortuorum hominum Petri & Pauli secundum nos ossa veneranda, secundum te vilem puluisculum, offert Domino sacrificia?* Reliquiæ Sanctorum.

C Præterea Pontifex ex oleo facit Crucem in medio Altaris, & super quatuor angulos eiusdem; quia sancta Ecclesia prius Aqua mundatur in fonte Baptismatis, & postea vnctione insignitur per manus Pontificis, vt Spiritus sancti in se mereatur aduentum. Chrisma etiam plenitudinem gratiæ significat ex Christi humanitate, in Psalm. 44. *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Quod scribit S. Cyprianus cap. 14. *Antiquitus Sacerdotes sacrabantur, & Reges: & ipsi Altarium lapides delibuti, spiritualem intelligi volebant sacris mysterijs inesse pinguedinem.* Consecrato Altari chrismantur in parietibus illæ duodecim Cruces, quæ typum gerunt Apostolorum, qui & primitias spiritus acceperunt, & Crucis mysterium Populis & Gentibus manifestare studuerunt. Chrisma.

Peracta denique consecratione, albis velaminibus cooperitur Altare; quibus & Sacramentum intelligitur nouitatis, & prænunciatur; sicut & cùm de Baptizatis loqueremur: Vnde in psalm. 29. qui intitulatur, *In Dedicatione domus*, ita continetur: *Conuertisti planctum meum in gaudium mihi &c.* Hic planctus in

D gaudium vestitur, cùm ad patriam, à qua nunc exulamus, peracta peregrinatione peruenitur.

His tandem atque alijs solemnibus peractis, Pontifex Missam celebrat ex decreto Vigilij Papæ, vt in can. De Fabrica, de Consecrat. dist. prima, quamuis ex communi opinione, Missæ consecratio non sit de substantia. S. Antoninus 3. part. tit. 12. cap. 6. in princ.

Hic etiam traditur instrumẽtum Dotationis, & redditųum pro manutentione Ministrorum, & cæterorum. S. Chrysostom. hom. 18. in act. Apost. inquit: *Quasi dicta Vxore, vel Sponsa sic erga Ecclesiam affectus sis, dotem inscribe illi; ita tibi benedictionis prædium multiplicabitur*: & habetur in cap. cum sicut, de Consecrat. & alibi. Dotatio.

Esset hic videndum de Altarium consecratione: & eorundem vnctione, tam in veteri lege, quam Euangelica: & qui Ritus in illorum consecratione habendi? ac etiam cognoscendum de Altare portatili. De quibus vide Durantem de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 25. A

De festo Dedicationis. Fuit semper in vsu solemniter celebrandi Dedicationem, seu Consecrationem Ecclesiarum, non solum in præciso illius die, verum & singulis annis per octo continuos dies; vt in Decreto, can. solemnitates, de consecrat. distinct. prima. Quod etiam apud Hæbreos seruatum, quando consecratum, & erectum fuit Tabernaculum, vt in lib. Numer. cap. 7. & postea in solemni ædificio Templi per Salomonem, idemque consecratum vt in 2. Paralipom. cap. 7. similiter in reædificatione Templi, quod idem ab Esdra consecratum fuit; vt in 1. Esdræ cap. 6. & à Machabæis post restaurationem iterum consecratum, 1. Machab. cap. 4. vers. 16. & Redemptor noster Christus, vt ostenderet quàm sibi esset grata hæc solemnitas, voluit ipsemet diuino aspectu suo illam honorare apud Ioan cap. x. vers. 22. Quod in posterum semper seruatum, vt de Priscis Ecclesiæ fidelibus refert Eusebius lib. 9. cap. x. his verbis: *Festiuitates à nostris frequentissimè gerebantur cum omni lætitia, & exultatione, per vrbes & loca singula Ecclesiarum dedicationibus decantatis.* Et in huiusmodi consecrationibus fuisse magnum Episcoporum concursum, subdit idem Auctor. *Congregabantur in vnum sacerdotes, nec pigebat longe positos conuenire, quia nullum videbatur spatium charitatis.* Et idem ille testatur etiam in vita Magni Constantini in consecratione Templi per ipsum Hierosolymæ extructi in Caluario Monte: ac etiam de hac eadem solemnitate Nazianzenus orat. Domin. inquit: *Encenijs honorandis lex vetus est, eaque præclara instituta.* B

Quare inducta consecratio. Quare autem huiusmodi Templorum, Altarium, & similium absque anima inducta consecratio? Respondetur, quod post consecrationem ita Dei cultui prædicta appropriantur, vt non possint postea ad profanos, seu alios vsus inseruire, in Leuit. cap. vltimo. *Quicquid semel fuerit consecratum Domino, sanctum sanctorum erit.* Vt etiam in Decreto, can. ligna, & can. Altaris palla, de consecrat. dist. prima, & S. Greg. Nissen. lib. de sancto Baptismo inquit: *Altare hoc sanctum, cui assistimus, lapis est natura communis, nihil aliud differens ab alijs crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur, & pauimenta exornantur, nisi quòd Dei cultui consecratum & dedicatum est.* Secundò, inducta fuit consecratio, vt denotetur sanctitas requisita in his, qui tractant, seu recipiunt Sacramenta. Bernard. serm. Dedicat. Eccl. *Domus ista per manus Pontificis dedicata est Domino; propter nos sine dubio, qui non solum presentes sumus, sed & eos, qui vsque in finem sæculi Domino sunt in hoc sæculo militaturi.* Tertiò, inducta consecratio propter reuerentiam debitam locis sacris, & alijs similibus omnibus; vt Iacob è somno surgens post visionem scalæ, ait Gen. 28. *Quàm terribilis est locus iste: verè non est hic aliud nisi domus Dei, & porta Cœli.* Et Deus admonens Moysem in visione Rubi Exod. 3. dixit: *Solue calceamenta de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est* Et in Leuitico cap. 26. Præcepit Deus, vt cum timore, & reuerentia sint ante Tabernaculum, ibi, *Pauete ad sanctuarium meum.* Quartò, processit Consecratio Ecclesiarum, vt Dæmones inde expellantur; refert D. Greg. in Dialogis, vt in Decreto can. Arianorum, de consecrat. dist. prima. Demum, Dedicatio, seu Consecratio Ecclesiarum præcipue inducta, vt orationes quæ in illis fiunt, faciliùs exaudiantur; vt ex D. Ambr. in lib. de Exorand. Virgin. & Rex Salomon Deum de hoc exorauit, 3. lib. Reg. cap. 8. his verbis: *Respice ad orationem serui tui, & ad preces eius, vt sint oculi tui aperti nocte, ac die super domum, de qua dixisti: Et erit nomen meum ibi, vt exaudias deprecationem serui tui, & populi tui Israel, quodcunque orauerint in loco isto; & exaudies in loco habitaculi tui in Cœlo; & cùm exaudieris, propitius eris;* vt plenè exaudiuit Deus orationem 2. Paralip. cap. 7. his verbis; *Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco isto orauerit: elegi enim, & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.* Quod multò meliùs verificatur in Ecclesijs C D

legis

A legis Euangelicæ adumbratis a Templo Salomonis; quoniam in hoc idem Christus in Eucharistico Sacramento semper realiter permanebit, vt ipse testatur per Matth. cap. 8. *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Quod etiam de sacratissima eius humanitate & corpore sub speciebus panis, & vini, exponunt Chrysost. homil. 91. in Matth. Prosper, primo de Vocat. Gent. & Beda in Matth. & alij plurimi.

Quam vero necessaria sit Ecclesiarum, seu Altarium consecratio; nobis præter cætera demonstratur ex celesti visu, & miraculo patrato; cum S. Apostolus Petrus cuidam presbytero imperasset, vt Innocentio Tertio Romano Pont. significaret, quod in sua Basilica plura altaria consecrarentur, in quibus dissecratis diuina mysteria celebrabantur: vt ex annalibus Ecclesiasticis tom. 13. auctore Odorico Rainaldo anno 1598. n. 19.

Lubet prædictis, vt hominum infirmitati satisfaciam, cognoscere quoque. Quare permittat Deus vt sacra Templa eius sancto cultui dicata, vbi adoratur, & colitur, sint aliquando ab inimicis & rebellibus deturpata, & diruta? & propterea contristatus Elias 3. Reg. cap. 19. *Petiuit animæ suæ vt moreretur:* quoniam vt inquit, *Altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt.* & sanctus Dauid pariter admiratur in Psalm. 73. *Vt quid repulisti in finem, iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ? Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra, polluerunt tabernaculum nominis tui.* *Quare permittat Deus Templa profanari.*

B

Inter alias, quæ in hoc adducuntur rationes, hæc vna est: vt Fides credentium exerceatur; sicuti permisit Deus in Ecclesia sancta sua, vt à Tyrannis persequerentur, & occiderentur Martyres, qui viua Dei templa erant prima Corinth. 3. *Templum Dei estis vos.* Secundo hoc etiam euenit, vt peccatores & transgressores Diuinæ legis terreantur: quoniam si propriæ domui non parcitur; nec alijs eò minus: sanctus Petrus epist. 1. cap. 4. *Tempus est, vt iudicium incipiat à domo Dei: si autem primum à nobis; quis finis eorum, qui non credunt?*

Sed potissimum Ecclesiarum desolationem permittit Deus propter scelera Ecclesiasticorum: Oseas cap. 9. *Propter malitiam adinuentionum eorum de domo*
C *mea eijciam eos;* Quorum auaritia est magna: de qua Apost. 1. Timoth. cap. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis:* vt per Prophetam fuit indicatum psalm. 18. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero:* sicuti ex amore proprio hoc etiam procedit: ad Philip. cap. 2. *Omnes quærunt quæ sua sunt, non quæ IESV CHRISTI.* Et ex hoc propter peccata sacerdotum filiorum Heli, Arca a Philisteis capta 1. Reg. cap. 3. & 4. & refert Ruffinus historicus plurimis exemplis, quod propter defectus & peccata ministrantium Ecclesijs, fuerint persæpe illæ dirutæ & desolatæ: versa autem vice prudens zelus, & solicitudo eorundem Ministrorum seruat, & auget diuinum cultum: sicuti propter Oniæ summi Pontificis zelum & pietatem, fuit ab omnibus in veneratione habitum Templum Hierosolymitanum, & legitur 2. Machab. cap. 3. *Vt ipsi Reges & Principes locum summo honore dignum ducerent, & Templum maximis muneribus illustrarent: ita vt Seleucus Asiæ Rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.*

Accedunt quoque Laicorum populorum scelera, vt à Turcis & Hæreticis Fi-
D delium Catholicorum Templa desolentur: & hoc Salomoni minatus est Deus, 2. Paralip. cap. 7. ibi: *Si autem auersi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas & præcepta mea, & seruieritis Dijs alienis; euellam vos de domo mea, quam dedi vobis; & domum hanc, quam sanctificaui nomini meo, proijciam a facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis: & domus ista erit in prouerbium vniuersis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?* & subdit rationem; *Quia dereliquerunt Dominum Deum, & apprehenderunt Deos alienos, & adorauerunt, & coluerunt eos: idcirco venerunt super eos vniuersa hæc mala.*

Et hæc nimium postmodum adimpleta fuere, cùm decursu temporis Chaldæi sub Nabucdonosore crudelissimè deprædati sunt, incenderunt & desolarunt

Hierosolymam, & insigne Templum; vt legitur in lib.2. Paralip. cap.36. Similia detestanda scelera propter peccata populorum perpetrata leguntur ab impio Antiocho in eodem Hierosolymæ Templo, à Zorobabele iterum extructo; vt in 2. Machab.cap.4. vbi ratio per Spiritum sanctum adducitur: *Non propter locum gentem. sed propter gentem locum Deus elegit; ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum.* Vnde cùm ex loco sacro amplius Dei honor non resultaret propter scelera hominum; meritò desolationem eiusdem permisit Deus. Similiter apud Ezechielem cap.8. & 9. cùm ostendisset Deus abominationes, quæ fiebant in Templo, præcepit ministris, vt occiderêtur omnes, & à Sanctuario inciperent: subtrahens ex hoc iustitia Dei à Populis & fidelibus auxilia ad eorum salutem oportuna, quibus temerè abusi sunt, vt refert Optatus Meleuit.lib.6. contra Parmenionem ibi: *Cur vota hominum cum ipsis Altaribus confregistis? illic ad aures Dei ascendere populi solebat oratio; cur concidistis precibus viam, & ne ad Deum supplicatio de more solito ascensum haberet? impia manu quomodo scalam subducere laboratis?* Ad hanc miseram redacti erant conditionem infelices Fideles, qui hodie sub Turcarum & Hæreticorum imperio miserè seruiunt; vt de Anglia, Hungaria, & Germania inferiori & superiori, cum similibus; vbi elapsis sæculis floruit Sanctorum numerus vnà cum sacro Ecclesiæ cultu; & ibi hodie vix scintilla remansit Catholicæ Religionis, saltem in propatulo; vt de his ego oculatus sum Testis. Quæ & quot passa sunt mala sæculis præteritis Italiæ templa ab Alanis, Herulis, Gothis, Longobardis, & alijs Barbaris Nationibus, propter enormia eiusdem Italiæ scelera; testes adhuc sunt vastationes in Vrbe; vt etiam est recens memoria Borbonicę obsidionis, & Templorum desolationis Clemente VII. summo Pontifice sedente, magno Ecclesiasticorum, & Romæ pudore; vt propterea libeat hodie Italię, & alteri cuique Catholicæ Regioni exclamare cum Propheta Ieremia cap. 7. *Nolite confidere in verbis mendacij dicentes: Templum Domini: quia non proderit vobis. Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego sum, ego vidi, dicit Dominus.* Non pepercit Deus Hierosolymæ Templo, nec alijs Prouincijs hodie ab Hæresibus obcæcatis; nec minus certè indulgebit his, qui in peccatis adhuc perseuerant. Subsequitur idem Ieremias loco citato his verbis: *Ite ad locum meum in Silo, vbi habitauit nomen meum a principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam Populi mei Israel*; & quæ sequuntur. Vt etiam ipse Christus apud Matth.cap.26.minatur: *Ecce relinquetur domus vestra deserta.* Nec Angeli, seu Sancti tutelares, precibus suis diuinam iustitiam procrastinabunt: sic Deus Ieremiæ, vt in cap.14. indicauit: *Noli orare pro populo isto in bonum: cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum; & si obtulerint holocausta & victimas, non suscipiam ea.* & infra cap.15. *Si steterint coram me Moyses & Samuel, non est mens mea ad populum istum.* & S.Chrysost. in Matth. *Si Moyses, Samuel, si Ieremias, si Ezechiel, si Abraham pro nobis in vitijs permanentibus Deum deprecentur; non tamen illorum oratione placabitur.*

Prophanantes puniuntur. Summo iure igitur, quamuis permittat Deus prophanari, & desolari Templa & Altaria, non tamen impunitos relinquit tales prophanatores; & quoad animam inferni pœnis, & in hac vita plurimis modis: inquit Apostolus 1.Cor.cap.3. *Si quis Templum violauerit, disperdet illum Deus.* Similia etenim prophanautium scelera æqualia sunt impietati eorum, qui Christum crucifixerunt ad Hebr. 6. *Rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes*; Nouis nimirum post tot prærogatiuas sceleribus iterum iterumque crucifigentes. Optatus Meleuitanus contra Parmen.cap.3. *Quid est tam sacrilegum, quàm Altaria Dei frangere, radere, & remouere; in quibus vota populi, & membra Christi portata sunt? Hoc modo Iudaos estis imitati; illi iniecerunt manus Christi in Crucem: a vobis percussus est in Altari.* Et propterea minatur Deus Chaldæis, Babylonijs, & Principi eorum Nabucdonosori, quod deprædati fuerint, & combusserint sanctum Templum Salomonis; vt per Ieremiam cap.50. & 51. & apud Danielem cap.4. *Tibi dicitur Nabucdonosor Rex: Regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, &*

cum

A *cum feris, & bestijs erit habitatio tua.* Et infra: *Fœnum vt Bos comedit; & rore Cœli corpus eius infectum est.*

Nec minus infelix fuit exitus Antiochi post deprædatum Hierosolymæ Templum; cùm in Persiam reuersus è curru cadens, omnia eius ossa, & intestina confracta fuere; ex quibus fœtor magnus, & copia vermium scaturiebant: alijs & sibi molestus, in se reuersus moriens, quærebat à Deo misericordiam, inquiens, vt in 2. Machab. cap. 9. *Reminiscor malorum, quæ feci in Hierusalem.* Et infra sacer Textus: *Orabat autem scelestus ille Dominum; & non est misericordiam consequutus.*

Similiter impius Imperator Diocletianus, propter desolata fidelium Templa, coactus deserere Imperium, & vitam priuatam ducere vsque ad annum vndecimum Magni Constantini; permittente hoc Deo, vt videret infelix ille Christianam Religionem non depressam, sed eleuatam; & à semetipso ille cruciaretur; vt in Psalm. 111. *Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet; desiderium peccatorum peribit:* Ac demum cùm deuenisset cæcus intel-

B lectu propter dementiam, ac etiam oculis corporeis, continuis doloribus, viscerum conuulsionibus, ac fœtidus, miserè sibi mortem præparauit; vt in perpetuum cruciaretur in Inferno: ex Zonara, & Cedreno.

Non minora fuere flagella, quæ passi sunt duo impij Iuliani, ambo propter dirutas Ecclesias, & Martyres occisos: quorum primus Patruus Apostatæ, & Præses in Oriente, crudelissimis viscerum doloribus ex ore proprio excrementa fætida euomebat, ac demum miserrimè obijt absque pœnitentia, quamuis a Religiosa Vxore illi suggereretur. Alter vero Iulianus idem Apostata & Imperator, à proprio Exercitu circumdatus, ab vltrice & potenti Dei manu, non autem humana vltione, lancea transfixus, summo dolore & ira percitus contra Christum, collecto suis manibus proprio sanguine respiciens Cœlum dixit: *Vicisti Galilee:* Hæc latè referunt Theodoretus, Socrates, Sozomenus, & alij.

Sed istis & similibus pressuris non minores fuerunt, quibus concussa fuit Ecclesia, post Tyrannos reddita Ecclesiæ pace; cum tot tantique insurrexerint

C Hæretici, qui eam omnibus modis turpiter lacerarunt: vt Petri nauicula in mari quamuis periclitarit: non tamen perierit. Hinc S. Leo: *Non minuitur persequutionibus Ecclesia, sed augetur: & Dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana quæ cadunt singula, multiplicata nascuntur.* Nunquam hoc melius intelligitur, quàm cùm persequutoris gladius sæuit, dum furit tyrannus, insultat carnifex, purpuratur securis, debacchantur bestiæ, elucent flammæ, circumaguntur rotæ, stinguntur forcipes, natant sartagines sanguine: tunc crescit terris, cœlisque Ecclesia. Nec vnquam magnus fuisset Martyr, nisi tormenta fecissent magnum, nisi præcessissent dedecorationes, nisi inimica manus è paruo fecisset magnum. Benè D. Hilarius lib. 7. de Trinit. *Ecclesia sancta, dum persecutionem patitur, floret; dum opprimitur, crescit; dum contemnitur, proficit; dum læditur, vincit; dum arguitur, intelligit; tunc stat, cum superari videtur.*

Timeant tamen, & contremiscant, qui sic Deum ad iracundiam prouocarunt dum Ecclesiam eiusdem sponsam impijs eorum conatibus contaminarunt: & pœnitentiam iidem agentes recordentur, quod Deus non irridetur; & horren-

D dum est incidere in manus Dei viuentis. Et quamuis aliquando Deus videatur dissimulare pœnam: nihilominus tarditatem supplicij, pœnæ grauitate compensat. Etenim, vt legitur 2. Machab. cap. 6. *Multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere; magni beneficij est indicium.*

Confitebitur quilibet ex prædictis, rationabile esse, distinguere sacra loca à prophanis; quod Deo dicatum est, ab eo quod communiter omnibus est destinatum; Ecclesias ab Aulis; Nisi velimus miscere sacra prophanis, & ea quæ sunt Hierusalem, Belial.

De supellectilibus Sacrorum Templorum. Cap. XXXIV. A

EXpletis quæ in proposito de Ecclesijs occurrebant, subsequuntur, quæ de Supellectilibus earundem ad Dei cultum, & Sacramentorum administrationem exercendam erunt dicenda. Excitant hæc ad contemplanda cœlestia, & benedicendum Deum. Etenim homo ex corpore & anima compactus, in sensibilibus intelligibilia percipit, vt inquit S. Greg. *Ex his quæ nouit animus, surgit ad incognita, quæ non nouit.* Et Aristot. in 2. de Anima text. 29. *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.* Et propterea ex huiusmodi sensibilibus ornamentis exultabat Iudaicus Populus, vt legitur apud Machab. lib. 1. cap. 4. *Ornauerunt faciem Templi coronis aureis; & facta est lætitia magna in Populo.*

Præterea, huiusmodi Supellectilium constructio, cum sit actus latriæ, perinde ac ædificare Ecclesias ipsas, ex D. August. l. 3. contr. serm. Arian. & l. 1. contra Marcion. Quoniam hæc pariter omnia ad eundem Dei cultum sunt directa, cuius Maiestatem Cœli non capiunt. Et propterea obstupescens Salomon 2. Paralip. cap. 2. inquit: *Quis enim poterit præualere, vt ei ædificem dignam domum; si Cœlum & Cœli Cœlorum capere eum nequeunt? Quantus ego sum, vt possim ei ædificare Domum?* Quod etiam iam ante induxerat sanctum Dauid, vt congereret tot metalla, tot lapides, & thesauros immensos ad ædificium Templi, & supellectilia eiusdem; vt ille dixerit ad Prophetam Nathan, 2. Reg. cap. 7. *Vides quod ego habitem in Domo Cedrina; Arca autem Domini posita est in medio pellium.* Necesse est, vt congruè decoretur locus, in quo realiter Christus sub sanctissima Eucharistia existit, non autem Arca; cuius hæc vmbra erat. Hinc S. Felix Pont. & Martyr epist. ad omnes Episc. inquit: *Si Iudæi, qui vmbra legis deseruiebant &c. Quibus Verbi patefacta est gratia, & veritas per Iesum Christum data: Templa Domini ædificare, & quanta cum diligentia ornare conuenit?* Quinimo eò maximè illustrandæ Ecclesiæ noui Testamenti, quàm Templum veteris, vt per Isaiã cap. 60. ibi: *Domum Maiestatis meæ glorificabo, & pro ære afferam, aurum, & pro ferro afferam argentum.* Et propterea à Ioanne visa illa Ciuitas sancta, figura Ecclesiæ huius noui Testamenti; vt in Apocal. cap. 21. *Vidi Ciuitatem sanctam Hierusalem nouam, descendentem de Cœlo à Deo sicut sponsam ornatam viro suo.* C

Tamen, quamuis nobilia Supellectilia maximè conferant ad honorem Maiestatis; non tamen absolutè sunt ad id necessaria. S. Acacius apud Surium lib. 3. *Deus noster non eget discis, nec calicibus aureis: quia non manducat neque bibit.* Præferuntur præterea externis Ecclesiarum ornamentis internæ ministrantium & fidelium virtutes; vt in Genes. cap. 4. *Respexit Deus ad Abel*; & dein secundario, *Ad munera eius.* & in Psalm. 92. *Domum tuam Domine decet sanctitudo.* Hinc ad Populum Hebræorum Dei præcepta contemnentem exclamat Ierem. cap. 7. *Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes Templum Domini est.* Quæ verba exponens S. Hieron. ait: *Præcepit nobis hodie, qui videmur in Ecclesia constituti, nè fiduciam habeamus in ædificiorum splendore, auratis laquearijs, & vestitis parietibus, marmorum crustis.* Quod ferè idem repetit Hieron. ad Nepotianum scribens. D

Necessitas huiusmodi supellectilium vel pauperum præferatur.

Exoritur quæstio inter Doctores agitata; nempe, quando concurrit simul necessitas supellectilium Ecclesiarum, ac pauperum: Quis eorum præferendus? & Respondetur primo, quod si necessitas pauperum sit moraliter magna cum periculo mortalis peccati; vt in mulieribus, quæ propter necessitatem prostituuntur, vel similibus: Tunc pauperes præferuntur. Chrysost. homil. 81. in cap. 26. Matthei. *Quænam vtilitas est, quòd mensa sit aureis calicibus plena; ipse vero pauper fame dispereat?* Sanctus Bernard. ad Abbatem Guilelmum. *O vanitas vanitatem! Fulget Ecclesia in parietibus, & eget in pauperibus: suos lapides induit*

auro

A *aure, & suos filios nudos deserit*! Et idem Hieron. Epist. 8. ad Demetriadem, & 12. ad Gaudentium. Ratio prædictorum, quoniam de pauperibus inquit Apost. 2. Corinth. cap. 14. *Templum Dei estis vos*. Sicuti etiam Oseas cap. 6. *Misericordiam volo, non sacrificium*: Et sic declarat D. Ambrof. 2. Offic. cap. 28. *Melius fuerat si vasa viuentium seruares, quàm metallorum; aurum Sacramenta non quærunt; ornatus Sacramentorum redemptio captiuorum est*.

Secundo respondetur, quòd dum pauperes sufficienter iuxta ipsorum conditionem viuunt, nec vrgentem iam dictam habent necessitatem; tunc præferendus ornatus supellectilium in Ecclesijs splendidus & abundans; vt post alios communiter refert Cardin. Belarmin. De cultu Sanct. lib. 5. Et ratio est patens: quoniam Dei Maiestas, eiusque cultus præferendus est homini. Hinc Christus maxime sibi complacuit in pia & affectuosa vnctione sibi facta à feruenti Magdalena; præbens detractoribus non esse hanc postponendam mendicis, vt apud Marcum 14. *Bonum opus operata est in me*. Quod hic exponitur à Theophilacto; *Confundantur hoc loco, qui pauperes Christi præferunt. Audiant quomodo Christus præferat sui curam pauperibus*. *Qui igitur abstulerit discum pretiosum, & cogit*
B *vt Corpus Christi in viliori ponatur, prætexens scilicet pauperes, sciat cuius partis sit*.

Complacet sibi Deus, quòd consacrentur diuino eius cultui etiam ea, quæ ad prophanos vsus seruierunt; sicuti de Hebræis legitur in Exod. cap. 12. Quod ij iubente Deo detulerunt secum ex Ægypto vasa aurea, argentea, & vestes pretiosas Aegyptiorum, quæ postea ad vsus sacrorum Rituum veri Dei adaptarunt; vt legitur in Sapientia cap. 10. *Iusti tulerunt spolia impiorum, & decantarunt laudem tuam Domine*: & in vsum Tabernaculi pro sacrificijs, & indumentis sacerdotalibus omnes, & maxime mulieres, sponte, & cum gaudio aurum, argentum & pretiosa quæque offerebant, vt in Exod. cap. 35. & tam copiosa erat oblatio, quæ supererat, sicut in Exod. cap. 36. *Vnde Artifices venire compulsi dixerunt Moysi; Plus offert populus quàm necessarium est. Iussit ergo Moyses præconis voce cantari; ne vir, nec mulier quicquam offerat in opere Sanctuarij; sicque cessatum est à muneribus offerendis, eo quod oblata sufficerent, & superabundarent*. Esdras similiter *Dei cultui etiam prophana dicantur*.
C lib. 2. cap. 8. & lib. 3. cap. 7. scribit de donarijs huiusmodi à Populo, & Principibus collatis in restaurationem Templi, vasorum, & vestium sacerdotalium ad cultum veri Dei. Dum parabat Rex Dauid Thesauros illos magnos in ædificium & ornatum Templi, refert sacer text. 1. Paralip. cap. 29. *Apud quemcunque inuenti sunt lapides, dederunt eos in thesauros domus Domini*. Eodem religioso affectu pij Duces, & milites Hebræi sacrabant diuino cultui spolia ex victorijs acquisita post deuictos Madianitas; & dixerunt Moysi, vt in Numer. cap. 31. *Offerimus in donarijs Domini singuli, quod in præda auri potuimus inuenire, periscelides & armillas, annulos, & dextralia, & murenulas*. Nec ambigendum, præfata omnia in profanos vsus; quinimo Aegyptiorum Idololatriæ, antea inseruisse; nec minus grata ex hoc postea fuerunt ad pios & religiosos Templorum vsus sacrata.

Prisci, & recentiores Hæretici; quamuis sacra vasa, & alia supellectilia Ecclesiæ Catholicæ variè rapuerint, & combusserint; vt de Arianis, Donatistis, Albigensibus, & alijs, S. Athanasius in vita S. Antonij, Chrysostomus in Babyla, Optatus Meleuitanus lib. 6. Aeneas Syluius de Boemis cap. 38. Illis tamen abomi-
D nabilior fuit Iulianus Patruus Apostatæ, qui ingressus Sacrarium, ex vtensilibus pretiosis, quæ Constantinus & Constantius Ecclesiæ donauerant, vt refert Theodoret. lib. 3. histor. cap. 11. irridendo ille dixit: *Ecce quam sumptuosis vasis filio Mariæ ministratur*.

At verò apud fideles Catholicos religiosa pietas, & magnificentia semper resplenduit; cùm in hoc potissimum Principes & inferiores studuerint; vt ex Annalibus Ecclesiasticis passim est videre. *Vasa pretiosa*.

Quàm vero pretiosa essent præfata sacra vasa, quæ offerebantur in ministerium Dei; Damasus in Pontificali scribit. *Sixtus constituit vt ministeria, siue vasa sacrata non tangerentur, nisi à ministris sacratis. Vrbanus fecit ministeria omnia sacrata argentea, Patenas argenteas 23. apposuit. Syluester donauit Ecclesiæ Romanæ patenam*

tenam argenteam pensantem libras viginti ex dono Augusti Constantini: Donauit autem & sciphos argenteos duos, qui pensarunt singuli libras duas: calices ministrales quinque: patenam argenteam chrismalem auro clausam pensantem libras quinque. Et de prædictis vasis pretiosis refert etiam Prudentius in vita S. Laurentij. A

Plurima sunt sacrarum ædium vasa & ornamenta, vt sciphi, metretæ, hydriæ, phialæ, pugillares, & alia, quæ enumerat, & interpretatur Onuphrius in Interpretatione vocum obscurarum Ecclesiasticarum. Eorum frequens mentio apud Damasum in Pontificali, & apud Bibliothecarium, & apud Onuphrium: quæ omnia splendore fulgebant & venerabantur à Christianis. S. Chrysost. homil. 3. ad Ephesios, & 61. ad populum Antiochenum. *Quia perspicis vasorum venerandam illam supellectilem, sic vndique tersam, aquis perfusam, & tanto splendore refulgentem. Atque ijs par est nobis animas esse puriores, sanctiores, & virtutum ornamentis splendidiores.* Item S. August. in psalm. 113. conc. 2. *Sed enim & nos pleraque instrumenta, & vasa ex huiuscemodi materia, vel metallo habemus in vsu celebrandorum sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur, in eius honore, cui pro salute nostra inde seruitur*: & postea; *Numquid eis supplicamus, quia per ea supplicemus Deo?* B

Prohibitum laicis illa tangere. Quòd autem sæcularibus prohibitum esset tangere prædicta sacra vasa: Hoc idem præcepit Isaias cap. 52. vers. 11. his verbis: *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Et in Concilio Laodicensi can. 21. *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in sacrarium ingredi, & contingere vasa Dominica.* Et in Concilio Romano secundo sub Syluestro can. 9. *Nullus Lector, vel Ostiarius sacra vasa contingat.* Et Concilium Agathense cap. 66. *Non oportet insacratos ministros licentiam habere in sacrarium ingredi, & contingere vasa Dominica.*

Refert S. Chrysostom. orat. in Babylam Martyrem, quòd Iulianus prædictus, eo quia ausus fuit arripere, & manibus proprijs contrectare sacra Ecclesiæ vasa, eaque in terram proijcere; statim illius verenda corrupta vermiculos generarunt; ita vt morbum diuinitus illatum fuisse constaret,

Greg. Nazianz. orat. 15. ad Arianos de se ipso inquit: *Quæ vasa ministerio sacro destinata, nec vulgi manibus attrectanda, iniquorum manibus dedisti? nempè vel Nebuzarda Coquorum Principi, vel Baldazaro, qui malè in sanctis poculis perbacchatus est; atque adeo dignas amentiæ suæ pœnas persoluit,* C

Et D. Ambros. 2. offic. cap. 28. inquit: *In necessitate pro redimendis captiuis vasa Ecclesiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet: opus est, vt de Ecclesia mystici poculi forma non exeat; ne ad vsus nefarios sacri calicis ministerium transferatur.*

Si sacra Ecclesiæ vasa conculcare impium est, vt diximus; non minus peccatum erit, si quis animabus sibi subiectis, (quæ vasa Dei sunt) debitum non præstabit auxilium: scriptum namque est apud Isaiam cap. 52. *Mundamini qui fertis vasa Domini.* vnde in proposito D. Greg. lib. 1. Reg. cap. 24. inquit: *Domini vasa ferunt, qui proximorum animas ad interna sacrificia perducendas, in conuersationis suæ exemplo suscipiunt. Apud semetipsum ergo, quantum debeat mundari conspiciat: qui ad æternitatis templum vasa viuentia in sinu propriæ conuersationis portat.*

Dicendum aliquid esset magis præcise de supellectilibus, quæ ordinantur pro administrando decenter sacramento Baptismatis; nempe de Baptisterio, & similibus: Quoniam Baptismus est ianua aliorum Sacramentorum, & ordine temporis & naturæ alia præcedit. Verùm cùm de his supra in cap. 5. de Baptismo satis dictum, ea modò repetere non expedit. D

Et post Baptismi supellectilia, quo redditur Homo capax aliorum Sacramentorum, subsequitur de his supellectilibus etiam referre, quæ per excellentiam, & perfectionem finis, ad quem destinantur, debent alijs præferri; vt hæ, quæ immediatè inseruiunt personæ Diuinæ Christi in sacrosancto Missæ sacrificio. At de his etiam multa diximus supra in cap. 8. & 9. *De Cœna Eucharistica*, vbi de *Apparatu mensæ Christi*; Dum maxime fit mentio de calice Christi, vt etiam in cap. 11. & 19.

Patena

A *Patenæ* subsequuntur Calicibus: sic dictæ, eo quia patent in superficie: Isidorus lib.20. Originum c. 4. Inseruiunt ad portandam Hostiam consecrandam; & post consecratam, ad transferendam illam ex Corporali. Conflantur ex eadem materia, sicut Calices. Cap. Vt vasa, de consecrat. dist. prima: & propterea quando in vsu erant Calices vitrei; sic etiam similes erant Patenæ: Vvalfrid. de reb. Eccles. cap. 14. Quod postea immutatum fuit in Concilio Triburiensi c.9. Verum longe ante dictum Concilium Patenæ erant etiam ex auro & argento. Vrbanus Papa 18. fecit ministeria sacra omnia, & Patenas argenteas 25. ex Damaso in Pontificali cap.28. & idem Damasus etiam in Syluestro. Patenarum vsus in Ecclesia primitiua in celebratione Missæ institutus in hunc vsque diem perseuerat. Illud interest, ait Onuphrius, quòd hodie paruæ, antiquitus magnæ erant ex auro & argento ponderantes, XV. & XXX. librarum, vt ex eodem Damaso: & diximus in cap.11. *De Calicis vsu.* Patenæ.

In libro, qui *Ordo Romanus* inscribitur, refertur consecratio Patenæ, eiusque consecratio in Chrismate peragendo. Quoniam Calices & Patenæ immediatè
B seruiunt Sacrosancto Missæ sacrificio; ideo ab Episcopis sacra vnctione consecrantur: vt in Romano Pontificali &c. Nam quamuis illa non habeant qualitatem recipiendi gratiam, consequuntur tamen virtutem supernaturalem, per quam redduntur habilia ad diuinum cultum; vt ex D. Thom.3. parte quæst. 83.art.3.ad 3. Et ita Deus præcepit Moysi Exod. cap. 40. *Assumpto Vnctionis oleo vnges Tabernaculum cum vasis suis, vt sanctificentur, &c.*

Fuit quoque antiquitus semper in vsu aliud vas, *Custodia*, seu Pixis communiter nuncupatum: quoniam in ipso custodiuntur particulæ consecratæ ad communicandos fideles; ne quæ putredo in Sacrario inueniatur. Clemens lib.8. constit. Apostol. cap. 13. *Sumant Diaconi reliquias, & inferant in tabernaculum.* Et Leo Papa ad Michaelem Imp. scribit, Ierosolymis Eucharistiam in pixide pro aduenis, ad & quotidie eam sumere volentibus asseruari solitam. Et in lib. Pontificali Symmachum Papam altaribus duarum Basilicarum SS. Andreæ, & Syluestri argentea Ciboria destinasse, quæ quidem Vascula in Sacramenti huius conserua-
C tionem habebantur. Loquitur de istis Synodus Turonen. relata à Buccardo.l. 5. cap.9. his verbis: *Omnis Presbyter habeat pixidem, aut vas tanto Sacramento dignum, vbi Corpus Domini diligenter recondatur, ad viaticum recedentibus à sæculo.* Et infra: *Semperque sit super altare obseruata, propter mures, & nefarios homines; & de septimo in septimum diem mutetur: ne fortè diu seruata mucida fiat.* Et in Concil Lateranen. sub Innocent.3.cap. 20. statutum, vt in cunctis Ecclesijs Eucharistia sub fideli custodia clauibus adhibitis, conseruaretur, vt in c. 1. de Custod. Eucharist. & in Canon. si per negligentiam, & can. Qui bene, de Consecrat. dist.2. Dicebantur huiusmodi custodiæ *Pastophoria*; vt ex S. Clemente lib.8. constit. Apost. cap.13. & lib.2. cap.57. Durantes de Ritib. Eccles. lib.1. cap.10. n.8. Appellatur item *Ciborium* à Chrysostomo homil.42. in Act. Apostol. sicut etiam *Columba* nuncupatur ab Amphilochio in vita S. Basilij: & hoc quare? Nos diximus supra in cap.30. Custodia.

Sub hoc Custodiæ nomine comprehenditur aliud vas forma orbiculari, seu paruæ Turris, quo Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum in publicis Ora-
D tionibus exponitur supra Altare. De hoc loquitur Gregor. Turonen. lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 86. *Accepta Turre Diaconus, in qua Mysterium Dominici Corporis habebatur, ferre cœpit; ingressusque Templum, eam Altari supposuit:* Et de simili Turre etiam loquitur Card. Baron. ad ann.570. Quam ex auro satis speciosam construi fecerit Felix Episcopus Bituricensis. Eucharistiam domum deferendi consuetudo (vt mos fuit tempore persequutionum) fuit antiquata. Durant. de Ritib. Eccles. lib.1. cap.16. num.12.

Corporale quoque fuit in vsu apud Priscos fideles ex lino purissimo, cui in Altare extenso superimponitur Calix & Hostia, ante & post consecrationem; ita Alcuinus de Diuinis offic. cap. de celebrat. Missæ: sub quo nomine comprehenditur etiam aliud paruum Linteolum, quo Calix cooperitur, *Anima* nuncupa- Corporale.

tum; quoniam includitur sub altero maiore, quasi Anima in corpore: Innocentius de Mysterio Missæ lib.2.cap.56. Corporalia nuncupantur *Pallæ*. can. Altaria.can. Cum nemo, de Consecr. dist.1. S.Clemens epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini: sic dictæ a verbo *Pallio*, id est cooperire, quasi quod cooperiant sanctum Missæ sacrificium; vt voluit Gulielmus Durantes. Nec possunt huiusmodi Lintea Missæ inseruire nisi ex lino confecta, non autem ex serico, seu ex alia materia; vt ex Concilio Remensi cap.3. relato per Buccard. lib.3. decret. c.99. *Corporale, supra quod sacra oblatio immolatur, ex mundissimo & purissimo Linteo sit, nec in eo alterius generis materia pretiosior, aut vilior misceatur.* Institutio horum Corporalium ascribitur summis Pontificibus Eusebio & Syluestro I. vt per Gratianum in can. Consulto, de Consecrat. dist. 1. Cuius Canonis hæc sunt verba: *Consulto omnium statuimus, vt sacrificium Altaris non in serico, aut tincto panno quisquam celebrare præsumat; sed in puro Linteo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto.* Cuius rationem reddit: *Sicut Corpus Domini nostri Iesu Christi in Syndone linea & munda sepultum est.* Eandem rationem, quare ex lino conficiantur Corporalia? adducunt Beda in cap. 14. Marci, & 19. Lucæ, ac etiam Isidorus Pelusiota lib.1.cap.123. Rursus ex dicto Corporali, seu Sindone admonentur Sacerdotes Ministri, & Populus, vt sicut illud Linteum castigatum est ab omni naturali viriditate, & humore, ita sit mens offerentium ab omni carnali cupiditate: & sicut illud nitet suo splendore, ita intentio offerentium simplicitate niteat coram Deo. Ita Amalarius lib. 3. de Ecclesiast. off. cap.19. & Alcuinus, d. cap. De celebrat. Missæ. Et sicut Linum per multos sudores peruenit ad candorem; ita Christus multis affectus passionibus, migrauit ex hoc sæculo, & ad candorem Resurrectionis & Immortalitatis perductus est. Similiter qui Corpus Christi in se recipere desiderat, per multos bonorum operum labores debet se reddere nitidum & candidum. Ita Durantus de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 12. num. 5. & 6. Addit Innocent. in c.36.lib.2. de myster. Missæ, quod Corporale maius, sicut denotat maiorem Sindonem, qua Corpus Domini fuit inuolutum; sic etiam paruum Corporale (*Anima* dictum) denotat sudarium superimpositum Capiti Christi; vt viderunt Apostoli, & notauit Ioan. cap. 20. *Et vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat supra caput eius separatim inuolutum in vnum locum.* quod idem refert Rupert. Abb. de Diuin. offic lib. 2. cap. 23. Et hæc de Corporali.

Linteamina, Et Pallia. Fuerunt etiam semper in vsu in Ecclesia *Linteamina*, quæ extenduntur super Altaria in plana superficie, vbi sacrum offertur sacrificium; vt quoque solita fuere *Pallia*, quibus cooperitur pars anterior Altarium, quæ Populo primum apparet.

Linteamina quoad materiam ex Lino seu simili: munda & alba debent esse, ex Amalario lib. 3. de offic. Eccles. vt denotetur puritas, qua sit accedendum ad Altare; & sic declarat Concilium Remense relatum a Buccardo cap. 97. *Altaria, in quibus Corpus Dominicum consecratur, Sanguisque eius hauritur, cum omni veneratione honoranda sunt, & mundissimis Linteis & Pallijs cooperienda.* Idem scribit Optatus Mileuit lib. 6. contra Parmen. *Quis enim fidelium nescit, ipsa ligna Altaris linteamine cooperiri?* Et infra, laudans diligentiam quarundam Mulierum, subdit: *Extendistis Pallas; has purificare properastis; lauastis proculdubio Pallas.* Etenim hoc nomine sicuti Corporalia, sic etiam Linteamina Altaris nuncupantur. Clemens Epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, in can. Nemo, de consecrat. dist. 1. *In linteo nemo per ignorantiam Clericus mortuum obuoluendum credat palla, quæ fuit in Altari.* Et Concilium Lateranense cap. 19. reprehendens Linteaminum immunditiam, vt etiam in cap. Relinqui, de Custod. Ecclesiast. *Pallas Altaris, nec non ipsa Corporalia, tam immunda relinquant, quod aliquibus sunt horrori.*

Vsus enim ornandi, & vestiendi anteriorem partem Altaris, quæ prius intuentibus apparet: & hanc pannis sericis & aureis: antiquissimus fuit semper in Ecclesia, quinimò à Deo præceptus. Numer. cap.4.ibi: *Nec non Altare aureum inuoluet*

A *uoluet hyacinthino vestimento*. Hæc à S. Clemente in d. epist.2 ad Iacobum: appellabantur *Vela*, quasi quod cooperirent Sancta Sanctorum, vt præceperat Deus ad Moysem. Glos.in cap.Altaris, de consecrat. dist. 1. inquit, quòd comprehendantur sub nomine Pallij, Linteamina & Corporalia, quasi vt cooperiant dictam anteriorem partem Altaris. Ita Concilium Rhemense relatum à Buccardo lib.3. cap. 47. & Concilium Toletanum 13. relatum in can. Quocunque 26. quæst. 5. grauiter punit expoliantes Altaria eorum Pallijs, præterquam die Iouis, & Veneris sancti, in memoriam quòd Christus tunc fuerit expoliatus; vel in signum mæstitiæ Passionis eiusdem; vt referunt Alcuinus & Amalarius, Rupertus Abbas de Diuinis officijs lib.5. cap.30.

Quare autem Vino & Aqua Altaria iam spoliata lauarentur; vt etiam hodie Romæ in Ecclesia S. Petri in Vaticano seruatur in Cœna Domini de sero post matutinum? Et respondetur, ideo illa lauari institutum esse antiquitus; quia Christus, quem Altare significat, de latere suo lancea perforato sanguinem & aquam effudit; quæ prima sunt elementa salutis; sanguine quippè redimimur, aqua abluimur. Vinum enim pro sanguine in sacramento sacrificij ascitum est ipso Domino auctore: Aqua vero fuit Baptismi origo, cuius ipse Christus primus eius auctor extitit. Et nota, quod rectiùs faciunt hi, & magis est ordini Euangelico congruum, qui feria quinta nudant altaria, & in sequenti die Parasceues lauant; nam feria sexta sanguinem & aquam Christus effudit. Hispidi quoque ramusculi, cum quibus lauantur Altaria, flagella significant, quæ sacratum Christi corpus percusserunt: refert Rupertus Abbas de Diuinis officijs lib. 5. cap. 31. *Quare lauentur Altaria.*

B

Colores prædictorum Palliorum, qui inseruiunt ad cooperienda Altaria: sunt communiter quatuor, vt in Rubrica Missalis, de coloribus paramentorum. Color *Albus* in diebus lætitiæ Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ Resurrectionis, Ascensionis, & festis B. Virginis, & sanctarum Virginum, Confessorum, & similium. *Color Rubeus* in diebus Pentecostes, Martyrum &c. Colore *Viridi* vtitur Ecclesia ab octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam; & ab octaua Pentecostes vsque ad Aduentum: cùm sit talis color symbolum spei, necnon aliarum virtutum. Color *Violaceus* in diebus mæstitiæ; nempe in Aduentu, Quadragesima, & Vigilijs: sicut etiam color *Niger* in die Parasceues, & Missis Defunctorum. Alij vero colores reducuntur ad quatuor expressos. *Colores Palliorum.*

C

Subsequitur de Tabernaculo aliquid dicere; intra quod seruatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum: De quo Concilium Lateranen. sub Innocentio Tertio, relatū in cap. Statuimus, de Custodia Eucharistia, his verbis: *Statuimus vt in cunctis Ecclesijs Chrisma, & Eucharistia sub fideli custodia clauibus adhibitis conseruetur*. Nominatur Tabernaculum, cum inseruiat instar domicilij, & Tabernaculi, in quo includitur sacratissimum Corpus CHRISTI, tanquam Tabernaculum Moysis includens Arcam Testamenti; quæ fuit figura huius sacrosanctæ Eucharistiæ; vt notarunt Hilarius in psalm.31. Cyrillus tract.4. in Ioann: c.28. Gregor. in Ezech. homil.22. & propterea S. Clemens lib.8. Const. Apost. cap.13. inquit: *Sumant Diaconi reliquias, & inferant in Tabernaculum*. Idem sanctus Clemens dicto cap.13. nominat Sacrarium, cùm nil sanctius, & magis sacrum in eo possit includi, quàm Christus Dominus; sicuti appellatur etiam ab eodem Pastophorium; qua voce à S. Hieronymo in cap.40. Ezechiel. significatur habitatio Principum Sacerdotum; vt potè includitur Christus in Tabernaculo, de quo dicitur in psalm. *Tu es Sacerdos in æternum*. Et a D. Chrysost. homil. 42. in Act. Apostolorum nominatur *Ciborium*; quoniam in illo seruatur verus cibus spiritualis, de quo idem Christus per Ioannem dixit: *Caro mea verè est cibus*. *Tabernaculum*

D

Circa situm, vbi collocandum Tabernaculum, decreuit Synodus Turonen. secunda sub Pelagio Primo can.3. *Vt Corpus Domini in Altari, non in Armario, sed sub Crucis titulo componatur*: Quod etiam Card. Baron. ad annum 570. refert de sancto Felice Episcopo Bituricensi. Et quamuis vtplurimum fuerit solitum collocari ad Altare maius, quod comparatur ad Sancta Sanctorum Mosayci Tabernaculi; nil tamen in hoc decretum. Verum est tamen, quod S. Clemens lib.2.

 Const.

Constit. Apost. cap. 57. præcipit collocandum Tabernaculum in quodam ex his Altaribus, quod ad Orientalem partem vertitur, versus quam consuere prisci fideles se vertere; vt Deum adorarent; sed in quocunque Altari in Ecclesia, dummodo decenter, & cum munditia collocatum Tabernaculum; hoc in præsenti sufficiet: vt decreuit Honorius Tertius in cap. sanè, de Celebratione Missarum. A

Consueuerunt etiam prisci fideles continuò in Ecclesia expositam habere sanctissimam Eucharistiam intra tabernaculum; vt ex decretis relatis à Burcardo lib. 5. ab Iuone parte 2. & à Gratiano de Consecrat. dist. 2. Et hoc triplici ratione. Primo, vt frequenter & quotiescunque spiritus impellit, possit à fidelibus reuerenter recipi; ex Cyrillo epist. ad Concilium Carthaginen. Ruffin. lib. 10. hist. cap. 6. Secundo, vt sit parata Eucharistia ad deferendam illam infirmis; vt in Concilio Vormatien. relato in can. Presbyter, de consecrat. dist. 2. *Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam; vt quando quis infirmatus fuerit, statim eum Communicet, ne sine Communione moriatur.* Tertio, vt quandocunque ibi Christus sub illis speciebus adoretur, & amor Diuinus accendatur spe omnem gratiam obtinendi; vt ipse dixit: *Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.* B

Missale. Inter etiam Ecclesiæ supellectilia magis necessaria est *Missale*, sine quo non potest, nec debet Missa celebrari; quoniam in eo præscriptæ sunt ceremoniæ seruandæ in oblatione sacrosancti sacrificij; ac etiã continet Orationes, Lectiones, Euangelia, Versiculos, & alia quæque ab Ecclesia in Missa ordinata; à qua hic liber nomen sumpsit. Hinc adhiberi debet in parte secreta & essentiali, nempè Canonis immediatè ad consecrationem ordinati: & mortaliter peccaret, si quis deficeret in hoc: vt etiam in Euangelio, Epistola, & similibus; Quoniam memoria labilis est. Suarez de Sacrificio Missæ disput. 81. sect. 6. Toletus lib. 2. instit. cap. 6. Et in hoc præter obseruantiam sunt etiam Constitutiones summorum Pontificum, Pij V. & Clementis VIII. Præterea præcipiunt Concilia Colonien. part. 4. cap. 13. & Augustanum cap. 18. *Sacerdos Missam cum reuerenda modestia clarè, & distinctè legat vsque ad Canonem; vt qui adstat, quod legitur intelligat, & ad pietatem excitetur.* C

Quoad institutionem Missalis: Proculus Constantinopolitanus tom. 4 Bibliothecæ SanctorumPatrum, & S. Isidorus de Offic. Diuin lib. 1. cap. 15. scribunt, Apostolum Petrum eiusdem Institutorem fuisse, qui verbis consecrationis essentialibus addidit orationes, ceremonias, & ritus particulares, & præcisos in celebratione obseruandos; quos idem commendauit S. Clementi Papæ & Martyri, vt colligitur ex eiusdem Constitutionibus Apostolicis lib. 7. cap. 25. & lib. 8. cap. 15. quos ritus idem Clemens scriptos consignatos tradidit Romanæ Ecclesiæ: & hæc præfata fuisse Missale Romanum, voluit Card. Baron ad ann. 102. vbi Spondanus n. 9. Quod hodie etiam in vsu, & à pluribus summis Pontificibus, & à Gelasio potissimum ampliatum; sed à Magno Gregorio dein restrictum & correctum, vt ipse testatur lib. 7. Registr. cap. 63. ac etiam scribit Ioannes Diaconus in vita eiusdem Gregorij lib. 2. cap. 17. & demum a sanctæ mem. Pio Quarto reformatum, vt refert Concil. Tridentin. sess. 25. de indice Missalis & Breuiarij. D

Cælestinus Papa huius nominis Primus decreuit, quòd præter Epistolas & Euangelia recitaretur Psalterium, vt scribit Proculus. At successores Pontifices ne tædio afficerentur Sacerdos, & Adstantes, commutarunt vice Psalmorum quasdam orationes, Collectas, & versiculos; sicuti Introitum, Gradualia, Offertoria, & Postcommunionem, & nos diximus supra cap. 10. Certum est autem nunquam in facultate Sacerdotum fuisse recitandi Missam ad ipsorum arbitrium, sicuti nec sibi ceremonias fingendi; qualem abusum in Africæ Eclesijs aboleuit D. Augustinus ad hoc delegatus a Zosimo Romano Pontifice. Refert idem Augustinus serm. 215. de temp. & serm. 115. de diuers. S. Cyprian. serm. 3. & Epist. 157. lib. 4. Sicut & docet Posidon. in vita S. August. cap. 14. & supra latè

dictum

A dictum cap. 9. Quæ omnes diuersitates accidentales additæ fuere formæ substantiali institutæ in vltima Cœna à Christo Domino.

Refert Rupert. Abb. De Diuin. offic. lib. 2. cap. 23. vt codices Euangelici auro, & argento, lapidibusque preciosis non immerito decorentur, in quibus rutilat aurum cælestis sapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum preciosi lapides; quæ manus Christi tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis operatæ sunt.

Pulpitus. Referam quoque inter supellectilia Ecclesiarum etiam de *Pulpito*, in quo prædicatur, & verbum Dei euangelizatur. *Pulpitum* autem sic nuncupatur à Vualfridio de reb. Ecclesi cap. 6. quasi in publico oculis astantium expositum: Dicitur etiam *Ambo* à verbo *Ambio*; quasi vt Concionator ab adstantibus ambiatur; vt ex eodem Vualfrido, & Gulielmo Durando; & hoc est idem quod *Suggestus*; vt in Concilio Laodicen. cap. 15. In eminenti autem Ecclesiæ loco esse hic debet erectus, vt Concionator commodè ab adstantibus exaudiatur. Hinc Isaias cap. 40. *Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem*
B *tuam*: Et propterea in aliquibus Ecclesijs mos est canere Euangelium in ijsdem pulpitis, sed in solemnioribus solummodo Missis ex prisco Ecclesiæ ritu, vt refert Cassiodor lib. 10. cap. 4. histor. Tripart. Socr. lib. 6. cap. 5. Quinimmo etiam hodie in antiquissimis Ecclesijs hic Romæ extant duo Pulpiti ex lapidibus pretiosis: in quorum altero concionabatur, & in altero Euangelium habebatur; sicuti in Ecclesia S. Clementis, sancti Pancratij, S. Laurentij extra Muros &c. Debet in eminenti Ecclesiæ parte constitui pulpitus, ex Innocentio de Mysterijs Missæ lib. 2. cap. 43. quoniam Euangelica doctrina omnibus publicè manifestari debet, vt Christus apud Matth. cap. 10. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate super tecta*. Refert etiam Stephanus Eduensis de Sacram. Altar. cap. 12. Quod prædicatio Euangelij erigat mentem, vt in Cælum ascendamus, & propterea Pulpitus sit eminens; vt in Psalm. 83. *Ascensiones in corde suo disposuit: &c.* Amalarius lib. 3. de Offic. Ecclesiæ cap. 18. Hoc idem exhibere eminentiam legis Euangelicæ, vt apud Ioan. cap. 7. *Mea*
C *doctrina non est mea, sed eius qui misit me*. Hinc est, quòd Christus docere volens Discipulos ascendit in montem apud Matth. cap. 5. *Videns Turbas, ascendit in Montem: & accesserunt Discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos.* Sicuti etiam Esdras lib. 2. cap. 8. supra Cathedram Moysis legem docebat. *Stetit autem Esdras supra gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum*. Et ex his Eminens construi Pulpitus debet.

Sedilia. Inseruiunt quoque Sacris Templis *Sedilia* pro Ministris Ecclesiæ & diuina Officia canentibus; vt etiam pro fidelibus adstantibus; & hæc tali ordine disposita, vt refert S. Clemens lib. 2. Constit. Apostol. cap. 57. his verbis: *Sit solium Episcopi in medio positum; ex vtroque eius latere sedeant Presbyteri, & adstent Diaconi succincti & expediti sine multa veste*. Et infra. *Laici in altera parte ordine, decore, & quiete sedeant*. Quinimo ijdem Imperatores post Clerum sedebant extra Cancellos; quod Theodosius legibus confirmauit, vt scribit Sozomen. lib. 7. histor. cap. 24. Theodoret lib. 5. cap. 17. Nicephor. lib. 12 cap. 41 Et de Magno Constantino narrat Euseb. lib. 2. cap. 10. & lib. 4. cap. 33. De vita Constantini, in-
D tra Populum resedisse ad audiendum Verbum Dei; vt etiam dum in Nicena Synodo interfuit, in loco inferiori adstitisse. S. Athanasius Epist. ad solitariam vitam agentes, commemorat Arianos trhonum, subsellia, mensam ligneam, & tabulas Ecclesiæ Alexandrinæ, foras elata combussisse ante vestibulum in magna platea. Et referunt Sozomen. lib. 5. cap. 15. & Nicephor. lib. 10. cap. 20. Iulianum Apostatam instituisse in Idolorum templis & subsellia & primarios suggestus fieri more Christianæ Religionis.

De ornatu Ecclesiarum. Cùm de supellectilibus Ecclesiæ plurima dixerimus; annectam prædictis quòd consueuissent Prisci fideles Ecclesias varijs modis ornare. Refert Hieron. ad Heliodorum, de Morte Nepotiani Epist. 3. *Erat ergo solitus, si niteret Altare, si parietes absque fuligine, si pauimenta tersa, si ianitor creber in porta, vela semper in ostijs,*

ostijs; si secretarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita. Non minus, non maius negligebat officium: vbicunque eum quæreres, in Ecclesia inuenires. & paulo post: *Hoc idem possumus de isto dicere; qui Basilicas Ecclesiæ & Martyrum, diuersis floribus & arborum ramis, vitiumque pampinis adumbraret; & quicquid placebat in Ecclesia, tam dispositione, quàm visu, Presbyteri laborem & studium testaretur.* A

Et D. Ambros. 2. Offic. cap. 21. *Maxime Sacerdoti hoc conuenit, ornare Dei Templum decore congruo; vt etiam hoc cultu Aula Domini resplendeat.* Et S. Chrysostom. homil. 3. in Epist. ad Ephesios sub finem ait: *Quin perspicis venerandam illam vasorum supellectilem sic persusam aquis, tanto splendore interlucentem? atqui nostras animas par est reddi istis longe puriores, sanctiores, ac multo splendidiores virtutum ornamentis.*

Pallia in pariete Pallia vero, quæ solemniter appenduntur Templi parietibus, futuram sanctæ Ecclesiæ gloriam significant in regno Christi, quod nobis præsentes solemnitates memorant; vbi exhibebit sibi Christus gloriosam sponsam non habentem maculam, neque rugam. Rupert. Abb. de Diuin Offic. lib. 2. cap. 23. B

Inferamus ergo expræd ictis, non satis esse nobis exhibere, & ministrare summo Deo aureis, & pretiosis Calicibus, ac alijs similibus vtensilibus; verum maximè in munditia & puritate cordis; quoniã, vt inquit D. Chrysostom. homil. 51. in Matth. *Non enim auri, vel argenti officina, sed Angelorum celebritas est Ecclesia: Animarum ergo munditia opus est, propter quas Deus hæc vasa recipit.* & idem hom. 14. *Tu es his vasis sanctior, & multo sanctior: cur ergo te ipsum polluis, & inquinas?*

De Vestibus à Sacris Ritibus decretis ad exercendos Ordines Sacramentales. Cap. XXXV.

C

IDem Religiosus & Diuinus cultus, qui sanctis Templorũ supellectilibus debetur, præscribitur etiam in vestimentis Ministrorum & Sacerdotum, maxime ad vsum sacrificij; & ijs omnino diuersis ab illis, quæ deferuntur extra Tẽpla: quod etiam Gentiles obseruarunt, vt ex Plinio lib. 9. cap. 1. & latè Guillelmus Coullius de Religione Roman. Sic etiam præcepit Deus ad Moysem Exod. cap. 29. 31. & 40. *Applicabis Aaron & filios eius; & lotos aqua indue sacris vestibus, vt ministrent mihi.* Et per Ezechielem cap. 44. *Cum ingredientur Sacerdotes portas Atrij interioris, vestibus lineis induentur, & non sanctificabunt populum in vestibus suis.* Hoc etiam decentiùs dein Ecclesia sancta præcepit, non iam ex Euangelico scripto; sed ex Christi, & Apostolorum traditione, qui hoc instituerunt, vt declarat Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 5. Hæc siquidem magis oportuna sunt in Lege noua, propter Sacrificij excellentiam, quàm in veteri Rupertus Abb. de Diuin. Offic. lib. 1. cap. 18. vt notat etiam Iuo Carnoten. Epist. 124. Quinimo Vestes illæ figuræ erant earum, quibus vtuntur Sacerdotes Euangelici; & voluit Origen. homil. 11. in cap. 20. Leuit. Alcuinus de diuin. Offic. cap. de Singulis vestibus. Et propterea Anacletus Papa, Apostolis ferè contemporaneus, supponit sacra vestimenta Sacerdotum, & aliorum Ecclesiæ Ministrorum iam antea fuisse decreta; sic præcipiens Episcopis, vt in epist. prima de oppress. Episc. his verbis: *Episcopus secum habeat ministros sacris indutos vestimentis in fronte, & à tergo.* Et Euseb. lib. 5. Histor. cap. 24. scribit, quòd similibus vtebatur S. Ioannes Euangelista: Quinimo Beatissimam Virginem D. Alphonso quandam similem vestem donasse, ex Surio tom. 1. D

Sacra vestis qua re inducta? Huius sancti instituti tres præcipuè afferuntur rationes à Doctoribus: quarum prima, propter reuerentiam Deo & Ecclesijs debitam; S. Stephanus Papa epist.

A epist. 1. ad Hilar. *Vestimenta vero Ecclesiastica, quibus cum Domino ministratur, cultusque Diuinus omni cum honorificentia, & honestate à Sacerdotibus, reliquisque Ministris celebratur, sacrata esse debent, & honesta; quibus alijs in vsibus, cùm Deo, eiusque seruitio consecrata, & dedicata sint, nemo debet frui, quàm in Ecclesiasticis, Deoque dignis officijs.* Quod etiam voluit D. Hieron. in cap. 44. Ezechiel. Innocent. lib. 1. De Myster. Missæ cap. 64.

Secunda ratio, vt denotetur quid mysticè indiceut functiones, quæ exercentur, tum etiam sancti mores Ministrorum, qui exercent: Origen. homil. 11. in cap. 20. Leuitic. *Vestimenta, sancta dicuntur. Si ergo intueamur, quo sensu hæc omnia sancta vocata sunt; aduertemus quomodo etiam nos operam dare debemus, vt sancti esse possimus.* & D. Hieron. in cap. 44. Ezechiel. *Debent Sacerdotes munda conscientia, & virtutum vestibus ornata Domini Sacramenta tractare.* Propterea Innocent. supra citatus inquit: *Attendat ergo Sacerdos studiosè, vt signum sine significato non ferat.*

Additur tertia ratio à D. Thoma 3. parte quæst. 83 art. 3. & secunda secundæ

B quæst. 102. art. 4. Quòd pius & resplendens apparatus externus excitat, & extollit ad contemplandas res Diuinas, & ad obsequium sacrorum Rituum. Hoc Moysi Deus iniunxisse videtur Exod. 28. *Faciesque vestem sacram Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem.*

Hinc Ecclesiæ Præsules ac alij fideles Principes maximè instite runt, vt vestibus Clericalibus & Sacerdotalibus prouiderent; vt refert Ioan. Diaconus lib. 2. de Vita Magni Gregorij cap. 57. qui satis copiosè transmisit in Angliam huiusmodi vestes, quæ ad Catholicam fidem reducebatur. De Magno Constantino refert Theodoretus lib. 2. histor. cap. 27. qui pretiosis huiusmodi vestibus prouiderat Ecclesias omnes per ipsum extructas. De Carolo Magno Sigebertus refert, quòd abundanter, & splendidè donauerit huiusmodi vestes Ecclesijs.

Duo ex prædictis animaduersione digna inferuntur. Primum, quòd Ecclesiasticorum habitus, quibus in sacris Ritibus illi vtuntur, distinguantur ab his, qui in vsu communi eorundem sunt extra Ecclesiam: Et hoc duplici respectu, seu *Vestes Sacra differunt a profanis.*

C forma: quarum vna est, mystica figura à Sacris Ritibus præscripta; nempe quod stola Sacerdotalis sit stricta circa palmi mensuram; ita vt collum cingat; & deinde vsque ad genua tanquam fascia protēdatur; & similiter etiam de alijs habitibus. Altera est moralis, nempè quod habitus dicati & affecti sint ad Diuinū cultum quadam benedictione, & Ritibus particularibus; vt in Exod. *Cumque tuleris de oleo vnctionis, asperges Aaron & vestes eius, filios, & vestimenta eorum.* Sicuti & S. Stephanus Papa Epist. prima cap. 3. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur; sacrata esse debent.* Hæ igitur duæ formæ prædictæ, adeò necessariæ sunt in sacris functionibus; vt nemo Sacerdos in alijs quibuscunque vestibus, quamuis benedictis, valeat absque mortali peccato celebrare; vt refert Suarez post alios de Sacr. Eucharist. disp. 83. sect. 3. Benedictio autem prædicta tunc solum renouatur, quando forma artificialis in totum vel in partem mutatur, sic vt ad vsum destinatum inseruire non valeret. cap. Quod in duobus, de consecr. Eccles. & tradit Siluester in verb. Benedictio. q. 6.

Infertur secundo ex prædictis, quòd vestimenta semel applicata & dicata ad

D cultum Dei, non possint in profanum vsum inseruire, nec ijsdem Ecclesiasticos extra Ecclesiam vti, vt per Ezech. cap. 44. *Cum egredientur exteriùs ad Populum, exuent se vestimentis, quibus ministrauerant; & reponent ea in Gazophilacio Sanctuarij, & vestient se vestimentis alijs.* Quod etiam præcipitur in can. Vestimenta, de consecrat. dist. 1. *Vestimenta Sacra non possunt inseruire ad profanos vsus.*

Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, cultusque Diuinus à Sacerdotibus, reliquisque Ecclesiæ ministris celebratur; nemo debet in alijs vsibus illis frui, quàm Ecclesiasticis, & Deo dignis officijs: nec ab alijs debent contingi aut ferri, quàm a sacratis hominibus: ne vltio, quæ Balthassar Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes, cadat, & corruere eos faciat ad ima. Idem de Vasis decretum in Agathensi Concilio can. 66.

Vt

Vt etiam in Epist. Soteris Papæ ad Episcopos Italiæ sic habetur, *Sacratas Deo fœminas vel Monachas sacra vasa, vel sacratas pallas penes vos contingere, & Incensum circa Altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam Sedem.* Et infra: *Quapropter hæc omnia resecare vobis funditus, quantocitius poteritis, censemus, &c.* A

Quin etiam huiusmodi res sacras corruptas, & vetustate consumptas, etiamsi ad alium vsum vtiles sint, & pietatem etiam præseferre videantur, comburendas potius quam prophanandas: imò cineres earum etiam occultandos. Scribit Clemens Papa Primus Epist. 2. ad Iacob. Fratrem Domini. *Altaris Palla, Cathedra, Palla, Candelabrum, Velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Cineres quoque eorum baptisterio inserantur, vbi nullus transitum habeat; aut in pariete aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.*

Præterea in lauandis & repurgandis sacris vestibus, eam cautionem adhiberi Veteres voluerunt, ne inde prophanatio aliqua sacrorum contingeret; vt in dicta Epist. 2. Clementis ad Iacobum. *Pallas & vela, quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, Diaconi cum humilibus ministris iuxta sacrarium lauent, non eijcientes foras a sacrario velamina Dominicæ mensæ ne fortè puluis Dominici Corporis malè decidat a sindone foris abluto; & erit hac operanti peccatum. Idcirco intra sacrarium ministris præcipimus, hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè peluis noua comparetur, & præter hoc nihil aliud tangat, sed nec ipsa peluis velis apponatur lauandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent, &c.* Item de eadem re Ilerdense Concilium, vt refert Gratianus in cap. Omnis Presbyter, de consecrat. dist. 4. inquiens: *Similiter ad Corporale lauandum, & ad pallas altaris propria habeantur vasa, in quibus nihil aliud fiat, &c.* B

De parua Tunica.

Hæc autem Ecclesiasticorum vestimenta particularia non solùm existunt in insignioribus Diuini cultus functionibus, verùm in ordinarijs & communioribus simplicium Clericorum; vt potè *Tunica parua* non vltra genua, Italicè *Cotta* nuncupata, inseruiens administranti sacramenta quæcunque, Horas canonicas recitanti &c: qua Tunica induitur etiam, qui ad primam tonsuram admittitur; vt dixit Deus primo Reg. cap. 2. *Elegi eum portare Ephod coram me.* Construuntur huiusmodi paruæ tunicæ ex lino, vel simili materia, vt maculæ ipsarum lotione abstergi possint, & candor resplendeat; vt præcepit etiam Deus Exodi cap. 28. *Filijs Aaron tunicas lineas parabis in gloriam, & decorem.* Et in Leuitic. cap. 16. prohibetur Sacerdoti, *Ne ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum, nisi hac fuerit tunica linea vestitus*; vt etiam legimus, puerum Samuelem Templo inseruisse; primo Regum cap. 2. *Samuel autem ministrabat Domino puer accinctus ephod lineo.* C

Quamuis antiqua Lex Mosayca non obliget hodie in illis, quæ recipiunt ceremonias; nihilominus propter rationis congruentiam, satis conformis videtur talis vsus Diuino ministerio ad excitandam charitatem, iustificandam fidem, & instruendum populum; vt inquit Alcuinus de Diuin. offic. cap. 38. Et propterea S. August. quæst. veter. & nou. Testam. quæst. 46. inquit: *Sed hinc videtur sacerdos fuisse Samuel, quia vestitus erat ephod: quasi non hodie Diaconi Dalmaticis induantur, sicut Episcopi.*

Quæ diximus de huiusmodi Tunicis paruis, idem fere intelligendum de alijs similibus Italicè *Roccbetto* nuncupatis; nisi quòd priores latæ & amplæ; posteriores autem strictæ; & quare sic inter se differant? videndus Amalarius Fortunatus, de Eccles. Offic. lib. 1. cap. 18. D

Dalmatica.

Dalmaticis induuntur Diaconi, & Subdiaconi; de quibus Alcuinus de Diuin. Offic. cap. 38. & Amalarius lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 22. *Dalmatica* nominatur, eo quod Dalmaticorum esset indumentum. Et quamuis vsus Dalmaticarum à B. Syluestro Papa supponatur institutus; tamen antea Colobijs vtebantur. *Colobium* verò erat vestis sine manicis; vt quisque Fidelium exercitatus esse deberet ad bona opera exercenda. Cùm ergo nuditas brachiorum culparetur; à Beato Syluestro Dalmaticarum repertus est vsus. Est autem vestimentum in modum Crucis, monens indutorem suum crucifixum esse debere mundo, iuxta Apostolum:

A lum. *Mihi mundus crucifixus est, & Ego mundo*. Largitas brachiorum, largitatem & hilaritatem datoris significat. De hac eadem veste Damasc. in vita S. Sylvestri tom. 1. Concil inquit: *Et hoc constituit, vt Diaconi Dalmaticis in Ecclesia vterentur; & Palla linostima læua eorum tegeretur*.

Quod Dalmaticam festis diebus induit Diaconus, non autem in diebus mæstitiæ Aduentus, Quadragesimæ, aut similium: hoc significat, quod rationem sublimium sacramentorum non nisi postquam glorificatus est Dominus Iesus, & Spiritus sanctus aduenit, Discipuli portare potuerunt: nam Tunica illa rationem sublimium significat. Rupert. Abb. de Diuin Offic. lib. 1. cap. 36.

Vestimenta autem communia, & propria omnibus Sacerdotibus Euangelicis, sunt Amictus, Alba, Cingulum, Manipulum, Stola, & Casula. *Amictus* est igitur primum vestimentum, quo Collum vndique cingimus; & ita per Amictum intelligitur custodia, & castigatio vocis, quæ è collo procedit: in Psalm. *Vt non delinquam in lingua mea, posuisti ori meo custodiam*. Amictu cooperitur caput instar galeæ, vt in eiusdem oratione. *Impone Domine capiti meo galeam salutis &c.* *Amictus.*

B Voluit Durantes lib. 3. Rational. diuin. offic. cap. 2. quod Amictus indicet velum, quo Christi facies in eius passione velata fuit; vt inquit S. Lucas: *Velauerunt eum, & percutiebant faciem eius*. Opinati sunt Alcuinus, & Rabanus Maurus, Amictum idem ferè fuisse, quod apud Hebræos *Humerale*; quamuis in materia & coloribus diuersificarent. Rupertus Abb. de Diuin Offic. lib. 1. cap. 19. voluit Amictum denotare quod Christus Diuinitatem suam, quæ est caput, in nostra carne abscondit. Hoc ergo carnis latibulum prima vestis sacerdotis, id est Amictus significat.

Sequitur *Alba*, seu *Camisia* satis larga & longa, ex lino, seu simili materia; & hæc satis conformis sacerdotali Moysis vestimento; de quo in Exod. cap. 28. Et quamuis illa esset stricta, nostra vero Alba sit larga; hoc procedit, quia in veteri Testamento spiritu seruitutis erant adstricti: Nos verò, quia Christus liberauit, liberi sumus; nec accepimus spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis filiorum; ac ideo sic illorum stricta, nostra larga propter libertatem; *Alba.*

C vt scribit Amalarius de Ecclesi. Offic. lib. 2. cap. 17. Albedo huius vestis Christi Diuinitatem denotat: S. Germanus in Theoric. reord. Ecclesi. *Etenim candor lucis æterna, & speculum sine macula*. Alij voluere vt indicet Christi resurrectionem, in qua Angeli induti vestibus albis apparuere: & nobis per Ecclesiastic. præcipitur cap. 9. *Omni tempore vestimenta tua sint candida*. Rupertus Abb. de Diuin. Offic. lib. 1. cap. 20. inquit, quod nouam vitam eius Sacerdotij designet vestis illa tota candida.

Deinde sequitur *Zona*, seu *Cingulum*, quo restringitur tunica talaris, ne laxè per pedes diffluant. Ex hoc designatur discretio omnium virtutum: virtutes enim sine discretione vitia sunt; Nam virtutes in quodam meditullio consistunt. Alcuinus de diuin. Offic. cap. Quid significent vestimenta. Præterea lineas induunt Sacerdotes, vt castitatem habeant; accinguntur Zona, ne ipsa castitas sit remissa & negligens; ne crescente iniquitate refrigescere faciat charitatem ipsorum, ne præpedito virtutum cursu ipsa etiam terrestris concupiscentiæ sordibus polluta vilescat, & auctorem suum ad ruinam superbiendo impellat. Rabanus *Cingulum.*

D de institut. Cleric lib. 1. cap. 17.

Dein Sacerdotes accingunt *Manipulum* Brachio sinistro: Et hoc, vt notat D. Thom. & Stephanus Durant. de Ritu Ecclesi. lib. 2. cap. 9. substituitur in locum cuiusdam Mantilis, quod Prisci fideles Sacerdotes dicto brachio apponebant ad abstergendas lacrymas ex oculis, sudorem è fronte, & humiditates ex ore & naribus; dum ipsi Missæ Sacrificium celebrabant. Ac ideo *Mantile*, seu *Sudarium* hoc loco significat studium mundandæ cogitationis, quo naturales & ingenitas nostras delectationes studemus tergere. Portatur in manu sinistra, vt ostendatur in temporali vita tædium nos pati superflui humoris, hoc est carnalis delectationis. Præterea sudarium portatur, vt eo detergamus sudorem, qui fit ex labore proprij corporis: sudor enim est tædium nostro corpori. Et hinc *Manipulum.*

est, vt quando nos tædio aliquo afficimur, ne maiori tristitia absorbeamur, in consolationem nostri, quasi quoddam Sudarium, exempla sanctorum Patrum, ad corroborandam patientiam & detergendum tædium, sumamus; vt refert Amalarius de Eccles. Offic. lib. 2. cap 24. A

Stola. *Stola* quamuis apud scriptores pro quolibet vestimenti genere accipiatur, sicuti Rex Pharao induit Iosephum Genes. cap. 41. & 45. *Vestiuitque illum stola byssina, vt præpositum esse scirent vniuersa Terra AEgypti*: Apud Catholicos tamen præcisè accipitur pro habitu Sacerdotali, qui collo Sacerdotis apponitur. *Stola* à Sacris Canonibus sic appellata, sicuti etiam *Orarium* dicitur, vt in cap. Monacho, 27. quæst. 1. Can. Non oportet. Can. Ministrum, dist. 23. & notat Raban. Maurus, Instit. Cleric. cap. 19. *Quintum quoque est, quod Orarium dicitur, licet hoc quidam Stolam vocent*. Dicitur Orarium à verbo *Oro*, inquit Beda collect. de septem ordin. Quoniam in omnibus publicis orationibus eo vtuntur: Rabanus Maurus de Institut Cleric. cap. 19. Alcuinus de Diuin. Offic. cap. 38. Quid significent vestimenta? ibi, *Orarium; id est Stola dicitur; eo quod Oratoribus, id est Prædicatoribus conceditur: Admonet eum, qui illo induitur, vt memor sit, sub iugo Christi, quod leue & suaue est, esse se constitutum*. B

Vtebantur igitur Stola in Ecclesijs Sacerdotes, & Diaconi, quamuis differenter: quoniam Diaconi in sinistro tantum humero eam ponebant, vt in Conc. Toletan. 4. cap. 39. *Orarium oportet Leuitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est prædicat; dexteram autem partem habere liberam, vt expeditus ad ministerium sacerdotis discurrat*. Sacerdotes autem deferunt stolam æqualiter super vtrunque humerum, ex Conc. Bracharen. vt in Can. Ecclesiastica, dist. 23. *Vt omnis Sacerdos cum ordinatur, Orario vtroque humero ambiatur; ita vt de vno eodemque orario ceruicem pariter & vtrunque humerum premens, signum in suo pectore præferat Crucis*. Subdens idem Concilium in hoc rationem; *Vt qui imperturbatus præcipitur consistere inter prospera, & aduersa virtutum, semper ornamento vtroque circumseptus appareat humero*. Ac etiam refert idem Conc. Bracharen. *Vt quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat & in oblatione; vt cum Sacerdos ad Missarum solemnia accedit, &c.*

Vtraque pars eiusdem Stolæ pendens, voluit Rabanus Maurus quod denotet orationem vocalem, & mentalem, quæ simul iunctæ placent Deo; ex Apostolo: *Orabo in spiritu*, id est voce: *Orabo & mente; psallam spiritu, psallam & mente*. Stephanus Eduensis de sacr. Altaris cap. 10 inquit: *Stola circundata collo ad anteriora descendens significat obedientiam filij Dei, & iugum seruitutis, quod pro salute hominum portauit: obediuit Patri vsque ad Mortem Crucis, & subiecit se seruituti*. quod etiam voluit Rupertus Abb. de Diuin. Offic. lib. 1. cap. 21. Denotat denique Stola, immortalitatem & vitam gloriæ, vt in oratione Sacerdotis; *Redde mihi Domine stolam immortalitatis, &c.* C

Casula. Demum inter sacerdotalia indumenta ad celebrandum, *Casula* requiritur: sic dicta per diminutionem a casa; eo quod totum hominem tegat; quasi minor casa: & hanc Græci *Planetam* nominant, vt refert Stephanus Durant. lib. 1. de Rit. cap. 9. propter frequentes & varias ipsius mutationes (instar in Cælo Planetæ) vt vix præsens illius forma ab antiqua agnosci posset. Hæc cùm cætera omnia indumenta interiùs per suum munimen regat & seruet, potest charitatem denotare, quæ cunctis virtutibus supereminet: Alcuinus de Diuin Offic. cap. quid significent vestimenta. Rabanus Maurus lib. 1. Institut. Cleric. cap. 21. cum cæteris. Sicut Apost. ad Coloss. 3. post alias virtutes enunciatas inquit. *Super omnia autem hæc charitatem habentes, quæ est vinculum perfectionis*. Et idem Apost. 2. Corinth. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas: maior autem horum est Charitas*. Et propterea nouum Sacerdotem dum vestit Episcopus, inquit; *Recipe vestem Sacerdotalem, per quam Christus intelligitur*. Duæ partes ipsius Casulæ denotant duo præcepta eiusdem Charitatis, vt potè amorem Dei, & Proximi. *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum sicut te ipsum*. Ita Innocen. De Mysterio Missæ lib. 2. cap. 42. Sicuti etiam ex dictis partibus anteriore, & posteriore D

A steriore ipsius Casulæ denotari Ecclesiam veteris Testamenti, ac etiam nouam Euangelicam; notarunt Rupert. Abbas lib.1. de diuin. Offic. cap. 22. Stephan. Eduen. de Sacram. Altaris cap. 10. Propterea ab Euangelistis Matthæo & Marco aduertitur, quòd simili modo Christum venerabantur & adorabant in Hierosolymitano triumpho, & qui præibant, & qui sequebantur, clamantes, Osanna filio Dauid; Nec in alio differebant in illa anterioritate, & posterioritate: præterquam Mosayca varijs figuris fuit adumbrata, 1. Corinth. 10. *Omnia in figuris contingebant illis*: Euangelica autem clara & aperta extabat. apud Lucam cap. 8. *Vobis datum est nosse Mysterium Regni Dei, cæteris autem in parabolis*. Demum ex oratione in impositione ipsius Casulæ, quam facit Sacerdos, denotatur per ipsam suauitas iugi ipsius Christi.

Vnde infertur, quòd cùm Apostolus 1. Corinth. 14. in fine dicat: *Omnia autem honestè & secundùm ordinem fiant*: Congruum est etiam, vt res sacræ differant à profanis; Ecclesiasticæ à secularibus; spirituales à temporalibus. Et sicuti videmus differre homines seculares secundum ordinum varietatem: Ita inter se B differunt quoque habitu, & cæteris rebus; & propterea, multo magis indecens esset, quòd Ecclesiastici, maximè ministrantes augustissimum Sacramentum, induerentur sicuti seculares: & alia sacra profanis vestibus tractarentur, sicuti clamat Vates: *Procul, procul est e profani &c.*

Addimus etiam prædictis, quòd sub vestibus Sacerdotalibus debeat Minister seu Sacerdos deferre habitus, vt in communi vsu habent Ecclesiastici, iuxta cuiusque status conditionem, siue Clericus, siue Sacerdos, siue Episcopus, &c. vt in Constitut. Pij V. 106. *Quo primum.* & Constitut. Clementis VIII. *Cum Sanctissimum*.

Deniq; Summus Pont. Zacharias in Conc. Rom. prohibet sacerdotibus capite cooperto celebrare; Sicut & Diaconibus eo modo adsistere Sacrosanctæ Missæ Sacrificio; vt in Can. Nullus, de Consecratione distinct. 1. his verbis: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velato capite Altario Dei assistere; quoniam & Apo-* C *stolus prohibet Viros velato capite orare in Ecclesia*: Subdens debitam pœnam, *Et qui temerè præsumpserit, communione priuetur*. Et si aliquo improuiso accidenti, seu infirmitate, absque pileolo quis celebrare non posset; at etiam teneretur idem ad celebrandum; & interim si procuraret a summo Pontifice dispensationem, non incurreret pœnam. Syluester in verbo, Missa, 1. quest. 2. Suarez in 3. part. disput. 83. sec. 3. *Caput apertum in celebratione Sacrificij.*

De Vestimentis Episcoporum.

Præter sacras Vestes, quibus in Sacrificio Missæ Sacerdotes vtuntur: aliæ quoque sunt, Episcoporum propriæ, quæ ab alijs, vtpotè Abbatibus, nisi ex priuilegio Sedis Apostolicæ adhiberi non possunt; quoniam habitus Ministrorum Ecclesiæ Symbolum sunt graduum, & actionum eorundem.

Ex his autem secundùm induendi ordinem, *Sandalia* primum tenent locum. *Sandalia.*
D Denotant autem hæc directionem, & stabilitatem in lege Dei; vt in Psalm. 118. *Gressus meus dirige secundum eloquium tuum; & non dominetur mei omnis iniustitia*: Seu onus Episcopis impositum subleuandi debiles; vt in Iob. cap. 4. *Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti*: Et propterea dum his induitur Episcopus, inquit; *Corrobora genua mea debilitatis, vt indefessus valeam per semitam mandatorum tuorum ad te peruenire*. Indicant etiam sandalia in pedibus Pontificis, Christi incarnationem nouissimis temporibus: Ad Hebr. 1. *Nouissime loquutus est nobis in filio*; vt explicat Stephan. Eduens. De sacramento Altaris cap. 10. *In sandalijs significatur, quia venit ad nos calceata Diuinitas, sicut scriptum est: In Idumæam extendam Calceamentum meum*: Ac etiam refert Rupert. Abb. de Diuin Offic. lib. 1. cap. 24.

Priscis temporibus fuit varietas Sandalariorum inter Episcopum, & Presbyterum: ea enim quæ erant Episcopi, habebant ligaturam; quæ vero Presbyterorum, non habebant. & quare? Vide Amalarium de Ecclef. Offic. lib. 1. cap. 25. quæ varietas dein desueuit. A

Crux Apponunt sibi ad Collum Episcopi paruam *Crucem*; vt etiam simplex Sacerdos stola vtrunque humerum premens, signum crucis in suo pectore præferat; vt intelligat ex Apost. 1. Corinth. 2. *Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc Crucifixum*: Quoniam in Sacrificio Crucis oblatum fuit idem Corpus & Sanguis, vt in Sacrificio Missæ; quamuis hoc sit incruentum. Etenim Christus, vt ex Epistola ad Hebr. cap. 7. *Hoc fecit semel se offerendo*. Innocent. lib. 1. de Mysterio Missæ cap. 53. Crucem in pectore summi Pontificis potissimum respondere laminæ aureæ in fronte Aaron; ita ut in corde deferat Mysterium, quod Mosaycus sacerdos, licet sub figura, ferebat in fronte; vt ad Roman. cap. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Rupert. Abb. de Diuin. offic. lib. 1. cap. 26.

Dalmatica, Induitur quoque Episcopus duabus *Dalmaticis*; & præter supra adducta: retinent hæ manicas latiores, quàm dum his induuntur Diaconi: mysticè admonentes Prælatos, ex Innocent. de Myster. Missæ lib. 1 cap. 56. quàm debeant ipsi soliciti esse de Ecclesia sibi commissa; vt ipse Apost. 2. Corinth. cap. 11. *Instantia mea, quotidiana solicitudo omnium Ecclesiarum*: Sicut etiam liberales, & non auari; vt instat Apost. cap. 20. *Beatius est magis dare, quàm accipere*. B

Chirotheca, Subsequuntur *Chirothecæ*, quæ sicut cooperiunt manus, ita eleemosynæ & alia bona opera Prælatorum non debent dirigi, vt solùm extrinsecùs appareant: ex Innocentio citato cap. 57. & propterea Christus apud Matth. cap. 6. *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videant opera vestra; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum*. Dummodo non obliget nos proximi exemplum. *Luceat lux vestra coram hominibus, & videant opera vestra bona*. Et in hoc intentio recta, ad Dei, & animarum salutem respicienda. D. Greg. homil. 11. in Euang. *Compellor dicere, vt bona quæ agitis, cum magna cautela teneatis; ne per hoc, quod à vobis rectè geritur, fauor aut gratia humana requiratur: & ne appetitus laudis subrepat, & quod foris ostenditur, intus à mercede euacuetur*. C

Mithra, *Mithra* vtuntur Episcopi, quam præcepit etiam Deus Pontificibus veteris testamenti, vt in Exod. cap. 29. loquens de Aaron. *Pones tiaram in capite eius*, Et de alijs omnibus; *Pones eis Mithras*; quarum forma à nostris satis diuersa: illæ siquidem instar Pilei erant; quæ autem nostrorum Pontificum, in duas partes planas diuisæ in acumen terminantur. Hæc autem diuisio duo Testamenta indicat, D. Thom. in cap. 13. Apoc. ad eandem Catholicam fidem directa; & ambo diuinitus reuelata: disiuncta vero propter varietatem rituum & ceremoniarum; subdit Innocent. vt duæ fasciolæ ex Mithra pendentes supra humeros indicent duos sensus; nempe litteralem, & mysticum, quibus Scripturæ sacræ exponuntur. Voluit etiam Innocent. lib. 2. cap. 44. per Mithram intelligi supremum honorem debitum Christo respectu vnionis hypostaticæ, de qua in Psalm. 111. *Gloria & honore coronasti eum Domine*. Alij dicunt hanc esse Symbolum spei tanquam galeam, 1. Thessal. cap. 6. *Induti galeam spem salutis* &c. Et tali Mithræ ornamento pretioso, & maximi pretij in signum Sacerdotis vsos Petrum, Iacobum, & alios Apostolos; dum sacra peragerent; vt etiam alios priscos Episcopos; refert latè Card. Baron. sub anno 34. vbi Spondanus n. 85. & seq. D

Vsus Mithræ permissus aliquando aliquibus Abbatibus, vt in Annalibus Ecclesiast. tom. 13. Auctore Raynaldo anno 1236. n. 56. & anno 1240. n. 24. Mithris etiam vti permissum Decano, Archidiaconis, Magistro Scholarum, atque ærarij Præfecto Ecclesiæ Toletanæ, vt in dicto tom. 13. anno 1217. n. 84. Paulus Secundus ad Pontificatum assumptus, Cardinalibus, qui sacris induti vestibus a Prælatis inferiorum ordinum non noscebantur, vsum mithræ sericeæ Damascini operis indulsit, quibus Romani Antistites antea soli vtebantur; refert Card. Papiensis lib. 2. Commentariorum.

Summus

A Summus Romanus Pontifex: præter Mithram intextam ex auro, & margaritis, deferre solet etiam Coronam Imperialem, & hanc ductam triplici ordine *Regnum* nuncupatam, vt scribit Iosephus 3. Antiq. cap. 8. fuisse etiam illam summi Sacerdotis Hebræorum, in qua erat insculptum nomen Dei ineffabile, vt in Exod. cap. 28. & 39. ibi. *Facies & laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere celatoris sanctum Domino, & erit super tiaram*. Hanc sicut in veteri Testamento summus Sacerdos duntaxat ferebat; ita in nouo solus Romanus Pont. tanquam vnicus Christi Vicarius In terris, in quo simul hæ duæ supremæ potestates coniunctæ sunt, Sacerdotalis & Regia; vt in proposito refert Epiphan. hæres. 29. & 78. figuratum fuisse in Melchisedech, Rege simul & Sacerdote, vt in psalm. 109. *Tu es Sacerdos in aternum secundum ordinem Melchisedech*: Quamuis spiritualis præcedat, & latius extendatur, quàm temporalis & Regia; vt exponit Innocentius Tertius in serm. in festo S Syluestri: *In signum Imperij Pontifex vtitur Regno: in signum Pontificis vtitur Mithra; sed Mithra semper & vbique: Regno nec vbique, nec semper; quia Pontificalis auctoritas, & prior est, dignior, &*

B *diffusior quàm Imperialis: Sacerdotium enim Imperium præcessit*. Quod etiam idem Pontifex refert in alio sermone suæ consecrationis, reddens causam, ob quam solus Romanus Pontifex defert Regnum: quod est, esse caput plenarium & absolutum omnium fidelium: non autem alij Episcopi.

Vnde autem processerit vsus huius Regni? Alij volunt, Clodoueo Francorum Regi ad Catholicam fidem à sancto Remigio conuerso, ab Anastasio Imperatore coronam auream pretiosissimam fuisse transmissam; quam ipse Hormisdæ Romano Pontifici dono dedit in signum obsequij, quod ille Romanæ Apostolicæ Sedi profitebatur; & exinde Hormisda cœpit illo vti, vt exhiberet quàm gratus sibi esset affectus, & deuotio Christianissimi Principis: ita Anastasius in Hormisda, Surius 13. Ianuar. in vita S. Remigij, Sigibert. sub anno 550. Quamuis Innocentius Tertius serm. primo de S. Syluestro, & alij velint; Constantinum Imp. affectu pietatis erga sanctum Syluestrum inductum, ei coronam Imperialem magni valoris dedisse; ex qua dein Regnum compositum, quo Summi Romani Pon-

C tifices successores vsi fuere; vt etiam deducitur ex adductis per Card. Baronium sub anno 34. vbi Spondan. num. 85. & seq.

Lubet hic etiam referre, consueuisse Summos Pontifices, dum solemniter cum Regno super sellam delati procedebant ad celebrandam Missam, ante ingressum Ecclesiæ in porticu eiusdem deponere Regnum; assumentes Mithram aurifrisiatam; vt etiam completa Missa, in eodem loco deposita Mithra recipiebant Regnum; vt ex Rituario Cenelj Camerarij, & alijs antiquis Ceremonialibus. Cuius rationem suppono: quoniam Regnum est in signum Imperij temporalis; Mithra vero Regni spiritualis.

Nec prætereundum, quod refert Card. Papiensis lib. 2. Commentariorum. Vt Paulus Secundus Rom. Pont. conquisitis vndique gemmis, lapillisque pretiosissimis; Mithram, quæ tribus educta Coronis *Regnum* appellatur, atque à Pontificibus multis ante sæculis desitam gestari: nouam confecerit, atque adhibuerit; cuius licitantium opinionibus, amplius centum & viginti millium erat æstimatio.

D *Annulus* ponitur Episcopo, tanquam Symbolum nobilitatis ipsius; sicuti etiam Pharao Rex Aegypti dedit Iosepho, Gen. 41. *Tulitque Annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius*: vt etiam S. Iacobus in sua epist. cap. 2. Hinc olim Ciues Romani omnes ferebant annulos aureos: & legimus apud Liuium, post prælium Cannis Annibalem effundi fecisse in vestibulo Curiæ Carthaginis tria Modia Annulorum, vt ostenderet ex numero illorum, quot millia Romanorum Ciuium obijssent illa die: & non ambigendum, Episcopos in magnam nobilitatem adscriptos; de quibus inquit S. Petrus epist. 1. cap. 2. *Genus electum, Regale Sacerdotium, Gens sancta, Populus acquisitionis*. Propterea decreuit Concilium Lateranense sub Innocentio Tertio, quod Ecclesiastici non deferant annulos, nisi quibus competit ex officio, seu dignitate; vt in cap. Clerici 2. de Vita & Honest. Annulus.

Cleric.

Cleric. ibi. *Clerici non ferant annulos, nisi quibus competit ex officio*: nempè Episcopis & similibus: Permissus tamen vsus Annuli aliquibus Abbatibus; vt in Annal. Eccl. tom. 13. Raynaldo auctore anno 1199. num. 72. A

Annulus est quoque Symbolum non solum charitatis, & amoris; verùm fidelitatis, & seruandæ promissionis. S. Isidorus de Diuin. Offic. Rupertus Abb. de Diuin. Offic. lib. primo cap. 25. Quinimo inter Romanos antiquitus, & inter fideles dabantur annuli in signum arrhæ & inuiolabilis Matrimonij; vt in Can. Nostrates, & can. fœminæ 30. quæst. 5. & in cap. illud quoque, de præsumpt. Ac etiam Christianos & Hebræos ad fidem matrimonij tradidisse annulos scalptos coniunctæ simul dexteræ, tradit post alios Baron. in ann. 57. vbi Spond. nu. 17. Et ex his Pontificalis annulus admonet Episcopos de seruanda & promouenda Catholica fide, non autem de proprijs bonis augendis; ex Ezechiele cap. 34. *Væ Pastoribus, qui pascebant semetipsos*.

Denotat etiam Annulus discretionem & prudentiam, qua debet Episcopus vti; vt in oratione dum traditur Episcopo idem Annulus: *Accipe Annulum discretionis, & honoris, fidei signum; vt quæ signanda sunt, signes; & quæ aperienda sunt prodas, & quæ liganda liges, & quæ soluenda sunt soluas*. B

Baculus. *Baculo* etiam Pastorali vtuntur Episcopi ad similitudinem Pastorum in dirigendo Grege; quo etiam baculo puer Dauid Goliam inuasit: & traditur sanctum Martialem, qui primus in Galliam ad prædicandum Euangelium profectus est, mortuum suscitasse, admoto ei baculo sancti Petri, quem ab eo sibi datum Romæ acceperat; ac etiam in præsens seruatur Burdegalæ dictus baculus. Cuius historiæ meminit Innocentius Tertius de mysterio Missæ lib. 1. cap. 62. & Cardin. Baron. sub anno 74. vbi Spondan. num. 7. Et sicuti D. Petrus tradidit proprium baculum D. Martiali, ita Romanus Pontifex illo non vtitur, sed alijs Episcopis tradit, cùm ipse solus tanquam Christi Vicarius præemineat, & superintendat toti fidelium Gregi, vbique terrarum existat, & ab ijsdem fidelibus idem tanquam supremus agnoscatur. Est igitur iste baculus symbolum Auctoritatis spiritualis, sed in Episcopis limitatæ, vt notat Stephanus Durantes, nempe in dirigendo, corrigendo, & puniendo; vt ex Innoc. d. cap. 62. Et S. Antoninus 3. p. tit. 20. cap. 2. §. 19. Ex forma d. Baculi pastoralis in calce acuti, in medio recti, in summitate curui, sic inquit. *Ideo acutus in fine, rectus in medio, retortus in summo: quia Pontifex debet per eum pungere pigros, regere debiles & colligere vagos*; Sed hæc omnia cum lenitate, vt voluit Greg. Magnus. *Sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate sæuiens*: Et hæc omnia in salutem & consolationem animarum, vt in Prouerb. c. 23. & Psalm. 21. *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt*: Et propterea habetur oratio dum traditur baculus Episcopo. *Accipe baculum Pastoralis Officij, vt sis in corrigendis vitijs piè sæuiens, iudicium sine ira tenens, in fouendis virtutibus Auditorum animos demulcens, in tranquillitate seueritatis censuram non deserens*. C

Pallium. Præter habitus præfatos omnibus Episcopis communes: *Pallium* quoque remanet Patriarcharum & Archiepiscoporum proprium: cum sit plenitudinis Pontificalis insigne, vt in cap. Antiqua, de Priuileg. & docet Alcuinus de Diuinis Officijs cap. quid significent vestimenta & Raban. institut. Cleric. cap. 23. Card. Baron. sub anno 336. vbi Spondan. num. 17. Quamuis aliquando simplici Episcopo ex priuilegio concedatur à Pontifice Romano, vt Gregorius Secundus epist. 2. Bonifacio concessit. Et non nisi à Romanis Pontificibus Pallium Archiepiscopis fuisse solitum impartiri, & nunquam ab Imperatoribus, tradit Baron. ad annum 432. vbi Spondan. num. 10. D

Pallium est instar fasciæ ex alba Agnorum lana. ita Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 36. plurimis crucis signis purpureo colore desuper contextis: & antequam tradatur, ponitur per noctem super Altare Apostolorum Petri & Pauli Romæ, vt in antiquo Romano Ceremoniali, & ex pluribus epistolis sancti Gregorij Magni, & habetur in cap. significasti, de elect.

Referam hic in proposito quod habetur in antiquo m. s. tempore Eugenij Papæ III.

A pæ III. cui Titulus: Vaticanæ Basilicæ Descriptio, auctore Romano eiusdem Basilicæ Canonico: & ibi cap. 3. *Quod in B.Petri Basilica tantum vigilantur Pallia, quæ Dominus Papa mittit Archiepiscopis*. Hæc inter alia verba habentur: Acceptis de Altari faculis, & cereis ad legendas lectiones, & orationes Vigiliarum, necnon incenso: Circa sero conueniunt Canonici ad Altare S. Leonis Papæ: & Presbyter ebdomadarius accipit ipsos pannos complicatos, & inuolutos in sindone, præcedentibus tam Mansionarijs cum incenso & faculis accensis, quam Canonicis: intrat ad corpus B.Petri, & ponit eos supra Altare, & faculæ ante Altare ponuntur. Tunc Chorus, cuius est cantus, incipit antiphonam; *Si diligis me Simon Petre &c.* cum suis psalmis, versic. *Tu es Pastor ouium*. Tres lectiones leguntur in libro Stationali: *Petrus, & Ioannes ascendebant in templum*: & cantatis duobus responsorijs, quæ voluuntur de sancto Petro, deinde sequitur: *Te decet laus*: & Oratio: *Deus, qui beato Petro Apostolo tuo collatis clauibus, &c.* sic reportantur, sicut allata fuerunt: si altero die cantatur Missa super maiori Altare, B ponantur ibi: & post completam Missam tollantur. Sin autem, reddantur Misso Domini Papæ. Et dantur Canonicis, quoties has Vigilias celebrant, tres solidi prouinienses pro claretto: faculæ vero Camerario Canonicorum remanent. Sic vidi tempore Domini Cœlestini Tertij Papæ fieri: sic scio factum per socios & Dominos meos tempore Domini Clementis Papæ Tertij &c. & hæc habentur in dicto m. s.

In traditione verò Pallij pronunciantur hæc verba per Summum Rom. Pontificem. *Ad honorem Dei, & sanctæ Mariæ Virginis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, atque commissæ tibi Ecclesiæ: tradimus tibi Pallium de corpore beati Petri sumptum, plenitudinem scilicet Pontificalis officij: vt vtaris intra Ecclesiam certis diebus, qui nominantur in priuilegijs ab Apostolica Sede concessis, & in eo potestatem habeas consecrandi Episcopos, & celebrandi Concilia; vt ex dicto Ceremoniali*.

Vsus huius Pallij est à primordijs Ecclesiæ: siquidem Rupertus Abb. de Diuin. Offic. lib. 1. cap. 27. refert Treueris seruari pallium sancti Materni, quem C Petrus Apostolus Episcopum ordinauit: Anastasius Bibliothecarius refert fuisse concessum à sancto Marco Rom. Pontifice sub Constantino Imperatore, Episcopo Ostiensi, vt etiam Baron. sub anno 336. vbi Spondan. num. 17. Et nota, quod quando Apostoli, seu successores eorundem mittebant Prædicatores per Prouincias, ij Archiepiscopi nominabantur; & illa missio largitio pallij erat, quod à collo dependens humilitatem Domini significat, dicentis Ioan. 28. *Misit me Pater, & ego mitto vos*. Rupert. Abb. de Diuin. Offic. lib. 1. cap. 27. vt etiam qui ad particulares ciuitates destinabantur, Episcopi dicebantur.

His tantum personis, quibus est traditum Pallium, competit eiusdem vsus, nec permissum est alteri, etiã successori, illud accommodare. cap. ad hæc, de auctorit. & vsu Pallij: sed cum illo sunt sepeliendi, qui illud receperunt; volunt Canonistæ in cap. ad hæc, & cap. gratum, de postulat. Prælat. Solum in Missis Pontificalibus, non autem in Processionibus extra Ecclesiam, nisi in solemnioribus ex Priuilegio. D.Greg. reg. epist. 51. lib. 4. epist. 76. lib. 7. Nec extra iurisdictionem vtitur Pallio Archiepiscopus, nisi ex priuilegio speciali, seu de licentia illius, cui D competit iurisdictio. cap. cum super, & cap. ex tuarum, de auctor. & vsu Pallij.

Alcuinus de Diuin. Offic. cap. Quid significent vestimenta? inquit; *Pallium Archiepiscoporum super omnia indumenta est vt lamina in fronte Pontificis; sicuti est discretio inter Archiepiscopum, & in eius Suffraganeos*. Ac etiam significat Torquem, quem solebant legitimè, certantes accipere. Amalarius vult etiam indicare excellentiam omnium virtutum, & maxime Pastoralem vigilantiam, quæ in Archiepiscopis clarescere debent, vt in Prouerb. cap. 1. *Audi disciplinam Patris, & ne dimittas legem Matris tuæ; vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo*. & de hoc D.Greg. lib. 7. regist. epist. 112. can. rationis ordo dist. 100.

Signaculum Crucis purpureo colore in Pallio expressum sentit Rabanus Maurus de instit. Cleric. lib. 1. cap. 23. Quod indutus Pontifex à tergo & pectore

Crucem

Crucem habeat, suaque mente piè & dignè de Passione Redemptoris cogitet; ac populo, pro quo Dominum deprecatur, Redemptionis suæ signaculum demonstret; vt cum Apostolo possit dicere: *Mihi absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri IESV CHRISTI, per quem mihi Mundus crucifixus est, & ego Mundo.* A

Demum Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 136. ad Hermin. quem refert Baronius ad ann. 336. vbi Spondan. num. 17. in fine, inquit, Pallium ex lana, non ex lino contextum esse, & Pontificum humeris imponi solitum; quoniam ouis illius, quam Dominus aberrantem quæsiuit, inuentamque humeris suis substulit, pellem designet, Episcopum enim, qui Christi typum gerit ipsius munere fungi, atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendere, se boni ac magni Pastoris imitatorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.

Faldistorium. Functionibus episcopalibus inseruit etiam *Faldistorium*, nempè sedes portatilis, & amouibilis; dum suam auctoritatem & ordinem exercent; symbolum est dominij & dignitatis, ex S. Epiphan. contra hæreses. Rupertus Abbas in cap. 12. Apocal. Hinc S. Petrus epist. 1. inquit, *Regale Sacerdotium*; promissum Dauid sub figura filij Salomonis, vt in psalm. 88. *Et ædificabo in generationem & generationem sedem tuam.* B

Denotat quoque Sedes obsequium debitum à subditis erga Prælatos: hinc Iob cap. 39. *In platea parabant cathedram mihi.* & in Ecclesiast. cap. 7. *Noli quærere Cathedram honoris:* & propterea, nisi dignos ad huiusmodi gradus esse promouendos, psalm. 106. *Exaltent eum in Ecclesia plebis, & in Cathedra Seniorum laudent eum.* Indicat præterea Sedes auctoritatem iudicandi, Matth. cap. 14. *Sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* Et idem Saluator noster indicans supremam suam potestatem in extremo Iudicio ex Matth. cap. 25. *Sedebit super sedem maiestatis suæ.* Nec minus absque mysterio est, quòd hæc Episcoporum sedes non habeat ab vllo latere fulcimentum aliquod; cùm inde inferatur, totalem dependentiam ecclesiasticæ iurisdictionis non ab humana auctoritate, sed solum à Christi Diuina; cui absolutum Vniuersi Imperium collatum fuit, ex Matth. 26. *Data est mihi potestas in Cælo, & in terra:* quam postea Petro, & successoribus omnibus communicauit, vt in his verbis. *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cælis &c.* Quamuis Episcopis limitatè in propria tantum Diœcesi, vt in cap. præcipimus 16. quæst. 1. & cap. licet quæst. 3. Vlterius Cathedra indicat doctrinam sacram, & legis Diuinæ cognitionem. vt voluit Diuus Greg. epist. 24. lib. 1. & Rupertus Abbas in cap. 8. Ioan. Et propterea dixit Christus in cap. 23. apud Matth. *Super Cathedram Moysis sedebunt Scribæ & Pharisæi: quæcunque dixerint vobis seruate & facite.* Cuius desiderio æstuans Dauid in psalm. inquit: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.* C

Flabella. Addimus etiam inter Episcoporum supellectilia etiam *Flabella*, quibus modo inter Latinos solum Romanus Pontifex vtitur, quæ adhibebant priscis temporibus omnes Episcopi, & Græci potissimum, vt in Missa S. Basilij scribunt sanctus Germanus in Theoria, Genebrard. tom. 6. Bibliæ SS. Patrum, & sanctus Clemens Constit. Apost. lib. 8. cap. 18. vult ea instituta fuisse à S. Iacobo Apost. his verbis, *Duo Diaconi ex vtraque parte Altaris teneant flabella ex tenuissimis membranis, aut ex pennis Pauonis, aut ex linteo; vt parua animalia volantia abigant, ne in calicem incidant.* D. Hieron. epist. 7. ad Marcellum vult illa Continentiam indicare ibi. *Quod offertis muscaria paruis animalibus euentilandis; elegans significatio est, debere luxuriam cito restringere.* S. Idelbertus Episcopus Cœnomanensis; vult vt per ea expellantur è corde celebrantis omnes cogitationes vanæ his verbis. *Dum flabello descendentes super sacrificia muscas abegeris, à sacrificantis mente superuenientium incursus tentationum Catholicæ fidei ventilabro exturbare oportebit. Mille sunt occursantium panthasmata cogitationum, mille Diaboli suggestiones, mille mortalium tentationes animarum.* & infra. *Talium portenta muscarum Patriarcha Abraham pro pulsanda præsignauit, cum a Sacrificijs aues abegit inturbantes.* Demum, quo ad ea flabella, quæ realem Christi præsentiam cooperiunt in sacrificio sub speciebus panis & vini: vult S. Germanus, ea esse symbola alarum Cherubim, quibus coo- D

perie-

A periebant faciem, & pedes maiestatis Dei apud Isaiam cap. 6. *Seraphim stabant: sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant.*

Non absonum etiam loqui de indumento, quo vtuntur Episcopi, ac etiam Canonici in Choro, processionibus, & alijs functionibus, quod Itali nominant *Cappa*, colore violaceo vt plurimum, & pelle alba; quæ eminentem Sacerdotis dignitatem denotat, vt aduertit Rupertus Abbas in cap. 1. Apoc. vbi Christus tanquam Sacerdos simili veste Ioanni apparuit. Prolixitas eius vestis denotat permanentem Sacerdotis auctoritatem in Ecclesia militante vsque ad finem mundi; vt in Psalm. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Defertur hæc vestis Episcoporum cincta & implicata circa brachium, ad indicandum quod iurisdictio Ecclesiastica non propaletur nisi in necessitatibus ad Dei honorem, & animarum salutem: Siquidem in scripturis sacris pro Brachio auctoritas Sacerdotalis intelligitur, vt apud Malach. cap. 2. *Ecce ego proijciam à vobis brachium.* Et Heli Sacerdoti dixit Deus 1. Reg. cap. 2. *Præcidam Brachium* B *tuum*; & aduertit Origen. Hom. 3. in Leuit. De Cappa.

Pelles in dicta Cappa circa collum & pectus Episcopi indicant Sacerdotibus quamuis supremis, etiam se peccatores esse, & peccatis subditos; vt aduertit D. August. contra Mendac. cap. 10. quoniam ex pellibus peccata denotantur, quibus Iacob collum & manus cooperuit, quando simulauit se esse Esau fratrem suum primogenitum. Indicant & pelles Episcopo, se mortalem esse, vt voluit Origen. siquidem in Genes. cap. 3. Primi Parentes post peccatum à Deo huiusmodi pellibus mortuorum animalium induti, vt memores mortis essent; vt inquit Apost. ad Hebr. cap. 7. *Et alij quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere*: Et ex his vana Prælatorum existimatio deprimitur.

Alter habitus, quo Sacerdotes & Episcopi potissimum in publicis Ecclesiæ functionibus vtuntur, quod simile videtur habitui Pontificio legis Mosaicæ, nempè Superhumerali Aaronis, quod præceptorum obseruantiam denotat: vnde D. Hieron. ad Fabiolam. *Ante Superhumerale, post Rationale; prius facimus, postea docemus*: Similis est etiam Rationali. vnde Origen. monens Pontifices de C præcepto prædicandi verbum Dei, inquit. *Imposuit super eum Rationale, quia non sufficit Pontificem habere scientiam, scire omnem rationem, nisi possit populo manifestare quod nouit, & respondere poscenti se de fide, & veritate.* Assimilatur etiam vesti hyacinthinæ, quæ denotat Episcopo excellentiam doctrinæ cum exercitio virtutum; hinc Hieron. ad Fabiolam inquit: *In Tunica hyacinthina tanta debet esse Pontificis scientia, vt quicquid agit, quicquid loquitur, doctrina sit: nec sine tintinnabulis, coloribus diuersis, gemmis, floribus virtutum; nec in Ecclesiam ingredietur, nec Pontifex est.* Pluuiale.

Eius nominis *Pluuialis* Etymologia ex Arnob. in Psal. 146. & Ambros. serm. 38. videtur indicare, quod sicut pluuiæ denotant passiones, & dolores Christi, ac etiam Ecclesiæ persecutiones, quibus comp letis, canit Ecclesia in cap. 2. Cant. *Iam hiems transijt, imber abijt & recessit*, &c. Sic quoque Pluuiale instar Grabati significat sufferentiam pluuiarum & tempestatum ac etiam tentationibus resi-D stit; ex Apost. 2. Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, &c.*

De Aqua benedicta, ac etiam de Pane benedicto. Cap. XXXVI.

Religiosum hunc Ritũ Aquæ benedictæ manifestauit Deus in Exod. cap. 30. his verbis. *Lauabunt Aaron & filij eius manus suas & pedes, quando ingressuri sunt Tabernaculum testamenti, & quando accessuri sunt ad Altare.* Legimus

præterea in Numer. cap. 19. verſ. 9. ritum. quem Deus tradidit Moyſi, vt aqua ad purificationem inſeruiret. & quamuis ſubſtantia illius myſterij principaliter referatur ad ſanguinem Agni immaculati, & ad effectus Paſſionis eiuſdem; reſpiciebant etiam ritus & ceremoniæ prædictæ purificationis aquam benedictam, quæ locum illius habet, vt videtur indicare Apoſtolus ibi: *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & ſanguis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis; quantomagis ſanguis Chriſti* Etenim ſicut populus ille prior legalibus inſtitutis deſeruiens ſanguine luſtrabatur, vt in libro Exod. cap. 12. & 14. Ita nouus Chriſtianorum populus baptiſmi ſacramento renatus, dignè aqua benedicta aſpergitur; vt ſicut ſanguis Agni in poſtibus ad repellendum percuſſorem ponebatur, ita Myſterium Aquæ corpora & loca muniat renatorum. Ita Vvalfridus de reb. Eccleſ. cap. 29.

De Aqua benedictione. Cuius elementi benedictionem S. Baſilius retulit tacitæ cuidam traditioni, vt in libr. de Spiritu ſancto cap. 27. ibi: *Conſecramus Aquam Baptiſmatis, & Oleum vnctionis, ex quibus ſcriptis? non ne à tacita ſecretaque traditione?* Et S. Clemens conſtit. Apoſt. lib. 7. cap. 43. refert formam illius benedictionis his verbis. *Ipſum igitur nunc quoque inuocet Sacerdos à baptiſmo, & dicat: Deſcende de Cælo, & ſanctifica hanc aquam, da ei gratiam, & virtutem; vt qui baptizatur ſecundum mandatum Chriſti tui, cum eo crucifigatur, &c.* Quam Aquam deinde Alexander Primus Rom. Pont. ſolemniter præcepit benedici; vt in epiſt. ad omnes orthodoxos, & refert Gratianus de conſecrat diſtinct. 3. can. Aquam, his verbis. *Aquam conſperſam ſale benedicimus, vt ea cuncti aſperſi ſanctificentur, & purificentur: quod & omnibus Sacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi cinis Vitulæ aſperſus ſanguine Populũ ſanctificabat atque mũdabat; multo magis aqua ſale aſperſa, diuiniſque precibus ſacrata Populum ſanctificat atque mundat &c.* Quem ritum etiam inquit Concilium Moguntinum cap. 39. *Veterem morem in Eccleſia ſequimur, dum Sal, Aquam, & cæteras quaſdam res in vſum fidelium præparamus: quem morem præcipimus obſeruari.* Et quod omnes Parochiani Miſſarum ſolemnia tenerentur ſingulis diebus Dominicis hanc Aquam benedicere, Burcard. lib. 2. cap. 12. refert Canonem Concilij Nanetenſis his verbis: *Omnibus diebus Dominicis vnuſquiſque Presbyter in ſua* Eccleſia *ante Miſſarum ſolemnia Aquam benedictam faciat in Vaſe nitido tanto myſterio conuenienti, de qua Populus intrans Eccleſiam aſpergatur.* Quod etiam innuit antiquum Sacerdotale Romanum p. 2. cap. 2. vt etiam explicat Micrologus de Eccleſ. obſeruat. cap. 46.

Sal additur Aquæ, quod à Gentilibus etiam ſeruatum in eorum ſuperſtitioſis ritibus, ex Cicer. de Diuinat. Plin. lib. 12. cap. 18. Ouid. Metamorph. lib. 9. Virg. Eglog. 8. quod clarius præcepit Deus in lege Moyſis Leuitic. cap. 2. *Quicquid obtuleris ſacrificij, ſale condies: in omni oblatione tua offeres Sal.* Et in Numer. cap. 18. *Pactum ſalis eſt ſempiternum.* Et propterea Apoſtoli & Prædicatores Euangelici denotantur per Sal: vt eorum doctrina præſeruentur homines ab Idololatria, & à tenebris ignorantiæ Diuinarum rerum: & hinc Chriſtus Dominus inquit. *Vos eſtis Sal terræ.* Denotat etiam gratiam ſancti Spiritus apud Marc. cap. 9. *Habetis in vobis Sal:* & ad Coloſſ. cap. 4. *Sermo veſter Sale ſit conditus.*

Hæc igitur Aqua Sale miſta benedicitur orationibus præſcriptis per ſacros Ritus: quæ benedictio vti forma confert ſanctitatem, efficaciam, & diuinam virtutem materiæ prædictæ vt docet Ambroſ. de his qui initiantur cap. 3. *Aqua ſine prædicatione Dominicæ Crucis ad nullos vſus futuræ ſalutis eſt. cum vero fuerit ſalutaris Crucis Myſterio conſecrata; tunc ad vſum ſpiritualis lauacri, & ſalutaris poculi temperatur. Sicuti ergo in illum fontem Mara Moyſes miſit lignum: ita & in hunc fontem Sacerdos prædicationem Dominicæ Crucis miſit, & aqua fit dulcis per gratiam.* & D. Auguſt. in lib. Homiliar. 50. homil. 27. inquit: *Quia Baptiſmus, id eſt ſalutis aqua, non eſt ſalutis, niſi nomine Chriſti conſecrata, qui pro nobis ſanguinem fudit; Cruce ipſius Aqua ſignatur.* Etenim hæc benedictio, ſicuti & omnes aliæ, Crucis ſigno & orationibus præciſis formantur, vt in Epiſt. 1. ad Timot. cap. 4. *Omnis creatura ſanctificatur per Verbum Dei.* Quamuis Eccleſia Sancta

A Sancta non intendat tam arcte in prolatione dictorum verborum astringere, vt sanctificationem impediat. D. August. lib. 6. de Baptismo contra Donatist. c. 25. ibi, *Si non sanctificatur Aqua, cum aliqua erroris verba per imperitiam precator effudit; multi non solum mali, sed etiam boni fratres in ipsa Ecclesia non sanctificant aquam &c. Multorum enim preces emendantur quotidie, si doctioribus fuerint recitata*. Sic etiam docet D. Thom. in 3. p. quæst. 78. ad 2. & 5. Alensis & alij.

Priscis temporibus hæc Aquæ benedictio ab Episcopis, & in eorundem absentia a Sacerdotibus fieri solebat; dein per Alexandrum Papam & Concilium Nanettense omnibus Sacerdotibus permissa hæc benedictio; excepta tamen Aqua Baptismali, ac illa, quæ in consecrandis, & reconciliandis Ecclesijs est solita; quæ benedicuntur habitibus, & ceremonijs Pontificalibus, vt in cap. proposuisti, & in cap. aqua, de consecrat. Eccles. & ibi notatur per Canonistas. *Minister.*

Vsus huius Aquæ benedictæ est circa ferè alias omnes benedictiones, & maximè in his directis ad Diuinum cultum, vtpotè Vestibus, Corporalibus, Candelis, Ramis Oliuarum, vt etiam benedicuntur Domus, Armenta, Pascua, Cibaria, & similia; & propterea in priuatis domibus ad omne beneplacitum seruatur. Vt decreuit Concilium Nanettense his verbis. *Omnibus diebus Dominicis vnusquisque Presbyter in sua Ecclesia ante Missarum solemnia aquam benedictam faciat, & atrium eiusdem Ecclesiæ cum Crucibus circumeundo similiter aspergat, & pro animabus ibidem quiescentibus oret; & qui voluerit in vasculis suis accipiat ex ipsa Aqua, & per mansiones, & agros, & vineas, super pecora quoque, atque super pabula eorum, necnon super cibos, & potum suum aspergat*. In quorum vsibus consueuere etiam prisci fideles vti aqua baptismali, ante tamen quàm sacrum Chrisma infunderetur, vt in can. in sabbato, de consecrat. dist. 4. & legitur in Capitularibus Caroli Magni, Ludouici, & Lotharij Impp. lib. 6. cap. 77. ibi. *In sabato sancto Paschæ, vel Pentecostes, si quis velit Aquam consecratam ad aspersionem in domo sua recipere, ante Chrismatis infusionem accipiat*. *De vsu Aquæ benedictæ.*

B

Qua ratione vsu venit, vt Aqua sanctificata in ipso ingressu Ecclesiarum ad leuium sordium expiationem à fidelibus sit exposita, sicuti etiam in priuatis domibus ponebatur, vt refert Card. Baron. ad ann. 57. vbi Spond. n. 33. & idem Baron. ann. 132. vbi Spondan. n. 2. Quod etiam fit manifestum, quoniam in Templo Hierosolymitano etiam ad emundationem positum fuit labrum æneum, quo Sacerdotes manus, pedesque ante ingressum lauarent. Ita etiam præ Ecclesiarum foribus construi solitos fontes aquæ communis ad purificationem, & ad manus, ac facies quorumcunque abluendas, sordesque corporis abstergendas: quoniam naturalis quidam instinctus docet, non nisi puros ad Deum homines accedere debere: & inde euenit quod non solum Christiani & Iudæi, sed & ipsi quoque Gentiles ante adorationem se Aqua mundarent, vt refert Gyraldus de Dijs Gentium Syntagm. 17. Cælius Rodigin. lib. 12. lect. Antiq. cap. 1. ex Baron. & Spond. supra citatis. Et hoc indicabat Lex illa 12. Tabul. *Ad Diuos caste adeunto*. Hinc Tullius 1. de legibus. *Aspersione Aquæ corpoream labem tolli, castimoniamque præstari*. Et de hoc Gentilium ritu refert Ouid. lib. 9. Metamorph. Alcmæonem se Aqua purgasse. Item Virgil. 6. AEneid. *Vsus apud Ethnicos.*

C

D

Idem ter socios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo felicis Oliuæ.

Hanc eandem Aquæ lotionem maximè apud Turcas consuetam antè execrandas eorum preces pseudo-Prophetæ Maometho.

Ex hac Aquæ lotione seu aspersione indicatur fideli Christi seruo, qualis debeat esse cor eius in conspectu Domini, vt per Isaiam cap. 1. *Laua à malitia cor meum*. Quod Sacramento pœnitentiæ, vel saltem contritione offensarum peragitur; & talis est hyssopus amara herba, qua Dauid orat se purgari in Psal. 50. *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor*. De quo maxime Sacerdotes, & ministri Ecclesiæ admonentur per Isaiam cap. 52. vers. 11. *Mundamini, qui fertis vasa Domini*: Et in eorundem persona Apóst. 2. Corinth. 7. *Mundemus nos ab omnibus inquinamentis nostris*. Et quod *Quid denotet hæc aspersio.*

Aqua baptiſmi per virtutem ſanguinis Chriſti mundauerit nos Deus, vt per Ezechielem: *Laui aqua, & mundaui*. Et hoc idem refert Iuo Carnotenſis de rebus Eccleſ. ſerm. de Benedictione. Et in Veteri Teſtamento ſicuti niſi lotus Templum quis ingrediebatur, Exod. 30. ſic nos ne illota mente in Eccleſiam introeamus: & ſi ſordida mens aut conſcientia fuerit, valde timeamus. A

Effectus. Inter effectus huius ſancti Inſtituti, Primus eſt, vt Anima mundetur à maculis venialium peccatorum, vt declarat Alexander Pont. in can. aquam de conſecr. diſtinct. 3. vbi Canoniſtæ. Et quamuis multi velint hoc contingere ex opere operantis; eſt quoque ſatis probata opinio, id fieri ex opere operato, ex relatis per Gregor. de Valentia tom. 4. diſp. 7. quæſt. 4.

Secundo inſeruit ad effugandos Dæmones, & incantationes, vt in dicto cap. aquam, de conſecr. diſtinct. 3. Epiphan. Hæreſ. 30. Theodoret. hiſt. Eccleſ. l. 5. c. 21. ibi. *Qua re confecta Dæmon aquæ aſperſæ vim non ferens, penitus aufugit*. Et Greg. Magnus ſcribit Auguſtino in Anglia Epiſcopo lib. 9. Regiſt. cap. 72. *Ne ſana Idolorum deſtruantur, ſed aqua benedicta aſpergantur*. & Cyprian. Arelaten. in vita Cæſarei cap. 19. ibi: *Orat igitur ſanctum Cæſareum, vt ſuis precibus eas mali Dæmonis iniurias à ſe auertat. Venit ad eius domum vir beatus, eamque ſanctificaturus, benedicta aqua conſpergitur; moxque adeo omnis illa vexatio profligata eſt, vt deinceps nil huiuſmodi acciderit*. B

Inſeruit etiam Aqua benedicta Corporis ſanitati, & ad alia ſimilia incidentia; vt de tali effectu exoratur Deus in illius benedictione à ſacris Ritibus inſtituta; quod plurimis miraculis confirmatur. & D. Gregor. lib. 1. Dialog. cap. 10. refert de quodam Gotho, qui Aqua ſancta aſperſus à B. Fortunato, ſtatim ab incurabili, & graui infirmitate ſanatus. & S. Bernard. in vita S. Malachiæ teſtatur fœminam ab illo hac benedicta Aqua ſanatam ex vlcere in mammilla: ac etiam ab eodem alteram fœminam morti proximam propter difficultatem pariendi, ſtatim eadem aqua partum edidiſſe. De S. Brigida, vt in eius vita lib. 4. cap. 4. eodem medicamine pluribus leproſis, & paraliticis ſanitatem reddidiſſe: Ac etiam refert Card. Baron. in anno 944. vbi Spondan. n. 5. de igneis globis in Germania per aerem volitantibus, qui Crucibus appoſitis cum benedictione & Aqua benedicta repellebantur: & apud Iapones, & in alijs Regnis Indorum, etiam hodiernis temporibus vtuntur fideles hac eadem Aqua ad omnes infirmitates, & maximè pro antidoto contra venena. C

Ex prædictis aſſeramus, quod Aqua vti elementum non purget animas noſtras à ſordibus; immo in ſanguine Chriſti (in quo eſt noſtra ſalus) eaſdem emundari hac benedicta Aqua, de qua etiam loquebatur Chriſtus ad Samaritanam. ſicuti nec etiam Diabolus reformidat elementum vti tale, ſed benedictionem & preces Eccleſiæ, quas recipit Deus, dum illi ſupplicatur, vt deleat peccatum, & liberet a malis, qui illa benedicta Aqua irrigantur: vnde Tertullian. lib. de Baptiſm. cap. 4. inquit. *Superuenit enim Spiritus ſanctus de Cælis, & aquis ſupereſt, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ vim ſanctificandi combibunt*. Inde etiam obſeruandum, hanc Aquam benedictam non eſſe ſacramentum, ſed quid ſacramentale contra Dæmones, & peccata venialia; ex D. Thom. ad 4. ſentent. diſt. 12. & 3. p. quæſt. 65. art. 1. ad. 6. & quæſt. 71. art. 2. ad 3. & quæſt. 87. art. 3. & plenè Turrecremata de Aqua benedicta cap. 5. 6. & 7. D

De Pane benedicto.

Quod vero ad Panem benedictum attinet, quem Græci appellant Eulogia, & de quo nos diximus ſupra cap. 21. de Communione per Eulogias: fuit talis vſus ſatis frequens apud Priſcos fideles; Præbebatur enim ille Catechumenis, qui non participabant de Euchariſtica menſa: Poſtea etiam Baptizatis conferebatur, qui ad communionem Dominicam non eſſent diſpoſiti; cum hoc eſſet ſymbolum fraternæ charitatis. Propterea Eccleſia vnicum ſolum Panem facere ſolebat, vt denotaret vnicum corpus myſticū à Chriſto vnico capite dependens,

A vt ad communionem ſpiritualem inuitarentur: & ad Sacramentalem diſponerentur, vt diſertè exprimitur à D. Auguſtino lib.2. de peccatorum merit. & remiſs. vbi docet quod Benedictus Panis quamuis non ſit Corpus Chriſti, ſanctus eſt tamen, ſanctior quam cibi, quibus alimur; & ſacramentale ſanctificatum per verbum Dei, vt inquit Apoſtolus 1. Timoth. cap.4. ibi, *Omnis Creatura Dei bona eſt, & nihil rei jciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem*. Ad quæ verba etiam refertur ſanctificatio olei, & conſecratio Chriſmatis, vt refert S. Cyrillus Hieroſolym. Cathecheſ. 33. Hierarchicæ inſtructionis: & de quibus nos infra. Et de prædicto pane benedicto præter cæteros latè refert Durant. de Ritibus Eccleſ. lib.2. cap.58. per totum.

De Benedictione, & vſu Olei ſanctiſsimi Chriſmatis. Cap. XXXVII.

B

QVamuis Antiqui, & recentiores Hæretici abhorreant ab vſu huius ſanctæ Vnctionis: hic tamen Ritus primo deſumptus à priſtina vnctione, qua vngi in Sacerdotium & Regnum Priſci ſolebant: vnde ex Dei præcepto ad Moyſen Exod. cap.30. *Aaron, & filios eius vnges, ſanctificabiſque eos, vt ſacerdotio fungantur mihi: filijs quoque Iſrael dices: Hoc oleum vnctionis ſanctum erit mihi in generationes veſtras: caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compoſitionem eius non facies aliud, quia ſanctificatum eſt*. *Sacerdotes & reges vncti in lege ſcripta.*

Oleum, quo vngebantur Reges per Prophetas, vt Regni gubernacula tenerent, non erat ſanctum; & tamen legitur 1. Reg. cap. 10. *Tulit enim Samuel lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius* (nempe Saulis) *& deoſculatus eſt eum, & ait, Ecce vnxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in Principem*: & infra idem Propheta imperante Deo vnxit Dauid, vt in cap.16. *Surge & vnge eum, ipſe eſt enim: tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius, & directus eſt Spiritus Domini a die illa in Dauid*.

C Et apud Marcum cap.6. fit mentio de oleo, quo Apoſtoli vngebant ægrotos, & energumenos, qui ſanabantur. & S. Iacobus in ſua epiſt. loquitur de ſacro Oleo Infirmorum, de quo nos ſupra cap.32. quod inſeruit ſaluti animæ & corporis. *Vnctio olei in lege gratiæ.*

Circa prædictam Olei Vnctionem in Concilio Melden. cap.1. apud Bruchar. lib.4. cap. 75. & Iuonem parte prima cap. 268. conſtitutum eſt, tres ampullas a Presbytero quinta feria in Cœna Domini deferri; vnam ad oleum Catechumenorum, alteram ad Chriſma, tertiam ad oleum Infirmorum. Duplex quippe erat oleum: alterum, quod oleo & balſamo etiam nunc conficitur, idque Principale appellatur. Eo autem vnguntur qui baptizantur in vertice: Illi etiam qui confirmantur in fronte: denique qui ordinantur. Alterum vero eſt ſimplex oleum ab Epiſcopo conſecratum, quo vnguntur Catechumeni in pectore, & ſcapulis, & in fronte antequam abluantur: infirmi quoque & energumeni eodem oleo vnguntur. Planè etſi χρῖσμα apud Græcos vnctionem generaliter, ſeu quodlibet vnguenti genus ſignificet, vt docent Auguſt. tract. 33. in Ioann. & ſerm.47. de Verbis Domini. Raban. Maur. lib.1. Inſtitut. Clericorum cap.30. Vnde Chriſtus à chriſmate, vel potius chriſma a Chriſto; Nihilominus ſancti Patres communi conſuetudine ad illam vnctionem, quæ ex oleo, & balſamo ſolemni Epiſcopi conſecratione conficitur, accómodarunt: illudque chriſma Principale appellat Ordo Romanus. Chriſma Principale conficitur ex oleo & balſamo; quibus Regiæ & ſacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem, vt refert S. Cyprianus: & nos diximus ſupra in cap. 23. Vt etiam de oleo Extremæ vnctionis vidimus plura in cap. 32.

D

De prædicto Chriſmatis oleo, ſeu quia refertur ad benedictionem, ſeu ad vſum eiuſdem: Clemens Romanus Conſtit. Apoſtol. lib.7. cap.23. inquit. *Vnges eum*

eum prius oleo sancto, deinde baptizabis aqua, postremo consignabis vnguento: vt vnctio sit participatio Spiritus, aqua sit symbolum mortis, vnguentum sigillum pactionum: sin autem non fuerit oleum, neque vnguentum Chrismatis, satis erit aqua ad vnctionem, tum ad sigillum. Et D. Dionys. Eccles. Hierarch. cap. 2. latè refert de vnctione, quæ præcedebat ablutionem, ac de ritu benedicendi precibus aquam Baptisterij. A

S. Iustinus in Dialog. contra Triphonem ait: Chrisma est oleum exultationis, quo Filius Dei fuit vnctus secundum Prophetam, vt his verbis: *Non minus quoque Chrisma, & vnguentum omne, siue olei, siue aloes, siue aliarum ex vnguentorum compositione vnctionum, huius fuisse itidem ostendimus: Verbo dicente, Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis supra consortes tuos.* Et idem Iustinus in respons. quæst. 137. refert nos Chrismate Christianos appellatos, & per hanc vnctionem nos attestari sepulturam peccati, cui nos morimur in baptismo his verbis. *Cæterum veteri oleo inungimur, vt Christi vtique simus: vnguento autem ad recordationem eius, qui vnctionem sepulturam suam reputauit.*

Et S. Cyrillus Hierosolym. mysticè instruens baptizatos Cateches. Mystag. initio inquit. *Deinde vero iam exuti, exorcizato oleo à summis capillis ad infimos vsque peruncti estis, & participes effecti fructiferæ illius oleæ Iesu Christi: excisi enim estis ex oleastro, in oleam fructiferam inserti stis, & pinguedinis illius oleæ quisque vestrum particeps effectus. Illud ergo exorcizatum oleum symbolum est pinguedinis Christi nobiscum communicatæ, & quod omne vestigium diabolicæ operationis in nobis deletum sit.* B

Vnctio corporalis effectus spiritualis.

Et Tertullian. lib. de Baptism. cap. 7. postquam ostendisset antiquitatem vnctionis per Sacerdotem, & Leuitas; sicut & verbum Christus, hoc est vnctus, ex quo Deus Pater vnxerat eum in qualitate regis & sacerdotis: addit, quod vnctio sit Corporalis, sed effectus spiritualis, his verbis. *Sic in nobis carnaliter currit vnctio, sed spiritualiter proficit, quomodo & ipsius Baptismi carnalis actus, quod in aqua mergimur: spirituali effectus, quod delictis liberemur:* Vt etiam idem refert lib. de resurrect. Carnis cap. 8. *Sed & caro abluitur, vt & anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur.* & habetur in Annal. Eccles. tom 13. Raynaldo auctore anno 1204. n. 39. C

Et S. August. tract. 3. in 1. cap. Ioan. inquit. *Vnctio spiritualis ipse Spiritus sanctus est, cuius Sacramentum est in vnctione visibili.* & paulo post. *Vnctionis Sacramentum est virtus ipsa inuisibilis: vnctio visibilis Spiritus sanctus.* Etenim dum vnctio carnaliter fit, spiritualiter etiam proficit: quomodo & ipsa baptismi gratia visibilis actus est, quod in aqua mergimur; sed spiritualis effectus, quod à peccatis mundemur.

Olei natura operationem Spiritus sancti repræsentat.

Quod autem olei natura Spiritus Sancti in nobis operationem repræsentet: etenim vt illud ardens illuminat, & medicans sanat, & aquis infusum proficuas illas reddit: hoc bene gratiam Spiritus sancti demonstrat. Ipse enim flamma charitatis, & splendor sapientiæ animas illustrat. Ipse medicamine clementiæ suæ per veniam peccatorum vulnera sanat. Ipse admixtione virtutis suæ aquas baptismi ad effugandas peccatorum tenebras veraciter illustrat, vt latè Rabanus Maurus de instit. Cleric. cap. 30. Rupert. Abb. de Diuin offic. lib. 5. cap. 16. D

S. Cyprianus Epist. 70. quæ est 12. lib. 1. inquit: *Accipis autem mysterium, hoc est, vnguentum supra caput, quia sensus sapientiæ in capite eius, vt Salomon ait.* Conficitur etiam Chrisma ex oleo, & balsamo mystica ratione: quoniam per oleum nitor conscientiæ designatur, vt in decem virginibus cum lampadibus: per Balsamum exprimitur odor famæ: vt dicitur: *Sicut Balsamum aromatizans odorem dedi.* vt in Annal. Eccles. tom 13. Raynaldo auctore anno 1204. n. 40.

Vncti ad luctandum.

S. August. tract. 33. in Ioannem refert Christum sic appellatum ab vnctione; & quod nos simus vncti ad luctandum cum Dæmone his verbis. *Christi nomen à Chrismate dictum est, Latinè vnctio nuncupatur: Ideo autem nos vnxit Christus, quia luctatores contra Diabolum fecit.* Et idem tract. 3. in primum Ioan. *Vnctio spiritualis*

A *ritualis ipse Spiritus est, cuius Sacramentum est in vnctione visibili.* & paulo post *Vnctionis sacramentum est virtus ipsa inuisibilis, vnctio visibilis Spiritus sanctus.*

Et in eodem themate, quod hæc vnctio applicetur ijs, qui recepturi sunt Baptismum, vt cum inimico valeant luctare, S. Chrysost. hom 6. cap. 2. ad Coloss. his verbis. *Inungitur Baptizandus more Athletarum, qui stadium iam ingressuri sunt.*

Hocipsum refert etiam Ambrosius lib. 1. de sacram. cap. 2. *Vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius seculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina.*

Chrismate vngi debet Episcopus non tam in corpore, quam in corde; vt & interius habeat nitorem conscientiæ quo ad Deum, & exterius habeat odorem famæ quantum ad proximum. Hoc vnguento caput, & manus Episcopi consecratur: per caput enim mens intelligitur: per manus opera designantur. Caput etiam inungitur propter auctoritatem & dignitatem, manus propter ministerium & officium. *Vnctionum discrimina & mysteria.*

B In veteri Testamento non solum vngebatur Sacerdos, sed & Rex & Propheta; vt in lib. Regum præcepit Deus. Principis vnctio a capite ad brachium deinde est translata, vel in humero seu armo, in quibus principatus est rectè designatus: vt legitur: *Factus est principatus super humerum eius.* In capite vero Pontificis sacramentalis est delibutio conseruata, quia personam capitis in Pontificali officio repræsentat. Vnde ostenditur differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem.

Vnguntur etiam omnes Christiani bis ante baptismum, sed oleo benedicto, primum in pectore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum, sed Chrismate sacro, primum in vertice, demum in fronte. In pectore namque vngitur baptizandus, vt per Spiritus sancti donum abijciat errorem, & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia *Iustus ex fide viuit:* Inter scapulas baptizandus inungitur, vt per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est: & per operis
C exercitium sit fortitudo laborum in scapulis. In vertice baptizatus inungitur, vt sit paratus omni poscenti de fide reddere rationem; quia in vertice, qui est suprema pars capitis, intelligitur ratio. In fronte vngitur Baptizatus, vt liberè confiteatur quod credit, quia *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

Ante Baptismum inungitur Oleo benedicto, post Baptismum Chrismate sacro, quia Chrisma soli competit Christiano, quia a Christo Christiani dicuntur, tanquam vncti deriuantur ab vncto.

Per Frontis Chrismationem, manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio, quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur: vnde cum cæteras vnctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre; quia de solis Apostolis legitur (quoniam vicarij sunt Episcopi) quod per manus impositionem dabant Spiritum sanctum; vt legitur in Actibus Apostolorum; cuius aduentus per vnctionis mysterium designatur.

D Vnguntur præterea ex Ritu Ecclesiæ, cum consecratur Altare, cum Dedicatur Templum, & cum benedicitur Calix, non solum ex mandato legis diuinæ, verum etiam exemplo beati Syluestri, qui cùm consecrabat Altare, illud perungebat Chrismate. Vnde non iudaizat Ecclesia, cum vnctionis celebrat sacramentum, sicuti aliqui mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei nouere virtutem. De his omnibus latè ex Diplomate Innocentij III. vt in Annalibus Ecclesiasticis tom. 13. anno 1204. n. 39. 40. 41. & 42. Raynaldo auctore.

Apostoli oleo vtebantur in redintegrationem Infirmorum, vt diximus. Apostolici viri consignatione Neophytorum; quapropter non sine peccato potest à nobis dimitti, quod eorum auctoritas consecrauit, refert Amalar. de Eccl. offic. lib. 1. cap. 12. & quod Hæretici ad gremium Eccl. redeuntes sacro Chrismate vngerentur, quoniam in baptismo non fuissent vncti. Theodoret. lib. 3. Hæretic. *Apostoli, & viri Apostolici hac vnctione vsi.*

tic. fabul. de Nouato, inquit. *Quocirca etiam eos, qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ coniunguntur, benedicti Patres vngi iusserunt.* Oleo Presbyterorum manus vnguntur, vt mundæ sint ad offerendam hostiam, & largæ ad cætera officia pietatis, Amalarius lib. 2. cap. 13. Sicuti etiam eodem oleo caput Episcoporum perfunditur, vt per gratiam Spiritus sancti consecratio perficiatur, & maius auxilium tribuatur à Domino, vbi quis maiorem conscenderit gradum, vel plurimorum fuerit regimini prælatus, vt late refert idem Amalarius lib. 2. cap. 14. Ac etiam Episcopos & Presbyteros Bulgarorum, cum nondū vncti Romam venissent, Innocentius Papa Tertius inungi imperauit: vt ex Diplomate dicti Innocentij; in Annal. Ecclef. tom. 13. Raynaldo auctore anno 1204. num. 34. A

Ritus vnctionis etiam ex tradi-tione.

Plurimos ex prædictis ritibus huius sanctissimi olei, quamuis ex sacro textu scriptos non habemus; ex Apostolica tamen traditione eosdem retinemus. B. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 27. inquit: *Consecramus autem aquam Baptismatis, & oleum vnctionis, præterea ipsum, qui baptismum accipit: ex quibus scripturis? nonne à tacita, secretaque traditione? ipsam porrò olei inunctionem quis sermo scripto proditus docuit?* B

Expediret in proposito loqui de Cruce circa ritus huius vnctionis: sed quoniam satis amplè in principio operis diximus de hoc signo, sat erit solum addere D. Auguft. tract. 18. in Ioannem his verbis. *Postremò quid est, quod omnes nouerunt signum Christi? nisi Crux Christi; quod signum, nisi adhibeatur, siue frontibus credentium, siue ipsi aquæ, ex qua regenerantur, siue oleo, quo Chrismate vnguntur, siue sacrificio, quo aluntur: nihil eorum ritè perficitur.*

Cum tanta sit dignitas & præcellentia sanctissimæ vnctionis, nil mirum si suo diplomate Honorius Papa Tertius decreuerit: Honoris gratia non excipiendos Principes instructo agmine religioso, seu processionaliter; nisi consecrati existant. Neue lecto Euangelio liber exosculandus deferatur ijsdem, nisi sacro oleo inunctis. Ac ne sacris ordinibus initiati Tabellionis munus obeant: vt ex Annalibus Ecclef. tom. 13. auctore Raynaldo anno 1221. num. 27. in fin. & seq.

Concludamus ergo ex prædictis, quod seu Catholica Ecclesia errauit, sancti Patres vsque in præsens defecerunt a veritate (quod dicendum non est) seu approbanda est prisca institutio, & vsus huius sacræ Vnctionis. C

De Reliquijs & intercessione Sanctorum. Cap. XXXVIII.

Ex his, quæ maximè in materiali Ecclesia seruantur, & venerantur, sunt Reliquiæ Sanctorum: merito postquam de Ecclesia, & alijs eiusdem supellectilibus diximus: De Reliquijs, & Sanctorum intercessione etiam subsequemur.

Veneratio igitur, quæ erga Sanctorum Reliquias debetur, ex sacro textu, & ex sanctis Patribus Græcis, & Latinis nobis demonstratur. Etenim discessurus ex Aegypto Moyses habetur in Exod. cap. 13. vers. 29. *Tulit ergo Moyses ossa Ioseph secum, &c.* quæ postea sepeliuit in terra Sichen. De Christi sepulcro prædixit Isaias cap. 2. *Et erit sepulcrum eius gloriosum:* quod exponit Hieron. de concursu & veneratione fidelium erga illud, vt in epist. 17. D

De Vestimentis Redemptoris nostri habemus apud S. Marcum c. 25. vers. 26. Mulier, quæ erat in profluuio sanguinis annis duodecim: cum audisset de IESV, venit retro, & tetigit vestimentum eius; & confestim siccatus est fons sanguinis eius.

De Vmbra Petri in Actis Apostolorum cap. 5. vers. 15. habemus, quod in plateas eijcerent Infirmos & ponerent in lectulis & grabatis: *Vt veniente Petro saltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis* Et in eisdem actis Apostolorum de Paulo refertur capit. 19. versiculo duodecimo: *Vt super languidos deferrentur a corpore eius sudaria, & semicintia,*

A *tia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.*

De admirabili virtute Reliquiarū testatur Iustinus Martyr quæst. 28. his verbis. *Abominationi Græcorum subdita esse sanctorum Corpora, & sepulchra Martyrum, quæ & Dæmonum amoliuntur insidias, & morborum ab arte medica comploratorum conferunt sanitatem.*

Eusebius lib. 7. histor. refert honorem, quem Astyrius Romanus Vir Consularis defert corpori sancti Marini Martyris, quod splendida, & pretiosa obtegit veste, atque humeris impositum inde deportat; & cùm sumptuoso linteo inuoluisset, decenti sepulchro condidit.

Hieron. in vita Pauli Heremitæ tom. 1. in fine refert honorem delatum ab Antonio vesti dicti Pauli, ibi. *Tunicam eius sibi vindicauit, quam in sportarum modum de palmæ folijs ipse sibi contexuerat: ac sic ad Monasterium reuersus, discipulis cuncta ex ordine replicauit; diebusque solemnibus Paschæ, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.*

Sanctus Basil. homil. in Psalm. 115. habet. *Pro legis Mosaycæ ritu, si qui moriebantur, horum morticinia habebantur abominationi: contra, mors si cuipiam irrogatur*
B *pro Christi nomine, pretiosæ censentur Reliquiæ Sanctorum eius, &c.*

Veneratio, quæ debetur corporibus Sanctorum, eadem quoque debetur minimæ eorundem particulæ. Nazianzen. aduers. Iulianum Apostatam orat. 3. circa medium sic inquit. *Tu post Pilatum Christicida, post Iudæos Dei hostis: non Victimas pro Christo cæsas veritus es? &c. quorum vel sola sanguinis gutta, atque exigua passionis signa idem possunt, quod Corpora: hæc non colis, sed contemnis? &c.* Quoniam vt habetur in psalmo 33. *Custodit Dominus omnia ossa eorum; vnum ex his non conteretur.*

Et sanctus Chrysostomus præfert honorem, quem Roma reportauit ex Reliquijs Apostolorum, alijs quibuscunque triumphis, & similibus; vt in homil. 32. in cap. 10. ad Rom. inquit. *Ego & Romam propterea diligo; tam etsi aliunde queam illam laudare, nempe à magnificentia, ab antiquitate, à pulchritudine, à multitudine, à potentatu, à diuitijs, & à rebus in bello fortiter gestis: sed relictis*
C *istis omnibus, ob id illam beatam prædico; quod erga illos Paulus dum viueret, adeo fuit beneuolus, adeo illos amauit, coram disseruit, & postremo apud eos vitam finiuit. Vnde, & Ciuitas ista hinc facta est insignis, plus quam a reliquis omnibus.* & paulò post. *Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli? affigi sepulchro, videre puluerem Corporis illius? &c. Oris huius puluerem videre vellem, per quod Christus magnalia, & ineffabilia loquutus est: non solum autem oris, sed, & cordis illius puluerem videre vellem, &c. Videre vellem rursus puluerem manuum illius, quæ in vinculis fuerunt, &c. Puluerem videre vellem oculorum bene excæcatorum, deinde ad orbis salutem respicientium, qui & Christum in corpore videre meruerunt. Vellem & pedum illorum videre puluerem, qui per orbem currentes laborarunt: Vellem videre sepulcrum, quo recondita sunt arma illa iustitiæ, arma lucis, membra nunc viuentia, tunc vero cum in hac vita essent, emortua.*

De miraculo Reliquiarum, S. Ambros. epist. 51. quæ est prima lib. 7. & serm. in festo sanctorum Geruasij, & Protasij: *Seuerus &c. vt contigit fimbriam de veste Martyrum, qua sacræ Reliquiæ vestiuntur, clamat, sibi restitutum lumen*; & idem
D testatur S. Augustinus lib. 9. confess. cap. 7.

Ac de obsequio erga Sanctorum reliquias, S. Hieron. in vita S. Hilarionis ait, *Postquam Palestinæ sanctus vir Hesychius Hilarionem mortuum, & sepultum audiuit, perrexit ad Cyprum; & simulans se velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis custodiæ suspicionem Accolis tolleret, cum ingenti vitæ suæ periculo corpus eius furatus est; quod Maionam deferens, totis Monachorum, & Oppidorum turbis prospicientibus, in antiquo Monasterio condidit, illæsa tunica, cuculla, & palliolo, & toto corpore, quasi adhuc viueret, integro, tantisque flagrante odoribus, vt delibutum vnguento putares.*

Et sanctus Augustinus epist. 103. ad Quintianum, inquit: *Portant sanè reliquias beatissimi, & gloriosissimi Martyris Stephani, quas non ignorat Sanctitas*

vestra, sicut & nos fecimus, quam conuenienter honorare debeatis. A

Et idem Augustinus lib. 1. de Ciuitate Dei cap. 13. ait: *Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi tanto carius est posteris, quanto erga parentes maior extitit affectus; nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius, atque coniunctius, quam quælibet indumenta gestamus.*

Non dedignati sunt Reges & Imperatores huiusmodi Reliquias venerari. Augustin. epist. 42. ad Maudarenses inquit. *Videtis Imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulcrum Piscatoris Petri submisso diademate supplicare.* Et S. Chrysost. in lib. Quod Christus sit Iesus: ait, *Roma Vrbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulcra Piscatoris & Pellionis currunt Reges, & Præsides, & milites.*

Complacuit quoque tibi Deus, vt Martyrum corporibus sepulcra Angelorum manibus erigerentur: vt de corpore sanctæ Catherinæ Martyris in Monte Sinæ per sanctos Angelos mirabiliter collocato, ex Metaphraste in eius vita, & refert Card. Baron. sub anno 307. sicut etiam de corpore S. Clementis Romani Pont. in eodem mare, quo fuit submersus; dedit illi Deus habitaculum Angelicis manibus præparatum, de quo refert Gregor. Turonen. & singulis annis in die illius B Martyris, aquæ sic retrahebantur ab eo sacrato loco, vt quisque siccis pedibus posset illum inuisere.

Ac proinde Patres ipsi ad Sanctorum inuocationem nos enixè inuitant: sic enim August. quæst. 148. in Exod. inquit. *Cum merita nostra nos grauant, vt diligamur à Deo, non dubitemus releuari apud eum illorum meritis posse, quos Deus diligit.* Eoque confidentius illos deprecatores nostræ infirmitatis adeundos, dicit Ambrosius lib. de Viduis: Quia etiam infirmitatem corporis dum viuerent cognouerunt. & S. Basilius orat. xl. Martyr. inquit: *Beneficium hoc, fratres, ex Deo obtinemus, vt paratum sit nobis & Ecclesia per hos Martyres auxilium: vbi enim sunt isti, quis dubitet, Deum esse præsentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: Qui rursus lætatur, hos oret; hic vt malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis. Hos orans mulier pro filijs auditur; Peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotanti salutem implorat. Cum his ergo Martyribus nostras effundamus preces.* Et vt digna sane peroratione probationem hanc concludamus; S. Bernard. orat 2. super C Euang. Missus, inquit: *In periculis, in angustijs, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam inuoca: non recedat ab ore, non recedat à corde; & vt impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum. Ipsam sequens non deuias: Ipsam rogans non desperas: Ipsam cogitās non erras: Ipsa tenente non corruis. ipsa pro te stante non metuis. Ipsa duce non fatigaris. Ipsa propitia peruenis, & sic in te ipso comperis, quam meritò dictum sit: Et nomen virginis Maria.*

Et quātus honor vbique, & ab omnibus gentibus fuerit habitus erga Sanctorū reliquias: etiam à Græcorum Imperatoribus Tabulam auro & gemmis pretiosissimam multorum Sanctorum reliquijs ornatam, diebus maxime festis aurea catena alligatam in pectore præferri fuit consuetum. vt ex Annal. Ecclesiast. tom. 13. Raynaldo auctore annno 1205. n. 41.

Effectus venerationis reliquiarum. Inferamus ex prædictis, quod dum nos veneramur Martyrum, & Sanctorum reliquias, hoc peragimus, vt adoremus eum, cuius illi fuerunt fideles serui; vt refert D. Hieronym. epistola 53. ad Riparium, ibi: *Honoramus autem Reliquias Martyrum, vt eum, cuius sunt Martyres, adoremus; & vt veneremur eos, qui* D *templum sancti Spiritus fuere.* Ac etiam, quoniam ipsis reseruata est gloria Resurrectionis, & Immortalitatis, & vt consolemur in absentia animarum ipsorum; dum memoramur eorum labores, luctas, & triumphos; & excitemur ad imitationem eorum, quorum corpora corruptioni erant subiecta, vt nostra; vt de his, & similibus refert Damascen. histor. de Barlaam, & Iosaphat cap. 22. & 23. ibi: *Hæc pura, & sancta ossa idcirco circumferimus; vt admirabilium virorum, quorum ipsa sunt, desiderium vtcunque leniamus, eorumque religiosam exercitationem, Deoque caram vitam nobis in memoriam reuocemus, atque ad eiusdem vitæ studium nos ipsos mutuo acuamus, &c. Quoniam mortis memoriam, quæ permagnam vtilitatem affert, atque ad religiosæ vitæ certamina promptos nos, ac velut pennatos reddit,*

A *dit, nobis hinc comparamus, ac præterea ex eorum contactu sanctitatem haurimus.*

Ac etiam Sanctorum sepulchra veneramur; quoniam ex his virtutes eorum apprehendimus. S. Ambros. serm. 92. *Honoro ergo in carne exceptas pro Christo cicatrices, honoro perennitatem virtutis, honoro per confessionem Domini sacratos cineres; honoro corpus, quod me propter Dominum docuit mortem non timere.* Addit S. Chrysostom. Orat. SS. Iuuentis & Maximi, vt eorum intercessionibus exaudiamur a Deo; dum inquit: *Sanctorum tumulos adoremus, magna fide contingamus, vt benedictiones consequamur; etenim quæ volunt apud Cœlorum regem, impetrare possunt: proinde magna promptitudine huc veniamus, quo inde magnos thesauros vndequaque colligamus.* Et idem Chrysost. orat. in S. Ignatium inquit. *Ob eam causam reliquias Sanctorum nobis concessit Deus; vt nos ad se eorum imitatione perducat; & sint nobis velut portus quidam, & idoneum solatium eorum malorum, quæ quotidie nos affligunt.* Siquidem propugnacula illi sunt contra inimicos. S. Basil. homil. in xl. Martyres ait. *Hi sunt quasi quædam turres contra aduersariorum incursus.* Denique coluntur Sanctorum Reliquiæ, ne memoriæ illorum sint sine honore, qui

B etiam hominibus aliter insignioribus confertur. Clemens 6. stromat. cap. 30. *Eorum, qui cum Deo viuunt, Reliquiæ sine honore manere non debent.*

Quanto honore delatæ ab antiquis Reliquiæ: habemus ex Socrate lib. 3. c. 13. Theodoret. lib. 3. cap. 9. Sozomen. lib. 5. cap. 18. Illic leges concurrisse Christianos, cum essent (Iuliano Apostata imperante) sanctæ Babilæ ossa à Daphne suburbio Antiochiam deferendæ; & loculum transtulisse *Vna cum mulieribus, ac pueris exultantes gaudio, psalmosque canentes.* Imo, *Omnes ad vnum antecedentes psaltare cœpisse.* Scribit Euagrius lib. 1. cap. 16. S. Ignatij ossa, Theodosij Magni iussu summo honore Antiochiam fuisse translata. *Qua de causa*, inquit, *Festum celebre, & lætitia communis ad nostram vsque ætatem peragitur:* Nempe quod eius annuam memoriam coli placuerit. Apud S. Hieronymum aduersus Vigilantium, suo æuo ossa Prophetæ Samuelis è Palestina Constantinopolim iussu Archadij delata inquit: *Illas reliquias omnes Episcopi in serico, & vase aureo portarunt.* Addit, *Omnes Ecclesiarum populos occurrisse sanctis Reliquiis, & tanta lætitia,*

C *quasi præsentem, viuentemque prophetam cernerent, suscepisse; vt de Palestina vsq; Chalcedonem iungerentur populorum examina, & in Christi laudem vna voce resonarent.* Sancti vero Chrysostomi ossa trigesimo quinto postquam obierat anno, Constantinopolim Theodosij Iunioris iussu translata, quo cultu excepta sint, habes apud illius sæculi virum Theodoretum Eccclesiast. histor. lib. 5. cap. 36. *Fidelis hominum cætus, pelagus nauigiorum multitudine, velut continentem efficiens, Bosphori ostium ad Propontidem situm luminaribus cooperuere.*

Reliquiæ cum honore delatæ.

Dum in Deum vt authorem referebantur huiusmodi venerationis ritus, miraculis Deus hæc etiam efferebat: & de Corporibus Martyrum Geruasij & Protasij August. lib. 9. Confess. cap. 7. inquit: *Cum enim propalata & effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam Basilicam, non solum quos immundi vexabant spiritus, confessis eisdem Dæmonibus sanabantur; verum etiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatique notissimus, cum populi tumultuantis lætitiæ causam quæsiusset, atque audisset, exiluit: eoque se vt duceret, suum ducem rogauit. Quò perductus impetrauit admitti vt sudario tangeret feretrum: quod vbi fecit, & admo-*

Miracula ex reliquijs.

D *uit oculis, confestim aperti sunt.* Et idem simile etiam refert de reliquijs S. Stephani lib. 22 de ciuit. Dei cap. 8. ac etiam idem August. epist. 137. ad clerum & plebem Ecclesiæ Hipponensis inquit: *Nam & nos nouimus. Mediolani apud memoriam sanctorum, vbi mirabiliter & terribiliter Dæmones confitentur; furem quendam, qui ad eum locum venerat, vt falsum iureiurando deciperet, compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere.*

Quod autem impius Caluinus scurriliter effutit, Sanctis eousque longas aures non esse, & oculos tam perspicaces, vt ad nostras porrigantur preces, & nostris aduigilent necessitatibus. Quoniam sanctus Gregor. Magn. lib. 12. Moral. cap. 13. docet Sanctos, qui Dei charitate fruuntur, omnia in Deo tanquam in lucidissimo speculo adspicere, & spectare quæ ad nos pertinent. & S. Ambros.

Sanctos videre & audire.

inquit: *Isti sunt Dei Martyres, nostri Præsules, & speculatores vitæ, actuumque nostrorum.* Et per Hieremiam Prophetam dicit Dominus cap. 15. *Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad Populum istum.* Omitto quod dicitur 2. Machab. cap. 15. Hieremiam, & Oniam mortuos tunc vsque viros. *Orare pro omni populo Iudæorum.* Et tota Apocalypsi refertur Angelos atque Sanctos in ista terrestria Dei virtute inspicere: sed & Raphael (Tob. 12.) orationes Tobiæ Deo offerebat: ergo eos proculdubio audiebant. A

De Angelo tutelari.

Referam hic obiter de Angelo Tutelari, quem vnicuique Deus custodem apposuit: & quamuis ex Sectarijs plurimi velint; eiusmodi commentū esse a domesticis Dijs, Laribusque Gentilium: asserimus indubitanter nos ex scripturis illam fidem, non Gentium nugis: Nam & populis atque prouincijs Angelos suos esse, qui res eorum curent, habes ex Daniele cap. 10. vbi & Michael dicitur Princeps Populi Iudæorum, & Angelus alius Princeps esse Persarum, aliusque Græcorum: Et singulis hominibus eiusmodi spiritus dari docemur apud Matth. cap. 8. *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in Cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in Cœlis est.* In quem locum D. Hieronym. Cōment. in Matth. *Magna dignitas animarum, vt vnaquaque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* Et idem de obitu Paulæ, *Testor Iesum, & Sanctos eius, ipsumque proprium Angelum, qui custos fuit, & comes admirabilis fœminæ: me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui.* B

Obijciunt etiam Sectarij, inuocationes Sanctorum esse blasphemias contra Christum; ex eo soluitur; quod nemo Catholicus non profitetur Christum esse solum immediatum mediatorem apud Deum; reliquos omnes mediatos per Christum: vnde etiam D. Bernardus serm. de Beata Virgine incip. Signum magnum apparuit, &c. inquit, *Opus est mediatore ad mediatorem: nec alter nobis vtilior, quam Maria &c.*

Acriter etiam insurgunt Sectarij contra nos; quod multitudo Reliquiarum cuique Sancto sit attributa. Respondemus primo hoc processisse, quoniam plurimi Sancti eiusdem nominis sunt nuncupati, vt ex Menologijs Græcis, & Martyrologijs Latinis; vnde sæpe quod est vnius Sancti, alteri fuit attributum. Secundò, cum pietas populorum exardesceret erga Martyres, & alios Sanctos, ac exoptarent illi obtinere spolia eorundem, vt multiplici deuotioni satisfieret; necesse fuit diuidere prædicta Sanctorum corpora, & inter plurimos distribui; vt inquit in proposito sanctus Basilius homil. in xl. Martyr. *Non vno in loco sese clauserunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornauerunt:* Et cum singulæ partes retinerent nomen illius Sancti, vnde fuerunt extractæ, produxerunt multiplicationem corporum: assumpta parte pro toto. Quod etiam processit cum Altaria antiquitus essent sepulcra Sanctorum (quæ Memoriæ nuncupabantur) postea decreuit Concilium Carthaginen. sub Pontificibus Bonifacio, & Cœlestino can. 14. tom. primo, ibi: *Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ reliquiæ sint, aut vbi origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur.* Et ex his cum fuerit necessariò diuisio prædictorum corporum, non mirum, si inde contigit æquiuocatio, sumendo particulam Reliquiarum pro toto Corpore. Quæ diuisio etiam processit, vt singula particularia loca retinerent in tutelam illum, cuius Reliquias possent consequi; ex sancto Ambrosio lib. 5. in Lucam, & idem lib. 1. de Abraham cap. 5. in fin. ibi: *Vnde discimus quantus sit murus Patriæ vir iustus, quemadmodum non debeamus inuidere viris sanctis, nec temerè derogare; illorum enim nos fides seruat, illorum iustitia ab excidio defendit: Sodoma quoque si habuisset Viros decem iustos, potuit non perire.* C D

De

A

De Peregrinationibus, quæ fiunt ad Reliquias Sanctorum, & alia sacra loca. Cap. XXXIX.

DIximus supra de Ecclesijs, Altaribus, ac de Sanctorum Reliquijs. Et quoniam ad ea loca prisci fideles peregrinationes suscipiebant; de istis nos modo dicamus; Quamuis etiam ab Hæreticis eædem impugnentur; ex sacro textu, & sanctis Patribus easdem nos comprobabimus.

Habetur in 1. Reg. cap. 1. vers. 3. quod Elcana Pater Samuel ascendebat de Ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret, & sacrificaret Domino exercituum

B in Silo. & in 2. Regum cap. 15. vers. 7. Dixit Absalon ad Regem Dauid, *Vadam & reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebron*. & apud Lucam 2. vers. 41. *Ibat Iesus cum Maria Matre eius, ac Ioseph per singulos annos in Hierusalem in die solemni Paschæ*. Venerunt quoque Gentiles, vt adorarent, Ioann. cap. 12. vers. 20. ibi. *Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant, vt adorarent in die festo*. Et in Paulo legitur in Act. Apost. cap. 20. vers. 16. *Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis*. Quæ loca adducit S. Hieron. ad Marcellam, vt ad peregrinandum Hierosolymam illa excitetur, dum in epistola 18. inquit. *Si post passionem Christi hic detestabilis locus est, quid sibi voluit Paulus Hierosolymam festinare, vt ibi faceret Pentecosten?*

Huiusmodi quoque peregrinationes a sanctis Patribus comprobantur: & sanctus Basilius reprehendit nundinas, & similia in locis sanctis, ad quæ fiebant peregrinationes: interrogat 44. inquiens: *Peregrinandi quidē potestatem ei permittito, qui in peregrinatione sine animæ suæ detrimento, & cum vtilitate eorum, qui-*

C *buscum congrediatur, possit versari, &c. Illud enim hoc loco intelligendum est, nundinationes, & quæstus illos, omnes, qui caupones attingunt, fratrum conuentus longissime fugere debere.*

Et sanctus Chrysostomus homil. 32 in epist. ad Roman. ostendit ardens desiderium, quod ipse habebat, vt inuiseret Reliquias Romæ. & idem homilia 8. in epistola ad Ephes. exaltat catenas Petri his verbis. *Nihil est illa catena beatius. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula; & merito viros illos admirarer propter Christi desiderium. Vellem videre catenas, quas pertimescunt quidem, & horrent Dæmones, reuerentur autem Angeli.*

Cui subscribit August. in Psalm. 88. dicens: *Olim Principes seculi ad vrbem Romam venerunt, non ad Templum Imperatoris, sed ad memoriam Piscatoris.*

Peregrinationum etiam ad sancta Hierosolymorum loca frequentiam sic testatur Hieronym. in epist. 13. ad Paulam. *De toto huc orbe concurritur: Plena est Ciuitas vniuersi generis hominum: & tanta vtriusque sexus constipatio, vt quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris*. ac rursus epist 17. ad Marcell. *Lon-*

D *gum est nunc ab ascensu Domini vsque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in Doctrina Ecclesiastica virorum venerunt Hierosolymam, putantes minus se Religionis, minus habere scientiæ, nec summam, vt dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, in quibus primum Euangelium de patibulo coruscauerat.*

Socrates lib 7. cap. 46. inquit. *Theodosius Imp. Eudociam coniugem Hierosolymam misit, quique pollicitus erat illam hoc votum persoluturam, si filiam in matrimonio collocatam cerneret,*

Theodoret. serm. 8. Græcor. affectio. de Martyr inquit. *Vespasianus quoque, & Adrianus sibi templa ingentia excitarunt; verum, & vitali simul cura, & impio honore priuati sunt. Martyrum vero templa conspicua cernuntur, magnitudineque, præstantia,*

præstantia, omni præterea ornatus genere variata, &c. Neque vero hæc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in eis sæpe numero dies festos peragimus, sæpè diebus singulis eorum Martyrum Domino laudes, hymnosque cantamus. Quique homines prospera sunt valetudine, conseruari eam sibi a Martyribus petunt; qui vero ægritudinem aliquam patiuntur, sanitatem exposcunt; insuper, & steriles viri, & mulieres dari sibi filios petunt: qui vero parentes sunt, integra sibi, & propria custodiri, quæ consequuti sunt dona, &c. Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres tanquam Diuinos homines, intercessoresque sibi eos apud Deum aduocent, & precentur. Piè verò, fideliterque precatos ea maxime consequi, quæ desiderant; testantur illa, quæ votorum Dei dona persoluunt, manifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia. A

Ex his patet, priscos fideles non solum iter fecisse ad loca Martyrum, eosque exorasse non pro salute spirituali tantum, verum etiam pro sanitate temporali ipsorum, eorundemque familiæ, vt etiam refert sanctus August de ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Infantes, & ægrota animalia ad eosdem portabant pro obtinenda sanitate, Gregor. Nissen. & Theodoret. B

At quando eorum intercessionibus gratiam obtinuerant, eorum templis, & altaribus, in signum tributi, & consequuti voti appendebant aureas, & argenteas imagines particularium corporum, quæ sanitatem recuperauerant. Theodor. supra adductus, & Paulinus Nolanus in Felice. Et de hoc ritu antiquissimo in Ecclesia late Baron ad annum 57. vbi Spond. n. 51. vbi hoc etiam refert apud Gentiles in vsu.

Præterea non solum Reliquias Sanctorum venerabantur. Hieronym. ad Marcell. epist. 17. sed eas etiam osculabantur, idem Hieronym. contra Vigilant. Floribus eas spargebant, Augustinus de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Portabant illa in sericis linteis, & aureis vasis, Hieron. contra Vigilant. Ante eorum thecas cilicio induti iacebant, Rufin. hist. Eccles. lib. 2. cap. 33. Chrysost. 2. Corinth. homil. 26. offerebant Deo sacrificia supra eorum sepulchra, & Reliquias, Hieron. contra Vigilant.

Addimus vlterius: quamuis Deus sit vbique, & veri Adoratores seruiant ei in veritate, & penetralia cordis præcipue ipse respiciat; negari tamen non potest, quod miracula potius in vno loco, quam in alio operetur Deus; cum sit hoc de arcanis iudiciorum eius, vt legimus apud Lucam cap. 4. Christum in carne fecisse miracula in Cafarnaum, non autem in patria sua: ac etiam de vmbra Petri habetur, inter alias omnes priuilegiatam fuisse in sanandis quibuscunq; infirmitatibus; & hoc Hierosolymis solummodo, refert Diuus August. epist. 137. ad Clerum, Populumque Hipponensem tom. 2. ibi: *Vbique quidem Deus est, & nullo continetur, vel includitur loco, qui condidit omnia; & eum à veris adoratoribus in spiritu, & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet, & coronet: veruntamen ad ista, quæ visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, vbi B. Felicis Nolensis corpus conditum est, quo volui vt pergerent, quia inde nobis facilius, fideliusque scribi potest, quicquid in eorum aliquo fuerit diuinitus propalatum.* C

Inferamus igitur ex prædictis: quamuis Deus existat in omnibus locis, & præcipuè intra corda nostra sint vera Dei templa, & Spiritus sancti habitacula; ac etiam quamuis ex peregrinationibus persæpe deficiat deuotio, & pietas; vt propterea D. Hieronymus dissuadens Paulino iter in Palestinam, initio epist. 13. tomo primo, dicat: *Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est.* D

Nihilominus ibi exorandus est Deus, vbi complacet speciali assistentia se manifestare, & gratias concedere. Cumque etiam Reliquiarum præsentia inseruiat ad excitandam in nobis deuotionem, vt faciliores reddantur influentiæ miserentis Dei, qui vbique est per essentiam, per præsentiam, & potentiam; sicuti etiam est in anima iusti per gratiam, in spiritibus Damnatorum per iustitiam,

A tiam, & super omnes creaturas per prouidentiam, & in peccatoribus, qui ingemiscunt, per misericordiam: similiter credendum est quod in quibusdam locis speciali protectione, ac affectu existat.

Nec prædictis repugnant verba Domini. *Tu cum oraueris, intra in cubiculum tuum*. Ex quibus inferunt aduersarij, Homini non esse peregrinandum, vt Deum adoret & colat. Quoniam non sunt illa intelligenda de cubiculo materiali, sed, vt explicat Chrysostomus homil. 76. ad Populum, de cubiculo cordis; ne alioquin Dominus sibi contradicat apud Matth. 16. vbi ait, *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in Cœlis est*. Itemque illi aduersetur Apost. prima Timoth. 16. dicens, *Volo, viros orare in omni loco*. Vnde idem Chrysost. sic concludit. *Quando ergo sic oramus, vt non quæramus humanas laudes, semper in cubiculo oramus, siue alioqui simus in Ecclesia, siue in montibus, siue etiam in ipso foro. Quando autem intramus cubiculum ad orandum, & cupimus videri; tunc sanè extra cubiculum orare dicimur*. Et propterea Sanctorum corpora, & præcipue Martyrum, perinde ac Christi membra honoranda, & Basilicas eorum no-
B mine appellatas, velut loca sancta, Diuino cultui mancipata affectu pio, & deuotione frequentandas.

De Processionibus, & Rogationibus, seu Litanijs. Cap. XXXX.

VSus Processionum consistit in publicis precibus, seù quod Populus fidelis ordine incedat, & coram Deo adsistat, ad implorandum auxilium: Etenim Tribus filiorum Israel profectæ de monte Domini, Arcaque fœderis Domini præcedebat eos per diem, cum incederent; cumque eleuaretur Arca, dicebat Moyses, vt in Numer. cap. 10. vers. 33. & seq. *Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua*. Redduntur etiam gratiæ Deo in *Ad quid processiones.*
C processionibus, vt in 2. Paralip. cap. 20. Iosaphat, & habitatores Hierusalem cum lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis, ingressi sunt Hierusalem cum psalterijs, & citharis, & tubis in domū Domini, &c. Sicuti etiam fiunt quoque preces ad auertendam Dei iram. Ioel. 2. vers. 15. *Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate paruulos, &c.* Ac etiam quandoque Deo gratulamur, vt apud Matth. 21. *Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos, &c. & quæ sequebantur clamabant dicentes: Hosanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini, &c.* Et sicuti cum Arca à sacerdotibus portabatur, sequebatur populus cum reuerentia, & deuotione; hoc etiam fit de præsenti, cùm sanctissima Eucharistia in Arca figurata, Reliquiæ Sanctorum, seu Crucis signum processionaliter deferuntur.

Cœpit vsus Processionum in Ecclesia a Constantini temporibus, cum vidisset in somnis signum Crucis in Cœlo splendidè collocatum, dictumque sibi fuisset: O Constantine, *In hoc vince*: Iussit viros eruditos ex auro & lapidibus pretiosis in vexillum sanctæ Crucis transformare signum, quod Labarum vocabatur. *Quando cœperint.*
D Hoc enim signum bellicum inter alia pretiosius erat; eo quod Imperatorem præcedere, & adorari illud à militibus moris esset. Rupert. Abb. de Diuin. Offic. lib. 9. cap. 5.

Quod autem vsus processionum ab exordio Ecclesiæ habuerit originem; de eisdem Tertull. lib. de præscript. aduers. hæres. cap. 43. loquitur. *Et Processio modesta, & Ecclesia vnica*. Et D. Hieron. ad Eustochium de custodia Virgin. epistola 12. *Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo; nunquam deerit causa procedendi, si semper quando necesse erit, processura sis*. Et in Concilio Bracharen. 3. cap. 5. habetur, qualiter Reliquiæ ab Episcopo, seu Leuitis deferendæ sint in processionibus; vt etiam refert S. August. de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 8. Theodoret. de Martiano Imperatore, qui pedibus, in processionibus incedebat, vna cum Episcopo Anatolio,

tolio, lib. I. Collectan. ex historia, sic inquit. *Martianus ad supplicationes, quæ in campo fiebant, pedes egressus multa largitus est egenis.* Sozomen. refert reliquias Martyris Meletij solemniter in processione Antiochiam fuisse translatas, vt in lib. 7. cap. 10. ibi: *Alternatis Psalmorum cantibus, &c.* Similiter testatur Socrates in translatione Reliquiarum martyris Babylæ lib. I. cap. 16. quod Dæmon, qui in delubro Apollinis Daphne habitabat, cum nullum Imperatori responsum daret, vicinum Martyrem reformidans: Imperator causa intellecta, loculum Martyris, quamcelerrime inde transferri iubet, &c. Rufin. hist. lib. 2. cap. 33. quod Magnus Theodosius Imperator, antequam Eugenio bellum indiceret; *Cum Sacerdotibus, & populo omnia orationum loca rediens, ante Martyrum, & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorum intercessione poscebat.* Imperator Theodosius Iuuenis fecit processionem relatam per Nicephorum lib. 14. cap. 3. hist. Eccles. ibi. *Litania instituta est: supplicantes processere, atque vna concors Ecclesiæ Ciuitas tota, & ipse medius Theodosius hymnis canendis præijt, habitu priuato incedens. Minimè verò eum opinio fefellit: statim enim cœlum aerem turbidum serenitate commutauit, & frumenti non mediocrem inopiam quadam frugum copia, & vbertas est consequuta.* A B

Et sanctus August. de Ciuit. Dei lib. 22. cap. 8. inquit: *Memorati memoriam Martyris Stephani, quæ posita est in Castello Synicensi, eiusdem loci Lucillus Episcopus populo præcedente, atque sequente portabat: fistula, cuius molestia iam diu laborauerat, illius piæ sarcinæ vectatione repentè sanata est; nam deinceps eam in suo corpore non inuenit.*

Ac Imperator Iustinianus in auth. 123. de sanctiss. Episcopis cap. 31. *Si hæc sacra mysteria conturbauerit, aut celebrare prohibuerit, capitaliter puniatur: hoc ipso in Litanijs, in quibus Episcopi, & Cleri reperiuntur, custodiendo, &c.*

Crux præcedebat. In huiusmodi Processionibus etiam priscis temporibus Cruces deferebantur sequentibus Ecclesiasticis, & alijs fidelibus: & hunc ritum antiquissimum in Ecclesia referunt Cassiodorus Tripart. lib. 2. cap. 8. Socrates lib. 6. cap. 8. Niceph. lib. 13. cap. 8. Card. Baron. ad annum 401. vbi Spond. num. 8. & legitur in vita S. Porphyrij apud Surium tom. I. Durant. de Ritib. Eccles. lib. 2. cap. 10. nu. 9. C

Ex hoc sancto ritu reducitur primum nobis ad memoriam; qualiter piæ turbæ sequebantur Christum, vt audirent eius sancta verba, & miracula viderent; referunt Matth. cap. 14. Lucas & Marc. 5. Ioan. 6. Alliciuntur præterea fideles ex hoc ritu, vt Christũ sequantur, & quisque sua propria Cruce Matth. 16. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me.* Addimus; quod Crux in processionibus, tanquam vexillum Crucis Christi deferatur: quoniam vt inquit Iob cap. 6. *Militia est vita hominis super terram*: cuius arma spiritualia sunt 2. Corinth. cap. 10. *Non secundum carnem militamus*: Cuius aduersarij fortes sunt Diabolus, Mundus, & Caro: ex Apostolo ad Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus.* Et S. Petrus epist. I. cap. 2. *Obsecro vos abstinere à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus carnem*: & propterea nos ipsos abnegantes, & Crucem deferentes, strenuè militemus contra dictos aduersarios, ex Apost. prima Timoth. cap. primo: *Commendo tibi fili Timothee, vt milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conscientiam.* D

Non præteribo in proposito, quod habetur in M. S. tempore Eugenij Tertij Rom. Pont. cui titulus, *Vaticanæ Basilicæ Descriptio*. Auctore Romano Canonico eiusdem Basilicæ: vbi habetur: Quod Crux Dominica Romæ Quadragesimali tempore sumebatur de sanctissimo B. Petri altari, quæ præcedebat populum pœnitentem per totam Quadragesimam ad stationes euntem: & quod in maiori Litania, seu generali processione, B. Petri Basilica ductrix & rectrix cæterorum præambula esset: vt denotetur B. Petrus Vexilliferus, & totius Ecclesiæ præductor. Cui determinationi in prædictæ Vaticanæ Basilicæ fauorem, quantum hodie Canonici Lateranenses acquiescant, me remitto; certum est autem, vt habetur ex diplomate Innocentij Papæ Tertij, de hac Basilica Lateranensi, his verbis:

A bis. *Sanè multæ congregauerunt diuitias,& auxerunt honores, sed hæc Basilica supergressa est vniuersas; cum sit mater omnium & multas filias habeat de latere consurgentes, dantes Domino laudem. &c.* vt latius habetur in tom. 13. Annal. Eccles. anno 1216. n.46. & Pius Papa V. in constitutione, quæ incipit *Infirma æui conditio.* confirmat, quæ declarauerat Gregor. XI. circa superioritatem Lateranensis Ecclesiæ. *etiam super Basilicam Princ. Apost. de Vrbe: vt in constit. Super vniuersas.*

Hinc nos videmus Processiones indictas in modum cuiusdam cælestis exercitus de Christi gloria, & triumplo exultantis, Crucis signa, & vexilla in aera subsstollentis, ad significandam aëreæ potestatis expugnationem.

Deferebantur etiam in huiusmodi processionibus cerei & lumina. S. Bernard. serm. 2. in Purificatione B. Mariæ, inquit: *Processuri sumus bini & bini, candelas habentes in manibus, ipsasque succensas*: & infra, *Merito sanè bini & bini procedimus: sic enim ob commendationem fraternæ charitatis, & socialis vitæ missos a Saluatore discipulos sacra Euangelia testantur.*

Ac etiam cantantes & psallentes cum immensæ multitudinis choris procedebant in processionibus: refert post alios Durant. de Ritibus Eccles. lib. 2. cap. 10. num. 9. B

Amplius in processionibus incedebant non pretiosis vestibus, sed etiam discalceati, cinere & cilicio induti, nisi impediret infirmitas. Concil. Magũtin. can. 34. Quibus accedit quod refert D. Antoninus Florentinus 3 part. histor. tit. 22. c. 3. §. 32 his verbis. Per hæc ipsa tempora anni 1388. mirabilis factus est populorum motus, omnis quippè multitudo vestes exteriores induit albas, lineas tamen ad pedes vsque protensas, cum capitijs ad modum capparum religiosorum, quibus facies velabant, ad oculos tantum foraminibus ad videndum relictis: omnes mares, & fœminæ, laici, clerici, & religiosi cuiusque ordinis, grandes, paruuli, similibus vestibus incedebant, incredibilique deuotionis ardore, longa horum dealbatorum agmina ad vicinas Vrbes commeabant, processionaliter bini pergentia, pacem, & misericordiam supplici clamore sæpe clamantia; ac laudes & hymnos in latino, vel vulgari decantantia, præcipuè sequentiam illam, quam dicunt, C D. Gregorium edidisse, *Stabat mater dolorosa, &c* Ac etiam in illa peregrinatione nouem & decem dierum, ieiunantibus plurimis, qui poterant, in pane & aqua, Confessiones, & Communiones frequentabantur cum alijs pijs operibus, vt subdit ibidem.

Quoniam processiones, vt plurimum indicuntur occasione Rogationum, seu Litaniarum publicarum; non incongrum erit hic aliquid annectere de Rogationibus, seu Litanijs: *Litaniæ seu Rogationes.*

Litaniæ Græco nomine nuncupantur, quæ Latinè dicuntur Rogationes. Inter litanias vero & exomologesim hoc differt; quod exomologesis ex sola confessione peccatorum agitur: Litaniæ vero propter rogandum Dominũ, & impetrandã aliquam eius misericordiam; refert Rabanus Maurus de Institut Clericorũ c. 15.

Litanias, id est, Rogationes publicas (quas Maiores vocamus) Romani vna die denominata; idest vij. Calendas Maij annuatim facere solent: quas Gregorius Magnus initio ordinationis suæ instituit: dum post aquarum inundationem insolitam, & inguinariam luem, Pelagio Primo Papa extincto, populum D vastaret Romanum: propterea tunc eo modo septenam ordinauit Litaniam; sicut Paulus Diaconus commemorat in Imperatore Mauritio, vt Dominum precaturos in septem turmas, seu processiones distribueret; quo pietatem Domini multiplicius implorarent. In primo choro fuit Clerus; in secundo Abbates omnes cum Monachis suis; in tertio omnes Abbatissæ cum congregationibus suis; in quarto omnes Pueri; in quinto omnes Laici; in sexto omnes Viduæ; in septimo omnes mulieres coniugatæ; vt latius in sermone, quem habuit idem sanctus Gregorius in Ecclesia S. Sabinæ iv. Kalend. Septembris, vt ex registro epist. lib. 11. cap. 2. ac etiam Vualfridus de rebus Ecclesiæ cap. 28. *Qualiter instituta.*

Refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 4. cap. 24. & Albinus de diuinis officijs cap. de Litania Maiore: Hoc institutum adhuc hodie seruari; quia tunc

omnia in profectu sunt: messes pullulant, fructus, Vineæ, & Oliuę prodeunt, & erumpunt; ita petendum, vt à Domino conseruentur etiam. A

Triduanæ autem Litaniæ, quæ proximis diebus antè Ascensionem Domini annuè celebrantur; in Gallijs sunt constitutæ temporibus Clodouei Francorum Regis, scilicet vigesimo Imperij Zenonis anno, dum Ciuitas Viennensium crebro terremotu subuerteretur, & bestiarum desolaretur incursu; S. Mamertus eiusdem Ciuitatis Episcopus eas legitur pro malis, quæ præmisimus, ordinasse: quas Aurelianensis Synodus ex eo tempore iussit fieri. De quibus Sydonius Apollinaris lib. 5. epist. 14. inquit. *Quicquid enim illud est, quod vel otio vel negotio vacas; in Vrbem tamen Rogationum contemplatione reuocabere, quarum nobis solemnitatem primus Mamertus pater, & Pontifex reuerendissimo exemplo, vtilissimo experimento inuenit, instituit, inuexit.* De iisdem refert etiam Amalarius, de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 37. & Vualfridius dicto cap. 28. Rupert. Abbas, de diuinis offic. lib. 9. cap. 5 subdentes, quod Hispani, & aliæ nationes in alia tempora easdem transtulerunt: quæ consuetudo apud nos vsque hodie pro diuersis calamitatibus deuotissimè recolitur, inquit Albinus de diuinis officijs cap. de diebus Rogationum: Has autem Rogationes fieri solemnes ante diem Dominicæ Ascensionis instituit dictus Mamertus, vt tanquam abeunti in cœlum Domino ac dicenti. *Petite, & accipietis*, humanæ miseriæ commemoriatio triduanis supplicationibus ambitiosius ingeretur: & vt rememorata sponsoris potentia, fide petentium spes roboretur; in eisdem processionibus triumphatoris cœlos ascendentis insignia, scilicet Cruces atque vexilla præferuntur. Rupert. Abb. de diuin. offic. lib. 9. cap. 5. Et quod eiusmodi processiones, Litaniæ, seu Rogationes tam in Occidente quam in Oriente, expiationis causa, vrgente aliqua necessitate indici quandocunqe etiam ante præfata tempora consuescerent, extat Concilium Laodicen. cap. 17. & refert Card. Baron. sub anno 158. vbi Spond. n. 45. B

Litaniæ quoque institutæ à Sergio Papa, *in festo Purificationis* Sanctæ Mariæ: & hæ ab Ecclesia Sancti Adriani, vsque ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ Maioris, deferentes omnes cereum, quod de manibus Summi Pontificis acceperant similiter etiam institutæ in alijs festiuitatibus Beatæ Virginis. Albinus de Ecclesiast. offic. cap. de Purificatione Sanctæ Mariæ: de quibus loquitur etiam Rabanus Maurus, & alij. C

Consueuerunt etiam Litaniæ, seu processiones in *Dominica in Ramis Palmarũ.* Alcuinus de diuinis offic. Hugo de Sancto Victore lib. 4. Erudit. Theologic. cap. 14. vt nos infra dicemus cap. 62. vbi de hac eadem Dominica.

Fuerunt quoque Litaniæ in *Sabbato Sancto*, post Baptismum ante Altare, quæ septenæ, quintenæ, ternæ dicuntur: de quibus Albinus de diuin. offic. cap. de Sabbato Sancto, & Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. p. cap. 28.

De Processione in Resurrect. & Dominicis.

Fuit etiam annalis, & præcipua Processio in die *Sancto Resurrectionis.* de qua Rupert. Abb. lib. 7. de diuin. offic. cap. 21. vbi refert quod processio ista agatur ex mystica Euangelij auctoritate: vbi Angeli mulieribus præcipiunt, dicentes: Ite, dicite Discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam: & ipse Dominus occurrens illis exeuntibus à monumento, cum tenuissent pedes eius, & adorassent eum: Ite, inquit, nunciare fratribus meis, vt eant in Gallilæam, vbi me videbunt. Et inde merito in primi huius mandati commemorationem; quod statim vt visus est Christus Dominus post Resurrectionem, inquit, *Nunciate fratribus meis, vt eant in Gallilæam, vbi me videbunt*; Nos Processionem agimus solemnem, nosque & nostra loca aspergimus aqua benedicta, in honorem eius diei, quo iussi sumus baptizari, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ex ea Processione etiam fluxisse eam, quæ *Singulis diebus Dominicis* fieri solet, docet Rupert. Abb. lib. 7. cap. 20. Cuius institutionis auctor creditur Agapetus Papa auctore Martino Polono. Eiusque meminisse videtur S. Hieron. in Epitaphio Paulæ ad Eustochium. *Die tantum Dominico ad Ecclesiam procedebant; ex cuius habitabant latere, & vnumquodque agem matrem propriã sequebatur, atque inde pariter reuertentes &c.* Vt de his refert etiã Durãtes de Rebus Eccles. l. 2. c. 10. n. 5 D

Proces-

A Processionum Ritus miraculis comprobatur: vt supra retuli de miraculo in processione cum Reliquijs S. Stephani ex D. August. de Ciuit. Dei l.22.c.8. Praetera refert Nicephor. lib. 14. cap. 46. & Cedrenus in Theodosio, vt cum Constantinopolis graui & diuturno motu terrae concuteretur: indictis Litanijs & supplicationibus: subito inspectantibus omnibus, diuina quadam vi, puer in aërem sublimis ad coelestem vsque tractum sublatus, diuinas Angelorum voces audiuit. *Sanctus Deus. Sanctus Fortis. Sanctus & immortalis, miserere nostri*: Quo audito Theodosius, vt per orbem Hymnus ille concineretur, decreuit. Et alia multa miracula refert in proposito Durantes de Ritib. Eccles. lib.2.cap.10.n.7. *Miracula.*

Ex dictis Processionibus sunt aliae Tristes, cum nos tribulationes patimur: & alias Laetas dicimus ad gratiarum actiones, ob res benè & feliciter gestas: Duran. dicto cap.10.n.8.

Verum quoniam Processiones solenniter aliquando indicuntur ad occurrendum Praelatis, vel similibus: Decreuit Honor. Papa Tertius, in suo Diplomate: Ne cui Principi nisi sacro oleo iunctus esset, Religioso instructo agmine honoris B gratia obuiam iretur. vt ex Annal. Ecclesiast. Raynaldo auctore tom.13. an. 1221. num.27. in fin. & seq.

Notandum hic obiter, vt Mendicantes inter se praecedentia contendentes, aut Confratres Confraternitatum, inter quos ortae fuerint lites huiusmodi occasione: Qui in quasi possessione Iuris praecedendi sunt, hi in processionibus publicis & priuatis debent praecedere. Et quando non constat de quasi posessione praecedentiae inter Fratres quidem Mendicantes, qui antiquiores in loco controuersiae habent domicilium: Inter Confratres vero inter se litigantes ij, qui prius sacris vsi sūt in processionibus. Nec in hoc dorogatur quo ad praecedentias, quae propijs Ordinibus debentur, praeterquam in processionibus praedictis debentur Fratribus Cappuccinis, qui in processionibus sub Cruce Conuentualium Sancti Francisci, aut Conuentualium de obseruantia incedere solent. Vt in Bulla Gregorij XIII. anno 1583, 15. Iulij, quae incipit. Exposuit: impressa apud Quarantam in summma Bullarum, in verbo, Praecedentia. *De ordine procedendi.*

C Controuersiae, similiter si sint quae inter Regulares oriri solent super eorum praecedentia in processionibus, & caeteris actibus tam publicis, quam priuatis: illud obseruandum, quod in Vrbe Roma omnium Magistra obseruatur non obstante Constitutione praedicta & alijs contrarijs. vt ex resolut. Cardinalium super Episcopus, & Regularib.26. Augusti anno 1593.

Controuersiae, de praecedentia inter Ecclesiasticas personas tam Seculares, quam Regulares, tum in processionibus, & aliis similibus actibus, Episcopus amota omni appellatione, & non obstantibus quibuscunque componat. Concilium Trident. Sess.25.cap.13. de Regul. Quamuis hoc procedat in controuersis vertentibus inter personas Ecclesiasticas: secus si ex vna parte sint Seculares personae, & ex alia Ecclesiasticae. Vt ex declarat. Congreg. Cardinalium supra dicto cap.13.

In Processionibus de iure debent omnes simul conuenire in Cathedrali, & vnicam processionem facere: Quod si ob locorum distantiam non possent in Cathedrali conuenire; debent saltem in vnum conuenire in Ecclesia Baptismali. D Vt fuit resolutum in Rota Romana in Calaguritana praeminētiarum anno 1567. inter impressas Card. Seraphini in ord.13.&15.

In materia Praecedentiae membra non separantur a capite. Can.prim. 12. distin. Adeo vt Episcopus in processionibus debeat incedere cum suo Capitulo; alias ammittet distributiones potest sibi eligere locum vbi maluerit. Ex declarat. Congregat. Concilij Trident. super Sess.6. cap. 5. de Reform. Item quod praesata membra praecedant omnes, quos antecedit eorum Caput. Felinus in cap. Non licet. sub. n.2. vers. Gusta bene. De praescrip. & fuit resolutum in Rota Romana coram Gregor. XV. in Calaganitana praeminentiarum 18. Decembris. 1606. quod Ecclesia vel Capitulum existens in potestate Cathedralis praecedat Capitulum, quod est in statu Collegiatae.

Nec prætermittam in præsenti referre ardentem pietatem summorum Pontificum in præcedentibus sæculis, qui in processionibus, seu Litanijs, ante quàm solemniter Missam celebrarent, nempè diebus Purificationis, & Annunciationis Gloriosæ Virginis, ab Ecclesia S.Hadriani vsque ad Sanctam Mariam Maiorem: & feria quarta Cinerum ab Ecclesia Sanctæ Anastasiæ vsque ad Ecclesiam Sanctæ Sabinæ: similiter in Litania maiori in festo S. Marci à Basilica Lateranensi vsque ad Basilicam sancti Petri in Vaticano; & alijs festiuis diebus: summus Pont. Episcopi, & Cardinales discalciati tam longis itineribus pedibus nudis incederent. Cum autem ipse Dominus Papa ad Ecclesiam venisset, vbi Missa erat celebranda, Primicerius cum schola Cantorum in introitu ipsius Ecclesiæ cantantes, *Te Deum laudamus*: & deinde ipse Dominus Papa intrans sacrarium deponebat Planetam, vbi schola Cubiculariorum habebat aquam calidam paratam ad abluendos pedes Domini Papæ: quibus ablutis calcians caligas cum Sandalijs pro Missa cantanda; induens Planetam & Mitram aurifrisiatam, ita cum processione incedebat ad Altare maius; & ibi celebrabatur Missa de more. Hæc deduxi ex Rituario Cencij Camerarij, & alijs antiquis Ceremonialibus. A

Exempti omnes tam Clerici Seculares, quam Regulares, etiam Monachi, ad publicas processiones vocati accedere compelluntur, ijs tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò viuunt. Concil.Trid. Sess. 25. de Regular.cap. 13. Quod procedit in omnibus processionibus publicis, & consuetis, vel indictis pro bono publico, & honore, vt resoluit Congregatio Concilij 12. Ian. 1598. Si Monachi vel Regulares ferè vltra medium milliare a Ciuitate distent, non esse vtique compellendos accedere ad processiones, non obstante dicto decreto, vt resoluit Congreg. Concilij, & refert Quaranta in summa Bullarij in verbo. *Præcedentia*. Nec comprehendūtur Sacerdotes nullū officium, seu beneficium Ecclesiasticum in Ciuitate, seu Diœcesi obtinētes: vt etiam resoluit dicta Congregatio Concilij 9. Maij 1597. secus si haberēt beneficiū etiam simplex; quia tunc posset compelli ab Episcopo ad processiones. Riccius in Collect. decis. part.4. Collect. 882. in princ. Nec potest Episcopos compellere censuris Ecclesiasticos, vt accedant ad processiones, sed tantum pœna pecuniaria. Sanch. de Matrim. lib. 7. dub. 33. n. 23. Quaranta in dicto verbo *Præcedentia*, in fine; & pluries resoluit Congreg. Concilij. Nec minus potest Episcopus compellere Confraternitates Laicorum, vt ad dictas processiones accedant, vt ex resolutione dictæ Congreg. refert Quaranta in dicto verbo *Præcedentia*. B

In processionibus, seu in progressu, quamuis pars dextra dicatur nobilior: tamen in consessu dicitur præcedere is, qui sedet in parte sinistra. vt dixi supra in cap. 2. pag. 19. litt. B. C

Litania Sāctorū Notandum quoque, Litanias non tantum dici illam recitationem nominum, qua Sancti in adiutorium vocantur infirmitatis humanæ; sed etiam cuncta, quæ supplicationibus fiunt, Rogationes appellari. Litania autem Sanctorum nominum postea creditur in vsum assumpta, quam Hieronymus per anni circulum conscripsit, rogatus quia Theodosius religiosus Imp. in Concilio Episcoporum laudauit Gregorium Cordubensem Episcopum, quod omni die Missas explicans, eorum Martyrum, quorum natalitia essent, nomina plurima commemoraret. vt refert. Vualfrid. de Reb. Ecclesiast. cap. 28. Posset hic etiā referri consueuisse etiam Gentiles huiusmodi supplicationes in vsu habere; de quibus eruditè & curiose Brissonius lib. 2. de Formulis. D

Inferamus ex prædictis, quod si in priuato permissum est Deum precari, quāto magis hoc laudabile, & proficuum erit in publico multiplicatis intercessoribus; vt in prædictis processionibus, & publicis Rogationibus, seu Litanijs; dummodo ebrietates, crapulæ, & alia illicita non intercedant; vt refert D. Apollinaris, de quo supra. Hæc vt effugiamus, in prædictis Rogationibus humili, & contrito corde ad Deum conuersi; ipsum vt peccatorum remissionem concedat, & alia mala nobis misericorditer auertat, precemur. Rogandus est igitur Deus, qui & rogantes exaudiet: sed ita demum, si ad pœnitentiæ lamenta confugerimus

A gerimus; si præuenerimus faciem eius in confessione: & si leuauerimus corda nostra cum manibus ad Deum; id est, si orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erexerimus, in ipsius verbo confisi, qui dicit, *Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat*. Item, *Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me*. Est autem assiduè inuocandus, & importunis etiam fletibus insistendum. Nam quæ hominibus ingrata solet esse importunitas, Iudici veritatis placet; quia pius, & misericors Deus: & a se vult veniam precibus exigi, qui quantum meremur, non vult irasci.

De Incenso, seu Thymiamate, & Thuribulo. Cap. XXXXI.

B SVpponendum in præsenti, quod inter Ecclesiæ supellectilia reperiatur etiam vas, quo Incensum comburitur; & nominatur a sacris ritibus Thuribulum à thure, quod incensum significat; sicuti actus incensandi Incensorium nominatur a D. Ambrosio lib. 4. de Sacerdot. ac etiam Thymiamaterium, vt in 2. Paralipom. cap. 4. *Fecitque Salomon Thymiamaterium*: & hoc ex Thymiamate confecto è Thymo magni odoris, vt in 4. Georg. *Redolentque Thymo fragrantia mella*: seu quod idem sit Thymiama Græco sermone, quod Incensum Latinè, vt scribit Beda in cap. 1. Corinth. 1. Hinc altare ad offerendum Thymiama, Exod cap. 30. in princ. *Facies altare ad adolendum Thymiama*: De quo etiam S. Lucas cap. 1. vbi assistebat Zacharias ab Angelo admonitus de Natiuitate filij Præcursoris Ioannis. *Stans a dextris Altaris incensi*: quod in lib. Numer. cap. 17. Thymiama nominatur: *Tolle Thuribulum, mitte incensum desuper, & perges cito ad populum, & roges pro eis. Quod cùm fecisset Aaron, obtulit Thymiama.*

Aduertendum hic est, fuisse etiam mixturam quandam fragrantem ex varijs C odoribus præter incensum, propriè Thymiama nuncupatam, quam præceperat Deus, Exod. 30. qua vti non licebat in alios vsus, ibi, *Sanctum sanctorum erit vobis Thymiama: talem compositionem non facietis in vsus vestros, quia sanctum est Domino*. Nec offerebatur a Sacerdotibus inferioribus super Altare incensi, ibi, *Non offeretis super eo Thymiama compositionis*: cum a summo Sacerdote in Sancta Sanctorum fieret. *Loquere ad Aaron, assumpto Thuribulo: hauriens manu compositum Thymiama, vltra velum intrabit in sancta*: & sic, esto Thymiama incensum, & alium odorem generaliter significet; proprie tamen in scripturis compositionem iam dictam denotat.

Idololatræ in Occidente, & Romani potissimum, non vtebantur primum Incenso in ipsorum superstitiosis Idolorum cultibus, propter distantem Regionem Arabiæ felicis, vbi illud oritur: at dein eorum Imperio & commercio ad Orientem delato; etiam illo ad adolendum vti consueuere. Macrob. lib 3. Saturnal. cap. 13. Plinius lib. 12. cap. 14. Gyraldus Syntagm 17. hinc Ouid. *Qualiter vsus institutus.*

Templa tibi statuam, soluam tibi Thuris odores.

D Et sic ab omnibus etiam Barbaris nationibus dein semper seruatum: cum crediderint aliqui sacrificium incensi a legibus vniuersalibus omniũ gentium stabilitum. Hieron cap. 8. in Ezechielem: quamuis non ab alijs prius in vsu, quam a Moyse, & Aaron, Dei præcepto Exod. 29. & Leuitic. cap. 4. *Offeres incensum super altare. Crema super altare incensum*. Quod ab Apostolis traditum cæteris fidelibus, cum Euangelio fidei non repugnet. D. Leo serm. initio septimi mensis. *Vt quæ fuerant dudum consuetudinis Iudaicæ, fierent obseruantiæ Christianæ.*

Notandum tamen, in Ecclesia Sancta non esse vsum Incensi tanquam Mosaycum præceptum, seu sacrificium, vt in veteri Lege: quoniam in noua, & Euangelica Lege vnicum est tantum sacrificium; quod est Corpus, & Sanguis Christi verus in Missa oblatus: sed talis vsus incensi est tanquam Ceremonia directa ad *Thurificatio est ceremonia.*

ipsum

ipsum sacrificium, & tanquam Ecclesiæ statutum; ex D.Thom.p.3.quæst.83.art. primo, & præter alia Concilia, etiam Trident. Sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. prim. & 5. A

Semper apud Christianos in vsu.

Et propterea hic Ritus offerendi Incensum semper in Christianorum Ecclesia, tam à principio eiusdem seruatus fuit; vt legitur in Liturgia sancti Petri, quando Turificatio peragitur: his verbis. *Sicut Zachariæ suffitum Thymiamatis suscepisti; sic de manibus nostris peccatorum hanc suscipe Thurificationem in odorem suauitatis*. Et in Missa sancti Iacobi: *Præsentem hunc ex nobis inutilibus seruis tuis suffitum recipe in odorem suauitatis* Et sanctus Basilius in Missa. *Diaconus accipiens Thuribulum, & Incensum, dicit Sacerdos: Incensum istud tibi offerimus Christe Deus in odorem suauitatis spiritualis; mitte nobis gratiam Spiritus sancti nūc, & semper. Amen*.

De hoc Ritu Incensi legitur in Can. Apostol. iuxta veterē editionē. *Offerre nō liceat aliquid ad Altare præter nouas Spicas, & Vuas, & Oleum ad luminaria, & Thymiama; id est Incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio*.

Hyppolitus Martyr orat. de Antichristo sub medium. *Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum; quia nec oblatio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus*. B

D.Ambrosius in cap. prim. Lucæ. *Atque vtinam nobis quoque adolentibus Altaria, ac Sacrificium deferentibus assistat Angelus, imo præbeat se videndum; non enim dubites assistere Angelum, quando Christus assistit, quando Christus immolatur*.

Euagrius in histor. Ecclesiast. lib.4.cap.7. de Zosimo ait. *Thuribulum postulat, & toto choro, in quo simul consliterunt, thuris incensi nidore profuso se prosternit humi precibus, & orationibus Deum placaturus*. & idem lib. 5. histor. cap. 21. refert visionem, quam habuit Mauritius tunc quando offerebat incensum in Deiparæ Ecclesia; ex qua Gregorius Episcopus intellexit, illique etiam prædixit elationem in Imperium.

Damasus in vita sancti Soteris docuit, quod ille prohibuit: *Vt nulla Monacha pallam sacram contingeret, nec Incensum poneret in sancta*. & idem in vita Magni Costantini scribit, quod ille *Thymiatoria duo fecit ex auro purissimo pensantia libras 30. Donum aromaticum ante Altaria singulis annis libras 50*. C

Germanus Constantinopolitanus in Rerum Ecclesiast. Theoria inquit. *Thuribulum subindicat humanitatem Christi, Ignis diuinitatem, & fragrans fumus indicat illum bonum odorem Spiritus Sancti præcedentem: Nam Thymiama est fragrantissima lætitia, si interpretari velis*.

Ex combustione Incensi in sacris Templis, infertur etiam ad vsum Thuribuli, quo ad institutionem & finem; & multa ex his a Deo Moysi ordinata Exod. cap.25. & 37. *Parabis & Thuribula*. & infra, *Fecit & Thuribula ex auro puro*. Ex quibus etiam 2. Regum cap.7. *Fecitque Salomon Thuribula ex aurō purissimo*.

Quid mysticè denotet.

Quid autem mysticè denotet Incensum? Primò est symbolum pœnitentiæ, & contritionis, qua Dei ira placatur; sicut odor Incensi suauis est, vt aduertit Arias Montanus in Apocal. cap.5. ex Ecclesiast. cap.45. *Ipsum elegit Dominus offerre sacrificium, Incensum, & bonum odorem in memoriam placationis pro populo suo*. & in Sapient. cap.18. *Et per Incensum deprecationem allegans restitit Iræ*. Secundo denotat Euangelicam prædicationem; hinc Apostolus tanquam Thuriferarius, 2. Corinth. cap.2. *Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco*. Intelliguntur etiam per Incensum feruentes fidelium orationes, ex Vgone de sancto Victore, serm. 36. vt in Psalm. 140. *Dirigatur oratio mea, sicut Incensum in conspectu tuo*: & in Apocal. cap.5.8.24. *Habentes seniores singuli phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum*. & alibi: *Data sunt illi Incensa multa de Orationibus Sanctorum*. Significat etiam Incensum varias Sāctorum virtutes, & bona opera; & in hoc assimilatur Beata Virgo, & Ecclesia sancta per Spiritum Sanctum in Cantic. c.3. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumi, ex aromatibus Myrrhæ, & Thuris, &c.* Denique suffitus, seu thurificatio ad fugādos Dæmones efficax est: Innocentius Tertius lib. 2. de mysterio Missæ cap. 17. Guglielmus D

A glielmus Durantes lib. 4. Rational. cap 10. cum præsertim thus & thuribulum benedicantur.

Amplius Thuribulum, Christi Corpus significat. S. August. homil. 6. in Apocal. *Thuribulum aureum Corpus Christi sanctũ interpretatur. Ipse enim Dominus factus est Thuribulum, ex quo Deus odorem suauitatis accepit, & propitius factus est mundo, quia obtulit se ipsum in odorem suauitatis.* Idem August. serm. 98. de tempore. *Vnde quomodo verus Pontifex Iesus Christus assumpto thuribulo carnis humanæ, & superposito igne Altaris, adiecto etiam incenso, qui est spiritus immaculatus, &c.*

Ex præfatis, & alijs de causis, prisci fideles curarunt, vt similibus odoramẽtis, & thuribulis decenter ornarẽtur Ecclesiæ: refert Damasus de Magno Constãtino in vita sancti Siluestri. Metaphrastes de sancto Nicolao Episcopo. Anastasius Bibliothecarius in actis Sergij summi Pont. his verbis. *Hic fecit Thymiamateriũ aureum maius cum columnis, & cooperculo, quod suspendit ante Imagines tres aureas*
B *sancti Petri Apostoli, in quo Incensum & odor suauitatis festis diebus cum Missarum solemnia celebrantur, Omnipotenti Deo opulentius mittitur.* Et propterea non mirum quod D. Ambrosius testatur, id summopere Deo gratum esse, his verbis: *Nobis adolentibus Altaria, assistit Angelus, vt præbeat se videndum.*

Afferamus igitur, quod oblatio Thymiamatis, sicut & quilibet alius actus, qui reuerentiam excitare valet, & pietatem debitam erga Deum; sit actus Latriæ, differens tamen ab eo qui redditur Reliquijs & Imaginibus Sanctorum; etenim nõ animo supremi cultus istis exhibetur, vt ipsi Deo; sed in honorem pium & Religiosum; excedentem tamen illum cultum consuetum in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs offerendi Incensum erga Prælatos, & Canonicos, & Populum; præfato namque ritu admonentur isti, vt vitam ipsorum sic dirigant, vt sit in exẽplum secundum Apostolum 2. Corinth. cap. 1. *Christi odor bonus sumus Deo.* Præterea exhibetur Deo cultus Thymiamatis, seu Incensi, ad denotandum effectum nostrarum precum; vt inquit Psalmista: *Dirigatur Domine oratio mea, sicut*
C *Incensum in conspectuo tuo.* *Qualis cultus Incensi.*

Et eodem prætextu Orationum, & bonorum operum, quæ fecere Defuncti; eorum cadaueribus, & sepulchris præstantur Incensa; sicut etiam denotant orationes, & bona opera, quæ pro animabus illorum faciunt fideles: ac etiam talis ritus Incensi erga Defunctos forsan institutus loco aromatum, & aliorum odoramentorum, quibus mos erat priscis temporibus corpora condire ante quam sepelirentur; vt de Patriarcha Iacob Genes. capit. 50. & de Christo Domino Marc. cap. 16. Luc. 22. Io. 19. *Quare erga Defunctos.*

Hæretici huius sæculi Thurificationes in sacris irridẽt, respuẽdasque cõtẽdũt. Primum ex cap. prim. Isaiæ ibi, *Incensum est abominatio mihi*. deinde ex Arnobio lib. 7. aduersus gentes, vbi pluribus thuris vsum in sacris, & nouum, & vanum docet. Verum hæc leuia sunt. Nec enim purè Deus apud Isaiam thuris Incensum aspernatur, ac respuit, quemadmodum nec sabbata, nec neomenias; sed tum demũ, cũ ab impijs indignè incensũ offertur: Atque ita hunc locũ explicat Greg.
D Nazian. Orat. 3. aduers. Iulianum Imp. Arnobius verò suffitum, & thuris Incensũ in honorem Deorũ improbat, non autem in honorem Dei viui; cui & thus, & cætera, quæ pura mente a pijs, & religiosis offeruntur, grata & accepta sunt: maxime thus, quod, vt diximus supra, Deo offerri solet, & diuinitatẽ denotat. Accedat in simili S. August. Censura epist. 99. ad Deogratum his verbis. *Quapropter qui Christianas litteras vtriusque testamenti sciunt, non hoc culpant in sacra legis ritibus; Paganorum quod instituant Templa, & Sacerdotia, & faciant sacrificia; sed quod hæc Idolis, & Dæmonijs exhibeant.* Quare ait Synodus 7. act. 4. *Ne quempiã offendat, quod ante Sanctorum Imagines lumina, suaueolentia Thymiamata accenduntur.* Quod & Sphilateus Patriarcha probat in lib. Qui ordo instituendi Diaconum, his verbis. *Ista fiunt in honorem illorum, quorum cum Christo requies, quorum honor ad ipsum recurrit.* Hoc ipsum testante D. Basilio: *Quod erga conseruos bonos; honor erga ipsum Dominum, commune beneuolentiæ signum exhibet.* Sensibilia enim lumina symbolum sunt immaterialis illius, & a Deo dati luminis. Aro- *Ad Hæreticos respondetur.*

matu m.

matum autem incensio, & totum sancti Spiritus afflatum, & sinceram repletionem significat. A

De Lucernis Christianorum & alijs luminibus. Cap. XXXXII.

QVoniam prisci fideles sæpissimè Lucernis vtebantur, quarum inter alias duas habeo penes me ex ære cũ signo. X. quod. P. intersecat, vt in figura. quibus litteris Crucem,& Christum fuisse denotatum supra cap.primo demonstrauimus; vt similiter hoc idem denotat aliud non satis dissimile signum, quod in rectam Crucis figuram diuertit etiam in altera mea Lucerna fictili; Et hæc symbola congruè lucernis fideliuma apposit; cum ipse Christus testetur de se: *Ego sum Lux Mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris*: & in psalmo; *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* B

In altera Lucerna,in qua est impressus Christus,portans in humeris ouem;eiusdem charitas ardens præsefertur, cum ipse Christus testetur; quod pro ouibus suis ponit animam suam.

Est alia in columbæ forma, quæ cum sit symbolum Spiritus sancti, vt diximus, ignis consumens est;& vt inquit Chrysost. homil. in Matt. *Ideo à Spiritu sancto speciem Columbæ susceptam, quoniam præ omnibus animantibus hæc cultrix est charitatis.*

Similiter altera, in qua Palmæ sunt expressæ, & hæc ad Martyrum sepulcra consueuerat apponi, vt in Apocalypsi: *Palmæ in manibus eorum*: vt etiam similes parum expressæ apparent in sacris Cœmeterijs.

Demum altera, in qua Ceruus est effigiatus, denotat sitim animæ fidelis ad Christum, per Psalmistam. *Quemadmodum desiderat Ceruus ad fontem aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.*

Quamuis ab Hæreticis etiam repellantur luminaria in sacris Ritibus: nos vt solemus, de ijsdem videbimus ex sacro textu, ac etiam ex sanctis Patribus. In Exod.cap.25. vers.3. habetur. *Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo.* & vers. 37. *Facies & Lucernas septem, & pones eas super Candelabrum, vt luceant ex aduerso*; ac etiam in Exod. cap. 27. vers.20. & 21. ibi. *Præcipe filijs Israel, vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum,piloque contusum,vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij.* Et in Leuit. cap.6. vers.12. habetur. *Ignis autem in altari semper ardebit.* C

Quibus & alijs locis Lucernæ septem fieri iubentur, vt appareat Lucernas distinctas fuisse a Candelabro. Lucernæ vero erant lampades aureæ, quæ super extremitates brachiorum, & hastilis candelabri ponebantur. Porro candelabrum aureum solidum, quandoque Legem, quandoque Ecclesiam significat. sanctus Hieron. ad cap.4. Zachariæ. Quandoque Euangelicam conuersationem, in qua Christus lucernæ modo virtutes splendere præcipit. Isichius in Leuit. cap.7. Septem vero lucernas super candelabrum, sancti Patres septem gratias Spiritus sancti interpretantur. Gregor. Nissen. in vita Moysis. S. Hieron. ad cap.4. Zachar. Candelabrorum vsum Ecclesia Christianorum perpetuò retinuit: quod ex S. Clemente in Epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, & alijs Patribus etiam colligere licet. D

Habetur tomo primo Conciliorum in vita Sancti Syluestri, vbi agit de magnificentia Constantini, quod inter dona, quæ fecit Imp. Reliquijs SS. Petri,& Pauli, & S.Laurentij, ac etiam Ecclesiæ S. Crucis; erat numerus magnus candelabrorum, & lampadum magni pretij, quæ ardere perpetuò debebant ex Balsamo, & alijs oleis pretiosis.

Sanctus Cyrillus Hierosolymitan. orat. de occursu Domini inquit: *Læti hodie lampades ornemus, tanquam filij lucis: ceras veræ lucis Christo offeramus, quoniam*

APVD. AVCTOREM
Cap. 42. pag. 184. litt. A.B.

A *lumen ad reuelationem gentium mundo apparuit: ideo lumina ex lumine supra niuem resplendeamus, supra lac dealbati, supra saphirum illuminati, supra immaculatas columbas in cœlo euolantes, ita in nubibus ad Dei occursum occurramus.*

Et sanctus Gregorius Magnus assignat fundum pro luminibus in Ecclesia sancti Pauli, lib. 2 Regist epist. 9. *Vtile iudicauimus eandem massam, quæ ad Aquas Saluias nuncupatur, cum omnibus fundis luminaribus deputare*: & idem lib. 1. dialogorum de Constantio Mansionario Ecclesiæ sancti Stephani ait. *Quadam vero die dum in eadem Ecclesia oleũ deesset, prædictus Dei famulus lāpades Ecclesiæ impleuit aqua, atque ex more in medio papyrum posuit; quas allato igne succendit, sicque aqua arsit in lampadibus, ac si oleum fuisset.*

Sanctus August. serm. 17. in Dedicat. Ecclesiæ ad finem tom. 10. docet Candelabrorum mysticum intellectum, necnon Candelabra benedici consueuisse his verbis. *In illo, scilicet Christo, ædificatur Ecclesia, quæ abscondi non potest; neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super Candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt.*

B Quantumlibet ad tenebras noctis expellendas lampades fuisse collocatas, quisque iure possit dicere: tamen exploratissimum est cōsueuisse quoque Iudæos lætitiæ causa etiam lucernas accendere, cum celebritatem aliquam agerent, vt docet Persius satyr. 5. dum agit de Natali Herodis Regis, quem Iudæi celebrant, ibi. *Iudæos, & Gentiles lumina accendisse.*

. . . . . *at cum*
Herodis venere dies, vnctaque fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere Lucernæ
Portantes violas . . . . . .

Nec lætitiæ tantum, sed etiam Religionis ergo idem factitari solitum (vt prætermittamus de Candelabro prædicto aureo septem infusoria habente) locuples est testis Iosephus lib. 18. antiquit. cap. 6. dum asserit ad Stolam Pontificiam in Turre Antonia quotidie solitum accendi lucernam.

Gentiles quoque honoris ergo oleum, & lumina in æde sacra ponebant.

C Textus in l. si sponsus. §. proinde ff. de Donat. inter vir. & vxorem. Quod sancti Apostoli Can. 70. diligenter vetant, his verbis. *Si quis Christianus oleum tulerit ad sacra Gentilium, vel Synagogam Iudæorum festis ipsorum diebus, aut lucernas accenderit, de societate pellatur.* Nam velut ea, quæ sunt Iudæorum aut Gentilium honorans; oleum offert, & lampades accendit. *Luminibus vsos Christianos.*

Hunc autem vsum antiquitus in Ecclesiam demanasse, Baron. in anno 51. vbi Spondan. num. 20. cum etiam ordinem Ceroferariorum, seu Acolythorum Clericorum, quorum munus erat ferre accensos cereos; & licet aliquando nocte, vt in vigilijs, tamen etiam clara diei luce peragi cōsueuisse certissimum sit, Cardinal. Baron. in annum 58. vbi Spondan. num. 26. Nam & per totas Orientis Ecclesias, quando legendum esset Euangelium, accendi solita luminaria iam Sole rutilante, quæ denotant gaudium spirituale in nobis ex Verbo Dei, ac per illud tenebræ infidelitatis, & ignorantiæ sint expulsæ: Hieron. contra Vigilant. cap. 3. Idemque ad Martyrũ reliquias in ijsdem Orientis partibus fieri solitum, Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymorum Episcopum; ac pariter Athanasius

D in epistola ad omnes Orthodoxos ex persecutione Arianorum deplorat Cereos a fidelibus oblatos ab Arianis sublatos, & in eorum Templis accensos.

Quod etiam in Ecclesijs Occidētis a fidelibus quoque exhiberi solitum, Hieron. aduersus Vigilant. in epist. 58. ad Ripar. multa docet: tum de re ipsa, quæ fieret; tum de luminum mystico sensu; & non ea ad Martyres illuminandos (vt exprobrat Vigilant.) tanquam ipsi eo lumine egerent, accendi; sed ad piũ Religionis cultum, ex Augustin. serm. 215. de tempore, & alijs. Etenim vt inquit Molanus in histor. SS. Imaginum lib. 2. cap. 41. quod nos protestemur Sanctos illos, ante quorum imagines cereos accendimus, luxisse, dum viuerent in medio nationis peruersæ, velut luminaria in hoc mundo; nunc vero ex isto loco caliginoso eosdem peruenisse ad locum claritatis æternæ, vbi Agnus, qui in medio throni *De mysticum luminum sensu.*

est, eos illuminat; vt in psalmo, *Lux orta est iusto; & rectis corde lætitia.* A

Præterea hæc luminum accensio indicat Mysteria, quæ in se retinet: & primo, quia lumen est stimulus ad virtutes, & pia opera, ex Apostolo Ephes. cap. 5. *Vt filij lucis ambulate; fructus enim lucis est in omni bonitate, iustitia, & veritate.* de quo admonemur in psalmo 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Sanctus Hieronym. epist. 20. ad Marcellam inquit, per hæc lumina significari vigilantiam, & solicitudinem in bonis & sanctis operibus, vt Christo Domino, tanquam sponso; sicut Virgines prudentes cum lampadibus occurramus. Guglielm. Durant. Rational. Diuinor. Offic. cap. 3. assimilatur Fidei diuinæ & infusæ, qua fideles illuminantur, ad Ephes. cap. 5. *Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Sapiens cap. 7. per lumina Sapientiam diuinam intelligit: *Proposui illam habere, quoniam inextinguibile est lumen.* Et in Prouerb. *Diligite lumen Sapientiæ.* S. Ioan. epist. 1. voluit per lumen significatum ipsum Deum. *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ:* quinimo immensam eius gloriam nuncupatam ab Apostolo lucem inaccessibilem, 1. Timoth. c. 6. *Lucem habitat inaccessibilem.* Et idem Saluator dicitur Lumen. Lucas cap. 2. *Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel:* quod ipsemet testatur per Ioannem cap. 8. *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Et propterea de luminibus ad Diuinum cultum dicere possumus, quod in psalm. 36. *In lumine tuo videbimus lumen:* Quoniam hoc lumen externum in Ecclesijs auget nobis illud mentis: etenim sensibilia luminaria symbola sunt immaterialis illius, & à Deo dati luminis, vt Dauid in psalm. 42. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam; ipsa me deduxerunt & adduxerunt in tabernacula tua.* Hinc Apostoli summo iure decreuere lumina in Ecclesijs in signum obsequij erga Deum & sanctos eius; vt fideles excitentur: declarat Tridentina synodus sess. 22. cap. 5. his verbis. *Cum natura hominum ea sit, vt non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem subsolli: propterea pia mater Ecclesia ceremonias adhibuit, vt mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica disciplina, & traditione, quò mentes fidelium per hæc visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum contemplationem excitarentur.* B

Cereus paschalis Propterea Cerei Paschalis benedictio, & vsus in Ecclesia antiquissimus; & vt singulis Parochijs incenderetur, statuit Zosimus Papa, vt refert Baron. ad annum. 418. Spondan. num. 8. Causa benedictionis cerei in vigilia Resurrectionis Domini exprimitur in Concilio Toletan. 4. can. 8. *Lucerna & Cereus in vigilia sacræ Resurrectionis propter gloriosum noctis ipsius sacramentum solemniter benedicatur; vt sacræ Resurrectionis Christi mysterium, quod tempore huius noctis votiuè aduenit, benedictione sanctificati luminis suscipiamus.* C

Cereus iste, qui in Sabbato sancto benedicitur, Christi humanitatem designat: vnanimitatem autem vult habere cereus iste cum Columna Ignis, quæ illuminabat Populum Israel in nocte: vnde dicitur in consecratione huius Cerei: *Hæc igitur nox est, quæ peccatorum tenebras Columnæ illuminatione purgauit.* & infra: *Columnæ huius præconia nouimus, quam in honore Dei rutilans ignis accendit:* Vnde Columna illa Christum præfigurabat, de qua Hieronymus, & alij. Lumen vero Cerei lumen Christi significat, quia Humanitas Christi postquam assumpta est à Diuinitate, semper fuit illuminata: & eodem lumine præsens nox illuminatur gratia Resurrectionis, seu eiusdem Christi doctrinam designat, qui fons est omnis sapientiæ: & illo Catechumenorum tenebræ expulsæ sunt; etenim Christi humanitas, splendor & gaudium Resurrectionis rememoratur in hoc cereo; refert Rupertus Abbas de Diuin. Offic. lib. 6. cap. 28. & 29. Qui cereus ideo nouo igne accenditur, vt designet Christi doctrinam nouam, quæ est in nouo Testamento; refert Amalarius Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 18. & 20. D

Tria lumina. Præterea accensio trium Candelarum hac eadem die Sabbati, circumeunte per Ecclesiam Clero, hoc indicat, quod fides Christiana ab Euangelicis ministris in tres mundi partes fuerit delata: seu dicamus quod sanctissima Trinitas per eosdem in omni loco cognoscitur.

Quin-

A Quindecim candelæ, quæ in vigilijs trium noctium maioris hebdomadæ extinguuntur, denotant quod mortuo Domino tenebræ factæ sunt super vniuersam terram: ac etiam significant excæcationem Iudæorum, qui Christum occiderunt. Rupert. Abbas de Diuin. Offic. lib. 5. cap. 26. Volunt etiam quod duodecim Apostoli, & tres Mariæ denotētur per quindecim candelas, qui omnes vnus post alium fidem perdiderunt: vel etiam postrema illa candela; quæ per breue spatium occultatur, denotat Christum tribus diebus mortuum quo ad humanitatem, non autem quo ad Diuinitatem; qui resurgens deinde manifestum se fecit; vt etiam sacris officijs absolutis candela prædicta propalatur. *Candelæ in officio maioris Hebdomadæ.*

In Purificatione B. V. MARIÆ candelas portamus; vt felici gaudio iusti Simeonis aliquatenus participemus, qui Christum infantem gestans in vlnis, agnouit, & confessus est, *Paratum ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium*. Eius igitur visibile signum portamus omnes in manibus; quem iam visibiliter portare, sicut Simeon, nec necesse habemus, nec possumus. Benè autem sacrati Cereoli id quod visibile erat Christi, nobis significant: nam sicut Apes ceram cum melle virginali producit opere; sic Maria Virgo Christum Deum & hominem salua vteri sui genuit integritate. Apes namque, nec vllo concubitu miscentur, neque libidine soluuntur, nullis partus doloribus concutiuntur, & subito magnum filiorum examen emittunt: de folijs & floribus ore suo prolem legentes. Conuenienti igitur ratione deferunt Candelas fideles in prædicto Purificationis die. *Candelæ in Purificatione.*

B

Conuenienti etiam signo vectationem infantis Christi, prout possumus imaginamur. Rupert. Abb. de Diuin. Offic. lib. 3. cap. 25.

Non præteribo vsum cereorum, qui in funeribus Christianorum accenduntur; nam eo quamquam veteres Ethnici vtebantur in suis funeribus; Christianis tamen is familiaris fuit; id quod vt alijs locis supersedeam, in orat. sanct. Gregor. Nissen. in Beatam Mariam, dum inquit. *Ex vtraque autem parte præcedebat non exiguus Diaconorum, Ministrorumque numerus, qui omnes ordine progredientes accensos cereos manibus gestabant*. *In funeribus.*

C Et Nazianzenus in orat. funebri Cæsarei fratris refert de eorum communi matre procedente in funere, his verbis; *Matre accensas faces gestante*; & idem Nazianzenus orat. 2. in Iulian. inquit: *Nocturnis cantionibus, & cereorū ignibus nos Christiani pium e vita discessum ornandum existimamus*. ac etiam refert eundem ritū in alia oratione in funere sororis Gorgoniæ, Patris Gregorij, & Basilij Magni. Euseb. in vita Magni Constantini, cap. 66. inquit. *Milites arreptum cadauer* (Constantini) *aurea capsa includunt, & vndique purpurea veste contectum Constantinopolim perducunt: ibi tum in omnium magnificentissimis Imperatorijs ædibus celso, atque edito loco deponunt, luminibusque circumfusis aurea super candelabra accensis, admirabile spectaculum intuentibus præbebant; & sanè eiusmodi, quale nunquam in terris vllum à condito mundo sub Sole visum est*. & talis ritus merito inductus, vt ostendamus defunctos mediante fide & obseruantia Euangelica, quæ est vera lux, ipsos peruenisse ad æternum splendorem gloriæ.

Præterea, quod Lucernariæ preces ab ipso Ecclesiæ exordio dicerentur, diximus nos supra cap. 4.

D Addimus etiam, quod candelabra in templis per modum coronarum posita, aut pendentia, non sint nupera, sed vetustissimi vsus, dicente Paulino Natali 3. *Lucernæ & vasa luminum.*

Clara coronantur densis altaria lychnis,
Nocte, dieque micant.

& idem alib. Natal. 9.

. . . . *Tectoque supernè*
Pendentes lychni spiris retinentur ahenis,
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus.

Sed quam sumptuosa esse solerent vasa aurea, vel argentea, ant alterius metalli affabrè facta ad lumina accendenda composita, in quibus non oleum, vel

cera solum, sed interdum Opobalsamum, aut Nardinum oleum in honorem Dei, & Sanctorum incenderetur; extat in libello de Munificentia Magni Constantini, tom. 1. Conciliorum, in Siluestrum. Quod non sub Christiani Imperatoribus solummodo, sed vrgente adhuc persequutione Diocletiani, præter alia vasa aurea, & argentea, Ecclesiæ vti consueuerunt argenteis Lucernis, quibus lumina incenderentur; ex D. August. epist. 165. & contra Crescon. lib. 3. cap. 29. Baron. anno 57. & ibidem Spond. num. 36. A

Miracula propter lumina.

Luminum vsum feliciter in Ecclesias introductum multoties à Deo stupendis signis editis confirmatum esse; innumera sunt apud auctores exempla: quinimo ipso etiam oleo lampadum, necnon cera è candelabris sumpta, complura peragi consueuisse miracula, cum morbos pellerent, Dæmones abigerent, mortuos resuscitarent; ex August. de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Theodor. in histor. sanctorum Patrum cap. 21. Stephanus Durantes de Ritibus Ecclesiast. lib. 1. cap. 8. num. 4. Baron. in ann. 58. & ibidem Spondanus num. 30. & anno 371. vbi Spondan. num. 9. & anno 412. vbi Spondanus num. 15. Et præter cætera miracula refertur in proposito de lampadibus extinctis, iubare diuino reaccendi solitis quotannis diebus Passionis Domini in Ecclesia Hierosolymitana, ex Baronio anno 325. num. 6. & Romæ ex Cereis oblatis ad Ecclesiam S. Mariæ Maioris, qui tota die Assumptionis sanctissimæ Virginis ibidem ardebant, & non fuisse consumptos; referunt Petrus Venerabilis lib. 2. de miraculis cap. 30. Ac etiam Igne fides probata aduersus Hæreticos, Baronius anno 471. num. 2. sicuti & posterioribus sæculis permulta edita miracula ex cereis illis acceptis ex Cereo Paschali, quæ sacro Chrismate delibutæ, & Benedictione sanctificatæ Agnus Dei nominatur, Baron. in ann. 58. vbi Spondanus n. 30. & nos etiã inferius dicemus. B

Licet autem Gentiles lætitiæ, & Religionis causa eundem luminum vsum interdiu vsurpare consueuissent: Iuuenalis satyr. 12. ibi.

Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operitur festa Lucernis.

Ritus Christianorum etiam a Gentilibus processisse.

Sueton. in Caio cap. 13. Ammianus lib. 21. Seruius in 5. Aeneid. adeo vt etiam Græcis Imperatoribus faces ardentes præferrentur: Herodian. lib. 1. vt etiam in vltimo nostro Capitulo videbimus. Tamen cum illum ipsum æque Iudæi obseruarent, vt diximus; non potius à Iudæis, sicut & pleraque alia, quam à Gẽtilibus (vt calumniatur Vigilantius) Ecclesiam eam mutuatam esse dixerimus? Si verò concesserimus id acceptum etiam à Gentilibus esse: quid absurdum, si quæ olim in cultum Idolorum fierent, eadem postea in honorem Martyrum conuersa fuerint? ex Hieronymo aduersus Vigilantium. Vel quia in Natalitijs, & alijs Principum celebritatibus factitari solerent, eadem ad Natalitia, & celebritates Martyrum translata? si quæ diebus Sabbatis Lucernæ accenderentur in templis; non quod, vt inquit Seneca, Dij egerent Lumine epist. 66. eædem in Dei Genitricis honorem sint commutatæ? si qui in Saturnalibus cerei erogabantur: Macrob. lib. prim. Saturnal. cap. 7. in solemnitate occursus Domini, & sanctissimæ eius Genetricis fuerint conuersi? Nam quoniam consuetudo Romanis fuit, vt Februario mense (qui erat Februo, id est Plutoni consecratus, qui lustrationum potens credebatur) accensis facibus totam Vrbem lustrarent, atque solemnes hostias offerentes, iura Dijs manibus soluerent: Hanc superstitionem, & lustrandi consuetudinem, quando in totum euelli non potuit, Christiana Religio in meliorem vsum commutauit: statuens vt in festiuitate Purificationis Mariæ, quæ in eũdem mensem incidit, Litaniæ fierent, & vniuersa plebs cum Sacerdotibus hymnos canentibus: cunctique datos à Pontifice Cereos in manibus gestarent ardentes: & iuxta parabolam lucentibus bonorum actuum lampadibus obuiam sponso, & Regi suo venientes, mox cum eo ad nuptias supernæ ciuitatis intrabunt. Præterea si Aegyptiorum anniuersaria solemnitas dicta accensio lucernarum, quas noctu circa domos suas frequenter accendere cõsueuerant, Herodotus lib. 2. fol. mihi 142. Eædem in festiuitatem Ascensionis Dominicæ fuerint permutatæ? Beda de locis sanctis cap. 7. Quinimo Tertullian. de Idolis cap. 14. exprobrat plures

inueniri

A inueniri Ethnicorum fores sine lucernis, quàm Christianorum, ne more Gentilium hæc illi præstando in Idololatriā inciderent: Datur intelligi, quàm necessario, & piè consultum fuerit, vt luminum sacer vsus à superstitione Gentilium vindicatus, veri Dei cultui fuerit consecratus: & de ijs vide Baronium anno 58. vbi Spond. num. 28. & seq.

Ex prædictis infertur, lumina deferri, ad denotandum, quod tenebræ infidelitatis, & ignorantiæ euanuerint; & per lumen corporale declaretur, quod legimus in psalmo 118. vers. 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*. Deferimus etiam lumina in Processione, in Funeribus, & Baptismate ad profitendam fidem, quæ nos illuminat in medio tenebrarum huius mundi; vt ex D. Hieron. aduersus Vigilant. habetur: *Et quicumque accendunt cereos secundū fidē, suam habent mercedē, dicente Apostolo: vnusquisque in suo sensu abundet*: sicuti etiam ex dictis luminibus denotamus spem, quam habemus fruendi aliquando meliore vita, gratia, & meritis illius, qui dixit; *Ego sum Lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris*. Aduertendum tamen ex sacra Trident. synodo B sess. 22. in decreto De obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ, Quod candelarum certus numerus, qui magis à superstitioso cultu, quam a vera religione inuentus est, omnino ab Ecclesia remoueatur. *Mysticus sensus.*

Nec valet quod obijciunt Sectarij, hunc actum Accensionis Luminum erga Reliquias, & Imagines Sanctorū esse cultum Latriæ, qui soli Deo debetur: Quoniam respondemus hunc esse solum cultum Hyperduliæ erga Beatam Virginem, ac etiam Duliæ erga alios Sanctos; etenim in hac luminum accensione ante Sanctos etiam Christus honoratur: ex D. Hieron. lib. 1. epist. 2. ibi, *Non offendat quempiam quod ante Sanctorum Imagines Lucernaria suauealentia, Thymiamata accendantur, quoniam honor ad Christum recurrit*. Quod etiam scribit Epiphan. epist. ad Io. Episcop. Beda de locis Sanctis cap. 7.

Non præteribo hic aliquid recensere de aliquibus lucernis perpetuis, repertis accensis, non solùm sæculis præteritis, verum etiam temporibus nostris in catacumbis, seu cryptis Sanctorum in Vrbe, ac etiam & in alijs prophanis lo- *De lucernis perpetuis.*
C cis: vt de simili reperta in Phano Veneris, D. August. de Ciuitate Dei lib. 21. c. 6. dicens id potuisse succedere, vel arte Dæmoniaca; vel quod in lucerna illa mechanicum aliquod de lapide Asbesto, seu Carbasio ars humana molita sit; & huic postremæ opinioni subscribunt Albertus Magnus de Mineralibus cum alijs, quos refert & sequitur Licetus de reconditis antiquorum Lucernis lib. 1. cap. 9. asserentes omnes vnanimi consensu, Asbeston esse lapidem, qui semel accensus est inextinguibilis.

Refert etiam Frater Leander *Nella descrittione d'Italia cap. della Campagna di Roma*; tempore Pontificatus Alexandri Sexti fuisse repertum in arca marmorea cadauer cuiusdam puellæ infusum intra liquorem aromatum, nec aliqua vicissitudine temporum offensum, & in eodem sepulcro lucernā accensam, quæ statim extincta fuit.

Diebus præteritis cum ego sermonem habuissem de huiusmodi perpetuis lucernis, vna cum Iulio Fauera, qui optimam habet de Vrbis cœmeterijs, seu catacumbis cognitionem, propter assiduam, & longam illarum inuisionem: atte-
D status est ille mihi annis præteritis in cœmeterio Callixti se vnam ex dictis perpetuis lucernis reperisse accensam, sed illam lumine satis lento resplenduisse: ita vt apparente alio lumine dicta lucerna non agnosceretur. Tandem dictus Iulius è muro, cui illa erat affixa, cum eam eruisset, extincta est; ac in ea lucerna nō aliquem se vidisse liquorem, sed solum quandam rasinam: & ego quoque habeo in meo Musæo lucernam ex ære, tenacissima simili rasina repletā instar lapidis; quam etiam ex prædicto Asbesto ad huiusmodi perpetuum lumen potuisse inseruire, probabilissimum est.

A

De Aere Campano, seu Campanis. Cap. XXXXIII.

CAmpanæ nomen ex Campania Italiæ prouincia desumptum, ibi primum eædem fieri cœperunt: & quæ grandiores essent, Campanæ dicebantur: minores autem, quæ a sono tintinnabula vocantur, Nolas appellant à Nola eiusdem Ciuitatis Campaniæ, vbi eadem vasa commentata sunt, vt refert Vualfridius Strabo de rebus Eccles. cap.5. ac etiam Baron. in ann. 57. vbi Spond. num.41. Esto quod plerique auctores prædictarum inuentionem tribuant S. Paulino dictæ Ciuitatis Episcopo; nihilominus Polydorus de Rerum Inuentione lib.6.c.12. & Panuinius in epith. summ. Pontt. volunt Papam Sabinianum inuenisse: & forsan hic quoque exemplo Vrbis extendit hunc vsum ad reliquos fideles.

Quamuis earum vsum satis antiquissimum ex Dei præcepto ad Moysen, Exod. 28.vers.33.vt in infima Pontificiæ vestis parte apponerentur mala punica,& tintinnabula, *ibi, Mixtis in medio tintinnabulis; ita vt tintinnabulum sit aureum, & malum punicum, &c.* quæ indicabant Populo aduentum ipsius Pontificis, vt à negocijs ij supersederent. Ac etiam præcepit Deus ad Moysem, vt legitur in Numer. cap. 10. in princ. *Loquutus est ad Moysem dicens: Fac tibi duas Tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem, quando mouenda sunt castra.* & paulò post vers. 10. ait; *Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis; vt sint vobis in recordationem Dei vestri: Ego Dominus Deus vester.* Quos textus etiam ad comprobandum vsum campanarum adducunt Alcuinus de diuin. offic. cap. 28. & Vualfridius Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 5. B

Campanæ apud Ethnicos.

Non solum apud Christianos & Hebræos, verum & apud Ethnicos fuit etiam vsus campanæ seu tintinnabuli; vt ex Strabon. lib.14. Geograph. Sueton. in August. Dio lib. 5. cap.4. & de turribus, vbi affixæ erant campanæ, refert Plinius lib. 3. cap. 13. his verbis: *Pyramides ita fastigiatæ, vt in summo orbis æneus, & petasus vnus omnibus sit impositus; ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quæ longè sonitum referrent.* Vtebantur campanis Romani in Thermis, seu Balneis; vt apud Martialem lib. 14. epigram. his verbis. C

Redde pilam, sonat æs thermarum: ludere pergis?
Virgine vis sola lotus obire domum?

Id intelligens Martialis de Aqua Virgine, cuius fontes adhuc Romæ copiosè emanant.

Zonaras describens triumphum Dictatoris M. Furij Cammilli refert, quod è curru Triumphantis pendebat tintinnabulum; vt forsan Populus de illius aduentu admoneretur: refert etiam Lucianus vsum Tintinnabuli, vt denotaretur sonitus Horarum in Horologijs: sicuti etiam consueuerunt Romani vti ære campano ad eorum superstitiosos Religionis ritus.

Etenim præ cæteris metallis ad res diuinas adhiberi solitum Aes; testatur Macrobius lib. 5. Saturnal. quod etiam innuit Sextus Pompeius; sicuti etiam Eusebius Cæsarien. referens de Matre Deorum lib. 2. de præparat. Euangel. cap. 10. ait: *Sacerdos autem vtriusque sexus vir, & fœmina consecrat; & Vrbem vt solent tibiarum, & tympanorum sonitu perlustrant.* D

Etiam apud primos Christianos.

Et quo ad sacros Christianorum ritus, etiam apud priscos fideles mos fuit conuocandi populum diuersis signis.

Sanctus Ephrem, qui vixit de anno 370. meminit etiam cuiusdam signi, quod suo tempore dabatur ad Synaxin; vt in parænesi 43. ibi. *Signo ad Synaxin, & officio dato, omnium vltimus tunc frater occurrit, & ante omnes è congregatione exire conatur.*

Et sanctus Gregorius Turonen. qui floruit ann. 580. idem refert in vitis Patrum

A trum cap. 4. agens de Gregorio Lingonensi Episcopo ibi. *Obseruatores ostium bapt isterij obseratum inuenientes, claue sua solita operiebant: commotoque signo Sanctus Dei, sicut reliqui omnes, ad officium Dominicum consurgebant.*

Aeris campani, seu campanæ, vsum deducam ab anno 600.(de grandiusculis loquor cogendi Christiani populi ad diuina officia) quia tunc vixit auctor Ordinis Romani, qui Titulo de Sabbato sancto sic ait. *Iussi incipiunt in Ecclesia Litaniam, Tertiam, & Campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Missam.* Et idem Auctor Ordinis Romani, in ordine processionis, cum Episcopus festiuis diebus Missam celebrare voluerit. *Cum tintinnabulum ad Tertiam sonuerit, omnes simul fratres in Chorum ordinatim conuenire debent:* & idem refert Cardinalis Baronius ad ann. 614. ex actis sancti Lupi, & ex eo tempore talis vsus ad omnes transiuit ætates. Quo tempore à Christianis inuentæ?

Audoenus, qui scripsit vitam sancti Eligij anno 650. nominat expresse Campanas lib. 2. cap. 21. dum inquit, *Sed vt eius temeritas reprimeretur, Campana rationis expers Beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit: perstitit ille restim trahenda campana, sed sonum exprimere non potuit.*

B Et Ven. Beda, qui scribebat historias Anglorum anno 700. nobis demonstrauit, quod tunc temporis etiam sonabant campanæ speciali quodam sono, cum quis è vita exisset; vt in lib. 2. histor. cap. 23. ibi. *Hæc in dormitorio sororum pausans, audiuit subito in aere notum campanæ sonum, quo ad orationem conuocari, vel excitari solebant, cum quis eorum de sæculo fuisset euocatus.* Et talis ritus etiam de præsenti seruatur in Anglia; vt cum quis decessit, statim campana propriæ illius parochiæ speciali quodam modo sonet per aliquod temporis spatium:(vt ego annis præteritis cum essem Londini in Anglia, adnotaui ex continuo tali sonitu per Vrbem, ac etiam ex relatione Ciuium, & Incolarum) quamuis Regnum illud iamdiu a vera Christi Religione apostatauerit, ac etiam ipsi Angli negent modo orationes, & suffragia defunctis proficua: non aliam tamen in hoc ab illis rationem potui percipere, quam quod talis sonus sit ritus antiquæ Ecclesiæ Anglicanæ, etenim etiam hodie in illo Regno, vt in Hollandia ego quoque vidi, vnam tantum campanam pro qualibet parochia inseruit; & non plures, nec alibi.

C Præterea circa talem campanarum sonitum, refert etiam Carolus Magnus de ritibus veteris Ecclesiæ, ibi: *His finitis pulsantur signa ad Missam publicam:* Similiter earundem originem tradit Guilbertus Tornacus, cap. 16. de offic. Episc. *Signa, quæ pulsantur in Missæ principio, Tubas argenteas signant, & ductiles, quibus conuocabatur populus in veteri Testamento.*

Aduertendum tamen est, prædicta de primo campanarum vsu ad solam Ecclesiam Latinam referenda esse; Nam Græcis multo post, nimirum anno Christi nati 865. illæ vsui esse cœperunt, cum a Duce Venetiarum Vrso Patriciaco ad Michaelem Imperatorem missæ fuissent, vt ex Venetiarum historijs, afferente hoc idem Baronio in dicto anno 865. vbi etiam Spondanus num. 7. Et hoc verisimilius, quia anno 830. quo vixit Amalarius Fortunatus, meminit ipse lib. 4. de Eccles. offic. cap. 21. Lignorum soni, qui Constantinopoli in vsu erat; Iunioris Romæ nomine vocata. Præterea Anastasij Martyris sæculo nondum fuisse vsum campanarum in Græcia, sed lignorum, legimus in septima synodo, act. 4.

D Rursus obserua, Monachos non nisi ann. 740. campanis vti cœpisse, cum Zacharias Papa, qui in ea tempora incidit, concesserit priuilegium Cassinensibus, quod in diurnis, & nocturnis Ecclesiæ officijs signum in Ecclesia pulsarent.

Turcæ dissidentes a Christianis, odio forsan, quod ipsi prius campanas adhibuerint, propterea illi campanis non vtuntur; vocant enim populum suum ad templa, ope ministrorum, quos præcones vocant, Glos. in Clem. 1. de Iudæis, & Sarac. Iidemque, nec vsum Campanarum permittunt Christianis, qui sub eorum ditione viuunt, vt refert Cuspinianus de illorum Religione. Quos imitantur Hæretici huius sæculi, qui Campanis bellum indixerunt dum eas frangunt, & comminuunt.

Campanæ originem duxerunt ex Tubis Hebræorum, vt diximus supra, quibus populus

populus conuocari solebat. Albinus de diuin. offic. cap. quid significent vestimẽta, &c. ibi. *Signorum vsus a veteri Testamento sumptus est in lib. Num. Dixit Dominus Moysi: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem*; Voce signorum campanas intelligens. Iisdem ferè verbis, idem refert Fortunatus de Ecclef. offic. lib. 3. cap. prim. nec aliter sentit Guilbertus Tornacus de offic. Episc. cap. 15. A

Quid denotet campana. Quare autem æs campanum pulsetur ad officia sacra prænuncianda, refert Albinus de diuin. offic. cap. 100. *Campanæ enim significant Concionatores*: etenim Prædicator perfectus huiusce signi quadam similitudine formatur; siquidem duritiam metalli fortitudine mentis; plectrumque ferreum, quo sonus eliditur, constantia sermonis imitatur: Ac etiam vt Campana pendet de Turri; ita & Concionator sursum cor suspendit, cuius conuersatio in cœlis est. Campana ligno alligata, & fune agitata nunquam desistit personare; Ita & Concionator ligno Crucis inhærendo, & charitate colligatus, non desistat die ac nocte os suum dilatare, instans opportunè, importunè, arguendo, increpando, obsecrando &c. vt latè Rupertus Abb. de diuin. offic. lib. 1. cap. 16. B

Diuerso æris campani sono ad Missam, reliquosque Ecclesiasticos Conuentus olim conuocabantur fideles. Tornacus cap. 25. de offic. Episc. ibi. *Et quod distinguebatur antiquitus in clangore tubarum, & differentia sonituum; cum aliter in conuocationibus faciendis, & aliter etiam pro mortuis.* & idem ab auctore Ordinis Romani de feria 5. in Cœna Domini ibi. *Ipso die sonentur Campanæ ad Missam, & cæteras horas, sicuti mos est diebus solemnibus.*

Quare non sonẽt in hebdomada sancta. Inoleuit antiquitus mos, vt diebus aliquot Hebdomadæ sanctioris Campanæ non pulsarentur, sed in earum locum sufficeretur è ligno sonus. Prioris causa fuit, quia campanæ diuinam prædicationem significant; tunc autem Apostoli, qui ante de rebus diuinis incredibili animi ardore disserebant, obmutuere. Albinus de diuinis officijs, cap. de Cœna Domini ibi. *Quia ordo Prædicatorum tempore Passionis siluit, retieetur sonus signorum Campanarum.* & idem latius refert Ioannes Beletus de diuin. offic. cap. 100. Rupert. Abb. de diuin. offic. lib. 5. cap. 14.

E ligno vero sonus in locum campanarũ suffectus, quia illud significabat Christum, qui pendens ex ligno Crucis, Patrem precatus est, vt suæ mortis ministris ignosceret; solusque dum pateretur, cœlestem doctrinam prædicare non destitit, ex dicto Beleto ibidem his verbis. *Magnus tamen è ligno editur sonus. Tabula lignea Christum significat, qui in ligno clamabat, prædicabat, orabat, dicens: Pater, dimitte eis, quia nesciunt quid faciunt. Pulsatur igitur lignum, quia tum solus Christus extitit concionator.* Prætereaque ligni pulsandi tribus hebdomadæ sanctioris diebus est inditium humilitatis Christi, eumque a nobis intimis sensibus colendum, Fortunatus lib. 1. de Ecclef. offic. cap. 12. & ibidem lib. 4. cap. 21. C

Additur etiam tertia ratio, vt recoleretur memoria veteris ritus, cum fideles in occultis locis delitescentes ligneis tabulis vterentur: Fortunatus ibidem ait. *Potest in hoc humilior vsus Romanæ Ecclesiæ designari antiquis temporibus, quando latitabat per cryptas propter persequutores: nam adhuc Iunior Roma, quæ antiquis temporibus sub vno Dominio cum antiqua Roma regebatur, vsum lignorum tenens, non propter æris penuriam, sed propter vetustatem.*

Quomodo conuocarentur fideles in primitiua Ecclesia. Triplici modo in principio nascentis Ecclesiæ Conuentus fidelium indicebantur. Nonnullos scilicet solo Pietatis, & Religionis studio ad statas horarias preces conuenisse: Alios Prænunciationibus publicis inuitatos esse: Quosdam verò in præcedenti solemnitate subsequuturam didicisse. vt ex Vualsrido Strabone, De Reb. Eccles. cap. 5. Verum hoc contigisse, dum Gentilium persecutio in Christianos desecit; at post Magni Constantini tempora, quando res Christiana melius haberi cœpit, nec dum cœptus vsus æris Campani, certo homines huc, illucque mittebant Christiani, ad conuentus indicendos. Sanctus Hieron. epist. 22. ad Eustoch. ibi. *Cum ad Agapen vocauerit Præco, conducitur.* Sicuti etiam sonus ligni ad conuocandos fideles fuit in vsu maximè, cum in cryptis fideles latitabant, vt ex Fortunato dicto cap. 21. refert Metaphrastes in vita D

sancti

A sancti Theodosij Cœnobitæ, & in vita sancti Ioannis Chrysostomi: Et præterea etiam Monachos, & Moniales ad Missam, reliquosque Ecclesiarum Conuentus voce Alleluia vocatos esse. S. Hieron. epist. 23. ad Marcel. ibi. *Nunc adorandũ festinat, consurgit, & tinnula voce cæteris Alleluia præcipiens, prior incipit laudare Dominum suum*. & epist. 27. ed Eustoch. *Post Alleluia cantatum, quo signo vocabantur ad Collectam, nulli residere licitum erat*. Refert etiam Card. Baron. ad annum 58. vbi Spondan. num. 40.

Addimus prædictis, Campanas in Ecclesia tunc primum benedici solitas, & nomine imposito Deo consecrari: quando Ioannes Decimus Tertius summus Pontifex, cum in Vrbem redijsset, contigit primariam Lateranensis Ecclesiæ Campanam miræ magnitudinis, recèns ære fusam super Campanile eleuari: quam priùs idem Pontifex sacris ritibus Deo consecrauit, atque Ioannes nomine (cuius Ecclesiæ esset vsui) nuncupauit. Qui sacer ritus in Ecclesia perseuerauit, vt eo modo campanæ in Ecclesijs collocandæ, Deo, primum imposito eis nomine, dicarentur; quod testantur veteres Codices Rituales: licet errore vulgi pro B arbitrio vtentis vocibus, dicantur baptizari Campanæ, cum eiusmodi benedictionem, & nomen (sicut in baptismo nomen infantibus imponitur) ab Episcopo accipiunt; refert Baronius in anno 968. vbi Spondanus num. 4. quod etiam refert Durantes de Ritib. Eccles. lib. 2. cap. 22. num. 6. *Benedictio campanæ.*

Huius æris campani effectus præcipuus, vt certiores fiant de tempore, quo in Ecclesiam ad officia sacra conuenire debeant: & propterea *Signa* nominantur a priscis Patribus, de quibus supra, & habetur in cap. solent, de consecrat. dist. prim. & clarius his versibus, de quibus in Glos. Extrauag. de officio Custod. c. 1. *Quare instituta.*

Laudo Deum verum, plebem voco, congrego Clerum,
Defunctos ploro, nimbum fugo, festaque honoro.

Redditur Deo honor, & gloria sonitu Campanæ, primum in eleuatione sacrificij Missæ, ex instituto Gregorij Noni; vt populus ad tantum mysterium excitetur, refert Petrus Messia par. 4. cap. 9. & Platina in vita eiusdem Pontificis. Secundo, ad sonitum salutationis Angelicæ admonentur fideles, vt tribus vicibus C in die flectant genua. Et quamuis tribuant hoc Vrbano Secundo; vt fideles Deũ orarent pro Exercitu transmisso ad recuperationem Terræ Sanctæ: Platina tamen, & Ciacconus hoc tribuunt Calisto Tertio, vt oratio fieret pro Exercitu Cruciatæ contra Turcas anno 1455. & hic triplicatus sonus in die respondet ritui, de quo in psalm 54. *Vespere, & mane, meridie narrabo & annunciabo, & exaudiet vocem meam*: in quem psalm. Hieron. & August. exponunt. *Vespere cum passionem suscepit, manè cum resurexit, meridiè cum cœlos ascendit*. Conuocatur etiam Populus, & Clerus ad diuina officia; & in hoc etiam Deus laudatur, vt in psalm. 118. *Septies in die laudem dixi tibi*, iuxta septem horas Canonicas: sicut etiam ad alias Ecclesiæ functiones pulsantur Campanæ, maxime in Exequijs Defunctorum, vt fideles excitentur ad orandum Deum pro animabus illis, quæ abierunt: ac etiam vt viuentes recordentur eorũdem proximi decessus; sicuti vt comitentur etiam Defunctum ad sepulturam iuxta ritus Ecclesiæ, ex Nazianzeno Orat. secunda in Iul. *Nocturnis cantionibus, & cereorum ignibus nos Christiani pium è vita discessum ornandum existimamus*. & S. Chrysost. Orat. 4. ad Po-D pulum. *Defunctos tanquam athletas comitamur*. Inseruit etiam sonus campanæ ad placandos turbines, & aeris agitationes; vt in orationibus ad hoc ab Ecclesia institutis: & quoniam prædicta a Dæmonibus commouentur, propterea verba sacra apponuntur supra huiumodi Campanas, nempè *Aue Maria gratia plena*: seu etiam *Verbum Caro factum est*; quæ tremenda sunt Dæmonibus.

Multa possent referri miracula, quæ fecit Deus ad sonitum Campanæ, vt videre est apud scribentes, & maximè apud Petrum Cluniacensem lib. prim. de Miracul. cap. 13.

Pulsantur etiam Campanæ ad alios vsus etiam prophanos, nempè lætitiæ, & mæstitiæ, vt in hoc vario sonitus genere notant Canonistæ in cap. vnico, Extrauag. de offic. Custod.

Matricis Ecclesiæ honor. Vt debitus honor Ecclesiæ Matrici seu Cathedrali reddatur: decreuit Concilium Lateranen. sess. 11. tom. 5. Concil. *Tam ipsi fratres, quam ipsi clerici seculares, etiam super hoc Apostolicæ Sedis priuilegio muniti, die sabbati sancti maioris hebdomadæ antequam Campana cathedralis seu matricis Ecclesiæ pulsauerit, campanas in Ecclesiis suis pulsare minime possint: contra facientes pœnam centum ducatorum incurrant.* A

Numerus campanarum. Quoniam fuit alias contentio inter Clerum secularem, & Regulares circa numerum campanarum, quas ipsi haberent: decreuit summus Pont. Ioannes XXII. anno 1320. vt in Extrauag. vnica, de offic. custod. quod Religiosi ordinum Mendicantium in nullo conuentu seu loco plures campanas habeant: *Sed vna tantùm pro loco quolibet sint contenti.* & hoc forsan propter eorum paupertatem, quam professi sunt. Et quamuis in hoc derogauerit communis vsus: vtinam renouaretur in parte tale decretum: siquidem aliqui ex Religiosis eò deuenerunt continuo campanarum sonitu diu noctuque, vt potius sæpe fideles ad impatientiam, & iracundiam, quam ad pietatem inde prouocentur: & plurimi aliquando infirmi, seu in eorum secessu studentes hoc satis experiuntur. B

Denique hoc addam, morem esse (vt ego vidi) in tota Germania superiore & inferiore, nec non in Gallia, & Anglia; vt in omnibus campanarum Turribus apponatur in summitate effigies Galli ex metallo, ad Prælatorum, & curionum alliciendam atque excitandam vigilantiam. vt hoc idem in Emblemate Alciatus & refert Durantus de ritibus Eccles. lib. 1. cap. 23. n. 8.

De Cantu in Ecclesia antiquissimo: & alijs musicis Instrumentis. Cap. XXXXIV.

MOs semper fuit laudare Deum in psalmis, & cantibus; vt de Dauid psallente, dum Saul a malo spiritu obsidebatur, 1. Reg. cap. 19. vers. 4. & 10. habetur: *Et factus est spiritus Domini malus in Saul; sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam: porrò Dauid psallebat manu sua &c.* & idem psalmista Dauid sæpiùs hortatur ad magnificandum Deum in Tympano, & Choro, & Organo, Cymbalis, & Cithara, Psalterio decem chordarum, Tubis ductilibus, & voce Tubæ, vt in psalm. 9. vers. 12 & psalm. 12. 21. & 70. 22. & 97. 4. & 146. 7. & 149. 1. 3. C

Canendi formam à priscis fidelibus maioribus nostris accepimus, Apostoli monitu edoctis, qui ad Ephes. 5. inquit. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus: cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino.* Et huiusmodi religiosis, modestis modulationibus ad rerum æternarum studium sese erigebant, Christi & Apostolorum exemplo; refert August. epist. 119. cap. 18. ibi. *De hymnis & psalmis canendis, ipsius Domini, & Apostolorum habemus documenta, exempla, & præcepta: de hac re tam vtili ad mouendum pie animum, & accendendum munire dilectionis affectum, varia consuetudo est.* D

Musica igitur ex his in Ecclesia retinenda; quoniam hæc tædium tollit, auget charitatem, & amorem, in Deum nos trahit: propterea inquit Lactantius Diuin. instit. lib. 6. cap. 21. *Si voluptas est audire cantus, & carmina: Dei laudes canere, & audire iucundum sit. Hæc est voluptas vera, quæ comes, & socia virtutis est: Hæc est non caduca & breuis, vt illæ, quas appetunt, qui corpori vt pecudes seruiunt, sed perpetua & sine vlla intermissione delectans.* & S. Chrysost. hom. in psalm. 4. inquit. *Ne Dæmones lasciuia meretricia cantica introducentes, omnia euerterent; psalmos Deus construxit, vt ex ea re simul caperetur voluptas, & vtilitas.*

Adeo frequens fuit priscis fidelibus psalmorum cantus; vt eo etiam in conuiuijs

&

A & ruri creberrimè vterentur. Hinc S. Cyprianus ad Donatum. *Nec sit vel hora conuiuij gratiæ cœlestis immunis: sonet psalmos conuiuium sobrium*. Tertull. in Apolog. cap. 39. *Postquam aquam manualem, & lumina, vt quisque de scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, prouocatur in medium Deo canere*. Et S. Hieron. epist. 17. ad Marcellam, inquit: *In Christi villula præter psalmos silentium est: quousque te vertis, Arator stiuam tenens, Alleluia decantat. sudans messor psalmis se euocat: & curua attollens vitem falce vinator aliquid Dauidicum canit. Hæc sunt in prouincia nostra carmina: hæ, vt vulgo dicitur, Amatoriæ cantiones: hic Pastorum sibilus: hæc arma culturæ*.

Et quamuis August. in psalm. 31. Concord. 1. nolit ea, quibus Gentilitas in suis ritibus vti consueuerit, Christianis esse communia: tamen si rectè pieque eadem, vt Christianam modestiam decet, exerceantur, non prohibet, sed liberaliter indulget, his verbis: *Et si ad lyram, vel citharam canere, & psallere noueris; nulla in te cadet reprehensio; Hebræum iustum Regem imitaberis, qui Deo est gratus & acceptus: Exultate iusti in Domino; rectos decet collaudatio: Confitemini Domino in*
B *Cithara, & psalterio decachordo ei psallite*. Et nemo iure potest carpere, quòd in Ecclesia abhibeantur organa, & similia instrumenta, quæ omnem in sono proferunt cum grauitate, & suauitate modestiam: quod secus erat forsan ab initio nascentis Ecclesiæ, cum eadem essent proscripta; eò quia communia erant Gentilibus, vt dixi: & refert Card. Baron. sub anno 60. vbi Spondan.

Quatenus quis in Ecclesia musicam, & psalmorum cantum impugnare audeat; impugnabit & ipse quoque libros Exodi, & Regum, in quibus Moyses, & alij Deo deuoti laudes Domino decantandas præscripserunt: cumque ipsemet Dauid non solum plurimos composuerit psalmos, & choros instituerit cantorum, sed etiam hortetur, vt instrumentis musicis Deum laudemus. Quibus accedunt cantica Zachariæ, Simeonis, & sanctissimæ Deiparæ Virginis; itemq; Angelorum exempla, de quibus nato Domino refert Lucas cap. 2. *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Quæ verba canticum
C Angelorum nuncupari docet Vualfridius Strabo lib. de Eccles. offic. c. 22. Præterea Apostoli Cœna facta etiam hymnum cantarunt apud Matth. cap. 26. ibi: *Et hymno dicto exierunt in montem Oliueti*. Quod autem etiam Apostoli hymnum cantarent, non est ambigendum, alias non fuisset hymnus, vt docet S. August. in psalm. 72. his verbis. *Hymni laudes sunt Dei cum cantico: hymni cantus sunt continentes laudes Dei: si sit laus, & non sit Dei; non est hymnus: si sit laus, & Dei laus, & non cantetur, non est hymnus. Oportet ergo, vt si sit hymnus, habeat hæc tria: & laudem: & Dei: & canticum*.

Huius ecclesiastici cantus quantum sibi complaceat Deus: miraculis etiam comprobatur: Dum Suburbiorum Carcassonæ expugnatio facta canente Clero, *Miracula.* vt in Annalib. Ecclesiast. Raynaldo auctore tom. 13. ann. 1209. nu. 23. Ac etiam Sacerdotum cantu territi Hæretici: in ijsdem Annal. ann. 1211. nu. 15. Vt quoq; propulsati. in ijsdem Annal. anno 1212. num. 12.

De hoc ritu Ecclesiastici cantus in Ecclesia, qui plurimis iam in locis ab initio nascentis Ecclesiæ erat in vsu, S. Damasus Rom. Pont. vt legitur in eius vita xi.
D Decembris, & in libro de Romanis Pontif. decreuit vt per omnes Ecclesias canerentur psalmi die noctuque ab alternis; & in fine cuiusque psalmi diceretur Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Quod probabile est etiam, emendatum a sancto Hieron. Psalterium septuaginta Interpretum, canendum Occidentalibus præceperit idem Damasus, de quo Hieron. in Apolog. aduersus Ruffinum inquit: *Psalterium quoque certè emendatissimum iuxta septuaginta Interpretes nostro labore dudum Roma suscepit*. Similiter ordinem cantilenæ diurnis, seu nocturnis horis dicendæ, B. Gregorius Magnus plenaria creditur ordinatione distribuisse; cum multi ante siue post eum Orationes, Antiphonas, vel Responsoria composuerint. Vualfridius de reb. Eccl. c. 28. Ac etiam sanctus Leo II. Rom. Pont. cum ipse musicis esset eruditus, sacros

hymnos & psalterium reduxit ad meliorem concertum, vt legitur in vita eiusdem Leonis 28. Iunij. A

Organorum origo. Organorum vsus, de quibus sæpius in Dauidicis psalmis fit mentio, in Ecclesia pariter antiquissimus: & quamuis Vitaliano Rom. Pontif. illa in Ecclesia fuisse recepta, referant Mart. Polonus, Platina, & alij ex Pontificali Damasi Papæ; Organa primum missa Pipino Regi a Constantino Imper. Græco, auctor est Marianus Scotus in Pipino, & Aymon Monachus lib. 4. de Gestis Francorum, cap. 113. affirmat, Organa more Græcorum primum in Francia composita industria cuiusdam, cui nomen Gregorius, Imperante Ludouico Pio, eiusque sumptibus: quamuis longe inferius eorundem inuentum referat Nauarr. lib. de Orat. & horis Canon. cap. 16. Et quamquam in capella Summi Romani Pontificis organa non sint admissa, sicuti nec alia instrumenta; non propterea hæc omnino respuenda, sed & consulenda est prudentia, quænam illorum locorum sanctitas deceat? vt refert Sotus de Iust. & Iur. lib. 10. quæst. 5. art. 2. Plenè Democares de Obseruanda Missarum Celebrat. cap. 14. Organorum vsum Ecclesia, ait, Synodus Senonen. cap. 17. ad cultum, & seruitium Diuinum recepit: modo nihil præter hymnos diuinos, & cantica spiritualia organa repræsentent. Item in Concilio Coloniensi, & in Synodo Tridentina sess. 22. De obseruandis, & euitandis in Celebrat. Missæ, & refert etiam Durantus de Ritib. Eccles. lib. 1. cap. 13. B

De choro. Prædictis etiam adnectam de loco, vbi in Ecclesia canebatur, vt dicunt sanctus August. in psalm. 149. & S. Isidor. lib. 6. Orig. qui *Chorus* dicebatur: quæ vox non aliud denotat, quam concentum, & multitudinem simul canentium; & ita choros Moyses post transitum maris Rubri instituit, vtrumque sexum distinctis classibus, se, ac sorore præeunte, canere Domino in choris carmen triumphale, perdocuit. Præterea in sacro textu refertur de mulieribus in triumpho Dauid de morte Goliæ 1. Reg. cap. 18. *Egressæ sunt mulieres in occursum cantantes, choros ducentes*. Et lib. 2. Esdræ cap. 12. *Steterunt duo chori laudantium*. Et in psal. 150. dicitur: *Laudate nomen eius in choro*. Dicitur etiam chorus, vt voluit Amalarius lib. 9. cap. 3. & Rabanus Maurus de Institut. Clerio. lib. 1. cap. 33. Quia si in choro cantamus, corde cantamus: vel etiam dictus chorus, quod initio in modum coronæ circa Aras starent canentes, & ita psallerent: Vnde in Ecclesiast. cap. 50. habetur. *Stans Sacerdos ante Aram, & in circuitu eius corona fratrum*. Vt etiam ad præsens in Collegiatis Ecclesijs, & similibus est in vsu. Proprie autem chorus dicitur locus ille, vbi Ecclesiastici canunt in Ecclesijs, & psallunt à populo intermedijs cancellis, aut alio modo distinctis; vt in Concilio Turonen. 2. can. 3. vbi: *Pars illa, quæ à cancellis versus altare diuiditur, chorus tantum psallentium pateat Clericorum*. Et in Concilio Toletan. 4. can. 17. *Vt Sacerdotes, & Leuitæ ante Altare communicent, in choro Clericus, extra chorum populus*. Et S. Clemens lib. 2. Constitut. Apostol. cap. 57. dum loquitur de sedibus Ecclesiasticorum in choro psallentium, quorum in medio vult esse positam sedem Episcopi, seu alterius Prælati; loquitur his verbis: *Sit solium Episcopi in medio positum, & in vtroque eius latere sedeant Presbyteri, & adstent Diaconi*. C

Vnde cantus alternatim in Ecclesia. Quomodo autem in Ecclesia cœperit consuetudo Alternatim canendi? Hoc processisse ex visione, quam habuit sanctus Ignatius, vt refert Socrates hist. Ecclesiast. lib. 6. cap. 8. his verbis: *Iam vero dicamus, vnde consuetudo hymnorum, qui in Ecclesia alternis decantantur, initium sumpserit? Ignatius Antiochiæ, quæ est in Syria, tertius à Petro Apostolo Episcopus, qui cum Apostolis ipsis versatus est, visionem vidit Angelorum sanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis, collaudantium, & formam canendi in ea visione expressam Ecclesiæ Antiochiæ tradidit: vnde illa traditio in omnibus Ecclesijs recepta est*; Et talis vsus alternatim canendi ab initio in ecclesia, peculiare inditium fuit, quod prisci Christiani ad Imperatores deferrentur, vt ex Luciano in Philopatro, & ex Plinio epistola 97. lib. 10. ibi. *Adfirmabant hanc fuisse summam, vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum inuicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, &c.* D

De

A De hoc eodem antiquissimo ritu psalmorum, & hymnorum in Ecclesia alternatim ex Apostolica traditione, & diuinis visionibus, itemque frequentatissimo, tradit Card. Baronius in anno 60. vbi Spondanus num. 12. & huius Cantus Ecclesiastici ritus Alternatim, Euseb. Cæsarien. in histor. Eccles. cap. 17. refert Philonem Hebræum describentem Cantus Christianorum his verbis. *Vnus ex omnibus consurgens in medio psalmum honestis modulis concinebat, & præcinente eo vnũ versiculum, omnis multitudo respondebat.* Loquitur de eodem ritu etiam Iustinus Martyr in orat. ad Antoninum Pium, apud Clementem Alexand. in orat. ad Gẽtiles, Sanctus Cyprianus in oratione Dominicali, ac præcipuè sanctus Basilius in epistola 63. refert ad Hæreticos sui temporis, vt non retrahantur à psalmodia, quoniam hæc vbique terrarum est in vsu, vt his verbis. *Illucescente iam die pariter omnes velut ore vno confessionis psalmum Deo offerunt, ac suis quisque verbis resipiscentiam profitetur.* & paulò post: *Et vt semel dicam, omnes, apud quos vigiliæ, ac preces, communesque psalmodiæ in pretio sunt, &c.* Et ideo talis vocum sonus in Ecclesia resonabat, vt sanctus Hieronymus in præfatione epistolæ ad Galatas B lib. 2. dicat: *Ad similitudinem cælestis tonitrui Amen reboat.* Vnde ex hoc, vt confusio tolleretur, decreuit Laodicenum Concilium can. 15. *Non licere præter Canonicos psallentes, id est eos, qui regulariter Cantores existunt, quique Pulpitum ascendunt, & de codice legunt; alium quemlibet in Ecclesia psallere:* Ac etiam quamuis Laicis olim fuisset commune canere in Ecclesia; postea tamen ob eorum inconcinnitatem solis Clericis id reseruatum fuisse. prout queritur pluribus, cùm Populum de ea re obiurgat S. Chrysost. homil. 1. in Isaiam cap. 8. & refert Baron. ad ann. 51. vbi Spond. num. 20. & idem Baron. ann. 60. vbi Spondanus num. 13. & seq.

Populus canere vetitus

Diximus supra ex Apostolica traditione, ac etiam ex diuinis visionibus cœpisse in Ecclesia ritum alternatim canendi: Addimus hic quoque ex Apostolica traditione inductum in Ecclesiam hymnum Glorificationis, ac etiam secundùm postea traditam in Nicena synodo formulam, hymnos à Catholicis compositos esse, & decantari solitos: nimirum cum Ariani, sicuti baptismi formam, ita C quoque glorificationis hymnũ corrupissent, vt diceretur; *Gloria Patri per Filium, & Spiritui sancto.* Catholici contra tunc ex antiqua consuetudine eundem ipsum glorificationis hymnum rite canere perrexerunt; *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Quem ritum deinde Damasus Papa, ita consulente B. Hieronymo, in Ecclesia Romana, & alijs omnibus Ecclesijs seruandum præcepit. de quo Hieronymus ad Damasum sic inquit. *Precatur cliens tuus, vt vox ista psallentiũ, in sede tua Romana die noctuque canatur, & in fine psalmi cuiuslibet siue matutinis, siue vespertinis horis coniungi præcipiat Apostolatus tui ordo, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto &c. vt fides 318. Episcoporum Niceni Concilij in vestro ore pari consortio declaretur.* Et sanctus Ambrosius refert se in odium Arianæ Hæresis in hymnis recens à se editis, & in Ecclesia canendis populis traditis, ad finem cuiusque addidisse eandem conglorificationem sanctissimæ Trinitatis.

De hymno Glorificationis.

Post verò Nicenum Concilium, cum glorificationis hymnus vbique occineretur, licet diuerso ritu, noua occasione recens accepit additamentum: nimirũ, vt cõtra Blasphemiam Arianorum dicentium Filium a Patre in tempore factum; D communi consensu Ecclesia vbique Orientalis ad antiquum glorificationis hymnum Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, addiderit Appendicem: *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.* quod etiam testatum habetur in Concilio Vasensi, vt refert Baronius in annum 325. vbi Spondanus num. 46. & seq.

Quare autem Hymnus Glorificationis remittatur a Dominica Passionis, & sequenti hebdomada luctus? Dicimus, quia ex tunc mandatum dederant Pontifices, & Pharisæi, vt si quis cognouerit vbi sit Iesus, indicet, vt apprehendant eum: & quia iam non palam ipse ambulabat apud Iudæos; nos quoque cum illo quodammodo secedimus, dum vocem lætitiæ, & laudis aliquantulum supprimimus. Nam de Responsorijs Gloria Patri subtrahimus, & ad

Missas quoque cum Introitu non dicitur. Rupert. Abb. de diuin. offiic. lib. 5. c. 2. A

Consequens est etiam vt hic de *Trisagion* ab Angelis etiam decantato aliqua breuiter dicamus. Etenim anno 446. cùm ingēti terræ motu per loca varia imminente, plurimæ Vrbes, & Muri Constantinopoli corruissent; ac fames, & aeris pestifer odor multa millia hominum, iumentorumque deleuisset: Accidit mirandum illud Constantinopoli, vt cum Theodosius Imp. vna cum Proculo Episcopo, vniuersoque Populo, præ metu ruinarum ædificiorum, extra vrbem in loco, qui dicebatur Campus, habitarent, ac die quadam motu eo vehementius grassante, cuncti simul ex intimo corde cum multis gemitibus misericordiam diuinam implorarent; superna repentè vi puer spectantibus omnibus de media turba in sublime extra visum hominum raptus, rursusque priore per aerem via in eundem locum dimissus: Patriarchæ, Imperatori, vniuersæque multitudini litanijs, & supplicationibus, operam dantibus, retulerit dictus Puer ab Angelis se diuinum Trisagion. in hunc modum decantatum audiuisse, *Sanctus Deus: sanctus Fortis: sanctus, & immortalis: miserere nobis*. & vt ipsi eodem modo concinerent, monuerit: moxque ipse animam efflauerit. Vbi verò populus iubente Proclo Trisagion ad eum modum decantare cœpit, terræ motus omnino quieuerit. Quam quidem rem adeo ingentem; non solum Nicephorus lib. 14. cap. 46. ex antiquissimis auctoribus exactè descripsit (qui & addit Theodosium Imperat. vna cum sorore Pulcheria Augusta edita constitutione decreuisse, vt per totum orbem hymnus iste diuinus concineretur) sed & consecratam Græci habent in tabulis Ecclesiasticis die 24. Septembris, confirmantque hoc idem plurimi Episcopi, atque ipse Felix Papa Tertius epistolis suis aduer. Petrum Fullonem Episcopum Antiochenum, eundem hymnum additione impia (*Qui crucifixus es pro nobis*) corrumpentem, vt in tom. 3. Conciliorum in Felice Tertio; idque ipsum egregiè explicauit Damasc. in Comment. de Trisagion. & in lib. de fide orthodoxa cap. 10. vt etiam comprobatur in Concilio Calcedonen. quando damnatus est Dioscorus. Magna porrò diuina prouidentia tunc factum videtur, vt cum Euthyches in secreto cubiculo, & penetralibus Monasterij aduersus Diuinitatem pugnaturus arma fabricaret, quam sicuti Humanitatem passam esse dixit; aduersus ipsum Deus præpararit canticum, quo Diuinitatis Immortalitas, vbique gentium caneretur, & per ipsũ offẽsi Numinis conciliatio imploraretur: sic enim planè diuinæ prouidentiæ est, prius parare arma, quam instet prælium, medicamenta conficere antequam venenum irrepat in præcordia, & ante venturam famem horrea frumento replere; vt refert de his Baronius in ann. 446. vbi Spondanus. num. 2. & 3. Quare autem Græcè apud Latinos in Parasceue Trisagion cantetur, vide eundem Baronium in annum 492. vbi Spond. num. 3.

De Trisagion.

Est quoque Cantus *Alleluia*, quæ dictio Hebraica in latinum versa, sonat *Laudate Dominum*: & est de decem nominibus Dei, quæ apud Hebræos habentur. Est Alleluia cantus letitiæ, quem Ecclesia in festiuitate Paschatis, ac Dominicis diebus frequentat, ad significandum gaudium nostrum, quod ex Resurrectione Domini concipimus: & significat actionem nostram futuram non esse, nisi laudare Deum, vt in psalm. 83. *Beati, qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te*. & rectè ex Concilio Toletano 4. definitur, quod in diebus Quadragesimæ & mœroris non canatur Alleluia: vt refert Brunus de Ceremonijs lib. 5. cap. 2. D

Alleluia.

Aduertendum ex his, solitam in prisca Ecclesia fuisse Musicam, dummodo non delectationem tantum, sed & amorem excitaret in Deum; vt propterea sacros hymnos, & laudes Dei canere non esset vsus; quando ab Infidelibus & malè feriatis hominibus tunc non habebantur in honore; vnde Regius Propheta ex persona Iudaici Populi in Babylonica obsidione psalm. 136. inquit. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena*? Quod faciunt similiter hi, qui sacros hymnos, & psalmos ita decantant, vt carnalem aurium voluptatem solum, aut præcipuè quærant; quique audientium carnales aures delectare varijs vocum inflexionibus satagunt: cantica enim sacra instituta sunt ad mentem erigendam

Qualis musica vsus.

in

A in Deum; & ſpiritum potius, quam corpus recreandum: Contra autem nonnulli ſunt, qui canticum Babyloniæ in domum Dei, & ſanctam Sion inducunt; illi videlicet, qui verba ſacra modulis prophanis ita veſtiunt; vt qui audiunt, non tam verba conſiderent, quam prophanam modulationem attendant: refert Card. Belarminius in explicat. dicti pſalmi 136. verſ. 5.

Hinc eſt quod iraſcitur S. Hieron. in epiſt. ad Epheſ. (iſtum locum expendens) Adoleſcentibus quibuſdam, qui vt ſuauiorem ederent ſonum, dulci medicamine fauces emolliebant, his verbis: *Audiant hæc adoleſcentuli, audiant hi, quibus pſallendi in Eccleſia officium eſt: Deo non voce, ſed corde canendum; nec in tragœdorum morem, guttur & fauces dulci medicamine colliniendaas, vt in Eccleſia theatrales moduli audiantur & cantica; ſed in timore, & opere, in ſcientia ſcripturarum &c.* & paulo poſt. *Sic cantet ſeruus Chriſti; vt non vox canentis, ſed verba placeant, quæ leguntur; vt ſpiritus malus, qui erat in Saule, eijciatur ab his, qui ſimiliter ab eo poſſidentur, & non introducatur in eos, qui de domo Dei ſcenam fecere Populorum.* Hæc ille. Si adoleſcentulos, qui dulci medicamine fauces collinire ſolebant, B non tulit Vir ſanctiſſimus: Ferretnè illos, qui vt hominum aures permulceant, voceſque ſuas carius locent, diuino humanoque iure neglecto, ſeſe exſecari patiuntur? vt prohibent Can. 22. Apoſtol. & l. 1. C. de Eunuch. & l. 3. & 6. D. ad legem Cornel. de Sicarijs: ferretnè illos, qui adeo Spiritum malum canendo non abigunt, vt eum de induſtria ſuis auditoribus inſinuare videantur? Quorſum enim modulationes iſtæ in lupanari natæ, ac non iam timide in ſacras ædes irrepentes, ſed procaciter irrumpentes, & bacchantium in morem laſciuientes tendunt; niſi, vt qui audiant lymphati efficiantur?

Muſica corrupta.

Huiuſmodi corruptelas vtique non ferret grauiſſimus cenſor Hieronymus; ſed cum ipſe, tum quiuis alius, cui eſſet cor, exclamaret Chriſtianæ Reipublicæ multum intereſſe funditus eas extolli, priſcamque canendi formam reduci; etenim, inquit Cicero lib. 2. de legibus: *Aſſentior enim Platoni, nihil tam facile in animos teneros, atque molles influere, quam varios canendi ſonos, quorum dici vix poteſt, quanta ſit vis in vtranque partem; nam & incitat languentes, & languefacit excitatos, &* C *tum remittit animos, tum contrahit.* Ac teſtatur idem Cicero multarum Ciuitatum mores in mollitiem lapſos, eſſe immutatos cum cantibus, & hac dulcedine corruptelaque deprauatos, his verbis: *Si Ciuitatum hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vocum ſeruare modum, quarum mores lapſi ad mollitiem, ſunt pariter immutati cum cantibus.* Quidni hoc ipſum interſit Chriſtianarum Ciuitatum? Siquidem primis temporibus omnino ab Eccleſiæ modulatione proſcripta erat etiam cithara, vt ex Auguſt. in pſalm. 32. concord. 1. & refert Card. Baron. ad ann. 60. vbi Spondan. num. 16.

Faxit Deus vt muſica theatrali, mollibuſque & effeminatis cantoribus, qui vt ait Gregor. Magn. lib. 4. Regiſtr. epiſt. 44. *Deum moribus ſtimulant, cum populum vocibus delectant,* à ſacro miniſterio expulſis; de bene illa morata muſica inſtauranda talis tandem aliquando ſanciatur lex, qualem a Ioanne XX. Pont. Max. ſancitam fuiſſe ſcimus, vt in Extrauag. dicta ſanctorum Patrum: de vita & honeſtat. Clericorum. Faxit Deus vt graues, & viriles illi moduli, a quibus olim ſanctus Auguſt. in Eccleſia Mediolanenſi ad fletum ſe adductum narrat lib. 9. Con-D feſs. cap. 6. veluti poſtliminio in patriam ſuam redeant. *Quantum fleui* (aiebat ſanctus ille vir) *in hymnis & canticis tuis ſuauis ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter? Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabat affectus pietatis, & corruebant lacrymæ, & benè mihi erat cum eis.* Vtinam Deus Catholicis Principibus talem mentem inſtillet; ita enim non Eccleſiæ tantum dedecori, non morum tantum corruptelæ; ſed legum etiam Imperijque mutationi, quam profectò (ſi Platoni lib. 4. Politicorum credimus) noui, molleſque cantus inducere ſolent, obuiam ibitur; vt è contra diuerſorum ſonorum rationabilis, & moderatus concentus concordi varietate compactus, benè ordinatæ Ciuitatis ſignificat vnitatem, inquit Amalarius de Eccleſiaſt. offic. lib. 3. cap. 3. Et hæc de Cantu, & Muſica.

A

De Horis Canonicis. Cap. XXXXV.

DIximus in præcedenti de Cantu, subsequitur modo de Horis Canonicis, quæ cantu vt plurimum pronunciantur, vt Christus, & Apostoli fecere, Matth. 26. & Paulus ad idem nos hortatur, Ephes. cap. 5.

Septem Canonicas Horas diei non licere a quoquam, qui in conspectu Dei vacuus & ingratus apparere nolit, negligenter præteriri. Hæ siquidem Creatori nostro deferunt laudes pro certis, & magnis eius beneficijs, quasi vectigales sunt gratiarum actiones. Sol namque verus & dies æternus Christus has septem horas temporaliter currentes clarissimis misericordiæ suæ radijs illustrauit, atque dedicauit. Singularum rationes de thesauris scripturarum proferemus. Ad quas septem horas Regius Propheta, quamuis vrgentibus detentus curis, de se ipso dixit in psalmo 118. vers. 164. *Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ.* B
Et quatuor tempora legendi, & adorandi, de quibus in lib. 2. Esdræ, c. 9. vers. 3. ibi. *Legerunt in volumine legis Domini Dei tui quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum*. Ac etiam tria tempora apud Danielem c. 6. vers. 10. ibi. *Tribus temporibus in die flectebat genua, & adorabat, confitebaturque coram Deo*: & hæc interpretantur à Cypriano serm. 8. & Hieron. in commentar. Danielis de prædictis horis Canonicis.

Præterea in sacro textu datur exemplum de quaque ex septem Horis in specie. Etenim de Matutino circa mediam noctem in psalmo 118. dicitur: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*: & infra in eodem psalmo. *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua* & in cap. 16. Actuum Apostol. fit etiam mentio de simili oratione Pauli, & Silo in carceribus. Cassianus dicit, Matutinæ solemnitatis officium nouo tempore Gratiæ adhuc institutum, primum in Bethelem monasterio, vbi IESVS CHRISTVS pro Redemptione nostra ex Virgine nasci dignatus est; sicque ex illo per vniuersum mundum inualuit consuetudo. & C
idem refert Isidorus de Ecclesiast. Offic. lib. 1. cap. 23. De Laudibus, quæ dicuntur post matutinum ante diem, fit mentio in psal. 72. *Sic memor fui tui super stratum meum*; & psalmo 118. *Memor fui nocte nominis tui Domine*: & de Prima Hora, quæ est primo mane, dicitur in psalmo 91. vers. 2. *Ad annunciandum mane misericordiam tuam*: & alibi dicitur in psalmo; *Domine mane exaudies vocem meam*, De Tertia in actis Apost. cap. 2. habetur: Cum essent Apostoli simul congregati, & descendisset Spirutus sanctus, dixit Petrus ad illos, qui irridebant Apostolos: *Non enim, sicut vos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei Tertia*. De hora Sexta habetur in ijsdem actis cap. 10. quod *Ascendit Petrus in superiora, vt oraret circa horam Sextam*. Ac etiam de hora Nona cap. 3. in princ. eorundem actuum dicitur: *Petrus autem, & Ioannes ascenderunt in templum ad horam orationis Nonam*. Et de Vespere in psalmo 54. vers. 18. *Vespere, & Mane, & Meridie narrabo, & annunciabo; & exaudiet vocem meam*: & in psalmo 140. *Eleuatio manuum mearum sacrificium Vespertinum*. In nouo quoque Testamento; eo tempore Saluator noster D
cœnantibus Apostolis, mysteriũ sui Corporis, & Sanguinis initio tradidit; vt tempus ipsum sacrificij Vesperum ostenderet sæculi. Isidor. de Eccles. offic. lib. 1. cap. 20. de Completorijs etiam celebrandis, Dauid Propheta in psalm. 131. *Si ascendero in lectum strati mei, si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, aut requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob*. Quis non stupeat, vt somnum sibi penitus interdixerit? ipse Rex Dauid somnum recipere noluit, donec locum, ac templum Domino fabricandũ in pectore suo reperiret; & propterea nos si templum Dei cupimus haberi, exempla Sanctorum imitemur; ne de nobis dicatur, quod legitur in psalmo 75. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerũt omnes viri diuitiarum in manibus suis*.

Ita

A Ita Isidorus vbi supra c.21. Hinc S. Basilius in Reg. quæst.37. inquit: *Officium initio tenebrarum pro quiete nocturna capienda* : id est Completorium.

Sanctus Clemens Roman. Constitut. Apostol. lib.8. cap.34. inquit. *Precationes facite Mane, Tertia hora, ac Sexta, & Nona, atque ad Galli cantum* : Et immediatè, ad quem finem singulæ Horæ sint directæ; sic subdit; Mane gratias agentes, quod illuminarit nos nocte sublata, & reddito die: Tertia, quod ea hora Pilatus iudicium aduersus Dominum pronũciauit: Sexta, quod ea hora in Crucem actus est: Nona, quod omnia mota, & tremefacta sunt Domino crucifixo; quia horrerent audaciam impiorum Iudæorum, & contumeliam Domini ferre non possent; Vespere, quod noctem dederit ad requiescendum à diurnis laboribus: Ad Galli cãtum, quod ea hora annuntient aduentum diei ad facienda opera lucis.

Et Ioannes Cassianus referens vigilantiam Monachorum lib.2. sic inquit. *Sunt quibus in ipsis quoque diurnis orationum Officijs, id est Tertia, Sexta, Nona, id visũ est, vt secundum horarum modum, in quibus hæc Domino redduntur obsequia, Psal-*
B *morum etiam, & orationum putarent numerum coæquandum: nonnullis placuit senarium numerum singulis diei conuentibus deputari.*

Tertullianus referens de Christianis in Apolog. cap. 2. ex Plinio secundo ad Traianum Imperatorem, sic inquit. *Nihil aliud se ex sacris eorum comperisse, quam cœtus antelucanos ad canendum Christo, & Deo, & ad confœderandam disciplinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, &c. scelera prohibentes: Tunc Traianus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos vero puniri oportere.*

Diuus Hieronymus etiam inter alios in hoc egregiè se habet in epistola 2. ad Eustoch. de Custodia Virg. cap. 16. dum inquit. *Quanquam Apostolus orare nos semper iubeat, & Sanctis etiam ipse sit somnus oratio; tamen diuisas orandi horas debemus habere: vt si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat: Horam Tertiam, Sextam, & Nonam, diluculum quisque, & Vesperam, nemo est, qui nesciat. Nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa; nec recedatur a mensa, nisi referatur Creatori gratia.*

C Et idem Hieronym. ad cap.6. Danielis sic inquit. *Tria sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua: Tertiam horam, Sextam, & Nonam Ecclesiastica traditio intelligit. Denique Tertia hora descendit Spiritus sanctus super Apostolos. Sexta volens Petrus comedere, ad orationem ascendit in Cœnaculum. Nona Petrus, & Ioannes pergebat ad Templum.*

Sanctus Augustinus hortatur suos ad horas prædictas, vt in sermone 55. de Tempore in his verbis. *Ad vigilias maturiùs surgite: ad Tertiam, ad Sextam, ad Nonam ante omnia conuenite: nullus se à sancto opere subtrahat; nisi quem infirmitas, aut publica vtilitas, aut fortè certa, aut grandis necessitas tenuerit occupatum.* *Quare preces in horis prædictis in dicantur?*

Plures deducuntur rationes ad declarandas preces in Horis prædictis; quarum vna est redditio gratiarum pro complemento creationis in septimo die, cum totidem sint horæ Canonicæ. Secundo, preces fiũt in prædictis Horis in memoriam nostræ Redemptionis, quam pro nobis operatus est Dei Filius: etenim hora Vespertina (qua incipit officium Ecclesiasticum) Dominus noster Christus comedit Agnum Paschalem cum Apostolis, iisque lauit pedes, & sanctissimam
D Eucharistiam instituit. Hora Completorij, cum transisset Torrentem Cedron, orauit in agonia, sanguinem sudans, ac dein ligatus ducitur ad Annam, & Caipham. Hora Matutini, circa mediam noctem habetur Concilium penes Caiphã, vbi interrogatus, dignus morte reputatur. Hora Prima ad Pilatum ductus, dein ad Herodem, & iterum ad Pilatum. Tertia Hora Barabbæ postpositus, ad colũnam flagellatus, spinis coronatus, & populo exhibitus. Hora Sexta portans Crucem, eidemque in Caluario affixus, septem verba pronunciauit, & magnum sacrificium de se ipso redemptione mundi fecit Deo Patri. Hora Nona expirauit, descendit ad Inferos, & Regnum Diaboli destruxit. Iterum Hora Vesperi è Cruce depositus, & a sanctissima Matre receptus, reconditus est in Sepulcro à Ioseph ab Arimathia. Hora Completorij Custodes appositi ad sepulcrum: &

in Matutino Christus Dei filius gloriosus resurgens &c. vt hæc fusius meditantur circa prædictas Horas Canonicas sancti Athanasius, Basilius, Cassianus, & alij. A

Non est igitur modò vllatenus ambigendum de hoc sanctissimo, & veteri in Ecclesia ritu circa Horas Canonicas. Etenim Ioannes Cassianus lib. 2. de Instit. Cœnobitarum refert. *Non solum humano, sed Angelico etiam ministerio, & magisterio, Canonicarum Horarum ordinem esse constitutum*. Et Ado Treuirensis in Martyrologio ad nonum diem Ianuarij ait: Tempore persecutionis Diocletiani auditam fuisse circa Sanctorum reliquias cœlestem psalmodiam Mane, & Vespere; & rursus Hora Tertia, Sexta, & Nona. Quem laudabilem ritum inuidens Christianis Iulianus Apostata, vt refert Sozomenus lib. 5. cap. 15. de Iuliano Imperatore his verbis: *Instituit animo delubra Gentilium, tum apparatu, tum ordine Religionis Christianæ adornare: subsellijs præterea, & primarijs sedibus: Doctoribus, Lectoribusque Gentilis doctrinæ, & exhortationum, quin etiam precibus in certas horas, diesque præscriptis, &c.*

Demum qui ad recitationem precum Canonicarum obstringantur? Quibus ex causis a precum Canonicarum recitatione Clerici, vel Beneficiarij excusentur? Item quæ exigantur ad recitationem precum Canonicarum? Ac etiam de pœnis non recitantium horas Canonicas. Vide quæ latè refert Durant. de Ritibus Ecclesiæ lib. 3. cap. 22. 23. 24. & 25. B

Quamuis videatur Canonistarum opinio, quod ad celebrationem Missæ non requiratur Matutinale officium fuisse ante recitatum: In contrarium tamen extat diploma Innocentij Papæ Quarti, de quo in Annal. Eccles. tom. 13. Raynaldo auctore anno 1254. n. 8.

De Breuiario, & eiusdem antiquitate. Cap. XLVI.

Breuiarium est Epitome, seu compendium publicarum precum, in quo Diuinum officium, & maximè Horæ Canonicæ, de quibus supra, continentur. Retinet autem in se hoc Breuiarium Psalmos, Hymnos, Lectiones, Responsoria, Antiphonas, Capitula, Collectas, Symbola, & Confessiones. C

Supponendum igitur, in principio cuiuslibet horæ Canonicæ dici solitum versiculum diuina protectione plenum erga nos, *Deus in adiutorium meum intende*. Vt in psalm. 69. Abulensis inquit hoc sanctum Ecclesiæ institutum habuisse originem ex lib Num. c. 10. *Cumque eleuaretur Arca, dicebat Moises: Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te a facie tua; cum autem deponeretur, aiebat: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel:* tanta etenim erat spes, quam Populus Iudaicus præsente Arca habebat. Iuo Carnoten. de Reb. Ecclesiast. refert quod dictus versiculus, *Deus in adiutorium meum &c.* sit vox in hac vita laborantium, & contra hostes visibiles & inuisibiles colluctantium; & ideo Deum in suum adiutorium inuocantium. Cassian. collat. 10. cap. 9. fusissimè prosequitur vtilitatem, & virtutem huius versiculi, & petitur in eo auxilium Dei magnum, & velox. D

De Psalmis igitur, seu Canticis, cum sint extracti ex sacro textu, non est de his difficultas; cum primi fideles in eorum conuentibus psallere consueuerint; ex Apostolo epist. prima Corinth. 14. *Quid ergo est fratres? cum conuenitis vnusquisque vestrum, psalmum habet, doctrinam habet, &c.* Et similiter Tertullian. de velandis Virginibus inquit. *Quantam autem castigationem merebuntur etiam illæ, quæ inter psalmos, vel in quacumque Dei mentione retentæ perseuerant*. Quod etiam constat ex canon. 15. & 17. Concilij Laodiceni sub Siluestro.

Canticum ergo Moyses tunc primum inuexit, quando percussa Ægypto decem plagis, & Pharaone submerso, cum populus per insueta maris itinera ad desertum gratulabundus egressus est, dicens, vt in Exod. cap. 15. *Cantemus Domino, gloriosè*

A tione enim magnificatus est, & c. Deinde Debora in lib. Iudic. cap. 5. hoc ministerio functa reperitur. Postea multi nō solum viri, sed etiam fœminæ spiritu diuino repletæ, Dei cecinere mysteria. Psallere vsum esse primū post Moysem Dauidem Prophetā in magno mysterio, prodidit Ecclesia: Hic enim a pueritia in hoc munus specialiter a Deo electus, & Cantorum princeps, psalmorumque thesaurus esse promeruit: Cuius psalterium cum melodia cātilenarum suauium ab Ecclesia frequentatur, quo facilius animi ad compunctionem flectantur; vt iam notauit August. lib. 10. Confess. cap. 35. quamuis Ecclesia primitiua ita psalleret, vt ex modico flexu vocis faceret psallentē resonare; ita vt pronuncianti esset vicinior, quam canenti. vt ex D. Isidoro de Eccles. offic. lib. 1. cap. 4. & 5.

Te Deum, quamuis non sit ex Canticis sacræ Scripturæ desumptum, Diuinitus tamen institutum, & generaliter in Ecclesia receptum: quoniam sanctus Dacius Episcopus Mediolanensis, Iustino seniore imperante, refert in sua Chronica, cap. 10. lib. 1. fuisse Canticum compositum per sanctos Ambrosium, & Augustinum, alter alteri alternatim respondens, statim ac idem Augustinus a sancto Ambrosio anno 385. Baptismum recepit: & subdit idem Dacius, ex tunc fuisse dictum canticum in Ecclesia receptū: quod etiam confirmatur ex antiquis Regulis sancti Benedicti, in quibus præcepit, quod Te Deum post Lectiones recitetur.

B *De Hymnis* docet Apostolus, vt simul cum psalmis cantentur, ad Ephes. cap. 5. vers. 19. *Loquentes vobismetipsis in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus*: & ad Coloss. 3. vers. 16. *Commonentes vosmetipsos Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus*. Quos hymnos prisci illi fideles ab initio etiam Ecclesiæ, in Christi honorem componebant, vt de Philone Euseb. lib. 2. hist. cap. 16. inquit. *Philo de nouis psalmis, qui ab illis contexuntur, sic iterum scribit: Ita planè non contemplationi solum se dedunt, sed etiam cantiones, & hymnos varijs metris, & carminum cuiusque modi, & numeri grauiter fusis, aptè, & conuenienter ad Dei honorem, & laudem conficiunt*. Sicuti & Dionys. Areopagita cap. 4. de Diuinis Nominibus expressè meminit de hymnis Beati Hierothei: Et talis ritus retentus est in Ecclesia, vt ex Concilio Toletan. 4. habito supra mille annos, in quo cap. 12 de hymnis canendis, Saluatoris, & Apostolorum exemplo, vt apud Matth. 26. & ad Ephes. 5. subiungit. *Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum, & Martyrum triumphos, compositi esse noscuntur: sicuti & quos Beatissimi Doctores Hilarius, atque Ambrosius ediderunt*. & paulò post. *Sicuti ergo orationes, ita hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum vlterius improbet, sed pari modo in Gallia, Hispaniaque celebrent: excommunicatione plectendi, qui hymnos reijcere fuerint ausi*. S. Hilarius Gallus Episcopus Pictauiensis Hymnorum carmine floruit primus; post quem Ambrosius Episcopus Mediolanen. copiosius in huiusmodi carmine floruit, & eius tempore primum in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt; cuius deuotio deinde per totius Occidentis Ecclesias fuit seruata. Carmina autem quæcumque in laudem Dei Hymni vocantur: Ita Isidor. de Eccles. offic. lib. 1. cap. 6.

C

Lectiones pronunciare antiquæ institutionis esse, Iudæorum traditio est: nam & ipsi legitimis præfinitisque diebus ex Lege, & Prophetis Lectione in synagogis vtuntur. Oportet cū psallitur, psallatur ab omnibus; cum oratur, oretur ab omnibus; cum lectio legitur, facto silentio, audiatur a cūctis: nam & si tunc superueniat quisque cum lectio legitur, adoret tantum Deum, & præsignata fronte aurem solicitè accommodet. Isidorus vbi supra cap. 10.

D

Lectiones præcipuè leguntur in officio Nocturno, & propterea appellantur Primum, Secundum, & Tertium Nocturni, iuxta tres præcipuas noctis viglias, in quas diuidebatur ad clepsydram nox apud veteres. Quoniam impossibile videbatur in speculis vigilantes singulos permanere, ideo in quatuor partes diuisæ vigiliæ, non amplius quam tribus horis nocturnis necesse erat vigilare. Vegetius de Re milit. lib. 3. cap. 8. Sunt autem in præsens, vt plurimum lectiones nouem, quarum in quolibet Nocturno tres recitantur: Priores tres desumptæ ex sacra

Scriptura: Secundæ ex vita, morte, & Martyrio Sancti: Tertiæ, & postremæ, ex Homilijs sanctorum Patrum: & de hoc antiquo ritu, vt refert Iustinus Martyr (qui scripsit annis 150. à Christo Domino) in Apolog. 2. pro Christianis sub finem ibi. *Solis qui dicitur, die omniũ, qui vel in oppidis vel ruri degunt, in eundẽ locũ conuentus fit: & commentaria Apostolorum, aut scripta Prophetarum quoad tempus fert, legantur.* Concilium Laodicenum supra 1200. annos decreuit cap. 17. *Quod in conuentu fidelium nequaquam psalmos continuare conueniat; sed per interuallum, id est per psalmos singulos recenseri debeãt lectiones.* Et in Conc. Carthag. 3 habetur, can. 47. *Liceat etiam legi passiones Martyrum, cum anniuersarij eorum dies celebrãtur.* Et quod scripta sancti Ephrem etiam recitarentur, de suo tempore refert D. Hieronymus de Scriptor. Ecclesiast. ibi: *Ephrem ad tantam venit claritudinem, vt post lectionem scripturarum, publicè in quibusdam Ecclesijs eius scripta recitarentur.* A

Lectiones erant duodecim, iuxta numerum psalmorum. Io. Cassiani temporibus, vt in cap. 5. Instit. Cœnobitarum, Gelasius Papa iam supra mille annos redegit illas in ordine: donec post plurimas innouationes in Breuiario, Gregorius Papa Septimus in Generali Concilio redegit ad antiquam formam, vt refert Gratianus de Consecrat. distinct. 5. can. 15. incipit. *In die Resurrectionis vsque ad Sabbatum in Albis, & in die Pentecostes vsque ad Sabbatum eiusdem, tres tantum psalmos nocturnos, tresque lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus alijs per totum annum, si festiuitas est, nouem psalmos, & nouem lectiones dicimus. Alijs verò diebus duodecim psalmos, & tres Lectiones recitamus. In Dominicis diebus 18. psalmos (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & nouem lectiones dicimus.* Quod etiam confirmatum à sanct. mem. Pio V. & Clem. VIII. Summis Pontificibus. B

Quare tres psalmi, & tres lectiones in primis diebus paschatis.

Nota quod in nocte Paschali non plus quam tres lectiones Romanus ordo habere decreuerit: Quoniam Prædicatores, sancti scilicet Apostoli, & numero pauci, & metu Iudæorum muti, & de morte Domini mæsti, timentes, videri fugiebant, & audiri metuebant. Nec solum illa nocte, sed exinde quoque vsque ad Pentecostem, causam eandẽ in paucitate lectionum considerat: quando Prædicatores sancti, & numero plures, & feruore sancti Spiritus facundi deuenerunt. Rupertus Abb. de diuinis offic. lib. 1. cap. 10. C

Lectiones Oratione Dominicali præuenimus, vt Dominus adaperiat cor nostrum in lege sua & præceptis suis; ne semen verbi Dei, quod audituri sumus, aut volucres comedant, aut spinæ suffocent, aut duritia petræ supplantet. Rupertus vbi supra num. 11.

Lecturus vero Benedictionem petens, hóc significat, quod nemo nisi missus aut permissus officium prædicandi debeat vsurpare: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* inquit Apost. Rom. 10.

Quod in fine dicit, *Tu autem Domine miserere nostri:* hoc innuit, ne ipsum quidem bonũ officium prædicandi sine alicuius vel leuioris culpæ puluere posse peragi: idcirco misericordia Dei indiget, vt in hac parte lauetur, etiam si mundus sit totus. Dicitur *Deo gratias* in fine Lectionis; Quoniam doctrinæ suæ panem Deus nobis frangere dignatur, ne fame audiendi verbum Dei pereamus. Rupertus Abb. d. lib. 1. cap. 11. 12. 13. & seq. D

Responsoria sic nuncupata, quoniam cum vnus ex Chronistis cœperit, cæteri sequuntur: Isidorus lib. 1. de diuin. offic. capit. 8. & Rabanus lib. 2. institut. Cleric. volunt ex Italia ea deduxisse principium. Vualfridius ea præcipuè sancto Ambrosio, cum essent in vsu tempore S. Benedicti. Responsoria nobis innuunt sanctis monitis Dei, factis nos respondere debere. Dicuntur a respondendo: Tristia namque tristibus, & læta lætis debemus succinere lectionibus. Rupertus Abb. de diuin. offic. lib. 1. cap. 15.

Precibus Deum deprecandi Christus nobis cõstituit modũ, cũ de eo supplicarent Apostoli. Luc. 11. Ex hoc producta est consuetudo Ecclesiæ Dominum precibus exposcendi contra ægritudines animæ, quas primum Græci cœperunt

A sunt componere, quibus Domino supplicaretur. Isidorus de Ecclesiast. officijs lib. 1. capit. 9.

Capitula non aliud sunt quam paruæ lectiones, seu sententiæ ex scriptura desumptæ; vt Ecclesiastici, & populus instruantur; de quibus habetur mentio in Concilio Agat. vt in decret. dist. 5. de consecrat. can. 13. incipit, conuenit, ibi: *Post Hymnos Capitula de Psalmis dicantur*.

Collecta, sunt orationes, quæ repræsentant Deo necessaria pro Ecclesia vniuersali, ac pro quolibet particulari: cuius formam tradit Apostolus prima ad Timoth. cap. 2. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt; vt tranquillam, & quietam vitam agamus in omni pietate, & castitate*. Hoc idem seruasse priscos fideles refert Iustin. Martyr lib. 2. Apolog. & Tertull. in Apolog. cap. 39. inquit. *Oramus etiam pro Imperatoribus, pro Ministris eorum, ac Potestatibus, pro statu sæculi, pro rerum quiete, pro mora finis*. Et

B propterea nuncupantur Collectæ, quarum conclusio semper ferè est: *Per Christum Dominum nostrum*.

Additur *Amen*, quod significat, Verè, Fideliter, seu Credo, vel Fiat: nempe vt petita compleantur: cuius verbi *Amen*, antiquitatem tradit Apost. 1. Corinth. 14. *Cæterum, si benedixeris spiritui, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen?* Et D. Hieron. refert, quod tale verbum alta voce proferebatur, in Prolog. lib. 2. ad Galat. *Vbi alibi tanto studio, & frequentia ad Ecclesiam, & ad Martyrum sepulcra concurritur, vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui Amen reboat, & vacua Idolorum Templa quatiuntur*: & idem refert sanctus Augustinus epist. 107. ad Vitalem.

Quo vero ad hymnum *Glorificationis*, seu Gloria Patri, diximus in præcedenti capitulo 44.

Antiphonæ denotant vocem reciprocam: & idem est canere per antiphonas, quod psallere alternatim: refert enim Amalarius lib. 4. de offic. Ecclesiast. cap. 7. quod debeant cani psalmi iuxta tonum antiphonarum, quod coniungit duos

C choros in fine psalmorum. Quarum antiquitatem refert Tertullian. lib. 2. ad vxorem. Quamuis B. Isidorus de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 7. velit Antiphonas primũ a Græcis compositas, duobus choris alternatim concinentibus, quasi duo Seraphim, vt apud Isaiam cap. 6. Duo quoque testamenta sibi inuicem conclamãtia. Apud Latinos autem primus Beatissimus Ambrosius Antiphonas constituit, Græcorum exemplum imitatus: & ex hinc in cunctis occiduis Regionibus earũ vsus increbuit.

Et hæc dicta sufficiant de Breuiario Religionis Catholicæ.

D

De vsu Incognitæ Linguæ in seruitio Ecclesiæ.
Cap. XXXXVII.

MAgnum solamen est pro Romana Ecclesia, quod hæc accusatio Incognitæ linguæ sibi ab impostoribus Hæreticis, communis quoque sit non solum cum Græca præsenti Ecclesia, quæ quamuis etiam extendatur in plures prouincias, nulla tamen ex ijs vtitur idiomate vulgari, & intelligibili pro populo; sed vlterius quoque Ecclesiæ Syriacæ, Aethyopicæ, Armenicæ, Aegyptiacæ, in alijs omnibus exhibetur seruitium in lingua non vulgari. Etenim Idioma, quo celebratur in Ecclesijs Aethyopum, cum sit illud Chaldaicum satis affine Hebraico, hoc inquam, nulli de Populo Aethyopum est cognitum: Armenũ Idioma, quo in Ecclesijs exhibetur seruitium, minimè quoque Idiotis est notum, nominaturque ab ijsdem quasi Armenicum Latinum: Aegyptiacum Ecclesiæ idioma

Idioma, quod characteribus scribitur, & maximè conforme Græcis litteris; nullam affinitatem habet cum vulgaribus: Syriacum quoque Ecclesiæ minimè commune est cum Idiotis, qui natura Arabicè loquuntur, & magno studio apprehendunt Syriacum pro seruitio Ecclesiæ. A

Hæc accusatio non modo nobis est communis cum omnibus Christianis Ecclesijs per totum Orbem; verum cum Iudæorum Synagogis, qui in suo seruitio vtuntur Hebraico Idiomate, quod nec vulgare, nec cognitum Fœminis, vel pueris, sed solum ijs, qui studio id apprehendunt. Quod non de hodiernis solum Iudæorum Synagogis, verum & de antiquis etiam; quoniã ex Theodoret. quæst. 60. in Genes. apprehendimus Hebraicum idioma nullatenus fuisse vulgare: & nos quoque scimus tempore Christi Domini, eiusdemque Apostolorum, idioma Hebraicum, quo reddebatur seruitium in Templo, & Synagogis, minimè cognitum fuisse Idiotis, qui aliud prorsus, quam Syriacum non intelligebant, quod penitus ab Hebraico idiomate differebat. Hinc in lib. 2. Esdræ cap. 8. habetur, quod volens Esdras, vt Populus post reditum è Babilonia iuraret Legem, legendo illam, eandem interpretabatur; quoniam non amplius intelligebat Populus legem, sicuti fuerat scripta: & non solum testatur Eusebius de Demonstr. Euangel. lib. 3. cap. 7. quod Apostoli non aliud callebant idioma, quam Syriacum; verum sapientiores inter Hebræos, nempe Philon, minimè sciebant Hebraicum idioma, cum eius intelligentia reseruata fuisset Presbyteris, & Scribis eam studio apprehendentibus; nihilominus Dominus noster, eiusdemque Apostoli nunquam abstinuerunt interesse in Templo seruitio Iudæorum, quanquam illud incognito idiomate celebraretur, nec vnquam id damnarunt, nec de aliquo defectu reprehenderunt. B

Addimus quoque, quod vsus incogniti Idiomatis communis sit nobis cum Religionibus quoque falsis per orbem diffusis. Nam præter Turcas, & Persas, qui idiomate Arabico Grammaticali reddunt suum seruitium, Idiotis penitus ignoto; refert quoque Quintilianus lib. 1. institut cap. 6. quod in Romanorum Republica, *Carmina Saliorum*, quibus reddebatur seruitium, *vix Sacerdotibus suis satis intellecta, sed quæ mutari vetat religio*. & propterea naturalis est inquã necessitas, qua omnium Religionum seruitium idiomate incognito, habitum quoque sit populo simplici, & idiotæ. D

Etenim sicuti rerum humanarum fert vicissitudo, vt quoque idiomata aliquando varientur, & quod vulgare idioma progressu sæculorum cesset esse vulgare: Etè contra, cum constans maiestas, & dignitas rerum diuinarum, ac reuerentia eisdem debita, requirat, vt vnquam non mutetur, propter timorem, ne alteratio litteræ, seu syllabæ afferat præiudicium rebus Religionis, præter antiquitatis reuerentiam, quæ perditur ex innouatione; cum eiusdem Ecclesiæ Fundator Christus fuerit testatus, quod Portæ Inferi non prævalebunt aduersus eam.

Hinc est, cum Ecclesia Romana reprehendatur seruauisse antiquum suum idioma, in quo Apostoli, eiusdemque discipuli fundarunt Ecclesiam Occidentalem tam in Aphrica, quàm in Europa; Hoc inquam commune est etiam cum Ecclesia Iudaica, in qua Dominus noster, & eius Apostoli communicarunt; sicuti quoque cum alijs omnibus orbis Ecclesijs, & Religionibus veris, & falsis. C

Ac præterea, licet simplices, Idiotæ, Fœminæ, ac Pueri non possint immediatè intelligere de verbo ad verbum Preces, Laudes, Gratiarum actiones, quæ Deo fiunt: nihilominus qui voluere apprehendere intelligentiam verborum seruitij Ecclesiæ, non carent fructu, & fine, pro quo tale hoc publicum seruitium est institutum. Finis enim, pro quo est introductum publicum seruitium, quod fit in Synaxibus, & Liturgijs Ecclesiæ, satis differt à priuatis orationibus, quæ domi fiunt: Cum sit hoc publicum seruitium Homagium Laudum, Precum, & Gratiarum actionum publicè Deo debitum. Secundo, vt fideles particulares per ipsorum assistentiam huic Diuino seruitio protestarentur, & exercerent exteriores actus suæ Religionis cum Ecclesiæ societate, vbique repræsentata per

synaxes,

A synaxes, & conuentus Ecclesiæ. Tertio, vt quisque fidelium ipsemet consensum præstaret Orationibus, Laudibus, & Gratiarum actionibus publicè habitis, & quasi prædictis idem subsignaret: modò Ministri, & animarum Pastores intelligentiam particularem retineant de eo, quod dicitur: supplendo in hoc auctoritate Ecclesiæ, quod idiotæ personæ in prædictis actibus valeant respondere. Etenim propter communionem Ecclesiæ, quamuis prædicti omnia verba præcisè non intelligant, cum possint sic participare in communi de fructibus, & plenitudine gratiarum; tamen satisfaciunt muneri suo; alias hinc sequeretur, quod surdi, & alij, qui de proximo adesse non possunt celebranti, non reciperent dictum fructum; Et sic pariter Galli, & Alemanni Protestantes, dum assistunt Liturgijs Anglicanis, perderent fructum assistentiæ ipsorum, iuxta tale suppositum; sicut quoque simplices Iudæi proficiscentes olim tempore Christi Domini in Templum, & Synagogas, non intelligentes verborum sensum, caruissent fructu talis communionis, & assistentiæ publicis precibus. Insuper etiam dum summus Sacerdos solus in Templi secessu orabat, ad quem quoniam populus vt in
B Leuit. cap. 16. non habebat accessum, sed extra remanebat; non potuisset idem tunc particeps fuisse de sacrificantis orationibus, quas non poterat audire.

Sed estò, simplices, & imbecilles non recreentur intelligentia verborum, sed solum adhæreant fidei, & cautioni Ecclesiæ: Atqui talis defectus compensatur non solum per meritum, & exercitium feruentioris fidei in prædictis simplicibus astantibus; verum ex sacro Concilio Tridentino sess. 24. cap. 7. Præcipitur *Parochis, vt inter Missarum solemnia, aut diuinorum celebrationem, sacra eloquia, & salutis monita eadem vernacula lingua singulis diebus festis explanent*. Vnde resultat, quod simplex populus apprehendat intelligentiam currentis Euangelij, Epistolæ, & aliorum actuum ipsius sacrificij. Quatenus autem aliqui ex Curatis animarum ab hoc ipsorum munere propter ignorantiam, vel desidiam deficiant; talis inquam defectus est eorum illos ordinantium, non autem Ecclesiæ: negligentibus illis quod præcipitur, vt conqueritur Ierem. Thre. 4. *Paruuli quæsierunt panem, & non erat qui frangeret eis*.

C At quando etiam sequeretur suppositum, quod non possit quis interesse seruitio, quod non intelligit; quis non videt confusionem Babel hac idiomatum multiplicitate, & seruitium communionis Ecclesiasticæ penitus dilaceratum? dum Angli priuantur communicare cum Gallis, Galli cum Germanis, Germani cum Polonis, &c. Quinimmo nec idem populus conueniet integer totus in eodem idiomate; nempe in Gallia Piccardus Idiota non intelliget Prouinciale, nec minus Vasco Burgundum, &c. Sicuti nec etiam in Italia Veneti non percipiunt Ianuensem, nec Ianuenses Neapolitanum, &c. & in Anglia refert Ven. Beda suo tempore fuisse ibidem quatuor vulgaria idiomata penitus diuersa, & sub Aethyopum Rege habent relatores, esse quadraginta diuersa idiomata.

Habetur vlterius successiua alteratio, & variatio idiomatum in plerisque Regionibus; ita ut necesse esset singulis quibusque sæculis ordinare nouam translationem idiomatum circa Ecclesiæ seruitium, sicut idioma mutatur; alias idioma, quod erat in seruitio Ecclesiæ, duobus, vel tribus elapsis sæculis, esset idem in opprobrium, & derisum, & refert Polybius lib. 3. historiæ, quod tempore se-
D cundi belli Punici non potuere Romani quasi amplius intelligere contractus habitos durante bello primo. Vide Romanorum vulgare idioma, quam breui tempore mutatum fuerat.

Consideremus etiam, quod quando Ecclesiæ seruitium originaliter institutum ob varias translationes fuisset perditum, omnia media celebrandi Concilia vniuersalia, & habendi certitudinem in rebus fidei, fuissent à nobis aliena; cum non possimus nobismetipsis promittere de vero sensu scripturarum ex nostra particulari inspiratione, & interpretatione: Quoniam Ecclesia Occidentalis non habet idioma, in quo Episcopi omnes eius iurisdictionis valeant conuenire, sicut in Latino idiomate: Nec Orientalis Ecclesia olim existẽs Catholica minus habuit idioma commune inter omnes Episcopos, sicuti Græcum. Hinc in antiquis Conciliis

cilijs simul in Oriente congregatis, omnes Episcopi Græci, ac in Occidente Episcopi Latini conferebant deinde simul decreta vtriusque conuentus interuentu hominum, qui callerent idiomata Latina, & Græca: & ex ijs de omnibus idiomatibus per orbem diffusis non deuenere ad nostram notitiam, nisi quæ incorporata fuere in Ecclesiarum seruitio. A

At si dicatur, quod Latino idiomate remoto ab Ecclesiæ seruitio, seruaretur etiam illud in scholis. Respondeo idiomata, vt alia omnia, esse subiecta sæculorum reuolutionibus propter Barbaras incursiones, & Dominantium diuersas successiones, inter quas solum exercitium religionis remanet fixum, & immobile; Nec in hoc supplerent originarij Codices ex Latino, qui requirentes nouam eorum impressionem ad tempus, ij pariter cessarent deficiente Religionis communicatione.

Sed vlterius non solum excluderetur amplius vniuersalia Concilia; sed sequeretur etiam, quod omnes actus, & canones antiquorum Conciliorum, omnes Ecclesiæ historiæ, omnia scripta sanctorum Patrum ad sacræ scripturæ intelligentiam, omnes Hæreticorum confutationes, & demum omnes antiquitatis Thesauri, & monumenta omnia sancto Spiritu afflata, quoad Ecclesiæ regimen, post tot sæcula remanerent sepulta intra profundam obliuionis abyssum; sacrificium acceptissimum Principi tenebrarum. B

Insuper omnes originarij codices sacrarum scripturarum, ad quos ob talem ac tantam varietatem traductionum oporteret in omni casu confugere ad illos verificandos, ij pariter fuissent deperditi, & ab vsu, & hominum intelligentia elapsi. Hebraicum quippe idioma, nisi fuisset seruatum in Synagogis Iudaicis, & Græcum in Ecclesiæ seruitio, cum vtrumque illorum cessauerit esse vulgare; ea omnia profecto ab hominum memoria euanuissent. Hinc Spiritus sancti prouidentia apparet in sanctæ Ecclesiæ regimine, vt conseruatione originalium idiomatum vniuersalia mala euanuerint, cum cætera alia omnia particularia mala non sic intense Ecclesiæ statum tetigissent.

Nec prædictis repugnat, quod vsus incogniti idiomatis in Ecclesiæ seruitio sit contra præceptum Apostoli, prima Corinth. 12. ibi. *Vnicuique autem datur manifestatio spiritus, &c. alij gratia sanitatum in vno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii GENERA LINGVARVM, alii interpretatio sermonum, &c.* Quoniam hoc nec formaliter, nec per consequens repugnat vsui Ecclesiæ in seruando originali idiomate, quoad seruitium Ecclesiasticæ Liturgiæ. Apostolus enim ibi loquitur de idiomatibus originaliter, & vniuersaliter incognitis Ecclesiæ; & non aliter de idiomatibus, in quibus fuit similiter institutum seruitium, quod decursu temporis factum est incognitum non integro corpori, sed simplicibus personis, & idiotis Ecclesiæ: Nec loquitur minus de idiomatibus incognitis apprehensis, & acquisitis studio naturali, quæ animarum Pastores, & non omnino indocti possent intelligere ad hoc, vt simplex populus respondere possit Amen; sed de idiomatibus miraculosè, & supernaturaliter, ac per Spiritum sanctum infusis, vt dicto textu, prima Corinth. 12. Hæc autem omnia operatur vnus & idem Spiritus diuidens singulis, prout vult; quæ discerni non valent, an à bono, vel malo spiritu sint, nisi per intelligentiam: & si aliter intellexisset Apost. sequeretur, quod nec Dominus Noster, nec Apostoli interfuissent seruitio Iudaicæ Ecclesiæ, quod reddebatur Hebraico idiomate, quod incognitum erat simplici populo, sicuti & Apostolis non intelligentibus aliud idioma, quam Syriacum ante donum linguarum in die Pentecostes. C D

Nec aliquis afferat, quod præsens vsus incogniti idiomatis contrarius sit consuetudini Ecclesiæ primitiuæ: Quoniam scimus non alium tunc solitum fuisse in Orientali Ecclesia, quam vsus Græci idiomatis, sicuti Latini in Occidentali: quippe clarum est Liturgiam sancti Basilij communem fuisse Orienti vniuerso, vt ex Petro Diacono ad Fulgent. Quod autem Liturgia sancti Basilij fuisset Græcè scripta, patet ex Concilio Trullen. cap. 2. & ex Concilio secundo Niceno, & ex Damascen. Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 14. & nihilominus, quod omnibus illis

A populis non fuisset vulgare Græcum idioma, præsertim Cappadocibus, Galatis, Licaonibus, Aegyptijs, Syris: nam eæ omnes Orie̅tis Prouinciæ linguam propriā, & separatam habebant, vt constat ex c. 2. Actuum Apost. præter sanctorum Patrum auctoritates.

Similiter quoque in tota Occide̅tis Ecclesia, nempè Aphrica, & Europa, reddebatur seruitium in solo Latino idiomate, vt ex verbis; *Sursum corda: Habemus ad Dominum: Gratias agamus Domino Deo nostro: Dignum, & iustum est, &c.* Similia ex Patribus, & maximè D. August. de Dono perseuerantiæ lib. 2. cap. 13. & ide̅ testatur sanctus Cyprianus in serm. orat. Dominicalis; & Albinus de diuin. offic. & Amalarius de offic. Eccles. (qui viuebant anno 800.) & testatur, quod non solum in Gallia, sed per totū Occidentem celebrabatur officium diuinum Latino idiomate, vt etiam decreuit Concilium Toletanum quartum can. 2. & 12. Et nihilominus clarum est, quod Latinum idioma non erat in parte aliqua vulgare extra Italiam, & Romanorum Colonias per Imperium diffusas; vt potè erat Carthago in Aphrica, vbi Latinum idioma erat vulgare; cum D. August. vti talis dixe-
B rit lib. 1. Confess. cap. 14. illud se apprehendisse ex nutricum blanditijs: & pariter Latinum idioma in toto Occidenti, cum illud particulare fuisset in Iudiciorū curijs, necnon in supremis negotijs, ac litteratorum idiomate apprehenso, & intellecto à cunctis hominibus non vulgaribus, & qui vtrumque callebant idioma; nec propterea cognitum erat rudioribus rusticis, nec qui vnicum, & maternum retinebant idioma.

Concludamus igitur, quod sicuti idioma Latinum semper retentum est in seruitio Occidentalis Ecclesiæ, in qua Apostoli illud instituerunt, quod in hoc grauissimè quippe errant Nouatores, non idem seruando.

Declarando tamen prædicta omnia esse intelligenda de precibus, & orationibus publicis, in quibus publico, & communi idiomate omnes vti debent, quamuis ab eruditioribus solummodo tale idioma intelligatur; cum sit sufficiens eo casu vt Idiotæ; & Populus respondeant *Amen.* Præterea si Ecclesia Catholica in publicis orationibus non frustra orat pro fidelibus, & alijs peccatoribus absen-
C tibus, imo etiam non curantibus, & renuentibus pro se orari; multo magis cum fructu orare censenda est pro præsentibus, & cupientibus orari pro necessitatibus suis etiam non intelligentibus: Vnde Orig. homil. 20. in Iosue, inquit. *Si vides aliquando legi scripturam in auribus tuis, quam non intelligis; interim hanc primam scias te suscipere vtilitatem, quod solo auditu, velut precatione quadam, noxiorum vitiorum, quæ te obsident, virus depellitur.*

Quod satis diuersum est in priuatis & particularibus orationibus; quia tunc potest quisquè vti idiomate sibi magis proficuo, & intelligibili; & ita intelligitur Apost. 1. Corinth. 14. vers. 15. de quibus quoque precibus Origen. loco citato ait: *Et si non intelligimus, quæ ore proferimus, illæ tamen Virtutes, quæ nobis adsunt, intelligunt; & velut carmine quodam inuitatæ, adesse nobis & ferre auxiliū delectantur.* & S. Chrysost. homil. 3. de Lazaro. *Quod si non intelligas, quæ in sacris continentur: etiam si non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multā nascitur sanctimonia.*

D Neque vero oppònas ad eiusmodi precationum genus, quod Christus Dominus ex propheta improperat: *Populus hic labijs me honorat, cor autem &c.* Quod Hieronymo & Ambrosio exponentibus hæc Domini verba, non intelliguntur de legentibus aut recitantibus, quæ non intelligunt; sed de ijs, qui ore profitentur pietatem, & dicunt se Deum diligere, factis autem negant. Quod si orantibus dictum velis; de his interpretare, quamuis nota orent lingua, voluntariè tamen ita vagantur animo; vt quod dicunt non intelligant: Et hoc idem Dominus declarauit subdens: *Cor autem eorum longe est à me.*

A

De sacris Fidelium Icunculis vulgo Medaglie, & Agnus Dei: sicuti de Bullis Amuletis, & alijs Ethnicorum superstitionibus: Cap. XXXXVIII.

INsigne fuit priscorum Triumphantium Romanorum, quam in Triumpho præseferebant Bullam, supra pectus gestare, inclusis intra eam remedijs, quæ crederent aduersus inuidiam: hinc deductus mos, vt Prætexta simul, & Bulla, quæ Magistratuum erant, etiam in vsum ingenuorum puerorum vsurparentur ad omen, & vota concilianda virtutis. Tarquinij Prisci filius, eo quod se in bello viriliter gessisset, primus hac aurea bulla donatus est, & toga prætexta: Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 6. ait: *Sicut Prætexta Magistratuum; ita Bulla gestamen erat Triumphantium, quam in Triumpho præseferebant, inclusis intra eam remedijs, quæ crederent aduersus inuidiam validissima. Hinc deductus mos, vt Prætexta, & Bulla in vsum puerorum Nobilium vsurparetur ad omen, & vota concilianda virtutis, ei similis, cui primis in annis munera ista cesserunt.* Et de puero gestante Prætextam, & Bullam, quam in meo Musæo ex marmore seruo, hic figuram apposui. B

Erat in præfata Bulla expressa Cordis figura, qua sic noscerent homines se esse, si corde præstarent: refert idem Macrob. d. cap. 6. his verbis. *Nonnulli credunt ingenuis pueris attributum, vt cordis figuram in Bulla ante pectus annecterent: quam inspicientes ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent. Togam quoque prætextam his additam, vt ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerentur*: Et de ijs vide etiam quæ scripsit Pierius Valerianus de Hieroglyphicis lib. 41. cap. 1. 2. 3. & 4. C

Mos quoque fuit apud Ethnicos collo infantium apponendi metalla, re turpicula in virilis membri formam expressa, ad auertendas fascinationes, vt refert Varro lib. 6. de lingua Latina: de quibus metallis plura ego in meo Musæo seruo, vt quoque Annulum aureum paruum cuiusdam pueri similis figuræ obscœnæ: quæ omnia effigiari non permisi, ne oculos ingenuorum offenderem.

Et vt ad rem nostram reuertar, erat hæc præfata Bulla rotunda, ceu in aqua sunt guttæ, quæ orbiculantur, vel id quod in torquibus pendet, Bullæ, vel Cordis in modum. Ab ea forma autem post signaturam Prouisio a nostris Bulla nuncupatur, nempe scriptura in membrana Plumbo, Auro, vel Argento, funiculis pendente iure insignita: & quia cœlestis Agni effigies in Bullarum morem efformantur; hinc factum, vt hoc nomine censeantur, quemadmodum, & Icunculæ æneæ; aureæ, vel argenteæ ob eandem causam, & vulgo Medaglie appellatæ. D

Agnus Dei ex cera. A Christi autem fidelibus in primitiua Ecclesia mutata dicta superstitione de Cordis figura, seu alterius rei turpiculæ, in veram Religionem, ex Cereo Paschali sacro Chrismate deliburo, & Benedictione sanctificato; eo quod Agni Christi imago ibi haberetur expressa, Agnus Dei dici consueuit, quos Agnus Dei recens Baptizati deponentes veterem tunicam, & annunciantes Alleluia, suspensos ferrent ad collum; vt nos diximus supra cap. 5. de Baptismo, ante finem: & sicuti Gentiles Cordis figuram, & rem turpiculam in Bullis suis formare consueuerant, quo sic noscerent se esse viros, si Corde præstarent; ita Christiani imaginem

Christi

A Christi Agni susceperunt, vt eius exemplo discerent se esse mites, & humiles corde: Card. Baron. in anno 58. & ibi Spondan. num.30.

Cencius Camerarius in lib. m.s. de Censibus in capitulo, *Quid debet facere Dominus Papa in Sabbato sequenti post Pascha*; inquit. Hac die ipse Dominus Papa distribuit Agnos confectos Chrismate & Cera per Episcopos & Cardinales, hac ratione; vt scilicet filij Israel in Aegypto positi præcepto Domini de sanguine Immaculati Agni in limitibus domorum scripserunt hoc signum, T, ne ab Angelo percuterentur; ita & nos de sanguine passionis Immaculati Agni Christi debemus hoc signum scribere in limine domorum nostrarum per fidem; ne à Diabolo, & a vitijs percutiamur, & vt à potestate Diaboli liberemur. Vel propter Infantes nouiter baptizatos in Ecclesia deponentes veterẽ tunicam, qui annunciant Alleluia. Vel etiam, quod quicunque habebit de cera prædictorum Agnorum, & ex ea Crucem in domo sua habuerit, vel secum portauerit; non lædatur ab aliquo phantastico spiritu, vel a tonitruo.

Amalarius Fortunatus de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 17. refert ex libello Ro-
B mano, Die sabbati sancti benedici Ceram oleo mixtam, indeque fieri Agnos; eosque reseruari vsque in Octauam Paschæ: In Octaua vero post Communionem dari Populo ex his incensum ad suffumigandum in domibus suis. & narrat similiter nos facere debere de Cereo consecrato. Cera namque Christi humanitatem designat, ex D. Gregor. in Homilia, *Agni, quos faciunt Romani, Agnum pro nobis factum immaculatum denotant*: Non ideo, inquit, tamen putare debent stulti, adoranda esse ista luminaria; quia ducitur ex eis aliqua similitudo ad diuina mysteria figuranda: etenim quando Agnum de Cera videmus, Agnus præfiguratus, & in Pascha immolatus ad memoriam reducitur: Cui S. Gregor. oleum infudit, quando mysteria Paschatis Agni reseranit.

Consueuere quoque prisci illi fideles gestare sacrosancta Euangelia; vt ex actis virginis, & martyris Cæciliæ apud Surium, quæ semper in pectore Euangelium gestabat: ac etiam Apostolorum temporibus id vsurpatum apparet ex actis Andreæ Apostoli. quam eandem suo tempore consuetudinem in frequenti vsu fuisse, dum mulieres collo appenderent Euangelia, testatur Chrysostomus rela- *Euangelia gestabant.*
D tus à Baronio anno 232. vbi Spondanus in epitome num.3. & de prædictis Euangelijs inquit Isidorus Pelusiota lib. 11. *Quemadmodum nunc mulieres Euangelia parua*: Hoc est, gestant. De quibus Euangelijs paruis meminit etiam Gretserus lib.3. comment. Curopalatæ cap.7. num.7. §.2. vbi supponit dici parua euangelia, cum in ijs contineretur Initium Euangelij sancti Ioannis, vel aliud paruum Euangelium, ad differentiam totius corporis euangelici quatuor Euangelistarum.

De similibus Bullis D. Gregorius Magnus gratulatoriam mittens epistolam in ordine septimã lib.12. ad Theodolindam Longobardorum Reginam, eo quod illa filio aucta esset, transmisit quoque vnam ex ijs infantulo, vt collo appenderet, nempe Crucem cum signo sanctissimæ Crucis Domini, & Lectionem sancti Euangelij theca Persica inclusam, vt refert Baronius anno 604. vbi Spondanus num.1. Ac etiam Magnus Greg. epist.6. lib.5. ad Childebertum Francorum Regem mittit claues sancti Petri, in quibus de vinculis catenarum eiusdem inclusum erat, quæ collo eius suspensæ, à malis illum tuerentur.

C Miracula sæpe confirmarunt pium fidelium vsum, vt inter cætera duo referat S. Greg Turonen. Archiepiscop. ex miraculis sancti Martini lib. primo, ca. *Cum autem ad templum sanctum quidam deuotus fide plenus accessisset, & gratiã Sancti sitiens, cogitaret quid de beata æde raperet ad salutẽ; prope sepulcrum accedens, adituo supplicans, vt sibi parum benedictæ ceræ largiretur è tumulo: quam accipiens lætus abscessit, & agro, cui frugem seuerat, confisus imposuit. Adueniens autem tempestas sæuissima, quæ omnia in annis præcedentibus sæpe vastauerat, ab hac est prohibita benedictione, nec ibidem vltra, vt consueuerat, nocuit.* & idem Author paulo post inquit. *Quidam pro benedictione aliquid de sancta æde assumere flagitans, parum ceræ de sepulcro Sancti accepit, & infra penetralia domus, tanquam thesaurum cœlestem imposuit. Factum est autem, vt inuidia Tentatoris immissum incendium domum vo-*

raci flamma concuteret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Interea clamor ad cœlum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur; meminit etiam ille cera particulæ à Sancti templo delatæ: Quæ reperta, & igni iniecta, protinus cunctum restinxit incendium, nouoque miraculo cera, quæ ignem alere erat solita, violentius: ignē vi sanctitatis oppressit Hæc Paulinus in sexto operis sui lib. versu cōscripsit. A

Superstitiones, et sortilegia.

Hæc quantumuis maxime excitent pietatem erga Deum; nihilominus sanctus Ioannes Chrysostomus eloquenti calamo inuehitur contra eos, qui auxilium implorant à sortilegis Annulis sub prætextu sanctorū verborū; necnon contra illos, qui circa caput, & brachia deferebant imaginem Magni Alexandri, ac sanctissimæ Crucis, propter bonos euentus; sicuti & eos reprehendit, qui relictis Sanctorum nominibus, eorum filijs in baptismo nomina imponebant aliquorum, qui ad senectam decrepitam peruenerant, & alijs superstitionibus vtebantur: sic loquitur Chrysostom. ad Populum Antiochenum homil. 21. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis Numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi, hæ ne sunt expectationes nostræ, vt post Crucem, & mortem Dominicam in Gentilis Regis imagine spem salutis habeamus? Ignoras quanta Crux perfecit: mortem dissoluit, peccatum extinxit, orcum inanem reddidit, Diaboli soluit potentiam; & ad corporis sanitatem præstandam non est fide digna? totum orbem exsuscitauit, & tu ipsa non confidis? & quid pati dignus non esses? Non ligaturas verò tantum, sed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias, & titubantes in domum agens: non confunderis, non erubescis? & quod grauius est errore, quando hæc admonemus, & dissuademus, dicunt putantes se excusari, quod Christiana mulier est, quæ excātat, & nihil aliud loquitur, nisi Dei nomen. At propterea ego magis ipsam odi, & auersor, quod Dei nomine ad contumeliam vtitur, quod se dicens Christianam, Gentilium opera facit: etenim & Dæmones opera Dei fatebantur, & erant Dæmones.* Et idem Chrysost. homil. 13. in epist. ad Corinth. cap. 4. *Siquidem cum nomen filio imponendum sit, omissa Sanctorum appellatione, quemadmodum maiores faciebant, accensis lucernis, & ijs nominibus impositis, quæ plurimum durauerint, eius nomine filium appellant; hinc eum diuturnius victurum coniectati: Deinde cum nonnunquam accidat, vt præmatura morte moriantur; accidit enim sæpe, multo id risu Diabolus prosequitur, quod tanquam insipientes pueros eos delusit. Quod si quis dixerit, quæ circumponuntur ornamenta, & bractea manibus pendentia, & coccinum flamen, & alia multa stultitiæ plena? verum nihil aliud afferri puto oportere, præterquam Crucis custodiam, quæ in præsentia contemnitur, cum totum orbem ad fidem conuerterit.* B C

Hinc Magnus Constantinus Imperator contra illos, qui Amuleta superstitiosa collo gestarent ad remedia Quartanæ, seu alterius morbi; iussit seuerissimè agi. Ammianus lib. 19. prope finem, & apud Baronium, & Spondanum in Epitom. anno 358. in fine; vt similes prauos vsus corrigit D. August. de tempore serm. 215. & de diuers. 115. de S. Cy. serm. 3. & refert Baron. an. 418. vbi Spōd. n. 6.

Qualia autem sint Amuleta superstitiosa, & a fidelibus vitanda; vide Martinum del Rio Disquisitionum Magicarum, lib. 1. cap. 4. quæst. 4.

De Corona Clericorum. Cap. XLIX. D

Clericalis Corona iam ab initio Ecclesiæ fuit in vsu, vt refert Isidor. lib. 2. de diuin. offic. cap. 4. Huius Tonsuræ Ecclesiasticæ vsum à Nazaræis primum exortum, vt in Num. cap. 6. qui prius Crine seruato, demum post vitæ magnam continentiam deuotione completa caput radebant, & capillos in ignem sacrificij ponere iubebantur, scilicet vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecraret. Huius exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt hi qui diuinis cultibus mancipati, Domino consecrarentur, quasi Nazaræi id est sancti Dei, crine præciso

A cisso innouentur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ iubetur cap. 5. dicente Domino. *Tu fili hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & duces per caput tuum, & barbam:* quia ipse sacerdotali genere Deo in ministerio sanctificationis deseruiebat. Hoc & Nazaræos illos Priscillam, & Aquilam in actibus Apost. cap. 18. primos fecisse legimus: Paulum quoque Apostolum, & quosdam Discipulorum Christi, qui in huiusmodi cultu imitandi extiterunt, vt in dictis actis, cap. 21. ibi. *His assumptis sanctifica te cum illis, & impende in illis, vt radant capita.* Vnde Hieron. in epist. 79. vtebatur hac apostrophe. *O Paule & in hoc te rursus interrogo, cur caput raseris? cur nudipedalia exercueris de ceremoniis Iudæorum? cur obtuleris sacrificia, & secundum legem pro te hostiæ fuerint immolatæ? vtique respondebis, ne scandalizarentur, qui ex Iudæis crediderunt.*

Quare auté in Ecclesiam introducta talis Corona? Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theoria Ecclesiastica inquit. *Tonsura capitis sacerdotis, & rotunda eius pilorum media sectio, vice coronæ est spineæ, quam Christus gestauit. Duplex corona circumposita capiti Sacerdotis, ex capillorum significatione*

B *imaginem refert venerandi capitis Apostoli Petri: quæ, cum missus esset ad prædicationem Domini, & Magistri, ei tonsa est ab ijs, qui eius sermoni non credebant, vt illuderetur ab ipsis, eique Magister Christus benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam conuertit, & posuit super caput eius coronam, &c.* Ac Ven. Beda lib. 5. de gestis Anglorum cap. 22. inquit. *Inter omnes, quas in Ecclesia, vel in vniuerso hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam, amplectendamque iure dixerim, ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: Tu es Petrus:* quodque etiam refert Baronius in annno 58. vbi Spondanus num. 50. 51. & seq. Vt ritus Tonsuræ Clericalis ex Apostolica traditione in Ecclesiam antiquitus introductus sit ob iugem memoriam sacræ Coronæ impositæ Capiti Saluatoris nostri: sicuti etiam vt illa Tonsura, quæ Principi Apostolorum derisionis causa est illata, Infamiæ nota, totius Ecclesiæ honori cesserit; & certum est hanc rasionem Romæ ludibrio ab antiquo fuisse, vt idem Spond. dicto num. 51. Existimarunt aliqui Coronam in modum Sphæræ esse signum hieroglyphicum

C perfectionis: vt nos diximus in libro de Veter. Aegypt. Ritibus: nimirum vt Clerici omnes, qui vbique ad eam obligantur, perfecti debeant viuere. Et hinc Sacerdotes omnes, ad quam vocati sunt dignitatem, agnoscant, moribusque illam exprimant. Nam quo dignatio illorum maior, hoc grauior delinquentes pœna manet; & quo sacrificium quod offerunt, augustius, ac diuinius; eo magis vitæ illorum improbitas grauioribus subiacet supplicijs.

Quicquid autem sit, certum præter deducta, vsum Tonsuræ antiquissimum fuisse in Ecclesia; cum referat Ammianus Marcellinus lib. 12. quendam Theodorum fuisse martyrio datum a Gentilibus, eo quod tonsurasset quendam puerum, quem Ecclesiæ dicauerat: Et Cyrillus in Euthymio apud Lipoman. tom. 5. refert vt Otreius Episcopus Meliten. (sub Theodosio seniore Imp.) tonsurauerit Euthymium, his verbis. *Cum eum baptizasset, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondisset, in gradum Lectorum eum cooptat.*

Et quod solitum esset adiurare per talem coronam, Augustin. epistola 147. ad Proculianum Episcopum inquit. *Honorant nos vestri: Honorant vos nostri: per*

D *Coronam nostram nos adiurant vestri, per Coronam vestram vos adiurant nostri:* vt pariter per Coronam precatur Hieronymus ad Augustinum inter Epistolas Augustini 26. ibi: *Fratres tuos dominum meum Alipium, & dominum meum Euodium, vt meo nomine salutes, precor coronam tuam.*

Sanctus Anicetus Papa circa ann. 200. a Christo nato, scribit ad Galliæ Episcopos, vt Clerici deferant tonsuram, sicuti refertur distinct. 23. can. Prohibete fratres, &c. *Vt Clerici iuxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant.* Et in Concil. Carthagin. 4. Can. 44. *Clericus nec comam nutriat, nec barbam.* & in Concilio Agathen. can. 20. *Clerici, qui comam nutriunt, ab Archidiacono (etiam si noluerint) inuiti detondeantur.*

De Presbyterorum tonsura Euagrius lib. 3. histor. cap. 26. scribit, quod Martianus

tianus Tarsum damnatus: *vbi coma abrasa Presbyter designatus est*. A

Et circa Episcoporum tonsuram refert S. Gregorius Nazianzen. orat. in Maximum, vt iste è Philosopho incontinenti deuenerit Episcopus: de quo (vt de similibus fuit dictum) inquit. *Cum ad Pastoralis administrationem nihil aliud omnino contulerint, quam quod comam, cui alendæ, & ornandæ turpiter studuerant, raserint*. Sanctus Gregor. Turonen. in vita SanctorumPatrum cap. 17. scribit, quod sanctus Nicetius Episcop. Treuirorum, ex vtero egressus apparuit tonsuratus, habens instar Clerici coronam.

Aduertendum hic est: Hodie apud nos antiquam Coronæ formam solos Monachos retinere: nam breuis ille orbis in vertice, quo clerici magna pars vtitur, insolens olim, atque inusitatus in Ecclesia fuit, vt legitur in Concilio Toletano quarto, can. 40 his verbis. *Omnes Clerici, vel Lectores, vel Leuitæ, & Sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solum circuli coronam relinquant: Non sicut hucusque in Galliæ partibus facere Lectores videntur, qui prolixis vt Laici comis in solo capitis apice modicum circulum tondunt. Ritus enim iste in Hispania hucusque Hæreticorum fuit: Vnde oportet vt pro amputando ab Ecclesijs scandalo, hoc signum dedecoris auferatur. Qui secus fecerit, fidei Catholicæ reus erit*. & in hoc conforme est, quod scribit Gregor. Turonens. de dicto Nicetio Episcopo recens nato his verbis. *Omne caput eius à capillis quidem nudum cernebatur, in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, vt putares coronam clerici signatam*. B

Obijciunt Hæretici, Tonsuram deferre, sit imitari Idolorum ministros etiam Tonsuratos. At respondetur, non propterea in hoc peccasse illos, quod tonsurati essent, sed quoniam referebant illam tonsuram, seu rasuram ad Idola, seu falsos deos.

Secundo reprehendunt Tonsuram, cum hæc redundet in derisum sæcularium, & Religiosorum, dum admittuntur ad Clericatum: quoniam respondemus Christianos exoptasse hanc derisionem, & improperium, propter Christum. vt ex Apost. ad Hebræos cap. 13. *Exeamus ergo ad eum extra castra, improperium eius portantes*. Et sicuti Crux Iudæis, & Gentilibus fuit scandalum, & stultitia; ita prædestinatis sapientia, prima Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentilibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus*. C

Tertia obiectio, quod Deus expresse prohibeat hanc tonsuram, in Leuitico cap. 21. *Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras*. Quoniam respondetur processisse, ne Iudæi procliues ad Idololatriam, cum Aegyptijs, & alijs exteris nationibus in hoc symbolizarent.

Demum reprehendunt Rasuram, ex Diuo Epiphanio, Hæres. 80. Respondetur enim non impugnasse Epiphanium rasuram, sed modum radendi, & tondendi, vt ipse inquit. *Neque meretricio more ob comam efferaris*.

De Tonsura Religiosorum. Cap. L. D

RItus omnes in Ecclesia, quorum principiũ ignoratur, cum referantur a sancto Augustino ad Apostolicam traditionem; credendum est etiam tonsuram vtriusque sexus Religiosorum originem habuisse ex Apostolorum doctrina.

Quod ex antiquitate confirmatur; cum D. Dionys. præcipiat professores solitudinis Tonsuratos esse, vt in lib. de Hierarch. Eccles. cap. 6. his verbis. *Vbi iste illa omnia continenter promiserit, consignans eum crucis signo sacerdos, tondet, trinas diuinæ Beatitudinis personas inclamans, exutumque veste omni, alia induit*. & infra. *Porro tonsura crinium vitam mundissimam indicat, & nulla figura fucatam*.

Sanctus Athanas. lib. de vera Virgin. circa medium. *Materia vestium tuarum ne*

A *ne sit preciosa: capilli circumtonsi; crinalis vitta ex lana fit, caput astringens.*

Et sanctus Hieronymus epist. 48. ad Sabin. cap. 3. inquit. *Moris est in Aegypti, ac Syriæ monasterijs, vt tam Virgo, quam Vidua, quæ se Deo vouerint, & sæculo renunciantes omnes delicias sæculi conculcauerint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum; non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter, & velato.* Et idem Hieronym. etiam loquitur de viuendi consuetudine monialium, vt in epistola 27. ad Eustoch. de obitu Paulæ, cap. 10. circa medium; *Vnus omnium habitus, linteamine ad tergendas solum manus vtebantur: a viris tanta separatio, vt a spadonibus quoque eas seiungeret Paula, ne vllam occasionem daret lingua maledicæ, quæ Sanctos carpere solita est in solatium delinquendi.*

Et de vestitu, ac alio ritu viuendi in Monialibus; D. Ambros. ad Virginem lapsam, cap. 8. *Lugubris tibi accipienda est vestis, & mens; ac membra singula digna castigatione punienda: amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præbuerunt:* & infra: *Denique totum corpus iniuriis, & ieiuniis maceretur, cinere*

B *re aspersum, & opertum cilicio perhorrescat, quia male sibi de pulcritudine placuit.*

Certum est autem, quod Deus dum minabatur populo flagella, & desolationem per suos Prophetas, prædicebat pilorum tonsionem, & caluitium, vt per Isaiam cap. 22. vers. 12. *Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum faciei.* Et idem Isaias cap. 13. vers. 24. *Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & fascia pectorali cilicium.* Et Micheas cap. 1. vers. 16. *Decaluare, & tondere super filios delitiarum tuarum, dilata caluitium tuum sicut Aquila, quoniam captiui ducti sunt ex te, &c.*

Hoc idem sensus communis docebat Gentiles facere, vt de quibusdam Regulis refert Sueton. in Caligula cap. 5. *Regulos quosdam barbam posuisse, & vxorum capita rasisse in inditium maximi luctus.* Et Argiui mœroris causa idem præstabant apud Herodot. lib. 5. histor. ac idem Syri apud Lucianum in Dea Syria. Solum autem Romani, quoniam ipsi communiter tonsi incedebant, propter tri-

C stitiam pilos crescere sinebant, vt ex Sueton. in C. Iul. cap. 67. *Diligebat vsque adeo, vt audita clade Tituriana, barbam, capillumque submiserit, nec ante ademerit, quam vindicasset:* Quod etiam testatur Vlpianus I. C. in l. vestem, D. de iniurijs, & famosis libellis.

Propterea Religiosi, vt exhiberent mœstitiam, & luctum de proprijs, & alienis peccatis, pro quibus pœnitentiam faciebant, tonsi incedebant, & capillos radebant, vt refert sanctus Paulinus epistola 7. & Salianus Marsilien. de vero iudicio, & prouidentia Dei, in fine. Ac etiam non prius ad pœnitentiam quispiam admittebatur, quam tonsura conferretur. Concil. Toletan. 3. cap. 12. *Quicunque ab Episcopo, vel Presbytero pœnitentiam postulat, id ante omnia Episcopus obseruet, vel Presbyter: vt si vir est siue sanus, siue infirmus, prius eum tondeat, & sic pœnitentiam ei tradat.*

Felices, qui hanc pœnitentiam salutarem amplectuntur; quoniam dicere poterunt cum Apostolo 2. Corinth. 4. vers. 10. *Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu Christi manifestetur in corporibus*

D *nostris, &c.*

De Habitu Monachorum, & Religiosorum. Cap. LI.

Sicuti sacra à prophanis debent separari; ita homines sacros discerni a sæcularibus per habitus diuersitatem congruum est; quod & omni tempore ita seruatum, vt de Elia induto habitu non vulgari, legitur 4. Regum, cap. 1. vers. 8. *At illi dixerunt: Vir pilosus est, & zona pellicea accinctus renibus: qui ait:*

Elias

Elias Thesbites est. & de Ioann. Baptista apud Matth. cap. 3. *Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem eius erat locustæ, & mel silvestre*: ac de alijs similibus etiam refert Apost. ad Hebr. 11. *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, &c.* A

Et præterea decretum fuit in Conc. Niceno can. 73. Arabico. *Religiosi tum Monachi, tum Moniales, habeant alia indumenta, & alios mores, quàm Laici; & tondeant caput in modum Coronæ, & cingant se.*

Hinc sanctus Athanasius de Virgin. sic inquit. *Materia tuarum vestium ne sit pretiosa, indumentum tuum fuscum sit, non tinctum, sed natiui coloris, aut saltem album amiculum, fimbrijs careat; eiusdem quoque coloris sint manicæ laneæ brachia obtegentes vsque ad digitos manuum: capilli circumtonsi, crinalis vitta ex lana sit: caput astringens cuculla, & superhumerale lacinias non habeat*. & Basilius epist. 1. *Tunica cincta appressa sit corpori, & astricta: cinctus neque muliebrem in modum ilia exuperet, neque prælaxus fluxam tunicam efficiat*. Et idem de habitu, & tonsura Monachorum refert Epiphan. hæres. 20. & Io. Chrysost. homil. 56. ad populum Antiochenum. B

Sicuti etiam Gregor. Nazianz. orat. 12. coram Patre suo inquit. *Qui Heliam, aut Ioannem moribus exprimebant, aut alium quendam ex his, qui Christo nomen dederunt, eademque zona accincti sunt, atque eodem vel fusco, vel nigro pallio contecti, quale vita sancta, & grauis, &c.*

Et Impp. Theodos. Arcadius, & Honorius lib. 5. Cod. de Episcop. audientia expresse sic prohibent. *Mimæ, & quæ ludibrio corporis sui quæstum faciunt, publicè habitu earum virginum, quæ Deo dicatæ sunt, non vtantur*.

Ioannes Cassianus de institut. cœnobiorũ lib. 1. cap 2. 4. & 5. diffusè describit habitum, & maximè Cucullos Monachorum, & Religiosorum. *Cucullis perparuis vsque ad ceruicis, humerorumque demissis confinia, quibus tantum capita contegant, indesinenter diebus vtuntur, ac noctibus; scilicet, vt innocentiam, & simplicitatem paruulorum iugiter custodire etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur, &c.*

Ac de cilicijs, & tunicis loquitur Theodoretus in histor. Patrum, capit. 14. *Aiunt eum neque tunicam, neque cilicium sæpe mutasse, sed ijs, quæ in eis fiebant rupturis, aliquot pannos consuendo, senectuti hoc modo remedium attulisse*. C

Et de Pallio, quod sumpsit Tertullianus, quando Christianus deuenit, exultans idem in tractat. de pallio, vltima periodo, inquit. *Gaude Pallium, & exulta: melior te iam Philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire cœpisti*.

De Velo etiam meminit Ambrosius lib. 1. ad Virgin. lapsam cap. 5. *Non es memorata diei Dominicæ Resurrect. in quo Diuino Altari te obtulisti velandam*. Et idẽ refert lib. 5. de Virginib. verba, quæ protulit Liberius Papa in tradendo velo Marcellinæ.

Et sanctus Hieronymus in vita sancti Pauli primi Heremitæ loquitur de veste palmarum sancto Antonio relicta, ibi. *Ne quid plus hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi vindicauit, quam in sportarum modum de palmæ folijs ipse sibi contexuerat, &c. Diebusque solemnibus Paschæ, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est*. Et idem in vita sancti Hilarionis inquit. *Igitur octogesimo ætatis suæ anno, cum absens esset Hesichius, quasi testamenti vice breuem scripsit epistolam, omnes diuitias suas ei relinquens, Euangelium scilicet, & tunicam sacceam, cucullum, palliolum*. Et de habitu, quem sumpserat Eustochia filia sanctæ Paulæ, scribens idem Hieronym. ad Demetriadem de custod. Virgin. cap. 3. inquit. *Pretiosa monilia, & graues censibus vniones, ardentesque gemmæ redduntur scrinijs, vili tunica induitur, viliori tegitur pallio, & insperata Auiæ genibus prouoluitur*. & idem ad Marcellam de laudibus Asellæ epistola 15. inquit. *Tunicam fusciorem induta repentè se Domino consecrauit*. D

Sanctus Augustinus etiam reprehendit delicata velamina capitis, vt in epist. 108. ad Moniales. *Nec sint vobis tam tenera capitum tegmina, ne retiola subter appareant*.

Ac etiam de habitu Monachorum, quos instituerat sanctus Martinus, inquit

Seuerus

A Seuerus Sulpitius in vita eiusdem Martini. *Multi quidem è fratribus in eundem modum, &c. Plerique Camelorum setis vestiebantur, mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirum necesse est, quod multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati ad hanc se humilitatem, & patientiam coegerant.*

Velle igitur impugnare habitus Religiosorum, eorundemque antiquitatem: non aliud certè est, quam imitari Constantinum Copronimum Imperatorem, qui exponebat Monachos per derisionem populo in theatris, vt refert Cedrenus in vita eiusdem Copronimi.

De Monachorum, & Religiosorum institutione: ac de Votis eorundem. Cap. LII.

B

COenobitarum, & Religiosorum disciplina, quæ a tempore Apostolicæ prædicationis sumpsit exordium; vt refert Cassianus collat. 18. cap. 4. 5. & 6. & idem de Institut. Cœnobit. lib. 2. cap. 5. asserit Monachos Aegyptios a sancto Marco primam viuendi normam accepisse; quod idem testatur Beda, Sozomenus, & Nicephorus: quibus subscribit Chrysostomus, homil. 11. in Marcum his verbis. *Sicut Sacerdotum Principes sunt Apostoli; sic Monachorum princeps Ioannes Baptista est:* qui solus eremum incoluit, locusta, & melle tantum nutritus: & huius conuersationis progeniti, deinde sunt Principes nobilissimi Paulus, Antonius, Hilarion, Macarius, & cæteri Patres relati à Cassiano.

Eandemque institutionem Religiosorum vetustissimam esse, ostendit Diuus Hieronymus epist. 4. ad Rusticum, vbi ex sacra scriptura inquit. *Filij Prophetarum, quos Monachos nouimus, in veteri Testamento, ædificabant sibi casulas prope fluenta Iordanis; & turbis Vrbium derelictis, polenta, & herbis agrestibus victitabant.*

C Et idem epist. 13. ad Paulinum, ait: *Noster princeps Elias, noster Eliseus, nostri Duces filii prophetarum, qui habitabant in agris, & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Iordanis.*

Eademque disciplina etiam dein in immensum creuit; refert Augustinus de Moribus Ecclesi. cap. 31. *Quis nescit summæ continentiæ hominum Christianorum multitudinem per totum orbem in dies magis magisque diffundi; & ex Oriente maxime, atque Aegypto? quod vos nullo modo potest latere.*

Et talis fuit antiquitus hæc institutio, & regula viuendi omnibus repleta virtutibus, vt refert D. Hieron. epist. 35. parte 3. ad Rusticum Monachum. *Ad illud tendit nostra oratio, vt doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in Monasterio sub vnius disciplina Patris, consortioque multorum; vbi ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te doceat silentium, ille doceat mansuetudinem: non facias quod vis, comedas quod iuberis, habeas quantum acceperis, operis tui pensa persoluas, subijciaris cui non vis, lassus ad stratum venias; & nondum expleto somno surgere compellaris, dicas psalmum in ordine tuo, seruias fratribus tuis, & hospitum pedes laues, passus iniuriam taceas, Præpositum timeas vt Dominum, diligas vt parentem; credas salutare quicquid ille præceperit, nec de maioris sententia iudices, cuius officii est adimplere, quæ iussa sunt.* De hoc instituto viuendi refert Augustinus, de Moribus Eccles. cap. 31. *Quis non illos miretur, ac prædicet, qui contemptis, atque desertis mundi huius illecebris, in communem vitam sanctissimam, castissimamque congregati simul, ætatem agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus? nulla superbia tumidi, nulla peruicacia turbulenti, nulla inuidentia liuidi; sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam, & intensissimam in Deum, gratissimum ipsi munus offerunt, a quo ita posse meruerunt.* *Virtutes Monachorum.*

D

Neque ea ætate Monachi tantum, sed & Moniales, Augus. cap. 31. de Moribus Eccles. *Hæc est etiam vita fæminarum Deo solicitè, casteque seruientium, quæ habi-*

habitaculis segregatæ, ac remotæ a viris, quamlongissimè decet, pia tantum illis charitate iunguntur, & imitatione virtutis: ad quas iuuenum nullus accessus est; neque ipsorum quamuis grauissimorum, & probatissimorum senum; nisi vsque ad vestibulum, necessaria præbendi, quibus indigent, gratia. A

Religio alter Baptismus. Ipsaque Religionis disciplina tanti habetur a Patribus, vt cum Baptismo conferatur: quos inter Hieron. epist. 25. de obitu Blasillæ ait. *Cum propitio Christo ante quatuor fermè menses secundo quodammodo se proposito Baptismi lauerit; & ita deinceps vixerit, vt calcato mundo semper Monasteriũ cogitauerit.* Et D. Bernardus lib. de Præcepto & Dispẽsat. inquit. *Audire vultis a me, vnde inter cætera pænitentiæ instituta monasterialis disciplina meruerit hanc prærogatiuã, vt secundum Baptisma nuncupetur: arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, & singularem excellentiam vitæ spiritualis, quæ præeminet vniuersis vitæ humanæ generibus: huiusmodi conuersatio professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus; imo diuinam in homine reformat imaginem, configurat nos Christo instar Baptismi.*

Tria vota religiosorum. Verum quam pia, & sancta sint Religiosorum vota, nempè Obedientia, Paupertas, & Castitas; ex hoc solum licet colligere: cum Deus per Prophetas, & Euangelistas suos centuplum, sedes honorarias in iudicio, ac locum & nomen promiserit in Regno cœlorum. Quoniam Obedientia animam Deo consecrat, Paupertas bona sacrificat, Castitas corporis holocaustum facit; vt cum Petro ipse Religiosus dicere audeat; *Ecce nos reliquimus omnia, quid ergo erit nobis?* B

Adde, quod votum Obedientiæ nititur Christi exemplo, qui *Factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis*: De cuius quidem virtutis merito, ait Samuel primo Reg. cap. 15. *Melior est obedientia, quam victima*: vbi glossa ordinaria rationem reddidit: *Quia in victimis aliena caro, in obedientia mactatur, & offertur voluntas propria.*

Votum Paupertatis eiusdem Christi exemplo, & consilio nititur: exempla quidẽ, quia de Christo legimus Matt. 8. *Filius hominis non habet vbi reclinet caput suum*: Consilio autem, quia ipse dixit: *Si vis perfectus esse: vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum, & veni sequere me.*

Votum denique Castitatis non modò fulcitur Apostoli consilio prima Corinth. cap. 7. ibi: *De Virginibus quidem præceptum Domini non habeo, consilium autem do*; verum etiam singulari Beatissimæ Virginis exemplo, quæ illud emisit: vnde Angelo filium promittenti constanter respondit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Super quibus sanctissimæ Virginis verbis, sanctus Bernard. in serm. super Missus est, inquit. *Probat propositi inuiolabile fundamentum, quod tam constanter promittenti filium Angelo, respondit; Quomodo fiet illud &c.* Et sanctus August. de Virgin. cap. 4. *Hoc profectò non diceret, nisi Deo Virginem se ante vouisset.* Et de hoc Castitatis voto habemus etiam Christi verba apud Matth. cap. 19. *Et sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum.* C

De iisdem etiam Religiosorum votis teste Eusebio lib. 2. histor. Eccles. cap. 16. & seq. Philo Hebræus diffusè refert, dum luculenter describit vitam, & mores Monachorum, & sanctarum Virginum; ac etiam sanctus Basilius in Regul. per ipsum Monachis tradita.

Non impossibilis castitas. Nec verum est quod sine Diuino miraculo impleri non possit votum Castitatis: nam fateor quidem cum Hieronymo serm. de Assumpt. B. V. In carne præter carnem viuere non terrenam esse vitam, sed cœlestem: & in carne Angelicam gloriam acquirere, maius est meritum quàm habere; quippe quia esse Angelum felicitatis est, esse vero Virginem est virtutis; dum obtinere viribus nititur cũ gratia, quod habet Angelus ex natura. Negatur tamen, votum hoc citra miraculum seruari non posse; hoc enim esset contra veritatis oraculum ad Apostolum 2. Corinth. 12. *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur*: Et contra generalem exhibitionem. & promissionem cunctis a Christo factam Io. cap. 16. *Petite, & accipietis*: Vnde August. de peccat. merit. cap. 17. inquit. *Casti non sumus, non quia non possumus, sed quia non volumus.* Chrysost. in homil. psal. 50. *Non possũ, ais, me continere? hoc pusillanimitatis est, & negligentiæ tuæ, quia Dei præcepta contem-* D

A *contemnere malles quam facere.* & D. Hieron. epist. 6. lib. 2. parte prima capit. 37. inquit: *Non itaque Deus incusandus est, quasi donum continentiæ non det; quia dare paratus est idoneo: sed nostra negligentia arguenda venit, quæ non egit, quod debuit, vt Deus daret.*

Idemque ibidem media, quibus gratia a Deo impetretur, præscribit his verbis. *Qui petulantem, & lasciuientem carnem sentiens, debitum coniugale non valet assequi; oret, abstineat, ieiunet, corpus inedia subijciat, occasiones libidinem prouocantes fugiat, ad bona opera se conferat, & Diuino fultus auxilio continere poterit, quod sibi prius impossibile suspicatus fuerat.* & infra. *Si quis existimat abundantia ciborum, potionumque frui; & carnis lubricum non sentire; hoc est, versari in delicijs, & deliciarum vitijs non teneri; seipsum decipit.* & infra. *Difficile est, imo impossibile, delicijs, & voluptatibus affluentes, non ea cogitare quæ gerimus*: & inter cætera idem Hieronym. ad Rusticum Monachum scribit: *Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.* *Media ad castitatem.*

Nec minus asserendum, quod contra Christianam libertatem hæc Vota sint *Vota libera sūt.*
B inducta: Quoniam cum vota liberè emittant Religiosi, & sponte Deo voueant, nihil inde detrimenti libertati accedit: & de huiusmodi libera necessitate August. epist. ad Armentarium inquit: *Felix est necessitas, quæ ad meliora compellit.* & Hieron. epist. 41. ad Marcellam: *Si quando sensus obnititur, manet adhuc virtute primi animi prompta voluntas, quam Deus non obliuiscens acceptat.* Potissimum quia etiam in diuinis Scripturis refertur psalm. 75. *Vouete, & reddite*: atque in Ecclesiast. cap. 5. *Si quid vouisti, ne moreris reddere.*

Cauendum est tamen; quamuis ab initio homo sit in sua libera facultate ante votum; facta tamen promissione, & voto emisso, si contraueniat, peccat sub pœna perfidiæ, & fractæ fidei; quoniam inquit Athanas. lib. de Passion. & Cruce Christi initio: *Scire debemus, & nequaquam ignorare, quod quæcunque promittimus Deo, non ea deinde esse nostra, sed Dei; & si quid inde defraudamus, ea non nos sumere iam tanquam nostra, sed cum Dei sacrilegio compilare.*

Addimus prædictis, sex genera Monachorum etiam priscis temporibus extitisse, quorum tria sanctissimè vixere: nempe *Cœnobitarum*, id est in commune viuentium. Secundum genus *Eremitarum*, qui procul ab omnibus deserta loca, & vastas solitudines habitasse perhibentur: aqua & pane contenti, diuino tantum colloquio perfruebantur. Tertium genus *Anachoretarum*, qui includentes semetipsos in cellis, procul ab hominibus in sola Dei contemplatione perseuerabant. Quæ tria genera sicut optima fuere; ita etiam totidem tria genera dissimilia, teterrima, & omnibus modis euitanda. De quibus Cassianus & Isidorus Hispalen. de Ecclesiast. offic. lib. 2. cap. 15. *De Monachorū generibus.*
D

Hinc fit, quod ex malis Religiosis in Claustro nil deterius inueniatur, sicuti ex similibus bonis nil perfectius, vt testatur D. Augustin. epist. 137. Clero, & Populo Hipponēsi his verbis. *Simpliciter fateor corā Domino Deo nostro; ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in Monasteriis profecerunt: ita non sum expertus peiores, quam qui in monasterijs ceciderunt.* *De malis Religiosis.*

Verum quoniam persæpe accidit delicta Religiosorum erumpere in notitiam hominum: propterea non temerè iudicandum; neuè ob paucorum delicta, debet quis deficere a pietate, vel de omnibus male suspicari; cum nulla fuerit vnquam tam felix sodalitas, in qua non aliquod flagitium extiterit; vt latè idem August. dicta epist. 137. referat. *Quantùlibet enim vigilet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines viuo: nec minus arrogare audeo, vt domus mea melior sit quam Arca Noe, vbi tamen inter octo homines reprobus vnus inuentus est. Aut melior sit quam domus Abrahæ, vbi dictum est, Eijce ancillam, & filium eius: aut melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est, Iacob dilexi, Esau odio habui. Aut melior quam domus ipsius Iacob, vbi lectum Patris sui filius incestauit.*
C

Et ex hoc, propter delicta aliquorum Religiosorū, non sunt cæteri imputandi; cum idem Augustinus in psalm. 99. sub finem dicat: *Sed omnem professionem habere fictas personas: sunt Christiani mali, sed sunt & boni.* & paullò post. *Inuenis sancti-*

sanctimoniales indisciplinatas: numquid ideo sanctimonium reprehendendum est &c. A
Sed nunquid propter Virgines malas damnaturi sumus & sanctas, & corpore, & spiritu? Et quod mos sit malorum damnare totum ordinem ex particulari delicto, idem August. dicta epist. 137. ibi: *Ad quid aliud sedent isti? & quid aliud captant? nisi vt quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, iactent, contendant, sed non omnes posse manifestari?*

Confiteamur igitur, quod si in Ecclesia sint mali; sunt tamen & boni; & si excrementa reperiuntur, est quoque oleum luminosum, quo Ecclesia per totum orbem diffusa illustratur, vt idem August. dicta epistola 137. his verbis: *Quapropter, & si contristamur de aliquibus purgamentis: consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis: nolite ergo propter amurcam, qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari, vnde apotheca Dominica fructu olei luminosioris impletur.* Vt ex ijs sanctissimam esse Religionum institutionem liqueat: quod olim de Ægypto dicebat Chrysostom. homil. 8. in Matthæum. *Non ita varijs astrorum choris cœlum refulget, vt Ecclesia innumeris Monachorum, ac Virginum distinguitur, atque illustratur habitaculis.* B

De Votis in genere. Cap. LIII.

NOn solum solemnia Religiosorum vota sunt ad vnguem seruanda, vt diximus: verum & cuiuscunque personæ etiam in particulari, vt in psalm. 57. vers. 12. *Vouete, & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera*: & alibi. *Vota mea reddam in conspectu timentium te.* Etenim quod ante votum erat in libera voluntate; redditur post emissum votum necessarium sub pœna Diuinæ indignationis; vt in Ecclesiast. habetur: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcunque voueris redde: multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere.* ac etiam in Deuteronom. cap. 23. vers. *Si nolueris polliceri, absque peccato eris: Quod autem semel egressum de labiis tuis, obseruabis, & facies, sicuti promisisti Domino Deo tuo.* C
Et Paulus loquitur de Viduis, quæ cum fregerint eorum vota, acquirent æternam damnationem, vt in 1. ad Timoth. cap. 5. vers. 11. & seq. ibi. *Adolescentiores autem viduas deuita: cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt; habentes damnationem.*

Considerandæ potissimum sunt circumstantiæ ante emissum votum, nec illud generaliter pronunciare oportet, quoniam vt inquit sanctus Iustinus Martyr, quæst. ad orthodoxos. 99. *Permisit Deus filiam Iephte in sacrificio victimam offerri, non quod humano delectaretur sanguine, verum vt homines posteri documentum haberent, ne vnquam vota sua Deo infinitè nuncuparent: multa enim absurda sunt per huiuscemodi generale votum cauenda.*

Et de Votis, quæ Sanctis fiunt, inquit Euseb. de præparat. Euangel. lib. 13. c. 7. *Vota, quæ ipsis facimus tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum iuuari profitemur.* D

S. Ioann. Chrysost. refert, quod reddere votum, sit solutio debiti, vt in psalm. 49. ibi: *Pulchrè autem dixit Redde: post promissionem enim efficitur debitum. Ita etiā Anna reddidit filium, vt debitum maximum.* Et paulo post: *Ne tardaueris reddere votum tuum: pollicitus es redde, ne forte mors te inuadat, & id rescindat.*

Refert Tertullianus, quod votum transit in Legis naturam, vt in cap. 11. de ieiunijs. *Tamen & votum, cum & à Deo acceptatum est, legem in posterum facit per auctoritatem acceptatoris.*

Sanctus Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, cap. 30. *Quod quis Deo vouerit, cito reddendum; apud Salomonem: Prout voueris votum Deo, ne moram feceris reddere illud. Apud Hieremiam: Maledictus qui facit opera Dei negligenter.*

Et

A Et Concilium quartum Carthaginen. priuat communione Viduas, quæ votum Castitatis fregerunt, vt in cap.104. *Sicut bonum est Castitatis præmium, ita & maiori obseruantia, & præceptione custodiendũ est; vt si quæ Viduæ quantumlibet, in minoribus adhuc annis posita, & matura ætate à viro derelictæ, si deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi, & Ecclesia Religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias sæculares transierint, secundum Apostolum damnationẽ habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sũt. Tales ergo personæ, sine Christianorum communione maneant, &c.*

Et sanctus Augustinus de quodam amico, a Dæmone instigato, vt rumperet votum, epist.45. inquit: *Modò autem tantò (quod absit) miserior, si fidem Deo fregeris, quantò beatior si persolueris: nec ideo te vouisse pœniteat, imo gaude iam tibi non sic licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis, ipse enim adiuuabit, qui tua vota expetit: felix necessitas, quæ ad meliora compellit.*

B Lubrici, & sensuales homines, vt retrahant se a Castitatis voto, impossibilitatem adducunt: quodque melius sit nubere, quam vri. At certè hæc impossibilitas non ab alio procedit, quam à mala eorum dispositione, non repellendo internas tentationes, nec occasiones externas euitando: quoniã si in hoc solicitaret caro, seu Satan; Ieiunia, & orationes maxime proficiunt: si obiecta offerat mundus, hæc fugienda. Sed de hoc themate videamus. D. Basilium de vera virginitate circa medium, dum inquit. *Cùm Domino virginitatem professæ sint, carnali postmodũ voluptate malè blanda delinitæ, ac deuictæ, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt: non ignorant huiusmodi, quamuis ignorantiam simulant, quæ sponsi dexteram, & fœdera præuaricata sit, eam nec illius vltra esse sponsam, quem nequitiæ dans manus, dereliquit.* Et infra. *Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur; primum quidem, quia pessimum huius coniunctionis fundamentum voluptatem iecit, præuaricationisque malum: deinde quia causa non esset libera; neque enim est mortuus vir eius, vt cui vult nubat, viuente immortali viro; merito censetur adultera, quæ mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit, &c.*

C Possemus hic videre, An votum consistat in solo proposito faciendi: seu in promissione, quæ procedit ex proposito: Sicuti etiam, An votum debeat fieri de meliori bono? An omne votum obliget ad obseruandum? &c. sed de his, & similibus reijcio lectorem ad Diuum Thomam in sua summa 2.2. quæst. 88. & ad alios scribentes.

De Cœlibatu Ecclesiasticorum. Cap. LIV.

QVamuis in sancta Matre Ecclesia nulla reperiatur macula, malitiosè tamen Nouatores Hæretici delirant reprehendendo castitatem in Ecclesiasticis, eiusdem Ecclesiæ filijs: non retinentes hi memoria Cœlibatum sanctissimè fuisse sacris annexum ordinibus; vt suadetur, & figuratur nobis ex veteri Testa-
D mento, vbi Deus præceperat, quod manducaturi Agnum Paschalem, renes suos accingerent; hoc est, vt exponit Gregor. Exod. cap. 12. voluptatis carnes edomarent. Idemque comprobatur, ex quo Achimelech Sacerdos noluit dare Dauidi ac socijs eius comendos panes Propositionis, vt in 1. Reg. cap.21. qui Hieronymo exponente, Christi Corpus significabant; nisi prius illos mundos a mulieribus esse intellexisset. Si enim homines, cum manducaturi erant panem Propositionis, qui corporis Christi figura tantum erat, a mulieribus mundos esse oportuit; multo magis perpetua ab his exigenda est continentia, quorum est quotidie non figuram, sed ipsum verum Christi corpus consecrare, offerre, & comedere; vt propterea Paulus præcipiat Tito sobrietatem, iustitiam, continentiam, &c. vbi S. Hieronym. inquit verbum, *Sobriè*, in Græco idiomate idem sonare,

sonare, quod Castè. & idem Apost. ad Timoth. epist.2.cap.2. inquit. *Nemo militans Deo implicat se negociis sæcularibus:* Ex quibus potissimum est Matrimonium, dum idem Apost. prima Corinth 7. inquit. *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi*. Cumque sanctus Basilius cap. 1. constit. Monach. *Nullæ sunt curæ grauiores, quàm eæ, quæ à coniugio profectæ gregatim innumerabiles penè aduolant*. A

Et quod in cœlibatu debeant viuere Ecclesiastici, cum competat illis continuò vacare orationi, maximè dum sanctum & sacrum offerunt sacrificium: inquit Epiphan. hæres.59 |*Si populo præcipit Apostolus dicens, vt ad tempus vacent orationi; quanto magis sacerdoti idem præcipit?vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundùm Deum sacerdotio, quod in necessitatibus spiritualibus, ac vsibus perficitur*. Quod maximè expressit Origen. homil.23. in Num. *Certum est, quia impeditur sacrificium indesinens ijs, qui coniugalibus necessitatibus seruiunt; vnde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti, & perpetuæ se deuouerit castitati*. Et idem Origen. homil. lib. 4. in Leuit. *Ante omnia enim sacerdos, qui diuinis assistit altaribus, castitate debet accingi*. Ac etiam Eusebius Cæsarien. de demonstr. Euangel.lib.1. cap.9. *Verumtamen eos, qui sacrati sint, atque in Dei ministerio, cultuque occupati, continere deinceps seipsos à commercio vxoris decet, &c.* B

Et sanctus Basilius præcipiens Paregorio presbytero in epistola 17. vt desistat à muliercula, quam domi retinebat, postquam adduxit Concilium Nicenum, ne quis mulierculam subintroductam habeat, & alia multa, sic inquit. *Eiice igitur illam ex ædibus tuis, & trade in Monasterium: sit illa cum virginibus, & tu inter viros ministra, ne nomen Dei propter vos blasphemetur, &c. Si vero sine correctione tui ipsius ausus fueris sacerdotij retinere functionem, anathema eris omni plebi; & si qui te receperint, per omnem Ecclesiam excommunicabuntur*. Et idem Basilius epist. prima ad Amphilochium. *Diaconus post Diaconatum fornicatus, à Diaconatu quidem eijcitur, in laicorum autem locum extrusus à communione non arcebitur*.

S. Ioannes Chrysostomus homil.2. in Iob, refert differre antiquum Ecclesiæ statum in sua erectione ab Ecclesia recenti, his verbis. *Quoniam virgines raro inueniebantur, Paulus Episcopus ordinans Tito dixit: Constitue Episcopos, sicut ego disposui, vnius vxoris viros; non ea ratione, quod id nunc in Ecclesia obseruetur. Oportet enim omni prorsus castitate sacerdotem ornatum esse*. C

Et quod dicta Apostoli verba: *Vnius vxoris virum*: intelligantur, vt Bigamus non valeat ordinari: non autem, quod ordinatus in sacris ordinibus possit penes se mulierem retinere: hoc explicite prohibetur in canon. 3. Nicenæ synodi relato per Gratianum in distinct. 32. canon. Interdixit. Hoc etiam expresse scripsit D. Ambros. lib.3. epist. 25. ad Vercellensem Episcopum, his verbis. *Neque iterum vt filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur auctoritate; habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare*. Et paulò post. *Qui iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur sacerdotis*. Et idem inferius. *Cognoscamus, non solum hoc Apostolum de Episcopo, & Presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilii Niceni tractatu addidisse, neque Clericum quenquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit*. Docens ergo Apostolus Episcopos debere esse vnius vxoris Viros; vt ibidem annotat Chrysostomus; non fert legem vt Episcopi vxorem habeant; sed solum vt non habeant; vel non habuerint, nisi vnam, & Virginem. D

At magis clarè, distinctè, ac breuiter refert sensum litteralem, moralem, & mysticum ex dictis verbis Apostoli idem Ambrosius in tract. de dignitate sacerdotali cap.4. his verbis. *Si ad superficiem tantum litteræ respiciamus, prohibet bigamum Episcopum ordinari. Si vero ad altiorem sensum conscendamus, inhibet Episcopum duas habere Ecclesias: & si adhuc introrsus profundiora perscruteris, monet ne, post Catholicum dogma, sensum inueniatur Episcopus habere hæreticum; sed Christianam tantum, orthodoxam, & Catholicam sibi associet fidem, vt vnius tantummodo vxoris, & Catholicæ Ecclesiæ vir, Episcopus vocitetur*.

Et Diuus Hieronymus supponit Apostolos vxores non habuisse præter Petrum,

A trum, vt aduerſ. Iouin. lib. 1. cap. 14. his verbis. *Quanquam, excepto Apoſtolo Petro, non ſit manifeſtè relatum de aliis Apoſtolis, quod vxores habuerint: & cum de vno ſcriptum ſit, ac de cæteris tacitum; intelligere debemus ſine vxoribus eos fuiſſe, de quibus nihil ſcriptura ſignificat.* Et idem vbi ſupra, cap. 18. inquit. *Non dicit Paulus: eligatur Epiſcopus, qui vnam ducat vxorem, & filios faciat: ſed, Qui vnam habuerit vxorem, & filios in omni ſubditos diſciplina. Certè confiteris non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat; alioquin ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur.* Et paulo poſt. *Si laicus quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali: Sacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſacrificia, ſemper orandum eſt: ſi ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio.*

Et hoc idem etiam Iuſtinianus Imper. præcipit in Authent. Epiſcopo, Cod. de Epiſc. & Cleric. *Epiſcopo nullam mulierem ſecum habere permittitur; ſed ſi habere probetur, ab Epiſcopatu deiiciatur, quo ſe fecit indignum.*

Quod etiam ſanctiſſimè decreuit Nicæna ſynodus, can. 3. vt ſupra diximus;
B quamuis inſtante Paphnutio, obtentũ ſolum fuerit ab Orientalibus, quod vxorati non cogerentur relinquere, quam haberent.

Quilibet ergo, poſtquam ſacrum Subdiaconatus ordinem ſumpſit, tenetur ad cœlibatum promiſſum in voto ſolemni ordini annexo: etenim ſi fides eſt homini ſeruanda, eo magis, quod Deo ſolemniter eſt promiſſum, vt refert D. Baſilius in lib. de vera virginitate circa medium.

Prædictis quoque ratio accedit, quod ſi Sacerdotes coniuges haberent, & filios; non ſolum de his ſemper cogitarent; ſed etiam ad officium prædicationis redderentur inepti: quia, vt inquit Ambroſius, non poteſt efficaciter ad continentiam, & caſtitatem exhortari Viduas, & Virgines, qui liberis perpetuo operam daret. & Auguſt. lib. 14. de Ciuitat. Dei cap. 16. *Actus coniugii maximè hebetat aciem mentis, ac deprimit ad inferiora, & perturbat; atque animum ipſum quodam modo carnaliter facit.*

Quibus non refragantur, quæ a Sectarijs in contrarium adducuntur rationes:
C & primo ex Geneſ. cap. 1. *Creſcite & multiplicamini.* Quoniam, vt explicant ſancti Doctores, ponderatis præſertim verbis, *Et replete terram*, habuit quidem ad tempus vim præcepti, cum terra erat vacua, non vero cum fuit hominibus repleta.

Obijciunt ſecundo ex Apoſt. ad Hebr. cap. 13. vbi vocat; *Honorabile coniugium in omnibus*: & rurſus prima Corinth. 2. *Propter fornicationem autem vnuſquiſque propriam vxorẽ habeat.* Quæ verba, vt explicat Theophilactus, intelliguntur in omnibus legitimè coniunctis, non autem in coniunctis illegitimè: Ac etiam de Coniugatis ad fidem conuerſis intelligenda ſunt verba, *Propter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat*; qui ex Tertulliano & Hieronymo dubitabant, an poſſent vti vxoribus poſt conuerſionem; non autem intelliguntur illa verba de non coniugatis, & maximè quibus id erat vetitum, vt ex ſubſequentibus Apoſtoli verbis: *Dico autem non nuptis, & Viduis; bonum eſt eis ſi ſic permanſerint.*

Denique non obſtat primum Apoſtolorum Concilium can. 6. quo cauetur vt Epiſcopus, aut Presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abij-
D ciat: Quia, vt exponit Vbertus Cardinalis, non vult Epiſcopos, aut Presbyteros vti vxore, ſed ex eo quod non vtuntur, illam non abijcere; & ſalua continentia illi neceſſaria ſubminiſtrare. Et hæc ſatis.

Quod

A

Quòd Bigami sint irregulares, nec ad Ordines admittantur. Cap. LV.

Diximus Bigamos non esse ordinandos, vt antiquitus in Ecclesia etiam ab Apostolis fuit seruatum, ex epist. 1. ad Timoth. cap. 3. *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum*. Et idem Apostolus loquitur de Presbyteris, vt in epist. ad Titum cap. 1. *Huius rei gratia reliqui te Cretæ; vt ea, quæ desunt corrigas & constituas presbyteros, sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est vnius vxoris vir*. Ac idem præcipit de Diaconis d. cap. 3. ad Timoth. *Diaconi sint vnius vxoris viri, qui filiis suis bene præsint, & suis domibus*.

Quinimo ex Pauli Apostoli verbis incurritur Bigamia, si quis sumpserit aliam, quàm quæ fuerit vnius viri vxor; vt in dicta epist. prima ad Timoth. cap. 5. vers. 9. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum: quæ fuerit vnius viri vxor*. Vt etiam voluit S. Clem. Romanus constit. Apost. lib. 2. c. 2. *Talem esse oportet Episcopum, qui vnam tantum vxorem duxerit, quæ vni tantum nupserit*. Et hoc idem vt Bigamia proueniat, etiamsi quis Viduam sumpserit. voluit Baronius in ann. 58. vbi Spondanus num. 12. sicuti etiam deuenit quis Bigamus ex coniugio ante Baptismum, vt idem Baronius in ann. 400. vbi Spond. num. 4. B

Ex auctoritatibus prædictis, quamuis Bigamia expressè sit prohibita, videtur tamen matrimonium ordinatum Episcopis, Presbyteris, & huiusmodi, maxime ex illo verbo, *Oportet*: vt in dicto cap. 3. ad Timotheum. Sed ad hoc in præcedenti capitulo fuit responsum, expressè contrarium decreuisse Concilium Nicenum can. 3. vt Presbyteri, Diaconi, & Clerici non possint vxorem habere.

Sicuti etiam respondet Theophilactus ad idem cap. 3. prioris ad Timotheum, his verbis. *Vnius vxoris virum Porrò non vt legem faciat, hoc dicit; quòd omnino oporteat Episcopum vxoratum esse: qui enim istud statuerit; cum alias dicat, Volo vos omnes esse sicut me ipsum? verum quia tempus ita tunc postulabat: at si contingat, inquit, sit vnius vxoris vir*. C

Et Tertullian. exhortat. ad Castitatem cap. 7. inquit. *Apud nos plenius, atque strictius præscribitur vnius matrimonii esse oportere, quos adlegi liceat in ordinem Sacerdotalem; vsque adeo quosdam memini Bigamos loco deiectos*.

Bigamiæ impedimentum cum esset expressum in lege Mosayca apud Leuitic. multò magis seruandum in lege Euangelica, vt inquit sanctus Leo epistola 1. c. 2. *Constat ad Sacerdotium peruenisse Viduarum maritos, quosdam etiam, quibus fuerint numerosa coniugia, & ad omnem licentiam vita liberior, &c. & contra illam beati Apostoli vocem, quæ talibus reclamat dicens: Vnius vxoris virum; & contra illud antiquæ legis præceptum, quo dicitur, & cauetur; Sacerdos virginem vxorem accipiat, non viduam, non repudiatam, &c.*

Rationem huius prohibitionis adducit S. Ioan. Chrysost. hom. 2. in epist. ad Titum his verbis. *Nam qui defunctæ vxori beneuolentiam nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesiæ præceptor optimus esse poterit? Nostis enim profectò omnes: quod etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet: nullam ergo accusationem præbere subiectis Præsulem vult*. D

De

A

De Christianis Imperatoribus erga Ethnicorum Ritus. Cap. LVI.

CHristiani Imperatores Titulum Pontificatus Maximi cum Insignibus susceperunt, vt in Lapide Romæ in Ponte Cœstio iuncto Insulæ Tyberis: sed & Autonius Gallus in Gratiarum actione pro suo Consulatu Gratianum nominat *Pontificem Maximum;* Cæterum, tam Constantinum, quam cæteros vsque ad Gratianum, eo titulo nominatos esse Imperatores Christianos, & omnes Stolam Pontificis Maximi induisse, Gratiano excepto; Zosimus lib. 4. sic ait. *Simul enim, atque summum Imperium quisquis accipiebat, amictus ei sacerdotalis à Pontificibus* B *offerebatur, & continuò Pontificis Max. titulũ vsurpabat. At cæteri quidẽ Principes. vniuersi lubentissimis animis hunc honorem accepisse: & hoc vsi titulo videntur; adeoque & Constantinus etiam potitus Imperio, licet is à recta sacris in rebus via deflexisset, & fidem Christianorum amplexus esset; itemque post illum reliqui ordine sequuti, & Valentinianus, & Valens. Cum ergo Pontifices ex more Gratiano talem amictum attulissent, auersatus id, quod petebant; ratus non esse fas illiusmodi habitu Christianorum vti. Cùmque Sacerdotibus Stola reddita fuisset: aiunt eum, qui dignitate Princeps inter eos erat, dixisse: Si Princeps non vult appellari Pontifex, admodum breui Pont. Maximus fiet, &c.*

Patet ex ijs, quod Imperatoriæ dignitati Summus Pontificatus adiũctus esset, cum sine Maximo Pontificio Imperator esse non posset, in eumque Senatus, Populusque Romanus facile conspirassent, quem non viderent patria Religione firmatum. Alia rursus fuit causa Christianis Imperatoribus Summum Pontificatum capessendi, quòd amplissima esset, atque etiam supra Consules eius Magi- C stratus auctoritas: Quippe posset Comitia ne fierent, specie Religionis prohibere, factaque reddere irrita; fierẽtnè Bella, ex eius arbitrio penderet; cuius quoque iussu Consules se abdicarent, &c. Quæ causa postea fuit, quod cum Senatores maiori ex parte dein Christiani essent, Gratianus, & Theodosius Sũmũ Pontificatum, & Stolam sumere desierint. Vnde illud scõma in Gratianum argutum, iactarunt. *Si Princeps non vult appellari Pontifex Max. admodum breui Maximus* (nempe Tyrannus) *Pontifex fiet*. Et cum Gracchus. V.C. Christianus in deijciẽdis Idolis egregiam nauasset operam, quod Gentiles Senatores indigno ferentes animo, secretò maximo studere cœperunt. Et de his omnibus, & similibus vide Eminentissimum Baronium in suis Notis ad Martyrologium, die 22. Augusti. vt etiam idem Baron. in annum 312. vbi Spondanus num. 12. & idem Baron. ann. 383. vbi Spond. num. 2.

Philippus Arabus primus Imp. Christianus; vt supponit Orosius lib. 7. histor. cap. 20. ac etiam Cassiodorus; (quamuis in hoc multi non concordent:) hic vnacum filio, quem Imperij consortem creauerat, magnificentissimè anno millesimo D ab V.C. Ludos seculares celebrauit: cuius pompa, & impensa maxima tribus diebus, ac noctibus continuò: de qua Pomponius Lætus in Philippo, his verbis. *Huius Imperij anno secundo, 11. Kal. Maij, ingenti pompa, magnoque sumptu, & apparatu sæculares Ludi. A.V.C.M. celebrati sunt. Belua triumpho Persico, & ijs Ludis à Gordiano asseruatæ (nam Iuuenis Natali Vrbis triũphare decreuerat) hæ fuisse memorãtur: Elephanti xxxii. Alces x. Tigrides x. Leones mãsueti lx. Leopardi cicures xxx. Hyenæ x. Hippopotamus vnus, Rhinoceros vnus, Arcoleontes x. Camelopardi x. Onagri xx. Equi feri xl. Gladiatorum paria mille. Quæ omnia in Circo Maximo exhibita, & scenicos Ludos in Pompeii theatro tribus diebus, totidemque noctibus (mirum dictu) peruigil Populus spectauit, funalibus atque lychnis tenebras vincentibus: & cum multitudo solemnibus Ludis intenta esset, incendium, aut ex luminaribus,*

aut ex ignibus coalitum in Curia diuagatum est. Theatrum Pompeij arsit, & ei propinquum Hecatostylon, centum Columnarum in Campo Martio opus, Circenses dati, in quibus certamine currendi quadragesimus equorum e carcere missus numeratus est. A Et infra subdit idem auctor, Philippum ad sua scelera palliandа, se Christianum simulasse; & in hoc etiam adscribit Io. Baptista Egnatius in Philippo, his verbis. *Sunt, qui à Christiana pietate non abhorruisse Philippum tradant; quorum testimonio hominis perfidia fidem abrogat.* Sed quando ipse Philippus Christianus fuerit (vt communiter creditur) non impiè & superstitiose ethnicorum ritibus ille sacrificauit; sed solum in memoriam Natalis Vrbis se & Populum lætitia repleuit, vt voluit Card. Baron. in anno 249. & refert P. Orosius lib. 7. cap. 20. histor. ibi. *In Ludis magnificis augustissimus omnium præteritorum hic Natalis annus à Christiano Imp. celebratus est. nec dubium est, quin Philippus huius tantæ deuotionis gratiam, & honorem, ad Ecclesiam reportarit: quando vel ascensum fuisse Capitolium, immolatasque ex more hostias, nullus auctor ostendit.* Panuinus historiarum illustrator testatur, Honorio Imperāte Ludos seculares postrèmo fuisse celebratos; quoniā spatio centum & decem annorum sequentium Christianorum numerus Romæ præualebat; qui non permisissent has detestandas Ethnicorum superstitiones celebrari. B Et Zosimus, qui vixit Arcadio, & Honorio Imperatoribus, dum Alaricus Gothorum Rex Romam deuastauit: supponit iuxta Gentilium sententiam, talia contigisse, cum Constantino & Licinio Coss. non fuissent tales Ludi celebrati, his verbis. *Quando vero Constantini, & Licinij Consulatu, tempus statutū Ludis secularibus celebrandis centum & decem annorum exactum est: in quo ex antiquorum consuetudine sacra ipsa agere necesse erat, eisque non factis, in eas molestias; in quibus nunc sunt, deuenire oportuit: siquidem tanta Vrbs, tamque præclara, Barbarorum mancipium facta est.* Hæc ille

Cum Ethnici Imperatores veteribus institutis, & Religionibus essent consecrati, & rerum sacrarum Præsides, & Pontifices Maximi, vt diximus; nullam aliam ob causam in Romanos Episcopos incitabantur, nisi quòd honores, & titulos, quos sibi debitos putabant, Romani Episcopi assumerent: Vel saltem existimabant tantum sibi detrahi, quantum ab omnibus Christianis obsequij, & obedientiæ Summis Pontificibus præstaretur. C Hinc locus insignis D. Cypriani epistola ad Antonianum sic scribētis. *Cum multò patientius, & tolerabilius audiret leuari aduersus se æmulum Principem, quàm constitui Romæ æmulum Sacerdotem.* Quid enim præclarius reperiri potest; quam Romani Pontificis dignitatem illis temporibus eo deuenisse potentiæ, vt Ethnicis Principibus, qui rerum potiebātur, inuisa & suspecta esset? Albaspinus de veteribus Eccles. ritib. l. 1. obseru. 23.

De Sacerdotibus Gentilium, qui ad Religionem Christianam transibant. Cap. LVII.

ANtiquis temporibus cum aliqui Christiani fungerentur aliquando officio Sacerdotum Gentilitatis, vel huiusmodi dignitatibus: Ecclesia id maximè D tunc pro potestate vetuit, quod id non esset sine suspicione Idololatriæ. Siricius Episcopo Tarraconen. cap. 5. *De iis verò, qui acta pœnitentia tanquam canes, ac sues ad vomitus pristinos, & volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates.* Innocent. epist. 24. cap. 4. *Neque de Curialibus aliquem ad Ecclesiasticum ordinem venire posse, qui post Baptismum, vel Coronati fuerint, vel Sacerdotium, quod dicit, sustinuerint; & editiones publicas celebrauerint.* Similiter id contestatur ex Canonibus 2. 3. & 4. Concilij Elibertini.

Hoc triplici ex causa proueniebat: Primo, vt huiusmodi honorum gradus, & Flaminum facilius in editione speculatorum, & scenæ pōpa maxima imperitæ

A multitudinis applausum, & acclamationem promererentur. Secundo, id proueniebat, quod qui ætate, & opibus florebant, si detrectassent obire illa munia, in suspicionem veniebant, se esse Christianos. Tertio, quoniam illa sacerdotia erant munera patrimonialia, à quibus Curiales non poterant excusari: quare Christiani quocunque locorum, aut Gentium concessissent, si essent Christiani, aut fortunæ amplissimæ, sustinere illa munera cogebantur. Albaspinus de ritibus veteribus Ecclesiæ lib. 1. obseru. 22.

Declarat autem hanc opinionem idem Albaspinus ibidem: Quod quamuis Ecclesia vetuerit, quominus Christiani ambirent, aut sustinerent sacerdotia Ethnicorum sub grauibus pœnis; mitius tamen procedebat contra eos, quos necessitas quædam impulisset, vel qui fortunis, opibusque abundarent, cum oblata sacerdotia, quæ erant munera patrimonialia, subterfugere non poterant: dummodo tamen Idolis non immolassent. Similiter Ecclesia mitius procedebat contra eos, qui intra priuatos parietes Idola reseruarent, modo ijs non adolerent; neque illa extra domum sine vitæ periculo asportari licebat.

B Referam occasione prædictorum, quod annis præteritis perspexi, cum per aliquos dies moratus fuissem Londini, quæ est Ciuitas Anglorum Regia: vidi, & cognoui ibidem aliquos ex Regni Dynastis, honoribus, & facultatibus forsan nemini post Regem secundis: & ij, quamuis corde cum cæteris de sua familia profiterentur Catholicam Romanam Religionem (eo forsan, quod permansissent ij per aliquod tempus hic Romæ, & retinerent adhuc memoria, plurimos ex Gentilitijs à Romanis Pontificibus insigniores dignitates Ecclesiæ fuisse consequutos) prædicti inquam Dynastæ (proh dolor) etiamsi corde clam confiterentur se Catholicos: nihilominus ne priuarentur honoribus, & facultatibus, aderant vna cum Rege, & alijs Primatibus Regni, Hæreticorum illorum precibus, & alijs functionibus quibuscunque: vt mihi fuit relatum.

De Ceremonijs, seu de Ritibus in genere. Cap. LVIII.

C

Vniuersalis Ecclesia Christum proprium sponsum repræsentans, quod valeat obligatoria præcepta imponere, ac etiam nouas indicere Ceremonias; nō potest nisi à malè feriatis hominibus controuerti. Etenim sicuti Spiritus sanctus in Concil. Apostolorū iam præsidebat; ita & in præsenti disponit de his, quæ decernit Ecclesia, vt ex hoc ista errare non possit; ex D. Augustin. lib. contra epistolam fundamenti Manichæi cap. 5. tom. 6. ibi: *Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoneret auctoritas*: & D. Bernard. epist. 174. *Ego, quæ accepi ab Ecclesia, securus teneo, & trado.*

Ritus igitur, seu Ceremoniæ, quas Ecclesia seruari instituit, altissimarum signa sunt rerum, & maxima quæque continent cœlestium sacramenta arcanorum

D ad Dei maiestatem contemplandam. Hos non in Euangelica lege solum principium habuisse, sed & in veteri Testamento ex claro Dei præcepto demōstratur. Legimus enim in Genesi 28. versic. 18. *Surgens Iacob manè, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper; Appellauitque nomen Vrbis Bethel:* hoc est, Domus Dei.

In libro Esther, Synagoga instituit nouum diem festum, qui singulis annis celebrabatur 14. & 15. mensis Veadar: hoc est, Februarij.

Et in Exod. cap. 18. Ietro ad Moysem inquit: *Esto tu populo in his, quæ ad Deū pertinent: vt referas, quæ dicuntur ad eum, ostendasque populo Ceremonias, & ritum colendi, viamque, per quam ingredi debeant &c.*

Ac etiam Moyses ad populum Deut. 4. inquit. *Quæ est alia gens sic inclita, vt*

habeat ceremonias, iuſtaque iudicia, & vniuerſam legem, quam ego proponam vobis ante oculos veſtros. A

Et Dauid iam moriturus ad Salomonem filium 3. Reg. cap. 2. inquit. *Confortare, & eſto vir fortis, & obſerua, vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, & cuſtodias ceremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & teſtimonia.*

Ac etiam in actis Apoſtol. capit. 15. verſic. 20. & ſeq. præcipiunt Apoſtoli, vt Gentiles Baptizati de recenti, *Abſtineant ſe à contaminationibus ſimulacrorum, & fornicatione, & ſuffocatis, & ſanguine:* quamuis hoc Iudæorum ſolum fuiſſet præceptum, quorum lex per mortem filij Dei iam fuerat abrogata.

Ac in eodem libro cap. 1. elegerũt Apoſtoli ſanctum Matthiam: tradendo ſortes abſque vllo ſacræ Scripturæ teſtimonio: & in cap. 4. 5. & 6. Bona fuerunt cõmunia; & dicto cap. 4. *Poſſeſſores agrorum, aut domorum, vendentes afferebant precia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum:* & in cap. 6. Apoſtoli elegerunt ſeptem Diaconos.

Præterea dies Sabbati, quem ſolemnem præceperat Deus, Exod. 20. ibi. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt, non facies omne opus in eo:* Et nihilominus hic dies fuit commutatus in diem Dominicam, ſola Eccleſiæ auctoritate; vt infra videbimus in cap. 60: & quod non ſolum Chriſtus in carne, verum & Apoſtoli ſcriptis & traditionibus ceremonias docuerint, Conradus Brunus de Ceremonijs lib. 1. cap. 1. latè. B

Nec in hoc ambigendum, vt poſſit Eccleſia nouos ritus, & ceremonias commutare, & de nouo inducere, quamuis ex ſacro textu non deſumantur: ſiquidem etiam ſectarij noſtri temporis ſuas & ipſi habent recentes ceremonias in pſallendo, concionando, & diſtribuendo ſacramenta; nec niſi malitioſè poterunt ipſi redarguere priſcas Catholicæ Eccleſiæ ceremonias, cum in hoc nihil repugnet Scriptura ſacra: & præterea in omnem caſum, non particularibus perſonis competit huiuſmodi cenſura, ſed Eccleſiæ vniuerſali, quæ opportunè tradidit ceremonias ſenſibiles, ſine quibus diuinus cultus non ſic benè exerceri poſſet, cum non anima ſolum, ſed etiam corpore nos ipſi compacti ſimus, inquit Chryſoſt. homil. 85. in Matth. *Si tu incorporeus eſſes, nudè ipſa dona incorporea tradidiſſet tibi: quoniam verò corpori coniuncta eſt anima tua, in ſenſibilibus intelligenda traduntur:* Et propterea obſequium Deo præſtandum non ſolum internis animi ſenſibus; verũ externis corporis actibus, nempè ceremonijs; per quæ viſibilia Religionis, & pietatis ſigna ad rerum altiſſimarum contemplationẽ excitarẽtur Homines, vt ex Tridentina Synodo ſeſſ. 22. cap. 5. ac etiam inuiſibilia Dei per ea, quæ ſunt viſibilia, nobis demonſtrantur: ex D. Ambroſ. in cap. 4. Lucæ. & tradit Brunus de ceremonijs dicto lib. 1. cap. 1. C

Quid vbi ritus variant? At vero circa huiuſmodi Eccleſiæ Ritus; quid agendum ſit in his, in quibus Regionum aut Eccleſiarum conſuetudines variant, nec ſimul conſentiunt? Et in hoc reſpondetur, quod in præceptis nouæ legis, quæ ſcripta non ſunt, ſed tradita cuſtodimus, quæque toto terrarum orbe obſeruantur; ſicut & Domini Paſſio, Reſurrectio, & Aſcenſio in Cœlum, Aduentus Spiritus ſancti, quæ anniuerſaria ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud occurrerit, quod obſeruetur ab vniuerſis quacunque ſe diffundit Eccleſia: datur intelligi ea omnia ab Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs commendata atque ſtatuta vbique eſſe omnino retinenda. D

Alia vero Eccleſiaſtica Dogmata, quæ per loca terrarum, regioneſque variãtur; ſicuti eſt, quod alij ieiunent Sabbato, alij non: alij quotidie communicent corpori, & ſanguini Dominico, alij certis diebus accipiant: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur (alibi Sabbato tantum & Dominico) alibi tantum Dominico; & ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt; totum hoc genus rerũ liberas habet obſeruationes; nec eſt in ijs melior diſciplina, quam vt eo modo quiſque agat, quo agere viderit Eccleſiam ad quãcumque fortè deuenerit: quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum ſocietate, inter quos viuitur ſeruandum eſt: & in rebus huiuſmodi, vt & ille in huius, & hic in illius patria, ab eo, quod cæteri faciũt,

A non abhorreant: ipsa namque mutatio consuetudinis (etiam quæ adiuuat vtilitate) nouitate perturbat, & inde etiam noxia, vt latè D. Augustinus Epist. 118. ad Ianuarium. Quæ quidem procedunt, dummodò aliquorum infirmitas non ita impediat, vt amplius detrimentum fit; secus si tale superueniat impedimentum; quia tunc calumniatorum infirmitas metuenda esset: vt ex D. August. in sequenti Epist. 119. ad Ianuarium cap. 19.

Ex prædictis igitur inferamus, quod cultus cùm non sit aliud quam veri Numinis veneratio certis legibus, ceremonijsque deuicta: coli enim postulat; quoniam huic fini homo natus: idque duplici cultu, interno, & externo. Ille qui in animo & ex animo Deo vero preces concipit, laudes, & grates: vt nos diximus supra: alter vero cultus externus hæc eadem per ritus & gestus expromit. At nos tales etiam externos ritus amplectemur, ad quos ethnicus Tacitus lib. 11. annal. quoque adhortatur his verbis. *Ne ritus sacrorum inter aduersa culti, per prospera obliterentur:* Sed de ijs habenda ratio cum modo, ne illud fiat ex eodem Tacito 5. histor. *Gens superstitioni obnoxia, religioni aduersa.* Nam ex Varrone D. Augustinus lib. 6. de Ciuit. Dei. *Deos a Religioso vereri, a superstitioso timeri.* — *Cultus internus & externus.*

B Nec nos Iudæos in hoc imitemur, qui non ingrediuntur Prætorium, ne arceantur a manducatione Paschæ, Io. cap. 18. Contaminari timent a loco, non timent ne contaminentur ab effusione innocentis sanguinis Christi. Quam nimis multos similes Iudæis reperies, qui in externarum quarundam ceremoniarum obseruatione, cum religiosissimi sint; intus natant odijs, dolisque malis obruunt innocentes; vt per eorum ruinam viam sibi sternant ad optata. Benè D. August. in prædictum locum tom. 2. *O impia & stulta cæcitas! habitaculo, videlicet contaminaretur alieno, & non contaminarentur scelere proprio: alienigenæ Iudicis prætorio contaminari timebant; & fratres innocentis sanguinem fundere non timebant.*

Præterea non vrget, quod obijciunt sectarij, arguentes de Idololatria catholicos, vtpotè eorundem ritus ab ethnicis processerint: quibus respondere sat erit quod S. Gregorius Magnus scripsit Melito abbati in registr. epist. 71. lib. 9. & S. Hieron. contra Vigilantium tom. 2. c. 3. his verbis: *Et quicunque accendunt cereos, secundum fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo, Vnusquisque in sensu suo abundet. Idololatras appellas huiusmodi homines? non diffiteor omnes nos, qui in Christo credimus, de Idololatriæ errore venisse: non enim nascimur, sed renascimur Christiani; & quia quando colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, ne simili eum videamur cum Idolis honore venerari? illud fiebat Idolis, & idcirco detestandum est: & hoc fit martyribus, & idcirco recipiendum est.* Et in eiusdem epist. 53. eodem tom. ad Riparium inquit. *Accensi ante tumulos martyrum cerei Idololatriæ insignia sunt?* Sed nos præterea auctores non recognoscimus ethnicos catholicorum rituum; cum sit luce clarius, ipsos Gentiles apprehendisse plurimos ipsorum ritus ab Hebræis satis eorundem antiquioribus: vt plurimi ex sanctis Patribus referunt cum Baronio in Annalibus. Sed vlterius nos Christiani & Catholici parui facere non debemus quæ prudentes, & sapientes ethnici fecerunt & egerunt; sed quod bonum est permixtum falsæ doctrinæ teneamus & approbemus, vt docuit D. August. de vnico Baptismo contra Petilianum cap. 4. his verbis. *De ipsis* — *Ritus christiani etiam ab ethnicis.*

C

D *Gentilibus Idolorumque cultoribus, multa vtique à nobis diuersitate distantibus; nihil aliud nobis demonstrat Apostolus; nisi vt in ijs quoque quod prauū est corrigamus; vt quod fortè rectum est approbemus: nam vtique Idololatras redarguebat, vbi ait: Qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis.* & infra: *Quid ergo immutauerunt in mendacium suum, culpat, detestatur, euertit Apostolus: quod autem verum in doctrina, quamuis multis falsitatibus permixta confusaque, seruarunt: tenet & affirmat.* Simile etiam habemus ex Origene in Exod cap. 17. homil. 11. ibi: *Vnde & nos, si aliquando inuenimus aliquid sapienter a Gentilibus dictum, non continuò cum auctoris nomine spernere debemus; & dicta; nec pro eo quod Legem a Deo datam tenemus, conuenit nos tumere superbia, & spernere verba prudentum; sed sicut Apostolus dicit: Omnia probantes, quod bonum*

num

num eſt tenentes. Et ex his retinendi Catholicorum Ritus, quamuis a Gentilibus ad nos deriuauerint. A

Multas enim Ceremonias cum Gentilibus communes habemus: quemadmodum in Babylone Iſraelitæ & Babylonij organa & citharam,& alia huius generis habuerunt, immo& templa ædificarunt, ſacerdotes conſtituerunt, & ſacrificia fecerunt &c. Quas quidem ceremonias non res ipſa, ſed vſus, & intentio, bonas facit, vel malas; & illas veluti pias amplectimur, has vero vt ſuperſtitioſas repudiamus. Proinde qui Chriſtianas litteras vtriuſque Teſtamenti ſciunt, vt docet D. Auguſt. epiſt. 49. non hoc culpant in ſacrilegis ritibus Paganorum, quòd conſtruant templa, inſtituant ſacerdotia, & faciant ſacrificia: ſed quòd hæc Idolis & Dæmonijs exhibeant tanquam Dijs, vt in pſalm 95. *Omnes dij gentium dæmonia.* Vnde & Apoſt. 1. Corinth. 10. Gentilium ſacrificia condemnat, non quia ſacrificant, ſed quia Dæmonijs ſacrificant, his verbis. *Quid ergo? dico quod Idolis immolatum ſit aliquid, aut quod Idolum ſit aliquid? ſed quod immolant gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo autem vos ſocios fieri Dæmoniorum: non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participare, & menſæ Dæmoniorum.* B Simili modo Gentilium templa non quatenus Templa ſunt: item ſimulacra, ſacra vaſa, veſtes ſacras, non quatenus talia ſunt, reprobamus: ſed quia adulteris quibuſdam hominibus, impuris, & ſceleſtis, & ipſis dæmonijs eum honorem, qui Deo aut Sanctis debetur, impenderunt: nec res ipſas, ſed vſum rerum condemnamus. Præterea multas Iudæorum, & Gentilium ceremonias, quas propter inueteratam conſuetudinem Eccleſia in totum abolere non potuit: quando aliud non potuit, ſaltem in verum & pium vſum tranſtulit: de quibus inter cætera ritus Incenſi, Luminarium, AEris campani ſeu tintinnabulorum: vt ſupra vidimus.

Quales Gentilium Ritus prohibendi

Eos autem Gentilium ritus, qui contra bonos mores ſunt, vtcunque inueteratos, Eccleſia ſummis ſemper viribus extirpare ſtuduit. Sicuti tempore Aphricani Concilij Patres ab Imperatoribus petierunt, vt in can. 27. his verbis. *Illud etiam petendum, vt quæ contra præcepta diuina conuiuia multis in locis exercentur, quæ ab errore Gentilium attracta ſunt, ita vt nunc a Paganis Chriſtiani ad hæc celebranda cogantur: ex qua re temporibus Chriſtianorum Impp. perſequutio altera* C *occultè fieri videatur: vetari talia iubeant. & de Ciuitatibus & poſſeſſionibus impoſita pœna prohiberi; maximè cum etiam in Natalibus beatiſſimorum Martyrum per nonnullas Ciuitates, & in ipſis locis ſacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam ſaltationes ſceleratiſſimas per vicos, & plateas exerceant, vt matronalis honor, & innumerabilium fœminarum pudor deuotè venientium ad ſacratiſſimum diem, iniuriis laſciuientibus appetatur, &c.*

Cæremoniæ vet. Teſtam. an ſint ſublatæ in nouo Teſtamento?

Eſt etiam quæſtio agitata, præter ſuperius adducta: An reuelato nouo Teſtamento, Ceremoniæ veteris Teſtamenti ita ſublatæ ſint, vt earum vſus in nouo Teſtamento interdictus eſſe cenſeatur? Et reſpondetur, ceremonias omnes, & maximè veteris Teſtamenti, latentium rerum ſacramenta deſignare. Et earum aliæ futuram gratiam pronunciant, vt ſacerdos & ſacrificia, quæ ſummum ſacerdotem, eundemque vnicum illud & ſanctiſſimum ſacrificium pro peccatis viuorum,& mortuorum offerendum Chriſtum ſignificarunt. Aliæ præſentia myſteria annunciant, futuris etiam temporibus duratura, vt ſacra vaſa, veſtes ſacræ, D vnctio ſacra, luminaria, thus, incenſum, & quæ ſunt eiuſdem generis: quæ ſacrificantium, & orantium fidem, & deuotionem, aliaſque virtutes, & diuina dona deſignarunt. Quod vt planius fiat, afferamus exemplum ex Egeſippo lib. 5. cap. 9. Salomon Templum fundauit, reliqui quoque Reges ad ornatum vrbis addidere plurima, inuidia ex magnificentia orta. Inter omnia autem opera, Templum præcellebat ampliſſimo opere, & fulgenti marmore: in quo erat deambulatorium, peripetaſma pretioſum, & maximum, Cocco, & Hyacintho, Byſſoq; intextum, & Purpura. Non ocioſa materia tantæ diuerſitatis, ſed cuius ſpecies materiam rerum latentium ſignificarent; eo quod eius eſſet Templum, qui Cœlo, & aëri, terræ, & mari, quaſi Creator elementorum dominaretur, atque

omnia

A omnia solus regeret, & gubernaret: Cocco enim igneum cœlum figuratur: Hyacintho aer: Bysso terra, quòd in ea nascitur: Purpura mare, quæ conchilijs maritimis inficitur; vt duo ex colore, duo ex generatione colligas. Denique Princeps sacerdotum hæc quatuor indumento suo exprimere consueuerat, quando maxima celebritas erat festorum dierum, quasi totum mundum indueret pro populo supplicaturus: in eius figuram, qui venturus erat Princeps sacerdotum IESVS, qui tolleret peccatum mundi. Fœmoralia Princeps sacerdos linteo interius operimento tegebat; eò quod præ cæteris in Sacerdote fides mentis quæritur, & corporis castimonia. Duo erant Tabernacula sacra; vnum interius, alterum exterius: in hoc introibant sacerdotes: in illud interius (quod secundum appellabatur) semel introibat tantummodo Princeps Sacerdotum, non sine sanguine, quem offerebat & pro se, & pro populi delicto: Hoc significante Spiritu sancto, venturum Iesum, qui verè solus intraret interiorum diuinorum penetralia sacramentorum, & arcana substantiæ cælestis: solus quoque Patri sanguine suo totum mundũ reconciliaret, & vt cœlestium, & terrestrium misereretur.

B Denique postquam venit, pacificauit omnia per sanguinem Crucis suæ, quæ vel in cœlo, vel in terra sunt. Intus thymiamaterium, intus mensa, intus lucerna. Thymiamaterium, quòd ita ad Deum Patrem, sicut incensum, dirigatur maximi sacerdotis oratio. Mensa, quòd in ea Passio Christi fit, & mysteria sacramentorum: vnde & Dauid dicit, *Parasti in conspectu meo mensam;* cuius velut duodecim panes, duodecim Apostoli sint testes Passionis, & Resurrectionis eius. Lucerna quæ super Candelabrum ponitur, ante sub modio erat, id est sub mensura; nunc est sub gratiæ plenitudine: heptamycho, id est septem distinctis calamis, vt in Exod. 25. frequens lumen effundens; eò quod Spiritus sanctus septem maximarum gratiarum virtutibus Dei templum illuminaret. Trinitatis igitur cognitio in interioribus erat Templi, quæ dicebantur Sancta Sanctorum, vbi reposita quondam virga Aaron floruit, quod Sacerdotalis gratia in Christo amplius esset operatura post mortem, qua mundum redemit. Fusius hæc & alia mysteria ceremoniarum Salomonici Templi describit Eucherius lib. 3. Regnorum; de quibus

C ex commentarijs sanctorum Patrum in Exodum, Leuiticum, Deuteronomium oportunius perdiscere, quam prolixiore nostro sermone lectorem distrahere.

Vsus ceremoniarum vet. Test. non est ad salutem necessarius.

Primum igitur, vt iam ad propositam quæstionem reuertamur, dicendum est, omnes in vniuersum Veteris Testamenti Ceremonias ita sublatas esse, vt earum vsus, reuelato iam nouo Testamento non sit necessarius ad salutem. Ad quem sensum accipiendum est ex August. epist. 19. & in libro contra mendacium, cap. 12. quod Paulus dicit ad Galat. 1. cap. 2. vidisse se Petrum non recte ingredientem ad veritatem Euangelij, eique propterea *in faciem restitisse;* quòd Gentes cogeret Iudaizare. Nam contra Euangelij veritatem erat, vt putarent, qui credebant in Christum, sine illis veteribus sacramentis saluos se esse non posse. Et ad eundem sensum dictum est Matth. 11. *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam.* Item Io. 5. *Iudæi persequebantur Iesum, quia soluerat Sabbatum, & Patrem suum dicebat Deum.* Item Io. 1. *Lex per Moysem data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est.* Item illud Pauli ad Galat. 5. *Ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit:* Et si qua sunt si-

D milia; Hæc nimirum significant, post Ioannem Baptistam Sabbatum, aliasque ceremonias veteris Testamenti ita abrogatas esse, vt in eis nulla sit spes salutis ponenda.

Quomodo præcepta moralia Legis conferunt ad salutem per gratiam Christi.

Valent autem lex ipsa, & ea quæ in lege præcepta sunt, ad informandos mores fidelium, id est, vt abnegantes impietatem, & seculares cupiditates, temperanter, & iuste & pie viuamus in hoc sæculo, qualis est lex, quam maxime commendandam elegit Apostolus ad Titum cap. 2. & quæcunque de Deo & proximo diligendo sine vllis figuris præcipiuntur in lege: *In quibus mandatis vniuersa lex pendet, & prophetæ,* Matth. 22. Ita accipitur & obseruatur, non vt spem aliquam salutis in ipsa ponamus: *Si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est,* ad Galat. 2. Item ad Galat. 5. inquit Apost. *Euacuati estis a Christo,*

qui in lege iustificamini, a gratia excidistis: Sed, vt quicquid in eis proficimus, non nobis tribuamus, sed gratiæ Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. A

Vsus ceremoniarum vet.test. nō subitò sed paulatim debuit aboleri.

Deinde differentia est inter Ceremonias, quibus futura prænunciantur, & quibus præsentia annunciantur. Nam quæ fuerunt rerum taccturarum figuræ; postquam venerunt ea quæ per illas significabantur esse futura, procul dubio esse necessaria desierunt. At eorum vsus paulatim ita abolendus fuit, vt non subitò & irreligiosè, sed cum quadam veneratione extinguerentur. Etenim legalia sacramenta, & ceremoniæ, etiam adueniente Christo, & reuelata iam gratia, quam prænunciauerant aliquandiu (ijs maximè, quibus data fuerant) permittenda, ac paulatim deinde deserenda: & sic Synagoga cum honore sepelienda fuit: vt scilicet hoc modo ostenderetur, ipsam quidem, tanquam quæ ad salutem Christianam non esset necessaria, deserendam; sed nec tamen vt Idololatriam Gentilium, irreligiosiùs esse abijciendam. Nam & Christus à parentibus circumcisus est: Idem ad diem festum ascendit: Idem ad Leprosum, quem mundauerat, dixit Matth. 8. *Vade, ostende te Sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses in testimonium illis.* & in Act. Apost. cap. 16. Paulus *Timotheum circumcidit propter Iudæos, qui erant in illis locis*. Similiter Iudæi quidam, qui & ipsi in Christum crediderant, sed ita legalia obseruabant, tanquam sine his in Euangelio credentibus, salus esse non posset: in Paulo reprehendebant, quod discessionem a Moyse doceret; propter quod Iacobus & alij fratres eidem suadebant, vt conuocata multitudine, ipse legalibus quibusdam ceremonijs vteretur, eoque modo suspicionem, quam de eo conceperant, ex eorum animis eximeret: vt latè in Act. Apost. cap. 21. Quod ideo Iacobus admonuit, non quòd Circumcisionē, aliaque veteris Testamenti legitima, tanquam ad salutem necessaria custodienda esse putaret: sed vt Iudæi, qui in Christum credebant, adhuc tamē legis obseruatores erant, videntes Paulum ea celebrare, quorum ipse condemnator ab aduersarijs esse insimulabatur; simul etiam viderent ipsum Paulum non omnino legalia aspernari, nec ea quæ per Moysem Patribus tradita fuerant, tanquam sacrilega, nec Deo mandante conscripta, damnare. B

Sepulta autem (vt dictum est) cum honore Synagoga, ac vera iam & Euangelica fide, & gratia in Iudæis, & Gentibus reuelata, & confirmata: sacrificia, sacramenta, & ceremoniæ veteris Testamenti (quæ futura mysteria designarunt) ita abolita sunt, vt earum nullus deinceps in Christiana Religione legitimus vsus esse possit. Nam quæ in veteri Testamento gratiam, & remissionem peccatorum significabant, non efficiebant vt cinis vitulæ, & aspersio sanguinis, & cruentarum multiplicatio victimarum, &c. ea omnia reuelata iam gratia noui Testaméti, traditisque salutiferis Euangelicæ legis sacramentis. quæ remissionem peccatorum non tantum significant, sed etiam efficiunt) tanquam vmbra & figuræ prorsus euacuata sunt: Vt iam ex D. Thom. in 1. 2. quæst. 103. art. 4. Iudæorum sacrificia, & ceremoniæ non solum nihil prosint, sed etiam perniciosæ & mortiferæ sint Christianis: & qui eas obseruauerint, siue ex Iudæis, siue ex Gentibus, in Barathrum Diaboli deuoluantur. D. August. epistola 5. Quod & Prophetæ iam futurum pronunciarunt, in psalm. 49. *Non accipiam de manu tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos*. Item psalm. 15. *Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus*: hoc est, pecorum victimis. & Hierem. cap. 31. inquit. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & confirmabo super domum Iacob Testamentum nouum; non sicut Testamentum, quod disposui patribus eorum, cum eduxi eos de terra Aegypti, &c.* C D

Non mutata est Dei volūtas per mutatas ceremonias.

Neque verò putandum est, ideo sacrificia & sacramenta veteris Testamenti temporibus ijs, quibus præcepta fuerunt, mala fuisse; quia postea ijs abrogatis alia a Deo substituta sunt: Nec Deum mutabilem esse, quasi quæ ei aliquando placuerunt, eidem postea displicere cœperint. Nam hæc vt ita fierent, in ratione diuina semper fuerunt; ideoque dici non potest, cum hæc noua a Deo constituerentur, subitò priora eidem displicuisse, velut mutabili voluntate, cui de maioribus etiam rerum mutationibus dicitur psalm. 101. *Mutabis ea, & mutabuntur: Tu autem idem ipse es.* Sed satis est hanc fuisse Dei in æterna sapientia dispositionem,

& vo-

A & voluntatem, eamque non solum Euangelicis, sed etiam propheticis scripturis demonstrari; vt scilicet dispertita essent pro temporum congruentia sacrificia: vt alia fierent ante manifestationem noui Testamenti, & aliud nunc, quod huic manifestationi est congruum; quod scilicet ex ipsa vera, & vnius sacerdotis victima, hoc est effuso Christi sanguine, ministratur. Quæ quidem mutatio non est Dei, non Religionis, sed sacrificiorum, & sacramentorum. Quemadmodum enim vnus idemque homo, si Deo manè aliud offerat, aliud vespere pro temporis diurni congruentia, non Deum mutat nec Religionem: ita in vniuerso tractu seculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis Sanctis, aliud ab eis qui nunc sunt, offertur; non humana præsumptione, sed auctoritate diuina, temporibus congrua sacra mysteria celebrantur; non Deus aut Religio commutatur. Sed & in nouo Testamento ceremoniæ non solum diuersis temporibus variantur, sed etiam vno eodemque tempore in diuersis Ecclesijs diuersæ particulares ceremoniæ obseruantur: Quod non est indecens, modò vna sit fides vniuersæ, quæ vbique dilatatur, Ecclesiæ. Nihil enim prohibet, quin ipsa fidei vnitas, quibusdam diuersis

Non mutatur fides in nouo Testam. per diuersitatem ceremoniarum.

B obseruationibus celebretur, quibus nullo modo, quod in vera fide verum est, impeditur. Est enim Ecclesia illa filia Regis, cuius gloria & *Pulchritudo est intus in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus*; vt in psalm. 44. etenim varietates in veste intelliguntur obseruationes illæ, quæ variè in membris Ecclesiæ celebrantur, ab vna proficiscentes iustitia, omnia in Ecclesia iusto & decenti ordine disponēte. Ac proinde August. 3. Confess. cap. 7. & idem lib. 6. cap. 2 contra Faustum, eos reprehendit, qui omnes iniquos esse indicant; etiam maiores nostros, cum ritibus illis & moribus suis, præsentibus non consentientes: quo errore olim se quoque irretitum esse fatetur: sic inquiens. *Non nouerā iustitiam veram interiorē, non ex consuetudine iudicantem, sed ex lege rectissima Dei omnipotentis, qua mores formarentur regionum, & dierum pro regionibus & diebus; cum ipsa vbique ac semper esset, non alibi alia, nec alias aliter, secundum quam iusti essent Abraham, Isaac, & Iacob, Moyses, & Dauid.* & infra. *Sic sunt isti, qui indignantur, cum audierint, illo sæculo licuisse iustis aliquid, quod isto non licet iustis: & quia illis aliud præcepit Deus,*

C *istis aliud pro temporalibus causis, cum eidem iustitiæ vtrique seruierint: cum in vno homine, & in vno die, & in vnis ædibus videant aliud alii membro congruere, & aliud iamdudum licuisse, & post horam non licere: quiddam in illo angulo permitti, aut iuberi, quod in isto iuste vetetur, & vindicetur. Nūquid iustitia varia est, & mutabilis? sed tempora, quibus præsidet, non pariter eunt; tempora enim sunt Homines autem, quorum vita super terram breuis est; quia sensu non valent causas contexere sæculorum priorum, aliarumque gentium, quas experti non sunt, cum his quas experti sunt: In vno autem corpore, vel die, vel domo, facile possunt videre, quid cui membro, quibus momentis, quibus partibus, personisque congruat: in illis offenduntur, his seruiunt.* Hæc Augustinus. Verùm illud interim curandum est, ne ea vestis ita diuersis celebrationibus varietur, vt aduersis contentionibus dissipetur. Nam vbi id accidit, vt ex diuersitate ceremoniarum contentiones oriantur, mox laborandum est vt ea diuersitas, & contentio ad concordiam redigatur; vt de obseruatione Pascatis, & alijs quibusdam ceremonijs infra videbimus.

D Illud præterea addendum ex D. August. in Præfat. in Speculum, ceremonias veteris Testamenti, quæ sacramentorum velata fuerunt mysterijs, non ideo omnino superuacaneas esse hodie, & inutiles, quia nunc impleta sunt quæ prius futura per eas significabantur mysteria. Nam etsi nullus hodie earum vsus esse possit populo Christiano, tamen ad hoc vtiles sunt, vt huiusmodi mysteria iam impleta à nobis intelligamus, sicut est Sabbatum, ad visibilem vocationem, sicut Azyma in pane sine fermento, Pascha in ouis occisione, sicut tot genera sacrificiorum, ciborumque vitandorum, & neomeniæ, & annuæ solemnitates, quas obseruant nunc vsque Iudæi, & similes. Quod ex verbis Apostoli idem confirmat Augustinus lib. 6. contra Faustum cap. 1. his verbis: *Ex hac imperitia Manichæi, & omnes, quibus displicent litteræ veteris Testamenti; quicquid Deus mandauit priori populo ad celebrandum, vmbram futurorum non intelligentes, & ea modo non obser-*

Ad quid vtiles hodie ceremoniæ vet. Testam.

uar i animaduertentes, ex more præsentis temporis illa reprehendunt, quæ vtique illi tempori congruebant, quo ista, quæ manifesta nunc sunt, ventura significarentur. Sed quid dicturi sunt aduersus Apostolum 1.Corint.10. dum ait: *Hæc omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum obuenit?* Ecce ipse aperuit, cur illæ litteræ accipiantur à nobis, & cur illa rerum signa iam necesse non sit vt obseruentur à nobis. Cum enim dicit; *scripta sunt propter nos*, procul dubio demonstrat, quanta nobis cura legenda, & intelligenda, & in quanta auctoritate habenda sint: Quia propter nos vtique scripta sunt. Cum verò dicit, *figura nostri fuerunt*, & *in figura contingebant illis*; ostendit iam non opus esse, vt cùm res ipsas manifestatas agimus, figurarum prænunciantium celebrationi seruiamus. Vnde etiam ad Coloss. 2. *Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum*. Hinc etiam, cum dicit, *nemo vos iudicet*; declarat quam non sit necesse vt iã hæc obseruẽtur. Cũ autem dicit, *quæ sunt vmbra futurorum*: ostendit quam oportuerit vt illo tempore obseruarentur, quo ista quæ nobis

Sabbati cessatio. manifestata eluxerunt, per tales vmbras figurarum futura prædicebantur. Ac B

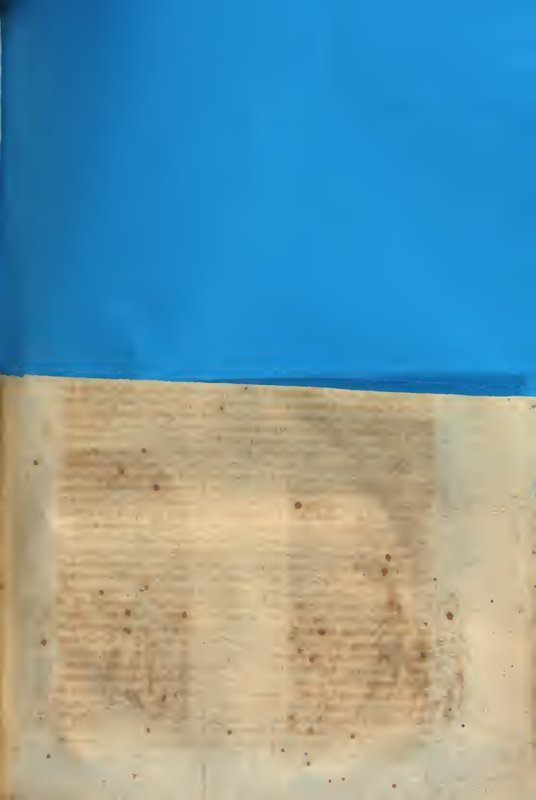
proinde cessationem Sabbatorum iam quidem superuacaneam ducimus ad obseruandum, ex quo spes reuelata est nostræ quietis æternæ; non tamen ad legendum, & intelligendum: quia Propheticis temporibus cùm essent ista, quæ nobis hoc tempore patefacta sunt, non tantum sermonibus, sed etiam actibus

Sacrificia. præfiguranda, & prænuncianda, illo signo quod legimus, res ista prænotata est, quam tenemus. Sic sacrificia iam in operibus nostris non sunt; at nihilominus tamen ea in mysterijs diuinarum scripturarum, ad intelligenda, quæ his prænunciata sunt, amplectimur, quia & ipsæ figuræ nostræ fuerunt. Et omnia talia multis & varijs modis vnum sacrificium, cuius nunc memoriam celebramus, significauerunt: Vnde isto reuelato, & suo tempore oblato, illa de agendi cele-

Azyma. britate sublata sunt, sed significandi authoritate manserunt. Sic azymum panem, & cæteras prænunciatiuas obseruationes, in quibus scilicet fuisse vmbram futurorum dicit Apostolus; hodie quidem nihil prodesse nobis putamus, sed ad hoc tamen prosunt, vt earum mysterium à nobis intelligatur: & quod in manifestatione reuelatum est, populis prædicetur. Sic ceremoniæ, quæ pertinent ad præcepta vitæ significanda, hodie quidem sublatæ sunt: sed quoniam his ipsis mores prænunciati sunt, vel sequendi boni, vel mali fugiendi; idcirco nunc etiam vtiles sunt, vt quæ nunc reuelata sunt, prænunciata fuisse intelligamus; & quod eorum bonum est, sequamur; quod malum, deuitemus. Sic lineis C

Moralia per ceremonias velsignificata seruare oportet. vestibus miscere purpuram, & linostima veste indui, aliquando peccatum fuit; nunc non est peccatum; sed ea transgredi, quæ per huiusmodi ceremonias significantur, vt inordinatè viuere, diuersi generis professiones velle miscere: vt vel monialis habeat ornamenta nuptarum, vel ea, quæ se non continens nupsit, speciem virginis gerat; & si quid aliud inconuenienter ex diuerso genere inuita cuiusque contexitur, omnimodo peccatum est. Nam illud tunc figurabatur in vestibus, quod nunc declaratur in moribus. Illud enim erat tempus significandi: hoc manifestandi. Ergo ipsa scriptura, quæ tunc fuit exactrix operum significantium, nunc testis est rerum significatarum; & quæ tunc obseruabatur ad prænunciationem, nunc recitatur ad confirmationem. Sic bouem & asinum ad operandum tunc iniungere non licebat Deuter. 22. hodie autem bouem & asinum, vnusquisque si necesse sit, sine detrimento operis iungit: At negligere quod hac ceremonia prænunciatum est, vt sapientem & stultum coniungere, non vt ille præcipiat, hic obtemperet; sed vt pariter ex æquali potestate verbum Dei annuncient: illud certè peccatum est; quod ne fiat, dudum ceremonia præfiguratum, & nobis nunc reuelatum est. Non sunt igitur tanquam superuacanea abijcienda, quæ de ceremonijs, quarum hodie nulla obseruatio est, scripta sunt: propter nos enim scripta sunt: & impiũ est, vt non legamus nos, quod scriptum est propter nos. Immo vt mandatorũ Dei præuaricatores essent, quibus illis temporibus hæc mandata fuerunt, si obseruare contemnerent, quando D

sic

Cap 59. pag 225 litt D.

Cap 59. pag 235. litt D.

A sic illa fieri; & ista quæ nunc reuelata sunt, tunc sic prænunciari oportebat: Ita nos desipientes essemus, si nunc iam manifestato nouo Testamẽto, illas prænunciatiuas obseruationes aliquid nobis prodesse putaremus.

Ceremoniæ autem veteris Testamenti, quæ non futura, sed præsentia annunciarunt, eaque quæ iam futuris temporibus durare potuerunt, etiam in nouo Testamento retineri possunt: non quidem quatenus in veteri Testamento obseruatæ fuerunt; sed quia mysteria ad cultum Euangelicæ Religionis pertinentia designant: Quales sunt orationes, ieiunia, sacra vasa, vestes, vnctio, thus, incensum, luminaria, & quæ sunt eiusdem generis. Quibus ea etiam addo, quæ ad præcepta vitæ moríque pertinent, quæ ab vtriusque veteris & noui Testamenti hominibus semper & æquè custodienda fuerunt; quæ Augustinus lib. 6. cap. 2. contra Faustum, *Præcepta vitæ agendæ* appellat. huiusmodi sunt, *Honora Patrem, & Matrem*, &, *Non mœchaberis*. Nam quæ ita sunt posita in litteris sacris, vel iubendo, vel vetando, vel etiam sinendo, vt etiam nunc, id est tempore noui Testamẽti, ad vitam piam exercendam, moresque pertineant. Hæc vt olim, ita nunc etiã

Ceremoniæ quædam in vtroque Testamento profitcua.

B facienda sunt, si facienda præcepta sunt: non facienda, si prohibita. Nec ideo iudaizare censentur Christiani, quia iisdem ceremonijs in nouo Testamento vtimur, quibus olim Iudæi in veteri Testamento vsi fuerunt, vel etiam hodie, sicuti degunt vtuntur. Nam etsi res eædem sint, quibus ceremoniæ perficiuntur: tamẽ vsus earum diuersus est, & non vna vtentium intentio: Ideoque & Ceremoniæ ipsæ, quantumlibet rebus ipsis pares, tamen vsu, & intentione diuersæ sunt, & ab vsu bonæ vel malæ: Ecclesiasticæ vel Iudaicæ appellantur: Veluti si Iudæus flexis genibus vel manibus in Cœlum leuatis, oret; ceremonia hæc Iudaica est: si ad eundem modum oret Christianus; eadem ceremonia Ecclesiastica dicetur. Nec damnanda erit Christiani oratio, quia ritu ipso orationi Iudæi similis esse videtur: Non enim ritus ipse, sed intentio orantis spectanda est: quæ non solum orationem, sed etiam ceremoniam eius vel bonam efficit, vel malam. Quin etiam illud iam addimus, etsi vetera omnia transierunt, et in Christo facta sunt noua omnia: tamen omnes propè ceremonias nostras, ceremoniarum veteris Testa-

In quibus differant ceremoniæ nostræ a iudæis.

C menti, (etiam quæ a nostris maximè differre videntur) & rem & nomen tenere, vsu tamen, significatione & intentione differre, vt Sacerdos, Sacrificium, Templum, Altare, Ignis, Panis, Sanguis, & quæ sunt similia; vt eleganter disputat D. August. epist. 36. ad Casulanum.

Et hæc de Ceremonijs in genere dicta sint satis.

De Osculo Pacis.
Cap. LIX.

OCcasione duarum Lamellarum, ex ære antiquo, quæ sunt penes me, in quibus est Christus impressus Resurgens a mortuis, & discipulis apparens, & Pacem annuncians: non præteribo hic aliquid recensere de ceremonia, seu salutatione in osculo Pacis. Has igitur lamellas prisci fideles in synaxi, & alijs ora-

D tionibus exhibebant populo in osculum Pacis: Quoniam non solum Petrus Apostolus in fine primæ epistolæ admonet: *Vt salutent se inuicem in osculo sancto*; sed & Paulus sæpè faciendum præcipit ad Romanos cap. 16. in fine, prima Corinth. 16. secunda Corinth. 13. prima Thessal. 5. Et idipsum Ignatius suis epistolis cõsueuit ad Antiochenos, & ad Tarsenses: ac prædicto Apostolico præcepto inhærentes Chalcedonens. ac etiam SS. Martyres Sosthenes, & Victor in persecutione Diocletiani, post vincula, & Bestias superatas, iussi sunt incendijs; salutantes se inuicem in Osculo sãcto, vt legitur in Martyrologio, quarto idus Septẽbris. Cum vero salutationem mutuam, non Osculo tantum, sed SANCTO, dandam esse præscripserint; planè certum est, diuersam ab illa fuisse, quam Gentiles inter se, quoties sibi obuiarent inter ambulandum Amici, inuicem impartiri

consueuerant: quam quidem consuetudinem, vt molestam nimis, & frequentibus occursionibus fastidium afferentem, Tiberius lege sancita tollendam curauit, Sueton. in eiusdem vita cap. 34. Licet plus valuisse inolitum vsum lege lata, satis ex Martiale constet Epigr. lib. 7. ad Linum, & 11. ad Bassum, qui vixit temporibus Domitiani. Quòd etiam essent eiusmodi Oscula, Pacis, & Amoris symbola, ea non tollenda, sed moderanda inter Christianos, Apostoli curarunt. Illaque, planè SANCTA OSCVLA dicta esse reperiũtur, quæ in Ecclesijs, & sacris conuentibus post orationes in signum Pacis, & reconciliationis animorum adhiberi consueuerũt, adiũcta salutatione, PAX TECVM: sicut videre est apud Iustinum orat. ad Anton. Origen. in Roman. cap. 16. Tertullian. lib. de orat. Augustinum ser. 83. de diuers. Post osculum verò sequi consueuisse administrationem Eucharistiæ, fusius tradit idem Iustinus. A

Nec tamen quis putet hæc ita promiscuè tunc agi solita, vt viros, & fœminæ sic indistinctè se mutuo oscularentur: nam in Ecclesia seorsum viros à mulieribus agere consueuisse, vt olim in Templo Hierosolymitano loco distincti erãt viri à mulieribus, Ioseph. lib. 6. de bell. Iudic. cap. 6. eodem fermè ordine, & dispensatione fuit in Christianorum Ecclesijs obseruatum, Hieron. de script. ecclesiast. in Philone, Ambros. ad virg. lapſ. cap. 6. & latè Baron. in anno 57. & ibid. Spond. in epit. num. 37. B

Verum eâ nihilominus adhibita cautela, quoniam adhuc inter se inuicem osculantes, siue viros, siue fœminas, aliqua fraus arte diaboli nonnunquam irrepebat, vt de virgine loquens Tertullian. tractat. de virg. veland. cap. 14. in fine inquit: *Dum inter amplexus, & oscula assidua concalescit, sic frons duratur, sic pudor teritur, sic soluitur, &c.* Et propterea in pluribus Ecclesijs sacram tabellam Cruce, aut Imagine decoratam, mutauit vsus, & quidem laudabilis, vt tradit Baron. in anno 45. & ibidem Spondanus in epit. num. 8.

Priscis temporibus apud Christianos moris erat osculo se inuicem salutare, non solum præstituto Missæ tempore, sed & domi inter priuatos parietes, & in vicis: à qua tamen consuetudine abstinebant diebus illis, quibus indictũ, & promulgatum esset plenum, atque integrum Ieiunium, sicuti feria sexta maioris hebdomadæ, Sabbatoq. Sancto, extraordinarijsque ieiunijs, quæ grauiori aliqua de causa ab Ecclesia indicerentur. Tertullian. lib. de oration. *Sic & die Paschæ, quo communis, & quasi publica ieiunij Religio est, meritò deponimus osculum, nihil curantes de osculando, &c.* Idem referunt scriptores de diuinis officijs; ac etiam Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus lib. primo obseru. 17. vbi rationem adducit: quia osculum lætitiæ, & gaudij publici testimonium quoddam, & indicium erat, quod animi lætantis, & gestientis argumentum die ieiunij in lucem proferre nefas dicerent; sicuti neque sacrificij, neque communionis vsus diebus illis extiterat. Secunda ratio, quia osculum instar pignoris, & symboli communionis, quibus diebus à Christi corpore sumendo abstinebant, eius symboli intermissio fiebat. C

Sed declarantur vera esse prædicta: osculum censeri vetitum solummodò diebus ieiunorum integrorum, quibus sub vesperam tantum soluerentur ieiunia, nec ijs sacrum, nec vllum sacrificium offerebatur, sicuti nec vllum Pacis Osculum interponebatur; secus quando erant ieiunia dimidiata vsque ad horam Nonam: etenim cum in ijs sacrum fieret; Osculum etiam porrigebatur. & ita intelligitur S. Ambros. serm. 34. D

Declaratur etiam cessari ab Osculo in sacrificijs, & sacris, quæ pro mortuis offeruntur Amalarius lib. 3. cap. 44. Quoniam olim illa sacra priuata erant, non autem solemnia, nec in eis publicè fideles communicabant, quemadmodum in Dominicis, & festis diebus.

Item declara in Monachorum sacris, quoniam priuata essent, nec ijs generalis communio fiebat: quare ibidem Osculum, quod ad solas pertinebat generales, omittebatur, vt in d. obseru. 17. per Albaspinum.

A

De Festiuis Diebus.
Cap. LX.

Vidimus supra in cap. 58. quod Ecclesia potest ex se dies festiuos statuere, nec non obseruantiam eorum nobis imponere; & quamuis in principio Ecclesiæ nascentis paucissimi Dies festiui anniuersaria solemnitate celebrarentur, nēpe Domini Passio, Resurrectio, Ascensio in Cœlum, & Aduentus Spiritus sancti, ex D. August. epist. 118. ad Ianuar. cap. 1. Quomodo autem dies illi festiui seruati, ac etiam dein alij plurimum aucti; modo videndum.

De festo Annunciationis Virginis, nec non Incarnationis Verbi (qui celebratur 25. Martij) loquitur S. Athanasius de Sanctissima Deipara in initio. *Festum Annunciationis Mariæ, vnum ex Dominicis festis, atque adeo primarium, vt potè quod pro ordine & digestione rerum earum, quæ in Euangelio de Christo prædicātur, sacrosanctum habeatur; quippe in quo de filij Dei è cœlis descensu agatur.* De festo Annunciationis.

B

Natalis Domini dies, ea de causa a Patribus votiuæ solemnitatis institutus est; quia in eo Christus pro Redemptione mundi nasci corporaliter voluit, prodiens ex Virginis vtero, qui erat in Patris imperio: vt autem videretur *Verbum Caro factum est*: assumendo carnem, non mutatum in carnem. Assumpsit enim humanitatem, non amisit diuinitatem; ita idem Deus, & homo; in natura Dei æqualis Patri, in natura hominis factus mortalis in nobis pro nobis: manens quod erat, suscipiens quod non erat, vt liberaret quod fecerat: Hæc est diei huius gloriosa festiuitas, aduentus Dei factus ad homines. Isidorus vbi supra cap. 25. & D. Chrysostom. homil. de Philogamo dicit, *Festum Natalis esse festum maximum.* De natali Domini.

Ephiphania Grecè Apparitio vel Ostensio dicitur. Tribus ergo ex causis hæc dies vocabulum hoc sumpsit: siue quod eo die sideris ortu Christus Magis est proditus: siue quod tūc suo Baptismo populis ostēsus fuerit: siue quod primo signo per aquam in vinum versam, multis est manifestatus. Refert autem Cass. collat. 10. apud Aegyptios Natiuitatis diem & Ephiphaniorum solemnitatem non bifariè vt in Occiduis Prouincijs, sed vnius diei festiuitate celebrari: tradit etiam Isidorus vbi supra cap. 26.

C

Et de festo Purificationis Beatissimæ Virginis, sanctus Gregorius Nissenus orat. de occursu Domini, & Dei parente, & Simeone iusto, circa initium. *Cum esset quadraginta dierum Infans, Verbum æternum ad Templum cum Matre est profectus, &c. Cuius quidem nos hodie celebrantes commemorationem, spiritualibus speculationibus, quemadmodum incorporeæ mentes, & spiritus, nos oblectamur.*

Ac etiam de eodem festo, S. Cyrillus Hierosolymitan. de Occursu Domini nostri, & Simeone inquit. *Hodie dilecti festi cursum pergamus, cum Angelis Choros ducamus, cum Pastoribus illuminemur, cum Orthodoxis adoremus, cum Bethlehem festum agamus, cum Sion occurramus, cum Templo sanctificemur, cum Virgine festum agamus.*

D

Eucherius Lugdunen. serm. de Assumptione sanctæ Mariæ, *Meritò sancti Patres constituerunt, vt in hac solemnitate Beatæ Mariæ Virginis hoc Euangelium legeretur.*

Concilium Lugdunen. habitum intra quintum sæculum apud Gratianum de Consecrat. dist. 3. inquit: *Pronunciandum est Laicis; vt sciant tempora feriandi per annum; id est omnem Dominicam, Natale Domini, &c. Purificationem sanctæ Mariæ, Assumptionem, & Natiuitatem.*

De festis Sanctorum, quamuis intendant Sectarij per has solemnitates honorē Deo debitum toli; Dicimus primo, habuisse Iudæos Neomenias per singulos mēses, festa Paschalia, & Pentecostes; nec non & Tabernaculorum per septem dies celebranda, præter Sabbata a Deo eis constituta; ac præterea celebrasse festa pro victoria Iudith; pro liberatione Populi peracta ab Esther Regina: Quæ si Festa sanctorū.

ignata,

ignota, & gratia non sunt; Quid ergo graue, si apud Christianos festi dies celebrẽtur pro diuersis a Christo, & Sanctis populo præstitis beneficijs? atque vt eorundem beneficiorum gratias agamus. Quibus etiam accedit, vt Sanctorum exẽpla ad imitationem nos prouocent, & illorum imploremus auxilium: & propterea ex D. August. serm. 26. de Sanctis habetur, *Qui honorat Martyres, honorat & Christum; qui spernit Sanctos, spernit & Christum Dominum*. A

Porro hunc Festorum agendorum ritum vetustum in Ecclesia, vt ex S. Clemente, qui primo post Domini aduentum sæculo in suis Constitutionibus lib. 8. cap. 39. seruari iussit festa Apostolorum, & Martyrum. Ex secundo sæculo Ecclesiæ Smirnensis habetur Epistola relata ab Eusebio lib. 4 cap. 15. dum inquit: *Eorum memoriam, qui prius passi fuerant, celebramus, vt sequentium animi ad prædecessorum viam exemplis insignibus excitentur*. Ex tertio autem sæculo S. Cyprianus lib. 3, epist. 6. inquit: *Dies eorum, quibus excedunt, annotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus*. Quo etiam sæculo, de festo Sanctorum Innocentum loquitur Origenes homil. 3. in diuers. *Innocentum memoria semper, vt dignum est, celebratur in Ecclesiis secundum integrum ordinem Sanctorum, vt primorum Martyrum pro Domino occisorum, & vt ipsa Bethlehem primitias Domino Martyrum, in qua natus est ipse Saluator, obtulisse videatur: propterea, & memorias Sanctorum facimus, & parentum nostrorum, &c.* B

Sicuti etiam Sanctorum solemnitates celebrantur, vt ipsi pro nobis intercedant ad Deum. Euseb. Alexandrin. homil. de Sanctis colendis. *Ob hanc causam præcepit nobis memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat*. Et propterea qui contemnebant conuentus in Martyrum honorem, excommunicabãtur à Synodo Gangrensi canon. 20. dum inquit: *Si quis arrogantia vtens, & Martyrum congregationes abhorrens, & sacra, quæ in ijs celebrantur, & eorum memorias accuset; anathema sit.*

Et contra Iulianum Imper. qui contemnebat dies festos in Martyrum honorem, inuehitur S. Greg. Nazianzen. orat. 3. quæ est prima inuectiua in Iulianum circa medium. *Non victimas pro Christo cæsas veritus es? nec magnos pugiles extimuisti, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, &c. quibus præclarè honores, & festa sunt constituta, à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur.* & idem orat. 22. quæ est in laudem Machabæorum. *Quid autem Machabæi? horum enim nomine diem hunc festum agitamus.* C

Ac etiam de magna populi affluentia in solemni festo S. Theodori martyris, Greg. Nissen. orat. in eundem circa finem. *Etsi anniuersarijs ferijs hunc diem celebramus; at nunquam cessat studiosè aduenientium multitudo, ac formicarum similitudinem seruat ea, quæ huc pertinet via publica; cum alii quidem ascendant, alii vero venientibus cedant, &c.*

Quod autem maior sit festiuitas Sanctorum Dei, quàm Principũ terræ, Chrysostom. homil. 66. ad populum Antiochenum. *Quid de Christo loquar, cum & discipulos suos, postquam obierunt, effulgere fecit? Quid dico discipulos? Nam & eorum loca, & sepulchra, & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu vero mihi, & sepulchrum ostendas Alexandri, & profer diem quo vitam finiuit: sed nihil horum insigne, sed omnia destructa sunt, & exterminata; Christi verò seruorũ sepulchra clara sunt, regiam assequuta ciuitatem, & dies notissimi mundo festam afferentes lætitiam.* D

Sanctus Ambrosius in festo Sanctæ Agnetis exorditur opus de Virginibus, vt in eiusdem lib. 1. inquit. *Bene procedit, vt quoniam hodie Natalis est Virginis, de Virginibus sit loquendum: Natalis est Virginis, integritatem sequamur: Natalis est Martyris, hostias immolemus: Natalis est Sanctæ Agnetis, mirentur viri, non desperent paruuli, stupeant nuptæ, imitentur innuptæ.*

Quare autem celebrentur dies solemnes in honorem Sanctorum? tres adducit rationes D. Augustin. lib. 2. contra Faustum, cap. 21. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat: & ad excitandam imitationem,*

&

A *& vt meritis eorum consocietur, et que orationibus adiuuetur. Ita tamen, vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum sacrificemus; quamuis in memorias Martyrum constituamus altaria. Quis enim Antistitum in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule? sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum; quos coronauit.*

Aduertendum præterea, consueuisse priscos fideles venerari non solum solemnia Martyrum, & aliorum Sanctorum in particulari cuiusque Natalitio die; verũ celebrasse simul etiam festum Commemorationis Sanctissimæ Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum. Etenim Bonifacius Papa Quartus a Phoca Aug. impetrauit Pantheon nobile Romæ templum, a M. Agrippa ter Coss. tempore Augusti erectum, Iouique Vindici consecratum (compresso nimirum tunc bello ciuili, M. Antonio & Cleopatra ad Actiacum superatis) prædictumque templum expurgatum ab antiquæ sordibus Idololatriæ, in honorem Dei Genitricis Mariæ, & Sanctorum omnium illud consecrauit; nec non idem Bonifacius generalem, & celebrem instituit quotannis in Vrbe Roma eorundem festiuitatem. Sed B & Gregorius item Quartus postmodum decreuit eandem festiuitatem, quæ varijs modis in diuersis Ecclesijs celebrabatur in honorẽ omnium Sanctorum, solemniter Kalendis Nouembris ab vniuersa Ecclesia perpetuo obseruari, vt refert Martyrologium Romanum die 1. Nouembris, vbi Annotationes Baronij, nec non idem Baron. in Annalib. tom. 8. anno 607. vbi Spond. num. 1.

Commemoratio omnium Sanctorum.

Agebatur iam apud priscos fideles etiam Commemoratio omnium fidelium Defunctorum, vt vna eademque die (nempè secunda Nouembris) vniuersalis memoria ageretur: omnes in primis acceptum id ferunt S. Odiloni Abbati Cluniacensi, testatur id Petrus Damianus in vita ipsius, & Sigibertus in Chronico anno Domini 998. Quod enim ille in suis Monasterijs faciendum curauit; id postmodum Romani Pont. auctoritate vbique locorum seruandum, sancitum videtur; vt ex Baron. in Annotat. ad Martyrologium Rom. 2. Nouembris, & in Annalib. anno 1048 vbi Spondan. num. 3.

Commemoratio defunctorum.

Addimus prædictis, licuisse Ecclesiæ, quæ apud Ethnicos impiè superstitioso cultu agebantur feriæ, easdem sacro ritu expiatas, ad pietatem Christianam trãsferre, vt maiori id esset Diaboli contumeliæ, & quibus ipse coli voluerit, Christus, & Sancti eius ab omnibus honorarentur; sicuti etiam Idolorum templa in Ecclesias Sanctorum fuerunt commutata; quemadmodum & Paulus Apost. superstitionis Aram Ignoto Deo dicatam Athenis, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira prudentia transtulisse legitur in actis Apost. cap. 17. & latè Baron. in ann. 44. vbi Spondan. num. 36. ac etiam idem Baron. in ann. 58. vbi Spondan. num. 28. & 29.

C

Ac etiam Apostoli, explosis legalibus Ceremonijs, sic illa, quæ præcipua esse videbantur Iudæorum festa, *Pascha*, atque *Pentecosten*, retinentes nomina celebrarunt, quæ noua erant in illis augustiora mysteria, atque eadem ipsa, quæ ijsdẽ solemnitatibus erant olim typicè significata, instituerunt; nimirum Crucis, & Resurrectionis Domini in Paschate, & Aduentum Spiritus sancti in Pentecoste. Hæc vero docuisse Apostolum ad Coloss. 2. *Ne quis eos iudicaret in parte diei festi, aut neomeniæ, aut Sabbatorum, &c.* complures existimarunt. Et non solum festiuitates prædictas, verum & diem Dominicam, sed & Natalitia Martyrum, ac D aliorum Sanctorum, ex Apostolica traditione inductas; latè tradit Baron. in anno 58. vbi Spondanus num. 33. cum multis seqq.

Præterea ex Scriptura sacra perspicuè habetur; vt in Genes. cap. 2. Deum postquam sex diebus vniuersa condidisset, septimo requieuisse; ac voluisse diem sanctum esse: vt in Exod. cap. 16. *Requies Sabbati sanctificata est Domino.* & in eodem Exod. cap. 35. *Sex diebus facietis opus, septimus dies vobis erit sanctus, Sabbatum, & requies Domini: Qui fecerit opus, occidetur.* Qui quidem dies fuit ab Apostolis commutatus; vt testatur Concilium Laodicense cap. 19. ne Christiani Iudæos imitari viderentur; & quoniam in illo Christus a sepulchro resurrexit: Hinc August. epist. 86. ad Casulam inquit: *Præpositus dies Dominicus Sabbato fide*

Dies Dominicus

Resurre-

Resurrectionis. & idem epist.18. ad Ianuar. *Dies Dominicus non Iudæis, sed Christianis resurrectione Domini declaratus est, & ex illo suam festiuitatem habere cæpit*; cui subscribit Ambrof.serm.6. de Pentecoste dicens: *Dominica ideo venerabilis est, atque solemnis, quia in ea Saluator, veluti sol oriens, discussis Infernorum tenebris, luce resurrectionis emicuit.* Appellatur dies Dominicus, vt in eo à terrenis operibus, & mundi illecebris abstinentes, tantùm Diuinis cultibus seruiamus, propter spem resurrectionis nostræ in nouissimo sæculo, quam habemus ex quo Christus Saluator noster resurrexit tertia die à mortuis; & est primogenitus mortuorum: vnde etiam in Dominica die stantes orabat prisci Christiani; quod est signum futuræ resurrectionis. Præterea solemnis est hæc dies; quoniam Angeli in ipsa creati sunt: ac etiam in eadem de cælis super Apostolos Spiritus sāctus descendit: & manna eadem die in eremo primum de cælo venit; vt refert Isidor.de eccles.offic.lib.1. cap.24. A

De tempore celebrādi Paschatis.

Dies verò Dominicæ Resurrectionis aliorum omnium est celeberrimus, vt propterea Nazianzenus orat.2. de Paschate dicat: *Festū festorum, & celebritatem celebritatum, tanto cæteris omnibus maiorem, quanto sol syderibus excellit*, & alibi vocat diem illum *Regem dierum.* B

Dies Resurrectionis.

Quare autem anniuersarius dies celebrandæ Dominicæ Passionis, & Resurrectionis, non ad eundem redeat anni diem, sicut ipse dies, qua traditur natus ipse Christus: Vide quæ latè tradit D.August. epist.119. ad Ianuar. à cap.1. vsque ad cap.9. & Brunus de ceremonijs lib.1. cap.2.

Tempus celebrandi Paschatis à lege destinatum, vt à decimaquarta Luna vsque ad vigesimam primam Pascha immolandum, & azyma faciendum. Ita nimirum subducta calculi ratione, vt post æquinoctium vernale à quartadecima Luna vsque ad vigesimam primam, id est in tertia hebdomada primi mensis, die Dominico solemnitas Paschæ celebretur. Quem ritum Romana Ecclesia à tempore Apostolorum custodiuit, vt in cōst.Apost. can.8. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus sanctum diem Pascha ante Vernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponatur.* & Victor in epist. ad omnes Ecclesias, inquit: *Cæterum nosse vos volumus, quod Pascha Domini, die Dominica annuis solemnitatibus sit celebrandum.* Idem Victor ad Episcopos in Alexandria inquit: *Celebritatem sancti Pascha, die Dominica agi debere, & prædecessores nostri iam statuerunt, & nos illud vobis eadem die celebrari solemniter mandamus: quia non decet vt membra à capite discrepent, nec contraria gerant.* & infra. *A quartadecima Luna primi mensis vsque ad vigesimū primum eiusdem mensis diei Pascha celebretur festiuitas.* Item Syluester Papa in Concilio Romano (quod præsente Constantino Imp. intra Thermas Domitianas celebrauit) omnibus Episcopis, & Presbyteris præcepit, *Pascha obseruantiam custodire à Luna decimaquarta vsque ad vigesimam primam, ita vt Dominicus dies coruscet*: & dixerunt Episcopi: *Placet.* Hunc ritum etsi Asiaticæ, & pleræq. aliæ Orientis Ecclesiæ multo tempore neglexerint, ac cum Romana Ecclesia dissenserint, quartadecima Luna primi mensis, in quēcunque diē incidisset, Pascha celebrantes: quæ sanè discordia Apostolorū temporibus cœpisse videtur: & in tantum postea inualuisse, vt nullam pacificationem vsque ad tempora Constantini Magni admiserit. Sed & Apostoli ipsi ad componendam huiusmodi discordiam, & reducendum omnes Ecclesias ad verum Romanæ Ecclesiæ cultum, laborasse videntur; neque enim volebant vt cum Iudæis concordarent Ecclesiæ, nec vt alio quam Dominico die ea solemnitas celebraretur; vt hæc, & alia ad idem propositum disputantur ab Epiphanio lib. 2. Hæres. 50. Tandem autem operante Spiritu sancto hæc discordia temporibus Magni Constantini penitus sublata, à Patribus Ecclesiæ consuetudo confirmata est, vt sic membra cum capite concordarent; vt tamen cum Iudæorum ritu nihil participet, quia & cum immolatione Paschatis à Christo facta concordet; vt latè refert Brunus de ceremonijs lib.6. cap.5. Postea vero cum huiusmodi annua computatio, & electio diei festiuitatis Paschalis plurimum negotij, & molestiæ habere videretur: cœperunt Patres de computatione, si non perpetua, tamen ad longum tem- C D

A pus valitura deliberare, & negocium supputationis eius peritis delegare: quod nec errorem, nec difficultatem omnem sustulit. vt ex epistola Leonis Papæ ad Marcianum 63. ac etiam de ratione computandi Paschatis scripserunt Eusebius Cæsariensis, & alij multi.

Festiuitates prædictas prisci fideles tâta alacritate celebrabant, vt nec quibusvis persecutoribus, nec ipsis etiam carceribus prohiberi possent, quin vna simul, quantum loci, & temporis opportunitate daretur, sacras synaxes, festosque dies celebrarent. Dionysius Alexandrinus apud Euseb. 7. histor. cap. 10. & 17. Cyrillus epist. 5. cum alijs, quos refert Baron. d. anno 58. vbi Spond. num. 38. *Alacritas in celebrationes.*

Quin etiam in huiusmodi solemnitatibus introductam fuisse laudabilem consuetudinem, vt bene precando festos dies se inuicem Christiani salutarent; non præsentes tantum, sed & absentes per litteras, quas festiuas nominarent; vt ex pluribus epistolis Theodoreti etiam tradit Baron. dicto anno 58. vbi Spondanus dicto num. 38. *Salutatio in festis.*

De feriatione diei Dominici, non Christianis solum, sed & Gentilibus legem à B Magno Constantino fuisse præscriptam, vt etiam in honore haberent sextam feriam, quoniam eo die Christus crucifixus est: ex Euseb. & Sozomen. tradit Card. Baron. an. 321. num. 6.

Dies Septimanæ quare *Feriæ* dicantur? Syluester Papa Primus refutatis Iudæorum & Gentilium nominibus, cæteros hebdomadæ dies feriarum nomine insigniuit, quod soli Deo vacanti, nunquam licet vel militiam, vel negociationem exercere mundanam; vt in psalm. 45. *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Item Apost. 2. Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus.* Quem ritum & August. in psalm. 93. seruandum docet, eos reprehendens, qui etiam nunc Gêtilium morem seruantes, dies Hebdomadæ non ferias, sed a Planetis, Solis, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris, & Saturni appellant. Brunus de Ceremonijs lib. 6. cap. 6. *Dies feriæ.*

Denique in celebrâdis festiuitatibus maximè corrigendi sunt abusus, qui sicut olim a Gentilibus ferè omnes introducti; ita etiam hodie durant: quod ijs diebus non solum diuinus cultus, & memoria Sanctorum non peraguntur, sed etiâ (quod C alio tempore fortè per negocia non licet) saltationibus, comessationibus, turpibus, obscœnis ludis, & spectaculis, alijsque rebus illicitis, opera datur: nec alio tempore magis quam festis diebus omnis luxus & turpitudo exercetur. Hos abusus, veteres quoque Canones emendasse testantur: Nam in his solemnibus turpia conuiuia & spectacula ne fiant, sancitum est in Antisiodorensi Concilio can. 11. *Non liceat in vigilia Paschæ ante horam secundam noctis vigiliam expedire, quia in illa nocte non licet post mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, nec in reliquis solemnitatibus.* Ac etiam huiusmodi comessationes euitandas in solemnitatibus Sanctorum, D. Hieron. epist. 19. ad Eustoch. inquit. *Valde absurdum est nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse ieuniis.* Item Concilium Toletanum tertium can. 23. *Irreligiosa consuetudo est, quam vulgus per Sanctorum solemnitates agere consueuit: Populi, qui debent diuina officia attêdere, saltationibus turpibus inuigilant, cantica non solum mala canentes, sed Religiosorum officijs perstrepentes. Hoc etenim vt ab omni Hispania depellatur, Sacerdotum,* D *& Iudicum curæ a Concilio sancto committitur.* Item Cabilonese cap. vlt. *Valde omnibus noscitur esse indecorum, quod per Dedicationes Basilicarû, aut festiuitates Martyrum ad ipsa solemnia confluentes, chorus fœmineus turpia quadam, & obscœna cantica decantare videntur, dum aut orare debeant, aut Clericos psallentes audire: Vnde conuenit vt Sacerdotes loci talia a septis Basilicarum, vel porticibus ipsarum, vel etiâ ab ipsis atrijs vetare debeant, ac arcere; &, si voluntariè noluerint emendare, aut excommunicari debeant, aut disciplinæ aculeum sustinere.* *Abusus corrigendi.*

Fuit & olim abusus; vt spectacula theatrorû aliorûque ludorum die Dominica exhiberentur. Ad quem abusum olim Christiani a Gentilibus coacti fuerunt, quem & emendari Patres Aphricani Concilij Carthagine celebrati, ab Imperatoribus petunt can. 28. *Necnon illud petendum, vt spectacula Theatrorum, cæterorumque*

rumque ludorum Dominicis, vel cæteris religionis Christianæ diebus celeberrimis amoueantur; maximè quia sancti Paschæ octauarum die, Populi ad Circum magis quã ad Ecclesiam conueniunt; & debere transferri deuotionis eorum dies, si quando occurrerint; nec oportere etiam quemquam Christianorum cogi ad hæc spectacula; maximè quia in his exercendis, quæ contra præcepta Dei sunt, nulla persequutionis necessitas à quoquam adhibenda est, sed vt oportet homo in libera voluntate subsistat, sibi diuinitus concessa, &c. A

Emendandum quoque erit, quod hodie in plerisque locis in diebus Deo, & Sanctis solemnibus, iudicia agitantur, & nundinæ habentur; & ob id in vsum reuocandæ leges, tam Ecclesiasticæ, quam Ciuiles. cap. 1. & vlt. de ferijs. l. omnes dies. C. eod. tit.

Pluralitas festiuitatum. Quidã vt abusum in Ecclesia reprehendunt pluralitatem Festiuitatum; vt quæ necessitati hominum aliquid detrahant, & occasionem ferè hunc ritum contemnendi præstent. Equidem scio ex causa quasdam festiuitates institui, quasdã tolli, quasdam mutari: vniuersales quidem ab vniuersali Ecclesia: particulares etiam à locorum Episcopis posse. cap. licet. cap. conquestus, de ferijs. can. pronunciandum. de consecrat. dist. 3. Verum eius rei discussio an videlicet, & in quibus expediat? ad Concilium mihi referenda videtur. Nec facilè vel audiuntur vel admittuntur emendationes in his ritibus: nisi quæ grauiora sunt, vt quæ ad confessionem fidei nostræ, & extirpationem hæresum pertinent, & alia his similia prius corrigantur. B

Et hæc de plurimis, quæ circa Festiuos dies dicenda essent, delibasse sufficiat.

De Cinerum ceremonia, Cap. LXI.

HAec Cinerum ceremonia quartæ feriæ in capite Ieiunij nobis præsignatur in lib. Iob cap. 2. cum tres amici Iob venissent, vt visitarent eum, & consolarentur: *Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cælum, & sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus, &c.* C

Et in lib. Esther cap. 14. vt auerteret Esther persequutionem Aman. *Cumque depòsuisset illa vestes regias, fletibus, & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis varijs cinere, & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiunijs: omniaque loca, in quibus lætari consueuerat, crinium laceratione compleuit.*

Ad fletum exhortans populum Hierosolymæ Propheta Hieremias cap. 5. inquit: *Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere, luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum, quia repentè veniet vastator super te.*

Iuxta auctoritates prædictas conformis est priscus ritus eorum, qui pœnitentiam agentes inter cætera cinere conspergebantur; etiam Tertulliani æuo, vt idem refert lib. de pœnitent. cap. 9. his verbis. *Itaque Exomologesis prosternendi, & humilificandi hominis disciplina est, &c. De ipso quoque habitu, atque victu mãdat sacco, & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare: cæterum pastum, & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa: plerunque vero ieiunijs preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire, dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & caris Dei adeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere, &c.* Et hoc idem refert Cyprian. de lapsis paulò ante finem. D

Et Sanctus Ambrosius ostendit, quomodo, quæ peccauit debeat Deo reconciliari, etiam aspersione cineris, in tractatu ad virginem lapsam, cap. 8. *Deinde lugubris tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt: desluant oculis lacrymæ, quæ masculum non simpliciter aspexerunt: Pallescat facies,*

A *quæ quondam viruit impudicè: Denique totum corpus iniuriis, & ieiuniis maceretur, cinere asperſum, & opertum cilicio perhorreſcat, quia maleſibi de pulchritudine placuit, &c.*

Non pœnitentes ſolum priſcis temporibus cinere conſpergebantur: verum, & à ſanctis viris is mos etiam ſeruabatur, vt in cinere ſtrati, quo pœnitentiæ ſacræ magis indulgerent, ibi emorerentur, vt ex Annalib. Eccleſ. auctore Raynaldo anno 1200.num.19.in fin. tom.13.& ibidem 1202. num,29.

Nec huiuſmodi publica pœnitentia, niſi ſemel tantum concedebatur, ex D. Auguſtino ad Macedonianum, epiſt.54. relata in can. quamuis, diſtinct. 50.

Quales autem ceremoniæ, ſeu ritus haberentur in hac ſolemni pœnitentia, quæ in capite Quadrageſimæ imponebatur: refertur ex ſynodo Agathenſi can. 63. diſtinct. 50. his verbis. *In capite Quadrageſimæ omnes pænitentes, qui publicam ſuſcipiunt, aut ſuſceperunt pænitentiam, ante fores Eccleſiæ ſe repræſentent Epiſcopo Ciuitatis ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, reos ſe eſſe ipſo habitu, & vultu proteſtantes: Ibi adeſſe debent Decani, & Presbyter pænitentium, qui eorum conuerſationem diligenter inſpicere debent; & ſecundum modum culpæ pænitentiam per præfatos gradus culpæ iniungere; Poſt hæc eos in Eccleſiā introducant, & cū omni Clero ſeptem pænitentiales pſalmos in terra proſtratus Epiſcopus cum lacrymis pro eorum abſolutione decantet; tunc reſurgens ab oratione (iuxta quod Canones iubent) manus eis imponat, aquam benedictam ſuper eos ſpargat, cinerem prius mittat, deinde ſuſpirijs denuntiet eis, quod ſicut Adam proiectus eſt de paradiſo; ita & ipſi pro peccatis abiiciuntur ab Eccleſia. Poſt hæc iubeat miniſtris, vt eos extra ianuas Eccleſiæ expellant: Clerus verò proſequatur eos cum reſponſorio; In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, &c. vt videtes ſanctam Eccleſiam pro facinoribus ſuis tremefactam, atque commotam, non par ui pendant pænitentiam. In ſacra autem Domini Cœna rurſus ab eorum Decanis, & Presbyteris Eccleſiæ limitibus repræſententur.* Et hæc Synodus Agathenſis.

Ritus in ſolemni pœnitentia.

B

Et in hoc aduertendum, quod prædicti pœnitentes eiecti ab Eccleſia locabantur proximi portæ, vbi dicebatur *Locus Fletus*; & inde non egrediebantur, niſi ad audiendam prædicationem vna cum Cathechumenis; etiam prope eandem portam: & hoc ſeruabatur vſque ad diem Cœnæ Domini, quando ipſi abſoluebantur, & Eccleſiæ publicè, & coram populo reconciliabantur. Cum igitur ab Eccleſia iuſtiſſimis de cauſis abolita fuerit prædicta publica pœnitentia, potiſſimum quod quædam imprudens mulier, inconſulto Presbytero ad id munus conſtituto, publicè in Eccleſia hoc ipſo prætextu propalauit occulta quædam, & libidinoſæ incontinentiæ peccata maximo totius populi ſcandalo, vt ex Nectario, Ioanne Chryſoſtomo, & Leone Papa vidimus ſupra in cap. 24. de Pœnitētiæ ſacramento: Quis igitur malè actum præſumere audebit hunc antiquum Eccleſiæ ritum (quem in præſens nos fideles adhuc ſeruamus) recipiendi cineres in principio Quadrageſimalis ieiunij per manus Sacerdotis? cum hæc ſit nota, & ſignum exterius interni mœroris, & doloris Deum offendiſſe, eiuſdemque vnigenito Filio mortem præbuiſſe; cuius tunc Paſſio nobis repræſentatur, vna cum immenſo humanæ Redemptionis beneficio.

C

Præterea, quoniam maxima pars hominum neque ſponte meminit qualem ornatum capitis, id eſt cordis ſui, Deum offendendo perdiderit, neque facile poſſunt corda lapidea ſcindi, niſi extrinſecus adhibitis adiuuemur inſtrumentis; Igitur vt noſtra nobis calamitas ad memoriam reuocetur, & meminerimus, quia puluis ſumus: idcirco cinere capita noſtra aſpergimus: Hoc habitu confitentes, quia non Dij, neque de Cælo ſumus, ſed homines de terra principium habuimus: & quia per peccatum gloria noſtra ſpoliati, & inter hoſtes nudi conſtituti, ornatu gratiæ Dei indigemus. Rupert Abb. de diuin. offic. lib.4. cap.10.

D

A

De Prisco, & vario Ritu obseruatæ Quadragesimæ apud Christianos. Cap. LXII.

Obseruatio ab imitatione & lege Christi.

IESVS CHRISTVS per totos 40. dies, & 40. noctes cum ieiunasset, vt est ab Euangelistis proditum, Matth.4. Marc.1. Luc.4. Fideles omnes ad eius imitationem, quantum natura nostra patitur, prouocauit Apost. ad Ephes. cap.5. *Estote imitatores Dei, sicut filij carissimi.* & 1. Corinth.11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*: propterea & nos per totos quadraginta dies piscibus, vt potè cibis parcioribus, minusque succulentis, vt contenti simus semel vnoquoque die vescimur; ratio ipsa, & vsus facilè conuincit; peculiari siquidem iure ieiunium Christi nobis Quadragesimam imitationis gratia peperisse, volunt Patres, vt refert Ambros. epist.82. ad Ecclesiam Vercellen. *Et quia isti ieiunandum negant, qua causa Christus ieiunauerit, adstruant, nisi vt nobis exemplo esset eius ieiunium?* Et idē serm.25. *Christus, qui peccatum non habebat, Quadragesimam ieiunauit: tu non vis Quadragesimam ieiunare, qui peccas? ille inquam peccatum non habebat, sed pro nostris ieiunauit peccatis.* Et idem in fin. serm.23. *Christus Dominus hunc numerum ieiunij Quadragesimæ consecrauit, ostendens nobis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere*: Et D. Bernardus serm.3. de quadrag. *Denique tanto deuotiùs imitandum nobis est Christi ieiunantis exemplum, quanto certius est, propter nos eum ieiunasse, non propter seipsum.* Et hoc quadragesimæ ieiunium esse ex institutione Euangelica, & traditione Apostolica, tradit Baron. in ann.57. vbi Spond. n.57. Quamuis Thelesphorus Papa decreuerit de numero dierum, siue hebdomadarum, Baron. in ann, 136. vbi Spondanus num.1. B

Etenim de eadem quadragesima legem sanciuisse Apostolos, Patres testantur, D. Ambros. serm.27. *Istud autem præceptum Christi est primum, vt his quadraginta diebus ieiuniis, orationibus, vigiliis, opera commodemus*: Et idem serm. 34. sic quadragesimæ ieiunium à cæteris secernit, vt ista voluntaria sint, illud necessarium: ista de arbitrio veniant, illud de lege; ad ista inuitamur, ad illud compellimur. & sermone 36. Hunc quadragenarium ieiuniorum numerum non esse ab hominibus constitutum, sed diuinitus consecratum, nec terrena cogitatione inuentum, sed cœlesti maiestate præceptum, asserit: & hanc obseruantiam nobis indixisse Dominum. Sanctus Leo serm.4. de quadragesima. *Diuinam institutionem*, dixit Petrus venerabilis epistola 17. lib.6. inquiés: *Quæ enim eis mercedis spes superesse potest, qui non sponte, sed inuiti, non voluntarii, sed coacti sanctis illis diebus a carnibus abstinere videntur?* Qua in re vim legis expressisse videtur. D. Basilius orat. in 40. Martyres sic in tormentis orantes. *Pretiosum est tempus, quod quadraginta dierū ieiunio ornasti, per quod Diuina lex in orbem transiuit.* C

De varietate Quadragesimæ.

Prioribus Ecclesiæ sæculis propter magnam rerum Christianarum perturbationem sæuientibus Ethnicis Imperatoribus; an postea ob sensim tepescentem pristinum illum Christianæ pietatis ardorem, inter omnes de quadragesimalis ieiunii modo, & ratione non constitisse, nec parem fuisse obseruationem, certum est. Sozomenus post alios de hac quæstione lib.7. cap. 19. sic ait. *Iam illam, quæ hinc processit, quæque appellatur Quadragesima, in qua populus ieiunat: alij in sex dierum septimanas computant, vt Illyrici, qui ad Occidentem siti sunt, nec non & vniuersa Libya, & Aegyptus cum Palæstinis: alii in septē, vt Constantinopolitani, & nationes circumstantes vsque ad Phœnices: alii sparsim tres intra sex, aut septem istas ieiunant: alii tres Pascha immediatè præcedentes continuant: allii duas, vt Montani sectatores* D

Hæc tanta diuersitas non facilè tolli potest: etenim in Ecclesia Catholica omnibus sæculis tum apud Græcos, tum apud Latinos, ieiunium Paschale fuit

d ierum

A dierum quadraginta, aut ferè trigintasex: id verò perspicuum est: Primò, quoniã Concilia, & Patres vtuntur nomine Quadragesimæ, quod nisi de numero quadragenario, aut prope. Secundo, ieiunium quadragesimæ ad exemplum Christi, Mosis, & Eliæ, introductum volunt Basilius dicta orat. in 40. Martyres, & alij: quoniã prædicti quadraginta diebus ieiunarunt. Tertio, Ambros. serm. 23. Gregor. homil. 16. dicut quadragesimam continere quadraginta duos dies, & detractis Dominicis, in quibus nõ ieiunatur, remanẽt dies ieiunij triginta sex. Quartò, Sãctus Augustinus epistola 119. cap. 17. Sanct. Leo sermone 4. de quadrag. tradunt ieiunium, quod ante Pascha celebratur, esse quadraginta dierum. Verũ quia aliquando apud diuersas Nationes magna fuit variatio dierum quadragesimæ, vt referunt Irenæus, Basilius, Ambrosius, Cassianus, Socrates, & alij: satis ad hoc latè responderunt Card. Belarminus tomo 4. lib. 2. cap. 15. & Ioan. Filesacus de quadragesima cap. 2. & 3.

Nos autem, vt ritus priscarum Ecclesiarum in obseruanda quadragesima inuestigemus; ab Ecclesia Romana ducendum exordium totius orbis Christiani
B parente, quam vt Diuus Cyprianus Aphricæ Primas nominat, *Radicem, & Matricem Ecclesiæ Catholicæ*. Quadraginta dierum ieiunium perpetuo in Ecclesia Romana, & per eam in reliquis totius Occidentis Ecclesijs obseruatum esse, certum est: Ac quanquam aliqui peculiari quadam deuotione à Septuagesima, Sexagesima, vel Quinquagesima inchoauerint; nihilominus quadraginta dies sibi tantum ieiunandos, nos docet Carolus Magnus in sua epistola ad Alcuinum Præceptorem, vbi de tota re sic differit: vt qui à Septuagesima ad diem Paschæ nouem hebdomadas ieiunent, ex singulis si Dominicam, feriam quintam, & Sabbatum subtraxeris, iisque addas sacrum diem Paschæ, triginta sex in abstinentia dies remanent. Ita qui à Sexagesima octo hebdomadibus ad Pascha ieiunium deducunt, si ex vnaquaque illarum Dominicam, & quintam feriã subduxeris, quadraginta tantum dies ieiunasse videantur. Qui vero à Quinquagesima septem hebdomadas ieiunando numerant, suum hoc pacto quadragenarium numerum demonstrant, quod ex ijs octo sublatis Dominicis, quadraginta duo dies super-
C sunt; quinta videlicet feria, & Sabbatum maioris hebdomadæ apud quosdam in refectione habetur. Et hoc sapientissimus Carolus Imperator.

Obseruandum in hoc vario inchoatæ Quadragesimæ ritu duo proposita fuisse: vnum, quadraginta dies, quibus Redemptor noster Christus ieiunauit, nos abstinendo, quam fieri potest imitari: Alterum, Decimas dierum hac corporali abstinentia omnipotenti Deo dare: quam posteriorem rationem proferunt Concilium Toletanum octauum cap. 9. & Isidor. lib. 1. de Eccles. offi. cap. 36. Et quãuis quadraginta dierum minimè absolutus numerus videbitur, quæ tamen Quadragesimæ nomen, & Christi imitatio proposita præseferunt; sed triginta tantum & sex dies numerabantur.

Hunc scrupulum eximit D. Gregor. Magn. homil. 16. in Euangel. his verbis. *Si per trecentos sexaginta quinque dies annus ducitur, & nos per triginta sex dies affligimur; quasi anni decimas Deo damus: & vt sacer numerus 40. dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum 40. dierum tolluntur, id est, quarta feria, quæ caput ieiunii subno-*
D *tatur, & quinta feria sequens, & sexta, & Sabbatum:* Sicuti etiam triginta sex dierum, quibus anni decimæ designantur, ieiunium Quadragesimæ nomen habeat, exponit Alcuinus de Diuin. offic. cap. 8. dum nominis Septuagesimæ rationem assignat, ijs verbis. *Consuetudo est diuinarum scripturarum, vt omnis numerus, ex quo quamlibet decadem transierit, vt tertius monadus incurrat, non deputetur idem numerus præcedenti decadi, sed ei, ad quem tendit.* Eo pacto statuendum est, vt cum triginta sex dies trigesimam excedant, ad Quadragesimam idcirco pertinere dicantur, & eo nomine debeant censeri.

Verum de quatuor illis diebus ex Quinquagesimæ hebdomada ad Quadragesimam additis, qui quadragenarium numerum absoluant, Concilium Agathense in Gallia Narbonensi sub Rege Clodoueo circa annum Christi 506. cap. 9.

præcipit, Pœnitentes impositis cinere, & cilicio eorum capitibus, ab Episcopo extra Ecclesiam eijci in capite Quadragesimæ: quod non aliud esse videtur, quàm ipsa quarta feria, quam *In capite ieiunii* vocamus. Ita Amalarius Fortunatus de Eccles.offic.lib.1.cap.7. commemorat in ipsa quarta feria cantores in Ecclesia cantare solitos: *Immutemus habitum cinere, & cilicio; ieiunemus, & ploremus ante Dominum, &c.* Et quanquam non ignorem, Dominicam primam Quadragesimæ vocari Caput Quadragesimæ; tamen hoc ad rationem numeri non ieiunij spectare perspicuum est. Præterea illa Vestium mutatio in ijs, qui pœnitentiam publicam, vel solemnem agebant, cum hæc luctum, mœroremque indicarent, ad Dominicam, qui semper à Patribus habitus est dies lætitiæ, & quo nullæ vnquam indicerentur pœnitentiæ, nulla planè ratione referri potest: Et hic vt integer, & absolutus Quadragesimæ dierum ieiunijs consecratorum numerus habeatur, voluit etiam Micrologus de Ecclesiasticis obseruat.cap.49. tit. de capite ieiunij. A

De Cibis. In Ecclesia Romana, cæterisque totius Occidentis Ecclesijs, Christianos omnes semper à carnibus abstinuisse in Quadragesima, nulli ignotum est. Telesphorus Rom. Pont. distinct. 4. cap. statuimus, Clericorum vitam à laicorum conuersatione discretam esse debere statuēs, in ieiunio idipsum apparere voluit, vt illi scilicet septem hebdomadas à carne, & delicijs ieiunarent; non quod, & laici ab ipsis rebus non debeant abstinere, sed quod omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat, à Quinquagesima propositum ieiunandi suscipere debeant. Exponit D.Greg. ad Augustinum Anglorum Episcopum dist. 4. cap. Denique sacerdotes: Christianos veteres seuerioris in ieiunando disciplinæ adeo obseruantes extitisse, vt non modò à carnibus sese continerent; verum etiam ne pisces quidem attingerent: Vinum quoque ita biberent, vt ebrietatem omnem euitarent: refert etiam Euseb. hist. eccles. lib.5. cap.6. Prudentius etiam, quibus cibis vescerentur in Quadragesima Christiani, hymno 3. B

Nos oleris coma, nos siliqua,
Fœta legumine multimodo
Pauerit innocuis epulis.

Atque adeo ab ijs abstinnerunt, quæ sementinam carnis trahūt originem, à lacte, caseo, & ouis: Ac esus quidem piscium ita Christiano permittitur, vt hoc ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium, testis est D. Gregor. in dicto cap. Denique: & Concilium Toletanum 8.cap.9. eos indicat alienos à communione sacra diei Resurrectionis Dominicæ, qui diebus Quadragesimæ esum carnium præsumpserint attentare: Ac etiam in Gallia Maximus Taurinensis homil. tertia de institut. quadrages. idem asserit. Quin, & Burchard. lib.19. cap.5. ait: *Comedisti carnes in Quadragesima? si fecisti, in ipsius anni circulo ab omni esu carnium abstineas.* C

Græci, ex antiqua eorum traditione, ad ieiunium diei Sabbati in quadragesima non tenentur, excepto vno Sabbato sancto; sed duntaxat ad abstinentiam: Nihilominus ex Bulla Innocentij IV. anno vndecimo Pontificatus sui, super ritibus Græcorum num.15. quamuis pro libito seruent morem suum; salubrius tamen, & honestius agerent, si sic toto illo tempore abstinerent; vt ex Annalibus ecclesiast. auctore Raynaldo tom.13. anno 1254. num.8. D

Hora comestionis. Priscis sæculis non nisi ad vesperam ieiunium solui consueuisse in Latinis Ecclesijs, D. Aug. lib. de morib. Eccles. Cathol. ac etiam Prudentius, hym.3. sic ait.

Te quoque luce sub occidua
Sumere rùm monet hora cibum,
Nostra, Deus, canet harmonia.

Et Sanctus Paulinus cecinit in natali septimo D.Felicis.

Nostis eum morem, vt ieiunare solemus
Ante diem, & sero libatis vespere sacris,
Quisque suas remeare domos: tunc ergo solutis
Cœtibus à templo Domini, postquam data fessis

Cor-

A *Corporibus requies, sumpta dape cœpimus hymnis*
Exultare Deo, & psalmis producere noctem.

Concilium Cabilonense, quod ab Iuone, & Gratiano proferturin cap. solet. de consecrat. dist. prima: Non nisi ad vesperam ieiunium solui posse; additque circumstantiam, *Auditis Missarum solemnibus, & vespertinis officiis.* Et Microlog. de Eccles. obseru. cap. 49. *Est Ecclesiastica consuetudo, vt ad Nonam reficiamur, cū ad Sextam Missam celebramus: ad Vesperam autem, cum ad Nonam sacrificamus. Vt ergo, & in iis diebus vsque ad Vesperam ieiunemus.* Et in Ord. Rom. in cap. de vigil. Natiu. Domini habetur. *Hora Nona canunt Missam ad S. Mariam; qua expleta canunt vesperalem synaxim, dehinc vadunt ad cibum.*

Postmodum cùm pristinus ille ieiunandi ardor refrigesceret, horam nostri anticiparunt, quam suo tempore nonam fuisse scribit D. Thomas 2.2. quæst. 147. art. 7. & Panorm. in Rub. de obseru. Ieiunij. Constat etiam Ieiunia, præter quadragesimale, non nisi hora nona solui posse, ex Conc. Bracharen. 1. cap. 16. Magunt. primo cap. 34.

B Varijs locis in ieiunijs pœnitentiæ causa indictis, modò vesperā, modò horam nonā, cibo sumendo assignat Burchard. lib. 6. c. 17. & 19. Iuò. part. 10. & 15. Nūc verò meridie m, siue Sextam horam, quam tamen Nonæ principium nonnulli vocant. Syluester in verb. ieiunium. num. 12. Nec ante nonam, id est, Nonæ officiū; solui ieiunium; licet Sexta, id est meridies numeretur. D. Antoninus par. 2. tit. 6. c. 2. §. vltimo; & quod in quadragesima affirment multi nōn esse cibum capiendū, nisi post horam nonam expletam, & recitatum officium vespertinum: attamen etiam post horam nonam, vespertinum tempus incipere dici potest, de qua re Riccard. Media uillanus in 4. senten. dist. 15. q. 3. art. vlt.

D. Ambrosius in Quadragesima minimè prandendum esse ait serm. 34. & grauiter eos reprehendit, qui iam prāsi ad Ecclesiam veniebant: & Burchard. lib. 19. cap. 5. *Fecisti quod quidam facere solent, post prandium vadunt ad Missam, & ipsi saturi, & vinolēti a Sacerdote pro populo offerente, signum pacis accipere præsumunt, si fecisti, tres dies in pane & aqua pœniteas.* & D. Augustinus serm. 62. de tempor. ait: *Exceptis diebus Dominicis, nullus prandere præsumat, nisi ille, quem ieiunare infirmitas non permittit.* *Vnica comestio.*

C Sed quoniam imbecillitate factum est, vt ad meridiem soluamus ieiunium: modò ad cuiusque regionis consuetudinem recurrendum est. D. Hieron. epistola 28. ad Lucinum, vbi de modo ieiunandi agens ait: *Vnaquæque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.* Sicuti etiam Ambrosius epist. 112. ad Monicam pijssimam fœminam, respondit ieiunium obseruandū secundùm consuetudinem Ecclesiarum, vbi esse contingeret; refert etiam Baron. in ann. 384. vbi Spondanus num. 6. Præterea, Ecclesia non vetat simpliciter id, quod non sumitur præcipuè ad nutritionem, sicuti electuaria, & confectiones aromaticæ, quæ licet nutriant aliquantum, tamen præcipuè sumuntur, vt concoctionem iuuent. D. Thomas 2.2. q. 147. art. 6.

Collationis vox comestiunculæ serotinæ accommodata, à Monachis vocabulum desumptum potest videri. D. Bened. in Reg. cap 42. ait. *Si ieiunii dies fuerint, dicta Vespera paruo interuallo mox accedunt fratres ad collationem, omnibus in vnū occurrentibus per hanc moram lectionis; qua nimirum absoluta, Completorium recitetur.* Et idem ex Concilio Cabilonensi apud Iuonem par. 7. cap. 95. Ac fortassis post lectas istas collationes, & vitas Patrum, modico cibo & potu vnusquisque imbecillitati prospiciebat. & in Concilio Nannetensi cap. 13. Quando Presbyteri simul conueniunt, post peractum diuinum mysterium, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem: vt habetur cap. quando dist. 44. & in Concilio Laodiceno, cap. 55. habetur. *Quòd non oportet sacratos, & Clericos ex collatione conuiuia peragere, sed neque laicos.* *Collationis vox.*

D

Hac die Capitum cinere aspergendorum morem à ritu veteri pœnitentium, quibus ipso die, & hoc ieiunij introitu, satisfactiones pro admissis flagitijs iniungebantur, manasse deprehenditur, vt in can. 9. Concilij Agathensis, de quo Gratianus *Feria quarta ci. nerum.*

tianus dist. 50. cap. in capite, (vt nos etiam diximus supra in præcedenti capitulo) Neque hac die tantum deprauati homines ad bonam frugem vocabantur, verùm & fideles, quorum à vitijs omnibus, non planè synceras mentes esse constat: vnde Alcuinus de diuin. offic. cap. 13. *In primis præmonere debent sacerdotes omnes Christianos ex sanctis scripturarum testimonijs, quatenus in capite ieiunii ad veram confessionem, veramque pœnitentiam festinantius accedant.* Porrò fideles omnes hoc Quadragesimæ initio pœnitentiam accipere solitos, Concilium Toletanû 4. cap. 10. ijs verbis: *Tunc enim opus est fletibus, & ieiunio insistere, corpus cilicio, & cinere induere, animum mœroribus deiicere, gaudium in tristitiam vertere, quousque veniat tempus Resurrectionis Christi:* & Quadragesima durante, tanquam in publico luctu, interdicebantur sponsalia, & quælibet etiam natalitia Martyrum celebrare, Concil. Laodicense canon. 51. & seq. vt in decret. 33. quæst 4. can. non oportet. A

Sabbatum Palmarum. Sabbatum, quod antecedit Dominicam Palmarum, inquit Alcuinus de diuin. offic. cap. 14. In Sacramentario D. Gregorij hunc titulum præsefert: *Sabbatum vacat: Dominus Papa eleemosynam dat.* Rationem idem assignat; cùm recitetur euangelium hac die Mariæ, quæ accepit libram vnguenti, & vnxit pedes Iesu. *Vnde Apostolicus Vir,* inquit Alcuinus, *in memoriam deuotissimæ mulieris, membris Christi hodie facit, quod ipsa fecit Capiti; & ideo à statione publica vacat, non tamen à celebratione Missæ.* Rescripsit hæc omnia Amalar. lib. 1. de eccles. offic. cap. 9. & Rupert. Abb. de diuin. offic. lib. 5. cap. 6. B

De Dominicis Quadragesimæ. Maximè obseruandum discrimen Latinorum, & Græcorum, quo Latini Dominicis diebus non tantum, sed etiam reliquis ferijs, quibus ieiunatur, sacrum Missæ sacrificium peragunt: Græci solis Dominicis, & Sabbatis, quibus minimè ieiunant, Liturgiam celebrant; alijs diebus ieiuniorum nunquam consacrant; sed præsanctificatis, seu antea consecratis vtuntur, & Præsanctificatorum Sacrificium vocant. Extat decretum apud Græcos Concilio Laodiceno cap. 49. alias 51. quo cauetur; *Ne panem quis in Quadragesima offerat ad sacrificandum, nisi Sabbato, & Dominica;* vt apud Gratianum 33. quæst. 4. cap. non licet: idem refertur in Synodo Trullensi can. 52. & rem perspicuam faciet Balsamonis interpretatio, ibi: *Statutum est, vt ieiuniorum dies luctus, & compunctionis dies sint ad sua vniuscuiusque expianda peccata; Deo autem sacrificium offerre, est festum celebrare: Festus autem dies nihil est aliud, quam gaudium. Quomodo ergo potest quis simul, & mœrere, & lætitia diffundi? & ideo statuerunt Patres, non fieri sacrificium tota quadragesima, præterquam Sabbato, & die Dominico, & die Annunciationis: In his enim festum agere, non deflere, non ieiunare, vel genu flectere iussi sumus. Præsanctificatorum autem ministerium, incruentum sacrificium non dicimus, sed oblationem prius oblati, & perfecti sacrificii, sacrique mysterii.* Patres festum Annunciationis in decimum septimum Decembris reijciendum statuerût; meminit Micrologus cap. 48. & Rodulphus Tungrensis de ecclesiast. obseru. propos. 16. C

Dominica Palmarum. Alcuinus lib. de diuin. offic. cap. 15. hæc omnia nomina primus colligit. Prima denominatio est: *Dominica Palmarum, seu in Palmis: Dominica in Ramis oliuarum: Dies Palmarum: Festum Euangelismi Ramorum: Dominicum gestationis Ramorum, seu Palmarum.* Ista etiam Dominica; *Pascha Petentium, siue Competentium* nuncupatur, quia hac die, teste Alcuino, Symbolum Competentibus tradebatur, propter vicinam Dominicæ Paschæ solemnitatem. Hæc sumpsit Alcuinus ex Isidoro lib. 6. Origin. qui addit hæc propterea fieri, vt ipsi Competentes, qui iam ad Dei gratiam percipiendam festinarent, fidem quam confiterentur agnoscerent: sunt autem Competentes Catechumeni secundi gradus, vt memorat Isidor. lib. 2. de eccles. offic. c. 21. sic dicti, quod Gratiam Christi peterent; D. Augustin. lib. de fid. & oper. in sermone ad Competentes: Qui baptismum peterent, & ad illud percipiendum sua nomina iam darent: quod non quibusuis catechumenis licebat. *Dominica capita lauantium, seu Capitilauiû,* vt habet Isidor. lib. 6. Origin. Festus hic dies vocitatur, quia tunc moris est lauandi capita infantium, qui vngendi sunt Sabbato sancto: Addit Alcuinus, ne obseruatione Quadragesimæ D

for-

A sordidati ad vnctionem accederent. Dicitur etiam: *Dominica Osanna*, propter lætam illam acclamationem, quæ in Euangelio huius diei memoratur. *Dominica indulgentiæ* nominatur a Diuo Hieron. in Lectionario, & in ordine Romano, & id attributum videtur, quod Reis, & Nocentibus tunc venia daretur, & carcere liberarentur: sic etiam Diuus Ambrosius epistola 33. ad Marcellinam sororem: *Sanctis diebus hebdomadis vltimæ, quibus soluebant debitorum, Lazari vincula, stridunt catenæ.* Huiusmodi Reorum dimissionis, & liberationis vestigium etiam nūc aliquibus in locis superest (vt ego vidi Lutetiæ Parisiorum.) Episcopus vna cum Clero, & solemni Processione Reum vnum carcere soluit; & forsan ex ritu Iudaico, quanquam feliciori significatione, liberationis scilicet spiritualis nostræ a Christo; Iudæi veteri instituto solebant in memoriam liberationis suæ ex seruitute Aegyptiaca vnum ex ijs, qui vincti detinebantur in carcere, liberare ad diem Paschæ, vt Beda, & Liranus in c.27. Matth. ibi, *Per diem autem solemnem, &c.* Haym. ibidem Glosa ordin. in cap. 18. Io. Iudæi quanquam in Romanorū potestatem venissent, nihilominus hac die sibi seruari consuetudinem impetrarunt, vt colligere licet ex Matth. Luc. & Ioan.

B Græci *Hebdomadam magnam*, quæ sit Quadragesimæ postrema, vocant, ex Chrysost. hom. 30. in Gen. quæ appellatio Latinis est familiaris: quam denominationem sic exponit Alcuinus de diuin. offic. cap. 15. quia in ea maxima est adhibenda parsimonia; siue, quòd maius officium recolitur in ea. Theoph. Alexand. ep. 2. est hebdomada Dominicæ Passionis; in Concilio Laodiceno cap. 45. Græci nominant singulariter *Hebdomadam* sine aliquo adiuncto, Gratian. de consecrat. dist 4. cap. Baptizandos.

De Hebdomada maiore, & feria 5. in Cœna Domini.

Feria quinta huius hebdomadæ, etiam nunc Summus Pontifex, & Episcopi, absoluendi, & reconciliandi populi Christiani ceremoniam obseruant: quæ res à prisco pœnitentium hoc die reconciliandorum ritu traxit originem: cuius veteris instituti meminit Innocentius Primus Rom. Pontif. epist. ad Decennium Episcopum Eugubinum cap. 7. ijs verbis. *De pœnitentibus autem, qui siue ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus pœnitentiam gerunt; si nulla interuenit ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat.*

C citat Burchard. lib 18. cap. 18. B. Eligius Episcopus Bouiodunensis homil. 4. in Cœna Domini, dum exponit ceremoniam illam ablutionis pedum, quæ fit ipsa quinta feria; mystico, & sacratiori sensu ad reconciliationem pœnitentium, quę tunc fieri consueuerat, reponit: & Albinus cap. 17. *Lauatio pedum fratrum, signū est remissionis peccatorum*; & in Synodo Cabilonensi 2. sub Carolo Magno cap. 47. habetur ijs verbis: *Cùm pœnitentes eadem die Cœnæ Domini ad percipienda corporis, & sanguinis Dominici sacramenta, se reconciliant.* Huius autem reconciliationis forma satis dilucidè, licet non integrè, descripta est lib. 7. capitulorum c. 147. *Omnes publicè pœnitentes quinta feria ante Pascha, quæ est Cœna Domini, ad Ciuitatem in cinere, & cilicio in præsentia Episcopi prostrato vultu conueniant, & ibi ab Episcopo canonicè, & ordinabiliter, sicut in Sacramentario, & in Romano ordine continetur, reconcilientur, atque diiudicentur, consolenturque, & prædicentur, quid deinceps agere, quidue vitare debeant; instruantur, atque insuper diuinis precibus per manus impositionem ab Episcopo sanentur.*

D Quod autem hac die competenter pœnitentes Ecclesiæ restituantur: & quare? Vide Rupertum Abbatem de diuin. offic. lib. 5. cap. 19. Feria Quinta in Cœna Domini, quoniam partim lætarum, partim tristium variatur commemoratione rerum, & secundum vtriusque habitus, lætitiæ scilicet, & tristitiæ distantiam, regularium quoque officiorum, & Missæ diuersas & penè contrarias continet qualitates. Hoc procedit, cum dicta Feria quinta, qua sumus regenerati, sacramenta vnius eiusdemq. salutis partim nos deprimunt in tristitiam, partim leuant in gaudium: vt pro vna salute edita valde diuerso cultu, vel habitu celebrentur mysteria. Rupert. Abbas de diuin. off. lib. 5. cap. 14. Solemnis fit Missa eiusdem diei, quia tūc primū officio sui sacerdotij functus est Christus, finem imponens Sacerdotio veteri: & post esum Agni typici se ipsum, qui est verus Agnus, Deo Patri

ſuis offerens manibus: vt inquit Apoſt.Hebr.9. *Non per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.* Ideo quiſque Pontifex quicquid ſui eſt officij debet hac die de integro perficere; itaque pœnitentes Eccleſiæ reſtituit, oleum benedicit, Chriſma cõficit, quo ſignati teſtimonium accipientes Spiritus ſancti, dicimus Deo: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Rupert.Abb. d.lib.5. cap.15. Et quare hac ipſa die Chriſma conſecretur? Vide Rupert. Abb. d.lib.5. cap.17. Similiter qualiter hodie fiat Lotio pedum, & maximè à Prælatis? idem Ruper. d.lib.5. cap.20. & ſeq. Nudantur etiam tunc altaria; quia Chriſtus veſtimentis fuit eo tempore ſpoliatus. Durantes de Ritibus eccleſ. lib.1. cap.15. num.9. A

Fuit in Aphrica priſcus mos, licet antiquatus, celebrandæ ſacræ Liturgiæ poſt Cœnam ipſa feria quinta, vt in Concilio Carthaginenſi tertio cap.29. ibi. *Vt ſacramenta altaris nonniſi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuerſario, quo Cœna Domini celebratur.* Vt nos etiam diximus ſupra in cap.9. de antiq. Miſſæ ritibus.

De Paraſceue, & Sabbato Reſurrectionis.

De die Paraſceue quæritur, quare Miſſarum ſolemnijs vacet, cùm Paſſio Dominica, quæ hac die celebrata eſt, ſacrificij principium, noſtræq. ſalutis ſumma ſit? Si enim Martyris cuiuslibet annua dies, qua per paſſionem mortis ad immortalitatis gloriam tranſmigrauit, feſtiuis honoratur gaudijs; quia vt in Pſal. 115. *Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius*: Cur dies hæc ſolemnium gaudiorum orbata eſt inſtrumentis? qua Redemptor noſter paradiſum aperuit; vt etiam dixit Latroni. Præterea Apoſtol. Galat.6. inquit: *Gloriari oportet in Cruce Domini noſtri IESV Chriſti*, & in gratia tanti precij pro noſtra redemptione gaudijs exultare. Sed reſpondetur, quod aliqua ſint, quæ gloriam hanc, & exultationem noſtram nimium obnubilent: nempè, quòd charitas Sanctiſſimæ Trinitatis Deum, & hominem morti nihil debentem, morti addixit, vt inquit Apoſt. *Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*: vt merito condolere debeamus, quòd tanto Domino tormentorum, & mortis cauſa fuimus: ſiquidem non gaudere, ingratitudinis: non dolere, crudelitatis eſt. Ac etiam hac die gaudere Iudæis relinquimus, & nos contriſtamur. Ruper. Abb. de diuin. offi. lib.6. cap.2. B C

Vtriuſque diei Paraſceues, & Sabbati rigidum ieiunium ſic præſcripſerunt Apoſtolicæ conſtitutiones lib.5. apud Anaſtaſium Nicenum, & in vulgaribus conſtitutionibus lib.5. cap.17. & 18. his verbis. *Reliquis diebus ante ſextam feriã edite hora nona, aut veſpere, aut pro ratione virium, vt quis poteſt; Sabbato autem vſque ad galli cantum ieiunium producite.* Veteres Chriſtiani tantam in his diebus adhibuerunt abſtinentiam, vt hoc prolixiori ieiunio, & aliquid ſpecialius agerent, & dolorem, qui in cordibus diſcipulorum Chriſti fuerat illo die, plenius indicarent. D. Auguſtinus epiſtola 86. ad Caſulanum: *Equidem licet Græci, & omnes Orientales Sabbatis nunquam ieiunarent; vnum tamen Sabbatum magnum Paſchatis ſemper exceperunt.* Diuus Ignatius ad finem epiſt. ad Philippenſes, & habetur in can.9. Concilij Trullani, vbi Balſamon inquit: *Magni Sabbati ieiuniũ aliis Chriſti paſſionis, ſeu hebdomadæ ſanctæ diebus longe præſtãtius eſt, propter Chriſti ſepulturam; & propterea religioſiores toto Sabbato vſque ad horam ſextam noctis in eccleſiis adſident, & illa hora ſexta diuinis ſacramentis communicantes panem, & aquam guſtant, fortaſſe autem, & modicum vini.* D

Triũ noctiũ Vigiliæ, quæ in Hebdomada maiore inuſitato ordine decantantur, & in tenebris cõſummantur: denotant exequias triduanæ mortis Domini. Rupert. Abb. de diuin. offi. lib.5. cap.24. Candelæ ibidem extinguuntur, quoniam mortuo Domino tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram: ac etiam ſignificant excæcationem Iudæorum, qui Chriſtum occiderunt. Rupert. Abb. vbi ſupra cap.26. Rectè hac nocte Sabbati celebratur Baptiſmi ſacramentum, quo conſtanter aduerſus victi diaboli poteſtatem eunt Sacerdotes noſtri, tanquam legati victorioſi Regis Chriſti, tituloſq; victoriæ proferentes, victi abrenunciationem, victoriſq; ab hominibus exigunt profeſſionem; vt per baptiſmum cum

Chriſto

A Christo iniustæ morti addicto morientes vltra mori non debeamus; quoniam nos duplā, scilicet animæ & corporis, mortem debētes, baptismi subimus remedium. Nunc ergo spiritus præsentem accepimus in baptismo iustificationem, futuræ vero immutationis spem: nam vita & iustificatio spiritus, quo in baptismo reuiuiscimus, causa efficiens erit in Resurrectione vt immutemur, id est, impassibiles simus. Rupert. Abb. de diuin. offic. lib.6.cap.33.& seq.

Paschale festum apud Græcos dicitur, quodlibet festum in honorem Saluatoris institutum. Pascha etiam vocatur ipsa Quadragesima. Timotheus Patriarcha Alexandrin. interrog.8. quod hæc digna sit ad Paschæ festiuitatē præparatio, vt eleganter D. Chrysost. homil. de ieiunio primæ Paschæ. *De die Paschæ.*

Paschæ diem vocant Apostoli *Primam Dominicam; Primum Pascha*, ad discrimen cæterarum festiuitatum, quibus Paschæ nomem Græci attribuebant. Dicitur Pascha *Dies Regalis*, ex D. Ignatio: *Omnium dierum supremum: Magna Dominica: Magnum Paschatis Dominicum.* Vt latè Filesacus de Quadragesima, cap. 16.

B Solemnis Paschæ festiuitas, quo die celebranda esset in Occidentis partibus, ab Ecclesia Romana discebatur, quæ in Arelatensi Concilio primo capit. 1. *De obseruatione Paschæ Domini, vt vno die & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas.* Forte de tollenda illa celebrandi Paschatis varietate hic agebatur, quæ satis pertinaciter apud Orientis, & Occidentis populos retinebatur; vnde tempestate contentionis serenitas charitatis obnubilabatur, quæ tandem Conc. Niceno primo sublata est. vt etiā supra dixi.

Die verò Epiphaniorum denunciabatur festiuitas Paschæ, quæ esset proxima; ita Cassianus in Collationibus, & in Gallijs Concilium Aurelianense 4. cap. 1. sic meminit: *Paschæ festiuitas annis singulis ab Episcopo Epiphaniorum die in Ecclesia denuncietur*; Vt etiam in Concilio Toletan.4.cap.4.

Sanctum Pascha cum tota hebdomada feriandum indicit Concilium Lugdunense cap.4. vt refertur de Consecrat. distinct.3.cap. pronunciandum: At verò hebdomadæ Paschæ dies priores maiori in veneratione habitos, quam sequentes, habetur in Concilio Maguntin.36.

C Ecclesia olim annum incœpit à die Paschæ. Cuiacius titulo de ferijs ad cap.1. & 2. decret. Scaliger lib. de emendat. tempor. cap. de diebus. Etenim duplicem fuisse annum; vnum, naturalem à Kalendis Ianuarij; alterum, Ecclesiasticum a die solemni Paschæ: Non aliter quàm apud Hebræos, quibus annus erat Ecclesiasticus, idemque Ciuilis, qui mense Martij inchoabatur, quo Pascha celebrabatur, Exod.cap.12. Alter annus Naturalis, cuius exordium a mense Septembris ducitur, Ezechiel cap.40.

De Vigilijs, & alijs Ecclesiæ Ieiunijs: Ac etiam De operibus supererogationis. Cap. LXIII.

D

Laudantur & commendantur a priscis Patribus Ieiunium & Abstinentia, ex quibus inter cætera præconia illud maximè effert S. Chrysostom. homil. in Genes. *Abstinentium & ieiunātium animas, quasi pennas producere, vt in sublimè ferantur, summa contemplari queant.*

Tanta que religione prisci Christiani ieiunia sectati sunt, vt de illis referat Tertull. *Nos ieiuniis aridi & omni continentia expressi, ab omni vitæ fruge dilati, in sacco & cinere volutantes, inuidia Cælum tundimus, Deum tangimus.* Et Lucianus in Philop. licet impius Apostata, inquit sic solitos fuisse seruare ieiunium, *Vt decem soles sine cibo transigerent.* & S. August. de Morib. Eccles. inquit: *Romæ ieiunia*

prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidiè semel sub noctem reficiendo corpus; quod est vsquequaq. vsitatissimum; sed continuum triduum, vel amplius sine cibo, & potu ducere, neque hoc in viris tantum; sed etiã in fœminis. Quippè quia nũquam melius superni Iudicis ira placatur, quàm cum ex mandato ipsius carnalia in nobis desideria ieiunio extinguuntur. A

Nec a cibis tantum, sed etiam a voluptatibus, pij fideles ieiunabant. Et ne plurimos congeram: Petrus Damianus epist. ad Agnetem Augustam scribit: *Ieiunium Regina tuum multiplex est; nos enim aliquando ieiunamus a cibis, sed tu ieiunas a purpura, ieiunas a Corona, atque a quotquot magnificis Imperialis gloriæ pompis.* &subdit: *His enim abstinere non immerito ieiunium nuncupatur, quibus vtique mens, t anquam carnalis delectabiliter pascitur.*

Quo vero ad particularia Ecclesiæ ieiunia, præter illud Quadragesimale (de quo in cap. præcedenti) ex Apostolica traditione, Hieronym. ad Marcellam his verbis. *Nos vnam Quadragesimam secundum traditionem Apostolicam toto anno tempore nobis congruo ieiunamus.* Et S. Leo de eodem ieiunio serm. 9. de Quadrages. inquit. *Meritò a sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus sancti maiora sunt ordinata ieiunia; vt per commune consortium Crucis Christi, etiam nos aliquid in eo, quod propter nos egit, ageremus.* B

De vigilijs. Extant etiam Ieiunia, quæ respiciunt vigilias dierum festorum, ex quibus facile est agnoscere priscam Ecclesiæ praxim, cœptam iam ab Apostolorum temporibus. Et præter deducta in antecedenti capitulo: constat hoc etiam ex Menologijs Græcorum, Martyrologijs Romanis, sicut ex homilijs sanctorum Patrum in vigilijs Sanctorum; vt potè D. August. habet sermonem in vigilia S. Io. Baptistæ, ac etiam in vigilia SS. Petri, & Pauli: S. Bernardus habet sermonem in vigilia Natiuitatis Domini, in vigilia SS. Petri, & Pauli, in vigilia S. Andreæ &c. Nũcupabantur *Vigiliæ*, quoniam Fideles pertransibant noctes, quæ præcedebant solemnibus festis, vigilantes in orationibus, hymnis, spirituali lectione, & alijs pijs officijs vnà cum ieiunio. Necnon appellabantur *Lucernariæ preces, seu Gratiarum actiones*; vt per Basilium Epiphan. Cassianum, & alios relatos a Baron. in an. 51. vbi Spondanus num. 20. Et huiusmodi sanctæ Congregationes fiebant in Ecclesijs, Oratorijs, & Monumentis sacris, quæ illi appellabant *Limina, Memorias, Oratoria.* C

In quem modum perseuerauit diutius ille vsus, vt non Clerici tantum, sed & populus simul in Ecclesia laudes Deo canerent: tamen id mutatum videtur, quòd laici perdifficilè se continerent in officio; vt non voce rhythmum, & in statu corporis decorem satis decentem seruarent; prout queritur pluribus, cùm populum de ea re obiurgat, Ioannes Chrysost. homil. 1 in Isai. Ac etiam de antiquissimo huiusmodi vsu in Ecclesia sacrarum Vigiliarum. & hunc etiam temporibus Ambrosij, & Augustini auctum non sublatum, vt aliqui dixere, tradit Baron. in dicto ann. 51. vbi Spond. num. 20.

De quatuor temporibus. Quo ad Ieiunium, quod dicitur *Quatuor tempora*: satis patet, Iudæos quatuor præcipua habuisse Ieiunia, nempè Quarti, Quinti, Septimi, & Decimi mensis. Zacharias cap 19. *Ieiunium Quarti, & ieiunium Quinti, & ieiũnium Septimi, & ieiunium Decimi erit domui Iuda in gaudium, lætitiam, & in solemnitates præclaras.*

Ieiunium Quarti habebatur in memoriam fractarum tabularum. Exod. cap. 32. vers. 19. *Iratusque valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.* D

Ieiunium Quinti: quoniam Templum, & Vrbs Hierusalem fuerant combusta primum à Chaldæis, vt in lib. 4. Reg. cap. 25. vers. 9. & 10. postea diruta etiam eadem a Romanis. Ac etiam, quoniam eodem tempore annunciatum fuit Moysi, quòd ex his, qui secum Aegypto fuerant egressi, terram promissam nemo ingrederetur præter Iosue, & Caleb. vt legitur in Num. cap. 14. vers. 23. & 24.

Ieiunium Septimi: quoniam tunc Godolias, & qui cum eo erant Iudæi, & Chaldæi fuerunt occisi in Maspha, vt in 4. Reg. cap. 15. vers. 25. & Hierem. c. 41. vers. 2.

Ieiunium Decimi: quoniam Rex Babylonis congregabat tunc vires suas, vt aggredere-

A grederetur Hierosolymam: Et de hoc ieiunio loquitur D. Lucas in Act. Apost. cap. 17. vers. 9. *Cùm jam non esset tuta nauigatio, eo quòd ieiunium iam præterisset:* nempè, quod hiems iam in Decembri augebat.

Hinc est, quòd prædicto Iudæorum ordini conformis quoque sit ritus Catholicæ Ecclesiæ; & propterea indicitur ieiunium Quatuor anni temporibus, videlicet, in Hyeme, Vere, Aestate, & Autumno; vt annus in omnibus suis partibus Deo consecretur, à quo æternam speramus nos felicitatem consequuturos. S. Athanasius in Apolog. de fuga sua, meminit ieiunij Pentecostes, quod vnum est de prædictis. & S. Leo serm. de sancto ieiunio septimi mensis sic inquit. *Cui medicinæ, dilectissimi, cùm omne tempus sit congruum, hoc tamen habemus aptissimum; quòd & Apostolicis, & legalibus institutis videmus electum; vt sicut in aliis anni diebus, ita in mense septimo spiritualibus nos purificationibus emundemus.* & infra. *Ideo enim ipsa continentiæ obseruantia, quatuor est assignata temporibus, vt in id ipsum totius anni redeunte decursu cognosceremus nos indesinenter purificationibus indigere.* & idem S. Leo serm. 8. in Ieiunio mensis decimi: *Huius obseruantiæ vtilitas, dilectissimi, in Ecclesiasticis præcipuè est constituta ieiuniis, quæ ex doctrina Spiritus* B *sancti, ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus.* Et de hoc eodem ieiunio Quatuor temporum in Ecclesia antiquissimo, refert etiam Card. Baron. ad ann. 57. vbi Spond. num. 62.

Præter Ieiunia, abstinentiam quoque seruabant Prisci fideles: de qua Paulus ad Romanos scribens cap. 4. inquit: *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum*: modo tamen abstinentia referatur in Deum; iuxta id quod paulò ante dixerat. *Qui manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo.* *De Abstinentia.*

De Petro Apostolo Gregor. Nazianz. orat. de Amos Propheta ait, ipsum lupinis minuto asse venentibus famem pellere consueuisse. De Iacobo fratre Domini, nec carnes vnquam in cibum, nec vinum in potum adhibere solitum fuisse. Egesippus apud Euseb. Nissenum lib. 2. cap. 22. De Matthæo etiam hæc eadem Clemens Alexandr. in Pædag. lib. 2. his verbis. *Matthæus Apostolus seminibus, baccis, & oleribus absque carnibus vtebatur.*

C Quo vero ad abstinentiam in die Veneris cuiuslibet hebdomadæ: porro cum hæc sit in memoriam passionis Filij Dei, necnon immensi beneficij Redemptionis nostræ, non est in hoc multum inquirendum: & habebatur ieiunium hac die Veneris totius anni, præter illum, qui incurrit in die Natalis Domini. Epiphan. in compend. Restat solū agnoscere antiquum Ecclesiæ ritum circa dies Mercurij, & Sabbati: etenim die Mercurij habitum fuit Concilium de occidendo Christo, qui vitam nobis contulit: & die Sabbati ieiunatur in memoriam sepulturæ, descensus ad Inferos, ac propter mœrorem, & dolorem sāctissimæ Matris: vt propterea Epiphan. in sua compendiaria doctrina inquiat. *Quarto verò, & pro Sabbato ieiunium statutum est, vsque ad horam nonam*: nempe, vt die Mercurij, & Sabbati vsque ad horam nonam protrahatur ieiunium: & Tertull. de ieiunijs aduers. Psychiens. cap. 14. *Curstationibus Quartam & Sextam Sabbati dicamus, & ieiunii parasceuen?*

S. Hieron. interrogatus an expediret Sabbato ieiunare, & recipere Eucharistiam quotidie? respondet in epistola 28. ad Lucinium, respiciendam loci consuetudinem. *De Sabbato quod quaris, vtrum ieiunandum sit: & de Eucharistia an* D *accipienda quotidie, quod Romanæ Ecclesiæ, & Hispaniæ obseruare prohibetur, &c. Illud te breuiter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiant, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subuerti; atque vtinam omni tempore ieiunare possemus.*

Ac etiam cum in Aphrica, Oriente, vt quoque Romæ, consuetum esset Sabbato ieiunare, non solum in abstinentiam qualitatis ciborum, verum & in quantitate eorundem: & cùm Monica D. Augustini mater Mediolanum peruenisset, ac eadem timeret ibidem infringere ieiunium die Sabbati, quod Romæ viderat obseruari: De hoc scribens Diuus Augustinus Ianuario epistol. 118. inquit: *Cum Romam venio, ieiuno Sabbato; cum hic sum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Ecclesiam*

clesiam veneris, eius morem serua; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quenquam tibi: hoc cum matri renunciassem, libenter amplexa est. Ego vero de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui tanquam eam cælesti oraculo suscepperim. Et de hoc ieiunio Quartæ, Sextæ Feriæ, & Sabbati refert Baronius ad annum 57. vbi Spond. num. 59. & 60. & quoties in Dominicum diem peruigilium incideret: præcepit Innoc. III. Sabbato ieiunandum, vt ex Annalib. Ecclesiast. Raynaldi tom.13.anno 1204.num.68. A

Successu temporis cũ diminueretur deuotio vna cum sæculorum reuolutione; oportunum fuit visum Ecclesiæ, indulgendo hominum infirmitati, commutare ieiunium in abstinentiam, & quod in quarta feria,nempe die Mercurij,seruabatur, immutare in Sabbati obseruantiam.

Præterea permisit Innocentius Quartus, vt Græci in diebus Sabbati Quadragesimæ, præter Sabbatum sanctum non ieiunent, vt ex Annalibus Ecclesiasticis Raynaldi tom.13.anno 1248. num.49. Sola autem Dominica dies à Ieiunio exempta est, idq. religionis causa: quia eum diem sine luctu celebrari conuenit, nimirum Dominicæ Resurrectioni consecratum: Quod & Apostoli sanxerunt, B quorum constitutio inter cætera illud quoque habet: *Qui affligit animam suam in Dominica, maledictus est Deo*. testis Epiphanius lib.3. tom.1. contra Hæreses. Olim etiam ad vitandum scandalum, in Dominica non ieiunabant Catholici, ne scilicet Manichæorum hæresim, & ritum amplecti viderentur, qui suis auditoribus ad ieiunandum istum, tanquam legitimum diem constituerunt. Quapropter contra Manicheos in Canonibus Græcarum Synodorum constitutum reperitur can. 57. *Si quis Presbyter publica pænitentia a Sacerdote accepta, aut aliqua necessitate die Dominica pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit.* & in Decretis Melchiadis Papæ. *Ieiunium Dominicæ diei & quintæ feriæ nemo celebrare debet. &c.*

Qualiter prohibita carnes. Impugnatur distinctio ciborum per Hæreticos, cùm Deus in lege scripta nõ respuat alias carnes, quàm de quibus in Leuit. cap.11. vers.2.3.& 4. *Hæc sunt animalia, quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ: Omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis: quicquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, sed non diuidit eam, sicut & Camelus, & cætera, non comedetis illud.* & infra. *Omne quod habet pinnulas, & squammas tam in mare, quam in fluminibus, & stagnis, comedetis, &c.* Similiter in act. Apostol. cap. 10. dictum est Petro per visum. *Occide, & manduca omnia quadrupedia, serpentia terræ, & volatilia cœli*: & alia similia loca ijdem Hæretici adducunt, quæ contra Catholicum abstinentiæ ritum non loquuntur. C

Quoniam non solum Ieiunium, verùm & Abstinentia, & Distinctio Ciborum sunt maximè Deo grata; nec vlla in his est superstitio, cum ab Ecclesia ordinata hæc fuerint: nec de potestate illius ambigendum, vt valeat ipsa hæc decernere ad præceptum in conscientia, vt nos supra diximus. Hinc D. Hieron. contra Iouinianum lib.1.cap.10.qui ciborum distinctionem reprehendebat, & obijciens permissionem a Deo homini factam post Diluuium circa comestionem carnium, sic inquit. *Quod autem nobis obijcit, in secunda Dei benedictione comedendarum carnium, licentiam datam, quæ in prima concessa non fuerat: Sciat quomodo repudium iuxta eloquium Saluatoris ab initio non dabatur; sed propter duritiam cordis nostri per Moysem humano generi concessum est: sic & esum carnium vsque ad Diluuium ignotum fuisse; post Diluuium verò, quasi in eremo murmuranti populo coturnices: ita dentibus nostris neruos & virulentias carnis ingestas, &c. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & extremitatem reraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur.* Hæc D. Hieron. D

Ac præterea, quamuis esus carnium fuerit permissus à Deo; nihilominus cõtrauentio diuini præcepti, ac etiam inordinatus appetitus earundem carnium est reprensibilis. Hinc D.August. tract.73. in Ioannem. *Non est malum carne vesci, cum de hac re loquens Apostolus dicat: Omnis creatura Dei bona est; & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione accipitur: sed quia sicut idem ipse ait: Malum est homini, qui per offensionem manducat; & si per hominis offensionem, quanto magis*

Dei

A *Dei.* Et paulò post: *Sed vt sciremus non Dei creaturam culpabilem, sed inobedientiam contumacem & inordinatam cupiditatem: non propter porcum, sed propter pomum, mortem primus homo inuenit: Et Esau primatum suum non propter gallinam, sed propter lenticulam perdidit.*

Et Fulgentius Ruspensis Episc. De fide ad Petrum cap.3. in fin. in illa verba primæ Timoth.4. *Quia omnis creatura Dei bona est*, inquit: *Ideoque serui Dei in eo, quod à carnibus, & vino abstinent: non tanquam immundas refugiunt, sed mundioris vitæ instituta sectantur.* Et idem Fulgent. cap.42. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; & Dei seruos, qui à carnibus, & vino abstinent, non tanquam immunda, quæ facta sunt, respuere, sed à fortiori cibo, & potu pro sola castigatione corporis abstinere.*

Ex prædictis infertur, vt non coinquinet animam, quod intrat in os; sed contrauentio præceptorum Ecclesiæ: etenim cum sint quædam peccata in tantum mala, quia sunt prohibita, nempè operari cum mercede diebus festiuis, &c. sunt
B autem & alia peccata ex se de sui natura semper mala, nempe occidere, adulterari, &c. infringere autem ieiunium, seu abstinentiam ciborum, sunt mala solum in primo capite: siquidem Ecclesia Dei sponsa, & nostra Mater potuit in hoc nos sub peccati pœna obligare, &c.

Præter Vigilias, abstinentias, & opera imperata, & necessaria ad salutem, vt diximus: sunt etiam opera libera, & supererogationis Matth.19. *Si vis ad vitam ingredi, & si vis esse perfectus*: dicit Christus vt *mandata seruentur*: ad perfectionem consuluit *omnia vendere, ipsum sequi*. ergo sunt opera aliqua Deo grata, ad quæ tamen nulla lege, aut præcepto adigimur: quemadmodum absque his ad vitam ingressus nobis patet: sed cum his Deo gratiores erimus; *opera enim eorum sequuntur illos.* Ibidem Christus docet esse quosdam Eunuchos, *qui se castrauerunt propter regnum cælorum*. eadem sententia est 1. Corinth.7. *Qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit: & qui non iungit, melius facit*: nempe vt hic Deo magis placeat, eidemq. in terra eo modo constituatur amplior merces; quamuis
C talia opera ad perfectionem valentia non necessaria quidem sint, sed salubria. hinc Augustin. ad Hilarium epist.89. inquit: *Magister bonus mandata legis ab ista excelsiore perfectione distinxit: ibi enim dixit. Si vis venire ad vitam, serua mandata. hic autem: si vis perfectus esse vade vende omnia, quæ habes.* Et quod ieiunium Quadragesimale necessarium satis differat à cæteris ieiunijs voluntarijs, D. Ambros. serm. in Quadrages. Dominicæ primæ inquit: *Sicut reliquo anno ieiunare præmium est: ita in Quadragesima non ieiunare peccatum est: illa de arbitrio veniūt, ista de lege: ad illa inuitamur, ad ista compellimur.* & August. serm.62. de tempor. *Aliis diebus ieiunare remedium est, aut præmium; in Quadragesima non ieiunare peccatum est.* Simile occurrit in eleemosynis erga egenos: esto quod in ijs suprema egestate pressis teneamur ex lege illos subleuare: erga cæteros autem non necesse ad salutem, vt sis munificus. 2.Corinth.9. conferat eleemosynas, *Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate.*

De operibus supererogationis.

D Atqui hæc intelligit sacrosancta Ecclesia per supererogationis opera, in quæ sæua, & effusa audacia irascuntur sectarij, quibus similia sunt Religiosorum vota Castitas, Obedientia, & Paupertas, macerandæ carnis artes, ieiunia, flagella, cilicium; alendi spiritus ratio; multæ eleemosynæ; frequens oratio; frequens communio; abdicatio voluptatum; & quæ cætera vel pietas inuenit, vel suggerentur ex tempore. vt pulchrè D. Hieron. ad Eustoch. *Memini me clamantem diem crebrò iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, donec rediret Domino imperante tranquillitas.* O vbi nostræ preces? vbi constantia in illis?

Intueamur veteres eremi cultores, Virginū agmina, Martyrum integros exercitus; & nos vitamque nostram: aut illi; aut nos fatui: nam si per conuiuia, purpuram, diuitias, honores, delicias omnis generis via ad cælum patet; quò Martyrum sanguis, Virginum continentia, Confessorum labor, & vnum vita tota continuata serie martyrium? & multos in his reperiemus è Regio sanguine, prima-

no-

nobilitate, sũma eruditione, maximis opibus. Et vt alios taceam, excutiamus Dauidem: videamus illius post delictum pro potu lacrymas, pro pane cinerem, pro lecto puluerem, pro purpura saccum: & quem sequuti nos sumus non semel delinquentem, sequamur pœnitentem, & delictorum veniam inde speremus. Non ne ad crucem singulos Christus inuitat? aut alia ad hoc via, quàm illa, quam prior ipse calcauit, & per quam præmia spopondit? Etiam in humanis, vbi nulla lucta, nulla victoria; hanc qui sustulit, etiam præmia sustulit. Et illi Apostolo teste, vt corona peritura cingantur: nos æternam cogitantes, non maiora meditabimur? meminerimus verborum Christi apud Matth 11. *Regnum cælorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Aliud qui cogitat fallitur: & supererogationis opera maximè indè exoptanda. A

De Libero Arbitrio. Cap. LXIV. B

Magna fuit inter Ethnicos Philosophos, & Hæreticos controuersia, quod humani successus fatalitate, vel necessitate penderent, vt voluit Heraclitus: Gratiæ auxilium damnarunt Manichæi, & omnia ad liberam voluntatem redegerunt Pelagiani: Ad siderum influxus omnia referebant Priscillianistæ: Alij peccatum absolutè dependens à Deo: alij in totum a Dæmone procedere, & alia eiusmodi deliria dixere.

Summa Dei Sapientia, & ipsamet veritas non priuauit hominem libero Arbitrio. Ecclesiasticus cap. 15. vers 14. & 18. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: Ante hominem vita, & mors; bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*. & idem Ecclesiasticus cap 31. vers 8. *Beatus vir, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia, & thesauris: Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua: Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit, &c*. Et in Deuteronom. cap. 30. vers. 19. Moyses loquutus est populo, postquam tradidit ei legem. *Testes inuoco hodie cælum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem; benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, vt tu viuas, & semen tuum*. & in lib. Iosue, loquutus est Iosues cap. 24. vers. 14. & seq. *Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde, &c. Sin autem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis, optio vobis datur; eligite hodie, quod placet, cui seruire potissimum debeatis. Ego & domus mea seruiemus Domino*. C

Et Christus Redemptor noster volens inferre liberum Arbitrium homini traditum, dixit Iuueni desideranti saluari: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*. & idem Christus plorans supra Hierusalem, Matth. 23. vers. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum congregat Gallina pullos suos sub alas, & noluisti?* & apud Lucam. cap. *Regnum Dei intra vos est*. Quæ Christi verba in hunc sensum liberi Arbitrij citat Irenæus lib. 4. aduers. hæreses cap. 72. & Cyprian. lib. 3. ad Quirinum cap. 52. D

Sed quò hæc Christi vocatio, si sit in damnationem? non vocantis, sed renuentis vitio: infortunata vocatio, quæ vocati negligentia, facta est in pœnam. At contra, Beati qui prouocantur in gaudium, qui associati sunt nuptijs Agni, ad quos etiam illa videntur dicta Apocal. 3 *Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vo[cem] meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cænabo cum illo, & ipse me[cum]*.

Sed perpendamus quæso, quantum deferant prisci sancti Patres Libero Arbitrio.

Sanctus Clemens reprehendẽs Simonem Magum, qui negauit liberum arbitrium lib. 3. recognit. ex persona sancti Petri sic inquit. *Sed dic, quomodo ergo Deus*

A *iudicat secundum veritatem vnumquemque pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? Hoc si teneatur, conuulsa sunt omnia, frustra erit studium sectandi meliora: sed & iudices sæculi frustra legibus præsunt, & puniunt eos, qui male agunt: non enim in sua potestate habuerunt, vt non peccarent: vana erunt & iura populorũ, quæ malis actibus pœnas statuunt: miseri & hi qui seruant cum labore iustitiam: Beati vero illi, qui in delitijs positi cum luxuria, & scelere viuentes tyrannidem tenent.* Hæc S. Clemens.

Iustinus Martyr quæst. 103. Gentilibus respõdet. *Volũtate ad possibilia vtimur, non ad impossibilia. Nam operibus, quæ possibilia sunt, & in potestate nostra sita; si vel fiant, vel non fiant, aut laus debetur, aut vituperium: eo autem, quod non velimus; non eo, quod non possumus, omnes peccamus homines, &c.*

Clemens Alexandrin. lib. 1. stromat. *Nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia iusta sunt, si anima non habet liberam potestatem, & appetendi, & aggrediendi, sed sit vitium inuoluntarium.*

Origen. hom. 12. in Numer. *Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus poscit à te?*

B *Erubescant illi hæc verba, qui negant in homine esse liberum arbitrium: Quomodo posceret ab homine Deus, nisi haberet homo in sua potestate, quod poscente Deo deberet offerre?* & idem Origen. homil. 20. in Numer. *Sui arbitrij est anima, in quam voluerit partem, est ei liberum declinare; & ideo iustum Dei iudicium est, quia sponte sua, siue bonis, siue pessimis monitoribus paret.*

Euseb. Cæsarien. lib. 6. de præparat. Euangel. cap. 5. *Vnicuique rationali animæ liberum arbitrium natura inest; bonum ergo id ad eligenda bona creatum. Ideo quando male agit, non est natura culpanda: non enim natura, sed præter naturam malum agitur, cum sit electionis deprauatæ, non naturæ opus.*

S. Basilius homil. quod Deus non est auctor malorum. *Vnde anima mali capax est? Quomodo libero facta est arbitrio, quod creaturæ rationali maximè participi conueniebat; solutam enim hac omni necessitate, & vitam in sua potestate constitutam ex Deo accepit.*

Cyrillus Hierosolymitanus catechesi. 4. de anima, inquit. *Anima sui iuris, suique*

C *arbitrij est, & diabolus eam solicitare, fallereque potest; at cogendi, nisi velit ipsa, potestatem non habet: suggerit tibi scortationis cogitationem; si velis, admittis; si nolis, non admittis: si enim necessitate scortaris, quamobrem Deus gehẽnam parauit?*

Gregor. Nazianz. apologet. 1. inquit. *Quod etiam ipsum summæ, ac singularis Dei bonitatis argumentum est, nimirum facere, vt virtus nostra quoque aliqua ex parte sit, nec natura tantum nobis inferatur, sed etiam per voluntatem, liberique arbitrii in vtramque partem agitationem excolatur.*

Chrysost. homil. 60. in Matth. *Cum autem necessitatem dicat, non quia potestatis libertatem, potestatemque liberi arbitrii tollat; nec quia necessitati rerum humanam subiiciat vitam, hoc dicit; sed quod omnino venturum est prænunciat, quod Lucas alijs verbis expressit, Impossibile est, vt non eueniant scandala.*

Tertull. lib. 2. aduers. Marcionem cap. 5. *Liberum & sui arbitrii, & suæ potestatis inuenio hominem à Deo institutum, nullam magis imaginem, & similitudinem Dei in illo animaduertens, quam eiusmodi status formam.*

Sanctus Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum capit. 2. in eodem themate,

D quod nos non trahamur necessitate ad vitium, seu ad virtutem, inquit. *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur: Alioquin vbi necessitas est nec damnatio, nec corona est.* & idem ad cap. 5. Matthæi. *Si præcepta Dei custodiens; filius quis efficitur Dei; ergo non natura filius, sed arbitrio suo.*

S. Augustin. lib. 1. de libero arbitrio cap. 16. inquit. *Quid quisque sectandum, & amplectendum eligat, in voluntate esse positum constitit, nullaque re de arce dominandi, rectoque ordine mentem deponi, nisi voluntate.* & idem in lib. de Gratia, & libero arbitrio, cap. 15. *Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona.* & idem in lib. de vera Relig. capit. 14. *Nunc vero peccatum vsque adeo voluntaurium est malum, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; & hoc quidem manifestum est, &c.*

Quamuis auctoritates prædictæ tanti sint ponderis; aliqui tamen maiori forsan ignorantia, quàm malitia, cogitant, quod deferre libero arbitrio, sit tollere Dei præscientiam, ac etiam diminuere diuinam gratiam; ac etiam, quod sacra testatur scriptura, vt omnia mala in Ciuitate comminetur Deus. Quo ad præscientiam respondet D. Augustinus lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 10. his verbis: *Quocirca nullo modo cogimur, aut retenta præscientia Dei tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio, Deum (quod nefas est) negare præscium futurorum: sed vtrumque amplectimur, vtrumque fideliter, & veraciter confitemur: illud, vt bene credamus: hoc, vt bene viuamus.* & paulò post. *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præsciuit: imo ideo non dubitatur ipsum peccare, cum peccat; quia ille, cuius præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præsciuit; qui si nolit vtique non peccat; sed si peccare voluerit, hoc ipse etiam præsciuit.* A

Præscient. in Dei.

Gratia.

Et circa huiusmodi Patrum auctoritates, deferatur liberum arbitrium in homine, sed non detrahatur auxilium Gratiæ Dei; vt inquit Io. cap. 6. ex persona Christi. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Vnde D. August. lib. Meditationum cap. 4. tom. 9. ait: *Et nisi præuenerit Deus miserando impium, nō est quod glorificet pium.* & ita cōcilientur duæ extremitates Manichæorum, & Pelagianorum, vt refert idem S. August. epist. 47. ad Valent. *Quantum ergo potuimus egimus cum istis, & vestris, & nostris fratribus, vt in fide sana, Catholica perseuerēt: Quæ neque liberum arbitrium negat, siue in vitam malā, siue in bonā: neque tantū ei tribuit, vt sine gratia Dei valeat aliquid, siue vt ex malo conuertatur in bonum.* B

Deus non priuat libero arbitrio.

Quatenus autem supponant sectarij Deum non modo permittere, sed velle peccata: malitiam non ab homine productam, sed habere Deum auctorem: ac Deum operari peccatum per hominem; & alia similiter impiè dicta. Quibus respondetur, quod *Deus intentator malorum sit*; nec in istis aliæ eius partes, quam vel ob eorum mortalium anteacta scelera, vel ob diuini iudicij dispensationem arcanam ac iustam; ita recedit; ita gratiæ suæ lumen ab indignis abscondit; vt deinde iustè ac merito suæ fragilitati relicti, in scelera impingant, quæ vitare quidem possint, at nolint: quæque illis ad damnationem sint, Deo autem ad probationem bonorum, & ad misericordiæ aut iudicij sui lucem, & denique ad humanarum rerum ordinem. Itaque indurasse dicitur cor Pharaonis, vbi aliam gratiam non concessit; quàm qua vti homo poterat vti, & qua tamen vti noluit; qui iniuste quidē peccauit, sed Deo nolente. Quinimo tam peccatoribus, quam peccatis, Deus ad gloriam suam vtitur, qui solus ex malis bonum facit. Pharaonis cum Moysi lucta miraculis causam dedit: Iudæorum scelere victima Patri oblata, & inde fidelibus salus; & similia. C

Gratia non tollit liberū arbitriū.

Quod autem spectat ad Gratiam, S. Chrysostom. epist. de Adam & Heua inquit. *Auxilio & munere Dei liberum arbitrium non tollitur, sed liberatur; vt de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente sit prouidum.* Et S. Leo Nonus epist. ad Petrum Antiochen. inquit. *Gratiam Dei præuenire & subsequi hominem, credo & profiteor, ita tamen vt liberum arbitrium rationali creaturæ non denegem.*

Summum ergo Dei beneficium est liberum arbitrium, per quod, vt expendit D. Hieronym. in epistola ad Damasum de filio Prodigo, à cæteris animantibus distamus, & ad exemplum Dei permissum est nobis facere quod velimus. de quo D. Bernard. serm. 81. in Cantica sic inquit. *Arbitrij libertas est planè diuinum quiddam præfulgens in anima, tanquam gemma in auro: quod & summum naturæ nostræ splendorem atque ornamentum adfert; & nullis criminibus aboleri, nullis calamitatibus minui, nulla externa vi labefactari, destruiue potest.* Sed ad hæc & similia sectarij eorum perfidia indurati, facti sunt sicut aspides surdæ obturantes aures suas. D

QVOD

A

Quod Fides absque Operibus non valeat iustificare. Cap. L X V.

NOn est nouum in præsentia, quod homines impij abutantur verbis sacræ Scripturæ: siquidem August. lib. de fide, & operibus cap. 14. refert quosdã falsos Apostolos immediatè post tẽpora Christi opera bona reprobasse, ex verbis Apostoli male intellectis in epist. ad Romanos cap. 1. *Iustus ex fide viuet*: quod excutiendum (inquit August.) à cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant; si ad eam obtinendam, sufficere solam fidem putauerint: bene autem viuere, & bonis operibus viam Dei tenere neglexerint, &c.

Simon Magus nominabat præcepta legis, *Iniustam seruitutem*, ex Irenæo lib. 1. hæres. cap. 20. de Simone Mago: (sic enim aiebat ille) secundum Gratiam saluari homines. sed non secundum opera iusta: non enim esse naturaliter operationes iustas, sed ex accidenti: per huiusmodi præcepta in seruitutem deducentes homines. quod idem refert Theodoret. de hæretic. fabulis: & Nicetas lib. 4. thesaur. cap. 1.

B

Eunomius volebat quodlibet, quamuis enorme peccatum, non obesse ei, qui fidem recepisset. Augustin. hæres. 54.

Bigardi (vt inquit Sigebert. in chron. anno 415.) dicebant, quod exercere se in actibus virtutũ, sit hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes.

Alia plurima sunt, in quibus impiè debacchantur Lutherus, & alij huiusmodi, vt genio indulgeant, nec animum in arctam disciplinam cogant; quæ voluptates secludunt, & corporis pondus assidua pietate cogunt ad cælum: supponentes ex eorum prætensa fide nullum opus meritorium esse: nec propterea orãdo, meditãdo, vigilijs, ieiunijs corpus emacerando opus esse ad salutem. Sed quæ deliria hæc sint, videamus ex sacro textu, & sanctis Patribus.

C

Exclamat Regius Propheta ad Deum in Psalm. 14. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.* & in Psalm. 18. *In custodiendis illis retributio multa.* & in Psalm. 61. *Quia reddet vnicuique iuxta opera sua.*

Christus Redemptor noster apertè testatur mercedem operum. apud Matth. cap. 5. inquit. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* & infra. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona.* & paulò post: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.* & idem Matth. cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* & Lucæ cap. 10. *Hoc fac, & viues.* Ioan. cap. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* & Apost. ad Romanos cap. 1. *Qui reddet vnicuique secundum opera sua.*

Sanctus Iacobus in sua Catholica epistola, cap. 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides saluare eum?* & infra. *Sic & fides, si nõ habeat opera, mortua est in semetipsa.* & paulò post. *Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo; & non ex fide tantum?* & infra. *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.*

D

Et Diuus Petrus in secunda epistola cap. 1. *Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.*

Sed omissis alijs sacri textus auctoritatibus, comprobemus hoc idem ex sanctis Patribus, vt non ex fide tantum, sed etiam ex operibus iustificetur homo. Etenim Io. Chrysostom. homil. 9. in Ioannem, inquit. *Nolimus igitur, nolimus inquam dilectissimi, fidem nobis ad salutem satis esse existimare: Nam nisi vitam exhibuerimus puram, & hac cælesti vocatione digna nos induerimus vestimenta, quibus ad nuptias admittamur: nihil nos eripiet, quin eodem, quo ille miser, afficiamur supplicio.* & idem Chrysostom. homil. 30. in Ioan. *Numquid ergo satis est ad vitam æter-*

nam in filium credere? minime: non enim omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in Regnum Cælorum, &c. A

Hilar. in Matth. can. 7. ante medium, inquit. *Salus gentium omnis ex fide est, & in præceptis Domini vita est vniuersorum.*

Ambrosius lib. 2. de officijs, cap. 2. *Habet ergo vitam æternam fides, quia fundamentum est bonum: habent & bona facta, quia vir iustus, & dictis, & rebus probatur.* & idem in cap. 11. Luc. lib. 7. *Sed ne rursus fidei nos studiosos faciat, operum negligentes; perfectionem fidelis viri breui sermone concludit; vt fide, & operibus approbetur, dicens: Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.*

Et D. Hieron. ad cap. 7. Matth. circa medium, inquit. *Sicut supra dixerat, eos qui haberent vestem vitæ bonæ, non recipiendos, propter dogmatum nequitiam: ita nũc è contrario asserit, ne his quidem accõmodandam fidem, qui cum polleant integritate fidei, turpiter viuunt, & doctrinæ integritatem malis operibus destruũt.* & idem Hieronym. lib. 2. in Iouinian. cap. 1. inquit. *Frustra nobis in eo plaudimus, cuius mandata non facimus: scienti bonum, & non facienti illud, peccatum est: quomodo corpus sine spiritu mortuum est, sic & fides sine operibus mortua est. Nec grande putemus, vnum Deum nosse, cum & Dæmones credant, & contremiscant.* B

Confirmantur prædictæ auctoritates ex D. Iacob. In sua epist. cap. 2. vers. 17. quod fides sine operibus mortua sit: & propterea non valeat ex se viuificare.

Ac etiam: *Qui non diligit, manet in morte*; ex epist. 1. cap. 3. ergo absque charitate non potest fides iustificare.

Præterea habetur. Corinth. cap. 13. *Si habuero tantam fidem. ita vt montes trãsferam; charitatem autem non habuero: nihil sum.* Ego fides per se sola non iustificat.

Quo vero ad auctoritates sacræ Scripturæ; vt nostra salus a Fide pendeat: Debent illæ intelligi non de sola Fide; sed de ea vnà cum operibus.

Nec propterea refragantur in hoc verba Domini ad Magdalenam Luc. 7. *Fides tua te saluam fecit:* Et ad Latronem, cui verè credendo dixit, *Hodie mecum eris in Paradiso:* siquidem respondetur, vt Magdalenæ non defuerit spes, quæ confirmata accessit ad Saluatorem: non charitas, quæ prædicatur ibi, *Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum:* Nec pœnitentia, quia ex dolore commissorum criminum lacrymis rigauit pedes Iesu, & capillis capitis sui tersit. Pariter in Latrone non defuere ad meritum opera; quia eius fides in hoc patuit, quod Dominum in tormentis positum confessus est: refulsit spes, dum palam edixit, *Memento mei, dum veneris in regnum tuum:* Charitas fuit, quòd ei adhærere concupiuit: & exercuit pœnitentiæ actus, qui de sceleribus suis conquestus fuerat Luc. 23. *Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus.* C

Fidē habuerunt etiã ex his qui non saluantur.

Supponunt etiam Sectarij: illos, qui a Deo & semita salutis deficiunt, veram fidem nullo tempore habuisse: Quod a sacris Scripturis abhorret: *Fecit Ioas rectum coram Domino omnibus diebus, quibus docuit eum Ioiada Sacerdos:* nec tunc caruit fide. Galatæ, quos *à bono cursu* deflexisse Apostolus scribit, non potuerunt tunc bene viuere, & fidem non habere. Sed nihil insignius Christi verbis, *Refrigeiscet charitas multorum: qui autem perseuerauerit in finem, hic saluus erit.* Nec dubium vt hi, quos à charitate abituros, nec perseueraturos Dominus hic prædicit, cælo potiti essent, ac fidem vtique habuissent; si perseuerassent, nec à charitate abiurassent. D

Omnia opera nõ esse peccata

Dum volunt Sectarij, Fidem solam sufficere: pergunt, & omnia hominum opera esse peccata pronunciant: quamuis peccata electorum omnia venialia. Quibus respondemus, quod Deus misericors sit, & veniam peccatis indulgeat, nec peccatis delectetur; imo se multis hominum operibus delectatum: ergo illa opera peccata non erant. Genes. 8. vbi de sacrificio Noë: *Odoratusque est Dominus odorem suauitatis.* Item Genes. 22. ad Abraham: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi.* Quod si tantopere placuit Deo; nec fuisse peccatum dicendum est: Nihil frequentius in scripturis. *Fecit rectum coram Domino: Fecit rectum in oculis Domini: studiosè egisti quod rectum*

ctum

A *ctum erat: placuit sermo coram Domino, &c.* Et quo ad peccata, quæ sunt mortalia contra diuinam legem, pœnam merentur æternam: quæ autem venialia præter Dei voluntatem, post aliquod temporale supplicium veniam merentur. D. Hieron. aduers. Iouin. lib. 2. *Sunt peccata leuia, sunt grauia. Aliud est decem millia debere, aliud quadrantem: & de ocioso quidem verbo, & adulterio rei tenebimur: sed non idem suffundi & torqueri; erubescere & longo tempore cruciari.* & D. August. in Enchiridio cap. 71. *De quotidianis autem, leuibus breuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.*

Et dum legitur in sacro textu, quod nos ex operibus non iustificemur: Respondetur loqui de operibus ante fidem: seu ante infusionem gratiæ: seu de operibus ceremonialibus legis: seu de his, quæ homo in statu peccati mortalis fecit &c.

Nec dicendum, vt supponunt sectarij, quod per opera nostra obscuretur Christi meritum. Quoniam nos fatemur, impio quidem per Christum peccata dimitti; sed dicimus velle etiam Deum, ac vires tribuere, vt id proprijs operibus consequamur: nec propterea Christi meritum obscuramus, sed extollimus, qui docet non solum omnia operari, ac producere, sed etiam rebus creatis vim operandi, ac producendi similia confert: nihil enim est, quod magis declaret excellentiam & perfectionem causæ, quàm si non solum ipsa possit operari, sed etiam alijs vim operandi tribuere: ex quibus plerique Patrum ac Theologorum tradunt, & explicant, applicationem meritorum Christi fieri per opera nostra: vnde ex epist. Iacobi cap. 2. *Si fides non habet opera: mortua est in semetipsa.*

Christi meritū non obscuratur per nostra opera.

B

Contremiscant ergo & paueant sectarij de mendacio in eorum præsumpta fide: Quoniam ex Psalm. 30. *Veritatem requiret Dominus, & retribuet abundāter facientibus superbiam.* Nil dico, nisi, moriendum: forsitan & hoc momento. Cogitent hic secum sectarij, quantum referat ad salutem benè, vel malè operari: quem vellent morte iam iugulo insidente imitatos fuisse, Christum, an prauorum suorum dogmatum authores? De æternitate res agitur: & cogitent.

C

De Funeribus priscorum Christianorum. Cap. LXVI.

Diximus in libro de Prophanis Romanorum Ritibus, ac etiam in alio libro de Aegyptiorum Ritibus, satis prolixè de Ethnicorum Funeribus; nec in præsenti, cum de Christianorum ritibus tractemus, vllatenus prætermittam ostendere, quanto studio inuigilauerint prisci fideles nascentis Ecclesiæ (Ethnicis tunc sæuientibus) in Defunctorum obsequio, & Martyrum præsertim, vt eorū corpora sepulturæ mandarent; adeo vt ea etiam magna pecunia mercarentur; vt ex epistola Ecclesiæ Gallicanæ ad fideles Asiæ apud Euseb. histor lib. 5. cap. 1. *Quæ autem ad nos videbantur, sanè magnum mœrorem propterea in se complecti; quod Martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas; neque enim Nox ad hanc rem aliquid afferre præsidij, neque magnæ pecuniæ vis eorum animos flectere, neque preces, vlla ex parte placare poterant.* Et in actis SS. Ionæ, & Barachisii apud Surium tom. 1. 19. Martij. *Cum autem vir quidam pietate insignis Sanctos Ionam, & Barachisium coronatos intellexisset; accessit & Sanctorum tabernacula quingentis miliarijs Daricis, & tribus vestimentis sericis emit ab iis, à quibus seruabantur: Neque verò sola SS. Ionæ, & Barachisii corpora mercatus est, sed, & illorum etiam, qui ante ipsos Martyrium pertulerant.* Ac etiam de Capite Sancti Ieronis Martyris Melitenis in Armenia empto auri pondere, refert Surius in eiusdem vita, tomo 6. prima Nouembris.

D

Fuit igitur mos eorundem fidelium, antequam Martyrum, seu Confessorum corpora sepelirent, simul conuenire in celebratione Vigiliarum, & Exequiarū; vt de Sancto Seueriano Martyre legitur in eiusdem actis apud Surium tom. 5. nona Septembris. *Sequenti autem die, quidam ex piis, quibus Martyr viuus suam mādauerat*

Vigiliæ, & Exequiæ.

dauerat sepulturam, simul conuenientes, cum Martyris illud corpus magnificè composuissent, & super id hymnos cecinissent, & quæcunque solent Christiani peregissent, desiderantibus simul, & colentibus, manibus elatum media nocte tulerunt in patriam Martyris. A

De Sancta Felicita, & filijs habetur in Cod. Lateranen. *Deinde collecta Christianorum Phalanx per opaca noctis venere ad locum, quo sancti Martyres, sanctorumque pignorum corpora inuenta iacebant; tacitè Domino psalmodia concinentes, ex humo sanctorum membra leuauerunt, &c.*

In exequijs Pudentis Senatoris interfuit etiam Sanctus Pius Papa, vt in actis Sanctarum Praxedis, & Pudentianæ sub nomine Pastoris apud Mombrit. tom. 2. *Quod audientes Christiani, vnà cum Sancto Pio Episcopo vndique confluxerunt, & exequias iuxta traditionem Ecclesiasticam in hymnis, & canticis celebrantes dicatis Deo Virginibus astiterunt, &c.* Vnde nota verba illa; *iuxta traditionem Ecclesiasticam.*

Idem quoque seruatum in obitu Confessorum: vt de Sancta Macrina sorore, refert Sanctus Gregorius Nissenus apud Surium tom 4. die 29. Iul. *Interim dum hæc agebamus, & Virginum cantu lamentationibus commixto resonabat locus: fama nescio quomodo, vndique diffusa, omnes finitimi ad funus confluxerunt; adeo vt concurrentes vestibulum non caperet. Cum igitur nocturna peruigilatio, vt in Martyrũ celebritate, canendis psalmis perfecta esset, & crepusculum aduenisset, confluentium vicinis è locis omnibus virorum, & mulierum multitudo, psalmorum decantationem fletibus interpellabat.* B

Quales essent ij psalmi, & preces, quæ in prædictis vigilijs, & funeribus cantabantur; refert Prudentius de S. Romano Martyre, quod mater eiusdem præsens martyrio filij canebat psalmum 115. *Credidi, propter quod locutus sum;* vt in hymno.

Deinde dum ferit ceruiculam
Percussor ense, docta mulier psallere
Hymnum canebat Carminis Dauidici,
Preciosa Sancti mors ab aspectu Dei. C

Et Sanctus Augustinus in obitu Sanctæ Monicæ matris lib. 9. confess. cap. 12. refert, recitasse psalmum 100. *Cohibito ergo à fletu illo puero, psalterium arripuit Euodius, & cantare cœpit psalmum, cui respondebamus omnes Domus: Misericordiã, & Iudicium cantabo tibi Domine.* Ac etiam Romæ receptum fuisse canere Alleluia in funeribus Defunctorum, tradit de suo tempore S. Hieron. epist. 30. ac etiam Baron. in annum 384. vbi Spondan. num. 4.

Vnde autem processerit origo exequiarum dierum tertij, septimi, & trigesimi? Vide Albinum de diuin. offic. in duobus vltimis capitulis: qui ritus satis respondet Triennalibus, & Nouẽdialibus Ethnicorum; quibus etiam illi sacrificabant pro Defunctis, vt refert Rosinus antiq. Roman. sed melius in proposito D. Ambros. Epistolarum lib. 5. de obitu Theodosij, sic inquit. Quod alij tertium, alij tricesimum, alij septimum, alij quadragesimum obseruare consueuerunt in officijs mortuorum: quid doceat lectio consideremus. *Defuncto Iacob præcepit Ioseph pueris suis sepultoribus, vt sepelirent eum: & sepelierunt sepultores Israel, & compleuerunt 40. dies, & luxit eum septem diebus.* Hæc ergo sequenda solemnitas, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deuter. 34. scriptum est. *Quia planxerunt filii Israel Moysen 30 dies, & consummati sunt dies luctus.* Vtraque ergo obseruatio habet auctoritatem, qua necessarium impletur pietatis officium. D

De lauat. Lauabant fideles deinde ante sepeliendum corpora Defunctorum, vt hinc indicarent animam à culpa mundatam propter confessionem, & pœnitentiam; ac etiam, quod corpus in extremo iudicio consequeretur claritatem, & gloriam æternam. Guglielm. Durandus in Rationali lib. 7. cap. de offic. refert ibi. *Deinde corpus, nisi viuens nouiter inunctus fuerit, debet lauari; ad significandum, quod si anima per confessionem à culpa mundata sit, vtrumque (scilicet anima, & corpus) æternam glorificationem, & claritatem in die iudicii consequeretur: quodque illi (secundum*

A *dum Iob) verè in Domino moriuntur, qui nullam secum portant maculam. sed in hoc mundo per pœnitentiam dereliquerunt*. Hæc Durandus.

Et hūc vsum tempore Apostolorum seruatū; vt de Tabita in actis Apost. cap. 9. *Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur: quam cum lauissent, posuerunt eam in Cœnaculo*.

Quinimmò Sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 84. in Ioannem testatur Corpus Saluatoris nostri à Cruce depositum lotum fuisse, his verbis. *Cum autem tempore vrgerentur, & dum peterent eum à Pilato, & lauarent, iam Vesper aduentaret*. Vnde dictus Durandus in tractatu de sepulturis, & exequijs inquit. *Ex Chrysostom. homil. 84. in Ioannem constat morem eum iam obseruatum ante mille ducentos annos; immo iam ætate Christi, dum ibi asseuerat, Christi corpus à Iosepho, & Nicodemo lotum; quod licet Euangelium non exprimat, ex hoc ita sentit, quoniam credit eos nihil omisisse eorum, quæ præstare potuerunt ad honorificam eius sepulturam: Nouerat eum morem tunc obseruatum, nihilque obstitisse, cur minus lauarent;*
B *ideo censendi sunt id non omisisse, & ita lauisse*. Hæc Durandus. Qualis mos conformis est Euangelistæ verbis; *Sicut est mos Iudæis sepelire*. Meminit de tali lotionis ritu, loquens de Sancta Tarsilla amita, Sanctus Gregorius in homil. 39. in Euangel. ibi. *Cumque corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longo orationis vsu in cubitis, & genibus Camelorum more inuenta est obdurata cutis*.

Et Gregor. Turon. de glor. confess. cap. 104. *Abluta iuxta morem collocatur in feretro, atque in Ecclesiam deportatur*.

Refert Beda tom. 3. in vita Sancti Cuthberti cap. 41. quod aqua, quæ inseruierat ad lotionem corporis eiusdem Sancti defuncti, energumenum liberauerat. Ac etiam refert Surius in vita S. Amatoris Episcopi Antisiodor. 31. Iul. Aqua lotionis corporis prædicti Sancti fuisse sanatum paralyticum.

Vngebantur corpora post lotionem, vt de Magdalena Christus Redemptor loquitur Matth. 26. *Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit*. & Marc. cap. 14. *Præuenit vngere corpus meum in sepulturam*. Vn- De vnctione.
C xit deinde Magdalena cum alijs mulieribus idem Corpus Christi post mortem. Marc. 16. *Cum transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum*. Quod etiam refert Luc. cap. 23. & 24. Quamuis id ante peregissent Ioseph ab Arimathia, & Nicodemus, Io. 19. *Venit ergo, & tulit corpus Iesu* (nempè Ioseph ab Arimathia) *Venit autem, & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferēs mixturam Myrrhæ, & Aloes, quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt linteis cum aromatibus, sicuti mos est Iudæis sepelire*.

Hunc autem vnctionis ritum fuisse factum erga corpus Sanctiss. Petri Principis Apostolorum, refert Baron. tom. 1. anno 69. his verbis. *Cum in Cruce sic affixus Martyrium consummasset, à Marcello presbytero eius corpus curatum, aromatibusque conditum, magnificētissimè more Regio, nedum Iudaico, tradidit sepulturæ*. Quod idem legitur apud acta plurimorum Martyrum, & refert Baron. in annum 34. vbi
D Spondan. num. 91. & seq. *Christianorum corpora vnguentis delibuta insepulta remanere duobus, vel tribus diebus, & interim orationes, & suffragia fiebant*.

Inter aromata talis vnctionis principalis erat Myrrha: refert Rufinus Aquileiensis: *Myrrha est species valdè amara, de qua vngitur corpus mortui, vt non putrescat; & pellit vermes*. Et Prudent. lib. 10. ad defunct. exequias.

Aspersaque Myrrha, Sabæo
Corpus medicamine, seruat.

Inseruiebat etiam in hoc aliquando Balsamum, vt refert de Duodecim fratribus Surius tom. 5. prima Septembris. Erat etiam in vsu mel, vt in vita S. Epiphanij, refert Nicephor. histor. Eccles. lib. 12. cap. 46. ibi. *Quem comites eius melle oblitum, ne quid fortè ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt*. Et de huiusmodi aromatibus nos scripsimus in lib. de prophanis Ethnicorum Ritibus.

Postquam condiderant corpora cum aromatibus, mos fuit Hebræorum eadem inuoluendi, & fascijs ligandi; vt ex citato cap. 19. Ioan. circa diligentiam in De vsu inuoluendi corpora.

sepe-

sepeliendo precioso Corpore Redemptoris nostri, idem testatur Matth.27. *Et accepto corpore Ioseph, inuoluit illud in syndone munda, & posuit illud in monumento suo nouo*. & Marc.15. *Ioseph autem mercatus syndonem, & deponens eum inuoluit syndone, & posuit eum in monumento*; sicuti & Luc.23. A

Consueuere etiam Hebræi inuoluere alio sudario faciem defuncti, & ita de Christo Domino refert Sanctus Ioan.cap.20. *Venit ergo Simon Petrus, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat supra caput eius; non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum*.

De præfato Hebræorū more constat ex Lazaro resuscitato, vt apud Ioan.11. *Et prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manus, & pedes institis, & facies illius sudario erat ligata. Dicit ei Iesus: Soluite eum, & sinite abire*. Hoc idem innuit Prudentius in Apotheosi.

Soluite iam læta redolentia vincla sorores.
Solus odor sparsi spiramen Aromatis efflat.

Et ita in Christianorum monumentis Lazarum effigiatum videmus more infantiū inuolutum. Vnde Ioan. Episcopus Constantinopolitanus, de quo Beda in hist. B tom.6.inquit: *Lazarum in monumento cunabulis inuolutum*. & Nazianzen. de Christo sepulto.

En inuolutus linteis istis iaces;
Prius inuolutus qui puer eras fascijs.

Aliquando fuit etiam solitum inuoluere corpora non fascijs, sed magna syndone: & sic vtroque modo in Cœmeterijs Vrbis inuenta sunt corpora sepulta; & propterea Dionys. Alexandrin. magna diligentia præparabat syndona, vt inuolueret corpora Martyrum; apud Euseb. hist.lib.7. cap.10. & Maximus Præses sic comminatus fuit Martyri Taracio, vt legitur in annal. Baron. tom.2. anno 290. *Nonne sic te perdam, & reliquias tuas, ne mulierculæ in linteamina corpus tuum inuoluat, & vnguento, & odoribus adornent. Sed (sceleste) iubebo te comburi, & cineres hasce in ventum dispergam*. Inuoluebant linteaminibus etiam corpora Confessorum, vt apud Surium tom.5. die sexta Septembris in vita S. Vmberti, qui requisiuit à Sancta Aldegunde vnum ex his linteis pro inuoluendo suo corpore in sepulchro. C

Vnde apud D. Hieronymum in epistola ad Rusticum Narbonen. tom.9. fit mentio de laborantibus, quorum officium erat corpora fidelium Defunctorum obuoluere, & cooperire; quos, & alio nomine Fossarios dictos, refert Baron. anno 44. vbi Spondan. num.34.

Prohibitum tamen fuit ex Concilio Aruernense cap.3. & 5. *Ne pallis, vel ministerijs diuinis Defunctorum corpuscula obuoluerentur*. Item: *De opertorio Dominici corporis, seu palla altaris, nunquam sacerdotis corpus, dum ad tumulum euehitur, obtegatur: quia sacro velamine vsibus suis non reddito, dum honorantur corpora, altaria polluantur*. Item Antisiodorense cap.12. *Non licet mortuis, nec Eucharistiam, nec osculum tradi: nec velo, nec pallis corpora eorum obuolui*.

Defunctorū corporū ornamenta

Aliquando consueuere etiam induere defunctorum corpora proprijs ipsorū vestibus, & alijs preciosis ornamentis; vt nostris temporibus inuentum Corpus sanctissimæ Virginis Cæciliæ. Et idem refert Surius tomo quinto, die 19. Octobris de corpore Sancti Vari Martyris à Cleopatra Matrona sic induto. de qua consuetudine loquitur Sanctus Augustinus, tomo 8. *Sed pompa est funebris, excipitur sepulchro precioso, inuoluitur preciosis vestibus, sepelitur vnguentis, & aromatibus*. Aliquando Defunctorum fidelium corpora albis vestibus, seu candido linteo obuoluebantur: refert Prudentius. D

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est.

Etiam in habitu Ecclesiast. ca.

Mos quoque antiquorum fuit, vt sancti Episcopi, Abbates, & Sacerdotes habitu Ecclesiastico sepelirentur, ad exemplum sacerdotum legis Mosaycæ, vt inquit Nicolaus de Lyra in cap.10. Leuitici. *Ex hoc autem quòd Nadab, & Abiu fuerunt sepulti cum vestibus sacerdotalibus, inoleuit consuetudo, quod sacerdotes noua legis,*

A *gis, cum vestibus sacerdotalibus sepeliantur*. Sic etiam voluit Glossa cum scribentibus in can. nemo, de consecrat. dist. 1. idem in antiquis Ritualibus, vt refert Duran. rational. lib 7. de offic. defunct. ac idem ferè refert Amalarius Fortunat. de Ecclesiast. offic. lib. 4. cap. 41. his verbis. *Apertè Dominus Beda declarat exequiis sancti Cuthberti, quomodo vestiri oporteat sacerdotem defunctum. Ita enim scribit de eius exequiis: Postquam ergo sancta memoria Cuthbertus Episcopus peracta communione elatis oculis, & manibus ad Deum, commendans ei animam suam, & emittens spiritum, sedensque sine gemitu, obijt in via Patrum, à nauigantibus in insulam nostram delatus, toto corpore lauato, capite sudario circumdato. Oblata* (sic nominatur Calix) *supra pectus sanctum posita, vestimento Sacerdotali indutus, & obuiam Christo calciamentis suis praparatus in syndone cerata inuolutus*. Eundem morem apponendi Calicem, & Crucem supra pectus defuncti legimus de Sancto Birinio Episcopo apud Surium, tom. 6. die tertia Decembris. *Inuenisse corpus Episcopi integrum cum dupliciſtola, & infula rubra è panno serico, atque cum Cruce è metallo confecta pectori eius imposita: Denique cum Calice ad vmbiliculum eius posito*. Et paulò

B post subdit. *Inuentusque est Anulus*. Et refert Card. Baron sub ann. 504. num. 4. Corpus S. Augustini ex Aphrica in Sardiniam, & dein Ticinum translatum cum baculo, & Mitra.

Fit mentio de plurimis Sanctis, qui sacerdotalibus vestibus fuerunt sepulti, vt de sancto Gebardo Episcopo Constantenensi, Canisius antiquar. lect. tom. 6 sicuti & sanctus Annonus Archiepiscopus Coloniensis apud Surium tom. 6. 4. Decembris: ac etiam sanctus Corbinianus Episcopus Frisingensis. tom. 4. 8. Septembris apud eundem Surium, & alios. Quin etiam consueuere sepeliri Martyres etiam cum Dalmatica, seu Colobria, vt ex D. Greg. tradit Baron. in annum 283. num. 4.

Fuerunt quoque potissimum intenti antiqui fideles in componendis decenter corporibus defunctorum, vt ex epistola Dionisij Alexandrin. relata per Euseb. histor. lib. 7. cap. 17. dum ait. *Quin etiam sanctorum corpora manibus erectis, supinisque excipere; gremio suo reponere; occludere oculos; ora obturare; gestare humeris cadauera; decenter ornare; illis adhaerescere; amicè complecti; lauare accuratè; & linteo funebri inuoluere non grauati sunt*. Ac praecipuè S. Chrysost. homl. in Iob. *Iubent parentes officia adhibere: manus componunt; oculos claudunt; corpus directè statuunt; pedes reducunt, lauant; sepulchro condigno, dignis funeribus condunt*. *Compositio corporum.*

C

At maximè studuerūt componere abscissa Martyrum corpora, illa in suum locum reducendo; vt de sancto Constantio Episcopo Perusino, & Martyre apud Surium tom. 1. 29. Ian. habetur. *Eaque, in feretri formam constructa, corporis primò truncum imponunt, deinde huic caput sacratissimum, quammaximè possunt accommodatè annectunt*: Sicut etiam in corpore S. Petri Alexandrini testatur Ado in Martyrol. 5. Nouembris. *Declinantes itaque triumphale funus, sacrum caput ceruici apponentes*. *Etiam Martyrū abscissorum.*

Fuit quoque mos ad capita Virginum apponendi florum coronas, sicuti de sanctis Apostolis erga sanctissimam Virginem, apud Damascen. in dormitione sanctissimae Virginis 15. Augusti inquit. *Postquam autem omnes desiderio, simul, & debito satisfecerunt: & ex multis floribus, variisque hymnis contextam sacram contexuere Coronam, &c.* Idem de S. Macrina sorore Gregorius Nissenus eiusdem frater in illius vita. *Vestiana propriis manibus ornans sacrum illud caput, &c.* Et de huiusmodi florum coronis super capita Virginum & Infantium defunctorum refert D. Hieron. tom. 1. epist. 26. ad Pamachium cap. 2. & D. August. lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. *Corona Virginū.*

D

Saeuientibus Tyrannis in Christianos deferebantur Martyrum corpora ad sepeliendum clanculum, & vt plurimum supra vehicula in ruralem vsum, vt id Ethnicis caelarent Ministris: Vnde ex epistola Luciani de inuentione corporis Protomartyris Stephani, relata in Annal. Baron. tom. 1 ann. 34. habetur. *Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, misi per noctem quantos poteram Religiosos Christianos* *Quomodo ferebantur ad sepeliendū corpora.*

stianos habitantes Hierusalem in medio Iudaeorum, & hortatus sum eos, & necessariâ substantiam ministraui, ac persuasi illis ire occultè, vt portarent corpus eius meo in vehiculo ad villam meam, & ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & poni eũ in monumento nouo in orientali theca, &c. Appellabantur prædicta vehicula Birota, a duabus rotis, in actis S. Feliculæ adiunctis, cum alijs actis SS. Nerei, & Archillei apud Surium tom. 3. 12. Maij ibi: *Sanctus autem Nicodemes presbyter in spelunca degens, clam abstulit corpus eius ex cloaca, in quam fuerat proiectum, noctu in Biroto vehens illud ad casulã suam septimo milliario ab Vrbe Roma, via Ardeatina, ibi eam sepeliuit, &c.* A

Situs corporum in cœmeterijs. Condebantur corpora in cœmeterijs supina, respicientia etiam Orientem, sicuti Redemptorem nostrum fuisse sepultum, refert Beda in Marcum capit. 16. lib. 4. tom. 5. his verbis. *Introeuntes ab Oriente in domum illam rotundam, quæ in petra est excisa, viderunt Angelum sedentem ad Meridianam partem loci illius, vbi positum fuerat corpus Iesu: Hoc enim erat in Dextris; quòd nimirum corpus, quod supinum iacens caput habebat ad Occasum, dexteram necesse est haberet ad Austrum.* Ac etiam similiter condita corpora Apostolorum Petri, & Pauli, refert Isidor. Hispalen. de vita, & morte SS. cap. 79. & 80. *Ibi contra Orientalem plagam.* De quo ritu testatur quoque Duran. Rational. cap. 7. ibi. *Debet autem quis sic sepeliri, vt capite ad Occidentem posito, pedet dirigat ad Orientem, in quo quasi ipsa positione orat, & innuit, quod promptus est, vt de Occasu festinet ad Ortum, de mundo ad sæculum.* B

Frondes sub capitibus. In ijsdem Ritualibus habemus fuisse à fidelibus appositas frondes virides sub capitibus defunctorum. Duran. rational. lib. 7. cap. 35. *Hedera quoque, vel Laurus, & huiusmodi, quæ semper seruant virorem, in sarcophago corpori substernantur, ad significandum, quod qui moriuntur in Christo, viuere non desinunt: nam licet mundo moriantur secundum corpus, tamen secundum animam viuunt, & reuiuiscunt Deo.* Et in hoc infelices Ethnici allucinarunt, qui absque Resurrectionis cognitione ornabant corpora cyparisso, quod semel abscissum amplius non germinat.

De hoc eodem vsu erga corpus S. Valerij Episcopi testatur Gregor. Turonens. de Glor. Confessor. cap. 84. *Lauri etiam folia sub se habebat strata, de quibus assumens Episcopus multis infirmis præbuit medicinam.* C

De corpore S. Vmberti confessoris reperto 150. ann. post eius obitum illæso, inquit Surius tom. 5. sexta Septembris. *Sed & herbæ à sepulturæ eius die appositæ fuerant, quas nullas pro temporis antiquitate putares, adeo virides sunt repertæ, ac si terræ radicitus inhærentes, irriguis aquis virescerent.* Et nostris temporibus in translatione Corporum SS. Apostolorum Simonis, & Iudæ ab antiqua Vaticana Basilica, fuerunt sub eorum capitibus reperta huiusmodi lauri folia; quod in actis publicis fuit tunc notatum.

Aqua & oleum benedictum. Consueuerunt etiam prisci fideles aspergere defunctum Aqua benedicta: vt ex antiquis ritualibus, vt etiam apud Ethnicos mos fuit aqua lustrali, vt refert Rosinus lib. 5. cap. 34. antiq. Rom. *Qui à Sacerdote ter aqua pura aspergebantur, & ita expiabãtur siue lustrabãtur*: quinimo etiam oleo forsan benedicto aspergebant defunctũ. S. Dionys. Areopag. de Eccles. Hierarch. c. 7. *Infundit dormienti oleum summus Sacerdos.* In quem locum Dionysius Carthusian. *Aliqui forsan olei adhuc consecrati super illum mortuum aspergendo sic, vt modo cum aspersorio aspergitur corpus defuncti Aqua benedicta.* D

Cruces. Apponebatur quoque in monumentis ipsis Aqua benedicta, & signum sanctissimæ Crucis, vt ex dictis Ritualibus Duran. vnde etiam reperiuntur in cœmeterijs vasa vitrea, & lutea in dictum vsum verisimiliter ibi accommodata.

In sepulchris Principum Apostolorum apposuit Constantinus Imperator Cruces, refert Anastasius in Siluestro. *Beati Petri super os, vnde conclusum est, fecit Crucem ex auro purissimo pensantem libras 150. in mensura loci; vbi scriptum est: Constantinus Augustus, & Helena Augusta: scriptum in litteris puris nigelli in Cruce.*

Insignia dignitatum. Ponebantur etiam in sepulchris insignia dignitatum: instrumenta, vexilla, & similia, quibus vsi iam fuissent defuncti, dum viuerẽt; vt de baculo Pastorali apud

Sanctum

A Sanctum Erebertum Archiepiscopum Coloniensem, apud Surium tom. 2. die 16. Martij legitur. *Cum igitur, & istum B. Pontifex alloqui inciperet, tangens prius latera eius Baculo Pastorali, cum quo fuerat tumulatus, vires ille resumpsit.*

Recondebatur in sepulcris Martyrum eorundem sanguis in vasis: refert Sanctus Paulinus in vita S. Ambrosij apud Surium 4. Aprilis de Sancto Nazario: *Vidimus autem in sepulcro, quo iacebat corpus Martyris, sanguinem Martyris ita recentem, quasi eadem die fuisset effusus.* Et apud corpus S. Cæciliæ Virginis nostris temporibus repertum, extabant velamina, quibus illius sanguis effusus fuerat reassumptus: Ac etiam in sacris cœmeterijs à plurimis est animaduersum. *Sanguis Martyrum.*

Sicuti etiam vna cum corporibus Martyrum recondebant instrumenta eorundem martyrij, vt etiam de Sanctiss. Cruce, & Clauis, quibus Saluator noster passus est; repertis penes ipsius sepulcrum, referunt Theodoret. Socrat. Sozom. & Niceph. lib. 8. cap. 29. Sic etiam repertum corpus S. Clementis vna cum Anchora, qua illi ad collum alligata, demersus fuit in mare: annal. Baron. tom. 2. anno 102. Refert etiam S. Ambros. exhort. ad Virgin. in princ. tom. 5. sumpsisse eum à
B sepulcro S. Agricolæ Crucem, & Clauos, quibus fuit ille Cruci affixus: ac etiam de corpore S. Danielis martyris Patauij reperto ann. 707. vna cum ijsdem clauis, quibus fuerat passus martyrium: refert Petrus Natal. lib. 2. cap. 60. *Instrumenta Martyrij.*

Quinimmo etiam plurimi Martyres iusserunt sepelienda eorum corpora, vna cum instrumentis eorundem martyrij: vt de Sancto Sabino, qui iussit sepeliri vna cum saxo, quo erat demergendus in flumen, refert Surius tom. 2. die 13. Martij: Necnon S. Babila iussit sepeliendum suum corpus cum catenis, quibus erat alligatus, refert Sanctus Chrysostomus.

Apponebant etiam aliquando penes defunctorum corpora instrumenta, quibus illi in vita afflixerant proprias carnes, nempè catenas, cilicia, & similia: vt de Sancto Simeone Stilita anno 358. sepulto cum ferris, quæ ad domandum corpus, inquit Nicephor. lib. 14. cap. 15. *Iuxta corpus eius etiam Torques ferreus positus est.* Sicuti, & alia plurima in Sanctorum actis extant exempla. *Instrumẽta afflictiua.*

Extabant quandoque in sepulchris Martyrum memoriæ, & acta eorum martyrij: de Sancto Leontio refert Surius tom. 3. 18. Iunij. *Hæc commentaria B. Martyris Leontij Cyrus quidam scriba in tabulis plumbeis conscripsit, & apud S. Martyris monumentum ea deposuit.* Et de corporibus SS. Geruasij, & Protasij refert Sanctus Ambrosius epist. 53. lib. 7. reperta fuisse vna cum actis eorundem martyrij, scriptis à quodam Philippo. *Monumenta Martyrij.*
C

Quandoque etiam intra sepulcrum ponebant titulum, seu nomen Defuncti, vt in vita S. Landoaldi, & Sancti Amantij refert Surius tom. 2. 19. Martij: Sepissimè verò nomen, seu titulum extra sepulcrum ponebant, vt refert Prudentius in hymno Sancti Hippolyti. *Nomen seu titulus.*

Plurima litterulis signata sepulcra loquuntur
Martyris, aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta, tamen tacitas claudentia tumbas,
Marmora, quæ solum significant numerum.

Effigiabant prisci fideles Palmas ad sepulcra Martyrum, vt in Apocal. cap. 7. *Et palmæ in manibus eorum.* Hinc S. August. in serm. ex Cod. m. s. in Bibliot. Vatic.
D in natali SS. qui dicti sunt Massa candida, inquit, *Palmis virentibus*. Sicuti enim Palmæ non cedunt ponderibus, sed fortius in aduersum consurgunt; ita Martyres non cesserunt pressuris, sed maiori cum virore, & vigore perstiterunt in tormentis: nisi etiam dicamus palmas virentes, quæ non solum in flore, sed etiam in fructu, qui mortem gloriosam sequitur, immarcescibili corona, & gloria decoros, & quasi virentes faciat martyres. Et quamuis Palma etiam iusti cuiusuis symbolum sit, vt in Psalm. 91. *Iustus vt palma florebit.* ex vsu tamen Ecclesiæ ferè semper Martyribus consueuit adscribi tanquam signum Victoriæ, ex antiquorum eruditione haustum, & ex Baron. in Notis Martyrol. Roman. ad primam diem Ianuar. vt etiam ex Notis D. Ioan. Bap. Marij ad dictum serm. D. August. nuper per ipsum in lucem editum: & in hoc differebant sepulcra martyrum à sepulcris Sanctorum *Palma.*

ctorum Confessorum; quoniam in istis non Palmas effigiabant; sed litteram X. quam. P. intersecat. Quod symbolum cum Christum denotaret: indicabat etiam ipsos Confessores eundem Christum in vita imitatos & sequutos. A

Corpora qualiter simul condebantur.

Aduerte etiam, quod in sepulcris Christianorum non fuit permissum, vt vnũ corpus aliud premeret, vt ex Concilio Antisiodoren. can.15. & Concil. Matisconen. can.17. ibi. *Non licet mortuum supra mortuum mitti.* vt sic videmus in antiquis fidelium cœmeterijs.

Sepeliri autem iuxta Sanctorum corpora semper fidelibus optatissimum, Sanctus Maximus serm.77. de SS.Oct. Aduent. & Solut. ibi. *Ideo namque hoc à maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus; vt dum illos Tartarus metuit, nos pœna non tangat; dum illos Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergo Martyribus quiescentes euadimus inferni tenebras, eorum propriis meritis, & consocii sanctitate,* & tradit Baron. in ann.226. vbi Spondan. num.4.

Est quoque notandum, sepulcra Gentilium discreta fuisse, ac etiam esse debere à sepulcris Christianorum, vt refert Baron. in anno 358. vbi Spondanus n.2. B

Præfatis ritibus, ac ceremoniis sepeliebantur in primitiua Ecclesia Martyrũ, & aliorum fidelium corpora, & hæc non alibi, quam in cryptis, & aliis reconditis cœmeteriis. Horum autem forma describitur à Sancto Hieronymo in Ezechiel. cap.40. ibi. *Dum essem Romæ puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum cæteris eiusdem ætatis, & propositi, diebus Dominicis sepulcra Apostolorum, & Martyrum circumire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profundo defossa, ex vtraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorum, & ita obscura sunt omnia, vt propemodum illud propheticum compleatur: Descendant in infernum viuentes; & rarò desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum; vt non tam fenestram, quam foramen demissi luminis putes: rursumque pedetentim acceditur, & caua nocte circumdatis, illud Virgilianum proponitur:*

Horror vbique animos, simul ipsa silentia terrent.

Fuere autem plurima extra Vrbem huiusmodi cœmeteria, quoniam intra mœnia prohibitum erat Romanis legibus 12. tabul. defunctos sepelire. Hæc loca modo Areæ, interdum Tumbæ, Catacumbæ, vel Cryptæ arenariæ, ex loci natura nomine comparato, dici consueuerunt, sed frequentius Cœmeteria; quod fides doceret Christianos non mori, sed rursus excitandos; interea in Domino obdormire. Cœmeterium enim, hoc est Dormitorium à κοιμάω quod est dormio, volunt appellari. Porrò eiusmodi Cryptarum in agro Romano recensẽtur nomina quadraginta tria in libro de Romanis Pontificibus, & apud Baronium ad Maryrologium Romanum die 3. Ianuar. Erantque specus subterraneæ, cum ad sepeliendos fideles, tum ad conuentus, & synaxes peragendas tempore persequutionum; Indeque fiebat vt Edictis Impp. quod docet Eusebius lib.7. histor. cap.10. & 12. ab eis Christiani arcerentur, vt scribit Tertullianus in Apolog. & Minutius Fælix, & idem Tertull. ad Scapulam ex verbis persequutorum inquit. *Non sint Areæ:* hoc est, loca sepulturarum Christianorum destruantur, ne ad ea vlterius conuenirent; vt etiam refert Baron. ad annum 260. vbi Spondan. num.2. & idem Baron ann. 262. vbi Spondan. num.3. C

Reddita vero Ecclesiæ Pace, eadem frequentare permittebantur; quæ postea quamdiu in eis fuerunt corpora Sanctorum Martyrum, frequenti cœtu a fidelibus visitari consueuisse, vt ex Hieronymo, & Prudentio citatis. Cessarunt autẽ huiusmodi fidelium studia postquam ea, quæ ibi erant sita corpora Sanctorum sub Christianis Impp. delata sunt in Vrbẽ, & in diuersis Ecclesijs honorificẽtius collocata, quamuis in eisdem cœmeterijs aliorum fidelium corpora cœpta sint sepeliri, vt refert idem Baron. in d. anno 262. num.3. D

Ad hæc d. loca memini ego ipse, me hic Romæ in adolescẽtia pluries accessisse, etiam cum Domino Antonio Bosio, mihi ab infantia coniunctissimo, Auctore operis *Roma Sotteranea*.

Dicta sunt præfata ferè omnia de funeribus, dum Ethnici Principes sæuiebãt contra

A cõtra fideles annis ferè trecentis; quorum timor cùm defeciſſet, & pax ad Christianos aduenisset, fidelium defunctorum corpora magnâ pompa sublata fuere, cum hymnis, cereis, & incensis, ex more sepulturæ mandari solita; vt refert Card. Baron. in ann. 310. vbi Spondanus num. 4. Clerici ordine progredientes accensos Cereos gestantes manibus, funus deducebant. Gregor. Nissen. epist. ad Olimpium de morte sororis suæ Macrinæ. 9. Hieronym. ad Eustoch. de morte Paulæ ibi. *Cum alij Pontifices Lampades, Cereosque præferrent.* & in Epitaphio Paulæ. *Sacerdotes Lampades, Cereosque prætulerunt funeri.* Imperante Iustiniano Acolythi funalia deferebant. Nouell. 59. de Debit. impens. in Exeq. Defunct. Vt etiam faces præferre mos fuit apud Ethnicos in funeribus: sicuti nos diximus in libro de Veter. Rom. Ritib. *Ritus sepeliendi fideles reddita ecclesiæ pace.*

Canebantur in Exequijs defunctorum Psalmi, & Hymni à fidelibus, & viris Religiosis. S. Dionys. de Eccles. Hierarch. cap. 7. Item Gregor. Nissen. d. epist. ad Olimpium de morte sororis, inquit. *Itaque confluentem Populum in genera distribuentes; mulierumque multitudinem Virginum admiscẽtes Choro; virorum autem*
B *turbam ascribentes Monachorum cœtui, vnum quemdam ex vtriusque studij aptum concinnumq; tamquam in psalmos canentium congressu, ex communi omnium concentu aptè coniunctam ordinem constituere.* & paulo post. *Surgens, qui ei regioni præfectus erat Episcopus; aderat enim cum vniuersa multitudine Sacerdotum.*

Quibus verbis apparet Sacerdotes interfuisse officio funeris, psalmosque in exequijs cecinisse. S. Clemens lib. 6. Constit. Apostol. cap. 29. *Pro fratribus nostris, qui in Domino obierunt, & acceptabilem Eucharistiam offerte in Ecclesijs, & cœmeterijs vestris, atque in exitu mortuorum psallentes, eos deducite.* Gregor. Nazianz. in laudem Cæsarij Orat. 10. ibi. *Psalmodiis luctum sedantibus.* Chrysost. homil. 70. ad Populum Antiochenum. *Quanam de causa quæso vocas presbyteros, & psallentes? nonne vt te consolentur? non ne vt defunctum honorent?* Basilius Seleuciæ Archiepiscopus in Concione de Lazaro. *Luctus, & femineus eiulatus non cedunt in vsum, & honorem vitæ defuncti: sed hymni, & psalmi, & vita quambonestissimè instituta.*

C Nec indicat talis pompa, quod insit vllus cadaueribus sensus; sed ad Dei prouidentiam, cui placent etiã talia pietatis officia, ad corpora quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurrectionis astruendam. S. August. serm. 34. de Verbis Apostoli. *Sed pro viribus cura sepeliendi, & sepulchra construẽdi, quia & hæc in scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt.* & infra. *Impleãt hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani lenimenta mœroris.*

Et quamquam S. Chrysost. homil. 85. in cap. 20. Matth. & S. August. lib. 1. de Ciuit. Dei cap. 11. & 13. & lib. de Cura agenda pro mortuis; quibus locis affirmant, *Sepulturam & funeris pompam solatia esse viuorum, non mortuorum subsidia:* Verum hæc sunt interpretanda; vt sepultura per se non sit præsidium ad salutẽ æternam: per accidens tamen prodesse potest propter preces amicorum, & recordationem Sancti illius, in cuius Ecclesia sepultus est defunctus. Quod S. August. in lib. de Cura pro mortuis agenda, & S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 50. obseruarunt. Amplius S. Chrysost non damnat sepulturæ solemnia: sed luxuriam, & superfluam ambitionem, modumque sumptibus adhibendum suadet. Quod
D autem ex Matth. cap. 5. & 25. calumniãtur Hæretici, diluit D. Thom. 2. 2. quæst. 32. artic. 2.

Et prædicta adeo vera sunt, vt Imp. Costantinus statuerit, & primus auctor fuerit, vt ad corpora defunctorum humãda, Corpus hominum constitueretur, qui ei muneri mancipati essent; quos & voluit Ecclesiæ esse subiectos, & ab omnibus publicis muneribus immunes, atque vectigalibus liberos. quod idem Corpus postea Anastasius Imperator confirmauit, vt testatur Iustinianus in nouell. 43. & 59. ac refert Baron. ad annum 337. vbi Spond. num. 14.

Cæterum, priusquam corpus humo iniecta contegeretur, defunctus oratione funebri laudabatur. Sanctum Melitium à multis, cum præconijs maximis sepultũ scribit Theodoretus lib. 2. cap. 14. hist. Ecclesiast. & lib. 9. cap. 13. histor. tripart. *Oratio funebris.*

Extatque Gregorij Nicæni in funere Melitij oratio. Extant & veterum Patrum orationes funebres: Eusebij in funere Constantini: Nazianzeni in funere Basilij, & Cæsarii: Ambrosij in exequiis Valentiniani, & Satyri, & aliæ innumeræ. A

Preces. Deinde celebrata Missa Sacerdos accedens ipsi mortuo sanctè precabatur, eumque salutabat, vt pluribus docet S. Dionys. de Ecclesiast. Hierarch. Solemnibus orationibus sepeliri mortuos indicat Victor Vticen. lib. 2. de persequut. Vuandal. ibi. *Qui mos solemnibus orationibus sepeliendi morientes, quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus.*

Flores ad sepulcrum. Condito & curato funere solebant nonnulli antiquitus tumulum floribus aspergere. S. Ambros. orat. funebri de obitu Valentiniani: *Non ego floribus tumulum eius aspergam: sed spiritum eius Christi odore perfundam.* & S. Hieron. epist. ad Pammachium de obitu vxoris. *Cæteri mariti super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos &c.*

Apponebant quoque ad sepulcra Epitaphia & alia, de quibus nos supra.

Mortui quando sepulti sunt in Ecclesiis. Addimus prædictis, fuisse antiquitus prohibitum, mortuos intra Ecclesias sepelire, vt ex Concilio Triburense anno Domini 895. can. 17. incip. Nullus, & in B Concilio Vasense sub Leone I. can. 3. incip. Præcipiendum. relato à Gratiano caus. 13. quæst. 2. & propterea in sacris templis sepulcra nõ aderãt; sed Cœmeteria ad hoc inseruientia: meminit etiam Optatus lib. 3. de Schismate Donatistarũ his verbis: *Nec sepultura in domo Dei exhiberi concessa est.* Corpora verò supremorum Principum Ecclesiasticorum, & sæcularium reponebantur in Atrijs, seu Porticibus Ecclesiarum; vt de duobus Theodosijs, & Archadio Impp. scribit Nicephor. lib. 14. cap. 88. & S. Io. Chrysostom. refert Magnum Constantinum honore fuisse affectum, cum eius corpus fuerit sepultum ante Ecclesiam S. Petri Constantinopolis, quasi post obitum Ostiarius, & Cubicularius Piscatoris effectus. Progressu temporis cœpere in Ecclesiam introduci corpora defunctorum Sacerdotum, Principum, Ministrorum Ecclesiæ, & Virorum celeberrimorum; demum indifferenter omnium fidelium, vt in Concilio Maguntino relato in causa 13. quæst. 2. can. Nullus, Concilium Meldense can. 20. Quod ab Ecclesia deinde semper approbatum, iuncto etiam cœmeteriorum vsu: remãsit solum prohibitum ne corpora sepeliantur penes Altaria, in quibus celebratur, vt ex dicto can. Præcipiendum 13. quæst. 2. & Concilio Meldensi: at cum remoueri ossa ab altare non possint, tunc remoueatur altare. Iuo 3. par. cap. 213. C

Sepulcrum in Ecclesia quando prosit. Cauendum tamen, quod his qui in peccato decessere, non prosit, vt in Ecclesia sepeliantur. refert D. Gregor. in Dialogis lib. 4. cap. 50. his verbis. *Quos grauia peccata non deprimant; hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur; quod eorum proximi quoties ad eadem sacra loca conueniunt, suorum quorum sepulcra conspiciũt, recordantur; & pro eis Domino preces fundunt: nam quos peccata grauia deprimunt, non ad absolutionem potius, quam ad maiorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesiis ponuntur.* & idem D. Gregor. cap. 51. seq. inquit. *Qua ex re apertè datur intelligi, quia hi, quibus peccata dimissa non fuerint, ad euitandum iudicium sacris locis post mortem non valeant adiuuari.* & idem etiam cap. 54. sic inquit. *Quia his, quos peccata grauia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat vt etiã de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiã culpa temeritatis accuset.* Quinimo mos fuit in Ecclesia primitiua anathematizãdi illos, qui in peccatis notorijs decesserant, vt docet D. August. epistol. 50. ad Bonifacium, & tradit Vincentius Riccardus in Notis ad epist. S. Procli Archiepiscopi Constantinopol. ad Maximum Diaconum his verbis. *Non simpliciter negat non posse anathematizari post mortem, cum perpetua traditio fuerit sanctæ Ecclesiæ, mortuos etiam anathematizandi.* & Concilium Aphricanum can. 48. *Si quis Episcopus hæredes extraneos à consanguinitate sua, vel Hæreticos etiam, consanguineos, aut Paganos, Ecclesiæ prætulerit; saltem post mortem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.* D

Abusus sepulcrales sublati. Consueuerunt priscis temporibus etiam Christiani inhærentes vanis Ethnicorum superstitionibus, vt supra Defunctorum sepulcra immoderatè canerent,

co-

A comederent & biberent, vsque ad ebrietatem: & huiusmodi prauus Christianorum ritus fuit sublatus in Concilio Arelaten.cap.5. his verbis. *Nullus diabolica carmina præsumat cantare, nec iocos, nec saltationes facere.* & infra. *Quis enim nesciat diabolicum esse, & non solum à Religione Christiana alienum, sed etiam humanæ naturæ contrarium, ibi lætari, cantare, inebriari, & cachinnis ora dissolui, & omni pietate, & affectu charitatis postposito, quasi de fraterna morte exultare?* & idem refert D. Augustin.lib.1. De moribus Ecclesiæ, & epist. 68. ad Aurelium Episcopũ. latè Brunus de Ceremonijs lib.4.cap.3. Remansit tamen apud aliquos Populos ritus, vt sepultis cadaueribus comedatur inter amicos, & parentes, sed moderatè; & hoc ab Ethnicis ad nos transmissum, vt refert Rosinus. Antiquit. Roman. lib.5. *Peractis ad sepulcrum iustis, conuiuia domi apparabantur, ad quæ amici, atque cognati conuocabantur.*

B Fuit etiam Ethnicorum ritus offerendi supra Defunctorum sepulcra plurima ad comedendum & bibendum; credẽtes, vt illi supponebant, mortuorum animas ibi circumire: quod mense Februario peragebatur: & talis ritus diu apud Christianos tanquam pius fuit retentus: donec in Cõcilio Turonen.2. can.16. alias 34. fuit expressè id prohibitum fidelibus, maximè in festo Cathedræ Sancti Petri 22. Februarij his verbis. *Sunt etiam qui in festiuitate Cathedræ Diui Petri Apostoli cibos mortuis afferunt, & post Missas redeuntes ad domos proprias, ad gentilium reuertuntur errores, & post corpus Domini sacratas Domini escas accipiunt. Contestamur illam solicitudinem tã Pastores, quã Presbyteros gerere*, &c. Quod etiam exclamauit S. Augustin. in die dicta Cathedræ serm. 15. de Sanctis his verbis. *Cùm solemnitatem hanc Ecclesiis meritò religiosa obseruatio introduxerit, miror, cur apud quosdam infideles hodie tam perniciosus error increuerit, vt super tumulos defunctorum cibos, & vina conferant, quasi egressæ de corporibus animæ carnales cibos requirant.* Quem ritum ego annis præteritis seruatum vidi adhuc plurimis in locis in Regno Galliæ: vt etiam similiter in Hispania hoc retentum, patet ex lapide in Capella San-

C cti Ildephonsi Romæ apud Sanctum Iacobum Hispanorum, scripto his verbis. *Item tenentur supradicti singulis annis in commemoratione omnium Defunctorum ponere super sepulcrum dicti Domini Episcopi vnum tapetum, & duas faces, quæ ardeant per totum officium vigiliæ, & diei: & afferantur ad pedes sepulcri panis & vinum pretii quatuor carlinorum more Hispaniæ.*

Comestibilia supra sepulcra.

Non prætermittam adnectere prædictis funerum Ritibus apud Christianos: quod sicut apud Ethnicos Oleum & Filum, illud symbolum fuit Vitæ, & istud Mortis, ex Pierio Valeriano & aliis: similiter in Catholica Religione considerabilis Ritus fuit inductus: de quo refert Benedictus Canonicus S. Petri, qui vixit sub Alexandro Tertio Rom. Pont. in quodam manuscripto *Politicus* nuncupato. Vt in prima die Quadragesimæ Papa discalciatus ab Ecclesia Sanctæ Anastasiæ ad Sanctam Balbinam incederet, vbi inter Missæ solemnia, quam ipse canebat, Subdiaconus Apostolicus Regionarius apud altare alta voce dicebat: *Crastina die veniente statio erit in Ecclesia Sancti Georgii Martyris ad Velum aureum.* & re-

D spondebat Chorus Cantorum, *Deo gratias.* & subdit prædictus auctor: *Finita Missa Acolythus debet tollere papyrum, & tingere in oleo candelæ, & diligẽter extergere, & portare ad palatium ante Pontificem, dicens, Iube Domne benedicere: Pontifex benedicit: ille vero dicit: Hodie fuit statio ad Sanctam Sabinam, quæ salutat te: Pontifex respõdet, Deo gratias. Accolythus repræsentat ei papyrum, qui osculatur eum pro deuotione Sanctæ, & dat eum Cubiculario: Cubicularius reponit, & diligenter conseruat vsque ad mortem Pontificis; & sic fit in omnibus stationibus. Ad mortem facit ex eis puluillum, & ponit sub capite eius in sepulcro.* Anastasius Bibliothecarius appellat dictum papyrum *Myxus ex stuppa.* Nostris temporibus in reædificatione Basilicæ Vaticanæ reperti sunt puluilli ex dictis myxis seu papyris sub capitibus Summorum Pontificum ibi antiquitus conditorum.

Et hæc de Ritibus sepulcralibus Christianorum.

A

De Miraculis. Cap. LXVII.

DIximus de plurimis antiquorum Christianorum Ritibus; verum quoniam isti, sicut & omnia ferè opera Christi, parum ad hominum salutem profuissent, nisi miraculis confirmata fuissent, quibus Dei Potentiam, Sapientiam, & Bonitatem cognoscimus; ideo de miraculis etiam aliqua adnectamus; ex quibus patebit veritas de mirabilibus operum Dei etiam in Sanctis suis.

Miraculum alij aliter definiuere: nos autem definimus, vt sit *Factum insolitum supra vires, & præter ordinem totius naturæ creatæ.* Diximus,

Factum, ad exclusionem nonnullarum illusionum, per quas dæmones, ac etiam homines vafri faciunt, nobis videri factum, quod verè non est factum. de quo S. Thom. 2. 2. quæst. 178. art. 2. & in lib. 3. contra Gentiles cap. 103. & seq.

Insolitum, quia solita, nec re, nec nomine conueniunt miraculo: non re, quia miracula præcipuè fiunt ad duplicem effectum; nempè, vel ad confirmationem prædicationis verbi Dei, iuxta illud Marc. cap. 16. *Illi autem profecti prædicauerunt, vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis:* Vel fiunt ad denunciandam facientis sanctitatem, vt ex D. Thom. dicta quæst. 178. art. 2. Solita autem neutrum operantur; nec minus prædicta solita mouent admirationem, ex D. Augustin. tract. 24. in Ioannem, vbi inquit miracula Visibilium naturarum, licet maiora sint his, quæ raro fiunt, attamen propter illorum assiduitatem non mouere admirationem. B

Supra, non contra naturam, vt dicit Glossa in cap. vnico, verbo, Sedis Apostolicæ, vers. secundo, quod sit contra naturam, De reliq. & venerat. Sanctorũ: quia miracula fiunt à solo Deo in Psalm. 71. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* S. Thom. 1. parte, quæst. 110. artic. 4. Natura autem non contrariatur suo Creatori, sed illi libenter cedit, cap. cum Marthæ, §. requisisti (ibi) (cedit natura miraculo) de Celebrat. Missarum.

Vires, quia nihil est, quod possit facere natura, quod miraculum dici possit; siue hoc procedat ex singulari artificio hominis, prout de Columba lignea volante Archimedis, & æneis serpentibus sibilantibus Boëtij, legitur apud Gellium lib. 10. cap. 12. Cassiodor. lib. 1. variar. epist. 45. siue hoc fiat ex veloci operatione facta per dæmonem applicando actiua passiuis, vt per Sanctum Thom. 1. par. quæst. 114. art. 4. ad 2. C

Præter ordinem; nam multa sunt miracula, quæ propriè non possunt dici supra vires naturæ, sed tantum præter ordinem; nam natura in dies illud facit, sed non eo ordine, vt in febricitante in instanti sanato, Luc. 4. de socru Petri: natura enim in dies pellit febrim, sed non illo ordine, hoc est, in instanti.

Totius naturæ, quia multa præter ordinem vnius naturæ contingunt, quæ non sunt miracula, cum sint secundum ordinem alterius naturæ; vnde non fuit miraculum eleuatio corporis Simonis Magi per aëra, de qua Surius in vita Sancti Petri, nec corporalis transportatio strigarum, quia hæc non est præter, vel supra naturam dæmonis, qui hoc operatur.

Creatæ, quia nihil est supra vires naturæ increatæ, id est Dei omnipotentis: vnde respectu illius nihil potest dici miraculum, vt ex D. Thom. 1. par. quæst. 105. artic. 8. D

Miracula solũ in Ecclesia catholica.

Circa miraculorum virtutem, Christus in nouissima manifestatione ante ascensionem suam, præter alia dona, quæ suæ Ecclesiæ liberaliter contulit, hoc etiam superaddidisse videtur, vt à Marco cap. 16. de operatione miraculorum, quæ communis omnibus in ipsum credentibus esse posset: quod quidem donum, eo quod non nisi in Ecclesia Catholica reperiri, nec ab aliis, qui foris sunt vsurpari potest: merito dos Ecclesiæ à Patribus est appellata; licet non singulis fidelibus miraculorum gratia, vel semper, vel vbique sit concessa.

Quamuis Eunomius Hæresiarcha fuerit ausus asserere Christianorum, mira-

cula

A cula præstigia esse Dæmonum, vt refert Baron. in annum 360. vbi Spondanus num. 7. necnon idem asseruit Vigilantius, aduersus quem scripsit: D. Hieron. vt idem Baron. in annum 406. vbi Spondan. num. 7. sicuti etiam pluries in Ecclesiasticis annalibus refertur, Christianos à Gentilibus ob miracula æstimatos maleficos.

Sed omissis cæteris Ecclesiæ miraculis, consideremus quam refert S. Lucas in Actis historiam sanati à Petro claudi à natiuitate ad portam Templi, & quomodo ad rei nouitatem concurrentibus populis; & Christum annunciandi arrepta occasione, concionem habuerit; quæ quinque millia hominum ad fidem perduxit, vt fusius idem Lucas. Quale autem mysterium miraculo Petri contineretur, Ambros. serm. 3. in natal. Apostolorum enarrat, dum ait: Petrum, quia petra esset, super quam ædificaretur Ecclesia, rectè primum signum mirabilium suorum fecisse Claudo, pedum restituendo vestigia: vt sicut ipse in Ecclesia fidei fundamentum continebat; ita & in homine membrorum fundamenta confirmaret: vt non mireris si Lucas quātumlibet prodigia, & signa ab Apostolis antea-cta B cap. 2. facta esse testatus esset; tamen ab eo, quod tam insigniter est editum ab Apostolorum Principe, cæteris prætermissis narrationem instituerit. *Claudus a Petro sanatur.*

Præterea narratis, quæ in Ananiam, & Saphiram sunt diuinitùs acta, subdit Lucas in Act. cap. 5. adeo miraculis, & prædicationibus Apostolorum augeri solitam in dies credentium in Domino multitudinem; vt etiam infirmos omnes, & vexatos à spiritibus immundis, non Ciuitatis tantum Hierusalem, sed & vicinarum omnium in plateis exhiberent, vt transeuntis Petri vmbra liberarentur ab infirmitatibus suis. Fuit nimirum ista prærogatiua Petri, vt sicut inter Apostolos primatu in omnes est auctus, ita etiam insigniora ederet miracula. Quid vero vmbra Petri, nisi imago expressa corporis eius? certè quidem non aliunde, quam ex huiusmodi imaginibus vmbra formatis, picturam duxisse originem ferunt. Clemens Alexandrinus aduersus Gentes. Rursus vero cum eandem vmbræ Petri virtutem inditam videmus, quam & ipsi corpori Petri; expressum videtur eandem in successores ipsius propagari voluerit: nimirum vt quamuis non omnes C æque sancti, ac Petrus, tamen quia eius gererent personam, eandem etiam retinerent à Deo illi traditam potestatem: scirentque omnes respectu Petri in honore habendos, qui vmbram saltem Petri hac ex parte referrent. Baron. in ann. 34. vbi Spondanus num. 77. *Vmbra Petri.*

Occurrunt circa prædicta miracula aliquæ dubitationes, de quibus primo est inter Doctores controuersia. An de substantia miraculi sit, quod fiat in instāti? Nos fœdere distinctionis opiniones conciliari posse existimamus: nempe quod aut natura cum processu temporis poterat causare illud factum, de quo quæritur, an sit miraculum, puta sanare infirmitatem; & tunc de substantia miraculi est, quod fiat statim; alias non esset miraculum, cum posset esse, quod sanatio processerit ex operatione naturæ, ex qua possibilitate excluditur miraculum, cum non concurrat insolitum, vt supra diximus: aut vero factum non erat tale, quod posset per naturam ex interuallo temporis contingere, puta illuminatio cæci à natiuitate, Resurrectio mortui, & similia; & tunc etiam si intercedat interuallum temporis, non videtur cessare vis miraculi, quia qualitas D temporis tunc nihil conferet ad actum, iuxta not. per Abbatem in cap. ad aures num. 2. vbi Decius num. 3. de rescript. *Miraculum an fiat in instanti.*

Eadem distintione solui potest alia quæstio: an de substātia miraculi sit: quod nullum remedium humanum fuit omnino adhibitum, nempe vt inspiciatur, an illud remedium esset aliquo modo proportionabile ad producendum illum effectum: quod si non est, minime tolli vim miraculi. & proinde nec puluis, qua vsus fuit Dominus noster in illuminatione cæci, de qua Io. cap. 6. nec pallium, quo vsus fuit sanctus Franciscus de Paula, & sanctus Raymundus in transfretando mare, substulerunt vim miraculi, quia nullam proportionem habebant ad illa facta. *An requiratur, vt sine remedio humano.*

Dicimus etiā quod dolor, qui plerumque interuenit in miraculosa sanatione,

non tollit vim miraculi, ex quo nec cum dolore potest natura operari illud factum: & dolor ea fortè ratione relinquitur, vt sit in memoriam peccatorum, iuxta illud Gen. cap. 3. *In dolore paries*; quasi quod sic sanati debeant recordari morbum illum sibi contigisse peccati si non actualis, saltem originalis. A

Dolor an tollat miraculum?

Solent etiam Doctores ponderare gradus miraculorum, vt scilicet quod magis excedat vires naturæ. Canonistæ constituunt duos gradus miraculorum: vt primus sit quo ad factum, id est, illud cui natura penitus repugnat; puta quod Sol stet: alterum quo ad modum; puta, quod febricitans confestim sanetur, cum mille febricitantes singulis mensibus sanentur, sed repugnat modo, quod extemplò sanetur. Archidiac. in cap. nec mirum 26. quæst. 5. quem alij sequuntur. Theologi constituunt præterea tertium gradum, quem vocant in subiecto, sine in eo, in quo fit, v.g. resurrectio mortuorum, & illuminatio cæci, quia natura potest dare vitam, & lumen, sed non cæco, aut mortuo. D. Thom. lib. 5. contra Gentil. capit. 10.

Gradus miraculorum.

Vlterius à Sancto Thom. parte prima, quæst. 124. artic. 4. ad tertium argumentum, datur praxis discernendi vera miracula à non veris; nempe efficacia, vtilitate, & fine. Quibus addi posse credimus qualitatem personæ, quæ facit miracula, nempe si sit aliunde probata in Catholica fide, præstans in operibus, iusta, in moribus excellens; quia tunc facilius concedi potest, quod sit miraculum Dei, non autem opus Diaboli, cum quo tales homines non habent commerciū. Et ex his videtur constare de veritate miraculorum, quæ etiam in præsens hic in Italia omnibus patent, nempe de Ebullitione sanguinis sancti Ianuarij in Ciuitate Neapolitana: & de Fluxione mannæ è S. Nicolai Baren. & de Excrescētia vnguis sanctæ Catharinæ Bononiensis; seu de mirabili incorruptione, & suaui odore, qui ex corpore plurimorum Sanctorum in dies manat. B

Vera miracula a non veris.

Quæritur ex his an miracula possint fieri per malos? & concluditur etiam malos quandoque facere vera miracula. Nam in die Iudicij vniuersalis malos Christianos dicturos testatur Matth. 7. *Domine Domine nonnè in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Prophetia enim, necnon Dæmones eijciendi, & miracula faciendi facultates, sunt gratiæ gratis datæ, quæ vt aiunt Theologi, cum peccato mortali stare possunt. Hinc S. Chrysost. in cap. 7. Matth. inquit. *Sed considera: quia in nomine Christi se prophetasse dicunt, non in spiritu: Prophetant enim in nomine Christi, sed in spiritu Diaboli, quales sunt diuinatores. Dæmonia eijciunt in nomine Christi, habentes spiritum inimici; Magi autem non eijciunt, sed eijcere videntur, colludentibus sibi Dæmonibus: faciunt & virtutes, id est miracula non vtilia & necessaria, sed inutilia & vana*. Dixit S. Thom. 2.2. quæst. 178. art. 2. hoc prouenire ex omnimoda fide, quæ potest sine charitate operari miracula, iuxta illud Pauli, 1. Corinth. 13. *Et si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*. Vel ob virtutem sanctissimi nominis Christi inuocati, vt per Hieronym. super illud Matth. 7. *Nonnè in nomine tuo prophetauimus*? Vel ob confusionem, & iustiorem condemnationem facientis, vt de prophetia Caiphæ sanctus Hieron. vbi supra. Quod tamen procedit in vita, nam post mortem, nisi Sācti faciunt miracula. sicuti etiam miracula per quemcunque etiam malum fieri possunt ad confirmationem veritatis prædictæ; secus quando miracula fiunt ad demōstrationem sanctitatis alicuius, quia isto casu non fiunt miracula nisi à Sanctis. S. Thom. d. quæst. 178. art. 2. Hinc S. Aug. lib. 83. quæst. inquit. *Aliter Magi faciunt miracula; aliter boni Christiani; aliter mali Christiani. Magi per priuatos contractus cum Dæmone: Boni Christiani per publicam iustitiam: mali Christiani per signa publica iustitiæ*. C D

Miracula an fiant a malis.

Inter miracula Magorum & Sanctorum hominum affert discrimen S. August. lib. 83. Quæst. vbi quæst. 79. tom. 4. loquitur his verbis. *Cum talia faciunt Magi, qualia nonnunquam Sancti faciunt; talia quidem visibiliter esse apparent, sed diuerso fine, & diuerso iure fiunt: illi enim faciunt quærentes gloriā suā, isti quærētes Dei: & illi faciunt per quædā potestatibus cōcessa in ordine suo, quasi priuata commercia vel beneficia;*

A *beneficia: isti autē publica administratione, iussu eius, cui cuncta creatura subiecta est.* S. Thom. lib. 2. Sentent. dist. 7. quæst. 3. art. 1. inquit: Miracula bonorum hominum & Magorum, efficacia, duratione, vtilitate, modo, ac fine differunt.

Quantum ad efficaciam, & durationem differunt: quia miracula à bonis hominibus facta, non nisi virtute diuina fiunt, cuiusmodi est suscitatio mortui, & id genus alia, virtutem naturæ actiuam excedentia; quæ dæmones re vera facere non possunt, nisi præstigijs quibusdam, hoc est incantationibus, & illusionibus, quæ diu durare non possunt.

Differunt etiam quantum ad vtilitatem: propterea quod bonorum miracula, non nisi vtilitatem afferunt, cuiusmodi sunt admirabiles ægritudinum curationes: Magorum autem signa sunt noxia & vana, dum volatum affectant, & ostentant, stupidaq. hominum membra efficiunt.

B Differunt item quantum ad operandi modum: Boni enim Dei nomen piè ac reuerenter inuocantes miracula faciunt; Magi vero quibusdam vtuntur deliramentis, dum se cultris incidunt, & alia id genus turpia operantur.

Differunt tandem quantum ad finem: quia bonorum miracula ad Catholicæ fidei ædificationem, atque ad rectos mores propagandos efficiuntur: Magorum vero signa non nisi manifestum fidei, & honestatis detrimentum afferre solent. Et hæc sunt, quæ ex Angelico Doctore discerpere visum est.

Sed quod pertinet ad miracula, quæ non tantum suis hominibus, sed Diis ipsis ab Historicis Gentilibus sunt adscripta, cuius ea sint fidei; sincerissimus est testis Polybius hist. lib. 16. inter eos clarissimus auctor, cum de his agens, ait. *In omnibus quidem illis, quæ plebis pietatem erga Numen conseruant, condonandum est historiographis, dum de talibus monstruosa, etsi non vera loquuntur: in eo verò quod modum hunc excedit, ignoscendum non esse.* Hoc nobis demonstrauit T. Liuius, qui in principio primi libri de Numa Pompilio sic loquitur. *Omnium primus rem ad multitudinem imperitam, & illis sæculis rudem, efficacissimam; Deorum* *Præstensa Gentilium miracula.*

C *metum iniiciendum ratus est; qui cum descendere ad animos sine aliquo commento miraculi non posset: simulat sibi cum Dea Aegeria congressus nocturnos esse: eiusce moniti, quæ acceptissima Dijs essent, instituere, &c.* Ac etiam consueuisse Gentiles in æmulationem verorum miraculorum, quæ à Christianis quotidie fieri cernerent, in Numinum quoque suorum gratiam sæpe miracula, & oracula fingere: cuius farinæ fuere, quæ dum Alexandriæ Vespasianus Imperator esset, ipsum homini cuidam oculorum labe laboranti; & alteri manu ægro, vtrique monitu Serapidis Aegyptiorum Dei ad eum recurrenti restituisse sanitatem; alterius oculos oris sui excremento respergendo; alterius manum pede calcando. Tacitus histor. lib. 4. Sueton. in Vespasiano cap. 7. & alij tradunt: at vero præsentia in primis Apollonij Thyanæi Magorum omnium celeberrimi, & Vespasiano amicitia coniunctissimi, (quem his diebus Alexandriæ fuisse, ac plurimis huiusmodi imposturis in sui admirationem omnes conuertisse, docet Philostratus in vita ipsius Thyanæi) non nihil moueor, vt existimem ea omnia fuisse eiusdem Apollonij *Vespasianus.*

D arte excogitata. Sed & in his, quæ sunt visa miracula, illud etiam ex eodem Tacito considerandum; eas non fuisse eiusmodi ægritudines, quæ à Medicis curari non valuissent: Quod si à Medicis, certè facilius à dæmonibus, quorum fuit planè consilium ad obscurandam Christi gloriam, vt quæ olim à Prophetis de venturo ex Iudæa Rege, qui vniuerso dominaretur orbi, prædicta essent, intelligerentur de Vespasiano, qui apud Iudæam creatus fuisset Imperator; ita namque huiusmodi sacra oracula in gratiam Vespasiani interpretati sunt Tacitus histor. lib. 5. Sueton. in Vespasiano cap. 4. atq; ipse Iosephus lib. 7. de Bello Iud. cap. 12. siue impietatis caligine circumfusus, siue temporibus inseruiens, Vespasiano adulatus. Et quoniam qui huiusmodi Rex esset, ab Isaia cap. 35. prædictum erat, fore vt multa operaretur miracula: hoc quoque ex parte prouisum fuit, vt idem Vespasianus Rex ipse Maximus quasi Messias appareret. At si prophetica vaticinia de se loquuta esse Vespasianus credidisset: cur ab eodem postmodum tam exacta facta est peruestigatio de familia Dauid, & quos inuenit, occidit? refert

Euseb. lib. 3. hist. cap. 11. nisi quod in comperto esset, non aliunde, quam ex ea progenie Regem illum Maximum esse venturum. A

Adrianus. De Adriano Imperatore referunt etiam, quod ipse viuendi tædio affectus, vt eum à desiderio mortis ministri remouerent, accedere fecerunt ad illum diuersis temporibus mulierem quandam, aliumque virum cæcitatem fingentes, quasi in somnijs ij essent moniti, vt Adriano significarent, eum sanitatem recuperaturum, quemadmodum & ipsi cum corpus eius tetigissent, visum recepturi essent; quod factum cum per simulationem accidisset, vt spem valetudinis Adrianus acciperet, Spartianus ex sententia Marij Maximi historici affirmat his artibus Adrianum distentum, in sequentem annum vitam coactum esse prorogare. refert Baron. in ann. 139. vbi Spondan. num. 2.

Vlterius scribit Dio de cultu cuiusdam Serpentis, quem posuerat Adrianus Imperator in templo Iouis Olimpij, quod Athenis sumptuosissimè erexerat; illumque ex India deportatum ibidem pro Numine habitum; necnon tempore Antonini Imperatoris alia facta miracula referuntur, quæ omnes consentiunt eiusdem generis fuisse cum illis, quæ olim à Vespasiano, & Adriano facta esse dicuntur; vt refert Baron. in anno 139. & Spondan. in anno 145. num. 7. B

Alexand. Magus. Nec prætereundum, quod quidam Alexander ex schola Thyanæi Magus, qui ex confictis Sibyllinis oraculis Aesculapium in Bithynia appariturum prænuntians, Serpentem palam adorandum exposuit, illumque Aesculapium esse falso commentus, ingentem ob responsa, quæ à se conficta dare solebat, pecuniam corrasit; Septuaginta, & octuaginta dragmatum millia singulis annis ex oblationibus hominum ex vniuersa Asia, atque etiam Roma, ac tota pene Italia, alijsque Prouincijs ad huiusmodi vocale oraculum confluentium; cuius insignem imposturam tamquam in scena tragediam, egregie Lucianus in Pseudo repræsentauit; additque confinxisse impostorem Numen illud, & professum esse se præ cæteris odio habere Christianos, itemque Epicureos, quod Deos negarent: perdurasse vero hanc fabulam multis annis, donec tandem dictus Alexander septuagenarius miserando consumptus est interitu; vt refert Baron. in anno 145. vbi Spondanus num. 6.

Hæreticorum falsa miracula. Sed omissis, quæ innumera sunt, Ethnicorum miraculis, consideremus quæso, quæ prædictis similia sunt, Hæreticorum præstigia, & imposturas; ex quibus Ecclesia Dei grauiorem passa est iacturam, quàm à persequutoribus Tyrānis. Etenim Marcus ex Valentini discipulis, addens Hæresi Magiam, inter alia prophana, quæ in sacris mysterijs operari soleret, Calicem Eucharisticum purpureum, & rubicundum apparere faciebat, vt putaretur eam gratiam in suum Calicem instillare; vnde homines in sui admira tionem excitans, eosdem cæteris præstigijs, & inuocationibus multa deliria proferre cogebat: cum & ipse Dæmonem quendā haberet, per quem prophetare videretur: hisque artibus circumiens Christianum orbem, seduxit quamplurimos; sicuti fusius Irenæus aduersus Marcum l. 1. cap. 8. & 9. & refert Baron. in anno 175. vbi Spond. num. 8. C

Nec multum dissimile, quod Cyrola Arianorum Antistitum Princeps, cuiusdā hominis Ariani suppositītij, qui se cæcum pretio accepto fingebat, aperire oculos videri voluisset, eundem antea quidem optime videntem; simul ac oculos eius tetigit, re vera cæcum reddidit: cui fraudem coram vniuersis detegenti, Eugenius Carthaginensis Orthodoxus visum confestim signo Crucis reddidit, refert Greg. Turonen. lib. 2. histor. cap. 3. & Baron. in ann. 484. num. 7. D

Sed ne vlterius nostrum thema protrahamus, maleficijs, & incantationibus vti solitos Hæreticos Helcesaitas, de quibus Baron. anno 105. vbi Spondanus num. 2. item Basilianos, Baron. an. 120. vbi Spond. num. 7. Carpocratianos, Baron. an. 120. vbi Spond. num. 12. Gnosticos, Baron. an. 120, vbi Spond. n. 14. 16. Ophitas, Baron. an. 145. vbi Spondanus num. 5. Montanistas, Baron. an. 173. vbi Spond. num. 3. Seuerianos, Baron. an. 174. vbi Spond. num 5. Marcitas, Baron. an. 175. vbi Spond. num. 8. Sed omissis his, & quamplurimis similibus Hæreticorum vanis visionibus, nec veris miraculis, de quibus etiam Martinus del Rio

disquisit

A disquisit. magic. lib. 6. cap. 2. sect. 3. quæst. 3. simile est etiam, quod legimus de eleuatione Simonis Magi, &c.

Non absimilis omnino præcedenti est altera quæstio, quod dæmon non possit facere miracula, nec aliqua creatura, si propriè illa accipiantur, sed solus Deus: secus tamen si miracula largè sumantur, nempè quod excedit humanam facultatem, & considerationem: & sic dæmones possunt facere miracula, quæ scilicet homines mirantur. D. Thomas in 1. par. quæst. 114. art. 4. in corpore: Aduertendum tamen, quod omnes transmutationes corporalium rerum, quæ possunt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quas pertinent quædam semina, quæ in elementis mundi inueniuntur; hæc possunt fieri per operationem dæmonum huiusmodi seminibus adhibitis, nempe cum aliqua transmutantur in Serpentes, & Ranas, quæ per putrefactionem generari possunt. *An dæmon faciat miracula.*

Illæ vero transmutationes corporalium rerum, quæ non possunt virtute naturæ fieri; nullo modo operatione dæmonum secundum rei veritatem perfici
B possunt: sicuti, quod corpus humanum mutetur in corpus bestiale; aut quod corpus hominis mortuum reuiuiscat. & quando aliquid tale operatione dæmonum fieri videtur: hoc non est secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantum: quod quidem dupliciter potest contingere.

Vno modo ab interiori, secundum quod dæmon potest immutare phantasiam hominis, ac etiam sensus corporeos; vt aliquid videatur aliter quam sit: & hoc etiam interdum dicitur fieri virtute aliquarum rerum corporalium. Alio modo ab exteriori, cum ipse possit formare corpus ex aere cuiuscunque formæ, & figuræ, & illud assumens in eo visibiliter appareat: potest etiam circumponere cuicunque rei corporeæ quācunque formam corpoream, vt in eius specie videatur. D. Thom. 1. parte quæst. 114. art. 4. ad 2. ac etiam idem D. Thom. 2. 2. quæst. 178. art. 2. in corpore. Vtroque autem modo Angelus, siue bonus, siue malus, immutare potest sensum hominum; siue naturali virtute apponendo exterius sen-
C sui sensibile aliquod, velà natura formatum, vel aliquod de nouo formando; sicuti facit dum corpus assumit. Similiter potest etiam interius commouere spiritus, & humores, ex quibus sensus diuersimodè immutentur: præter ordinem tamen totius creaturæ facere non potest, sed præter ordinem alicuius tantum particularis naturæ, cum tali ordine non subdatur; & sic quodam singulari modo potest sensum immutare præter modum communem. D. Thom. 1. par. quæst. 111. art. 2. 3. & 4.

Ex quibus concludimus, quod vera miracula ea tantum sint, quæ à veris Christifidelibus in Catholica tantum Ecclesia peraguntur.

Quòd vera Miracula in Catholica tantum Ecclesia continuauerint ab Apostolis D singulis quibusque sæculis. Cap. LXVIII.

PRæfata vera miracula ab exordio Ecclesiæ per omnia sæcula vsque in præsens continuasse semper constat; quorum præcipua aliqua infra recensebimus. Etenim in primo sæculo de Ioanne Euangelista refert Tertull. de præscript. hæret. cap. 36. *Apostolus Ioannes postea quam in oleum igneum demersus est, in insulam relegatur.* Et in eodem sæculo de Sancto Polycarpo refert Euseb. lib. 4. cap. 14. vt ad ignem damnatus nondum absque læsione remansit: verum quidam splendor flammas ipsas superans, ipsum circumfulgens, tantus & tam flagrans odor inde egrediebatur, vt idem velut ex thure odorifero, aut alio quouis pretioso aromate afflatus videretur.

Intra

Intra Secundum sæculum de fœmina mortua, refert Tertullian.lib. de anima, A cap.14. quæ oratione cuiusdam presbyteri iunctis manibus absolutionem recepit; & deinde ad eundem statum, quo illa erat, reuertitur. Eodem ferè tempore, Gregorius Neocæsareæ solo verbo Infirmos sanauit, & Energumenos liberauit: eiusdem precibus mons Ecclesiæ ædificium impediens in aliam partem translatus: Lacus per eum miraculosè exsiccatur: Licus fluuius inundans per ipsum firmatur. Demum tot miraculis per ipsum gestis Thaumaturgus denominatur, nempè mirabilium Operator, de quo Beda, & Gregorius Nissenus, lib.4.c.2.

Intra Tertium sæculum: sanctus Romanus post recisam linguam coram Tyranno loquitur, ex Prudentio in hymno eiusdem Romani; ac etiam Chrysostomus in Encomio eiusdem. Item Albanus Tamisim flumen siccis pedibus transit, quem alij mille homines similiter eundem fuere sequuti, refert Beda lib.1.cap.7.histor. Anglic. Ac etiam sanctus Paphnutius, ex Rufino lib.1.cap.4. totidem, ac Apostoli fecit miracula, Dæmones expellendo, sanando Infirmos, Cæcos illuminãdo, &c. Plurima etiam ipso tempore gesta miracula à sancto Hilarione Abbate, refert S. Hieronym. in vita eiusdem Hilarionis. De S. Hilario Episcopo refert B Fortunatus in eiusdem vita, mortuos ipsum resucitasse, & ægrotos sanasse. De S. Martino refert Seuerus Sulpitius in eius vita, ipsum vires naturæ miraculis excessisse, mortuos ad vitam reuocando, & alia mirabilia faciendo.

Intra Quartum sæculũ præter miracula, quæ gessit Thalasius, & Simeon Stilita, de quibus Theodoretus: Refert Nicephorus lib.15.cap.23. de quodam Episcopo, qui in testimonium fidei, & veritatis, ingressus intra ignem, absque vlla læsione inde egreditur. De Mamerto Episcopo Viennense, ex Gregor. Turonen. lib.2.histor. Francorum, capit. 34. profluuio lacrymarum per ipsum extinctum fuisse ignem comburentem Ciuitatem. Refert Nicephorus lib.15.cap.23. de Pictore, cuius manus aruerat, cum tentasset effigiare Christum in Iouis schemate: sed errorem ille agnoscens, & confessus, à Gennadio Constatinopolitano Patriarcha consequitur sanitatem. Gregor. Turonen.lib.2.histor. Francorum c.31. inquit de S. Remigio Episcopo Rhemensi, qui ignem Crucis signo extinxit, Dæmoniacum sanauit; eiusdemque precibus mortuus ad vitam reuocatus, consequitur sanctam Ampullam, futura prædicit, & post eius mortem alia magna Miracula facta. C

Intra Quintum sæculum sanctus Proculus Martyr, ex Sigonio in histor. Bononien.lib.1. cum ille decollatus fuisset, coram omni populo caput accipit, illudque refert. Ioannes summus Pontifex, vt inquit Ado Viennensis ætate 6. Cõstantinopoli cæcum illuminauit. S. Benedictus Abbas, ex S. Gregor. in Dialogis, cùm signo Crucis cuppam signasset, in qua venenum erat appositum, illum frangit: arido marmore fontem erumpere fecit: Mortuum reuocauit ad vitam: & alia mirabilia peregit. Sanctus Maurus (ex eodem Gregor.) illuminat cæcum, paralyticum, & energumenum sanat. S. Augustinus Angliæ Apostolus ad Catholicam fidem Regnum illud conuertit, mirabilia supra vires naturæ peragendo, quæ refert Beda hist. Anglic. lib.1.cap.31.

Intra Sextum sæculum sanctus Arnulphus Episcopus Metēsis, ex Surio tom.4 Dæmones expellit, morienti sanitatem restituit, & signo Crucis magnum extinguit incendium. S. Amandus, refert Gaudemundus in eius vita, vt mortuum ad D vitam reuocauerit, paralyticum sanauerit, cæcum illuminauerit. Sanctus Trudus Presbyter precibus ad Deum è terra aquam miraculosè ebullire fecit, refert Theodorus in eius vita. & S. Florentius Episcopus lumen, & vsum linguæ contulit filiæ Regis Dagoberti, quæ cæca, & muta erat à natiuitate.

Circa Septimum sæculum Agatho summus Pontifex, vt inquit Platina in eius vita, vir certè tantæ sanctitatis, vt Leprosum obuium factum osculo suo statim liberauerit. Præterea Vuibertus in carcere ab Angelo liberatus, cæcos illuminat, paralyticos sanat, & mortuos ad vitam reuocat, ex Marcello in eius vita.

Inter Octauum sæculum Abbas Ioachinus, ex Metaphraste in eiusdem vita, signo Crucis Draconem submergit: quandam insulam eius precibus à Serpen-

tibus

tibus liberat, & orans in aerem eleuatur. In translatione Reliquiarum S. Mar-
A cellini lumen receperunt cæci, auditum surdi, claudi motum, sanitatem plurimi ægrotantes, refert Eginardus lib. 2. cap. 6. & 7. Sanctus Rembertus Danos, & Sueuos conuertit ad Catholicam fidem prædicatione, & miraculis, quæ Deus per ipsum maxime operatus est, refert Albertus Crant. in Metropol. lib. 2. cap. 10 Sancta Rumoldia filia Regis Scotiæ mortuum in vitam reuocat, ex Surio tom. 7.

Intra Nonum sæculum, Sanctus Poppo ferrum igneum magni ponderis defert in testimonium veræ nostræ fidei. Albertus Crant. in Metropol. lib. 3. cap. 34. Sanctus Damertanus Episcopus Cantuarien. dæmones expellit, fontem è terra fecit ebulire, cantus Angelorum audiuit, ex Alberto in eius vita. Sanctus Maiolus Abbas Cluniacensis plurimos à diaboli illusionibus liberauit, alios serpentium morsibus vlceratos sanauit &c. Odilo presbyter in eius vita cap. 11.

Intra Decimum; Rex Robertus, ex Halgaudo in eius vita, solo tactu, & Crucis signo infirmos sanabat. De Eriberto Archiepiscopo Coloniensi fœmina paralytica, cui ille benedictionem contulit, in instanti sanata est, ex Roberto Tui-
B tiensi in eius vita. Sanctus Odilo Abb. Cluniacen. signo Crucis illuminat cæcum à natiuitate, refert Petrus Damianus in eius vita.

Intra Vndecimum sæculum, Sanctus Malachias Episcopus Irlandiæ, vt refert Sanctus Bernardus in eius vita, Confirmationis Sacramentum administrans, paralytico, & surdo sanitatem confert, ac etiam nobilem fœminam paralyticam sanat. Sanctus Bernardus ex Alberto Stadensi, & alijs manifestat Diuinam virtutem sibi communicatam supra mutos, claudos, cæcos, paralyticos, febricitantes, & alios. Sancta Hildegardis Abbatissa, ex Trithemio, & alijs, habuit infusam scientiam sacræ Scripturæ, & Sanctus Thomas Cantuariensis aquam in vinum Crucis signo transtulit, ex Hermaldo in chronic. Sclauonum lib. 2. cap. 19.

Duodecimo sæculo, Sanctus Franciscus, & Sanctus Dominicus primi Fundatores duorum celeberrimorum Ordinum in Ecclesia Dei, tam grandia, & immẽsa illi peregere miracula, vt vix aliquid à Deo petierint, quod non fuerint consequuti. Vincentius Burgundus, Bonauentura, & alij. Elisabeth Vngariæ Regis filia decem & septem mortuos reuocat in vitam, & cæcum à natiuitate illumi-
C nat, Bonfin. lib. 7. decade 2. rerum Vngaricarum. S. Bonauentura obtinuit à Deo vitam pro mortuo infante, vt baptismum reciperet: Iacobus Montanus Spirensis in eius vita. Petrus Cælestinus liberat energumenos, claudos, & paralyticos sanat.

Nec prætereundum in hoc sæculo anno 1291. sedente Nicolao Quarto Romano Pont. Domus in Castro à Nazareth Galileæ prouinciæ, in qua Virgo Deipara prodijt in huius orbis lucem, ex eademq. inde in cælum migrauit: necnon vbi IESVS Christus Verbum Patris caro factum est: Hæc inquam domus tunc Angelorum ministerio in Dalmatiam translata: & inde post varias mansiones, demum anno 1295. Bonifacio Octauo Romano Pontif. in agro Lauretano propè Recinetum immota permansit; vbi ex tunc vsque in præsens magna miraculorum, & hominum frequentia continua veneratur, vt refert P. Torsellinus Societ. IESV.

Intra Decimum tertium sæculum, S. Iuo presbyter Britannus, aquas Crucis
D signo diuidit, incendium extinguit, energumenum liberat. Surius tom. 3. S. Rocchus nobilis Narbonen. Romæ, & alibi immensum hominum numerum, qui à cõtagio erant vlcerati, Crucis signo sanauit, refert Albert. Crantz. in Metropol. l. 9. cap. 25. Sancta Catharina Senensis propriam Matrem à mortuis reuocauit, quæ absque Confessionis sacramento decesserat: nec alio cibo eadem reficitur a prima Dominica Quadragesimæ vsque ad Octauam Paschæ; quàm admirabili Eucharistiæ Sacramento, vt retulit Raymundus Capuanus in eius vita.

Decimoquarto, S. Vincentius Ferrerius Ord. Prædicatorum puerum phreneticum propria manu occisum reuocauit ad vitam; sicuti alios mortuos resuscitauit, & alia innumera egit miracula, vt in Bulla eiusdem canonizationis. Sanctus Bernardinus Senensis, cum nũquam Græcum idioma apprehendisset, Græcè

concio-

concionabatur Græcis: super aquas incedit: & alia multa, de quibus Ioannes Capistranus, & alij in eius vita. Sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentinus mortuum resuscitat, & alia multa fecit, Vincent. Maynardus in eius vita. Sanctus Didacus mortuam puellam in vitam reuocat, & innumera operatus est miracula super infirmos. Thomas Bozius de notis Eccles. lib.7. cap 1. A

Sancta Francisca nobilis Romana, vt Matronas à pompis sæculi, & ornatus vanitate reuocaret, Domum Oblatarum sub Regula S. Benedicti adhuc viro alligata in magnum huius Vrbis splendorem instituit: Hæc, inquam, Tutelaris Angeli familiarem habuit consuetudinem: Gratia curationum, & Prophetiæ dono enituit, & cordium secreta penetrauit: Non semel aquæ, vel per riuum decurrentes, vel è cælo labentes, intactam prorsus, dum Deo vacaret, reliquerunt: Modici panis fragmenta eius precibus Dominus multiplicauit ad plurimarum sororum saturitatem, & exuberantiam: Extra Vrbem mense Ianuario recentis Vuæ racemis, ex vite in arbore pendentibus mirabiliter obtentis, abunde expleuit sitim suarum sororum: & alia innumera fecit, de quibus in Bulla Canonizationis, & relata per alios, qui eiusdem vitam scripserunt. B

Intra Decimumquintum sæculum, Sanctus Franciscus de Paula ardentem ingreditur fornacem absque læsione: super aquas incedit: ac omnia infirmitatum genera sanat. Sadoletus in eius Canonizatione. Sanctus Ignatius Loiola hominē, qui tædio vitæ exasperatus, & necessitate pressus cum se occidisset; in vitam reuocat, vsquequo confessus absolutionem obtinuit. Petrus Maffæus lib.3. cap.14. S. Franciscus Xauerius, Indiarum Apostolus, tres mortuos resuscitat, & mirabilia multa fecit. Tursellinus in eius vita. Sanctus Carolus Borromæus Cardinalis percussus globo sulphurei instrumenti, illæsus remansit.

Sanctus Philippus Nerius Fundator Congregationis Oratorij, præter innumera miracula dignus qui & Angelo in specie pauperis eleemosynam erogaret: Cælestium spirituum, & ipsius Deiparæ Virginis frequenter fuit apparitione dignatus, ac plurimorum animas splendore circumfusas in Cælum conscendere vidit.

In præsenti hoc nostro Decimosexto sæculo, extat magnus numerus hominū vtriusque sexus, quorum mirabilia possent referri; nisi admonuisset nos nō solum Sapiens, verum & poeta Ethnicus, quod *Ante obitum nemo, supremaque funera vitæ dici Beatus, &c.* C

Hoc tamen non prætermittam ex remotissimis Indiarum Regionibus recensere: quoniam vt retulit mihi diebus præteritis in familiari sermone Admodum Reuerendus P. Antonius Cardim Societatis Iesu, Procurator hic Romæ Regni Iaponis, vbi hi recentes Christiani in præsenti à Ministris Regijs dira supplicia, & mortes pro Christi Religione patiuntur: hi inquam fide vera dum à Catholicis Sacerdotibus Aquam benedictam signo Crucis recipiunt, statim sanitatem, & alias gratias manifestis miraculis à summo Deo consequuntur; vt iam in prisca Ecclesia solitum.

Præterea maximè notandum, quod etiam scribit Admodum Reuerend. P. Frāciscus Barretus Procurator Prouinciæ Malauar eiusdem Societ. Iesu, qui in Relatione de sua Prouincia, inquit ibi Ecclesiam Sancto Francisco Xauerio Indiarū Apostolo dicatam, ad quam tam frequens est non solum Christianorum, sed & Infidelium cœtus ad petendas gratias, vt vix dici posse videatur: Gentiles adeo venerantur templum, vt ad indagandam veritatem impellant aliquem pro S. Frācisco Xauerio sacramento se adstringere; adeo certum apud ipsos veritatem inde manifestis signis reuelandam; vt sæpius accidisse fatentur. Affirmat idem Pater apud eosdem Infideles admiratione dignum esse illud, quod ad indagandam eandem veritatem experiuntur: iubent enim, vt quis manum in oleo seruente immittat, vel ferrum candens manu attractet; si innocens sit, liber, & incolumis retrahit manum, ferrumque absque vllo nocumento arripit; si vero nocens, momento temporis comburitur manus, atque adeo inde condemnatur, &c. sed de his apud alios diffusius. D

A De Canonizatione Sanctorum deque Apotheosi, seu Consecratione Romanorum. Cap. LXVIIII.

ANtequam de Canonizatione Sanctorum sim dicturus, præfabor aliqua de Romanorum Apotheosi, siue Consecratione: cuius mos à Cæsare Augusto primum institutus, deinde à Tiberio instauratus: quique erant eo honore affecti, inter Diuos relati dicebantur.

De quibus aliqua referam ex Dione, & Herodiano de consecrationibus Augusti, Pertinacis, Seueri, & similium. Postquam igitur Imperator viuus Rostra
B ascenderat, defunctumque Imperatorem laudauerat, Senatoribus adstantibus, & lugentibus: Erat lectus ex Ebore, & auro factus, stragulis purpureis, auroque intextis ornatus, subterque illum tanquam in feretro corpus eius iacebat occultum. Ante omnia verò statua eius cerea vestitu triumphali videbatur, eaque ex Palatio ferebatur ab ijs, qui in sequentem annum Magistratus designati fuerant: deinde ex Curia altera aurea, tertia curru Triumphali vehebatur; ferebanturque statuæ maiorum ipsius, atque propinquorum, qui ex vita discesserant, sicuti, & aliorum Ciuium Romanorum, qui in Magistratu fuissent. Aderant etiam omnes Prouinciæ, & Nationes pictæ, quæ aut in societatem ab ipso acceptæ, aut deuictæ fuerant. Ita extra Vrbem in Campum Martium veniebant; Rogusque, siue suggestus quidam specie quadrãgula lateribus æquis adsurgebat; nulla præterquam lignorum ingentium materia compactus, in Tabernaculi formam, impletus interius aridis fomitibus, extra autem intextis auro stragulis, atque eboreis signis. Erat supra tertium, & quartum Tabernaculum minusculum quidem positum, sed forma, & ornatu persimile, portis, ianuisque patenti-
C bus semper, donec ad extremum omnium breuissimum, in cuius summo currus inauratus, quo mortuus Imperator olim vehebatur, erat collocatus.

Quæ vbi celebrata erant, facem capiebat Imperij successor, eamque Tabernaculo admouebat; tum Coss. primo, & cæteri Magistratus ordine ignem subijciebant, cunctaque illico fomitibus, odoramentisque referta igni valido corripiebantur: Mox à supremo Tabernaculo, tanquam è fastigio subiecto igne, Aquila dimittebatur, quæ in Cælum ipsam Principis animã deferre credebatur; Ac iam ex tunc vna cum cæteris Numinibus Imperator defunctus colebatur.

Prædicti Tabernaculi formam, in plurimis nummis expressam habemus, sicut etiam in alijs apparent Aquilæ, & Pauones defunctos Imperatores, vel Augustos in Cælum portantes, vt hic ex Historia Augusta Angelonij in vita Marci Aurelij delineari curaui.

D

Consecratis Flamen, & Sodales, qui ab eo nomen acciperent, ex S.C. addebantur; tẽplumq; in quo hymnos in eius honorẽ compositos tenerẽt, canerent.

Non fuit tantum hæc consecrationis consuetudo Romanorum, verùm etiam aliorum: & quidem de Hercule, Libero, Castoribus, alijsque Dijs Consentibus: De Alexandro Macedone præter Plutarchum, & Q. Curtium, refert Aelianus var. histor. lib. 5. cap. 12. *Conuocata Athenienfium concione Demades surgens decreto iussit, vt Alexander scriberetur Deus Decimus tertius*. Sed cum indignum Græcis id videretur; mulcta cẽtum talentorum ei irrogata est. Idem Aelian. l. 9. var. histor. cap. 37. Et Olympias Mater ipsius inquit. *O fili, tu verò cum inter cælites locari volueris, & id perficere summo studio conatus sis, nunc neque illorum quidem, quorum omnibus mortalibus æquale, & par ius est, particeps fieri potes, terraq; simul, ac sepulturæ*. Id autem ipsius Alexandri epistolis non nisi superata Perside, & profligato Dario denunciatum est. *Nam tunc scripsit Græcis, vt se Deum facerent, satis equidem stulte: & cum mandata ad singulas Graciæ Ciuitates referrentur, quidam metus, quidam commodi, & emolumenti spetie inuitati decreuerunt, quod ille petebat humanæ fragilitatis oblitus*. Aelianus var. histor. lib 2. cap 19. Sed tamen Decimustertius inter Deos Consentes factus. Pierius hierogl. lib. 43. A

Longum foret referre apud Romanos Antoninos, Traianum, Claudium, Vespasianum, & cæteros, de quibus Vopiscus, Lampridius, Spartianus, inquit Kirchmanus lib. 4. de funere Roman. Vnicum hoc dixisse sufficiat, omnes Imperatores inter Deos post mortem referri solitos, quos appellat Iuuenalis satyr. 6. *Riuales Diuorum*, Vet. Scholiast. *Ridens, quia Imperatores inter Deos referuntur*. Hinc facetum illud Vespasiani Principis, *qui prima morbi accessione (vt inquit) puto Deus fio*. Sueton. in cap. 24. in fin. & idem in Iulio cap. 88. *Stella crinita per septem dies continuos fulsit, creditumque est animam Cæsaris esse in Cælum recepti, & hac de causa simulacro eius in vertice additur stella*: Vnde 8. Aeneid. *Geminas cui tempora flammas Læta mouent, patriumque aperitur vertice sidus*. Propert. lib. 4. eleg. 6. B

Tum Pater Idalio miratus Cæsar ab astro
Sum Deus, & nostri sanguinis ista fides.

Et Iupiter Ouidianus 15. Metamorph. ad Venerem inquit.

Hanc animam interea cæso de corpore raptam;
Ac iubar. C

Talis fuit Ritus superstitionis in Consecratione Imperantium Romanorum: Qualis autem religiosior, ac sanctior sit Christianorum obseruatio in scribendis fidelibus in Sanctorum Catalogum, patet: quoniam Sanctum ab Ethnicis non nisi à sanguine Hostiæ nuncupatum narrat Isidorus lib. 15. Etymologiarum c. 4. *Nihil enim apud eos (inquit) dicebatur Sanctum, nisi quod Hostiæ sanguine fuisset consecratum, aut conspersum*. In veteri etiam lege omnia sanguine animalium sacrificijs sanctificabantur, aut mundabantur, B. Aug. teste, qui ait Hebr 9. *Et omnia penè in sanguine secundum legem mundabantur, & sine sanguinis effusione nõ fit remissio*. Beati vero in Cælo existentes, Sancti dicuntur, reque ipsa sunt; quia in sanguine Agni immaculati à suis peccatis mundati olim fuerunt: vt in Apocal. cap. 1. *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*.

De canonizatione Sanctorum.

Licet olim indistinctè Christiani Sancti appellarentur, vt à Paulo ad Roman. 1. & 15. Item 2. Corinth. 13. & à Luca act. 9. posterisque Ignatio, Polycarpo, Tertulliano, & alijs: & apud Ethnicos Græcos Hosij, hoc est Sancti, honoris causa dicebantur Sacerdotes. Plutarch. de oraculorum defectu in fine. At demum obtinuit vsus apud fideles, vt illi tantummodo Sancti in Ecclesia dicerentur, qui eminentiori, probatiorique fulgerent morum sanctitate: necnon canonizandus pro Sancto debet prius extitisse præditus omnibus virtutibus, etiam in gradu excellenti, quoad illas omnes, quia vna virtus sine alijs esse non potest. D. Thom. 1. 2. quæst. 65. art. 1. D

Peruetustum fuit in Ecclesia Catholica, vt particulares canonizationes in quibusdam Prouincijs, seu Diœcesibus fieri consueuissent: sicuti etiam consuetudines sæculares vim habent, legis ex tacito consensu Principis, & sine eo nullam vim habent; vt ex Sancto Thoma 1. 2. quæst. 97. articulo 3. ita Sancti

De Canonizatione particulari.

ali-

A alicuius cultus ex consuetudine Ecclesiarum generaliter introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa Summi Pontificis: Ac propterea in prædictis temporibus quilibet Episcopus poterat in propria Diœcesi canonizare; vt ex S. Cypriano in epist. 6. lib. 3. vbi præcipit admoneri de quolibet Martyre, vt de illo in sacrificijs recolatur memoria, his verbis. *Denique, & dies eorum, quibus excedunt, annotate, & commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus; quanquam Tertullus fidelissimus, & deuotissimus frater pro sollicitudine & cura sua, qua fratribus in omni obsequio operationis impertit, scripserit, & scribat, ac significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriosæ mortis exitu transeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes, & sacrificia ob commemorationes eorum, quæ cito vobiscum Domino protegente celebrabimus.* Idem recensetur sess. 7. Concilij Florentini, vbi Patres Latini dixere, quod Simeon Metaphrastes honoretur à Græcis vt Sanctus: quod cum in Occidente non seruetur, consequens est vt illa particularis Canonizatio fuerit.

B Extat etiam de hoc egregius locus Optati Meleuitani lib. 1. aduersus Parmenianum, cum de Lucilla potenti, ac factiosa fœmina Donatistarum patrona, hæc ait: *Cum correctionem Archidiaconi Cæciliani hæc ferre non posset, quæ ante spiritualem cibum, & potum os nescio cuius Martyris, si tamen Martyris libere dicebatur: & cum præponeret, & Calici salutari os nescio cuius hominis mortui, etsi Martyris, sed nondum vindicati; correpta, cum confusione irata discessit.* Quibus planè Optatus significat nefas fuisse venerari reliquias Martyris alicuius non vindicati, hoc est nondum probati, & recepti.

Moris enim erat, vt cum aliquis martyrio occubuisset, Episcopus, sub cuius ditione id accidisset, rem gestam scriberet ad Primatem Episcopum, à quo maturè adhibitis in consilium collegis Episcopis, an inter Martyres esset recipiendus, decernebatur. cuius rei ritum, & ordinem satis monstrant ea, quæ Sanctus Augustinus scribit in Breui collat. diei 3. cap. 13. dum habet, quod *Secundus Tigistanus Episcopus in Numidia scripsit ad Mensurium Episcopum Carthaginensem de ijs, qui in ea Prouincia tunc feliciter Martyrio occubuissent, eo quod sacros Codices*
C *iuxta Diocletiani edictum tradere noluissent: quos omnes Martyrum honore, & cultu esse dignos ille rescripsit. Qui idem Mensurius alijs quibusdam passis nomen Martyris, & venerationem deferendam esse certis ex causis negauit*, vt ibidem cap. 13. idem testatur. Quinam autem hi essent? subdit his verbis: *Quidam etiam in ea epistola facinorosi arguebantur, & fisci debitores, qui occasione persequutionis, vel carere vellent onerosa multis debitis vita, vel purgare se putarent, & quasi abluere facinora sua, vel certè acquirere pecuniam, & in custodia delicijs perfrui de obsequio Christianorum, &c. Hi etenim (vt paulò superius ibidem dicitur) his de causis se offerebant persequutoribus non rogati, vltroque dicebant se habere sacras, & Diuinas scripturas, quas tradituri non essent: quos ipsos Mensurius inter Martyres recenseri vetuit. Quod quidem Donatistas offendit, qui in eundem Aphricæ Primatem, ac etiam in eius Archidiaconum inuidiam, & odium excitarunt.* Sed de his alias.

In Ecclesia primitiua quamuis nō fuerint solemni ritu Sancti Catalogo Beatorum adscripti: ritu tamen aliquo in Codices referebantur à Notarijs & Diaconibus, vt dixi; qui eorundem animi humilitatem, pietatem, abstinentiam, &
D charitatem; miracula denique, actaque omnia, & quæcunque illa sint, quæ veram hominis sanctitatem præseferunt, iussu Romanorum Pontificum conscribebant: Res item Martyrum gestas, necnon varias propter iustitiam persequutiones, & cruciatus omnes, ac necem pro Christi fide susceptam litteris mandabant. Iamque inde à nascentis Ecclesiæ primordio, iussu eorundem Romanorum Pontificum, Sanctorum nomina, necnon dies, quibus ex hac vita decedebant, in Codices referebantur. Ex hoc deinde annotandi conscribendique genere originem postea sumpserunt Martyrologia: quorum primus auctor fuit Eusebius, cuius Martyrologium S. Hieron. in Latinum transtulit, Beda sub initium Retrotractationum in Acta Apost. Illum imitati sunt Beda, Ado Treuirensis, vt ait Pamelius in epistol 37. Cypriani. Iussu autem Caroli Magni suum

congessit Martyrologium Vsuardus. Illud tamen, quod à Romana Ecclesia fuit congestum atque concinnatum, hodie in omnibus Ecclesijs legitur. Apud Græcos id ipsum, sed prolixius, præstitit Symeon Metaphrastes. Et hæc de Martyrologijs ad nostrum de antiquitate Canonizandi institutum dicta sufficiunt. A

Erat autem pernecessaria huiusmodi de Martyribus inquisitio, non tantum ob prædictas causas, sed quoniam Hæretici, atque Schismatici aliquãdo pro Christi nomine à persequutoribus tormenta pati videbantur, & mortem; & quidem ipsis ferè nascentis fidei exordijs, cum omnia Martyrum sanguine redundarent, vt scribit Euseb. hist. lib. 4. cap. 14. propè finem, & lib. 5. cap. 15. & Sanctus Augustinus de Donatistis sæpe testatur, eos omnes & alienos à Fide, & Communione Catholica, Dei Ecclesiã respuere consueuisse; cum ex sententia Cypriani, & Augustini, omniumque Orthodoxorum, quicquid aliquis extra Ecclesiam patitur, non martyrium censendum, sed dicenda sit pœna perfidiæ. Hæc de his quæ spectant ad Martyres.

Quo verò ad inquisitionem de eorundem Fide, & Charitate, exquisitam peruestigationem haberi, moris fuit; etenim si quis det corpus suum, ita vt ardeat, nihil tamen prodest sine charitate: sanè mirum videri non debet sanctam Dei Ecclesiam veritatis Columnam, maius studium, multoque exactiorem diligentiam adhibere solitam in adscribendis hominibus Sanctorum numero, quàm in cæteris actibus; vt merito tanti ponderis negotium non Primati, vel Patriarchæ alicui: sed ipsi tantum Romano Pontifici, pro summa ei à Christo Domino in Beatissimo Petro Apostolo eiusque successoribus tradita potestate, sit creditum. B

Etenim progressu temporis, cum satis faciles fuissent aliqui Episcopi ad redigendos aliquos in Catalogum Sanctorum intra terminos particularium Diœcesum; propterea huiusmodi Decisiones ad sanctam Sedem fuerunt remissæ. Quoniam sicut Christus Dominus solus est, qui in Ecclesia Triumphante sanctificat; vt in Leuit. *Ego Dominus sanctifico eos*: Ita in militante Ecclesia ad solum Romanum Pont. qui est Christi Vicarius, sanctificationis approbatio, & promulgatio pertinet. Ang. Roccha de Canonizatione Sanctorũ cap. 4. Hinc factum vt de hoc conqueratur Alexand. Tertius Summus Pontifex, quod aliquis ebrius occisus, tanquam sanctus veneraretur; vt propterea imposterum absque Romanæ Ecclesiæ Sedis auctoritate id non succedat: sicuti refertur in cap. 1. extra de reliq. & venerat. Sanctorum, his verbis. *Audiuimus quod quidam inter vos diabolica fraude decepti hominem quendam in potatione, & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur: cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Ecclesia permittat orare: dicit enim Apostolus, Ebriosi Regnum Dei non possidebunt. Illum ergo non præsumatis de cætero colere: cum etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari.* Quod etiam decreuit Honorius Papa Tertius in cap. venerabilis extr. de testibus, & attestat. Et ex his patet non amplius extare in præsentia particulares Canonizationes, sed solũ Generales à Romano Pontifice tantum decretas. C

Requisita ad canonizationem.

Quæ autem requirantur in eo, qui canonizandus est: breuiter indicabimus. Primo, Fama inculpatæ vitæ, longa temporum serie ad finem vsque vitæ inclusiuè nunquam interrupta. Secundo, vitæ item rectitudo, Catholica fide præuia, & factis & dictis comprobatur: Nam circa spiritualia & corporalia misericordiæ opera; circa item castitatem, sobrietatem, & abstinentiam, circa bonos mores, actus & labores multos, vel pro fide, vel pro animarum salute constanter oleratos, & circa denique virtutes omnes, præsertim vero circa Christianam humilitatem versatur. Tertio, vera vitæ integritas, & innocentia miraculis interdum illustratur, ac declaratur. Quarto, quamuis vera vitæ sanctitas sine miraculis pro aliquo canonizando sufficiat; contra vero non item, vt ex D. Augustino. Ea tamen miraculis splendidius comprobatur, ac demonstratur: dummodo in eis veri miraculi conditiones non desiderentur. D

De prædictis autem Generalibus, seu solemnibus Canonizationibus à Romanis

A nis Pontificibus; Prima, quam refert Baronius in anno 804. vbi Spondanus n.2. Cum aduenisset in Germaniam S. Leo Tertius summus Pontifex magna solemnitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, & Prælatorum, & Primatum, atque ab Imperatore Carolo Magno Imperialiter cum suis susceptus; inter multa pietatis suæ opera, oppidum Vuerdam ipsum Pontificem cum Imperatore accedentem, eiusdem rogatu B. Suuibertum post lectam ipsius sanctissimam vitam, innumeraque miracula, postque actas preces, ac celebrata Ieiunia, de consensu Cardinalium, cæterorumque Prælatorum, solemni ritu inter sacratissimum Missæ officium sanctorum Confessorum catalogo adscripisse pridie Nonas Septembris; vt ex epistola S. Ludgerij Monasteriēsis Episcopi ad Rinfridum Traiectēsem Episcopum ibi: *Pridie Nonas Septembris S. Leo Papa de assensu pariter & consensu suorum Cardinalium, cæterorumque Prælatorum, illic coram adstantium, solemniter Suuibertum Catalogo Sanctorum Confessorum adscripsit.* Atque hæc canonizatio solemni ritu prima reperta est celebrata, vt etiam apud Surium prima Martij in appendice ad vitam S. Suuiberti. Card. Belarmin. in 7. controuerſ. gener. lib. 1. cap. 8. verſ. dicet, affirmat se legisse primam canonizationem solemnem factam à Leone Tertio, sed dubitat an aliæ præcesserint. B

Generaliū Canonizationum.

Fuit quoque canonizationis alius minus solemnis modus. Etenim, vt refert idem Baronius anno 1027. & ibi Spondanus num. 4. Beatum Romualdum in Sanctorum numerum adscriptum esse quinquennio post obitum eo tantum antiquiori ritu, qui tunc etiam frequentior erat in vsu; nempè, vt petentibus concederet Apostolica Sedes super corpus defuncti altare construere: sicut & Petrus Damiani, qui prædicti Romualdi vitam conscripsit, etiam in epistola ad Henricum Archiepiscopum Rauennaten. refert de sanctis miraculis coruscantibus eorum, qui hoc eodem tempore vixere. supra quorum corpora ex Concilij authoritate altaria sunt erecta, atque desuper sacrosancta Christiani sacrificij mysteria celebrata.

Solemnitates, quibus hodie vtuntur summi Pontif. in canonizationibus Sanctorum, ex eorum pendent arbitrio, & possunt augeri, & minui, prout Pontifex iudicat expedire. Vnde Magister ceremoniarum requisitus à Leone Decimo, vt traderet formam seruandam in canonizatione Sancti Francisci de Paula, respondit, se nihil posse certo firmare, quia diuersa à diuersis audiuit, nec in suis libris certam formam inuenerat; & quia aliud vidit seruari in canonizatione sancti Nicolai de Tolentino 5. Iunij 1446. facta per Eugenium Quartum: aliud in canonizatione sancti Bernardini in festo Apostolorum Petri, & Pauli 1450. per Nicolaum Quintum: aliud in canonizatione sancti Vincentij 24. Maij 1455. per Calixtum Tertium: aliud in canonizatione sanctæ Catharinæ Senensis, die Ascēsionis 1482. facta per Pium Secundum: aliud in canonizatione sancti Leopoldi in die Epiphaniæ 1485. per Innocentium Octauum. & propterea ipse exhibuit aliam formam Leoni Decimo, quæ in canonizatione S. Francisci de Paula die prima Martij 1519. fuit seruata. C

De solemnitatibus.

Concludā cū supradictis auctoribus, & Castellano de canonizatione quæst. 4. art. 1. Canonizationem Sanctorum, quantum attinet ad originem, inductam fuisse à lege veteri: Ecclesiast. 44. inquit, *Laudemus viros gloriosos, & parentes in generatione sua*. Voluit Panuinus in relatione S. Bonauenturæ art. 8. vnde sentit, quod in lege veteri erat canonizatio, & approbatio Sanctorum ad finem publicæ venerationis. Ideoque Cardinalis Belarminus tom. 4. controuerſ. de Sanctor. Beatitud. controuerſ. 7. gener. lib. 1. ait, quod Ecclesiasticus d. cap. 44. & seq. canonizauit Sanctos vt Henoc, Noe, Abraham, Isaach, Iacob, Moysem, Aaron, Phineam, Iosue, Samuelem, Dauidem, Heliam, Helisæum; & in Testamento Nouo, S. Lucas in actis canonizauit Stephanum, Iacobum maiorem, Petrum, Paulum, Barnabam, Silam, & alios. Quantum verò attinet ad formam, & ordinem procedendi, legimus fuisse inductam ab Ecclesia Catholica, ex cap. primo, & secundo, de Reliq. & veneratione Sanctorum, & capitulo venerabilis, de Testibus. D

Quod

A

Quòd Iudicium Ecclesiæ, & sanctæ Sedis sit infallibile in Canonizatione Sanctorum.

Cap. LXX.

EAdem iam fuit auctoritas in canonizatione S. Matthiæ, quando in numerum Apostolorum electus est, quæ adhuc in præsenti auctorizat Sanctorum canonizationes mediante S. Romana, & Apostolica Sede: etenim sicuti Spiritus sanctus tunc præsidebat in consessu Apostolorum, in act. cap. 1. vers. 26. idem etiam modo præsidet in consessibus eorundem successorum: hinc est, quod isti si possent in præsens errare, posset in dubium etiam reuocari electio Matthiæ. B
Extat præterea Regula S. Augustini expressa in epist. 118. dum inquit. *Similiter etiam quid hodie tota per orbem frequentat Ecclesia: nam & hinc quia ita faciendum sit disputare, insolentissimæ insaniæ est.* Vnde S. Bernardus scribens Canonicis Lugduni epist. 174. inquit. *Ego quia accepi ab Ecclesia, securus teneo, & trado.* Et quatenus temerarius quispiam de hoc etiam dubitare audeat; respondebitur illi: in quo igitur adheret fides authentica librorum sacræ Scripturæ? quoniam S. Augustinus in lib. contra epist. fundamenti Manichæi apertè dixit cap. 5. tom. 6. *Ego vero Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoneret auctoritas.* Accedit, quod nullatenus apparens sit; vt Diuina voluerit Prouidentia tale incoueniens tolerare, quòd in Ecclesia anima illius veniat honoranda, quæ ipsamet infamis inseruiret tanquam obiectum immortalis eius iustitiæ.

Miracula etiam, quæ operatur Deus ad inuocationem Sanctorum, confirmant iudicium Apostolicæ Sedis: cum illa sint in hoc Diuinæ attestationes, quæ obligant nos ad agnoscendam omnipotentiam illius, qui facit mirabilia magna solus. C

Ac etiamsi vnquam diligens habetur indagatio ad discernendum miracula vera ab illusorijs; tunc certè est, cum quæstio habetur de hoc percipiẽdo, quod Deus à nobis desiderat circa Sanctorum agnitionem.

Credimus nos fide humana, quod Alexander, Cæsar, Pompeius, Agesilaus, Demosthenes, &c. fuerint tales, vt Plutarchus de his refert; & hoc simplici auctoritate, & attestatione huius auctoris, vel similium: & nos renitentes erimus præstare consensum attestationibus, quas ipsemet Deus nobis informat in iudicio Ecclesiæ suæ? Iudicium, quod habet Ecclesia Dei sponsa ad imitationem proprij Sponsi in pondere, numero, & mensura.

Gesta Martyrũ. Et ne irreperet error in hac quæstione tanti ponderis, S. Clemens Apostolis contemporaneus, decreuit hic in Vrbe septem Notarios Ecclesiasticos, quorum munus erat in scriptis redigere acta Martyrum; vt in lib. de Romanis Pontiff. etiam nomine Damasi, in tom. 1. Concil. his verbis. *Hic fecit septem Regiones diuidi Notarijs fidelibus Ecclesiæ, qui gesta Martyrum solicitè, & curiosè vnusquisque per Regionem suam perquirerent.* (Quorum Notariorum successores modo Protonotarij Apostolici nominantur.) Ac idem legitur de Papa Fabiano, qui septem Diaconos, & Subdiaconos Regionarios creauit ad idem munus, vt ad sanctam Sedem referrent; sicut in eodem lib. de Romanis Pontiff. in Fabiano sic legitur. *Hic Regiones diuisit Diaconibus; & septem fecit Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent, qui gesta Martyrum in integrum colligerent.* & infra. *Hic gesta Martyrum diligenter à Notarijs exquisiuit, & in Ecclesia recondidit.* Vnde cõstat, qua diligentia, fide, ac sinceritate colligerentur priscis temporibus probationes circa Sanctorum canonizationes: Ita etiam hoc potissimum scribitur in vita Antheri Papæ. *Hic primus statuit, vt res gesta Martyrum diligẽter exquisita à* D

Notarijs

A *Notariis scriberentur: conscriptas recondi in ærario Ecclesiæ mandauit, &c.* Et de Papa Iulio Primo, quod non solum gesta Martyrum, sed totius etiam Ecclesiæ annotari gesta fecit; refert etiam Platina. *Voluit item, vt omnia ad Ecclesiam pertinentia, per Notarios, aut per Primicyrium Notariorum conscriberentur: hos hodie, vt arbitror, Protonotarios vocamus, &c.*

Ad exemplum Romanæ Ecclesiæ, quæ est Mater, & Matrix aliarum Ecclesiarum, illa Smirnæ reliquit nobis Epistolam narratiuam Martyrum, qui passi sunt in persequutione M. Aurelij, & L. Veri Impp. vt refertur apud Eusebium lib. 4. histor. cap. 14. Ecclesia Viennen. & altera Lugdunen. idem fecerunt, vt legitur lib. 5. cap. 1. eiusdem Eusebij, qui etiam loquitur de Ecclesia Alexandrina lib. 6. cap. 33. & 34. & lib. 7. cap. 10. Carthaginensis Ecclesiæ omnimodam diligentiam diffusè retulit Sanctus Cyprianus sibi optimè notam: ex quibus inferri posset hanc eandem curam longe ante viguisse in Ecclesia, vt retulit Pontius Diaconus in principio vitæ eiusdem Cypriani, quam ipse scripsit his verbis. *Maiores nostri plebeis, & catechumenis martyrium consequutis, tantum honoris* B *pro martyrii ipsius veneratione dederunt, vt de passionibus eorum multa, ac propè dixerim cuncta conscripserint; vt ad nostram quoque notitiam, qui nondum nati fuimus, peruenirent.*

Spiritus mendacij inuidus huius sanctæ Inquisitionis, vt ille Pater est mendacij, & inimicus omnis veritatis, quærit occultare lumen ex gestis Sanctorum, ac per consequens eorundem tacitæ, seu expressæ canonizationis; suscitans plurimos scriptores pseudoprotonotarios, qui acta apocrypha publicarunt, cum de falso deinde fuerunt conuicta iudicio eius, quæ Magistra est veritatis, Ecclesiæ Catholicæ nostræ communis matris: vnde attendat Lector quomodo sanctus Spiritus eiusdem ductor, & infallibilis Cynosura nunquam permisit, quod illa decepta remanserit in legitima suorum primogenitorum cognitione, hoc est Sanctorum, qui mysticè componunt nobiliorem partem eiusdem corporis. Tertull. in lib. baptismi meminit cuiusdam presbyteri in Asia, qui nomine Pauli Apostoli edidit librum, quem nominabat *Itinerarium Pauli, & Teclæ:* de quo auctore, eius-C demque libro loquitur D. Hieronymus in tractatu de scriptoribus Ecclesiasticis, in Lucam num. 17. his verbis. *Igitur itinerarium Pauli, & Teclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt indiuiduus comes Apostoli inter cæteras eius res hoc solum ignorarit? sed & Tertullianus vicinus eorum temporum refert presbyterum quendam in Asia de itinerario Apostoli Pauli conuictum à Ioanne, quod auctor esset libri; & confessum se hoc Pauli amore fecisse; & ob id loco excidisse.* Ad hoc idem referuntur acta Sancti Andreæ, Sancti Iacobi, Sancti Philippi vna cũ itinerarijs Sanctorum Petri, Ioannis, Thomæ, & Clementis: quæ omnia damnantur per Athanasium in synopsi tom. 2. post librum vtriusque testamenti, ac etiam per Philastr. de hæres. tom. 4. Biblioth. Patr. & Epiphan. in Panario hæres. his verbis. *Vtuntur autem & aliis libris: nimirum circumitionibus Petri, multa corrumpentes in ipsis, & pauca vera relinquentes, velut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis, quas scripsit Encyclius.* & idem Epiphan. hæres. 26. meminit cuiusdam horrendi libri scripti à Gnosticis de Virgine MARIA. & idem hæresi 47. inquit quod Encratites diuulgauerat acta D prædicta Andreæ, Ioannis, & Thomæ: Ac etiam ad eorundem exemplum commenti sunt Manichæi acta Apostolorum, vt apud Augustinum in lib. de fide: Vt etiam Priscillianistæ fecerunt, vt refert Orosius in epist. ad August. de erroribus Priscillianist. Vnde euenit, quod Gelasius Papa Primus in 1. Concilio Romano anno 494. sic decreuerit. *Gesta sanctorum Martyrum secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in Sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia eorum, qui conscripsere nomina penitus ignorãtur, & ab infidelibus, aut idiotis superflua, & minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur; sicuti cuiusdam Quiriti, & Iulittæ: sicuti Georgii, aliorumque passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ: propter quod ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in Sancta Romana Ecclesia non leguntur.*

Et in sexta Synodo in Trullo can. 63. habetur. *Quæ à veritatis hostibus falsò confictæ sunt Martyrum historia, vt Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri essent ad infidelitatem adducerent; in Ecclesia non publicari iubemus, sed eas igni tradi; qui autem eas admittunt, vel tanquam veris his mentem adhibent, anathematizamus.* In quem locum Balsamon Patriarcha Antiochenus post laudatam Metaphrastis pietatem in inquirendis Sanctorum actis, refert, quod Patriarcha Nicolaus Musalon comburi iusserit quædam acta ridicula sanctæ Parasceues, & iussit Diacono Basilisco, vt de his sincerè, & veridicè scriberet. A

Constat ex his, quanta circumspectione proponat nobis Catholica Ecclesia vitas Sanctorum; de quorum moribus, miraculis, & obitu nil exactius inquiri potuit, iuramentis, & attestationibus simul consentientibus: quibus præterea indicabantur ieiunia, & publicæ orationes, vt Deus assisteret Ecclesiæ suæ in re tam grandis consequentiæ circa verum cultum, & sinceram Religionem in canonizatione Sanctorum, quæ non propria priuatorum hominum facta, nec Papæ personam, sed statum totius Ecclesiæ vniuersalem continet: cuiusmodi sunt ea quæ ad fidem attinent. vnde non est probabile voluisse Dei prouidentiam derelinquere in hoc Ecclesiam; cum ipse promiserit verbo irreuocabili erga quamcunque personam. *Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Matth. cap. 18. vers. 20. ac etiam de Spiritu sancto dixerit per Ioannem 16. vers. 13. *Ille vos docebit omnem veritatem.* quod expertus est Sanctus Martinus ex Sulpitio Seuero in apparitione animæ cuiusdam Latronis in inferno damnati, cuius corpus, & sepulcrum in terris honorabatur: & legitur apud Euseb. lib. 5. cap. 17. quo lumine sancti Spiritus damnauerit Ecclesia acta Themisonis nominantis se Confessorem, ac Alexandri, qui Martyr appellabatur, ac etiam elogia Prophetissæ; aduersus quas imposturas scripsit Apollonius Ecclesiasticus scriptor. B

Contra præfata obijciũt Hæretici prætensam Diui August. sententiam, quamuis in operibus eius non legatur, nempè: *Multorum corpora honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehenna.* Et ad hanc posset tamen in omnem casum responderi, eandem intelligi de Regibus, seu Monarchis Ethnicis, qui cum vellent mortalibus rebus immortales reddi; erexerunt supra eorum cineres, ossa, & mumias, superba monumenta, quæ à posteris respicerentur: talia fuere Pyramides in Aegypto: sicut & Mausoleum, quod Artemisia erexit viro suo: tale sepulcrum Romæ Publij Sextij, & similia. Posset etiam prædicta sententia intelligi de corporibus suppositis loco venerabilium Reliquiarum. Vel etiam intelligebatur de Martyribus Donatistarum, qui ab Hæreticis venerabantur, quamuis eorum animæ in profundo abyssi cum alijs omnibus hæreticis cruciarentur: vel denique referebatur dicta sententia ad Heroes, seu Imperatores Ethnicos, quos antiquitas, diaboli versutia, Deificauerat, vt nos in præcedenti Capitulo diximus. C

Infertur ergo ex prædictis, quod canonizare Sanctos non sit, illos vt tales constituere: sed vti tales solum eos declarare, & in numerum Sanctorum redigere; ita vt publicè possit quisquam illos honorare, ac etiam inuocare. Decernit præterea Ecclesia canonizationes Sanctorum, ne quispiam possit ad libitum quorumlibet inuocationes sibi supponere; & in hoc superstitionibus ianua clauda tur. Tertio possunt Sancti tripliciter vti tales agnosci, nempe testimonio scripturæ sacræ, vt Ioseph, Symeon, Zacharias, Elisabeth, Ioannes Baptista, &c. Vel tacito populi consensu, vt Doctores Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, sicut Athanasius, Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus: necnon Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, &c. Denique exacta, prudenti, & fida inquisitione ex probationibus sanctitatis in vita, & miraculorum post mortem, vt de præsenti in canonizationibus seruatur. Et quatenus quis audeat asserere posse Papam in hoc errare, respondebitur illi, ipsum fidem Christo non præstare; qui dixit apud Ioann. 21. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*: præsertim quoniam Sanctorum Canonizatio est de ijs, quæ ad communem Ecclesiæ vtilitatem, non autem ad priuatam hominis D

A nis personam pertinent. Ac etiam quia Sanctorum Canonizatio est quædam fidei professio; vt exemplar fidei, ac sanctæ vitæ. Et ex his absque hæsitatione, quilibet confitebitur, quod Ecclesia, quæ in cælo est, idem corpus sit cum hac, quæ est in terra; propter vicissitudinem, quam habent inter se, vt inquit Augustinus in tractatu centesimo vigesimo quarto in Ioannem his verbis. *Duas itaque vitas sibi diuinitus prædicatas, & commendatas nouit Ecclesia: quarum est vna in fide; altera in specie: vna in tempore peregrinationis; altera in æternitate mansionis: vna in labore; altera in requie: vna in via, altera in patria: vna in opere actionis; altera in mercede contemplationis: vna declinat à malo, & facit bonum; altera nullum habet à quo declinet malum, & magnum habet, quo fruatur, bonum: vna cum hoste pugnat; altera sine hoste regnat: vna fortis est in aduersis; altera nihil sentit aduersi: vna carnales libidines frænat; altera spiritualibus delectationibus vacat: vna est vincendi cura solicita; altera victoriæ pace secura: vna in tentationibus adiuuatur; altera sine vlla tentatione in ipso adiutore lætatur: vna subuenit indigenti; altera ibi est, vbi nullum inuenit indigentem: vna aliena peccata, vt sua sibi ignoscantur, ignoscit; altera nec patitur quod ignoscat, nec facit quod sibi poscat ignosci: vna flagellatur malis, ne extollatur in bonis; altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, vt sine vlla tentatione superbiæ cohæreat summo bono: vna bona, & mala discernit; altera, quæ sola bona sunt, cernit. Ergo vna bona est, sed adhuc misera; altera melior & beata.* Hæc S. Augustinus. Ergo idem erit iudiciũ Ecclesiæ vniuersalis; sicuti est iudiciũ, quod fit in cælo super canonizatione Sãctorũ.

B

Quoniam huic veritati refragari videtur quod Platina, & alij in historijs prodiderunt: vt Formosus Romanus Pont. dum esset Cardinalis & Episcopus Portuensis, omni ecclesiastica dignitate priuatus, laicalibusq. indumentis indutus, se ab Vrbe discedentem nunquam nec Romam, nec ad Episcopatum rediturum iureiurando affirmauerit. Hunc deinde contra iura sacramenti ad Vrbem redeuntem, necnon ad Episcopatum restitutum, & aliquot post annos ad Pontificiam dignitatem assumptum; ob iuramentum præstitum verum Papam non fuisse credens Stephanus Papa VII. omnia eius gesta irrita fuisse declarauit: Ioannes vero Nonus dictum Formosum verum fuisse Papã credens, Stephani res gestas improbauit, & Formosi acta in Concilio Rauennæ restituit.

C

Hoc scrupulum vt ab animis hominum euellatur, Ang. Roccha in tractatu de Canonizatione cap 41. membr. 1. sic respondet: Theologi, & Canonistæ omnes in ijs, quæ sunt fidei, Papam siue Ecclesiam Catholicam errare nullo modo posse, iuxta Christi promissum, omnino affirmant: si autem Ecclesiam siue Papam errare vnquam contingat, errorem illum aut facti, aut personalem, siue opinatiuum vocant, non iudicialem: nam iudicium ad officium, aut ad Pontificiam sedem pertinet; opinio autem ad personam. Quamuis alterum Summorum Pontificum in causa Formosi errasse dicamus oporteat; ille tamen error non fuit in fide, aut iudicialis, sed opinatiuus, seu personalis ac facti. Altercatio enim illa, sicut Io. de Turrecremata, & Cælia inquiunt, non erat de fide, sed de facto, in quo Ecclesia errare potest, vt ipsi & alij affirmant. Stephanus namque Formosum non verum Papam fuisse putabat; Ioannes autem verum Papam eundem opinabatur.

D

De Decimis. Cap. LXXI.

POst varios Ecclesiæ ritus, & dogmata, quæ recensuimus, non præteribo etiam aliqua breuiter de Decimis annectere: contra quas licet prisci, & recentiores Hæretici maximè insurgant, Ecclesiasticos de auaritia calumniando: nos vt illæ sint debitæ Ecclesiæ, & eiusdem ministris, ex sacra Scriptura, Sanctis Patribus, & rationibus demonstrabimus.

Præcipit Deus in Exod. cap. 22. vers. 29. *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere.* & in Leuitic. cap. 27. vers. 30. habetur. *Omnes Decimæ terræ, siue*

de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. A

Hinc Sanctus Clemens lib.2. Constit. Apostol. cap. 25. scripsit. *Quæ ex Decimis, & primitijs secundum mandatum Dei dantur: Episcopus, vt Dei homo consumat.*

Origen. homil.11. in Numer. inquit. *Deo enim offerri dicitur, quod sacerdotibus datur.* & infra. *Sunt enim aliqua legis mandata, quæ etiam noui testamenti discipuli necessaria obseruatione custodiunt.*

Sanctus Chrysostomus adducens rationem, quare fuerit Ecclesia coacta accipere diuitias: in homilia 81. in Matthæum inquit. *Veniat in mentem vobis octo millia Leuitarum Iudæos alere solitos fuisse, & cum his viduas, & parentibus orbos.* & idem homil. 15. in epistol. ad Timoth. cap. 5. ostendit inconueniens, quod prouenit, cum propter temporalia spiritualia negliguntur; vt propterea Diuina voluerit prouidentia primitias, & decimas Ecclesiæ deberi, his verbis. *Oportet Doctoribus necessarium victum affatim ministrari, ne deficiant, neque soluantur, neque minimis curis occupati magnis seipsos, atque alios priuent; vt spiritualia operentur, nullam sæcularium habentes rationem: huiusmodi Leuitæ erant.* B

Cyrillus Alexandrinus de orat. in spiritu, & veritat. lib.13. aliam affert rationem: quoniam administratio rerum spiritualium mercedem temporalium etiam meretur: & sic inquit. *Definit Decimas Leuitis pro mercede laboris: neque enim cunctorum hominum labor mercede caret; imò vero præcipuis honoribus afficiendi, illustriaque sunt eorum præmia.*

Hoc autem Magnum Constantinum impulit, refert Sozomenus, vt non solum præceperit, quod in aliquo Ecclesia non vexetur: quinimò omnia eidem restituantur, quæ iam alienata fuissent; vt in epist. ad Prouinciales Palestinæ relata per Euseb. lib.2. eiusdem vitæ cap.39. sicuti etiam in edicto eiusdem Constantini ad Proconsulem Anolinum, relato apud Eusebium lib.10. cap.5. quod inuiolabiliter seruatum fuit post obitum Iuliani Apostatæ: etenim Valentinianus, & Marcianus Impp. idem confirmarunt circa annum 453. vt in l. priuilegia, Cod. de sacrosanctis Eccles. ibi. *Et quia humanitatis nostræ est egenis prospicere, ac dare operam, vt pauperibus alimenta non desint: salaria etiam, quæ sacrosanctis Ecclesijs in diuersis speciebus de publico hactenus ministrata sunt, iubemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus immutata præstari.* Quibus conforme est Decretum secundæ Synodi Nicænæ, cap.12. *Non liceat quicquam ex ijs sibi vendicare, vel proprijs cognatis, quæ Dei sunt elargiri, &c. Porro Episcopus, vel Monasterij Præfectus, qui hæc fecerit; exturbetur quidem Episcopus ab Episcopatu: Monasterii vero Præfectus à Monasterio, vt qui male dissipent, quæ non congregauere.* C

Ad hoc idem Sanctus Augustinus in lib. Hæresum in quadragesima insurgit contra Apostolicos Hæreticos, qui reprehendebant Ecclesiasticos Regulares, & Sæculares; eo quod ipsi possiderent. & idem Augustinus in Psalm.146. in ea verba: *Qui producit in montibus fœnum*, inquit. *Etenim ea omnia, quæ Ecclesiæ ad necessitatem seruientium Deo dantur à diuitibus, quid aliud sunt nisi fœnum?* & idem homil.48. ex lib. homil.50. inquit. *Maiores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo Decimas dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem, quia cessit deuotio Dei, accessit indictio fisci.*

Et S. Prosper referens curam, quam in administrandis redditibus Ecclesiæ, & in proprijs despiciendis habuere S. Paulinus Episcopus Nolanus, & sanctus Hilarius Episcopus Arelatensis, subdit. *Quia iuxta sanctorum Patrum traditionem nouimus res Ecclesiæ vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Quæ eadem verba in hoc themate adducit Carolus Magnus lib 1. legum capit. 83. D

Quod autem prædia stabilia, & alia Ecclesiæ bona disperdi, nec alienari possint, Concilium Agathense can.32. sic præcipit. *Id statuimus, quod omnes Canones iubent, vt Ciuitatenses, siue Diœcesani presbyteri, vel clerici, saluo iure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ sicut promiserunt Episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumant: quod si fecerint, vel fecerunt, facta venditio non valebit: & si quas ha-*

A *habent proprias de facultatibus, indemnem Ecclesiam reddant, & communione priuentur.* Quod etiam plurima confirmauere Concilia, & summorum Pontificum constitutiones.

Adducuntur etiam in hoc plures rationes: & quod præsertim præcipit Deus per os Malachiæ cap. 3. *Inferte omnem Decimam in horreum, & sit cibus in domo mea.* Quod si de tempore antiqui Testamenti hoc in Sacerdotibus, & Leuitis, qui nisi vmbra, & figura huius nostri Testamenti Noui erant: quo magis ad eundem finem, vt liberè possit vacari obsequio Dei, hoc in lege Euangelica debet seruari? Præterea, si solum Naturæ lumen docet Principes, Milites, Doctores publico sumptu alendos; cum ij Reipublicæ inseruiant, quamuis hæc nisi temporalia sint, vt habetur ex Apost. 1. Corinth. 9. vers. 7. *Quis militat suis stipendijs vnquam? aut quis plantat vineam, & de fructibus eius non edit?* quo magis hoc in his, qui in communi, & particulari verum ministrant animarum alimentum, & spirituales gratias conferunt, sine quibus ad æternam salutem perueniri non valet? vt propterea adimpleatur, quod dicitur: *Vt qui Altari seruit, de Altari debeat viuere.*

B Confiteri igitur omnes habent, quod in antiquo Testamento Decimarum præceptum partim erat morale, inditum naturali ratione: partim autem iudiciale, ex Diuina institutione robur habens: similiter etiam in Euangelica lege hoc partim est de Iure Diuino primitiuo, & partim de Iure Ecclesiæ: De Iure Naturæ, seu Diuino, in substantia præcepti; & de Iure Ecclesiastico in sui limitatione. Ita ex S. Thoma 2.2. quæst. 87. art. 1. in corpore.

Quanquam Decimæ, & alij Ecclesiæ redditus in obsequium Dei, necnon in subuentionem Ecclesiasticorum, & pauperum primitus instituti; ijsdem tamen hoc tempore plurimi ex Ecclesiasticis taliter abutuntur, vt non respiciant pecuniæ subseruire, sit Idolis seruire, ex Apostoli censura Ephes. 5. *Auarus, quod est Idolorum seruitus.* Hinc iam nullus Ecclesiasticorum Beneficiorum finis: saturari pecuniarum sitis non solet, non potest; vt grauis sit illorum error, qui putant illam expleri bibendo posse. Sors dura! vbi fatigatæ cursibus Alpes? vbi

C Romana limina ab vltimo penè sole pedibus trita auaritia duce? vbi beneficia beneficijs innexa? vbi Canonicatus Canonicatibus inædificati pensione, cemẽto, & calce? Abbatiæ, Episcopatus, Archiepiscopatus alijs supremis dignitatibus velut filo assuti? & sic ingentia aureorum millia ex vno filo depẽdentia, nullo aut perexiguo Ecclesiæ bono. Et moriendum tamen, & sistimur ante tribunal iudi: nec ex tantis opibus integendo quidem corpori lacernam inuenies? Et tamen Beatum dixit Populus, & pars orbis maxima, cui hæc sunt. Hæc satis.

De Exemptionibus, & Immunitatibus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum. Cap. LXXII.

D IVlianus Apostata in eo potissimum insequutus est Ecclesiam, vt Ecclesiasticos priuaret immunitatibus, & priuilegijs illis à Magno Constantino competentibus, refert Sozomenus lib. 5. cap. 5. his verbis. *Iulianus Apostata Clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipsis à Constantino donata ademit, legesque eorum causa conditas abrogauit, & eos denuo Curijs addixit.* Idem iam exequutus fuit Vitiza Hispaniarum Rex, cum Iudæos reuocasset; ijsdemque exemptiones, & priuilegia Ecclesiarum contulit. Ioan. Vualaschus in Chronicis Hispaniæ. Hoc idem per singula tempora Hæretici, & male feriati homines sunt insequuti. Contraria tamen praxis ex sacro Textu, Concilijs, sanctis Patribus, & rationibus recepta fuit semper in Ecclesia. Vt qui Altari seruiunt, exemptionibus, & priuilegijs fruerentur.

Habetur in Genesi cap. 47. vers. 20. & seq. quod Ioseph omnes terras Aegypti emit, præter illas Sacerdotum: his verbis. *Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas pra magnitudine famis, subiecitq; eam Pharaoni, &c. præter terram Sacerdotum, quæ à Rege tradita fuerat eis; quibus, & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, &c.* Et in litteris patentibus Regis Artaxersis scriptum est in lib. 1. Esdræ cap. 7. vers. 24. *Vobis quoque notum facimus, de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis, & Cantoribus, & Ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos*: & in lib. 3. cap. 8. vers. 25. & 26. transumpti prædictarum ad Esdram; sic loquitur Artaxerses. *Vobis autem dicitur, vt omnibus Sacerdotibus, & Leuitis, & sacris Cantoribus, & seruis templi, & Scribis templi huius, nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obijcere ei quicquam.* Quod etiam innuit Apost. 1. Corinth. 5. vers. 12. & 13. *Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare? nonnè de ijs, qui intus sunt, vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt Deus, iudicabit:* ostendens, quod Ecclesiasticũ Tribunal à prophano distinguatur. B

Origo Immunitatum.

Vnde igitur primæ, & originariæ huiusmodi constitutiones circa Sacerdotũ, & Clericorum immunitates, seu exemptiones in Ecclesia Catholica processerint? Has à prima Ecclesiæ stabilitate processisse tempore Magni Cõstãtini circa trecentesimum annum à Christo nato; cum antea fuisset Ecclesia, seu incognita Regibus terræ, seu ab ijsdem continuò dilacerata. Scribens autem Constantinus Orientis & Occidentis Imperator Proconsuli Aphricæ Anolino, vt refertur apud Eusebium lib. 10. c. 7. & Nicephorum lib. 7. cap. 41. inquit. *Quare, honoratissime Anoline, eos, qui in Prouincia tua fidei concrediti, in Ecclesia Catholica, cui Cæcilianus præest, huic sanctæ Religioni sedulo inseruiunt (quos Clericos nominare solent) ab omnibus omnino communibus, & ciuilibus rerum publicarum ministerijs immunes, & solutos volo; vt nullo modo per errorem, vel per sacrilegam, aut prophanam prolapsionem, quæ in huiusmodi negotijs accidere solent, à cultu Diuinæ Maiestati debito abstrahantur; sed absque vlla molestia propriæ legi obsequiũ præstent: qui quidem cum sacrum Numen summo honore, & veneratione prosequantur; incredibile est, quantum Reipublicæ adiumenti sint allaturi.* Hæc Niceph. Ex qua Christiana Constantini Imp. constitutione apparet, quomodo Reipublicæ bonum à bono Religionis pendeat. C

Annis triginta elapsis Imp. Constantius præfatam constitutionem Patris Cõstantini confirmans, easdem exemptiones personales & reales confert; illas etiam ad liberos vtriusque sexus dictorum clericorum extendens, (quatenus illos habeant) vt legitur lege secunda, Cod. de Episcopis, & cleric. in Codice Iustiniani.

Sozomenus lib. 2. cap. 9. refert Magni Constantini pietatem erga Ecclesiasticos, conferẽtis eisdem personales immunitates, & à sæculari eximẽtis iurisdictione, his verbis. *Quod Clericos vbique per legem immunitate donari voluit, quodque illis qui erant vocati in iudicium, dedit potestatem, si modo animum inducerent, magistratus ciuiles reijciendi, & ad Episcoporum iudicium euocandi.* & idem auctor l. 6. capit. 3. refert, quod Imperator Iouinianus restituit immunitates, quas Iulianus Apostata abrogauerat, ibi. *Iouinianus Imperator Ecclesiæ, & Clericis, & Viduis, & Virginibus immunitatem reddidit, & si quid aliud, vel ad commodum, vel ad honorem Religionis nostræ à Constantino, ac liberis suis, aut donatum, aut lege sancitũ fuisset; postea autem à Iuliano illis ablatum.* D

Valentinianus, & Marcianus Impp. omnes prædictas exemptiones, & priuilegia confirmarunt, vt in lege 12. Cod. de sacrosanct. Eccles. ibi. *Priuilegia, quæ generalibus constitutionibus vniuersis sacrosanctis Ecclesijs Orthodoxæ Religionis retro Principes præstiterunt, firma, & illibata in perpetuum decernimus custodiri.*

Leo, & Anthemius Augg. applicant specialiter prædicta priuilegia etiam Xenodochijs, vbi ægroti, Peregrini, Orphani, & miserabiles detinerentur, vt in l. omnes 31. Cod. de Episc. & Cleric.

A Iustinianus Imperator extendit priuilegia Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum ad Monachos: nempe, vt qui sub potestate parentum, aut tutorum reperiātur, illis inuitis possint Religionem ingredi absque dimissione iuris succedendi ex testamento, seu ab intestato, vt in l. Deo nobis 42. & vlt. Cod. de Episcop. & Cleric.

Anacletus Papa, qui vixit anno 90. post Christum Dominum, refert ad epist. 1. quod Apostoli à Christo Domino habuerunt, vt Ecclesiæ præcepta inuiolabiliter seruarentur; his verbis. *Priuilegia Ecclesiarum, & Sacerdotum sancti Apostoli iussu Saluatoris intemerata & inuiolata omnibus decreuerunt manere temporibus: leges Ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus.*

Et Sanctus Hieronymus in suis Commentar. ad cap. 17. Matth. inquirit, quare non soluerit Christus tributum ex pecunia, quam Iudas in loculis habebat? & inquit: *Quod si quis obijcere voluerit, & quomodo non Iudas in loculis portabat pecuniam? respondebimus: res pauperum in vsus suos conuertere nefas putauit, nobisque idem tribuit exemplum.*

B Vt propterea Gregorius Magnus Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum, epist. 114. lib. 7. reprehendat illos, cum huiusmodi priuilegiorum essent obliti: his verbis. *Audiuimus autem, quia Ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxantur.*

Et Carolus Magnus lib. 6. legum cap. 109. inquit. *Quæcunque à singulis Regibus circa sacrosanctas Ecclesias sunt constituta, sub pœna sacrilegij, iugi solidata æternitate seruentur.*

Immunitates Ecclesiarum etiam ad Atria & cœmeteria extenduntur; quod etiam de Domo Episcopi intelligendum, quamquam extra circuitum Ecclesiæ sita sit, vt tradunt Panormitan. & alij Canonistæ in cap. penult. de Immunit. Eccles. & latè inter cæteros refert Brunus de Ceremonijs lib. 3. cap. 3.

Prædictis inhærendo Concilium Lateranense sub Innocentio Tertio, contra prædictæ immunitatis transgressores censuras indicit can. 46. his verbis. *Aduersus Consules, & Rectores Ciuitatum, & alios, qui Ecclesias, & viros Ecclesiarum talijs, seu collectis, & exactionibus alijs aggrauare nituntur; volens immunitati Ecclesiasticæ Lateranense Concilium prouidere; præsumptionem huiusmodi sub anathematis districtione prohibuit: Transgressores, & fautores eorum excommunicationi præcipimus subiacere, donec satisfactionem impendant competentem.* Quas censuras postea confirmarunt Concilium Constantiense in confirmatione constitutionum Friderici Secundi, ac etiam Synodus Basileensis in appendice in epistola ad Episcopum Adriensem, & Maguntinum can. 76. & Concilium Coloniæ par 9. can. 10. his verbis. *Immunitas Ecclesiarum vetustissima res, & iure pariter Diuino, & humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est: primum, vt Clerici, illorumque possessiones, & bona à vectigalibus, & à tributis, alijsque muneribus laicis, libera sint, &c.*

Nec hoc mirum: quoniam sicuti Ecclesia gaudet immunitate, ita quoque Ecclesiasticæ personæ, vt accessoriæ sequantur naturam sui principalis consequens est: Ac etiam quoniam Ecclesiastici, & Religiosi tam arctam habent, seu debent habere vnionem ad Deum; cuius obsequio se vouerunt, & dicarunt: sicuti propter assiduam familiaritatem, quam ipsi habent sacrarum rerum Religionis, etiam ex hoc venerabiles erga omnes redduntur. Præterea, sicuti nulla Gens Barbara est in terra, quæ cum receperit aliquod lumen, seu instinctum à natura de aliquo prætenso Numine, seu Deo; ad quem dirigendi sint humani actus, seu ad obtinenda bona, seu ad mala euitanda: ita quoque non reperitur quispiam, qui non credat honorandos illos, qui propinquius adhærent huic prætenso Numini, seu Deo; vt legimus antiquitus ab omnibus, & vbique seruatum.

Sacerdotes in Aegypto publicis sumptibus alebantur. Romæ Pontifices, qui Flamines nominabantur, maximo habebantur in honore, ex Liuio lib. 2. &

Plutar-

Plutarcho in Numa: quod etiam habitum circa Vestales Virgines, quæ instar Monialium, seu Religiosarum nostrarum erant; vt nos diximus de his plura in lib. 2 de ritibus antiquorum Romanorum. A

Notum est, quãto in honore essent Gymnosophistæ extra Caucasum: Brachmani apud Indos: Magi apud Persas: Chaldæi inter Assyrios: Druides, & Bardes apud Gallos: sicuti etiam hodie venerentur Caliphes inter Arabas, Syrienses, & Aegyptios: Mophtes, & Talismanes apud Turcas: necnon Bonzes apud Iaponas, vbi tanquam Semidei reputantur: & denique omnes Gentes, quæ aliquod habent lumen de prætensa suprema aliqua potestate, hæ omnes venerantur, & in honore maximo habent, qui eidem prætenso Numini assistunt, & præstant obsequium. Vnde si huiusmodi impiæ, & detestãdæ superstitiones in obsequio pseudodeorum Diaboli arte apprehẽsæ, tantam habent facultatem, vt earundem sacerdotes, seu ministri sic honorentur; quò maior potestas, & auctoritas conferenda est erga sacerdotes, & ministros veri, & summi Christianorum Dei, vt fruantur immunitatibus, & exemptionibus, quas ab antiquis temporibus semper consequuti sunt? B

Præterea dictæ Ethnicorum Immunitates & prærogatiuæ nullius momenti erant respectu earum, quæ Ecclesiasticis & maximè Catholicis Sacerdotibus competunt. Sacerdotalis namque dignitas est summa, quæ in Ecclesia reperiatur; proinde ne nobis contingat cauendum, vt ne honor in hac vita delatus, & neglectus, in pœnæ conferat grauitatem, & dignitatis nostræ amplitudo maiorem causet ruinam. inquit D. Bernardus: *Si altiorem, & non meliorem esse delectat; non præmium, sed præcipitium expectamus.* Vt assentitur etiam D. Ambros. de Dignitat. Sacerd. cap. 3. *Sicut nihil est Sacerdote excellentius, sic nihil est miserabilius, si de tanta vita periclitetur, si sacerdos in crimine teneatur: quia vt leuius est de plano corruere, sic grauius est de sublimi cadere dignitate: quia ruina, quæ de alto est, graui casu colliditur.*

C

Cognitis plurimis Ritibus ab exordio Ecclesiæ, non incongruum erit forsan aliquid superaddere de primæuo statu, & potestate Clauium eiusdem Ecclesiæ, seu Christianæ Reipublicæ, in qua summus Pontifex, seu Papa præest, verus Christi Vicarius, Petri successor, ac eiusdem Ecclesiæ visibile Caput circa omnes occurrentes difficultates: necnon etiam de plurimis Ritibus priscorum Fidelium circa prædicta videbimus.

D

PARS

A

PARS QVARTA

De veris Ecclesiæ Signis. Cap. LXXIII.

NOn sic infans proprios agnoscit parentes; sicut rationale animal fidei lumine ad hoc tenetur erga verum Deum, cui honor, amor, & obsequium tanquam Patri optimo præstare debet: quod pariter erga sanctam Ecclesiam, vti Matrem facere tenetur. At quoniam Similitudo fuit semper
B Mater erroris, & nouerca veritatis; nostrum est diligenter, breuiter, & dilucidè perscrutari lumine ipsius, qui est Deus veritatis, Pater luminum, & Sol animarum nostrarum; quæ, & qualia sint vera Catholicæ Ecclesiæ signa? quæ nostra est Mater.

Vera autem signa tres debent habere conditiones. Prima est, vt alteri non conueniat, quam ei quod denotatur. Secunda, vt id sit magis notorium, quam res, ad quam refertur. Vltima, vt sit inseparabilis à re, ad quam refertur. Vera autem Ecclesiæ nostræ signa conditiones omnes prædictas continent, & hæ sunt, in quibus omnes conuenimus, dum dicimus: *Credo in vnam sanctam Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam:* nempè Vnam, Sanctam, Generalem, & ab Apostolis procedentem.

De primo igitur Ecclesiæ signo, quod hæc Vnica sit, loquitur Christus apud Matth. cap. 13. in similitudinibus Agni, Thesauri absconditi, Margaritæ, & Sagenæ missæ in mare; & apud Ioan. cap. 10. vers. 16. dicitur de Ouili; sicut etiam *Vnica.*
C Apostolus loquitur Ephes. 2. vers. 21. de Aedificio; & ad Roman. cap. 12. vers. 5. habetur: *Vnum corpus sumus in Christo*: de quo corpore idem Christus, eiusdem caput, orans ad Patrem apud Ioann. cap. 17. ait: *Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos.* Quæ oratio sortita est effectum in Ecclesia nascente, vt legitur in Act. Apost. cap. 4. *Multitudo autem credentium erat cor vnum, & anima vna*: vt inquit Hieron. in Psalm. 24. *Ecclesia ex pluribus personis congregatur, & tamen vna dicitur propter vnitatem fidei.* Hæc autem præfata vnitas erat Fidei, Charitatis, & Obedientiæ; de quibus Patres pluribus in locis scripsere.

Secundum verò Ecclesiæ signum est Sanctitas, de qua in Psalm. 92. *Domum tuam decet Domine sanctitudo.* & in Apoc. cap. 21. *Et ego Ioannes vidi sanctam Ciuitatem Hierusalem, nouam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo*; Nempe à Christo sponso sanctificatam. Hoc Ecclesiæ signum sex habet partes, vt sibi essentiales, nempe Veritatem doctrinæ, Professionem *Sanctitas.*
D bonorum operum, Efficaciam doctrinæ, Actualem sanctitatem priscorum Sanctorum, qui Ecclesiam fundarunt, Gloriam Miraculorum, & Donum Prophetiæ; vt de his apud Card. Belarminum, & alios.

Tertium signum, quòd Ecclesia sit Catholica, nempe Vniuersalis, sicut Deus Pater promisit Christo filio suo, vt in Psalm. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes, hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*: Quæ vniuersalitas versatur in antiquitate, continuatione, & extensione omnium sæculorum: refert Vincent. Lirinen. in commonitorio aduers. prophan. vocum nouitates, his verbis. *Quod vbique, quod ab omnibus, quod semper*: & quod D. August. epist. 165. *Certius, & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non præualebunt aduersus eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus,* *Vniuersalis.*

Ana-

Anacleto Euaristus, Euaristo Alexander, Alexandro Sixtus, &c. In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus inuenitur. A

Apostolica. Quartum signum, quod sit Ecclesia Apostolica, nempe quod principium, & fundamentum, & continuatam successionem habuerit ab Apostolis, vt ex Christi verbis ad Petrum; *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* & contra Hæreticos præsumentes hanc successionem ab Apostolis, insurgit Tertull. de præscript. cap. 32. *Cæterum si quæ audent interserere se ætati Apostolicæ, vt ideo videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt; possumus dicere, edant ergo origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum suorum, &c* & Sanctus Cyprianus epist. 76. quæ est lib. 4. epistol 6. ad Magnum ait: *Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Euangelica, & Apostolica traditione contempta, nemini succedens, à seipso ortus est.*

Efficax probatio contra Sectarios. Hic ergo à Sectarijs Lutheri, Caluini, seu aliorum quærerem; præbeant ipsi circa eorum prætensam originem, seu fidem, quam profitentur ab Apostolis, aliquas antiquorum historias? aut si scriptas traditiones non habent, dent alias? sicuti à te quæro sectarie, cuiusmodi sis sectæ, saltem vt probes omni æuo vnum tantum extitisse, qui idem senserit, quod tu modo? quibus in fide successeris? quorum Ecclesiam iam impleas? & quid iustius est, quam hunc vestrum cœtum, quem dicitis verum esse, & perennem à Christo, & Apostolis Ecclesiam, saltem in quibusdam mortalibus constitisse ante vestros recentes auctores? B

Quatenus autem persistant sectarij, defecisse veram Ecclesiam in quarto, seu quinto sæculo: Conuincuntur ipsi ex verbis Angeli ad Virginem Luc. 1. *Et regni eius non erit finis.* & hoc idem Christus Petro testatur: *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam,* nempè Ecclesiam.

Si vero quispiam asserat fuisse absconditam, & inuisibilem Ecclesiam spatio vndecim sæculorum: hoc inquam esset redarguere Christum de mendacio, qui præterquam in Psalm. 18. inquit: *Posuit in sole tabernaculum suum:* nempè Ecclesiam, illamque etiam comparauit *Ciuitati supra montem positæ*. Hinc Augustin. lib. 2. contr. Crescon. cap. 36. inquit: *Extat Ecclesia cunctis clara, cunctis conspicua: quippe Ciuitas, quæ abscondi non potest, super montem constituta, per quam dominatur Christus à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ.* & idem contra litteras Petiliani lib. 2. cap. 104. *Non estis in montibus Sion, quia non estis in Ciuitate supra montem constituta, quæ certum signum hoc habet, quod abscondi non potest: nota est ergo omnibus gentibus; pars autem Donati ignota est pluribus gentibus; non est ergo ipsa.* C

Volunt etiam præcipui ex sectarijs exerrasse Christi fidem circa quingentesimum Christi annum. En quò arguto homines æstuantis animi vis, ac sua perperam tuendi, aliena fallaciter criminandi, præceps abripit cupiditas? Vide porro, quid inde sequatur necessariò: nunquam Francis, Anglis, Germanis, aut similibus nationibus sinceram Christi fidem illuxisse, sed à Paganismo ipsos non tam ad fidei solem, quam ad aliam noctem, & hæresim esse prolapsos: quippe Rex Clodoueus in Fidem Christianam demum receptus est anno Christi 499. Falso igitur Christianissimi Reges dicti, qui nunquam verè ac propriè Christiani. Necesse est Saxones, qui hodie Angliam colunt, nunquam verè fuisse Christianos, quippè qui Fidem circa annum Domini 600. susceperunt. Quid de Germanis, & maximè Saxonibus, qui circa annum 780. à Carolo Magno domiti, Christi fidem amplexi sunt? Et quatenus si admittis sectarie imbutum vera fide Clodoueum, si Anglos, si Germanos: concedere prorsus debes, verã ergo Christi fidem adhuc illis sæculis viguisse, nempè quingentesimo, sexcentesimo, septingentesimo, & amplius anno: cui consequens erit, vt quæcunque vera illa Ecclesia publico consensu probauit, & te quoque probare oporteat; nempè Missæ sacrificium, potestatem Pontificis, Purgatorium, implorata Sanctorum suffragia &c. D

Referetis forsitan Ecclesiam non fuisse amplius puram, (quippe admixtis ex traditione hominum vitibus multis) & nondum impuram instar vini in acetum

dege-

A degenerantis. Sed respondemus; nescit in huiusmodi medio stare Ecclesia; vel errat in fide, vel non errat: statim ac errat, desinit esse vera & vna Ecclesia; quãdiu vero non errat, sine sacrilegio ab illa non disceditur. Præterea non minimos iam errores his, de quibus agimus, sæculis, illapsos Ecclesiæ, vt vos supponitis; nempè Missam, Pontificem, Purgatorium, Liberum arbitrium, Monachorum, Vota, &c. si cum illis erroribus consistere potest legitima, pura & vera Ecclesia; quid nostram Ecclesiam ob res easdem tam sæuiter proscripsistis? toties apostaticam inclamastis? si non potest consistere. ergo non pudeat confiteri Francos, Anglos, Germanos, qui in hos ritus initiati sunt, nunquam prorsus extitisse in legitima, pura, & vera Ecclesia.

Infertur ex ijs, quod si quis propriarum nouitatum sit nimis cupidus, hic ab omnibus fugiendus sit. Vincent. Lirinen. contra Hæret. nouitat. capit. 33. ait. *O Timothee, inquit Apostolus, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates. Deuita, inquit, quasi Viperam, quasi Scorpionem, quasi Basiliscum, &c.*

B Præter quatuor præfata signa, quæ satis demonstrant veram Ecclesiam, sunt quoque alia duo: primum nempe, quòd hæc nostra Catholica debellauerit omnes hæreses, quoniam vix illis in lucem editis superuenerunt Concilia, & sancti Patres, qui omnes illas conculcarunt, & in nihilum redegerunt, vt videre est apud Baronium, & Bellarminum, & alios.

Alterum autem veræ Ecclesiæ signum erit exhibere, ac repræsentare quod eadem Ecclesiæ facies, quam modo in Ecclesia videmus circa sacramenta, & sacramentalia, circa doctrinam, ac ritus ceremoniarum, & similium; eadem enim omnino fuit in principio nascentis Ecclesiæ.

Sicuti & sancti Patres, & Ecclesiasticæ Historiæ nos edocent, vt ex Lanfrãco Cantuariensi, qui in Commentario Eucharistiæ contra Berengarium cap. de Historijs Ecclesiasticis, efficaciter sic inquit. *Ecclesiasticæ Historiæ, & sanctorum Patrum gesta, tametsi illam excellentissimam antiquitatis arcem non obtinent, qua donatæ sunt scripturæ, quas Prophetias & Apostolicas nuncupamus: hoc tamen probare sufficiunt, quod hanc fidem, quam nunc habemus, omnes fideles, qui nos præcesserunt,*
C *à priscis temporibus habuerunt.* Et nos in toto decursu præsentis operis non aliud potissimum ostendere conamur, quàm ex auctoritate sacræ Scripturæ, sacrorum Conciliorum, & sanctorum Patrum euacuetur cauillatio illa recentiorum Hæreticorum, quod in quarto, seu quinto sæculo fuerint superaddita, & alterata sacramenta, sacramentalia, & alij priscæ Ecclesiæ Ritus: quod satis adimpleuisse credimus; si ex dictis auctoritatibus probauerimus eosdem prædictos in substantia esse in hac nostra recenti Ecclesia, qui iam vigebant in eiusdem exordio: etenim Ecclesia Romana custos tenacissima & fidelissima antiquitatis, quod didicerat ab Apostolis, hoc semper retinuit; ex Ruffino de Expositione Symboli in Præfatione, his verbis. *Quia nulla Hæresis hinc sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus.*

De sacra Scriptura, & eius expositione. Cap. LXXIV.

D

EX vnamini antiquorum Patrum opinione, quoniam ad solam spectat Ecclesiam (de qua supra diximus) Diuinarum scripturarum expositio, vt inquit August. contra Crescon. lib. 1. cap. 33. *Sicut Diuina scriptura demonstrat Ecclesiam; ita Ecclesia diuinam scripturam interpretatur.* Proinde Paulus, qui non ab homine, sed à Deo (vt ait ad Galatas cap. 1. & 2.) accepit Euangelium; tamen Hierosolymam se ascendisse dicit, vt illud conferret cum Apostolis; & ex his quæ fecerat, alios docens ait: *Etsi Angelus de Cælo euangelizet vobis, præter id quod euangelizauimus vobis, Anathema sit.* Quod docuit etiam Petrus epist. 2. cap. 1. *Hoc primum intelligentes, quòd omnis Prophetia scripturæ propria interpretatione*

non fit. Non solum, inquam, ex hoc reijciuntur in proposito particulares hominum sensus; sed etiam ex quo ad hanc expositionem minimè apti sunt homines Impij, & Hæretici, vt refert Dionys. Areopag. de Ecclesiast. Hierarch. par. 1. cap. 2. ibi: *Diuina non capit, qui Dei mandata non seruat*: & quia, vt aduertit Basilius de Vita solitaria. *Quemadmodum in cera quis scribere non potest, nisi characteres antea impressos deleuerit; sic Diuina dogmata degustare nemo valet, nisi corruptos ex anima mores extraxerit*. Accidit enim his quod de Philosophis tradit Origen. qui cum suam, quam sectabantur Philosophiam introducere in Ecclesiam conati essent, polluerunt ipsam non habentem maculam neque rugam, vt merito dixerit Tertull. aduers. Hermog. *Philosophos extitisse Patriarchas Hæreticorum*: vnde etiam Gregor. Nazianz. lib. 1. suæ Theologiæ. *Non cuiusuis est de Deo disputare: non adeo hæc res est vilis, & eorum, qui etiamnum serpentes humi terrenis studijs occupantur: quoniam eorum tantum est, qui inter multos habito delectu, ad tantum munus videantur idonei, qui contemplandi acumine cæteris antecellant; & iam ante corpus, & animam ab affectuum sordibus purgauerint*: siquidem, vt ad rem ponderat August. lib. 2. cap. 40. de Doctrina Christi: *Accedens ad tractationem librorum sacrorum, debet omnem intellectum referre ad charitatem de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*. Proinde inquit Iustinus martyr. *At tu votis, & precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta; neque enim ab aliquibus perspiciuntur atque intelliguntur, præterquam si cui Deus & Christus eius concesserit intelligentiam*. A B

Varij sensus scripturarum. Et plerique tradunt Diuinæ scripturæ momentum non in legendo positum, & ex scriptura malè intellecta ortas esse omnes hæreses; præsertim quod eadem scriptura habet sensum litteralem, quem verba præseferunt; & spiritalem, qui aliò refertur præter id quod verba significant: de quibus Apost. 2. Corinth. 3. *Littera enim occidit, spiritus autem viuificat*. Et hos sensus indicatos tradit Hieronym. per scriptum librum *Intus & foris* in Apocalip. cap 5. & Ezechiel. cap. 2. præter alios sensus, qui omnes tamen mystici appellantur.

Sunt tamen ijdem sensus intellectu adeo difficiles, vt prouectæ scientiæ homines sæpe caligent; sicut de sacra Scriptura dixit August. in Præfat. epistol. ad Volus. *Omnibus accessibilem esse, paucissimis penetrabilem; nec omnium oculos ferre tantam lucem; cum illa sit oraculum Spiritus sancti*. Quippè quia, vt optimè Gregor ponderat in Ezechielem homil. 17. *Multa in sacra Scriptura ita aperta sunt, vt pascant paruulos: quædam vero obscurioribus sententijs, vt exerceant fortes, quatenus cum labore intellecta plus grata sint. Nonnulla autem in ea ita clausa sunt, vt dum ea non intelligimus, agnoscentes infirma nostra cæcitatis; ad humilitatem magis, quam ad intelligētiā perficiamus*. Vnde Aug. epist. 1. ad Volusian. *Tanta est Christianarum profunditas litterarum, vt in eis quotidie proficerem, si eas solus ab ineunte ætate vsque ad decrepitam senectutem maximo ocio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere*. & Chrysostomus dicit: *Nec syllabam, nec apiculum esse in sacris litteris, in cuius profundo non sit grandis quispiam thesaurus*. C

Et propterea ad confundendam Hæreticorum arrogantiam, qui etiam sacrarum Scripturarum expositionem Giganteo planè ausu iactabundi sibi arrogant; vt vel ægrè vel nunquam contra suum iudicium ad Ecclesiæ sententiam iusta, & humili deuotione accedant: est valde verendum, ne scripturarum Lector ignarus, vt inquit Ambros. in cap. 3. Lucæ, *Magis vulnus ex imprudentia, quàm salutem ex lectione sentiat*: sed maximè in hoc elucet Valentiniani Imp. modestia, qui ab Episcopis Hellespionti Bithyniæ rogatus, vt Synodo pro emendatione Dogmatis celebrandæ interesset; insigni prorsus exēplo respondit: *Mihi quidem cū vnus de populo sim, fas non est talia perscrutari; sed vobis sacerdotibus hæc cura commissa est*. Talis enim humilitas necessaria est in his, quibus mysteriorum suorum arcana deponat Deus, & emittat gratiæ suæ fontes; vt in Prouerb. cap. 11. *Vbi humilitas, ibi sapientia*. & humiles isti sunt paruuli illi, quibus reuelauit Deus abscondita sapientibus: hisque datum nosse mysterium Regni Dei, vt videntes non videant, & audientes non intelligant. D

Et adeo prædictorum Hæreticorum vesania contemnit iudicium Ecclesiæ,

vt

A vt respuant ipsi eos sacros libros annumerare, qui clarius eorum somnijs aduersantur: ex quibus quoniam omnia sibi per Christum sola fide remitti peccata vociferant, reijciunt epistolam S. Iacobi, quæ docet: *Fidem sine operibus mortuam esse*, & inutilem ad salutem. Similiter mortuis insensi oppugnant libros Machabæorum, in quibus scriptura non modo factum laudat Iudæ Machabæi, qui misit Hierusalem 1200. drachmas argēti in sacrificia pro mortuis impendendas; sed expresse addit: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, vt a peccatis soluantur.* *Reiiciunt sectarij sacros libros.*

At de receptione Epistolæ Iacobi non solum probatur ex Hieronymo epist. 103. ad Paulinum, & aduersus Pelagianos lib. 2. Item ex Nazianzeno, Innocentio Papa, Augustino, Cassiodoro, Isidoro & alijs, qui eam in Canonicorum scriptorum Catalogo inseruerunt; item ex actis Gelasij Papæ in primo Concilio Romano. Ac etiam librum Ecclesiastes ab Ecclesia receptum esse constat ex eiusdem Gelasij Primi decreto, de libris sacris, vt in secundo tomo Conciliorū, & alijs. Cæterum, & ipsos Machabæorum libros Ecclesiam amplexatam esse,
B eadem Gelasij acta, & Concilij Carthaginen. can. 47. decernunt: Quod & Sanct. August. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 36. confirmat dum inquit: *Libros Machabaeorum non Iudæa, sed Ecclesia pro Canonicis habet:* Tantique habet, vt eos inter Matutinas preces ritè ac publicè legendos proponat Octobri mense toto.

Nec dubitandum de prædictis sacris libris, sic suadente, & præcipiente ipsa sancta Ecclesia Spiritus sancti lumine illustrata; astruente firmiter Saluatore: *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Vnde August. cui & Patres, & Theologi omnes assentiuntur, inquit: *In re dubia ad fidem, ac certitudinem valet auctoritas Ecclesiæ Catholicæ*; & contrarium affirmantes non alia vrgeri ratione, quàm quæ affertur à Tertulliano de Iudæorum peruicacia librum Enoch reprobantium, nimirum: *Omnis scriptura ædificationi habilis diuinitus inspirata; à Iudæis propterea reprobatur, quia Christum sonat.*

Nec prætereundum referre in proposito erroneum, & vulgatum illud Hæreticorum Axioma: *Nullam esse credendi regulam, nec alium controuersiarum Iudicem, nisi sacram Scripturam.* Reijcientes ijdem ex hoc traditiones Patrum, sacra Concilia, & Sanctorum auctoritates; vt adimpleatur in hoc quoque Apostolicum de Hæreticis oraculum 2. Timoth. 3. *Insipientia eorum manifesta erit omnibus.* Hinc aptè D. August. cap. 16. *Omnes insipientissimi Hæretici, si Christiani vocari volunt, audacias figmentorum suorum, quas maximè exhorret sensus humanus, hac occasione Euangelicæ sententiæ colorare conantur.* *Non sola scriptura credēdi regula.*
C

Quātum vero in hoc desipiant sectarij omnes, vel hac vna probatur ratione; quod si sola scriptura esset credendi, & iudicandi regula, per eam excluderentur Diuinæ reuelationes, omnino ad eam regulam pertinētes: & si cuique liceret sacram Scripturam explicare, & ita explicatam proferre (prout illam intelligit) nullus daretur veræ intelligentiæ Iudex, nullus esset contentionum terminus: proinde ac lites in Ciuilibus nunquam absoluerentur, si nulla esset decidendi regula, nisi Codex Iustiniani; nec quisquam esset, qui textus hinc inde productos explicaret: vt breui religio in mille discinderetur sectas. Quapropter re ipsa Lutherani, Caluinistæ, & Anabaptistæ eam regulam sequentes in grauissimis fidei articulis inter se acerbissimè dissentiunt, & se inuicem schismatis damnant.
D Non solum sectæ inter se, sed etiam intra seipsas diuiduntur; ex Lutheranis enim numerantur septem, ab eodem auctore, ac Magistro nominibus, ac dogmatibus discrepantes: ex Caluinistis duæ, Protestantium scilicet, & Puritanorum: & ex Anabaptistis quatuordecim distinctæ itidem nominibus ac dogmatibus: & dum quisque pro suo captu, & iudicio scripturam intelligens; non scripturam regulam credendi, sed propriam habet commentationem; tot oriuntur hæreses, quot hæretici: & inde sapientissimè constitutum vt imbecillioribus manibus ille mucro non concedatur de tali explanatione.

Et quoniam tantopere sacram Scripturam malitiosè profitentur hæretici etiam nomine Euangelici; iusto Dei iudicio fit, vt eidem Scripturæ parere re-

nuant, quæ in dubijs fidei ad Ecclesiam illos remittit; vt perspicuè intueri quis potest ex Deuteron. cap. 18. ita præscribente Deo. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem; causam & causam; lepram & lepram; & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus; veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam illorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.* & apud Malachiam cap. 2. habetur. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* A

Neque enim fas est dicere Deum minus assistere hodie Ecclesiæ suæ, quàm olim assisteret synagogæ; Imo cum in lege Gratiæ simus, longè maximum illi lumen & auxilium impertiri credendum est: quoniã Deus, vt habetur in psal. 147. *Non fecit taliter omni nationi; & iudicia sua non manifestauit eis*; vt in præsentia, Populo Christiano. è conuerso de peruersis Hæreticis prædixit olim Apostolus 2. Thessalon. cap. 2. *Eo quod charitatem veritatis non receperant, vt salui fierent; ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.* B

Præsertim quia non solum renuunt in dubijs Ecclesiam consulere, sed omissis locis perspicuis, vbi scripturæ & Patres apertè, ac de industria rem explicant, mentemque suam aperiunt; captant obscura: nec aliud quærunt quàm vt veritas possit in speciem oppugnari, & à fidelium cordibus auelli. quod Hæreticorum proprium esse ponderat Tertull. de Præscrip. dicens. *Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur.*

Proprio iudicio interpretantur scriptura hæretici.

Quod adhuc intolerabilius; deprauant textus ipsos impudentissimè, iisque sic deprauatis se vti posse contendunt ad decisionem causarum. Vlterius ad explanationes, quas faciunt Patres circa sacram Scripturam; Respondent Patres fuisse homines errori obnoxios; se autem niti verbo Dei, quod errare non potest: ac demum referunt iudicium ad spiritum priuatum; & ex eorum sententia scriptura euidens est habenti spiritum. Sic ambulantes in circuitu, ea fallaciter resoluunt, quæ maximè obscura sunt, & nemini alij ita constare possunt. C

Tantoque minus sola scriptura priuato intellectu censeri debet credendi aut iudicandi regula; quia causa Religionis à priuatis iudicari non debet, qui nullam in Ecclesia obtinent dignitatem; sed ab vniuersali Ecclesiæ capite, vt potè Romano Pontifice, à quo sæpius eam in rem Concilia indicta & adhibita fuere. Quare à Siluestro Romano Pontifice damnatam Arianorum hæresim in Nicæna Synodo: à Damaso Macedonianam in Constantinopolitana prima: à Cœlestino Nestorianam in Ephesina: à Leone Primo Eutychianam in Calcedonensi: ab Adriano Primo in Nicæna secunda Iconomachorum: ac deinceps, vt alias omittam, à Leone Nono in Synodo Romana & Vercellensi damnatam esse Berengarianam de Sanctissima Eucharistia, præter alia multa.

Et quatenus aduersarij prætẽdunt eorum priuatum intellectum esse Regulam iudicandi circa sacram Scripturam; eo quod fuerit alijs temporibus permissum dubitare de libris Esther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabæorum; Respondetur erroneum esse assumptum: quoniam si hoc esset, liceret etiam controuertere, An essent circumcidendi Pagani ad Christi fidem conuersi? an dies Sabbati, Neomeniæ, & alij Hebræorum ritus essent à nobis celebrandi? liceret etiam dubitare de capit. 16. D. Marci, & capit. 22. Lucæ? nempè de sudore sanguinis, & Angelica apparitione; vt ex Apocryphis à Manichæis infertis dubitatum fuit temporibus D. Hieronymi, vt ex lib. 2. eiusdem contra Pelag. *Ne Christo infirmitatem, & animi dolorem tribuere viderentur.* D

Concludamus ergo: Plurima, de quibus aliàs poterat licitè controuerti, antequam ab Ecclesia fuissent recepta; sicuti de Baptismo Hæreticorum tempore S. Cypriani; de Gratia & Libero arbitrio tempore Pelagianorum; de Animabus separatis, an illæ facie Deum viderent, vt ante decisionem Benedicti Vndecimi,

A cimi, & Concilij Florentini: at post determinationem, & decisionem Ecclesiæ, maximè in Concilijs; quod aliàs fuisset error, deuenit hæresis; sic vt nemini liceat aliter credere sub pœna vt scribantur inter illos, de quibus Christus apud Matth. cap. 12. *Qui non est mecum, contra me est*.

De Apostolicis Traditionibus. Cap. LXXV.

QVoniam Ecclesiæ Ritus non omnes ex Dei præcepto, nec ex sacro Textu desumpti sunt; sed cum plerique sola Apostolica Traditione (etiam quod in scriptis non fuerint redacti) ad nos deuenerint; ideo de hac Apostolica Traditione infra dicemus, eiusque auctoritatem ex lege Mosayca, & Euangelica, ac etiam ex sanctis Patribus comprobabimus.

B Scriptura sacra, ad quam solum Hæretici appellant, quantum deferendum sit traditionibus, sic præcipit in Deuteron. cap. 32. vers. 7. *Interroga Patrem tuū, & annunciabit tibi: Maiores tuos, & dicent tibi*. & Prouerb. cap. 1. vers. 8. *Audi fili mi disciplinam Patris tui, & ne dimittas legem Matris tuæ*. & in psal. 43. *Deus auribus nostris audiuimus, & Patres nostri annunciauerunt nobis, &c*. Isaias 38. vers. 19. *Pater filijs notam faciet veritatem tuam*. & Ecclesiast. 8. vers. 11. *Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum*.

Post plenitudinem verò temporum, vt Deus loquutus est nobis in Filio: audiamus quomodo ipse Christus, Apostoli, necnon & prisci Patres docuerint huiusmodi traditiones.

Apud Ioannem cap. 16. vers. 12. Christus Redemptor noster dixit discipulis. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. & apud Matth. cap. 23. inquit

C idem Christus. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite*. Ex quibus patet, quantum sit deferendum Traditioni etiam non scriptæ.

Sanctus Hilarius in psalm. 2. recenset hunc prædictum locum in eodem sensu Traditionum, quòd Moyses mysteria magis recondita sine scriptis tradiderit Senioribus, his verbis. *Erat iam à Mose antea institutum, in omni Synagoga septuaginta esse Doctores. nam idem Moses quamuis veteris testamenti verba in litteris condidisset; tamen separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria septuaginta Senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimauerat: cuius doctrinæ etiam Dominus in Euangelijs meminit, dicens: Super Cathedram, &c. Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta, in hoc Seniorum, & numero, & officio conseruata, &c.* hæc Hilarius.

Et Apostolus diuinitatis interpres laudans fidem, & virtutem Corinthiorum, inquit. *Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicuti tradidi vobis, præcepta mea tenetis*. Traditiones autem, de quibus loquitur Apostolus,

D erant de modo faciendi preces, recipiendi sanctissimam Eucharistiam, & similia: quæ non erant scripta; vt animaduerterunt Epiphan. & Chrysostomus.

Prætereà de recipiendis traditionibus formale præceptum traditur in 2. ad Thessalon. cap. 2. vers. 14. *Itaque fratres state, & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram*.

Quid autem de Traditionibus senserint prisci sancti Patres, videamus. S. Dionis. Areopag. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 1. loquens de Apostolis, inquit: *Summa illa, supersubstantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis (iuxta quod sacræ definiunt leges) nobis tradiderunt*.

Et Sanctus Irenæus lib. 3. contra hæreses capit. 4. de vtilitate, & necessitate, traditionum inquit. *Quid autem si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis?*

bis? nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Ecclesias? cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Christum credunt, sine charta, & atramento scriptam habentes per Spiritum sanctum in cordibus suis salutem, & veterum traditionem diligenter custodientes. A

Symbolo Fidei ab Apostolis absque scriptura tradito, non omnino credendum, supponunt hæretici: & ne prosequar singula, quæ in Symbolo à veritatis hostibus deprauantur, nempè de Processione Spiritus sancti, de communione Sanctorum, de Mortuorum resurrectione, Christi Incarnatione, & cæteris, de quibus plurima in progressu nostri operis referuntur: Symbolum Fidei, quod fuit ab Apostolis traditum, iuxta Hieronymi consilium nos scribamus, *Non in charta, neque atramento; sed in tabulis cordis carnalibus*: quippè quia, vt aduertit Augustinus de Tempor. serm. 115. *Collata in vnum totius Catholicæ legis fides, symboli colligitur breuitate*: & ait S. Leo epist. 13. ad Pulcheriam Augustam. *Ipsius Catholici symboli breuis, & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa est in munitione cælesti, vt omnes hæreticorum opiniones hoc solo possint gladio detruncari.* B

Nec dubium ingerit, quòd in diuersis locis aliqua inueniantur addita eidem symbolo; vt videre est in Symbolo Athanasij, Nicæno, in Antiocheno, in Constantinopolitano, & alijs. Quia quicquid actum sit in cæteris locis propter nonnullos hæreticos, ad excludendos nouellæ doctrinæ sensus: Romana Ecclesia custos tenacissima, ac fidelissima antiquitatis, quod didicerat ab Apostolis, nullo penitus additamento, seu elucidatione, hoc sæpè retinuit; ex Ruffino de exposit. Symboli in Præfat. quia *Nulla hæresis hinc sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus.*

Symbolum ergo Græcè, Inditium, seu Collatio dici potest; id est, quod plures in vnum consenserunt, nempè Apostoli: Inditium vel signum ideo dicitur, quod illo tempore vt habetur in Actis cap. 15. Multi se simulabant esse Apostolos Christi, sed non integris Traditionum lineis nunciantes: idcirco istud inditium posuere, per quod cognosceretur, qui Christum verè secundum Apostolicas regulas prædicaret. Quod etiam in bellis obseruatur: quoniam armorum habitus, & sonus vocis idem, & mos vnus est; sed vt ne belli subreptio fiat, symbola discreta vnusquisque Dux suis militibus tradit, quæ Latinè Signa & Inditia nuncupantur; vt si fortè quis occurrerit, de quo dubitetur, interrogatus symbolum prodat, si sit hostis, vel socius. Idcirco autem Patres hoc non scribi membranis, sed retineri cordibus tradiderunt; vt certum esset neminem hoc ex lectione, quæ interdum peruenire etiam ad Infideles solet; sed ex Apostolorum traditione didicisse. Discessuri ergo Apostoli ad prædicandum, istud vnanimitatis, & fidei suæ inditium composuerunt. Isidorus de ecclesiast. offic. lib. 2. cap. 22. Rabanus Maurus de Institut. Cleric. lib. 2. cap. 56. C

Origen. homil. 5. super Numer. latè ostendit praxim plurimorum rituum, qui in Ecclesia consueuerant, absque Dei præcepto, nec testimonio sacræ Scripturæ; vtpotè quomodo administranda, & recipienda sanctissima Eucharistia, de Ceremonijs iam consuetis in baptismo; sicuti etiam refert iam tunc fuisse in vsu orationem flexis genibus, & versa ad Orientem facie; ac etiam alios multos laudabiles ritos non scriptos, sed traditos: & subdit hæc verba: *Omnia hæc opera, vel velata portamus super humeros nostros, cum ita implemus ea, & exequimur, vt à magno Pontifice, atque eius filijs tradita, & commendata suscepimus.* & idem Origen. tract. 19. in Matthæum, inquit. *Nos illis credere non debemus, nec exire à prima, & Ecclesiastica Traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei tradiderunt nobis.* D

Matrimonia prohib. Interdicebat etiam Ecclesia ex Apostolica traditione Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus nuptias post ipsorum promotionem, vt ex Concilio Neocæsariensi can. 1. relato in decreto can. de his caus. 31. quæst. 1. Euseb. demonst. Euang. lib. 1. cap. 9.

Pariter Matrimonium post votum Virginitatis, ex Apostolica traditione,

pec-

A peccatum habebatur. Epiphan.contra Apost.hæres.61. Ac etiam Religiosos,& Religiosas post solemne Castitatis votum, non solum adulteros, verum & incœstuosos habebat. Ambros.ad virgin.laps. Hieron. contra Iouin. lib.1.

Ac etiam dicta Ecclesia ad Eucharistiæ sacrificium miscebat aquam in vinum ex Apostolica traditione. Concilium Carthagin.3. cap.24. Cyprianus ad Cæcilianum epist.63. *Cerem. in sacri-fic Missæ.*

Sicut ex Apostolica traditione seruabatur ceremonia lotionis manuum in altari ante mysteriorum consecrationem. Cyrill. Hierosolym. Catech myst.5. & alia multa.

Præterea inter differentias opinionum circa Religionem recurrendum esse ad traditiones. Origen.in proœm.lib.1. de principijs,inquit. *Seruetur Ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita vsque ad præsens in Ecclesijs permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat*
B *traditione.*

Et quod Traditio confirmet auctoritates scriptas. Euseb. Cæsarien. contra Marcell.inquit. *Ecclesia à finibus terræ vsque ad fines extenditur,& ex diuinis scripturis testimonia ex non scripta Traditione confirmat.*

Sanctus Athanasius in epist.ad Epictotum, inquit. *Hoc solummodo respondere ad ea sufficit, quod ista non sint Catholicæ Ecclesiæ, neque ista patres nostri senserunt.*

Cyrillus Hierosolym.Cathech.5.inquit. *Videte itaque fratres, vt seruetis traditiones, quas nunc accepistis, & in latitudine cordis eas describite, vt cum pietate eas custodiatis.*

Sanctus Ioann.Chrysostom. in secunda ad Thessalonic. in illa verba; *State, & tenete traditiones,*oration.4. inquit. *Hinc est perspicuum, quod non omnia per epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque sunt fide digna: quamobrem Ecclesiæ quoque Traditionem censeamus esse fide dignam: est Traditio, nihil quæras amplius.*

Cyrillus Alexandrin.homil.8.inquit. *Traditionem Ecclesiæ tanquam thesaurum*
C *quendam in penetrali cordis recondens, amplectere: occupationes Deo gratas, vt non solum fide splendeas; sed & pietate luceas.*

Tertullian. de corona milit. cap.2.3. & 4. cum multa dixerit ad ostendendam vtilitatem, & necessitatem traditionum,& post quæsitam originem ceremoniarum baptismi,oblationum pro mortuis, ac signi sanctissimæ Crucis,inquit cap.2. *Harum, & aliarum eiusmodi disciplinarum si legem expostules; scripturam nullam inuenies: Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix.*

Sanctus Ambrosius contra illos, qui omisso ieiunio Quadragesimæ, suscipiebant ieiunium Quinquagesimæ post Pascha, serm.31. Dominicæ primæ Quadrages.inquit. *Nonnulli Christianorum fratres existimantes se diuinitatis præcepta religiosius obseruare, prætermissa deuotione Quadragesimæ, Quinquagesimam se facere mentiuntur; cum id neque diuinis litteris iubeatur, neque traditum sit auctoritate maiorum.*

D.Hieron. aduers. Luciferian. cap.4. quod consensus Ecclesiæ eandem vim
D habeat, quam præcepta scripta,inquit. *Etiamsi scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret: nam & multa alia, quæ per Traditionem in Ecclesiis obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis obseruarunt: vsurparunt velut lauacro ter caput mergitare; deinde egressos lactis, & mellis prægustare concordiam ad infantiæ significationem. Die Dominico,& per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare,& ieiuniū soluere,multaq. alia,quæ scripta non sunt, rationalis sibi obseruatio vindicauit.* Hæc Hieron.

Et Sanctus Augustinus de baptism. contra Donatistas lib.4.cap. 24. inquit: *Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est: non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.* Et idem Augustin.ad inquisition.Ianuar.lib.1.cap.2. *Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenariis con-*

concilij, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas commendata, atque statuta, retineri. A

Demum in hoc themate Traditionum, quanti illæ sint momenti; sic inquit Vincentius Lirinensis aduersus hæreses c. 3. [In ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, vt id teneamus, quod ab omnibus creditum est. Hoc est enim propriè, verèque Catholicum, quod ipsa vis nominis, ratioque declarat, quod omnia verè vniuersaliter comprehendit: sed hoc ita demum fit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, & consensionem. Sequemur autem vniuersitatem hoc modo, si hanc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per terrarum orbem confitetur Ecclesia. Antiquitatem verò, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos Sanctos, Maiores, & Patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium Sacerdotum pariter, & Magistrorum definitiones, sententiasque sectemur.] Hæc Lirinensis.

Et hoc ius non scriptum, seu Traditiones, omnes etiam Respublicæ comprobarunt, ex Vlpiano I.C. in l. 6. D. de iust. & iur. vt etiam voluit Plato lib. 6. de legibus. Ac etiam aliquas fuisse Nationes Christianas, quæ absque scriptura, & sola traditione vixerint, refert de suo tempore Irenæus supra adductus. B

Nec vrget ex prædictis fuisse, ac esse huiusmodi Ecclesiæ Traditiones ab Hæreticis impugnatas: supponentes hi omnia ad salutem necessaria in sacra Scriptura reperiri. Etenim verum est etiam, fuisse à Sadducæis reprobatas Mosaycas traditiones, vt inquit Ioseph. lib. 13. antiquit. cap. 18. *Nunc enim iudicandum est, quod multas constitutionum à maioribus per manus acceptas, Pharisæi tradiderint populo, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaycas: & ideo Sadducæi his auctoritatem abrogant, dicentes eas oportere tantum seruari, quæ scripto continentur.*

In scriptura non continentur omnia Christianæ Religionis.

Quibus respondemus, nec in quolibet ex sacris libris contineri omnia Christianæ Religionis: etenim Ioannes nil loquitur de Incarnatione, Natiuitate, Adoratione, Fuga in Aegyptum, nec de alijs multis. Pariter in toto volumine Bibliæ sacræ deficiunt etiam plurima necessaria ad salutem, cum plures ex authenticis libris fuerint deperditi, vt inquit Ioann. Chrysostom. homil. 7. in cap. 2. epist. 1. ad Corinth. his verbis. *Magna librorum copia perijt, & pauca ex priori captiuitate volumina extiterunt; quod ex reliquis captiuitatibus planè constat.* & infra. *Liber enim Deuteronomij vix maiorum nostrorum temporibus inuentus est in luto obrutus, &c.* C

Præterea, quale extat præceptum in sacro Textu, quo Deus imposuerit Euangelistis, vt scriberent? quinimo potius coacti scripserunt illi, seu casu id contigisse, refert Euseb. hist. Ecclesiast. lib. 3. cap. 18. ibi. *Solus Matthæus, & Ioannes nobis quædam monumenta litteris prodita post se reliquerunt. Quos etiam fama est necessitate quadam adductos, se ad scribendum contulisse.* & idem paulo post de Luca. *In ipso sui Euangelii principio causam, cur illud contexere sit aggressus, proponit: nimirum, quod plerique alij eorum sermonum declarationem imprudentius, & minus consideratè instituissent; quorum veritatē ipse satis exploratè cognitam habebat.* & infra: *Matthæus cum iam antea Hebræis verbū Dei prædicasset, simul ac in animo habuit ad alias gentes proficisci, Euangelium suum patrio sermone concripsit, &c.* Vlterius, magna est copia rerum, quæ in scriptis non sunt redactæ; & omnia tamen credimus sine hæsitatione; vtpotè vbinam scriptum reperitur in sacro textu, quod Apostoli antequam transirent ad prædicandum Gentibus, composuerint symbolum fidei? vt referunt Clemens, Irenæus, Augustinus, Ambrosius, & alij. Vbi reperitur scriptum, quod Spiritus sanctus à Patre, Filioque procedat, vti ab vnico principio? Vbi extat scriptum, quod dies Dominicus sit celebrandus præ Sabbato? Quis probabit, quod Forma, qua nos vtimur in Baptismo: *In nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti*, sit melior, & vnica? cum toties in actis Apostolorum fiat mentio de Baptismo, *In nomine Iesu*. Præterea vbi scripta præcisè reperitur Forma verborum transubstantiationis (sicut in Canone Missæ) de qua ipsi etiam Euangelistæ mutuo inter se suppleuisse leguntur, quæ ab eorum aliquo vel aliquibus sunt omissa? nos enim credimus hoc à Christo accepisse Apostolos, D

& ab

A & ab ipsis eorum acceperint successores; vt refert Innoc. Tertius relatus in cap. cum Marthæ, extr. de Celebrat. Missarum. Et cum ipsi sectarij plurima ex huiusmodi præceptis adhuc ipsi recipiant, ac retineant: vnde ipsi hoc habent nisi à Traditione? & propterea infertur, vel omnes Traditiones ab Apostolis & Ecclesia recipiendas, vel omnes reijciendas.

Et ne plura cumulemus argumenta in causa victrici: addimus tantum plurima fecisse IESVM, quæ in Euangelijs non sunt redacta. Ioan. 21. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit IESVS; quæ si scribantur per singula; nec ipsum arbitor mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* & propterea ex illis alijs multis, quæ non sunt in Euangelijs scripta, credendum est Apostolos, qui Christo conuixerunt, plurima tradidisse fidelibus: certè Paulus verbi Domini meminit, quod in Euangelijs neutiquam habemus, vt in Actis cap. 20. *Oportet suscipere Infirmos, ac meminisse verbi Domini IESV; quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere.* & supponendum Apostolos obseruasse, ac tradidisse Christianis præfatum Domini verbum.

B De his igitur, & alijs multis indubitanter dicemus; non aliam posse adduci rationem, quam quod sint Traditiones Apostolicæ; & ideo seruandæ, iuxta præceptum Apostoli ad Thessalon. *Tenete Traditiones, quas didicistis.*

Nec nouum in noua Christi Religione, vt Traditiones æquentur Scripturæ sacræ; siquidem cum ante Moysen non defuerit aliqua Ecclesia Dei in mundo; vnde deducit Augustinus Ciuitatem Dei ab initio mundi; & in Genesi nominantur Adam, Abel, Seth, Noe, Abraham, & alij, homines iusti, qui Deum Fide, Spe, Charitate, atque externis etiam viribus coluerunt; nec vllus per id tempus quadringentorum supra bis mille annorum, & amplius fuerit Scriptor sacer: Primus enim, vt omnes consentiunt, fuit Moyses; interim Traditiones non solum fuerunt iuri scripto exæquatæ, sed ius omne in eis fuit constitutum.

Quod vero à Moyse vsque ad Christum per annos 1500. extantibus scripturis Traditiones non defuerint; constat ex Deuter. cap. 32. *Interroga Patrem tuũ, & annunciabit tibi.* & Iob cap. 2. *Interroga generationem pristinam, & diligenter inuestiga Patrum memoriam:* & præter alia loca supra adducta; aduertit & testatur Origen. Iudæos habuisse Traditiones extra Scripturam, vt etiam nos diximus supra.

C Neque his obstat, vt sectarij tot apertissimorum sacræ antiquitatis testimoniorum, quibus obruuntur, vim sibi intentatam quoquomodo effugiant; nituntur adducere ex Deuteron. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo.* Non enim ita intelligendum est, quasi non liceret addere noua præcepta; alioquin nec minus licuisset addere noua præcepta Euangelica de Fide Trinitatis, de Baptismo, de Eucharistia &c. sed quod præcepta Mosayca in sui obseruatione non sint corrumpenda, vel additione, vel subtractione, sed integrè custodienda. quod ipsum alibi etiam dicitur: *Non declinabis ab eis, vel ad dexteram, vel ad sinistram:* nempè, vt mandata sint perfectè seruanda, neque vllo modo deprauanda fallaci interpretatione.

Ergo tot Scripturis, Patribus, Summis Pontif. ac Rationibus, veras Traditiones rectissimè sacris Scripturis exæquari humiliter profitemur: & demum ex

D Card. Baron. ad annum 388. *Illud esse tritum, Ecclesiæ seruare depositum, Traditionibus inhærere, Nouantiumque omnes voces tanquam serpentum sibilos, & terrificos Luporum vlulatus horrescere.* Atque adeo ex eodem Baron. ad ann. 428. *Neglectum Sanctorum Patrum, atque contemptum antiquarum Ecclesiæ Traditionum fontem esse primarium, vnde omnes hæreses manare solent.*

 A

De Concilijs, eorumque auctoritate. Cap. LXXVI.

Memoranda contentio cum esset mota inter Christianos ex Iudaismo, & Gentilitate in Ecclesia Antiochiæ circa Circuncisionem, & vsum Ceremoniarum, vt refert Sanctus Lucas in act. Apost. cap. 15. *Conuenerunt Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret; surgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum Euangelii, & credere, &c.* vbi subditur. *Tacuit autem omnis multitudo.*

Ex cuius narratione deducunt Patres quatuor conclusiones. Quod Sanctus Petrus esset caput Apostolorum. Quod sit proprium eiusdem capitis conuocare Concilia. Quod quisquam non possit legitime prædicare, nisi sit missus. Demum, quod Concilia errare non possint: at in præsentia de hoc postremo tantum, quambreuissime videbimus. B

Non est ambigendum quin sacra Concilia Oracula sint Spiritus sancti in decisionibus difficultatum fidei, vt inquit D. Petrus in actis Apost. dicto capit. 15. *Placuit Spiritui sancto & nobis*; ac etiam Patres Ephesini in Nestorium: *Dominus noster Iesus Christus*, & infra, *per hanc nostram Synodum decernit*: sicuti in omnibus nota est veneratio, quam tota antiquitas retulit erga quatuor priora generalia Concilia: nempè *Nicænum* sub Siluestro Papa, & Magno Constantino Imp. an. Domini 325. conuocatum per 318. Patres, in quo Arianæ perfidiæ damnata est blasphemia; cum assereret ille inæqualitatem Sanctissimæ Trinitatis, & negaret Deum Filium Patri consubstantialem, vt in cap. Canones §. harum distinc. 15. & cap. quidam vers. Ariani 24. quæst. 3. *Constantinopolitanum* sub Damaso Papa, & Theodosio seniore Imp. contra hæresim Macedonij anno 381. per 150. Patres congregatum, cum ille negaret Spiritum sanctum Deum, dicto cap. Canones §. secunda. *Ephesinum* sub Cœlestino Papa, & Theodosio iuniore Imp. C contra Nestorium 200. Episcoporum celebratum anno 424. cum duas personas ille in Christo afferret: iusto anathemate condemnauit, ostendēs manere in duabus naturis vnam Iesu Christi personam. dicto cap. Canones §. tertia. & *Calcedonense* sub Papa Leone Primo, & Marciano Imp. 620. Patrum, in quo Eutychem Constantinopolitanum Abbatem, cum sequacibus, Verbi Dei, & Carnis vnam naturam renunciantibus, damnauit, prædicans eadem Synodus Christum Dominum de Virgine sic natum, vt in eo substantiam diuinæ & humanæ confiteamur naturæ. dicto cap. Canones §. quarta.

Hinc sanctus Gregorius Magnus lib. 1. epist. 24. ad fin. *Sicut sancti Euangelij quatuor libros; sic & quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor.* Vt etiam Imperator Iustinianus Authenticarum collat. 9. de Ecclesiast. titulis inquit. *Sancimus vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas Regulas, quæ de sanctis quatuor Cōcilijs expositæ sunt, aut firmatæ: prædictarum quatuor Synodorum dogmata, sicuti sanctas scripturas accipimus, & Regulas sicut leges obseruamus.* D

His præmissis, impium, & hæreticum est cogitare de prædictorum Conciliorum errore: vnde Athanas. ad Epictetum Corinth. Episcopum initio tom. primi. *Ego arbitrabar omnium quotquot vnquam fuerunt hæreticorum inanem garrulitatem, Nicæno Concilio sedatam esse.* & paulo post. *Qua igitur audacia fit, vt post tanti Concilii auctoritatem disputationes, aut disceptationes instituant?*

Cyrillus dialog. 1. cum Hermian. *Si quis fidem illam à sancta magna Synodo optime, & Diuino afflatu definitam, & expositam dicere voluerit basim animarum nostrarum, fundamentumque inconcussum, & munitum; is vtique probatissime loquetur, & ab ipso Christo laudem habiturus est: fidelis quoque & verus adorator relucebit.*

Hie-

A Hieronymus epiſtola 71. ad Theophilum. *Simul obſecro, vt ſi qua ſynodalia habes, ad me dirigas, quo poſſim tanti Pontificis auctoritate firmatus, libentius, & confidentius pro Christo ora reſerare.*

Rufinus lib. 1. hiſtor. capitulo 5. *Defertur ad Conſtantinum ſacerdotalis Concilii ſententia; ille tanquam à Deo prolatam veneratur: cui ſi quis tentaſſet obniti; velut contra ſtatuta Diuina venientem, in exilium ſe proteſtatur acturum.*

D. Auguſtinus epiſt. 118. cap. 1. inquit. *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata, atque ſtatuta, retineri; ſicuti, quod Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in Cælum, & Aduentus de Cælo Spiritus ſancti anniuerſaria celebrentur, &c.*

Non eſſet finis huiuſmodi ſanctorum Patrum auctoritates referẽdi, quas Card. Belarm. & alij diffusè ad rem noſtram adduxere.

Nec mirere, poſſe Eccleſiam per ſacroſancta Concilia vniuerſalia hæc ad fidem reuocare, quæ dubia antea erant: quippè ius ſuum ſemper illa tenuit, ſemper agnouit conſtituendi, quæ probanda, quæque improbanda fidelibus; non quidem, vt fingunt Sectarij, immutando aut abolendo, quæ antea receperit (nam hoc eſſet vel ius ſibi in Deum vindicare, vel ſeipſam erroris arguere) ſed audiẽdo Ieſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum, ex voce illorum decernere de ſenſu ſcripturarum, vt diximus ſupra ex act. Apoſt. cap. 15. *Concilia dubia reuocãrunt ad fidem.*

B

Nec nouum, poſſe Eccleſiam ad fidem reuocare, quæ dubia antea erant. Etenim in ipſo Chriſtianorum ortu de fide non erat, eos, qui ex Gentilibus ad Chriſtum acceſſerãt, Circumciſioni ſubijci non debere; factum porro eſt de fide poſtquam Concilio Hieroſolymitano ſtatuerunt cum Spiritu ſancto Apoſtoli, nec Circumciſionem, nec cæteras Iudaicæ legis partes neceſſarias eſſe fidelibus; quod antea fuerat res perplexa, vt ex dicto cap. 15. act. Apoſt. his verbis. *Conuenerunt Apoſtoli & Seniores videre de verbo hoc: cum autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus, &c.* Niſi antea incerta res fuiſſet, non conueniſſent videre de verbo hoc; ſed conueniſſent damnare, nec magna conquiſitio extitiſſet.

C Eſt etiam exemplum Sancti Cypriani Epiſcopi Carthaginen. & cum illo 80. Epiſcopi cenſuerunt Baptiſma Hæreticorum irritum eſſe, & à Catholicis iterãdum; nec Hæreticos tamen dixeris. At ſi quis poſt Nicænum Concilium, poſt primum Carthaginenſe, poſt conſenſum, iudiciumq. Eccleſiæ, hanc Cypriani ſententiam laudet: ſit ille prorſus Hæreticus.

Chiliaſtæ priſcis temporibus tolerabantur (nam & in his Sancti aliquot viri) commenti Chriſti Regnum poſt ſupremi Iudicij diem mille annorum in terris: at poſt Eccleſiæ de eo cõmento iudiciũ; quod opinio olim fuit, nunc hæreſim dicas.

Tres in Deo Hypoſtaſes dicere abnuebat Hieronymus, donec vocis nouitatem probauiſſet Eccleſia: orat igitur Damaſum Papam, vt de tanta re ſententiã ferat: etenim de iure illius erat oſtendere vtrum ſint, an non ſint illæ hypoſtaſes; & idem etiam competebat Concilijs. Nec mirum ex his, ſi Epiſcopi, ſi Apoſtolorum ſucceſſores ſequantur exempla eorundem Apoſtolorum: ſi de dubijs quærant: ſi quod Spiritu ſancto Duce credendum inuenerint, ſuo gregi proponant.

D Nec minus repugnat in hoc, quod in ſcholis plurimæ ſint lites, plurima argumentorum pugna: vt Scotiſtæ & Thomiſtæ, vt ij ab illis diſſentiunt? quæ iudiciorum iactantia cum Eccleſiæ pace conuenire non videtur. Etenim reſpondemus: quæ in ſcholis eo modo Theologi verſant, res ſint dubiæ; quibus credendis nulla neceſſitas, reijciendis nulla hæreſis: vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundat: nec ex imperio fidei, ſed ingenij arbitrio, quæ in eiuſmodi cõtrouerſias cadunt, reijcimus vel laudamus. Nec inde inconſutilis Eccleſiæ tunica ob huiuſmodi licitas lites diuiditur nec laceratur; ſicuti & ipſe Lutherus, qui initio, Miſſæ patronus, mox hoſtis illius: nunc Purgatorij aſſertor, mox in illud hoſtis violentus; cuius deniq́ue ſcripta inter ſe penitus contraria.

Concludamus igitur: vt Concilia vim habeant decernendi Articulum fidei eſſe

esse debeant vniuersalia, in libera facultate, vt veritas locum habeat: Item hæc libertas debet esse iuxta iudicium totius sessionis, non autem particularium: similiter, quod in spiritu humilitatis, & charitatis procedatur in eo: Debent quoque esse congregata auctoritate illius, qui caput est Ecclesiæ: Demum virtute Conciliorum Catholici ab hæreticis discernuntur, membra vniuntur capiti, caput autem cum membris; vnde fiat vnus Pastor, & vnum Ouile. & de ijs omnibus latè scripserunt Card. Bellarminus, & alij plurimi. A

Quòd Sanctus Petrus fuerit Princeps Apostolorum. Cap. LXXVII.

OMnes duodecim Apostolos certum est fuisse primos Patres Christianitatis, Principes Ecclesiæ, ac etiam totius corporis mystici IESV Christi partes insigniores; necnon fuisse illos tanquam duodecim Patriarchas, ex quibus Israelitæ descenderunt. Verum sicuti Sol indifferenter suum lumen omnibus astris non dispensat, sic etiam Dei Filius non æqualiter se omnibus Apostolis communicauit: Aliqui enim, & non omnes, testes oculares fuerunt Transfigurationis in monte Thabor, sicuti & Agoniæ in horto Oliuarum: vnus specialiter erat ex Apostolis appellatus Dilectus; & sic ex omnibus vnus nominatus Petrus, supra quem fundata est Ecclesia: Etenim cum Dei Filius nomen immutauit, & Cæphas nominauit, quod Caput græcè, & Petrum Syriacè significat. Optatus Meleuitanus lib. 2. contr. Parmen. post princ. ait. *Igitur negare non potes; scire te in Vrbe Roma primo cathedram Episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde Cephas appellatus est, in qua vna cathedra vnitas ab omnibus seruaretur*. Et idem inquit Hieronymus in cap. 2. epistol. ad Galat. Hinc patet, quod Dei Filius noua nomina non apponat, nisi maximis de causis, vt inquit Chrysost. hom 18. in primum caput Ioan. *Hoc autem non temerè fit, sed vt ea appellatio imponatur, quæ sit Diuini beneficij perpetuum monumentum, & memoria per prædicta nomina auditorum animis imprimatur; ita & Ioanni cælitus nomen imposuit, &c.* B C

Quod autem mutatio nominis subsequuta fuerit potestatem Petro collatam à Christo: patet primo, quoniam in dinumeratione Apostolorum, quam faciunt Euangelistæ, Petrus semper est primus: etenim Matth. cap. 10. in princ. ait. *Primus Simon, qui dicitur Petrus*: quod non propter ætatem, nec propter vocationem, in quibus præcedebat frater Andreas: nec propter sanctitatem, quoniam Iacobus Minor nominabatur Iustus, & frater Domini: nec propter amorem, cum Ioannes fuerit Discipulus dilectus: vnde sequitur hâc primam denominationem prouenisse à præeminentia, & potestate illi ante collata. Sanctus Augustinus homilia 17. in cap. 1. inquit. *Non enim cum appellauit Petrum, non dixit super eam petram ædificaturum Ecclesiam, sed dixit; Tu vocaberis Cephas: illud enim maioris erat potestatis, necnon erat etiam auctoritatis*. Et propterea ad Galat. cap. 1. inquit Paulus. *Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum*: nec dicit Iacobum, quamuis ibidem esset hic Episcopus. D

Quod manifestè patet ex peculiari Petri reuelatione apud Matt. cap. 16. *Tu es Christus filius Dei*. cui Dei Filius respondit: *Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi*. Quæ verba clarè demonstrant recepisse Petrum donum fidei infusæ in eo, quod tangit illius Diuinitatem, per quam recognouit eum verum Dei filium naturalem: vnde Hilarius in Psalm. 131. inquit. *Tanta ei religio fuit pro humani generis salute patiendi, vt Petrum primum filij Dei Confessorem, Ecclesiæ Fundamentum, Cælestis Regni Ianitorem, & in terreno Iudicio Iudicem Cæli nuncuparet*, & idem Hilar. lib. 6. de Trinitat. ad fin. *Loquitur, quod vox hu-*

A *humana nondum protulerat. Tu es Christus Filius Dei viui, &c.*

Fuit etiam maxima prærogatiua promissio à Christo Petro facta, quod *Portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* Hinc Origen. in Matth. cap. 16. inquit. *Neque enim aduersus Petram, super quam Christus ædificat Ecclesiam; neque aduersus Ecclesiam portæ inferi prævalebunt*: quæ promissio Petro solum facta; quoniam hodie, nec Ecclesiam Iacobi Hierosolymæ, nec Ioannis Ephesi, nec Matthæi in Æthiopia, nec Andreæ in Scythia, nec Bartholomæi in Armenia, nec Simonis in Mesopotamia, nec Iudæ in Aegypto, nec Thomæ in India, &c. Sola autem inter fluctus, & tempestates remansit hic Romæ Ecclesia Petri, aduersus quam portæ inferi non prævalebunt: ac de dilatatione Religionis in hac eadem vrbe inquit Sanctus Leo serm. 1. in natal. Apost. Petri, & Pauli. *Ciuitas Sacerdotalis, & Regia per sacram Beati Petri Sedem caput Orbis effecta, latius præsides Religione Diuina, quam dominatione terrena.*

B Nec de alio Apostolo Christus Dominus testatur futuris sæculis nũquam defuturam fidem, sicuti loquitur Petro: *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Hinc idem Petrus Ecclesiæ caput in Ecclesia tanquã exercitus Dux; Chrysostom. in cap. 9. Act. Apost. *Quemadmodum Dux in exercitu obambulans considerabat, quæ pars sit coadunata, quæ ornata, quæ suo aduentu egeat: vide illum vbique circumcursare, & primum inueniri. Quando eligendus Apostolus, hic primus: quando loquendum Iudæis, non Apostolos esse ebrios: quando curandus claudus: quãdo concionandum, hic præ aliis est: quando agendum contra Principes: quando contra Ananiam: quando ab vmbra sanationes fiebant, hic erat; & vbi quidem erat periculum, hic: vbi autem moderatio, & vbi tranquillitate res erant plenæ, communiter omnes.* & dum ex Act. Apost. cap. 12. habetur: *Sine intermissione oratio fiebat ad Deum pro eo*; Chrysostom. inquit: *Oratio fiebat magni amoris indicium*: Patrem omnes quærebant, Patrem mansuetum.

Nec prætereundum, quod refert Euthym. in Ioan. & Nicephor. histor. lib. 2. cap. 3. *Porro Diuinus Euodius, qui & ipse Apostolorum successor fuit*, inquit: *Chri-*
C *stus manibus ipse suis Petrum tantummodo baptizauit, Petrus porrò Andream, & filios Zebedæi, hi deinceps reliquos Apostolos.*

De eodẽ Petro, Basil. serm. de Iud. Dei ait. *Petrus ille beatus, qui cæteris antelatus discipulis fuit, cuique magnificentius, quam reliquis omnibus datum testimonium est, magisque quam reliqui omnes Beatus appellatus, cui claues regni cælestis commissæ.* & Epiph. hæres. 51. *In medio elegit Petrum, vt Dux esset suorum discipulorum.*

Similiter Hieronymus contra Iouinian. cap. 14. *Inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio.* & Ambros. in cap. 12. epistol. 2. ad Corinth. *Prior sequutus est Andreas Saluatorem, quàm Petrus; & tamen primatum non accepit Andreas, sed Petrus.* & August. in lib. 1. de baptis. cap. 1. *Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatui præferendum?*

Ex quibus, & plurimis similibus auctoribus, quis detrahet Petro primatum à Christo collatum? de quo scriptura testatur, antiquitas recognouit, approbarunt Concilia, Patres declararũt, & omnes nationes cõfitentur: vt qui eius maiestatis scrutator, atq; impugnator esse voluerit, ipse eius gloriæ specie opprimatur.

D

PETRVS FVNDAVIT GVBERNAVIT & proprio sanguine consecrauit Romanam Ecclesiam. Cap. LXXVIII.

QVod impudenter Nouatores conantur impugnare Petrum, & Paulum nunquam Romæ extitisse, nec ibidem Ecclesiam fundasse; conuincitur primo

A

DE ABSOLVTO ET INDIVIDVO BEATI PETRI PRIMATV.

B DIxi de Martyrio, quod Romæ passi sunt Gloriosi Apostoli Petrus & Paulus. Dicendum modo qualiter in eadem Vrbe idem Petrus Ecclesiam fundauerit & gubernauerit, adscito in labores Paulo, quod infra declarabimus, de quibus Euseb. lib. histor. cap. 6. inquit: *Beatos Apostolos fundamentis Ecclesiæ præclarè positis, & ea prouidè sapienterque ædificata, &c.* Hinc S. Leo in Natali Apost. Petri & Pauli, inquit: *Isti sunt, per quos tibi Euangelium Christi Roma resplenduit, & qua eras Magistra erroris, facta es discipula veritatis: isti sunt Patres tui, verique Pastores, qui te Regnis cœlestibus inserendam*, &c. Ac etiam D. Bernardus epist. 242. ad Romanos his verbis. *Petrus, & Paulus Principes mundi, Romanæ autem Vrbis speciales patroni*. In quam sententiam etiam Petrus Damiani serm. 17. *Roma per duos Summos Apostolos, Petrum scilicet & Paulum totius orbis sibi vindicat Principatum, & quasi caput reliquis Ciuitatibus facta; ita coruscat duorum splendore sanctorum; velut humana facies geminorum luminibus oculorum*. C Hinc eleganter cecinit Prudentius in Hymno sancti Laurentij.

Roma iam regnant duo
Apostolorum Principes,
Alter vocatur Gentium,
Alter Cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.

Certum est tamen Petrum non tempore tantum antiquiorem, sed & dignitate Paulo antecellere. Si enim intra Euangelicæ Historiæ, & vitæ Saluatoris tempora consistimus, reperiemus Petrum proculdubio Ecclesiæ claues solum accepisse, solum Apostolis omnibus præpositum esse, solum ei dictum: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*; solum ad apertissimum primatus indicium Christi Agnos pascendos accepisse. Paulum vero, qui postea ad labores D additus dicitur; non modo has Christi voces non audiuisse; sed etiam tum Iudaicæ noctis tenebris cœcatum, lethiferoque somno mersum iacuisse; cum ipsius semper recrudescente feritate, spirans minarum ac cædis, Christum ipsum non in carne infirmum, sed gloriosum, & immortalem in omnibus membris suis trucidare, ac funditus exterminare in animum induceret. Hæc Pauli in vniuersam Ecclesiam persequentis exordia fuere, qui postea mira prorsus & stupenda conuersione Vas Electionis, & mundi Doctor effectus, in laborum Petri societatem à Patribus prædicatur.

At vero potissimum aduertendum, quod de auctoritate Apostolatus præcisè loquendo, omnes Apostoli æquales fuere. Quamuis enim Petrus primus omnium incœperit prædicare, tam Gentibus quam Iudeis, act. 10. Quia tamen in Gentibus

bus plus laborauit Paulus, vt refert Chrysost. hom. 18. in epist. ad Rom. & laborum, & particularium Ecclesiarum fundatarum multitudine superat Petrum; ea tamen ratione ille primatum dignitatis non habuit inter gentes, instar eius, quem habuit Petrus, sed dumtaxat similitudinarium. A

Si quæ autem authoritas Paulo attribuitur specialiter; ea ratione potest ipsi aptari, quatenus Petro absente verè Paulus curam sibi delegatam, & Pontificatum Romæ administrauit: Petrum vero non continuò Romæ sedisse, sed aliquoties ab Vrbe longe absuisse (vt insinuat Epiphan. hæres. 27.) potuisse Linum aut Clementem alios constituere Episcopos, ne Roma sine Episcopo esset: sicut enim non sequitur hos debuisse esse summos, aut æquales Petro in primatu; ita neque Paulum ex hoc capite, etsi Romæ Episcopatum administrauit: alioquin iam non duos, sed plures habebimus eiusdem auctoritatis Romanos Pontifices; quod quomodo cum Monarchico, & Hierarchico regimine constare queat, patet omnibus.

Et in hoc sensu intelligendus est Nicolaus Primus epist. prima ad Michaelem Imperatorem: *Vniuersarum Ecclesiarum solicitudine Petri & Pauli moderamen expectare potuerunt alij*: sicut & hodie faciunt profiteri se omnia Petri & Pauli auctoritate agere, præsidere, ligare, soluere, &c. vnde dixit Innocentius Tertius, *Bullas Pontificias capitum Petri, & Pauli charactere præsignari*: quoniam in eorum persona Ecclesia Romana auctoritatem super vniuersas Ecclesias accepit. B

Quod quidem complexim ita verificatur; vt solius Petri principalis auctoritas spectetur, diuisim vero quatenus Paulus sub Petro respectiuè conuenit; vnde semper in dispositionibus Petrus Paulo prænominatur.

Nec officit, quod Paulus ad dexteram cernitur in Imaginibus, & diplomatibus, cuius rei non vnam causam affert inter alios Card. Belarm. lib. 1. de Rom. Pont. cap. 27.

Et licet aliquoties nominetur Paulus cum Petro, velut cum dicitur: *Omnium Ecclesiarum solicitudo Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli moderamen expectat*: hoc tamen non nisi respectiue, quatenus Paulo iuuante, tres Patriarchales Ecclesias, Alexandrinam, Antiochenam, Romanam Petrus fundauit: per has enim tres præcipuas Ecclesias (inquit Nicolaus) omnium Ecclesiarum solicitudo, & moderamen expectat. Constat autem in singulis plus habuisse Petrum: In Alexandrina, quia hanc per Marcum suum discipulum fecit suam, in Antiochena, quia præsentia corporali idem præstitit, in Romana, quia ista suscepto Petro (longe ante Paulum) gaudet, vt liquidum euadat, Paulum non nisi respectiue, & vtcumque adiuuando fuisse moderatum omnes Ecclesias. C

Infertur ex his, omnes quidem Apostolos habuisse solicitudinem, sed particularium magis Ecclesiarum, excepto Paulo, qui nulli particulari addictus, habuit curam omnium, præcipuè inter Gentes, sed Petro associatus Romæ respectiuè, & secundariò: Petrum autem fuisse Ordinarium, & primarium Pastorem vniuersarum Ecclesiarum, & sicut Hieron. lib. contr. Iouin. ait: *Vt Capite constituto schismatis tollatur occasio*. Atque ideo Petro per totum orbem terrarum Ecclesiæ præsidentiam tradidit Christus, vt bene Chrysost. homil. 80. ad Populum, quam non nisi similitudinariè habuit Paulus, iuxta ea, quę exaggerat Damian. opusc. 35. cap. 4. Et profectò non fuisset sublata schismatis occasio, si Gentes ad secessionem procliues, Paulum potius sibi notiorem optassent habere caput Ecclesiæ, quam Petrum. D

Sed neque Paulus se Petro simpliciter æquiparat (si labores excipias) sed tantum in Apostolatu inter Gentes, ad Galat. 2. tametsi solus Petrus propter Apostolatus sui primatum figurata generalitate gesserit Ecclesiæ personam, ex August. tract. 124. in Ioan. Quando vero dictum est illi: *Tibi dabo Claues Regni, &c.* vniuersam significat Ecclesiam. August. ibidem.

Quibus etiam accedit, quæ referuntur ex Regnorum oblationibus, de Nummo sancti Petri: ex Pallijs quæ propter iurisdictionem dantur Archiepiscopis, & non nisi ab Altari, quod corpus sancti Petri continet, sumuntur. Quod sane indi-

cat supra memoriam sæculorum eam fuisse Romanæ Ecclesiæ sententiam; vt in
A solo Petro primatum Ecclesiæ proprium agnosceret; & nullo modo auctoritati-
ue in Paulo; alioquin non intermisisset Ecclesia etiam Pauli corpori pallia impo-
nere, & iurisdictionem auctoritate eiusdem Pauli quoque tribuere.

Idem ostendimus ex solemnitate Cathedræ Petri: sanè si Pauli æqualis esset cum Petro primatus, Ecclesia non omitteret, eamdem solemnitatem vocare Cathedræ Petri & Pauli; alioquin iniuria fieret Paulo; vt rectè Optatus lib. 2. contra Parmen. inquit: *Negare non potes scire in Vrbe Roma à Petro primò Cathedram Episcopalem esse collatam.* Non ergo Paulus æqualem primatus auctoritatem habere potest. Quod argumentum eo magis vrget, quod ea solemnitate Cathedræ, non ea solum agitur, qua Petrus primum Romæ sedere cœpit; sed etiam sacrosancta illa recolitur institutio, qua à Domino Petrus petra fundamentalis Ecclesiæ constitutus perpetuæ stabilitatis promissionem & Claues regni cœlestis accepit. Idem in omnibus præsefert sacrum officium Ecclesiasticum, idem colligitur ex Oratione, quæ hodie in Missa recitatur, nulla facta Pauli mentione de collatis clauibus; sed dumtaxat in secunda Oratione de Prædicatione, quod ad Pri-
B matum constituendum nil facit.

Cœterum primatum Sedis Apostolicæ Petro vni, & soli conuenire ex Concilio Florentino, vbi non longe a principio sic habetur: *Definimus sanctam Apostolicam Sedem & Romanum Pont. in vniuersum orbem tenere Primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere: & ipsi B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro IESV CHRISTO plenam potestatem traditam esse, quemadmodum gestis Oecumenicorum Conciliorum in sacris Canonibus continetur.*

Demum hoc præsenti anno 1647. die 24. Ianuarij in Generali Congregatione Sanctæ Romanæ & Vniuersalis Inquisitionis, habita coram Sanctiss. D.N. Innocentio X. Decretum fuit hanc propositionem: Petrus & Paulus sunt duo Ecclesiæ Principes, Pastores, Præsides, ac supremi Duces &c. qui vnicum caput constituunt; ita explicatam, vt ponat omnimodam æqualitatem inter Petrum &
C Paulum sine subordinatione, & subiectione Pauli ad S. Petrum in potestate suprema, & regimine vniuersalis Ecclesiæ; hæreticam esse, & damnatam.

Et hæc breuiter ex his, quæ longiori tractatu essent dicenda pro prærogatiua vnius primatus in vnius Petri capite, & persona constituti, quorum plurima habui ex familiari colloquio habito cum admodum Reuer. P. Melchiore Inchofer Societatis IESV.

D

Quod

 A

Quòd Papa sit successor Sancti Petri, Hæres dignitatis, & præeminentiæ.

Ac de Ritibus in Electione eiusdem.

Cap. LXXIX.

Ecclesiam delicias Christi implentem Cælum Angelico casu orbum nouis colonijs, noluit Deus illam instar destituti nauigij carere rectore: curam Petro demandauit, & successoribus Petri, quos à Petro Romana Ecclesia habet Episcopos. B

Fuit igitur diuinæ prouidentiæ dare Ecclesiæ caput visibile, ne semper aut opus Christo esset ad omnem controuersiam de rebus diuinis, aut pertinacibus locus fieret diuertendi ad proprios sensus: nam non satis Spiritum sanctum adesse, nisi sit aliquis, qui viua voce nos doceat, quæ sit illa Ecclesia, quam Spiritus sanctus regit inter tot sectas; quæ singulæ sibi vni adesse illum spiritum gloriantur circa declarationem huiusmodi. Scripturas, & Traditiones Deus reliquit, quibus vtique regeremur; sed cum de his multum possint ambigere homines, constituit Christus Vicarium sibi fidelem, & prudentem super familiam suam; vt det illis cibum in tempore, &, vt inquit Hieronymus lib. 1. in Iouin. *Vt capite constituto, schismatis tollatur occasio.*

Nec dicas, iudicio Concilij generalis inhærere potuisse fideles: quoniam ad omnia momenta, vt lites accendi, non ita Concilia cogi possunt; & ad iurgantium libidinem toto Orbe Christiano Præsules de suis sedibus conuocari non possunt. Cumque etiam de fide semper Metropolitani, aut Patriarchæ certent, vt de leuioribus etiam causis ad odium inter illos idoneis. Præterea, dubijs, quæ erunt extra Concilij tempus, ex suo sensu Episcopi sentētias exponent, quorum plurimos etiam Hæresiarchas, & Hæreticos errare potuisse indubitatum est: vnde vt Pastores extra Concilij tempus errare vtique potuissent; sic etiam greges circa fidei dubia aberrassent: & inde diuisa à seipsa Ecclesia ex variorum Episcoporum sensu, vtique desolata mansisset: & ne in hæc dubia incurramus, electus est Pastor à Domino, ad quem accederemus, quandocunque ambiguum, & difficile apud nos iudicium esset. Hinc Hieronymus, quamuis immensæ doctrinæ vir, metuens in discernendis Hæreticis, & doctrina Nicæna exerrare, sciscitatur Damasi sententiam, vt significet nominatim, quibus Episcopis in Oriente communicandum, à quibus fugiendum. Ita ille, ita cæteri Patres se demum in Ecclesia Christi esse putarunt; si essent in Ecclesia, quam Petri successores gubernarent. C

Vlterius continuo miraculo opus est, vt charitatis & fidei nexu iungamur, nisi in Præsulem omnes respiciant, qui vnus vnius gregis Pastor totum gregem contineat: & hoc vinculo destitutæ Hæreses in multiplices sensus effusæ ciciderunt, & cadent. Sic Eunomius Arianus secessit ab Ario, & Eunomianos instituit; & hinc vtrique sectæ, vt inquit Sozomenus, pernicies. Imo cur non hodie inter se hæreticorum ministri consentiunt? cur tot in illis certamina? cur toties frustra inter illos tentata pax scriptis, & colloquijs? Quoniam in commune nemini credunt, cuius sit conuocare Concilium, illique præsidere; se temerè in diuersa dissipant. D

Vtilitatis itaque præcipuæ fuit, vt constitueretur Ecclesiæ visibilis Rector: quod auctoritatibus probatur. Et primo ex scripturis, quæ in recensendis Apo-

stolis,

A stolis, primo loco Petrum ponunt, & signatè primum vocant. Matth. cap. 10. his verbis: *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus*. Cur primus? an à vocatione? ne hoc putes; Andreas eo modo primus fuit: nam & prior Christum sequutus est, & Petro deinde nunciauit. Ioan. 1. *Inuenimus Messiam: & adduxit eum ad Iesum*. Cur igitur primus, nisi quia altiorem cæteris potentiam nactus? Primus inquam dignitate & potestate, & is Apostolorum ordo non ab hominibus constitutus, non ab Euangelista, sed à Christo: ita in hunc Matthæi locum Hieronymus: *Ordinem Apostolorum, & meritum vniuscuiusque, illius fuit distribuere, qui cordis arcana rimatur*. & idem lib. 1. aduers. Iouin. *Propterea inter duodecim vnus eligitur, vt constituto capite, schismatis tollatur occasio*. Ergo illa electio non honoris tantum, vt primus sederet, primus nominaretur; sed potestatis, vt Schisma tolleretur. Quod ex infra dicendis apertissimè demonstratur.

Apud Matthæum capit. 16. Christus inquit Petro. *Et tibi dabo claues Regni Cælorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: &*
B *quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis*. At cum remissio peccatorum non fiat, nisi in vim clauium, quæ Petro fuerunt donatæ; & cum remissio sit articulus fidei, quæ in Ecclesia perseuerat: ergo claues Petri in Ecclesia adhuc sunt.

Præterea apud Ioan. cap. 21. *Dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his? dicit, etiam, Domine: Tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos*. quod post triplicé replicationem, dicit Christus: *Pasce oues meas*: ergo, si oues in ouili, seu Ecclesia adhuc sunt, necesse est etiam esse Pastorem, quia in Ecclesia visibilis erit Successor Petri, nempè Papa.

Tertiò, apud eundem Matth. cap. 16. dicit Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi, &c.* Ergo, si fundamentum Ecclesiæ durabit quousque Ecclesia; consequens est, vt cum non sit amplius in Ecclesia visibilis Petrus; sit tamen necessario eiusdem successor, qui est visibilis Papa, & eiusdem Ecclesiæ fundamentum.

C Ab exordio Ecclesiæ vsque in præsens absque interruptione agnita est hæc veritas de successione Petri in Ecclesia vniuersali: quod omnes Patres testantur. Hinc Sanctus Athanasius ad Marcum Papam: *Domino sancto Apostolici culminis venerando Marco sanctæ Romanæ, & Apostolicæ Sedis, atque vniuersalis Ecclesiæ Papæ, Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Episcopi salutem*. & ibidem ad finem. *Optamus vt à vestra sanctæ Sedis auctoritate, quæ est Mater & caput omniū Ecclesiarum, ea ad correctionem, & recreationem fidelium Orthodoxorum percipere per præsentes Legatos mereamur*.

Successio continuata à Petro in Rom. Pont.

Quod Papa sit Princeps Pontificum, & Episcoporum, audi Tertullianum de Pudicitia cap. 1. *Audio etiam edictum esse propositum, & quidem peremptorium: Pontifex scilicet Maximus, quod est, Episcopus Episcoporum, edicit*.

Cyprianus epist. 52. ad Antonianū, inquit: *Factus est autem Cornelius Episcopus, &c. Cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri, & gradus Cathedræ sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato; quisquis iam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat ecclesiasticam ordi-*
D *nationem, quæ Ecclesiæ non tenet vnitatem, quisquis ille fuerit, multum licet de se iactans, & sibi plurimum vindicans, prophanus est, alienus est, foris est*.

S. Bernard. epist. 242. ad Romanos, inquit: *Romani Pontifices Hæredes Apostolorum Petri & Pauli, Romanæ Vrbis Principum, Vicarij sunt & successores*. Vincentius Lirinen. Commonit. 1. cap. 9. *Romana Ecclesia Beatorum est Apostolorum beata successio*.

Diuus Hieronymus epist. ad Damasum Papam. *Ego cum successore Piscatoris, & discipulo Crucis loquor: Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri communione consocior; super illam petram ædificatam Ecclesiam scio: quicunque extra hanc domum Agnum comederit, prophanus est; si quis in arca non fuerit regnante diluuio, peribit*. & idem epist. 58. inquit: *Ideo obtestor Beatitudinem*

dinem tuam, &c. Vt mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare significes. Nolo despicere animam, pro qua Christus mortuus est. A

Diuus Augustinus epist. 166. *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quāto certius, & verè salubriter ab ipso Petro numeramus? cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non non vincent eam.* & idem Augustinus epist. 92. ex Concilio Meleuitano ait: *Quia te Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in Sede Apostolica collocauit, talemque nostris temporibus præstitit.* & paulò post: *Magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligentiam quæsumus adhibere digneris.*

Basilius epistol. 52. ad Athanasium. *Visum est autem mihi consentaneum, vt scribatur Episcopo Romæ, vt quæ hic geruntur consideret; detque consilium: & quoniam difficile est, vt communi ore, ac synodico decreto illuc mittantur, ipse sua auctoritate in ista causa vsus, viros eligat, &c.*

Chrysostomus epist. 1. ad Innocent. Papam ante finem. *Cum hæc ita se habere didiceris, studium vestrum, & magnam diligentiam adhibete, quo retundatur hæc, quæ in Ecclesia erumpit, iniquitas.* B

Sozomenus lib. 3. cap. 7. inquit: *Quorum criminationes cum Episcopus Rom. intellexisset, & omnes fidei Concilij Nicæni consentientes reperijsset, in communionem recepit. At cum propter Sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam Ecclesiam restituit: scripsitque ad Episcopos Orientis, quod inconsulto eo de hisce viris iudicassent.* & infra. *Quin etiam minatus est, se de reliquo non passurum eos inultos esse, nisi nouis rebus studere desierint.*

Ac etiam, quod Romanus Pontifex successerit auctoritati, quæ à Christo collata est Petro in Ecclesiam vniuersalem, Baron. anno 34. vbi Spondan. num. 59.

Et hæc satis de multis, quæ possent adduci, vt constet Christum non fundasse, ac promouisse solum Ecclesiam pro tempore Apostolorum, quinimo ad omnia futura sæcula: Præterea huic Ecclesiæ non exhibuisse formam Aristocratiæ, sed Monarchiæ spiritualis, sicuti in præsenti apparet, &c.

De Ritibus in Electione Rom. Pont.

DIxi, quod Papa seu Romanus Pontifex sit D. Petri successor, & vsque in præsens tempus de successione eiusdem: non erit modo Lectori forsan molestū; vt aliquid breuiter de Ritibus in electione eiusdem Romani Pontificis attingā; qui varij & aliquando fuere, & quales in præsenti tractentur agnoscamus. C

Petrus eligit Clementem.

Primùm igitur, Petrus paulò ante mortem Pontificem, & successorem suum summa auctoritate, quam à Christo acceperat, Clementem designauit: sed Episcopatum iste recusauit vsque ad Lini, & Cleti obitum, qui eiusdem Petri coadiutores extiterant. Quibus refellitur erronea quorundam opinio, non fuisse Linum & Cletum institutos Romanæ Sedis Episcopos, sed tantummodo coadiutores Petri, dum ille vixit; siquidem non aliter id intelligendum, nisi quod sic sederint, dum Petrus vixit: proinde Lino, & Cleto successiue, qui coadiutores Petri antea fuerant, prælatis; Quartus ipse Clemens Pontificatum iniuit: refert Cardin. Baron. in ann. 69. vbi Spond. num. 16.

Odoacer.

Fuit deinde ius eligendi Romanum Pontificem penes Clerum Romanum, cū aliquando etiam Populus se interposuisset: quinimo, quod deterius, Romani Pōtificis electionem sibi vsurpare præsumpsit Odoacer Arianus Rex Erulorum: At Felix Tertius dein ad Pontificatum assumptus, Romæ cogens Concilium 42. Episcoporum, & Legatos Constantinopolim ad Zenonem Imperatorem mittens, fortiter in id restitit; vt eminens agnosceretur Romanæ Ecclesiæ subijci nescia auctoritas. Baron. ann. 483. vbi Spondan. num. 3. D

Theodoricus & successores Gothi.

Sed inde etiam Theodoricus Gothus Italiæ Rex, quod nullus vnquam Ethnicorum Principum præter Odoacrem ausus fuerat, iste Hæreticus meditatus impleuit; vt Summi Pontificis electionem, atque nominationem sibi procaciter arrogauerit: Quamuis Dei nutu factum fuerit, vt in Romano Clero probatissimū Felicem huius nominis Quartum in Papam ille elegerit: ac inde tanta præsumtio postea accessit; vt ex pristino vsu Clerus deligeret Pontificem, quem Rex

suo

A suo confirmaret assensu. Quam quidem ab Arianis Italiæ Regibus vendicatam sibi tyrannicè auctoritatem; ijs de medio sublatis, Orientalis orbis Imperatores sibi pariter arrogarunt, ac denuo cesserunt. Baron. in ann. 526. vbi Spond. num. 2. Quinimo Iustinianus Imperator, qui præ cæteris, dum voluit Pius videri, maximè impium se præstitit; cum huiusmodi auctoritatem non solum assensu, verum & promotione eiusdem in Pontificem, exemplo impijssimorum Gothorum Regum Arianorum, fuerit creatus Pelagius in Papam; & non sine certæ pecuniæ oblatione eiusmodi fieri solitam ab Imperatore Romano probationem; refert Baron. in ann. 555. vbi Spondan. num. 2.

Quamtumuis aliàs in Cõcilio Romano attestatus fuerit in proposito Symmachus Papa, quod non ratio, sed necessitas ingruentis seditionis eum impulerat subire iudicium Regis Theodorici Ariani; atq. dein, vt omnia more Maiorum ritè fierent, in eodem Concilio decreuerit circa Romani Pontificis electionem: ex eodem Baron. in ann. 499. vbi Spondan. num. 2. *Non ratione sed necessitate.*

Successiue ad euitanda schismata, & alia scandala, Stephanus Papa Quartus in B Concilio Romano decreuit; ne ex alio ordine, nisi Diaconus vel Presbyter Cardinalis effectus quis esset, Pontifex creari posset; vt ex prædicti Concilij actis: & refert Baron. in ann. 769. vbi Spond. n. 2. *Ex Cardinalib. Papa eligitur.*

Gregorius Decimus Romanus Pont. qui vixit anno 1271. in generali Concilio Lugdunen. dedit formam circa Ritus in electione eiusdem Romani Pont. nempe circa Conclaue Cardinalium eligentium, & similia; vt in cap. *Vbi periculum*, de Elect. in 6. Decretal. ac etiam Innocentius Papa Tertius, qui vixerat antea: iste ann. 1200. decreuit generali Concilio electiones faciendas tribus formis, nempè Scrutinij, Compromissi, & Inspirationis; vt in cap. *Quia propter*. 42. extr. de Elect. & hæc constitutio annis præteritis per summos Pontifices Gregor. Decimũquintũ, & Vrbanum Octauum in Bullis eorundem de Elect. Rom. Pont. fuit modificata, & ampliata ad euitanda scandala tumultuariæ electionis. Vnde in proposito, vt exteris, maxime Transalpinis, magis innotescant Pontificiæ electionis ritus (quorum aliqui etiam nostris temporibus seruantur) apponã C hic relata à Cardinali Papiensi lib. 2. suorum Commentariorum circa electionẽ Pauli Secundi Rom. Pont. vt infra his verbis.

[Igitur celebratis exequijs & Conclaui cõstituto, 6. Kal. Septemb. qui fuit annus à Christi Incarnatione 1464. reduxerũt se omnes Cardinales ad nouam electionem in anteriores Pontificiæ Vaticanæ aulas. Custodiæ primæ, & quæ proxima Patribus fuit, præfuerunt Episcopi decem, qui scrutarentur singula, quæ vel cibi, vel alterius rei inferrentur ad eos; differentesq. eligere decretis Patrum, ad maturandũ arctarẽt. Secundæ Oratores Regum, Principumq. qui Romæ inuenti tunc sunt. Tertiam autem, quæ vltima erat, Prætoriani milites asseruabant. Diem, quæ sequuta ingressum est, totam formandis legibus impondere, ad sanam Pontificum administrationem maximè necessarijs; quibus Patrum quisq. subscribens iureiurãdo, votoq. promitteret obtemperaturum se illis, si ad Pontificatum assummi ipsum cõtingeret. His cõstitutis, ad electionẽ procedi est cœptum, cuius solemnitatem seruari hanc vidi: Mane Patres omnes induti pallijs a summo deorsum apertis, quas Croccias vocant, in cellam Beati Nicolai silentio conuenere. D Ibi Diuina Spiritus sancti per Custodem Sacrarij Apostolici ritè sunt celebrata; quibus absolutis suo loco disponũt se per subsellia. Quisque quos decreuerat eligere, in codicillo ante descripserat, huncq. suo annulo obsignarat. Inde tres tantum ex Patribus ad Altare ascendentes, primi videlicet inter Episcopos, Presbyteros, atq. Diaconos, Calicem Sacrificij, in quo ea die fuerat consecratum, ad medium Altare constituentes, Custodes ipsi omnium adstitere, atq. inspectores. Post hæc eodem ordine processerunt reliqui: atq. ante Altare in genua procidentes codicillum sigillatim in Calicem demisere. Id verò postquam ab omnibus factum est, tres illi, quos diximus, Calicem ipsum ad cæteros inferius consedentes sublatum altius retulere: Consistentesq. in subselliorum medio, vnde & spectari & audiri à circumstantibus possent, numerarunt mox codicillos: quorum

Ritus electionis

scrutatores.

quorum & conueniſſe numerus inuentus eſt, ſinguli ab Epiſcopo aperti, & lecti A proximo Diacono pronunciandi traditi ſunt. Patrum quiſq. papyrum tenens, ac pugillare, quem quiq. elegerant, ſuo chirographo annotabat. Solent Cardinalium partes duæ veteri decreto Pontificem facere. Qui numerus ſi ex codicillis non adimpletur, liberum eſt cui, quem voluerit Patrum non electum à ſe ſcripto, voce eligere: quæ electionis ratio verbo noſtræ conſuetudinis *Acceſſus* dicitur. *Acceſſus.* Inauditum eſt præſenti, & maiorum memoria quempiam ex ſolis codicillis electum eſſe: Vocum acceſſio conficere totum opus eſt ſolita. Igitur omnibus legitimè obſeruatis, duodecim Cardinales inuenti ſunt, qui Petrum tituli Sancti Marci ex codicillo eligerent, anno 48. natum, Venetum natione, & in Barborum nobili familia ortum. Duæ tantum voces ad complendam electionem videbantur deeſſe; cum ſubitò Patres alij quatuor vno fermè momento ad reliquos acceſſere, tanta quidem celeritate, vt dubium apud nos fuerit, cuius eſſet vox prius audita. Cardinales, etſi ſuperare ad perfectam electionem ſuffragia intelligebant, iamque pro Pontifice habebatur Petrus: tamen vt vnus omnium eſſet conſenſus, exquiri ſigillatim eligentium ſententias voluerunt. Beſſarion Tuſculanus Epiſcopus, primum in Collegio locum habens, vnumquemq. ordine appellans, rogauit num ea placeret electio. Cum vero ab omnibus prima aſſenſione placere reſponſum eſſet; conuerſus ad Petrum: Patres, inquit, hi te in Pontificem elegerunt, & ego omnium nominibus rurſum te eligo: id agens videlicet, vt quæ ſunt ad electionem legitima, viderentur in hanc conueniſſe. His dictis ſalutatus eſt Pontifex, & gratulabundi omnes ad eius genua procidere. Ante vero quam quid actum eſſet pronunciaretur ad Populum, oblatæ ei iuxta condictum leges ſunt, de quibus ante meminimus: quibus ille accepto ſtatim calamo ſine cunctatione ſubſcripſit, ſeruaturumq. ſe eas iurauit, & vouit.] Hæc refert Card. Papienſis de Pauli Secundi Electione. B *Electio.*

Subdimus etiam prædictis quæ refert ipſemet Pius Secundus (aliàs Æneas Siluius Piccolomineus Card. Senen.) in ſuis Commentarijs lib. 1. poſt ſequutam ſui electionem in Romanum Pont. his verbis: [Nec plura loquutus, priora exuit indumenta, & albam Chriſti tunicam accepit: & interrogatus quo nomine vellet vocari, Pio reſpondit; & mox Pius Secundus appellatus eſt: & iuratis quibuſdam Capitulis nudiuſtertius in collegio editis, in altari poſitus, rurſus à Cardinalibus adoratus eſt, pedes eius, & manus, & ora oſculantibus: atque eo facto publicata eſt Populo Pontificis electio ex alta feneſtra, acclamatumque Pium Secundum Pontificem haberi, qui fuerat Cardinalis Senenſis. Tum qui erant in Conclaui miniſtri Cardinalium, cellulam ſpoliauere, atque argentum quamuis erat modicum, & veſtes, & libros diripuere, & domum eius in Vrbe viliſſima plebs, atque infamis non expilauit tantum, ſed diſrupit etiam marmoribus aſportatis. Fuerunt & alij Cardinales affecti damno: nam ſuſpenſo in expectatione populo, cum variæ voces tractarentur, & modo hic Cardinalis, modo ille diceretur electus, procurrere vulgus ad illorum ædes, ac rapinam facere; & Genuenſis pro Senenſi auditus partem ſubſtantiæ amiſit: cumque plures nominarentur, nullius vox cum maiori gaudio exaudita eſt quā Senenſis: quem cum certum fuit Aeneam in ſolio Petri conſtitutum eſſe, nemo non exultauit. Vidiſſes non hominis tantum, ſed Vrbis ædificia geſtire: vbique riſus, vbique gaudium, vbique voces clamantium exaudiebantur, *Sena Sena, viue Sena.* & cum eſſet armata Ciuitas, nec quiſquam in alio quam in ferro videretur habere fiduciam, mox vt certior factus eſt Populus Aeneæ Pontificatum obueniſſe, depoſita ſunt arma, adeoq. Vrbis facies, vt quæ paulo ante Martis, è veſtigio Pacis & Quietis Ciuitas effecta ſit: vbiq. læta atq. ſecura. Interim nouus Præſul paululum cibo re creatus in Baſilicam Sancti Petri ductus eſt, & in ara maiori collocatus, ſub qua iacet Beatorum Apoſtolorum corpora; & paulo poſt in ſublimi ſolio, ipſaq. Apoſtolica Cathedra pro conſuetudine ſedit. Quo in loco tum Cardinales, & Epiſcopi, tum multi ex populo eius pedes oſculati ſunt, & in Throno ſedentem Chriſti Vicarium adorauerunt. Nec diu moratum, cum iam adueſperaſceret, in C D

Palatium

A palatium reducere: aduentu noctis lucere in omni triuio, atque in omni turri ignes, cantus exaudiri, vicinus vicinum inuitare, nulla in parte cornua, tubasque non sonare, nullumque in Vrbe locum non publico gestire gaudio. Ferebant seniores nunquam se Romæ tantam Populi alacritatem vidisse.

Sequenti nocte primarij Vrbis Ciues equis insidentes, ardentesque cereos in manu ferentes, ad Palatium salutaturi Pontificem accessere; quorū ordo ex Mole Adriani ad ædem Beati Petri protendebatur. Nec Roma tantum, sed multæ Italiæ Ciuitates, & multi Principes, audita Pij Pontificis assumptione, singularem lætitiam ostenderunt: præcipuè vero Senenses exultauere, quorum Ciuis adeo exaltatus esset, vt omnium in orbe primus haberetur.) Hæc & alia plura refert idem Pius Secundus in proposito loco citato.

Electo Romano Pont. consuetum est ipsum nomen mutare: & quamuis aliqui dixerint Sergium Secundum in hoc primum fuisse, eò quod *Os porci* dictus, nomen indecens tanto sacerdotio visus fuerit habere. Quanquam hæc fabula sit: & primum id factum ab Octauiano, qui dictus est Ioannes Duodecimus; vt alij B tradunt, qui reuera primus inuentus est, qui nomen sibi mutauerit; vel quod eo nomine eius Patruus Ioannes Papa XI. fit appellatus; vel vt in nomine saltem bene posset audire in adulatorijs acclamationibus illud elogium, *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Baron. in ann. 894. vbi Spondan. num. 1. & idem Baron. in ann. 955. vbi Spond. num. 1. *Nominis mutatio.*

Vt prosequamur de priscis ritibus post electionem Romani Pontificis: addimus etiam aliqua non iniucunda ex Cincio Camerario lib. m. s. De Censibus Roman. Eccles. tit. *Quomodo debeat Summus Pont. eligi, &c.* de quibus ritibus in Consecratione Papæ Cælestini Tertij, refert quoque Card. Baron. in ann. 1191. his verbis:

[Cum maior & melior pars conuenerit Cardinalium, Prior Diaconorum ipsū Papam de Pluuiali rubeo amantat, & eidem electo nomen imponit, ipsumq. dein duo de maioribus Cardinalibus adextrant vsque ad altare, vbi prostratus adorat: Primicerio cum schola Cantorum, & Cardinalibus cantāte *Te Deum laudamus:* C quo facto ab Episcopis Cardinalibus ad sedem ducitur post altare, & in ea vt dignior est collatus, in qua dum sedet electus, recipit omnes Episcopos & Cardinales, & quos sibi placuerit ad pedes, postmodum ad osculum pacis; surgensque de sede ducitur à Cardinalibus ad sedem lapideam per porticum, quæ sedes dicitur *Stercorata*; quæ est ante porticum Basilicæ Saluatoris Patriarchatus Lateranen. & in eam eundem electum ipsi Cardinales honorificè ponunt, faciens ibi iactum ter replicatum, vt verè dicatur: *Suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem, vt sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat.* (quam sedem eādem volunt esse, quæ hodie in Claustro Lateranensis Basilicæ reperitur.) Post aliquam horam stans iuxta eandem sedem electus accipit de gremio Camerarij tres pugillatas denariorum, & proijcit dicens: *Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do.* Tunc autem accipit ipsum electum Prior Basilicæ Saluatoris Patriarchatus Lateranen. cum vno de Cardinalibus. Venientibus autem per eandem porticum iuxta ipsam Basilicam Saluatoris acclamatur: *Dominum Cælestinum Sanctus Petrus elegit:* sicque ducitur ab illis vsque ad gradus por- D tæ, quæ est introitus Palatij venientibus ab Ecclesia; ibique Iudices eūdem electum accipientes, ducunt eum per Palatium vsque ad Basilicam Sancti Syluestri, vbi idem electus sedet ad dexteram in sede porphyretica; vbi Prior Basilicæ Sācti Laurentij de Palatio dat ei ferulam, quæ est signum regiminis & correctionis, & claues ipsius Basilicæ, & sacri Lateranen. Palatij, quia specialiter Petro Apostolorum Principi data est potestas claudendi, & aperiendi, & ligandi atque soluendi, & per ipsum Apostolum omnibus Romanis Pontificibus: & cum ipsa ferula & clauibus accedit ad alteram sedem similem, & eiusdem lapidis; & tunc reddit eidem Priori tam ferulam, quàm etiam ipsas claues, in qua dum aliquantula mora pausat, cingitur ab eodem Priore zona rubea de serico, è qua dependet bursa purpurea, in qua sunt duodecim sigilla pretiosorum plaidum, & muscus:

Adoratio. *De sede stercorata.* *Dispensat pecuniam.* *Acclamatio* *Traditio ferulæ & clauium.* *Bursa cum sigillis, & musco.*

qui siquidem electus illis duabus sedibus sic sedere debet, ac si videatur inter duos lectulos iacens; id est, vt accumbat inter Petri Principis Apostolorum primatum. In zona denotatur continentia Castitatis: in Bursa gazophylacium, quo pauperes Christi nutriantur, & Viduæ: in duodecim sigillis duodecim Apostolorum potestas designatur. Muscus includitur ad percipiendum odorem, vt ait Apostolus, *Christi bonus odor sumus Deo*. In qua secunda sedem sedet electus, recipit omnes officiales Palatij ad pedes, & postea ad osculum; & deinde sedens ibidem recipit de manu Camerarij denarios argenteos val.x.sol.prouen. & proijcit eos super Populum: Hoc facit tertio dicendo: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi*. Istis peractis ducitur per ipsam porticum, & intrat Basilicam Sancti Laurentij, in qua postquam peregerit prolixam ante proprium, & speciale altare orationem, pergit ad Papalem Cameram, vbi cum sua voluntate pausauerit, pergit ad mensam. A

Pompa ad S. Petrum. Post hæc autem in proxima die Dominica electus cùm omnibus ordinibus Sacri Palatij, & Nobilibus Romanis vadit ad Ecclesiam B. Petri: & ante altare maius, prout in Ordine continetur, ab Episcopo Ostiensi specialiter, & alijs Episcopis de Curia consecratur: quod si fortè Episcopus Ostien. præsens non fuerit, Archipresbyter Ostien., seu Velletren. interesse debet consecrationi. (De quo consecrationis Ritu antiquissimo in electo Romano Pontifice, ex D. Augustino, refert Card. Baron. in ann. 261. vbi Spond. num. 3. & idem in ann. 336. vbi Spondan. num. 17.) Qua Consecratione finita, Prior Sancti Laurentij Sacri Palatij Pallium super altare, quod ipse Prior propria manu defert; & statim Archidiaconus cum secundo Diacono dant in manu Pontificis, & solus Archidiaconus dicit Pontifici: *Accipe plenitudinem, scilicet Pontificalis officij, ad honorem Omnipotentis Dei & Gloriosæ Virginis eius Genitricis, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & S. R. Eccl.* Et nihil aliud: statimque ipse Archidiaconus, cum Priore Basilicario aptat idem Pallium super Pontificem, & intromissis spinulis aureis tribus ante, & retro, & sinistro lateri, in capite quarum sunt innixi tres hyacinthi, id est lapides: & sic ornatus accedit ad altare Pontifex, & ibi celebrat honorificè Missam. Et notandum, quod laudes ab Archidiacono cum Cardinalibus, & Subdiaconis & Scriniariis; Epistola Latina cum Græca, & Euangelium Latinum cum Græco, & omnes aliæ solemnitates tunc fiunt; sicut in secunda feria post Pascha. Missa autem celebrata reuertitur ad Palatium coronatus cum processione: postquam vero D. Papa peruenit ad Sanctum Adrianum, vnus de Curialibus ascendit Palatium Sanctæ Martinæ, & facit ibi iactum de denariis, id est, vt sic multitudo Populi, quæ impedimētū præstat Domino Papæ, remoueri possit; denarijs ipsis colligendis intendens. Quando autem peruenerit ad Sanctum Marcum, quidam simili modo ob eādem causam facit ibi iactum: Et hoc similiter cum D. Papa venerit ad Palatium Cencij Muscæ: ac etiam cum D. Papa peruenerit ad Turrim Stephani Sancti Petri, quæ est in capite Parionis, vnus de Curialibus existens in ipsa Turri facit ibi alium iactum ob causam supradictam. Notandum, quod à Sancto Petro vsque ad Palatium Lateranen. Domino Papæ fiūt Arcus à Romanis honorabiles in via, per quam transijt; pro quibus datur Romanis Presbyterium xxxv. librar. prouen. & Clerici omnes Romani occurrunt induti cum Thuribulo in remuneratione Crucis honoris. Cum vero peruenerit D. Papa ante Turrim prædictam, Iudæi occurrunt, & ei Legem suam præsentant, faciuntq. laudes, pro quibus recipiunt à Camerario in presbyterium xx. libr. prouen.

Consecratio. B

Pallium.

Celebratio missæ. C

Iactus pecuniarum.

D

Sciendum quod Cardinales omnes, Græci, Primicerius cum Schola Cantorum, Præfectus, Senatores, Iudices, & Aduocati, Scriniarij, Præfecti nauales, Schola Crucium, & Capellani tale Presbyterium, & taliter datum accipiunt, quale in die Paschæ recipiunt &c.] Hæc ferè omnia Cincius Camerarius vbi supra. Et subdit etiam, si Papa apud Sanctum Petrum, vel extra Vrbem fuisset creatus, quales tunc Ritus seruarentur, &c.

Aduertēdum, ex prædictis Ritibus aliquos abijsse in desuetudinem: alios commutatos,

A mutatos, & seruari solitos ante solemnem Coronationem ipsius Summi Pontificis.

Denique prædictis ritibus circa Romani Pont. electionem addimus, quòd Papa de sui successoris electione decernere non possit: (sicut diximus supra Clementem à Sancto Petro in proprium successorem designatum). Card. Baron. in anno 499. vbi Spond. num. 2. & de hoc extat Relatio Concistorialis, de qua D. Victorellus in additione ad Ciacconem in Vita Papæ Pij Quarti his verbis. (Anno 1565. die 18. Cardinalis in Concistorio alloquens Papam, ætatem suam senio confectam in occasumquasi præcipitantem ferri, narrans: adiecit, scire se quæri à Iurisconsultis, An Romanus Pont. successorem sibi deligere queat; & sub Paulo Quarto agitatam quæstionem, An idem Pontifex adiutorem cum futura successione adsciscere possit? Et quamuis nonnulli in primis id affirment; eam tamen sententiam Pius, vt falsam reijciendam censuit; volebatque declarare, & si opus fuisset, statuere; Pontificem, Cardinalibus etiam assentientibus, id facere non posse. Maior Cardinalium numerus, decretum faciendum iudicauit: *Papa non potest sibi eligere successorem.*
B Gambara dixit, declaratum olim à Pontifice in Concistorio, & decreto firmatum, hoc à Pontifice effici non posse: quare aiebat, videndum quibus verbis Cõstitutio conficienda. Pius auditis sententijs, Decretum inutile non futurum asseruit; seq. declaraturum, Pontificem non posse successorem, adiutoremue cum futura successione sibi eligere.)

Prædicta propositio quamuis hodie firmata, est tamen declaranda; vt Cardinalibus aliquando cum decedente Romano Pontifice de successore agere mos fuerit, sed hoc admonente solummodo & exhortante, nõ quidem imperante ipso summo Pont. absque præiudicio liberæ electionis Cardinalium; vt alias etiam Clerum consueuisse Card. Baron. in ann. 499. vbi Spond. n. 2. & idem ann. 1085. vbi Spõdan. num. 6. & idem ann. 1187. vbi Spond. num. 4. & idem ann. 1119. vbi Spond. num. 2. & idem anno 1198. vbi Spond. num. 40.

Et hæc de Ritibus in Electione Romani Pontificis attigisse sufficiat.

C

De Romana Ecclesia. Cap. LXXX.

NEgari non potest quin Romana Ecclesia fuerit appellata, & cognita Caput Ecclesiarum, Sedes, Mater, & vt inquit sanctus Cyprianus de vnit. Eccles. circa finem, *Quicquid à Matrice discesserit, seorsum viuere, & spirare non potest, & substantiam salutis amittit:* etenim quicunq. non habuerit illam Matrem, frustra sperat Deum Patrem. Ac etiam Optatus Meleuitanus contra Parmenian. lib. 2. ait: *Igitur negare non potes, scire te in Vrbe Roma Petro primò Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde Cephas appellatus: in qua vna Cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent; vt iam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret.*

D Ac etiam, quod Romana Ecclesia Mater, & Radix dicatur omnium Ecclesiarum, Baron. ad annum 45. vbi Spõd. num. 3. Item Caput omnium, Baron. an. 342. vbi Spond. num. 8. Dicitur Ecclesia Romana etiam Vniuersalis; quoniam ipsa sola priuilegio singularis dignitatis, cæteris est prælata. Raynald. in Annalibus Ecclesiast. tom. 13. anno 1199. num. 61. Ab eadem diffusum Euangelium in vniuersum Occidentem, Baron. anno 46. vbi Spond. num. 1. Similiter cum ea non communicantes, Hæretici iudicãdi, Baron. an. 45. vbi Spond. num. 3. & ann. 254. num. 11. & 13. Eiusque communionem conati sunt suffurari Hæretici, vt sic Catholici viderentur; vt Montanus, Ruffinus, & alij, de quibus Baron. in ann. 173. vbi Spond. num. 2. & anno 397. vbi Spond. num. 5.

Cognito huius Vrbis primatu, consequens est videre: quare nominetur Romana?

mana? de quo multæ adducuntur rationes. Primò, vt ab Hæreticis discriminetur. Secundò, quoniam Ecclesia Romana nunquam à recta semita aberrauit. Tertiò, quoniam hæc repressit semper omnes hæreses. Quartò, cum prima Sedes Romæ à Christo fuerit erecta. Quintò, quoniam vtplurimum Christi Vicarij Sedes in ea reperitur. Demum, quoniam hæc Romana semper pro Catholica fuerit habita, vt in Concil. Ephesin. cap. 10. Theodosius ad Acacium Episcopum inquit: *Decet proinde vestram Sanctitatem omni diligentia, studio, ac contentione hac à Deo deposcere, vosque probatos Romanæ Religionis Sacerdotes esse manifestè declarare.* & Gregor. Turonen. de Glor. Martyr. cap. 80. inquit. *Romanos enim vocat homines nostra Religionis.* Irenæus lib. 3. aduersus hæres. c. 3. *Ad hanc Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam; hoc est eos, qui sunt, vndique fideles.* Et S. Cyprianus epist. 45. *Scimus nos hortatos eos esse, vt Ecclesiæ Catholicæ Radicem, & Matricē agnoscerēt, ac tenerent.* Sanctus Ambosius orat. de obitu Satyri fratris inquit. *Aduocauit ad se Episcopum; nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam: percunctatusque ex eo est, vtrumnam Episcopis Catholicis hoc est cum Romana Ecclesia conueniret?* & D. Augustinus epist. 162. pag. 3. inquit. *Vnde non mediocris vtique auctoritatis habeat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipsam Aphricam venit, per communicatorias litteras esse coniunctum.* Et Hieron. apolog. 3. aduersus Rufinum tom. 1. sic inquit. *Attamen scito Romanam fidem Apostolica voce laudatam, istiusmodi prastigia non recipere; etiamsi Angelus aliter annunciet, quā semel prædicatum est; Pauli auctoritate munitam non posse mutari.* A B

Denique, quod Romanum nomen idem sit, quod Catholicum, & Romana fides eadem quæ Catholica, Baron. anno 45. vbi Spond. num. 3. & idem Baron. anno 58. vbi per Spond. num. 19. satis diffusè.

Quare Romana Ecclesia dicatur Catholica.

Hanc autem fuisse Catholicam, cui omnibus sæculis hoc nomen attributum, cuius auctores à Christo Apostoli fuerunt: cuius Ecclesiæ membra fuisse Sanctissimos Patres Irenæum, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Nazianzenum, Cyrillum, Chrysostomum, & alios plurimos; quod haud dubiè Orthodoxos, & Catholicos fuisse quisque fatebitur; vt etiam litteris & sanctitate notissimos; nec in eis vllam Hæresis suspicionem venisse; & in vnius Ecclesiæ Catholicæ communione vixisse, charitatis inter se, & fidei vinculis nexos. C

Vide in quæ abrupta se præcipitent sectarij isti, metuētes hæc retia veritatis; vt non erubescant dicere næuos esse, quos in illis Patribus colligimus; & nos illarum sordium (non integritatis) successores. Inepta equidem hæc responsio: nonne videtis de illis fidei partibus, de quibus nobiscum litigatis, illorum Iudicium, qui vos damnent, qui nobiscum consentiant? eane adeo leuia, vt sint næui, non hæreses? vt vos dicitis: si panis, quem in Eucharistia videmus, panis est? si Papa nō est illius Ecclesiæ rector, extra quam non est salus? si electi sunt certi de salute? si Ecclesia non offerebat pro mortuis Eucharistiæ Sacramentum? næuos putes an hæreses, hæc in contrarium sentire & docere?

Huic Romanæ Ecclesiæ iubemur à Christo credere; & ab ipsa regi, & doceri. Postquam enim Christus resurrexit: *Deus dedit eum manifestum fieri* (vt in actis cap. 10.) *non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo:* id est Apostolis & discipulis, qui constituebant Ecclesiam; ac vt olim pauculos panes, qui in fœcunda alimenta aliquot hominum millibus erant suffecturi, Apostolorum manu distribuit: ita per illos æternæ vitæ verba misit; quibus ad salutem pascerentur credendo, parendo, exuendo proprij iudicij sensus. D

Intueamur, qua ratione, quo stilo voluerit Deus Euangelia scribi, Apostolorum Actus, Epistolas, Apocalypsim: alta omnia, recondita, plena sanctiori caligine; cur id vero, nisi vt fideles in humilitatem demissi, ab Ecclesiæ auctoritate penderent? cui exponenti scripturas idem spiritus adest, qui adsult conscribendis: voluit illinc suæ sponsæ maiestatem accrescere, quæ sola de eiusmodi controuersijs disceptaret: suos autem electos fieri paruulos (vt ad subeundum

A Cælum necesse est) & proprij ingenij sensu despecto, exponenti Ecclesiæ adhærere.

Si quis autem curiosè inquirat, Quare posuerit Romæ Petrus Sedem suam? Dicimus, vt iussu diuino miserit Petrus Apostolos euangelizare per vniuersum orbem, & Romæ quæ erat caput orbis, Imperij, & omnium Ciuitatum, pro se & successoribus suis collocauit ibi Sedem suam; Ita D. Leo in Natal. Apost. Petri, & Pauli his verbis. *Beatissimus Petrus Princeps Apostolici Ordinis, ad arcem Romani destinatur Imperij; vt lex veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso Capite per totum mundi corpus effunderet*: cui breuiter respondet D. Maximus in Natiuitate eorundem. *Vbi mundus caput habebat Imperij; ibi Regni sui Principes collocauit.* *Quare Romæ sedes Petri.*

Et Sanctus Prosper lib. de Ingratis inquit. *Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris facta est caput mundi.* Agnoscunt Sanctum Petrum Romæ Episcopum Pontifices, Concilia, Sancti Patres, & vniuersus orbis Christianus. Et sanctus Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium nominat Sedem Romanam Cathedram S. B Petri: & S. Augustinus lib. 2. contra epist. Petiliani inquit. *Quid fecit tibi Ecclesia Romana, in qua Petrus sedit, & in qua nunc Anastasius sedet?* & Sanctus Anacletus epist. 3. docuit, quod Ecclesia Romana ob Sedem Petri caput sit omnium Ecclesiarum.

Sed omissis cæteris circa Ecclesiæ Romanæ primatum: curemus nos in hac stabili, & firma Ecclesiæ Romanæ Petra inhærere, & dicamus cum Sancto Augustino contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, cap. 4. tom. 6. *Multa sunt, quæ me iustissime tenent in Ecclesiæ Catholicæ gremio: tenet consensio populorum, atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: Tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post Resurrectionem Dominus cõmendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum: Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit; vt cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus Hæreticorum, vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere.*

C Vnde Caluinus his detentus angustijs lib. 4. instit. euomit venenum intra pectus retentum; quod quamuis ipse confiteatur, Romam iam fuisse Matrem aliarum omnium Ecclesiarum; ex quo tamen cœpit fuisse Antichristi sedes, deuenit quæ non erat. *Roma non est sedes Antichristi.*

Cui nos respondeamus cum D. Hieronymo epist. 55. ad Pammach. & Oceanũ tom. 1. his verbis; *Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quæso te, vt parcas Romanis auribus. Parcas fidei, quæ Apostoli voce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris* (diceret hodie Hieronymus 1646. annos) *quod ante nesciuimus? cur profers in medium, quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? vsque ad hũc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit.* Idque adeo verum est, vt de Roma effecta Christiana, Hieron. in epist. ad Marcellam dicat. *Est quidem ibi sancta Ecclesia: sunt trophea Apostolorum ac Martyrum: est Christi vera confessio: est ab Apostolis prædicata fides, & Gentilitate calcata in sublime quotidie se erigens nomen Christianum.*

D Et quo ad prodigiosam Antichristi metamorphosen, quam seminat Caluinus, addimus hoc eiusdem fuisse assumptum, vt ostenderet ille, vbi, quando, quomodo, & in cuius persona Homo iniquitatis, & filius perditionis fuerit reuelatus? Sed cum sit satis superius ostensum veteris Ecclesiæ Catholicæ faciem eandem semper fuisse, vt in præsenti Ecclesia; & in consequens, quod nec illa sit Antichristi sedes, vel quod semper talis fuerit; eo quia perpetuitas sit de essentia necessaria Ecclesiæ Dei: Quibus addimus absque hæsitatione, quod Romana Ecclesia fixa sit supra Petram; non inquam supra immobile saxum Capitolij, vt est loquutus Poeta, sed supra fidem Petri, & supra Verbum æternæ veritatis, quod testatur nobis, quod portæ Inferi, nempe Hæreses (sic exponunt Patres) non præualebunt aduersus eam.

Et circa morum prauitatem, qua offenduntur sectarii in Prælatis, & Pontifi- A
De morum prauitate. cibus: supponendum est, eos quoq; homines esse infirmitate circumdatos, thesaurum gestantes in vasis fictilibus: nec propterea eos Prælatos non esse existimandum est, aut minimè illis obediendum, dicente Domino apud Matth. 23. *Omnia quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite*. Et quo ad Summum Pontificem: non ideo fideles osculantur illi pedes, quia semper sanctus sit, & peccati expers, sed quia Christi Vicarius, & quia vt ait S. Bernard. lib. 2. de Considerat. *Est Sacerdos magnus, Princeps Episcoporum, Hæres Apostolorum, Primatu Abel, Gubernatione Noe, Patriarchatu Abraham, Ordinatione Melchisedech, Iudicatu Samuel, Potestate Petrus, Vnctione Christus.*

His adde, Religionem, & Ecclesiam etiam cum morum depravatione consistere; & nihilominus nihil hoc ad fidei nostræ dogmata impugnanda conferre. Chrysostom. in psalm. 39. inquit: *Nec ex prædictis constat Ecclesia, sed habet eos etiam, qui otio & socordiæ se dedunt, mollemq. & dissolutam vitam amplectuntur, & libenter seruiunt voluptatibus*. & Hieronym. in Dialog. contra Luciferian. *Arca Noe Ecclesiæ typus fuit; vt ibi Pardus & Hœdi, Lupus & Agni; ita & hic Iusti &* B *peccatores: & paucorum culpa non præiudicat Religioni; sicuti Iudæ proditio Apostolorum fidei non detraxit*. Proinde S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrũ c. 43. ait: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, Arcam Domini esse cathedram Ecclesiæ, & intra eam vsque ad finem sæculi frumento mixtas paleas contineri*. & Cyprian. lib. 3. epistol. 3. ad Maximum, inquit: *Impediri non debet fides, aut charitas nostra, vt quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus*.

Ego vero hisce ventorum impulsibus agitatos aduersarios nostros miseratus; enixè precor, vt inclinent aures suas ad concupiscendũ decorem Ecclesiæ: quicũque enim nõ habuerit illam Matrem, frustra sperat Deũ Patrem; vt in Nauiculam Petri se recipiant: quæ quidem quantumuis fremat pelagus, sæuiant venti, grandines increbrescant, explodant atræ nubes densa fulgura, quoquo versus ignes euomant inferni portæ, fremant in eam, ac rugiant instar Leonum immanissimi dæmones; perire nequaquam potest: Quippè manet terra, cæloque firmior illa promissio, qua portas inferni, & vim omnem sathanicam aduersus eam minimè præualituram pollicitus est Dominus: Qui licet videatur aliquando obdormire, dum regit illam, in tuto tamen res est, quòd hunc scimus Omnipotentem, ac ventis tandem imperaturum & mari. C

De alijs Ritibus, & Titulis Romano Pontifici competentibus. Cap. LXXXI.

HOnor, quem deferunt Catholici Summo Pontifici, non remanet, nec consistit in illo, sed vlterius vsque ad Christum IESVM progreditur: non homini absolutè, sed relatiuè ad Deum: non membris, sed capiti: non personæ indiuiduæ, sed dignitati: nec isti temporali, sed spirituali relatæ ad eum, ante quem D Magdalena, & aliæ Mariæ apud Matth. cap. 28. *Accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eũ*. Hinc nos videbimus quare vtamur verbo Adorationis, quando fit mentio de Creatione Summi Pontificis, seu Papæ? quare osculamur eius pedes, seu Crucem super eius sandalia? tertio, quare, idem super cathedram eleuetur, & deferatur? & successiuè de alijs.

Adoratio Papæ. Et quoad primum, nominatur Adoratio, vt exprimatur reuerentia, quæ illi exhibetur per humiliationem, genuflexionem, & manuum osculum ab his, qui illum eligunt: quod non inconueniens, nisi Idololatras nominemus Abraham dum adorat filios Heth. Gen. 23. 7. sicuti nec Iacob Idololatra prosternens se ante Esau, Gen. 33. 3. Nec Ioseph idololatra adorans Patrem, Gen. 48. 12. Nec Balaam

A laam idololatra Angelum adorans pronus in terram, Num. cap.22. & præter similia multa in sacris paginis: nec idololatræ sunt ij, qui coram Regibus flectunt genua; vel ijs, quibus tanquam directis Dominis reddunt homagium: sed & vlterius in proposito S. Athan. tom.1. de virgin. ante fin. inquit: *Si homo iustus ingreditur in domum tuam, procide ante eum, ac timore, & reuerentia prosterne te ante illum.*

Ad secundum circa Osculum pedum Papæ, seu Crucis supra sandaliæ; habemus in Act. Apost. cap.10.25. & cap.16.29. quòd primi Christiani non solum procidentes ponebant substantias suas ante pedes Apostolorum; verum & personas. Ita Cornelius *procidens ad pedes Petri adorauit:* Sicuti & ante Paulum custos carceris: quod cum consueuerit postea fieri erga Summos Pontifices Petri successores; ijdem, Diuino spirante lumine, apposuerunt Crucem supra eorum sandalia, vt denotetur, quod tale osculum pedum non deferatur Papæ tanquam homini, sed Christo IESV crucifixo in eius persona, cuius in terris est Vicarius; vt pariter remiserit Ioannes Baptista Pharisæos ad IESVM, Ioan. c.1. 26. dicens: *Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: ipse est, qui post me venturus est, &c.* Vnde protestantur Summi Pontifices esse se seruos seruorum eius, quem ipsi repræsentant per Crucem. Osculum Pedũ.

B

Hinc nunquam dubitarunt Primates terræ Papam taliter venerari, exequentes quod Isaias vaticinatus fuerat, cap.60. vers.14. *Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi.*

Hinc refert Baronius ex antiquis actis S. Susannæ ad annum Christi 204. num.8. quod Pedrigna *repente ad Caium Papam se contulit, ad pedesque procidens, eosque ex more exosculata, æque se ad fidem recipi postulauit*; id quod iam ante exequutus est.

De Iustino seniore Imperatore, qui Constantinopoli recepit Ioannem Papam, refert S. Antoninus histor. par.2. tit.12. §.1. *Iustinus autem humillauit se, & adorauit pronus in terram Sanctum Ioannem Papam.*

C Et de Pipino Francorum Rege erga Stephanum Papam sic refert Paulus Aemilius in eius vita. *Et Pipinus, ad tertiũ à Caryssino oppido lapidem obuiã progressus, pedes, vt ferunt, exosculatus, coërceri nõ potuit, quin in equo sedentẽ prosecutus in Regiam deduceret.* Et idem auctor in vita Caroli Magni, inquit: *Præstolabatur Regem Adrianus cum sacro cœtu pro gradibus ædis Sancti Petri: ille vbi in congressum venit, prius Pontificis pedes osculo contigit, quàm se illi complectendum daret.*

Pariter de Alexandro Tertio refert Platina in eius vita. *Conuenerat iam Venetias Alexander cõponendæ pacis Italiæ causa: eò & Federicus Imperator accedens in vestibulo Sancti Marci Pontificis pedes osculatur.* Et Genebrardus chronolog. ad annum 1180. loquens de Federico Imperatore, & Alexand.III. ait: *Ad eius pedes procubuit Federicus Imperator petens absolutionem excommunicationis. Ferunt Ludouicum Francorum, & Henricum Secundum Angliæ Reges pedites ei inseruisse stratoris officio; ac læua dextraque frænum equi ipsius tenentes, eum magna cum pompa deduxisse: cuius rei pudere non debuit; nam & magnus ille Constantinus longe potentior, & sanctior prius id honoris Syluestro Christi Vicario exhibuit.*

D Et prædictis inhærendo, videmus in lib. decret. Gregor. VII. quod post Innocentium Tertium Reges, & Imperatores omnes scribentes Summis Põtificibus, eos salutauere humillimo, & affectuoso pedum osculo, quod non mirum, cum apud Ambrosium de dignitate sacerdotali cap.2. tom.4. legamus. *Honor igitur, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari, si Regum fulgori compares: quippe cum videas Regum colla, & Principum, submitti genibus sacerdotum, & exosculatis eorum dexteris, orationibus eorum credunt se communiri.* & Diuus Chrysostomus homil. 59. ad populum, inquit: *Ad eos vbi hospitare accede, sanctos tange pedes: multo namque honestius est illorum pedes tangere, quàm aliorum caput. Dic enim mihi: si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam tantum Regiam habent figuram: Tu ipsum habentem in seipso Christum, non pedibus tenebis, &*

aliuus

saluus eris? Sancti sunt pedes, licet viles sint; inquinatorum neque caput venerandum est: Sanctorum certe pedes magna potuerunt; quamobrem & vlciscuntur, cùm pedibus puluerem excusserint. A

Plures adducuntur in hoc rationes. Primò, dignitatis illius, qui Dei Filium repræsentat. Secundò, successio eiusdem à Petro, vt in Concilio Florentino Sess. 16. in litteris vnionis circa finem. *Item definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum; & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorũ Patrem, & Doctorem existere; & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, &c.*

Tertia ratio erit sanctitas eiusdem Papæ: & sic porrigitur osculum pedibus eius, sicuti osculamur sacras Imagines, & Crucem, quam etiam ipse Papa super sandalia habet impressam, vt dixi.

Quartò, hoc etiam processit non solum erga Romanorum Imperatores, verum & erga alios exteros Principes, vt refert Io. Stephanus in lib. de osculo Romani Pontificis cap. 8. his verbis. *Ante pedes procumbendi, & ad genua etiam accedendi gratia salutandi, vel supplicandi apud exteras nationes, vsus fuit maximus apud Romanos, cum Vrbem Consules habuere; non ita tamen crescente paulatim Imperio; cum honorum augmento & peregrini mores inferri cœperunt: vnde exempla sunt tum de Caio, Caligula, Nerone, Othone, Traiano, Adriano, & Diocletiano, qui alios ad oscula genuum, & pedum admiserunt; præsertim vltimus (vt qui idcirco calceamenta ornaret auro, & argento.) Inuidiosè, ac falsò Cuspinianus Romanum Pontificem calumniatur, tyrannicum sibi pedes osculandi morem in communem vsum Christianorum perduxisse.* B

Nec mirum consueuisse fideles iam diu Romanos Pontifices venerari: siquidem infelix ille *Prætextatus* iam Consul designatus, cum Episcopatus amplitudinem Consulatui prætulisset; homo quidem sacrilegus, & Idolorum cultor, solebat, vt ait Hieronym. epist. ad Pammach. *Audens Beato Damaso Papæ dicere: Facite me Romanæ Vrbis Episcopum, & ero protinus Christianus.* Ex quibus verbis liquido constat, in Vrbe Romani Pontificis dignitatem, etiam Principum virorum oculos pellexisse: cum omnes Reipublicæ Magistratus huic vni Magistratui cederent: vt Cassiod. lib. 10. per varias epist. docuit. C

A quo autem tempore cœptum fuerit osculari pedes summi Pontificis? præter relata per Anastasium Bibliothecarium in Creatione Leonis Quarti ann. 847. in Lateranensi Palatio, & alia antiquiora diuersimode relata, satis nobis sit, referre Concilium Parisiense sedente Sergio Secundo Papa, & Lothario Imperatore in descriptione promotionis dicti Leonis Quarti. *Tunc omnes pergentes cum gaudio, multaque auiditatis lætitia ad Ecclesiam, in qua degebat Beatorum Quatuor Coronatorum, eum coactum, inuitumque exinde abstrahentes cum hymnis, laudibusq. præcipuè ad Lateranense Patriarchium perduxerunt: qui morem conseruantes antiquum, omnes osculati sunt pedes. Quanta autem in eius Pontificali electione, concordia, vel vnanimitas fuerit, nullus breuiter enarrare hominum potest.*

Nec prædictis repugnat, quod in Apocalypsi Angelus prohibuerit Ioanni adorare se, & admonet vt Deus adoretur. Quoniam D. Augustinus lib. 1. quæst. super Genes. quæst. 61. tom 4. sic respondet: *Talis apparuerat Angelus, vt pro Deo posset adorari.* & idem contra Faustum cap. 21. tom. 6. *Hoc Sancti, & homines, & Angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi norunt.* Et sic etiam intelligitur, quod habetur in act. Apostol. cap. 14. vers. 11. D

Lubet hic etiam referre, quòd Romanus Pontifex nemini omnino mortalium reuerentiam faciat, assurgendo manifeste, aut caput inclinando, seu detegendo: Romanorum verò Imperatori, postquam illum sedens ad osculum pedis, & manus suscepit, aliquantulum assurgit, ad oris osculum mutuo charitatis amplexu illum benignè recipiens: Idem aliquando facit magnis Regibus: Cæteros omnes, tam Principes quam Prælatos, cuiuscumque dignitatis, post oris osculum,

A osculum solum sedens recipit: Vt ex Rituario Ecclesiæ Romanæ.

Ad Tertium, quòd Papa eleuetur, & deferatur ab hominibus super Cathedram, seu Sedem non mirum, cum etiam Imperatores, Reges, & Principes terræ fuerint quoque supra Sedem & ipsi ab hominibus delati; sicuti Sacerdotes, Druides, & Vestales, vt de Romanis refert Iuuen. Satyr. 10. *Papa super Sedem deferiur.*

Quod si vidisset Prætorem curribus altis
Extantem, & medio sublimi in puluere Circi.

Et Sueton. in Claudio cap. 10. *Ab his lectica impositus, & quia serui diffugerant, vicissim succollantibus, in castra delatus est.* Et in præsenti adhuc habemus in Gallia plures Episcopos, & Archiepiscopos in eorum ingressu à quatuor insignioribus Dynastis deferri, nempe Bourgensem, Pictauensem, Turonensem, Angensem, & alios; nec mirum sic Papam, qui caput est Catholicorum fidelium, deferri non per Dynastas, sed ab infimis de sua familia; & hoc tantum in solemnioribus diebus, cum ipsemet solemniter celebrat, maxime onustus Pontificalibus ornamentis; nec intus Ecclesiam celebrationis posset sic equitare, nec pedibus

B incedere intra populi multitudinem; vt ab eodem populo, quem cum benedicit, posset conspici: accedente etiam graui senecta, in qua ferè Papa ad Pontificatum promouetur.

De huius Ritus attiquitate quamuis nobis satis non constet: probabile est tamen cœpisse postquam Paganismus defecit in Vrbe Roma, vt refert Luitprandus in consecratione Leonis Papæ lib. 6. cap. 11. *Fuisse delatum cum laudibus, & canticis iuxta antiquam consuetudinem.* & de anno. 752. Platina in vita Stephani Secundi inquit. *Post hunc vero Cleri, & Populi consensu in Templo Sanctæ Dei Genitricis ad præsepe Stephanus Secundus Pontifex creatus, humeris omnium in Basilicam Saluatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur, deportatur, atque inde in Patriarchium Lateranense: erat enim vir singularis religionis, prudentiæ, amator Cleri, Ecclesiarum restaurator, Christianæ doctrinæ diligens prædicator, & scriptor, Pater Pauperum, Pupillorum, & Viduarum defensor, &c.*

De Ritu præferendæ Crucis Romano Pontifici in publicum quandocumque prodeunti (referam in præsenti,) quam à B. Petro, & successoribus manu *Prælatio Crucis ante Papam.*

C gestari fuisse in vsu ad Euangelium ardenti studio promulgandum: Pace deinde Populo Christiano restituta, B. Siluestrum eiusque successores solemni pompa illa vti cœpisse, credibile est, quæ eodem modo ante Romanum Pontificem à Subdiacono hodie defertur in signum supremæ Spiritualis Iurisdictionis in toto orbe, vt ex Anastasio Bibliothecario in vita Leonis IV. & Card. Baron. ad an. 885. vbi Spond. num. 4. dum inquiunt prædictum Sanctum Pontificem hunc antiquissimum ritum renouasse suo tempore.

Quinimo priscis temporibus non solum Romanum Pontificem, verum & Legatos Apostolicos, & alios Episcopos in eorum Prouincijs & Iurisdictionibus Crucem etiam præferre solitos: extat inter cætera ilud Sancti Augustini Anglorum Episcopi in vita sancti Gregorij à Io. Diacono relatum lib. 2. capit. 35. his verbis. *Ad Ciuitatem Augustinus cum socijs prælata Cruce, seu Saluatoris imagine, appropinquans, cecinit dicens: Deprecamur te Domine, &c.* Accedit & alterius eiusdem Insulæ Thomæ Archiepiscopi Cätauariensis exemplum à Guillelmo de Re-

D publica Anglorum lib. 2. cap. 16. his verbis. *Curiam ingressus Thomas Crucem argêteam ante se portari solitam, ptopria manu baiulans, volentibusque quibusdam qui aderant, ministerium portandæ ante Metropolitanum proprium Crucis suscipere, abnuit: nec aliũ in illo conuentu publico Crucis baiulum quantumcũque rogatus admisit.* Hoc ipsum confirmatur ex Gabo Franciano lib. 5. de Antiq. & situ Calabriæ his verbis. *Ad Nilum cum Imp. Otho accessisset, ei cum Cruce obuiam perrexit, magnaque humilitate, ac pietate Cæsarem veneratus est: ac in Cœnobium induxit. Vbi cognita viri pietate ac religione, passus non est Imp. se à Nilo adorari; sed contra Cæsar Coronam in eius manu deponens, ab eo benedictionem postulauit.* Æthyopiæ Regi vulgo Pretoriani, dum iter agit, Crucem à Clericis semper præferri testatur Franc. Aluarez. cap. 88. & alij.

Sed his maiorum exemplis, quo luce clarius confirmemus & illustremus prædicta, addimus ex Cœlestino Tertio textum in cap. Antiqua, ex tr. de Priuilegijs: vbi post enunciata Patriarchalium Sedium priuilegia; nempè Constantinopolitanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ & Hierosolymitanæ, subdit hæc verba. *Dominicæ vero Crucis vexillum ante se faciat vbique deferri, nisi in Vrbe Romana: & vbicumque summus Pont. præsens extiterit, aut eius Legatus vtens insignijs Apostolicæ dignitatis.* Ex quo constat, quod Crucis præferendæ priuilegium Patriarchalibus antiquitus concessum, nemini competat, nisi cui ab eodem summo Pont. illius præferendi concessa fuerit facultas: quod etiam confirmatur ex rescripto Alexandri Tertij in cap. A memoria, Vt lit. pend. A

Possunt in hoc plures rationes, seu mystici sensus adduci: & Primo Crucis prælatio, illius, cui præfertur, præcipuam quandam dignitatem, & insignem in alios potestatem demonstrat: quoniam illis tantum præferri consueuit, qui eminentiorem, & excellentiorem habent gradum, & auctoritatem; nempe Archiepiscopis, Patriarchis, Sedis Apostolicæ Legatis, & ipsi summo Pont. non autem Episcopis, nisi paucis & insignioribus ex priuilegio: Cuius non omnino dissimilem morem in Romana Rep. olim seruari solitum; nam Proconsulibus sex fasces, Consulibus duodecim, Dictatori vigintiquatuor; quot videlicet vtriq. Consuli, quorum ipse potestatem omnem solus obtinebat, præferebantur. Cum ergo ex profundissima Crucis humilitate ipsius Saluatoris nostri super omnes creaturas exaltatio processerit; inquit Petrus Cluniacensis lib. 1. epist. *Qui Crucem odiunt, quia Dominum tersit; diligant eam, quia non solum nobis, sed & ipsi gloriam peperit.* Peperit ei gloriam ex Apost. Philip. 2. *Factus est obediens vsque ad mortem; mortem autem Crucis; propter quod & Deus exaltauit illum, &c.* Papæ vero Crucis vexillum præfertur ad supremam ipsius in terris dignitatem & potestatem indicandam. Vti enim Proregem non aliud nisi Regis Domini sui vexillum erigere & sequi decet: & Vicarius eodem quo suus Episcopus signo vtitur; sic Romanus Pont. qui Regis Regũ, & Episcoporũ Episcopi vices in terris gerit; alio insigni non gloriabitur, nisi eo quod verè inuictissimi Imperatoris, & maximi sempiternique Sacerdotis proprium & eidem gratissimum esse nouerit: quod de seipso dicebat Apost. ad Corinth. 1. cap. 2. *Non enim iudicaui me aliquid scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc Crucifixum.* Est autem Romanus Pontifex Petri Successor, & Christi Vicarius; indeque fit, vt idem sit Romani Pont. & Christi Domini insigne, quod est Crucis signum, vt apud Matth. 24. *Tunc apparebit signum filij hominis in Cælo.* de quo signo Cyrillus Catech. 15 *Signum verum, & proprium Christi, quod non audet virtus contraria imitari, est Crux.* & de hoc signo Christi morientis & regnantis in psalm. etiam 95. *Regnauit à ligno Deus.* & canit Ecclesia. *Hoc signum Crucis erit in Cælo, cum Dominus ad iudicandum venerit.*

Crucis excellentia. B C

Præterea hoc confirmatur, quòd in noua Romani Pont. electione Prior Diaconorum Cardinalium aperta Sacrarij fenestrella, qua populus expectans videri potest, Crucem profert alta voce clamitans: *Annuncio vobis gaudium magnum: Papam habemus. Reuerendiss. Dominus Card. N. electus est in summum Pont. & elegit sibi nomen N.* Qui ritus efferendi Crucem antequam electus Pont. annuncietur, cum antiquissimus in Catholica & Romana Ecclesia, ac perpetuus fuerit, & in omni Pontificum Romanorũ creatione adhibeatur; profectò Crucem commune esse insigne omnium, ac proprium singulorum Beati Petri successorum concluditur. D

Crux in annunciãdo nouo Papa.

Præfertur etiam Crux summo Pontifici; quoniam sacrum illud signum, tanquã omnium Christi militum præcipuum vexillum, ea qua debemus reuerentia prosequamur, Christique fidem in eius fide protestemur: & quẽadmodum charitas in anima distinguit inter filios Regni & Diaboli, ex D. August. tract. 1. in epist. Ioannis; ita Crucis signaculum in corpore innotescere facit fideles ab Infidelibus, quibus Crucis prædicatio, vel scãdalũ est, vel stultitia, ex Apost. 1. Corinth. 1. in quam sententiam Crux appellata fuit Tessera à B. Athanasio serm. de Incarnat.

Christi fidem in Cruce protestamur.

A carnat. Verbi; vbi sic inquit. *Iam in spectaculo Virorum, mulierum, puerorumque in tenera ætate vectâ contendentium, prosilientiumque in mortem, idque ob Christi Religionem; quis ita stolidus? quis ita est à credendo alienus? quis ita animo obcæcatus vt non statim cogitet Christum haud dubie, cui illi se testes præbent homines: singulis victoriam contra mortem suppeditare, illamque debilitare in vnoquoque eorum, qui in ipsum credunt, ac tesseram vexillumque Crucis circumferunt?* Quod quam apte Crucis vexillo conueniat, piè explicauit Damasc. de Fide Orthod. lib. 4. c. 12. cum ait. *Hoc nobis signum datum est super frontem, per ipsum enim Fideles ab Infidelibus distamus, & discernimur.*

Præfertur quoque Crux summo Pont. & quibus eum sequuntur; cum sit illa præsentaneum refugium ad arcenda, effugandaque pericula, quæ animarum quieti, & saluti pernitiosissime aduersantur. Martialis in epist. ad Burdegalenses c. 8. inquit. *Crux Domini armatura vestra inuicta contra Satanam, galea custodiens caput, lorica protegens pectus, clypeus tela maligni repellens, gladius iniquitatem, & angelicas insidias peruersa potestatis sibi propinquare nullo modo sinens.* *Refugium cōtra pericula.*

B *Hoc solo signo cælestis victoria data est nobis, & per Crucē Baptisma Dei sanctificatum est.* Item Origen. lib. 6. in capit. 6. ad Romanos inquit. *Tanta est vis Crucis Christi; vt si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita vt in ipsam mortem Christi intentus oculus mentis inspiciat: nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit inuidia, sed continuò ad eius præsentiam totus ille peccati, & carnis fugatur exercitus.*

Prædictis addimus, quòd quamuis varia fuerit reperta Crucis constructio ad significandum inter Patriarchas & Archiepiscopos Eminentiæ, dignitatisque discrimen. negamus tamen eandem fuisse necessariam ad ostendendam supremæ Pontificiæ potestatis dissimilitudinem: non enim vno signo tantum præfulget huiusmodi Pontificis maiestas, auctoritas, dignitas; sed plurima sunt eaque propria insignia, quibus supereminentissima omnium Apostolica Sedes à quibuscunque alijs tam Patriarchalibus, quam Episcopalibus distinguitur. Huiusmodi sunt binæ claues decussatæ: sacra Tiara triplici Corona: varia indumenta Ipsius

C summi Pontifici propria, siue domi ille se contineat, siue in publicum prodeat. Quod si iter agat, prodeunt etiam pulcherrima vexilla, phalerati equi, pilei pretiosi, & alia, quæ Pontificem solemni cum apparatu incedentem iuxta sacrorum Rituum leges antecedunt: & inter cætera illud eò admirabilius est, quod videlicet Papæ ab Vrbe paulo longius proficiscenti, Sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum præfertur pridie ante ipsum Papam, vt solemnissima pompa religiosissimoque apparatu vidimus nostris diebus Clementem VIII. profectum Ferriariam. Ita vero Romano Pont. hæc propria, & peculiaria, vt nulli vnquam Antistiti similia indulta.

Quoniam de Sacrosancto Christi Corpore, quod Romanis Pontificibus longum iter facientibus præfertur, obiter attigimus: lubet oportunum perquirere: Quare hoc Viaticum præferatur? Quod repræsentatum respondemus per Arcam Fœderis, quæ Populum Israeliticum in terram promissionis proficiscētem, anteibat, necnon ad idem, ipsamque arcæ ante Populum gestationem satis congruere. Hinc Sacratissimum Encharistiæ Sacramentum Romano Pontifici, iter longum conficienti, satis concinne fauet. *Quare viaticum præferatur Papæ longum iter facienti?*

D In Ecclesiæ nascentis primordijs, ingruentibus in Christianos persequutoribus, Laici etiam Fideles magno feruore panem consecratum in manibus quotidie inter communicandū sumentes (quod non esset liberū, cum vellent ad Ecclesiam cōuenire, ac synaxim celebrare) permissum erat domū & alijs itineribus persæpe illud asportare, & in Nauigatione ad collum etiam deferre, vt de Beato Satyro inde à naufragio liberato, refert S. Ambrosius eiusdem frater, vt in illius funebri Oratione & nos diximus supra in cap. 14. & 15. Quod manifestum pietatis & religionis argumentum præseferebat: Et alijs omissis exemplis, hoc idē legitur apud Surium 2. Augusti in Vita S. Stephani Papæ, & Martyris; & in Martyrologio Romano 15. Augusti circa annum Domini 255. his verbis. *Romæ*

via Appia sancti Tharsicij Accoliti, quem Pagani cum inuenissent corporis Christi sacramenta portantem, cœperunt disquirere, quid gereret: at ille indignum iudicans Porcis prodere margaritas; tamdiu ab illis mactatus est fustibus, & lapidibus, donec exhalaret spiritum; & reuoluto eius corpore sacrilegi discussores, nihil sacramentorum Christi in manibus, aut vestibus eius inuenerunt. Qualis Ritus reddita pace Ecclesiæ sub Christianis, & Orthodoxis Impp. idem diuturnus aliquando permansit: vt ex Gregor. Nazianz. in laudem Gorgoniæ. Basilius ad Cæsaream patriciam de perceptione sacramentorum his verbis. *Tempore persequutionis cogi quempiam absente sacerdote, aut ministro, communionem sua manu sumere, minime absurdum esse, superuacaneum est ostendere, cum eius rei etiam longa consuetudo rebus ipsis fidem faciat.* Et hoc etiam refert Card. Baron. in notis ad Martyrologium xv. Augusti. A

Quamuis Eucharistiam pro Viatico ante summum Pontificem, iter longum conficientem, gestandi ritus multis ab hinc sæculis, fuerit vsu receptus: Hunc tamen Ritum cum apparatu, & solemni pompa ob carentiam Diariorum a ceremoniarum Magistris; non nisi ducentis ab hinc circiter annis passim obseruatum inueni. Nihilominus hoc idem ab antecedentibus Pontificibus obseruatum credimus. Stephanus namque Tertius contra Aistulphum, qui totam ferè Italiam bello vexabat, auxilium à Pipino Franciæ Rege sumere cupiens, in Galliam profectus est. Stephanus item Quintus in Gallias ad Ludouicum Imperatorem pro Campulana coniuratione vitanda sese contulit. Idem à Gregorio VII. Ecclesiasticæ libertatis assertore, qui magnam Italiæ partem in rebus turbulentissimis peragrauit. Idem ab Vrbano Secundo, Paschali Secundo, Gelasio Secundo, Alexandro Tertio summis Pontificibus, qui pro Christiana Republica etiam in Gallias sese contulerunt: Hoc idem factum esse dicas oportet. B

At vero ex his Pontificibus, de quibus aperte nobis non constat in longis itineribus sacrosanctum Eucharistiæ Viaticum ante se præferri fecisse: Pius Romanus Pont. huius nominis Secundus pro conuentu contra Turcas Mantuam profectus, ipso Ciuitatem ingrediente, post apparatum & comitatum, qui sacrosanctum Eucharistiæ Viaticum antecedebant, leguntur hæc verba in Commentarijs eiusdem Pontificis lib. 2. circa finem. *His arcula iungebatur aurea equo albo vecta & multis luminaribus circumdata, in qua condita fuit Eucharistia; idest Hostia Saluatoris sacrata, & sericeum desuper vmbraculum.* &c. C

Alexander Sextus Vicouarum profectus: Iulius Secundus Bononiam simili pompa ante se in itinere sacrosanctum Viaticum asportari curarunt, vt ex Diarijs Paridis de Grassis Magistri Ceremoniarum: Quod etiam similiter constat factitatum in itinere Leonis X. Florentiam, & Bononiam: vt quoque Clemens Septimus ad Carolum Quintum Imperatorem coronandum Bononiam, cum solemni pompa sacrosancto Viatico asportato, proficiscitur: & Paulus Tertius Perusiam proficiscens, vt Ciuitatem a seditionibus liberaret, sacrosanctum Viaticum ante se solemniter asportandum curauit: Vt etiam nos Clementem Octauum Ferrariam profectum, & inde redeuntem simili pompa sacrosancto Viatico præcedente, vidimus.

D

Quare ad altare Papa consecret, & ad solium communicet?

Quoniam de Ritibus erga personam Romani Pontificis agitur, congruum erit etiam referre de aliquibus, qui in solemni eiusdem Pontificis Missa peraguntur; & primo videbimus: Quare summus Pontifex rem sacram solemniter faciens, ad Altare consecret, & ad solium communicet? Non desunt in hoc cōmunicandi ritus, qui Diuinitatem scilicet ad Humanitatem adeuntem repræsentari dicant. Quæ opinio reijcitur; cum in ipso Eucharistiæ sacramento Diuinitas, & Humanitas Saluatoris nostri indissolubili extent vnione: Eademque repræsentatio fieret dum Eucharistiæ sacramentum alijs Communicantibus ad Altare datur, necnon ad proprias Aegrotorum ædes defertur.

Secundo, Guillelmus Durandus lib. quarto, cap. 54. Rationalis Diuin. offic. inquit.

A inquit. Sicut summus Pontifex est Christi Vicarius, & caput omnium, qui in Ecclesia degunt Militanti, ita Christum Ecclesiæ caput, perfectius, ac sublimius repræsentans, ad sublimiorem locum communicare solet. Quæ opinio aliquibus, nec minus visa est omnino tuta.

Innocentius Papa Tertius lib. 6. myster. Missæ cap. 9. inquit: Romanus Pontifex ideo non communicat vbi frangit; sed ad Altare frangit, & ad sedem communicat; quia Christus in Emaus duobus Discipulis fregit, & in Hierusalem coram decem Apostolis manducauit: in Emaus fregisse legitur, sed manducasse non legitur: In Hierusalem non legitur fregisse, sed legitur manducasse. Quæ opinio congruere nec minus videtur, quia in Hierusalem non Panem, sed Piscem, & Fauum mellis Christum manducasse legitur: & in sacrificio Altaris non Piscis, sed Panis solum transubstantiatus: nec minus desunt qui Christum in Emaus manducasse velint. Gregor. Magn. in homil. 23. in Lucam 24. inquit: *Ecce Dominus non est cognitus, dum loqueretur, & dignatus est cognosci, dum pascitur.*

B Angelus Roccha Sacrarij Apostolici Præfectus in Opusculo, de sacra summi Pont. Communione, cap. 2. Romanus Pont. (vt ipse probabilius affirmat) ad Altare consecrat, & frangit Hostiam; & ad sedem communicat: Quoniam dum Missæ sacrificium vltima illa in cœna sine cruore institutum, atque illud alterum cruentum post cœnam præstitum, repræsentare studet; ad altare quasi cœnaculum illud, Hostiam consecrat, & ad solium quasi ad Crucem ascendens: quod Seraphicus Bonauentura in Exposit. psalm. 21. dum in communicando Ritum a solo Papa obseruatum, contemplatur: eum ad ipsius Christi Passionem coram omnibus in sacratissima Crucis Ara consummatum, apertè refert in hæc verba. *Christus in communi, & omnibus videntibus passus est: Vnde Papa quando sumit corpus Christi in Missa solemni, sumit omnibus videntibus: nam sedens in cathedra conuertit se ad Populum.* Cuius opinio satis amplectenda, quoniam consummatio Hostiæ in sanctissima Communione assimilatur etiam Christi Crucifixi, vbi ipse dixit, *Consummatum est*: & postea tradidit spiritum.

C Præterea per Augustissimum Altaris sacrificium non solum Christi Saluatoris nostri Cœna cum Apostolis postremo celebrata, sed sacratissima item ipsius Passio in Ara Crucis consummata recolitur, ac repræsentatur, vt ait S. Thomas in sequentia Missæ Corporis Domini, dum ait. *Quod in Cœna Christus gessit, Faciendum hoc expressit In sui memoriam*: Hoc est in Dominicæ Passionis memoriam. Hinc Lyranus illum Lucæ locum explicans, *Hoc facite in mei commemorationem.* dicit: *Eucharistia commemoratio est quædam Dominicæ Passionis, & mortis rememoratio.* Idem sentit Alcuinus de Diu. Offic. Amalarius in Præfat. de Diuin. Offic. Micrologus de Ecclesiast. Obseruat. & alij. quinimo S. Paulus primo Corinth. 22. *Quotiescunque enim manducabitis Panem hunc & Calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*, Et propter hoc ait Lyranus in cap. 22. Lucæ. *Consecratur corpus separatim a sanguine: quia in Passione sanguis fuit separatus a corpore.*

D Hinc factum vt Romanus Pont. Christi in terris Vicarius dum Missæ sacrificium in illa vltima Cœna sine cruore institutum, atque illud alterum cruentum post Cœnam præstitum repræsentare studet; ad Altare quasi ad Cœnaculum Hostiam consecrat; & ad solium quasi ad Crucem ascendens Hostiæ consecratæ medietatem manducat, vnaq. Missæ celebratione vtrumque sacrificium magno cum mysterio complectitur, & expressius insinuat: quoniam Christi Passioni, nomen Cœnæ aptè, congruenterque dari solet, vt Sancto Bonauenturæ placet in dicto psalm. 21. his verbis. *Nam sicut Cœna in Vespere, vel in fine diei sumitur; ita in Vespere, in fine scilicet Mundi, vel in vltima Mundi ætate passus est Christus.*

Quod autem inquit D. Bonauentura in prædicto psalm. 21. *Sedens in Cathedra, ad Populum se conuertit*: Dicitur namque summus Pontifex sedere, dum communicat; vel quia ipse antiquitus in communicando sedebat, vel quasi sedentis instar communicabat, sicuti præsens in tempus fieri solet. Summns namque Pontifex

tifex ad folium ftans, non fedens, ad maiorem venerationem repræfentandam, ipfi tamen folio, Populo vniuerfo fpectante, innixus, & incuruus, quafi fedens communicat, Chriftum Dominum Cruci affixum, in eaque quodam modo reclinantem repræfentans. A

Cur fanguis è dextro latere Hostia è finistro sumatur?

Dignum fanè eft modo perfcrutari: Quare Romanus Pontifex ad Sedem communicans facratifsimæ Hoftiæ finiftro è latere fibi allatæ partem; pretiofifsimi vero Sanguinis è latere dextero, fibi porrecti quoque partem fumere foleat. Id quod non abfque myfterio effe, reor; & forfan hunc ritum referendum ad Euangelicam hiftoriam, quæ fanguinem, & aquam è Chrifti latere fluxiffe narrat. Quod autem Latus non finiftrum, fed dexterum fuiffet, non folus vetuftifsimus pingendi, effingendique facrum Chrifti corpus Cruci affixum vfus docet, verum etiam fcriptores, qui de hoc Euangelij loco mentionem fecerunt, illud ipfum conftanter affirmarunt. Sanctus Bernard. in Cantic. dum de Sacrofancto Latere dextro aperto, inquit, *Dextrum mihi latus effodi permifit, vt a dextera in dexteram tranfeamus.*

Sicut itaque Diaconus Romano Pontifice folemniter celebrante, ad hanc rem infinuandam, Calicem in altari ad dextrum oblatæ Hoftiæ latus præparare antiquitus folebat; Ita fummus Pontifex ad fanguinem à Latere Chrifti dextro effluxum repræfentandum, fanguinem cum calamo è latere folii dextero fibi porrectum fumit. Hoftiam vero è finiftro eiufdem folii latere fibi allatam percipit; vt myfterium fanguinis è dextro Chrifti latere emanati fignificantius, & expreffius repræfentet. Si enim Sanguis & Hoftia eadem è latere fibi porrigerentur; myfterium effufi fanguinis non ita fignificanter exprimeretur. B

Occurrit modo altera quæftio. Quare confecratæ Hoftiæ, & Vini confecrati; hoc eft Chrifti fanguinis pars a fummo Pontifice, altera vero eorundem pars inter Cardinalem Diaconum, & Subdiaconum Apoftolicum difpertita, ab ijfdem fumantur? Cuius Ritus expofitio ab Euangelica pendet Hiftoria. Chriftus enim poftquam panem confecrauit, inftituto Euchariftiæ facramento, eundem ftatim Panem confecratum & tranfubftantiatum fregit, fuifque dedit Difcipulis; vt Matthæus, Marcus, & Lucas teftantur: Ad quam Panis fractionem indicandam, eundemque Panem iam fractum Difcipulis datum repræfentandum, maior facratifsimæ Hoftiæ medietas a fummo Pontifice fumitur: altera medietas in duas diuifa partes à Cardinali Diacono, & à Subdiacono Apoftolico item fumitur: particula illa minima non fine myfterio in calicem iam demiffa. Plurimæ adducuntur rationes ab his, qui de Miffæ expofitione fcripferunt, (vt etiam nos diximus fupra in cap.x.) Vinum item a Chrifto Domino in cœnaculo confecratum, & in ipfius Chrifti fanguinem iam tranfubftantiatum, inter difcipulos diftributum fuiffe conftat, vt ex Matthæo 26. Marc. 14. Luc. 22. & propterea vini confecrati pars a fummo Pontifice fumitur, eiufdemque refiduum inter Diaconum Cardinalem, & Subdiaconum Apoftolicum diftributum ab ijfdem fumi folet. C

Præterea hoc ritu Romanus Pontifex fub vtraque fpecie communionem in cœnaculo illo à Saluatore noftro inftitutam non folum exprimit & repræfentat, fed etiam veterem illam fub vtraque fpecie communicandi retinet confuetudinem, quæ diu in Ecclefia viguit, & nos diximus fupra diffusè cap.19.

Card presbyteri olim Papæ concelebrabant.

Ad præfatum Ritum antiquitus repræfentandum Amalarius lib. 1. de Offic. Ecclef. cap.12. Innocen. de Myfter. Miffæ lib.4. cap. 25. & alij teftantur quod Cardinales Presbyteri fummum Pontificem folemniter celebrantem, circumftabant, cum eo pariter celebrantes: Poftremò autem, facrificio iam peracto, Communionem è manu ipfius Pontificis fufcipiebant, ad Apoftolos repræfentandos, qui cum Chrifto Domino difcumbẽtes facratifsimam è manu ipfius Euchariftiam fumpferunt. Quamuis autem Apoftoli, Chrifto Panem & Vinum confecrante, non concelebrauerint; hunc tamen facrificij Ritum ab eó didicerunt: & hanc ob caufam Presbyteri olim Cardinales, vt inquit Innoc. lib. 4. Myft. Miffæ cap.25. fummo Pont. folemniter celebranti concelebrabant. Ad quam item rem demonftrandam Presbyteratus ordinem fufcepturi, Epifcopo ordinanti, & celebranti D

A ti adhuc concelebrant: quia sicut Apostoli Christo cœnanti, ait S. Thom. 3. part. quæst. 82. art. 2. concœnauerunt: ita noui ordinandi Episcopo ordinanti concelebrant. Ad hanc fortasse rem antiquitus obseruatam repræsentandam, nunc etiam Cardinales Episcopi cum Pluuialibus, Card. Presbyteri Romano Pont. solemniter celebrante cum Casulis, vel Planetis Papam circumstare solent.

Hæc deinde consuetudo de celebrantibus cum Papa ad periculum in consecratione deuitandum omnino exoleuit, vt scribit Duran. lib. 4 sentent. dist. 13. quæst. 3. Scholastici enim Doctores non parum olim altercati fuerunt: Num scilicet plures Sacerdotes vnam & eandem Hostiam consecrare queant. Postea vero sancta Mater Ecclesia affirmatiuam partem sequuta, ritum cō celebrantium, Episcopo Sacerdotalem Ordinem conferente, approbauit, & omnibus in locis recepit, nullum hac in re dubitandi locum relinquens. Hunc tamen ritum summo Pontifice Missam solemniter celebrante, quamuis in præsentia dimissum; tamen Hostiam plures in partes diuisam, Diaconumque Cardinalem, & Subdiaconum Apostolicum cum summo Pontifice sub vtraque specie communicantes; B & ab Apostolis cum Christo discumbentibus, & cum eo ipso communicantibus, originem trahentes, actionem Christi hac in re perbellè repræsentat.

Quare vero Calamum, quem alij Fistulam, alij Cannam appellant, à summo Pont. cum Diacono Card. & Subdiacono Apostolico, rem diuinam solemniter faciente, in Christi sanguine hauriendo è Calice, adhibeatur? Hunc Calami vsum in Ordine Romano de Officio Missæ videmus obseruatum, qui supra annos 800. editus fuit. Fit quoque de ipso mentio in lib. de Thesauris Ecclesiæ Moguntinæ supra 400. annos conscriptus: vbi inter Cruces, Calices & alia argentea donaria Fistulæ quoque recensentur in hunc hauriendi Sacrosancti sanguinis vsum institutæ. Similiter Lindanus in sua Panoplia Euangelica lib. 4. cap. 56. post medium inquit. *Quia sanguinis effusio propter incultioris Populi rusticitatem meritò timebatur; Calicibus Canna est ferrum nata, affabreque inserta. Vnde Christi sanguinem licet sugere, non bibere. Tales duos Calices vidimus Boltzuuardiæ Frisiorum. Habet Monasterium Thabor, & Bergum poculum simile, sed argentea Fistula vete-* C *rem in ritum factum, quo post Communionem hodie vtuntur.* Similiter in lib. Signorum apud Benedictiones fit mentio de huiusmodi Fistulis, easque etiam hodie reperiri in Monte Cassino, ijsque olim Abbatem vti solitum ad hauriendum sanguinem: Præterea in Vetustioribus Carthusianorum statutis à Guigone Sancti Bernardi Coætaneo capit. 40. hæc verba leguntur. *Ornamenta aurea vel argentea præter Calicem & Calamum, quo sanguis Domini sumitur, in Ecclesia nō habemus.* Denique alijs testibus prætermissis, Nicephorus Calistus lib. 17. histor. Ecclesiast. cap. 26. referens de Papa Vigilio declinante iram Imp. Iustiniani, inquit. *Vigilius sibi metuens ad Sergij Martyris Aram confugit, & sacris Fistulis implicitus, non prius extractus cessit, quàm eas euertit.*

Papa cur hauriat Sanguinem Canna.

Non solum propter Sacerdotes, verum & Laicos, ad euitandum periculum effundendi sanguinem, inuentam Fistulam in vsu frequenti antiquitus dicendum est, teste Lindano dicto cap. 56. Nam in primitiua Ecclesia Laicis etiam non consecrantibus sub vtraque specie communicabatur; vt nos alias diximus capit. 19.

D Innocentius Tertius lib. 3. de Myster. Missæ, quamuis in ijs, quæ in Communione summi Pontificis rem sacram solemniter facientis obseruantur, profunda latere Sacramenta arbitretur: verum subticendum censuit, quoniam aliquorum communionis huiusce rituum causam non allegoricam, sed historicam supponit: Possumus nos tamen asserere, vt iste Calami, seu Cannæ vsus pro acetosa potione Christo Domino sitienti & Cruci affixo subministranda, vt ex B. Marco cap. 11. his verbis. *Currens autem vnus & implens Spongiam Aceto, circumponensque Calamo, potum dabat ei.* Et satis clarum, per Calicem etiam Passionem & Martyrium denotari; vt ex Matth. 20. ad filios Zebedæi. *Potestis bibere Calicem quem ego bibiturus sum?* & alibi, *Pater transeat à me Calix iste.* Sancta itaque Mater Ecclesia, vt in sacro Missæ sacrificio, in quo memoria Passionis Christi recoli-

recolitur, amaritudinem Dominicæ Paſsionis repræſentaret, inſtituit vt Romanus Pont. in hauriendo è Calice ſanguine, vtatur Calamo, per quē ipſi Chriſto Acetum potandum fuerat datum in Cruce: ſed quoniam membra ſuum Caput ſequi debent, acerbiſsimam Chriſti Paſſionem per imitationem, vel ſaltem per affectum, aut promptam voluntatem, ſua in membra deriuare neceſſe eſt; vt ex prædictis Chriſti verbis ad Diſcipulos, *Poteſtis bibere Calicem, quem ego biburus ſum? dicunt ei: poſſumus. ait illis: Calicem quidem meum bibetis, &c.* Idcirco nos videmus, vt non ſolum Romanus Pont. ſed & Diaconus Card. & Subdiaconus Apoſtolicus in ea ſanguinis potione ſumenda, eodem vtantur Calamo ad ipſam Paſſionis communicationem inſinuandam. A

Roſa in Dominica Lætare. Inter Apoſtolicos Ritus nō reticēdum quomodo *in Dominica Lætare* in Quadrageſima, ſummus Pontifex Florem, ſeu Roſam auream fidelibus Populis repræſentet: quoniam inter continuas Quadrageſimæ aſperitates gaudia etiam interponuntur; & hodiernum Officium plenum eſt lætitia, & exultatione refertum. *Lætare Ieruſalem*, inquit Iſaias cap. 66. *& conuentum facite omnes, qui diligitis eam: gaudete cum lætitia, qui in triſtitia fuiſtis: & ſatiamini ab vberibus conſolationis veſtræ.* Vnde tria quoque deſignantur in tribus proprietatibus huius Floris, quem viſibiliter repræſentamus: Claritas in colore, Iucunditas in odore, Satietas in ſapore: Roſa quippè præ cæteris Floribus colore delectat, odore recreat, ſapore confortat. Delectat viſu: Recreat olfactu: Confortat guſtu. B

Et vt de carnalibus ad ſpiritualia tranſeamus: Flos iſte florem illum ſignificat, qui de ſe dicit in Canticis. *Ego Flos campi, & Lilium conuallium*: quia delectat; & ideo *Speciosus forma præ filijs hominum*. Recreat olfactu, recreat odore, *Quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis*. Et adoleſcentulæ currunt in odorem vnguentorum tuorum. Confortat in guſtu, quia panis, quem ipſe dat, *Caro eſt pro mundi vita*: omne delectamentum habens, & omnis ſaporis ſuauitatem.

Triplex in hoc Flore materia, Aurum, Muſcus, Balſamum; quia triplex in Chriſto ſubſtantia, Deitas, Corpus, & Anima. Baiulus huius floris eſt Romanus Pont. Vicarius Chriſti, ſucceſſor Petri: ſicut plenitudo ſenſuum abundat in capite, in cæteris mēbris pars eſt aliqua plenitudinis, ita cæteri vocati ſunt in partē ſolicitudinum, ſolus autem Petrus in plenitudine poteſtatis; vt oſtendatur illius eſſe Vicarius, qui de ſe dicit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in Cælo & in terra*. C

Hunc Florem Romanus Pont. repræſentat ſolum in hac Dominica Lætare, quæ ſeptima eſt ab illa, quæ Septuageſima nuncupatur. Quia Chriſtus in ſeptima tantum ætate videbitur ab illis, qui beata requie conſolantur. In ſexta namq. cernitur Chriſtus per fidem, in ſeptima cernitur per ſpeciem. *Non videbit me*, inquit, *Homo, & viuet*: quia Deum nemo vidit vnquam; ſubintelligendum in hac mortali vita: nam videtur in vita beata, non per ſpeculum in ænigmate, ſed facie ad faciem ſicuti eſt: propter quod dicit Apoſtolus: *Manifeſtabo eis me ipſum*. Ita Innocent. Papa III. ſerm. 1. in Dominica Lætare.

Enſis Benedictio. Præter aureā Roſam, quam Romanus Pōtifex in Dominica Lætare benedicit: mos etiam à priſcis temporibus, vt idem in ſacra Natiuitatis Dominicæ nocte Enſem benedicat, & varijs Principibus idem Pontifex dono illum tranſmittat, vt inter cæteros refert Pius II. in ſuis Commentarijs lib. 5. ſe illum miſiſſe Philippo Duci Burgundionum, quem attulit Roxetanus Pontificis aulicus, Græcis & Latinis litteris eruditus. Ac etiam idem Pius refert lib. 7. eorundem Commentariorum dono tranſmiſiſſe Ludouico Franciæ Regi ſimilem enſem vagina incluſum ornata gemmis, & auro: his verſibus inſcriptum. D

Exerat in Turcas tua me Ludouice furentes,
Dextera: Graiorum ſanguinis vltor ero.
Corruet Imperium Maumethis, & inclita rurſus
Gallorum virtus, te petet aſtra Duce.

Quare

A Quare autem trāsmittatur ad Principes Ensis iste in nocte Dominicæ Natiuitatis benedictus? Id inductum suadeo, vt dum Christus Dei Vnigenitus nascitur in terris ad expugnādum Tartarum; accingant se eodem tempore Principes terræ ad debellandos hostes Christi viuentes, & hoc virtute etiam Pontificiæ potestatis, cuius symbolum est ille gladius.

Iuuat etiam hic aliquid referre de Titulis honorum delatis summo Pontifici: inter quos communior, & antiquior est ille, quo nominatur PAPA. vt refert Sanctus Ignatius Martyr epist. ad Marcianum Cassioboliten. Biblioth. Patrum tom. 1. *Verus est sermo, quem audiui Romæ de te apud Beatum Papam Anacletum, cui successit beatudine dignus Clemens, Petri, & Pauli auditor*: quod verbum Græcè, & Syriacè idem est, quod magnus Pater; & antiquitus hæ duæ litteræ P.P. non aliud denotabant, quam quod Pontifex Romanus esset Pater Patrum, à quo cæteræ Ecclesiæ dignitate pendent. Aduertendum in hoc, quod Titulus Pater Patrum tribui consueuit Romano Pontifici, vt totius Ecclesiæ Catholicæ Episcopo: quamuis huiusmodi dignitatis nomen competeret primis temporibus
B omnibus venerandis Clericis: postea tamen illud nomen cœpit esse peculiare Episcoporum, vt ijdem *Papæ* dicerentur: sicut innumera sunt exempla apud Augustinum, & alios Patres, & nouissimè apud Eulogium Cordubensem, qui vixit ann. 850. & vsque illud tempus commune fuit illud nomen omnibus Episcopis. Sed cum futuris temporibus obtinuisset communis vsus, vt Papæ nomen tantummodo Romano Pontifici tribueretur; cum Schismatici illud in odium Romani Pont. sibi vendicarent, Gregor. Septimus Papa anno 1073. habuit Romæ Synodum aduersus Schismaticos; vbi statuit inter alia plura, vt Papæ nomen vnicū esset in vniuerso orbe, nec liceret alicui se ipsum vel alios appellare nomine Papæ præter Romanum Pontificem. Ita latè Baronius ad Martyrolog. Rom. 10. Ianuarij.

Dicitur Papa SANCTVS, propter sanctitatem, quæ in eo debet esse, tum propter virtutem, tum propter eminentiam Sedis à Christo institutæ, & in qua Petrus sedit: alias male reprehenderetur Sacer textus, vbi nominantur sancti Presbyteri, sancta sacra olea, sicut & vasa Sanctuarij, templa, ac similia: ac
C etiam male reprehenderentur Concilia Oecumenica, quæ sic de Papa loquuntur, vt initio Concilij Calcedonensis tom 2. Conciliorum: *Domino, & Beatissimo, & Deo amabili Patri Leoni, &c.*

Nominantur quoque BEATI, vt ab antiquis, & Sanctis Patribus. Hieron. epist. 57. ad Damasum tom. 1. *Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri communione consocior; super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.*

Et verè Beatum Papam nominamus, qui cum sit Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ caput visibile; eidem inuisibiliter assistit verum, essentiale, naturale, & supranaturale caput Iesus Christus, Filius Dei, Rex Angelorum, & hominum, in regimine dictæ Ecclesiæ, cui præsidet ipse Papa.

Præterea vt videas, quanto etiam honore priscis temporibus consueuerant Sanctissimi Antistites Romanorum Pontificum maiestatem venerari: Hor-
D misdæ Papæ Andreas Episcopus in Epyro in epist. inscriptione sic inquit: *Angelicis meritis coæquando Patri Patrum Papæ Hormisdæ*. & infra. *Commendans me humillimè vestigijs vestris pijssimis*. refert Card. Baron. ad ann. 519. vbi Spondanus num. 4.

Et ab Episcopis Cypri in Concilio Synodali, vbi de Monothelitarum Hæresi ab ipsis damnata, in epist. ad Theodorum Romanum Pont. quem Patrem Patrum, & vniuersalem Papam nominant, ex eodem Baron. sub ann. 643. vbi Spondan. num. 3.

Ac etiam quatuor Primates Aphricani in Synodo congregati ad eundem Theodorum Papam, quem nominant *Patrem Patrum & summum omnium Præsulum Pontificem*. Baron. sub anno 646. vbi Spond. num. 1.

Item Sexta Synodus petijt ab Agathone Papa eius acta confirmari, tanquam

A Primate Sedis Antistite vniuersalis Ecclesiæ, stante supra firmam fidei petram. ex Baron. sub ann. 681 vbi Spond. num. 11. A

Et ex duabus epistolis Theodori Orientalis Episcopi ad Papam Leonem Tertium, quibus eum nominat: *Sanctissimum summum Patrem Patrum, æqualem Angelis, Beatissimum & Apostolicum Papam*. & infra: *Archipastor Ecclesiæ, quæ sub Cælis est*. & infra: *Diuinissimum omnium capitum caput*: ex Baron. ad ann. 809. vbi Spond. num. 10.

Rursus ex eodem Baronio ad annum 825 vbi Spondan. num. 3. referuntur epistolæ Ludouici Imperatoris ad Eugenium Papam Secundum, quem nominat *Vniuersalem Papam*.

Et præter alia innumera, ex Legatione Orientalium Antistitum ad Paschalē Papam, in qua nominatur *Princeps Sacerdotum, Primus vniuersalis, supremum Lumen, Apostolicum caput à Deo præpositum, Pastor ouium Christi, Ianitor Regni Cælorum, Petra fidei, supra quam fundata est Catholica Ecclesia*. ex Baron. anno 817. vbi Spondan. num. 6.

Quamquam excelsi & sublimes fuerint Tituli, quos erga Romanos Pontifices detulit Antiquitas omni tempore: Iubet hic etiam referre Titulum venerandum, quem etiam à priscis temporibus sibi ascribunt in suis Diplomatibus, & alijs monumentis Romani Pontifices; vtpotè *Seruus seruorum Dei*: Indicantes ex hoc, vt quamuis ijdem in terris supra cæteros eminentiores; memores sint tamen eorum pristinæ conditionis, & humillimæ originis. B

Nec præterundum referre in proposito priscum illum ritum consuetum in electione Romani Pontificis, de quo nos diximus supra in cap. 79. quòd ipse Pontifex statim electus apponeretur in quadam *Sede stercorata* nuncupata; dum interim schola Cantorum caneret versiculum psalm. 112. *Suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat*. Et cum origo humilis ipsius electi denotaretur etiam ex hoc præfato ritu, qui temporis successu in desuetudinem abit; fuit in eiusdem locum forsan alter non penitus dissimilis subrogatus; vt per tres vices Magister Ceremoniarum ante ipsius Pontificis Coronationem manipulum stuppæ accendens, ad eundem Pontificem electum respiciens, dicat: *Beatissime Pater, sic transit gloria Mundi*. C

De Cardinalibus S. R. E.
Cap. LXXXII.

DVm de prærogatiuis summi Pontificis, seu Papæ agitur; etiam aliquid breuiter de Cardinalibus recensendum, qui sunt de corpore eiusdem, cap. si quis 6. quæst. 5.

Origo Card. De prima Cardinalium origine supponendum, quod D. Petrus Apostolorum Princeps, ex Antiochia Romam profectus ad extruendam ibi Ecclesiam; virorum habilium numero electo, quibus manus imposuit: creauit ex his Presbyteros aliquos, qui vacarent Sacramentorum admistrationi: alios Diaconos, qui curam haberent Pauperum, Viduarum, Orphanorum, & vt adsisterent Presbyteris tempore sacrificiorum. Tales fuerunt apud Petrum, Linus, Cletus, Clemens, Anacletus, Marcus Euangelista & alij, qui Pontificatus munia, coadiutores, & Consiliarij in re gerenda, & administranda fuere. Qui licet nomen Cardinalium tunc insuetum non habuerint; munus tamen, & officium, quod nunc Cardinales exercent, procul dubio præstiterunt. D

Principio igitur Ecclesiæ pusillus erat prædictorum numerus: Nam & tunc non multo post Neronis Imperium, sicut septem Curatores, aut Capita erant Regionum Vrbis, Ciuilia tractantia; ita totidem ijsdem Regionibus Curatores instituti septem primores Diaconi, qui Religionem sacram promouerent; & vi-

A ta, si opus esset, exposita, pietatem tuerentur. Quod ex decretis Symmachi, Hormisdæ, Gelasij, ac Gregorij Magni Pontificum Maximorum elucescit. Floruit autem Symmachus anno Domini 499. in cuius decretis Diaconi Regionarij ita subscribunt. *Cyprianus Diaconus S. R. E. Regionis septima his subscripsi, & consensi Synodalibus constitutis, atque me profiteor in hac manere sententia*. & rursus. *Anastasius Diaconus Regionis prima subscripsi. Citonatus Diaconus Regionis quinta subscripsi. Ioannes Diaconus Regionis secunda subscripsi. Tertullus Regionis quarta subscripsi*. Sed ante Symmachum Sanctus Siluester Primus in Concilio Romano, intra Thermas Domitianas celebrato, septem Regiones fecisse traditur, easque diuisisse septem Diaconibus Fabiano, Marco, Liberio, Archidamo, Iulio, Prisco, & Theodoro; ad hunc faciendum numerum ordinatis. Origo igitur Cardinalium ex antiquis Curatoribus, seu Capitibus Regionum Vrbis Romæ primitus desumpta, & ab Euaristo & Hygino sanctissimis Pontificibus inchoata, & à B. Siluestro non tam instituta, quàm renouata. Cæterùm factum est, suadentibus alijs post Euaristum, & Hyginum temporibus, vt se non amplius à
B Regionibus, quibus præerant; sed passim ab ædificijs, & patrimonijs Ecclesiæ à pijs viris & matronis potentioribus in subsidium Presbyterorum, & Diaconorum legatis, discriminis se causa nuncuparent. Ex collationibus namque & legatis Virorum, & piarum, & potentium matronarum, non solum comperimus Ecclesiam Romanam fuisse ditatam; vt & Ammianus Marcellinus Ethnicus l. 27. testatur; verum etiã Presbyteros, & Diaconos Cardinales suos Titulos adeptos, vt quisque in talibus domibus donatis habitabat, vel prædijs vel alijs facultatibus relictis fruebatur. Hinc tituli orti, Equitij, Vestinæ, Pammachij, Lucinæ, Iulij, Calisti, Pastoris, Eudociæ, Aemilianæ, Crescentianæ, Fasciolæ, Tigridæ. Tituli autem huiusmodi nihil aliud erant, quam redditus, vel prouentus ex villis, prædijs, fundis, aut agris; à pijs siue viris siue fœminis ad alendos Ecclesiæ Ministros relicti. in qua significatione dicitur quemquam ad titulum beneficij, siue patrimonij ordinari; hoc est ad redditus, qui vel ex beneficio, vel ex patrimonio percipiuntur, in substentationem ordinandi. Quando autem prouentus le-
C gatorum copiosi erant, & opulenti; tunc non vnus Cardinalis, sed duo vel tres singulis titulis præficiebantur. Titulo namque Iulij vnico tres se Cardinales subscribunt, Paulus, Marcellinus, & Septimius. Titulo Equitij totidem, Felix, Sebastianus, & Adeodatus. Titulo Marcelli Timothens, Venantius: & in antiqua Synodo relata lib. 4. registr. S. Gregorij cap. 88. legimus tres Cardinales Presbyteros Sanctæ Balbinæ, duos sancti Siluestri, & alios duos Sanctorum Apostolorum. Sicuti quoque auctis fidelibus sub Cleto & Euaristo Pontificibus, ita prædicti Presbyteri, seu Diaconi Regionarij, seu Cardd. creuere; vt Euaristus Pontifex Sextus post Petrum, facta prima Ecclesiarum diuisione inter dictos Presbyteros & Diaconos; qua iterum aucta ab Hygino anno 154. necesse fuerit etiam augere numerum eorundem Diaconorum; & Presbyterorum; etiam plures in vnaquaque Parochia; imo in quolibet Titulo; vt ex supra relatis. Quod etiam similiter contigit sub Fabiano Papa anno 140.

Huiusmodi autem forma tam diu obseruata, quamdiu Christiani intra Cœmeteria, & occulta loca se abdebant, Sacramenta ministraturi Baptismi, & Eucha-
D ristiæ ob metum Principum, & Sacerdotum Gentilium, qui eos inquirebant, & morte etiam mulctabant. Postquam autem Ecclesia sub Principibus Christianis cœpit libertate frui, & templa publica in suis titulis, vel domibus legatis ædificari, tunc primum Cardinales titulis etiam SS. Martyrum & Confessorum nomina adiecerunt: ita se subscribentes, Laurentius Presbyter Cardinalis Sancti Siluestri in Exquilijs titulo Equitij. Deus-dedit Prebyter Card. SS. Ioannis & Pauli tituli Pammachij. Ioãnes Presbyter Card. SS. Vitalis, Geruasij & Protasij tituli Vestinæ. Petrus Presbyter Card. S. Mariæ in Transtiberim titulo Iulij, & Calixti. Bassus Presbyter Cad. SS. Pudentis & Pudentianæ in titulo Pastoris. Andromachus Presbyter Card. Sancti Petri ad Vincula tituli Eudociæ. Vt quoque Cardinales sic appellati in Concilio Romano sub Siluestro Papa, & Constanti-

no Imper. vt in Act. 1. capit. sexto, & septimo, tomo tertio, & Act. 2. canon. 11. A

Post varia prædictorum augmenta Honorius Secundus anno 1125. statuit septem Episcopos Cardinales, vt Papæ solemniter in Lateranensi Ecclesia celebranti assisterent; quorum tituli iidem sunt, vt in præsentia: nempe primus, Hostiensis, cuius munus est Papam consecrare, & deferre pallium. Secundus, Portuen. Tertius, sanctæ Rufinæ. Quartus, Sabinensis. Quintus, Prænestinus. Sextus, Tusculanus. Septimus, Albanen.

Et quamuis ad euitanda schismata in creatione Nicolai Tertij non esset numerus Cardinalium amplius quàm septem, tunc viuentium; nempe tres Presbyteri, & totidem Diaconi: tandem Paulus Quartus, vsque ad septuaginta Cardinales numerum auxit; ad exemplum septuaginta Seniorum, quos habuit Moyses, vel potius septuaginta Discipulorum Christi Domini, vt etiam in Bulla Sixti Papæ V. anno 1586. incipit. *Postquam verus ille*, &c.

Munus Card. Munus prædictorum Cardinalium præcipuè est circa spiritualem iurisdictionem in proprijs Ecclesijs, quæ modicum ab Episcopali differt. Secundo, quo ad particularem assistentiam, quam reddunt Papæ, quotidie inseruientes illi à consilijs, quomodo antea euocabantur Episcopi è prouincijs. Tertio, cognoscunt de negocijs sibi à Papa participatis. Quarto, vt ornent palatium primi Ecclesiæ Principis. Quinto, vt durante interregno post obitum Papæ ipsi Ecclesiam administrent. Sexto, vt in grauioribus negocijs Cardinales ipsi expediantur titulo Legatorum à latere. Septimo, vt sine ipsis non terminentur Synodi, Concilia, & Decreta Ecclesiæ. Demum, vt ex eorum gremio ipsi eligant Papam; cum alijs multis, de quibus Card. Paleottus, & alij scripsere. B

Quare dicuntur Card. Dicuntur Cardinales, quia ipsi sustinent pondus negociorum Ecclesiæ, seu quod ipsi Principes sint inter alias Ecclesiæ dignitates. Et quamuis Card. Baronius ad annum 431. vbi etiam Spondanus num. 13. velint Cardinal. Presbyteros S.R.E. iam olim nonnunquam tunc prælatos Episcopis; nihilominus tamen fuit Episcoporum dignitas præcipua vsque ad Pontificatum Clementis Quinti, & Ioannis Vigesimisecũdi, seu Innocentij Quarti ann. 1243. quãdo Cardinalibus in Concilio Lugdunensi concessus fuit Galerus Rubeus; ex Platina, & alijs; sicuti etiam postea à Paulo Secundo permissum purpureum indumentum; quamuis ex Græcis auctoribus, etiam sub Innocentio Tertio indutos Cardinales indumentis rubeis, patet ex Annalibus Ecclesiast. auctore Raynaldo anno 1213. num. 6. Quinimo etiam probabile, tale augmentum huius dignitatis potissimum cœpisse sub Stephano Quarto, quando in Concilio Romano fuit confessum ex eorundem Cardinalium corpore eligendum summum Pontificem, vt ex Baron. an. 769. vbi etiam Spondan. in epit. num. 1. licet Tursellinus in suo epit. videatur annuere id actum, seu renouatum in Romano Concilio, sub Nicolao Secundo Pont. ann. 1055. C

Refert quoque Cardinal. Papien. lib. 2. Commentar. quod Paulus Secundus Rom. Pont. indulserit Cardinalibus, qui sacris induti vestibus à Prælatis inferiorum ordinum præterquam loco non noscebantur, vsum mitræ sericeæ Damasceni operis, & rubra capitia, seu cappas: quibus soli Romani Antistites antea vtebantur. Subsellia quoque, tam ad senatus, quam ad sacrificiorum consessum altius eleuauit. Aureos mensurnos centum singulis Patrum instituit, quibus annua quatuor millia ex sacerdotiis non minus prouenirent. Hæc ille. Concessum etiam Cardinalibus, vt equitarent rubris stratoriis. D

Ritus in Cardinalium creatione. Porrò, quoniam etiam elapsis sæculis Romanus Pontifex per omnia perfectus non habebatur, nisi nouos Cardinales assumpsisset; propterea, vt refert Romanus Pont. Pius Secundus in suis Comment. lib. 2. de suo Pontificatu, quod vulgata fama velle Papam Cardinales creare, iam tunc preces à Regibus, & Principibus porrigebantur; & Papa quando ex nominatis aliqui non placebant, ipse alios suo iudicio digniores, & quos sibi fidos existimabat, singulis Cardinalibus præconizabat, vt eorum præsentiret animos, qui essent idonei: & de numero cognoscerent, ne vel nimietate vilesceret dignitas, vel paucitate Reipublicæ

A non satisfieret; & nominabat dein Papa quos Cardinales Diaconos, seu Presbyteros existimaret: respiciens etiam ad pauperes Monachos angustæ cellæ cultores; dummodo egregios doctrina, verbi Dei prædicatores, sanctos præstantesque viros, inter Cardinales assumendos; cum in paupere etiam virtus honoranda: haud ignotum, primos Ecclesiæ Principes pro mundi consuetudine ignobiles, pauperesque fuisse.

Lubet hic adijcere ritus iam solitos in traditione Pilei, (non satis alienos, vt etiam hodie mos est); ac etiam orationem, quam habuit in simili occasione præfatus Pius Secundus. Indicto siquidem Consistorio iussit Cardinales nouos, qui aderant, accersiri: Et priusquam aduenirent, de creatione facta, deque meritis singulorum pleraque loquutus: ostendit omnibus, & dignam & necessariam ordinationem fuisse. Post, aduentantes illos, ad cancellum stare præcepit, & dirigens ad eos verba. *Maxima, inquit, filij, & excellentissima dignitate donati estis: ad collegium Apostolicum vocati, Consiliarij nostri, & conindices orbis terrarum eritis, inter causam & causam, inter sanguinem & sanguinem, inter lepram & lepram*
B *discernere vos oportebit; successores Apostolorum circa thronum nostrum sedebitis. Vos senatores Vrbis, & Regum similes eritis, veri mundi cardines, super quibus militantis ostium Ecclesiæ voluendum, ac regendum est. Cogitate animo, quos viros, quæ ingenia, quam integritatem, hæc dignitas requirit: humilitatem non superbiam, liberalitatem non auaritiam, abstinentiam non ebrietatem, continentiam non libidinem, scientiam non ignorantiam; virtutes omnes, nullum vitium, hic honos exposcit. Si fuistis hactenus vigilantes, nunc vigiletis oportet aduersus malignum hostem, qui numquam dormit, cogitans quem deuoret: si liberales fuistis, nunc opes in rebus honestis profundite, & maximè in alendos pauperes: si cibi, potusque abstinentes, nunc præcipuè luxuriam fugite; absit auaritia, iaceat crudelitas, exulet arrogantia. Sint libri sacri semper in manibus vestris, dies noctesque, aut discite aliquid, aut docete; opera efficite, per quæ lux vestra coram hominibus luceat; & denique tales estote, quales esse debere Cardinales dijudicastis antequam ipsi hoc culmen ascenderetis.*

Quibus dictis vocauit eos Papa ad osculum pedis, deinde manum, & os porrexit, & antiqui Cardinales ipsos pariter ad osculum exceperunt, locumque se-
C dentibus præbuerunt. Mox Aduocati causas aliquas perorarunt; quibus decisis, Cardinales antiqui stantes coram Papa fecere coronam: Noui genibus flexis, votum pro veteri formula vouerunt: exin Pontifex vniuscuiusque capiti insigne Cardinalatus imposuit rubrum de more galerum. Chorus hymnum cantauit, gratias Deo reddens. Cardinales antiqui pompam ducentes, exceptis duobus, qui cum Pontifice remanserunt, nouos ad altare Beatæ Mariæ Virginis deduxerunt, ibique senior Cardinalium orationem super capita illorum fudit, bona eis & Ecclesiæ sanctæ multa precatus: atque ita rebus peractis ad Pontificem Maximum reuersi sunt, qui dissoluto Consistorio in palatium abiit. Et hæc de ritibus in creatione prædictorum.

Subdimus etiam, Cardinales ex omni natione creandos. Vt in Bulla Sixti V. anno 1586. incipit. *Postquam verus ille*. Et hoc, vt vnusquisque genti suæ, cuius mores, & aditus potiores habet, facilius, & certius iustitiam ministrare possit: secundum Diuos Bernardum, & Antoninum, quos refert, & sequitur Gomez in *Quales creandi Cardinales.*
D Reg. Cancel. quæst. 1. de Idiomate.

Ad Cardinalatum promouendi sint doctrina, probitate, & alijs bonis qualitatibus ornati. Illegitimi nequaquam, etiam legitimati, aut super defectu natalium dispensati. Filium, aut ex eo nepotem habentes ad Cardinalatum non promouendi. Nec frater alterius Cardinalis germanus viuentis, vel patruelis, consobrinus, aut amitinus: neque patruus, aut auunculus nepotis ex fratre Cardinalis viuentis; & è conuerso; vt latè in Constitut. Sixti Papa V. anno 1586. incipit. *Postquam verus ille*. *Mores & qualitas.*

Dicimus etiam, Cardinales, inspecto iure communi, teneri ad residentiam in Curia apud summum Pontificem, vt est Text. in cap. Bonæ, el primo; de Postulat. Prælatorum, ibi, *Cardinalis præsentia vtilior*. At vero Cardinales, si sint Episcopi, *Residentia.*

scopi, Archiepiscopi, seu Patriarchæ; tunc in proprijs Ecclesijs tenentur ipsi residere: vt ex Concilio Tridentino Sessione 23. de Reformatione capitulo 2. A

Cardinales non rhedis sed supra Mulas & Equos incessisse.

Addimus etiam prædictis, consueuisse in antecedentibus sæculis Dominos Cardinales, dum ad Consistoria, & alias Pontificias functiones incederent; illos supra Mulas phaleratas comitantibus Prælatis, necnon eorundem familia, & alijs nobilibus equitantibus, magno Vrbis splendore tunc processisse. Inducto dein in Vrbe rhedarum, seu curruum vsu; cum pristinum equitandi ritum Cardinales dimisissent; Pius Quartus Rom. Pont. xv. Kal. Decembr. anno 1564. dixit in Consistorio: Non currus, non rhedas ætate sua Romæ in vsu fuisse; Marchionissam que Mantuæ primam viam patefecisse: cæterasque mulieres, quæ pedibus prodibant in publicum, eius exemplum sequutas. mox Cardinales omnes hortatus est; vt relicto mulieribus rhedarum vsu, Senatoria maiestate, quam Imperator Romæ, à se visam, demiratus fuerat, ad negocia publica prodeuntes, equitarent. Et xviii. Kal. Ian. sequentis in Consistorio, Romam gaudio triumphasse, idem Pontifex memorauit; quia ijs diebus Cardinales dimissis rhedis, Romanæ Curiæ decorem, & splendorem equis vecti, restituerant; eosq. ad idem faciendum imposterum, non elumbi sermone inflammauit: vt ex actis Consistorialibus refert D. Andreas Victorellus in additione per ipsum ad Ciacconum in vita eiusdem Pij Quarti. Sed inde breui factum est; vt idem Cardinales ad pristinum rhedarum vsum propter earundem cōmoditatem redierint: Quamuis ann. Iubilei 1600. recordor ego iam iuuenis Cardinales plurimos tunc equitasse ad publicas functiones, hortante Clemente VIII, summo Pont. quod statim elapso illo anno in desuetudinem abijt. B

Hæc est vera origo, & progressus Cardinalium, qui ad tantum splendorem, & auctoritatem peruenerunt, vt prima dignitas post Pontificiam habeatur; vtpotè qui soli nunc Papam creent, & ex eorum Collegio eligendus assumatur.

Quòd omni tempore habitus fuerit recursus ad Papam, vti caput visibile Ecclesiæ; tum in difficultatibus Fidei, morum correctione, & similibus. C

Cap. LXXXIII.

Veritas temporum filia per historias manifestata, hoc nobis patefaciet; & primum: Illud ignorare non debemus, vel sola Apostolica Oracula potuisse errorum omnium portenta fugare, & silentium cunctis indicere: exemplo generalis illius Synodi, quæ primo habita fuit in Ecclesia in act. Apostol. c. 15. vbi sic legitur. *Cum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Euangelii, & credere.* vbi subditur: *Tacuit autem omnis multitudo.* D

Præterea de Sancto Polycarpo discipulo Sancti Ioannis Euangel. refert Euseb. lib. 4. histor. c. 12. *Cum Anicetus Romanæ Ecclesiæ præerat, Polycarpum, adhuc suppeditabat vita, Romam aduentasse, & cum Aniceto in congressum, colloquiumque de controuersia, quæ fuit de die Paschæ celebrando suscepta venisse; commemorat Irenæus.*

Anno 153. à Christo nato refert Epiphan. hæres. 42. *Venit Romam Marcion, cum mortuus est Hyginius Episcopus Romanus, & cum senibus adhuc superstitibus,*

A *bus, à discipulis Apostolorum congressus petebat, vt in congregationem admitteretur, & nemo id ipsi permittebat.*

Anno 252. refert Cyprian. lib. 3. cap. 1. quod Fortunatus, & Felix depositi in Aphrica ab eodem Cypriano appellarunt ad Papam, & cœperunt iter Romam versus. Et paulo post Basilides in Hispania degradatus appellauit ad Papam Stephanum, vt legitur etiam epist 4. lib. 1. d. S. Cypriani.

Anno 351. refert Sozomen. lib. 3. histor. cap. 7. *Athanasius autem fugiens Alexandria Romam aduentauit; eodem tempore etiam Paulus Constantinopolitanus Episcopus fortè illo accessit, & Marcellus quoque Episcopus Ancyræ, & Asclepias Gazæ Episcopus, &c. Quorum criminationes cum Episcopus Romanus intellexisset, &c. Singulis suam Ecclesiam restituit; scripsitque ad Episcopos Orientis, eosque incusauit, quod inconsulto de hisce viris iudicassent.* Hinc refert Card. Baron. in anno 340. vt ad hanc Romanam Sedem, ideo olim B. Athanasius varijs calumnijs exagitatus, magna alacritate conuolauerit, quod sciret res Ecclesiasticas ibi Ecclesiasticè, non autem tyrannicè, sed secundum Canones pertractari.

B Anno circiter 400. Ioannes Chrysostomus depositus à Theophilo appellauit ad Papam Innocentium Primum, vt in epist. 1 dicti Chrysost. ad Papam Innocentium.

Eodem sæculo Flauianus Episcopus Constantinopolitanus appellat ad Papam Leonem Romæ Episcopum, vt in actis primi Concilij Calcedonen.

Quarto, seu Quinto sæculo Gregorius Magnus triginta dierum spatio communione sacramentali priuat, Ioannem Episcopum Græcum, quia iudicasset Adrianum Episcopum Thebanum, non obstante appellatione ad Sedem Apostolicam, vt in lib. 2. epist. 6. eiusdem Gregorij.

Præterea Maximus Antiochiæ Episcopus confirmatus in Episcopatu per Leonem Papam, vt in Concilio Calcedonen. act. 7. tom. 2. concil. ibi. *Sanctus, & Beatissimus Papa, qui Episcopatum sancti, & venerab. Maximi Episcopi Antiochenæ Eccclesiæ confirmauit, iusto satis iudicio eius approbauit meritum.*

Idem Leo epist. 57. ad Imperatorem Marcianum confirmat Anatholium in Episcopatu Constantinopolitano: & idem Leo epist. 87 ad Episcopos Aphricæ

C sic scribit. *Donatum autem Saliciensem ex Nouatiano cum sua (vt comperimus) plebe conuersum, ita Dominico volumus gregi præsidere, vt libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum, quo & Nouatiani dogmatis damnet errorem, & plenissimè confiteatur Catholicam veritatem.*

Et Sanctus Gregorius conqueritur lib. 4. epist. 34. cap. 78. *Salonitanæ Ciuitatis Episcopus, me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus Principibus euenit.*

Et ad ornamentum Archiepiscopale, quod *Pallium* nominatur, constat à Romanis Pontificibus concessum, & transmissum, *Iuxta antiquum morem*, seu *Antiquæ consuetudinis ordinem*, pluribus Archiepiscopis, Græciæ, Galliæ, Hispaniæ, & aliorum locorum; vt ex registr. dicti Sancti Gregor. lib. 4. epist. 54. c. 98. & idem lib. 4. epist. 10. cap. 54. & idem lib. 4. epist. 51. cap. 9 cum similibus.

Sanctus Cyprianus ad Stephanum Papam lib. 4. epist. 13. *Dirigantur in Prouinciam ad plebem Arelatæ consistentem à te litteræ, quibus abstento Marciano, alius*

D *in locum eius substituatur.*

Et D. Hieronimus eiusdem sæculi oraculum, nobis patefecit, nil per ipsum absque Damaso Papa definiendum circa vsum verbi *Hypostaseon*; vt in epist. 57. ad Damasum tom. 1. ibi. *Quamobrem obtestor Beatitudinem tuam per Crucifixum mundi Saluatorem, per Homoousion Trinitatem, vt mihi epistolis tuis, siue tacendorum, siue dicendorum Hypostaseon detur auctoritas.*

Quibus, & alijs pluribus actoribus huiusmodi nil aliud responderi valet à male sentientibus Nouatoribus, quàm quòd historiæ, sancti Auctores, eorundemq. impressiones mendaces sint, vt nil ipsi quod displicet credant.

A

Quòd Episcopus Romæ debeat ipse, seu qui ab ipso delegatus est, præsidere in congressibus Conciliorum. Cap. LXXXIV.

Breuiter ex hoc capite potissimum constat S. R. E. auctoritas, quòd vniuersalia Concilia indicere, & confirmare, seu infirmare, eisdemque præsidere, sit solius Romani Pontificis.

Et primo in act. Apost. cap. 1. vers. 15. exurgit Petrus in medio Discipulorum pro electione in Apostolatu successoris Iudæ. & pariter in act. Apost. cap. 15. vers. 7. cum essent congregati Apostoli & seniores circa differentiam de vsu circumcisionis, & ceremoniarum, Petrus primus loquitur in Concilio, eiusdemque sententiam alij secuti sunt. B

Et in primo Nicæno Concilio præsederunt nomine Papæ Siluestri Hosius, Vitus, & Vincentius, vt colligitur ex subscriptionibus eiusdem Concilij tom. 1. *Hosius Episcopus Ciuitatis Corduben. Prouinciæ Hispaniæ: Vitus, & Vincentius Presbyteri Vrbis Romæ pro Venerabili viro Papa, & Episcopo nostro Sancto Siluestro subscripsimus, ita credentes, sicuti supra scriptum est.*

Secundum generale Concilium Constantinopoli congregatum vigore litterarum Damasi Papæ: Patres cogregati se excusarunt erga illum, quòd ipsi Romam non transijssent, vt primum fuerant conuocati; vt ex Concilio Constantinopolitano in epistola Episcoporum omnium, qui Constantinopolim conuenerant, ad Damasum.

In Tertio generali Concilio Ephesino sanctus Cyrillus Legatus Papæ Cœlestini præsidet, vt in secunda parte Concilij Ephesini act. 1. *Considentibus in sanctissima Ecclesia, quæ appellatur Maria, Religiosissimis, & Sanctissimis Episcopis Cyrillo Alexandriæ, qui & Cœlestini quoque Sanctissimi, Sacratissimique Romanæ Ecclesiæ Archiepiscopi locum obtinet; & Iuuenali Hierosolymorum, &c.* C

In Quarto Calcedonense Concilio Paschasinus, & Lucentius, vna cum Bonifacio Presbytero Romano præsederunt, & tanquam Pontificis Legati primi subscripserunt. Concilium Calcedonen. act. 1. tom. 2. sic inquit. *Conueniente etiam sancto, & vniuersali Concilio secundum sacram præceptionem in Calcedonensi Vrbe congregato; id est Paschasino, & Lucentio Reuerendissimis Episcopis, & Bonifacio Religiosissimo Presbytero, tenentibus locum Sanctissimi, & Reuerendissimi Archiepiscopi almæ Vrbis Leonis.*

Addimus prædictis, quòd vniuersale Concilium, absque Romani Pontificis auctoritate colligi nefas fuisset. Socrates hist. Ecclesiast. lib. 2. cap. 8. Cassiodor. histor. Tripart. lib 4. cap. 9. quod pluribus in locis clarè demonstrat Card. Baron. ad annum 325. vbi Spond. num. 5. & 6. & idem Baron. ann. 341. vbi Spond num. 2. in fin. & idem Baron. ann. 342. vbi Spōd. num. 8. & idem Baron. an. 449 vbi Spondan. num. 6. & idem Baron. ann. 450. vbi Spond. num. 5. ac idem Baron anno 451. vbi Spond. num. 15. D

Nec prædictis Concilijs extra Vrbem nisi per suos Legatos interesse consueuit Papa; vt ex Card. Baron. d. anno 449. vbi Spondan. num. 9.

Nec Oecumenico Concilio opus est, vbi Romanus Pontifex aliquid definiuit. Baròn. dicto ann. 449. vbi Spondan. num. 5.

Sicuti nec Imperatorum munus est eadem conuocare absque Romani Pontificis auctoritate; vt ostendit Baron. dicto anno 449. num. 5.

Et quamuis impius Caluinus institut. lib. 4. cap. 7. conetur ostendere, non fuisse Concilia vniuersalia conuocata, nisi per Imperatores, & Episcopos: Tamen

A Tamen respondetur non negari aliquando Imperatores Concilium conuocasse respectu auctoritatis temporalis, vt ea obligatoria redderentur in foro sæculari, ac etiam per Officiales, & Ministros Imperij mandarentur exequutioni, & ex hoc tolleretur impedimentum politicarum legum prohibentium congregationes fieri nisi permittente Imperatore, vt in l. 1. D. de Collegijs illicitis: sed nō infertur propterea, quod summi Romani Pontifices ea quoque principaliter non conuocauerint intuitu spiritualis, & Ecclesiasticæ auctoritatis: adeo vt mos fuerit concursus spiritualis auctoritatis in summo Pontifice, vna cum auctoritate Imperatorum temporali, videlicet, vt conuocatio Conciliorum Ecclesiastica obligaret in foro conscientiæ, ac spiritualiter: altera autem politica Imperatorum conuocatio mandaret eadem illa exequutioni ope brachij sæcularis, ac temporaliter, vt latissimè, & eruditè docuit Gallico idiomate Card. Peronus in replicatione ad responsionem Regis Magnæ Britanniæ lib. 1. capitulo 42.

B Et licet aliqui etiam obiecerint, in primis Oecumenicis Concilijs Legatos Papæ sedisse à sinistris aliorum Prælatorum; dedimus superius responsum in cap. 3. cum diximus de Imagine Sancti Petri ad sinistram Sancti Pauli, auctoritate Baronij ad annum 325. vbi Spondanus in epitom. num. 17. & seq. occasione Concilij Nicæni, ac etiam idem Baronius ad annum 451. & ibidem Spondanus num. 13. occasione Concilij Calcedonensis. Quoniam in consessu, maximè apud Græcos, pars sinistra erat principalior, & præcedebat parti dexteræ.

Absolutis Ritibus de Ecclesia materiali: ac de Ecclesia spirituali, qui maximè apud Romanam Sedem sunt in vsu: C Addendum modò de statu Ecclesiæ Græcæ, & circa earundem Ritus: Quales à Catholicis tolerandi, necnon quales confutandi, in quibus eorundem Schismatici cum plerisque Sectariorum adhærent.

D

 A

PARS QVINTA

De Græcæ Ecclesiæ statu. Cap. LXXXV.

SCripsimus de plurimis Ritibus, qui iam primitus in Catholica Ecclesia, præsertim Romana, & Occidentali, seruati fuere; subnexui aliqua de primo statu Ecclesiæ, quam Christus fundauit, & Petrus hic Romæ instituit, aliaque complura de Petri Primatu, & summi Pontificis auctoritate; Responsiones prætera aduersus eos adduximus, qui Catholicam in præsenti Ecclesiam, eiusdemq. cultum, & viuendi rationem sugillant. B

Non absonum erit forsan addere etiam aliqua de statu Græcæ seu Orientalis Ecclesiæ, cui ab eodem Petro primitus Antiochiæ præcipuam dignitatem esse collatam, vt cæterarum sedium maxima tunc diceretur; atque ibidem ipsum Petrum septem annis Episcopum sedisse, Maiorum traditione, Conciliorum auctoritate, & Scriptorum testificatione constat; vt refert etiam Card. Baron. in annum 43. vbi Spondanus in epitom. num. 3. Verum cum Petrus Romæ Diuino consilio primum sedere cœpit, quo etiam Antiochia Sedem transtulit; factum inde est, vt Romæ primatus tanto celebrior esset Antiochena Ecclesia, quæ mobilis, vel ad tempus, & quasi per transitum erecta: Romanam verò in Petri successoribus stabiliuit, & firmauit Deus in æternum permansuram. quod nobis patefecere Sanctissimi, & eruditissimi viri, nempe Basilius, Nazianzenus, Chrysostomus, & alij mille (quos subsequentibus sæculis protulit deinde nobis Græca Ecclesia) qui omnes hanc sanctam Romanam Sedem, tanquam primam coluerunt, & semper venerati sunt; ac præsertim in electione Episcopi Antiocheni post mortem Meletij illius Antistitis, orta controuersia, Ecclesiam Orientalem præferendam Occidentali, eo quod Christus in ea natus esset: Gregorius Nazianzenus grauissima sententia contrarium suasit; vt refert Baron. in an. 381. vbi Spondanus num. 7. sicuti consueuit etiam Ecclesia Orientalis à Romana, & Occidentali Ecclesia in suis pressuris, & augustijs auxilium petere, & à Romanis Pontificibus ad eam dirigendam mitti soliti Legati, Baron. in anno 371. vbi Spond. n. 1. & idem Baron. an. 450. vbi Spond. n. 2. & idem Baron. an. 458. vbi Spond. n. 2. & idẽ Baron. an. 512. vbi Spond. n. 3. & aliàs sæpe, vt latissimè ostẽdit Gennadius Constantinopolit. Patriarcha in defensione Florentinæ Synod. c. 5. C

Sicuti etiam, & ipse Iustinianus Græcus Imperator primam Sedem agnouit Romani Pontificis, cæteris posthabitis, vt in eiusdem epistola ad Epiphanium Constantinopolitanum Archiepiscopum relata in sancta Synodo Trulli his verbis: *Sed per omnia seruemus statum vnionis sanctissimarum Ecclesiarum, quæ cum Sanctissimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ transacta sunt.* & paulo post. *Quia omnia ad statum Ecclesiasticum pertinentia ad eius Beatitudinem, vti ad caput sanctorum Dei Sacerdotum deferantur; & quia quoties in his partibus Hæretici exorti sunt, sententia, & iudicio illius venerandæ Sedis sunt repressi: licet & nobis dicere sic, & concludere, quod omnes qui volunt, & habent ipsum pro capite, sancti sunt, & veri Dei Sacerdotes, & serui fideles; qui verò nolunt, neque habent eum pro capite, non sunt Dei sacerdotes.* D

Postea tamen in deterius Græci prolapsi, ex mala conscientia putauerunt ab ipso tempore sextæ Synodi intermissam omnino fuisse Catholicam communionem Græcorum Imperatorum cum Romana Ecclesia: porrò ipse prædictus Iustinianus Imperator; eò quia primum aduersus Romanum Pontificem moliri

A cœpit, iusto Dei iudicio per suos Duces prodita Armenia, pœnas luit impietatis suæ; & Callinicus Constantinopolitanus Episcopus malorum omnium concinnator, postea ab eodem Augusto oculis orbatus est, & in exilium missus: referunt Theophil. & Cedrenus anno 8. Iustiniani, & Baron. in an. 692. vbi Spondanus num. 5.

Præterea Græci, vt sibi Romanam Ecclesiam subijcerent; postquam Tyrannicæ confirmationi Romani Pontificis tandem renunciassent Imperatores; studuerunt alia via, vt in Collegium S. R. E. Clericorum adlegerentur Orientales, ijdemque opera Exarchorum crearentur Pontifices: hinc tot annis sederunt eiusdem Romanæ Ecclesiæ Antistites ex Oriente prognati: sed factum est tandem miraculum à Deo, vt ijdem creati Pontifices Apostolicæ Sedis, spiritum pariter hæreditauerint Apostolicum, steterintque aduersus omnes conatus Imperatorum, & Orientalium Episcoporum; vt de Ioanne Septimo, & alijs refert Baron. in ann. 705. vbi Spond. num. 2.

B Successu temporis quoque ipsi Græci obiectiones erroneas, & falsas criminationes etiam in Latinam Ecclesiam induxerunt, de quibus in annalib. Ecclesiast. per Baron. an. 867. vbi Spond. num. 3. item an. 1053. vbi Spond. num. 5. ac etiam an. 1054. vbi Spond. num. 4. & an. 1198. vbi Spond. num. 5. Fuit etiam Græcorum Imperatorum, & Patriarcharum recentiorum summa in Romanam Ecclesiam, & Latinos omnes inuidia, ex eisdem Annalib. Baron. an. 869. vbi Spondan. num. 12. & seq. & an. 968. vbi Spond. num. 2. ac etiam an. 1193. vbi Spond. num. 5. & 6.

Veris persæpè rationibus Græci superati sunt, qui nulla auctoritate authenticarum scripturarum suffragante ab Euangelica Romanæ Ecclesiæ cõsuetudine nimis pertinaciter semper abhorruerũt; necnon Constantinopolitanæ Sedis arrogantia multarum Hæresum genitrix, cedere dedignata est. Leo Nonus huius nominis Papa à B. Petro 148. per epistolam ad Imperatorem Constantinum scriptam, animum eius concilians. Apocrisarios suos, & Cancellarium suum Legatos Constantinopolim dirigens, multas Græcorum confutauit Hæreses, qui C inter cætera Latinos vocabant Azymitas, & eos nimis persequentes, eorum Ecclesias claudebant. Ac etiam idem Romanus Pontifex Michaelem Patriarcham à gratia & Palatio Imperatoris remotum, excommunicationis gladio per eosdẽ Legatos percussit. Baron. ad annum 1054. vbi Spond. num. 1. 2. & seq. Tantis autem hæresibus continuò fermentata est Græcia, vt mirum videri non debeat, quod etiam de fermento immolat: tantæ è contra synceritatis fuit semper Romana Ecclesia; vt cui quando etiam scripturarum notitia, & argumentandi facultas deesset; sola illi de Azymo contra Græcos sufficere deberet eius auctoritas. Etenim sicuti Azymum in bonã significationem, ita è cõtra fermẽtum in malam accipitur; vt nos diximus supra in principio cap. 8. & etiam infra cap. 87. Hinc non mirum vt Constantinopolitana Sedes non solum Hæreticos, sed & Hæresiarchas protulerit multos: Romana vero Ecclesia, super Apostolicæ fidei petram altius fundata, semper firmiter stetit, & tam Græciæ, quàm totius orbis Hæreticos, semper confutauit, & de excelso fidei tribunali data sententia iudicauit. Rupert. Abb. de Diuin offic. lib. 2. cap. 22.

D Et inter cætera aduersa, quæ passa est Græcia propter proteruiam suorum Schismaticorum, Diuinæ prouidentiæ fuit, vt ipsi Græci, qui tot mala aliàs Crucesignatis, & alijs Catholicis inuexerant, irrogauerantque iniurias; à Crucesignatis quoque exercerẽtur, punireturque eorum scelus, non autem à Saracenis (qui Reliquias Sanctorum, & alia eorum sacra conculcassent) sed à Christianis, qui ipsas per totum Occidentem sparserunt, vt maiori honore colerentur: & maxime apud Venetos, qui ornamenta Templi Sanctæ Sophiæ, quod Imp. Iustinianus augustissimo cultu extruxerat, Venetias cum ingenti auri vi, innumerisque reliquijs ea aduexerunt. Martinum quoque Abbatem Cisterciensem partem Dominicæ Crucis cum alijs multis sacris spolijs in Alsatiam transtulisse: ac præterea plures Vrbes, & Prouincias ab ijsdem nobilitatas fuisse; latius ex Annalibus

nalibus Ecclesiast. tomo 13. Raynaldo auctore anno 1205. num. 42. A

At quamuis Græca Ecclesia à nostra Romana iam seiuncta: in Florentina synodo nihilominus circa annum Domini 1439. concordia fuit transacta, & firmata inter Græcos, & Latinos, à qua paulo post impudenter Græci desciuerunt; siquidem post obitum Ioannis Palæologi Imperatoris pij profecto, & catholici, cum successisset in Imperium Constantinus Dagrases (cuius vicem vehementer doleo) non eadem, qua frater, erga Romanam Ecclesiam pietate: opera, & scriptis Marci Ephesini Episcopi omnia iterum perturbata sunt: cum nec Greci conuentis stare voluerint; non solum renouarunt aliqua antiquorum Hæreticorum dogmata, maximè Photij, circa processionem Spiritus sancti, de qua Baron. anno 883. vbi Spondan. num. 3. verum, & alia plurima iuniorum Hæreticorum amplexati sunt, nempè de sacrificio tantum in fermentato, non autem in azymo faciendo: De Purgatorio: De Fruitione Sanctorum: De Petri primatu in Ecclesia Romana: Vt propterea nil ferè inter Græcum Schismaticum, & Hæreticos Latinæ Ecclesiæ hostes interesse videatur. Hinc factum, vt Græci, qui Christi fidem profitentur, sed erroribus infectam grauissimis, post obedientiam Romano Pontifici subtractam misera seruitute oppressi, & virga furoris Assur conterriti, infame Mahometis iugum subierint. Etenim vt pia Mater Ecclesia Catholica, & Apostolica non destitit vnquam eosdem sic delinquentes iugiter admonitionibus excitare: sic etiam Nicolaus V. P. M. cum Legatis à dicto Constantino Dragase Imperatore missis ad eum, quibus pertinacissime asserebat omnes gentes decretum, quod dicta synodo sancitum erat, recepisse: cumque omnia conuicia, & probra resciuisset ipse Nicolaus summus Pontifex, quæ à Græcis quotidie impudentissime iactabantur, litteras dedit plenas timoris, & horroris, vbi execratione prophetizat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum. O magnam calamitatem! anno 1451. hanc conscripsit epistolam Nicolaus, & anno 1453. capta est Constantinopolis; omnia impij occuparunt, omnia Barbari vicerunt: vnde Aræ, & Templa prophanata, magna sanguinis effusio sequuta, pollutæ Moniales, Virgines corruptæ, impiorum manibus Principes occisi, sicuti etiam Monachi sacri, & Sacerdotes; ac etiam sacra vasa, & sanctæ imagines conculcatæ, & conspurcatæ: præterea Græcorum natio, quæ fuit quondam sapiens, clara, & generosa, prudens, fortis, & quæ omnem terram suo subiecerat Imperio; ac etiam, quæ virtutis studio, & sanctitate omnes gentes est supergressa, ieiunijs, vigilijs, & orationibus Deo semper accepta: at in præsentia, proh dolor, omnia interciderunt. & ita propriam patriam deplorat Gennadius Constantinopolitanus Patriarcha in defensione Florentinæ synodi cap. 5. sess. 14. & 15. à qua synodo ille reuersus vidit, & expertus est etiam ipse dictas calamitates propter peruersam suorum Ciuium mentem. Et in præsenti adeo etiam adaucta est Græcorum ignorantia, vt ab ipsis Græcis etiam defecerit ipsa Græca lingua, omnes libri, omnia Commentaria non solum Ecclesiæ Doctorum, sed ipsæ etiam Diuinæ scripturæ, & ipsum dico sacrum Euangelium. Similibus etiam rationibus reprehendit suos Græcos Card. Bessarion in epistola, quam in hoc argumento ad illos scribit. B C

Nec multum absimile est, quòd nostri temporis Hæretici in maximas calamitates etiam ipsi inciderunt; ex quo humana, & diuina iura (quantum in ipsis fuit) funditus peruersa sunt, atque conturbata: Turcæ etenim post impia Lutheri, & Caluini dogmata, totam ferè Pannoniam occuparunt: & apud Anglos, Scotos, Germanos, & apud Gallos, quot mala ijs populis contigerunt postquam Vgonotti se à Romana Ecclesia seiunxerunt; omnibus est cognitum; etenim ab impia primæ sedis abnegatione, Hæreses, & alia prædicta mala potissimum deuenere, S. Cypriano teste, qui lib. 1. epist. 3. inquit. *Neque aliunde hæreses subortæ sunt, aut nata sunt schismata; nisi inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur; nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.* D

Faxit Deus, vt propter prædicta mala, in quæ schismatici Græci, & alij Hæretici incurrerunt, remedium idem inueniant contra superbiam, & pertinaciam

in

A in Romanam Sedem, vt non dubitauerit ex hoc D. Augustinus in fortia hæc verba prorumpere lib. 14. de Ciuit. Dei cap. 13. *Audeo dicere, superbis esse vtile cadere in aliquod apertum peccatum, vnde sibi displiceant, qui sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando fleuit; quàm sibi placuit, quando præsumpsit: hoc dicit sacer psalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum,*

Quamuis non sit propositum meum velle singulos prædictos Græcorum errores discutere, & confutare; nec minus lectorum tedio magis protrahere hoc meum opus: solum vt minus eruditis satisfaciam, vnumquodque prædictorum dogmatum, quambreuissimè paucorum doctorum auctoritate conabor firmare; referens Lectorem ad ea, quæ sanctissimè decreuit prædicta sacra Florentina synodus, ac etiam, quæ eruditissimè scripserunt Eminentissimi Cardinales Bellarminius, Peronus, & alij, necnon etiam prædictus Gennadius in defensione dictæ synodi Florentinæ.

Hoc tamen solum in confirmationem prædictæ synodi Florentinæ non reticebo; B prout in actis eiusdem habetur; quòd dum Florentiæ illa ageretur, in vltima sessione subita morte defunctus est Patriarcha Constantinopolitanus. quærentibus Græcis, & Latinis causam tam subitæ mortis: dixerunt famuli, ipsum dum scriberet post cœnam, tremore, & languore affectum, statim occubuisse; litteræ autem sequentia continebant.

Ioseph, miseratione Diuina Constantinopolis, & noua Roma Archiepiscopus, & Oecumenicus Patriarcha. Quoniam ad extremum vitæ meæ perueni; idcircò pro meo munere Dilectis filijs benignitate Dei meam sententiam ijs litteris palam facio: Nam quæ Domini Nostri Iesu Christi Catholica, & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentiat, & celebret: omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco: Beatissimum, ac Patrum Patrem, ac summum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini nostri IESV CHRISTI Vicarium esse concedere, atque animarum Purgatorium esse, non inficior. Datum Florentiæ, die 8. mensis Iunij anno 1439. Et hæc satis, ad Græcorum schismaticorum cognitionem dicta sufficiant.

C

Spiritum sanctum ex Patre, Filioque procedere; non ex Patre tantum. Cap. LXXXVI.

QVatenus autem Spiritus sanctus ex Patre, & Filio procedat, non ex Patre tantum (vt Græci schismatici supponunt) hoc nobis Christus ostendit, qui illuminat omnes homines. Etenim apud Ioan. cap. 16. ad discipulos suos ait. *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur; & quæ ventura sunt annunciabit vobis: ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Hinc nos primo inferamus; Quod Spiritus sanctus audiuit, audiet, & audit, à quo D procedit, sed Spiritus audit à Filio, vt etiam Filius à Patre sapientiam, & reliqua: ergo Spiritus sanctus etiam procedit à Filio.

Præterea cum Christus dixerit supra; *Quia de meo accipiet*; nil aliud ostendit nobis, nisi quod etiam ab eo procedit; non enim possumus aliter intelligere, quia à quo Spiritus accipit, ab eo etiam esse habet; à quo habet esse, ab eo etiam procedit: accipit autem à Filio, & habet esse ab eo, vt diximus; ergo & ab eo procedit, vt declarat S. Basilius,

Ac etiam Spiritum sanctum dici Spiritum Filij, ipse Filius asserit, ipsum appellans Spiritum Veritatis: est autem ipse veritas. Et multis in locis magnus Paulus id prædicat. *Misit enim Deus Spiritum Filij sui in corda vestra. Et, si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Est enim ipsius spiritus naturaliter, & essentialiter,

liter, non autem aduentitiè. Et cuius esse ad aliquid dicitur, necesse vt si producentis ad productum. A

Quæ autem aiunt nonnulli veritatem effugientes: Spiritum dici esse Filij, consubstantialitatem cum Spiritu demonstrare, vel à Filio mitti, & similia. Hoc enim mittere & effundere præsupponit & essentialem processum; & fieri non potest, vt is qui non producit, mittat. ita Card. Bessarion in epist. ad Græcos circa susceptionem Synodi Florentinæ.

Vlterius, quæcumque habet Pater, ea & Filium habere ipse testatur, cum dicit Ioan. 17. *Pater omnia tua mea sunt, & mea tua*: vnde Damascen. Omnia quæcumque habet Pater in generando tradidit Filio, præterquam esse Patrem: habet autem Pater productionem Spiritus; id ergo habet & Filius: & ex hoc apertè ostenditur, quia non solum à Patre est Spiritus, sed & à Filio: quia non sunt separati essentia Pater, & Filius.

Magnus Chrysost. homil. de Incarnatione Domini, inquit. *Venit Christus ad nos, dedit nobis descendentem ex eo spiritum, & corpus nostrum suscepit*. Aduerte verbum illud, *ex eo*, aliud non significare, quàm quod, qui ex eo procedit. B

Gregorius Nissenus homil. 4. in expositione super Pater noster, inquit. *Vnigenitus Filius ex Patre à sacra scriptura nominatur, & huc vsque Verbum suam constituit proprietatem: sanctus autem Spiritus, & ex Patre dicitur, & ex Filio praterea esse ostenditur, ad Rom.* 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius*, vnde nota verba illa, *ex Filio esse ostenditur*.

Magnus Basilius in tertio aduersus Eunomium, inquit. *Quæ necessitas vrget, si auctoritate, & ordine tertius est Spiritus, eum natura etiam tertium esse? quod, auctoritate quidem secundus à Filio sit, & ab eo habeat esse, & ab eo accipiat, & annuntiet nobis; & in summa ab ea dependeat causa, religionis ratio tradit*. Nota verba illa: *Ab eo* (scilicet Filio) *accipiat, & ab eo habeat esse*: ergo non ex solo Patre.

Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Nestorium, quæ incipit: *Cum Saluator noster*, inquit: *Et si Spiritus in hypostasi est propria, intelligitur quoque per se, quatenus Spiritus est non Filius; non tamen ab eo alienum est: nam Spiritus veritatis nominatur, & Christus est veritas, & ab eo profluit, quemadmodum vtique a Deo, & Patre*. Audis quod à Christo profluit: ergo ab eodem procedit. C

Metaphrastes in Areopagitæ sermonem. *Et in Cœlum Christus meus effertur, ac in patriam reuertitur sedem, & procedentem ab eo Spiritum discipulis suis mittit ad infidelium gentium conuersionem*. Nota verbum, *procedentem ab eo Spiritum*, id est, qui ab eo procedit.

De hac veritate processionis Spiritus sancti a Patre & Filio, refert Card. Papien. in suis Commen. lib. 6. quod Bessarion natione Græcus, summi ingenij, summæque eloquentiæ vir, clarus legationibus tribus: Hic sedente Eugenio, cùm de processione Spiritus sancti in Synodo Florentina inter Latinos, & Græcos magnis contentionibus ageretur: ad quam Imp. Constantinopolitanus cum Patriarcha, & Episcopis Græcis conuenerat: primus veritatem agnoscens, suorum pertinaciam condemnauit, atque ad nostros concessit; quam ob causam donatus Cardinalatu ab Eugenio est.

Præterea multæ, & egregiæ pro hoc dogmate in Florentina Synodo iactæ sunt quasi fundamenta rationes: multa ex vtraque parte dicta sunt, quæ propriam opinionem commendabant. Tandem vicit apud omnes, Patrem, & Filium vnum esse principium Spiritus, & ex ambobus ipsum tanquam ab vno productore procedere. Multa Sanctorum & Doctorum non tantum Occidentalium, sed etiam Orientalium producta sunt testimonia hoc significantia, & multis ostensum est considerationibus. Num enim negligenter, num obiter circa rem tanti ponderis exhibuerunt se eruditissimi illi Patres? multum euigilarunt; multum soliciti fuerunt. Verum cesserunt tandem veritati, locum dederunt Doctoribus; ne animus probus, & Christianus ostensæ veritati oculos clausisse videretur: & opinionem, quam olim, & modò Catholica Romana Ecclesia docet, & tenet, amplexati sunt. D

Hinc

A Hinc Clemens Papa VIII. in Breui super Græcorum Ritibus anno 1597. relato in summa Quarantæ pag. mihi 262. decreuit his verbis: Græci credere tenentur etiam à Filio Spiritum sanctum procedere: sed non tenentur pronunciare, nisi subesset scandalum, præsertim si degant inter Latinos, aut necessitas postularet confitendi fidem Catholicam, quia tunc oportet etiam pronunciare.

Quòd in Azymo apud Latinos, & Fermentato apud Græcos orthodoxe, & vere Christi Dei corpus conficiatur. Cap. LXXXVII.

B

Decreuit sacrosancta Florentina Synodus, *In Azymo, siue Fermentato Pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere: vnumquemque scilicet iuxta sua Ecclesia, siue Occidentalis, siue Orientalis, consuetudinem.*

Non legitur in sacro Textu, nec apud Catholicos Scriptores, in fermentato necessariò sacrificari debere, vt volunt Græci, (tam à legali, quàm ab Euangelica Romanæ Ecclesiæ consuetudine nimis pertinaciter abhorrentes.) sed tantum in pane, & vino sacrificium confici debere omnes scripturæ aiunt: Euangelistæ enim dicunt: *Quotiescumque comederetis panem hunc, & biberitis Calicem hunc.* B. Paulus 1. Corinth. 11. ait. *Dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem.* & D. Iacobus primus Hierosolymorum Episcopus in sua Liturgia. *Magnus Pontifex, & Magister noster Iesus Christus Deus, nocte illa, in qua ad passionem adductus est, accepit panem.* & D. Basilius in Liturgia, inquit. *Cum panem in* C *sanctas, & immaculatas manus suscepisset.* & D. Chrysost. inquit. *Sumpto pane.* & vno ore omnes sacræ classis Doctores sic asserunt: vnde patet eos Azymum non repudiare, cum Ecclesia nullum discrimen intercedere arbitretur inter Fermentum, & Azymum; dummodo ex tritico confectus sit panis, secundùm verbum Domini, dum se frumento similem facit, Ioann. 12. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum afferet*: Sic & Christus moriens omnes ab Inferno liberauit. Et Vitis fructus eiusdem verbis ostenditur, Marc. 14. dum ait. *Ego sum Vitis vera; iam non bibam ex genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam nouum in Regno Dei*: Resurrectionem suam significans: vnde ostenditur non posse nos sacerdotes vti neque hordeo, neque auena, vel alio semine; quemadmodum neque vino ex alia re confiato, sicera, melle, vel lacte, sed ex vite secundum verba Domini.

Approbat Deus Azymum, non propter ipsum, sed propter id, cuius est signum: significat quippè sacrificatibus nobis, vt epulemur Paschali cõuiuio nõ in fermẽ- D to malitiæ, & nequitiæ; sed in Azymis synceritatis, & veritatis, vt in 1. Corinth. 5. Nec ideo rei tam necessariæ significatio hæc reijcienda est, quia de legis antiquæ ceremonijs illam constat esse profectam. Neque cunctæ legis antiquæ significatiuæ consuetudines abijciendæ, vt illæ quæ significantur, quoniam bona sunt moralia. De gentibus quoque exemplo Apostolorum atque Doctorũ nõ solemus auferre si quæ ab illis probè dicta vel facta sint. Ex Origene in Exod. cap. 17 habetur. *Vnde & nos si fortè aliquando inuenimus aliquid sapienter à Gentilibus dictum, non continuo cum auctoris nomine spernere debemus & dicta; nec pro eo quod legem à Deo datam tenemus, conuenit nos tumere superbia, & spernere verba Prudentum: sed sicut Apostolus dicit, Omnia probantes, quod bonum est tenentes*: quod idem latè docuit D. August. de Vnico Baptismo contra Petilian. c. 4

In

In proposito autem Azyma non propter hoc abijcienda erant, quia significationis gratia in antiqua lege tradita fuerant; quin potius ideo retinenda, quia quod significant, optimum, & huic tempori gratiæ magis congruum est: significant enim, vt Apostolus personat 1. Corinth. 5. Vt inter Christum, qui de massa peccatrice carnem sine peccato, tanquam Ayzmum assumpsit de fermentato; & Christianum Populum ita malitiæ, & nequitiæ nihil intersit; quomodo in Azymo pane cum fermento & aqua nihil veteris massæ aut alienæ confectionis interuenit. Cum ergo monumentum sit synceritatis & veritatis eius, in cuius azymis nos epulari hortatur Apostolus, expurgato veteri fermento, vt simus noua conspersio; iure inter vtilia legis antiquæ signa, reseruata sunt Azyma, auctore magno Pontifice Christo, & per succedentem sibi B. Petrum Romanæ Ecclesiæ fideliter delegata. Rupertus Abb. de Diuin. offic. lib. 2. cap. 22. A

Azymū fermētatum fuerit in vltima Christi cœna.

Dubium exoritur: fueritnè Azymum, vel Fermentatum, quod Dominus fecit in vltima sua Cœna, cum tradidit hoc mysterium? Et sicut à nemine Sanctorum Doctorum deprehenditur apertè de fermentato, vt Græci supponunt; ita fuisse in Azymo nos ex Doctoribus clarum faciemus, Matth. capit. 26. inquit. *Prima autem die Azymorum accesserunt Discipuli ad Iesum dicentes; Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?* & paulo post. *Et fecerunt Discipuli sicuti constituit illis Iesus, & parauerunt Pascha*. Luc. verò cap. 22. ait. *Appropinquabat autem dies Azymorum, quæ dicitur Pascha*. & post pauca: *Venit autem dies Azymorum, in quo oportebat immolari Pascha, misit Petrum, & Ioannem, dicens; Euntes parate nobis Pascha, vt comedamus: & cum discessisset, parauerunt Pascha*. B

Considera, quod Vespere illo oportebat eos comedere Pascha, vt Euangelistæ dicunt, *Die prima Azymorum*. Qualis nam est hæc prima dies Azymorum, quam tres Euangelistæ concorditer prædicant? Hoc nobis declarat D. Chrysost. homil. 81. in Matth. *Primam Azymorum diem esse eam, qua præcedit Azyma; nam à Vespere semper numerare Iudæi consueuerunt; & huius mentionem facit, in qua Vespere Pascha immolari oportebat*. Hoc idem Baron. in ann. 34. Can. 34. vbi Spondanus num. 17.

Quæritur modo, qualenam Pascha quærebant discipuli parare: Legale, & consuetum illis, an nouum aliud? Nam cum Iudæi essent; idem Pascha, quod transitum maris rubri significat, celebrant: Pascha enim transitus exponitur; ideo quod de more significare debebant, id parare quærebant: siquidem scriptura de Christo testatur, ipsum auctorem fuisse seruandi, & adimplendi legem, Matth. 5. *Ego non veni soluere legem, sed adimplere*. Et hoc quam verum sit, D. Chrysost. homil. 81. in Matth. inquit. *In omnibus vsque ad extremum diem ostendens, legi se nō esse contrarium: ne autem legi contrariùs esset, legem peragebat*. Exacte igitur ex eo ostensum est, quod legale Pascha pararunt, vt alter Euangelistarum testatur. *Erat autem Pascha, & Azyma*. Præterea Saluator noster tempore legis peregit, neq. ante peregit, neque postea, sed suo tempore, & hora, vt iussum erat: huius testis est D. Luc. cum dicit: *Et cum facta esset hora, discubuit cum duodecim*. Nec prædicta hora in alio erat die, quam in eo, de quo dicit. *Venit autem dies Azymorum, in quo immolabant Pascha*. C

Obijciunt in hoc male sentientes Græci nōn id Legale fuisse Pascha, in quo debebant omnia esse assa igni, & azyma; atque in eo sunt, Ius, Panis, Catini, Vinum; ergo non illud erat. Respondetur, Græcos vnum & idem supponere Pascha, & Cœnam, quæ sunt satis diuersa; In Paschate enim oportebat esse cuncta assa igne, vt dictum est, quod Pascha stantes comedebant, sicuti Christus fecit ante cœnam; postea in cœna Christus discubuit, & comedit ius, & alia quæcumque libuit, (vt nos diximus latè supra de triplici Christi cœna:) quod autem Legale Pascha tunc peregerit Christus, id testatur Damascenus cap. 24. Theolog. his verbis *In Cœnaculo igitur Sancta, & gloriosa Syon antiquum Pascha cum comedisset, & vetus testamentum omne compleuisset, Discipulorum pedes lauit*. D

Vnde diuersa oblatio.

Quomodo autem Romana Ecclesia offerat Panes azymos, Græci autem fermentatos? quodque indubitate vtroque modo conficitur corpus Domini; idq.

A iam diu vsus obtinuit in Ecclesijs apud Occidentales, & Orientales. Respondemus enim ex Gennadio Patriarcha Constantinopolitano in defensione Florentinæ Synodi, de sacrificio in azymo sect. octaua. Romanam, & Occidentalem Ecclesiam Azymo vsam esse propter synceritatem, & puritatem carnis Domini, quia immunis, & expers est omnis vitij: Græcam, & Orientalem fermentato, propter Diuinitatis, & Humanitatis vnionem in ipsius hypostasi: Nam vt Azymum purissimum Domini corpus in Azymi sacrificio conficitur; at per fermentatum, sic & Domini Corpus humanæ carnis conspersione in vnam Diuinitatis, & Humanitatis personam per fermentum indicatur. Itaque per fermentum, & Azymum, Domini corpus conficitur, & apud credentes salutaris est cômunio. Vt habetur etiam in Annalibus Ecclesiasticis tom. 13. Raynaldo auctore sub an. 1233. num. 4.

B

De Purgatorio.
Cap. LXXXVIII.

PVrgatorij denominatio est verbum generale, significans omne quod inseruit purificationi, & expiationi peccatorum nostrorum; & hoc primum, & originariè conuenit sanguini Iesu Christi Agni immaculati: vt apud Hebr. c. 1. vers. 3. *Purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram Maiestatis in excelsis.* Secundo attribuitur bonis operibus, quæ inhærent meritis filij Dei, vt de eleemosynis dicitur Lucæ 11. versic. 41. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Tertio significat flagella, quibus vtitur Deus erga nos in mundo, vt etiam aduersitates, quas sufferunt Sancti: etenim ista etiam Purgatoria dicuntur Sapient. cap. 3. versic. 6. *Tanquam aurum in fornace probauit illos.*

In nostro themate Purgatorium (quod Græci dicunt non fuisse sibi ab eorum Doctoribus certo & proprio nomine indicatum) Illud quidem iuxta traditio- *Purgatorium quid sit*
C nes, & auctoritates Sanctorum Patrum Purgatorium nos nominamus: Et est locus subterraneus supra Damnatorum Infernum, vbi Animæ, quæ diuinæ Iustitiæ non satisfecerunt in hoc mundo pro peccatis, ignis temporalis miris, sed veris modis purgantur: de quo Sanctus Augustinus lib. 2. in Genes. cap. 30. *Qui fortè agrum non coluerit: & spinis eum opprimi permiserit, habet in hac vita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis; & post hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam.* Christus Dominus apud Sanctum Lucam cap. 12. versic. 58. appellat Purgatorium Carcerem, de quo quis non exibit donec etiam nouissimum minutum reddat. & Propheta Zacharias cap. 9. vers. 11. appellat Lacum sine aqua, ibi, *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua.* Vide in ea verba psalmi, *Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos refrigerium*; Origen. homil. 25. in Numer. cap. 31. inquit. *Videte quomodo purificatione indiget omnis, qui exierit de prælio vitæ huius.* Et D. Ambros. in psalm. 36. & idem serm. 3. in psalm. 118. *Igne purgabuntur filij Leui, Igne Ezechiel, Igne Daniel; sed hi etsi per ignem examinabuntur; dicent tamen,*
D *transiuimus per ignem, & aquam: Alij in igne remanebunt; illis vero rorabit ignis, vt Hebrais pueris, &c.*

Aduertendum tamen, quod efficacia Baptismi, & Purgatorij, quo ad culpam, & pœnã, pendeat à sanguine, & satisfactione Christi: quæ satisfactio mediãte fide, & charitate nobis applicatur; Nec Christi passio prodest peccatori ad pœnarũ remissionem, nisi condignam pœnitentiam, & ex parte sua faciat, & aliquam satisfactionem; hinc Apost. ad Roman. 6. vers. 8. *Si mortui sumus cum Christo: credimus, quia simul viuemus cum Christo.* Et sic etiam intelligitur locus ille Apostoli; *Adimpletes quæ desunt passioni Christi*: Quasi quod nisi nos per pœnitentiã, & bona opera cooperemus satisfaciendo diuinæ Iustitiæ, inanis erit nobis Christi passio.

Et quamuis remiserit Deus culpam peccati; non propterea est abolita pœna

Yy eiusdem

eiusdem, pro qua etiam nobis remanet satisfaciendum. Hoc primum nobis ostēditur ex Sapientia Salomonis cap 10. in princip. ibi. *Hac illum, qui primus formatus est à Deo, & Pater orbis terrarum, &c. eduxit à delicto suo.* Et nihilominus Deus eidem primo parenti dixit Genes. 3. *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: spinas, & tribulos germinabit tibi, &c. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es.* Sicuti etiam ex eodem peccato primi parentis habemus nos intellectum ignorantia obtenebratum; voluntatem à vero, & bono auersam; infirmitates, bella, fames, & alia innumera mala peccati pœnam. Ac etiam idem Baptismus, quo omnis culpa deletur, non impedit effectus funestæ prædictæ sententiæ: ita verum est, vt sit *Stipendium peccati mors.* Rom. 6. Præterea Deus precibus Moysis parcit populo idololatræ; sed nihilominus dicit Deus Exod. 32. vers. 34. *In die vltionis visitabo hoc peccatum eorum*, vt condignum tam execrando peccato. Tertiò, Moyses dilectus Deo, cuique Deus facie ad faciem loquebatur, nihilominus propter peccatum commissum ad aquas contradictionis, ex hoc dixit Deus ad Moysem, & Aaron in Numer. cap. 20. vers. 12. *Non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* Quartò, postquam Dauid recognouit peccatum suum, dixit ad eum Nathan 2. Regum cap. 2. *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: veruntamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur:* Præter alia mala, quæ aduenere domui Dauid etiam post remissum peccatum: vt propterea in Ecclesiastico habeatur cap. 5. vers. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.*

Remissa culpa non aboletur pæna.

A

B

Ex his infertur, quod si cōtingat hominē mori ante debitam satisfactionē pro commisso peccato, tunc est locus pœnarum, Purgatorium nuncupatus, ad quem Iesu Christi satisfactiones applicantur, dummodo is decesserit in gratia: Et præter alia plurima loca sacræ Scripturæ, quæ adducuntur, habetur 1. Corinth. 3. vers. 13. *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit:* Cum de Purgatorio id intelligatur ab Origene homil. 6. in Exod. & Ambros. cap. 3. epist. ad Corinth. & ab Augustino in psalm. 37. Adducitur Propheta Micheas cap. 7. vers. 8 & 9. ibi, *Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam cum sedero in tenebris: Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius;* quem Textū in hoc themate citauit D. Hieronymus in fine Visionum Isaiæ, ac etiam suo tempore inquit, esse illum textum in omnium ore.

C

Qualis baptismus pro mortuis.

Additur etiam epistola 1. Corinth. cap. 15. vers. 29. ibi, *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* Quæ verba non aliter de baptismo sacramentali (qui ab alio, non à semetipso confertur) sed referuntur ad baptismum pœnitentiæ, & afflictionis, de quo Christus loquebatur, Matth. 10. Potestis bibere Calicem, quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari? apud Lucam cap. 12. vers. 50. Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsque dum perficiatur. Est igitur sensus Apostoli in prædicta epistola ad Corinth. Quare igitur ieiunant, orant, & plorant homines? quare eleemosynas faciunt, & offerunt sacrificia Deo pro mortuis, nisi sit Resurrectio?

D

Talis fuit afflictio Iudæ Machabæi lib. 2. cap. 12. vers. 43. *Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum, sacrificium, benè, & religiosè de resurrectione cogitans (nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret; superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis) &c. Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Quæ verba cum sint clara, non aliud obijcitur ad ea, quàm negando auctoritatem, ad quam nos obligat Ecclesia: sicut etiam Concilium Tertium Carthaginen. cap. 47. circa tertium sæculum, inter Canonicas scripturas approbat libros Machabæorum; & Sanctus Augustinus, lib. 1. de Cura pro mortuis gerenda c. 1. inquit. *In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium: sed etsi nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur, non parua tamen est vniuersæ Ecclesiæ,*

A *clesia, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commemoratio mortuorum:* Et de eorundem librorum auctoritate testatur idem Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 36.

Ad hoc idem tendebant ieiunia antiquæ legis, postquam quis decesserat: refert Ven. Beda in suis expositionibus allegoricis in Samuelem lib. 4. c. 10. vers. 12. & cap. 3. vers. 35. Dauid ieiunat post mortem Saulis, & Ionatæ, lib. 2. Reg. c. 1. vers. 11. & cap. 3. fleuit, & ieiunauit Dauid mortuo Abner; actiones, quæ ad pietatem & religionem, potius quam ad dolorem debent referri: sicuti etiam Salomon post obitum Regis Patris sui dixit, 3. Regum, capit. 2. vers. 33. *Dauid autem, & semini eius, & domui, & throno illius sit Pax vsque in æternum à Domino.*

Liturgia Hierosolymitana, quæ Diuo Iacobo Apostolo attribuitur: Liturgia Romæ Sancto Petro: Liturgia Alexãdriæ attributa Sancto Marco: Aethiopica Sancto Matthæo: Mediolani Sancto Ambrosio: Cappadociæ, & Syriæ Sancto
B Basilio: Constantinopolis Sancto Andreæ, & Sancto Chrysostomo: Demum omnes Liturgiæ Græcæ, & Armenæ, nulla excepta, faciunt mentionem, & habent collectas etiam pro Defunctis; vt in Missis, quas nos hodie celebramus.

Preces igitur offeruntur, & pia opera exhibentur, pro animabus eorum, qui in vera pœnitentia reperti fuerint, dum anima separatur à corpore, nondum plenè facta de his satisfactione: ex plurimis Concilijs per vniuersum orbem: & adducam in hoc solum decretum in Florentina Synodo contra Græcorum proteruiam his verbis. *Si vero pœnitentes in Dei charitate decesserint antequam dignis pœnitentiæ fructibus commissis satisfecerint, & omissis; eorum animas pœnis Purgatorijs purgari; vt à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse his virorum fidelium suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta.* Quam doctrinam ex traditione Apostolica, & miraculis confirmatam tradit Ba-
C ron. in annum 34. vbi Spondanus in epitom. num. 93. & nos Patrum aliquorum tantum testimonijs contestabimur.

Suffragia prosunt defunctis & maxime sacrificium Missæ.

Sanctus Damascenus in orat. de his qui in fide Orthodoxa dormierunt, inquit. *Quod Saluatoris Discipuli, & Diuini Apostoli, &c. In tremendis, intemeratis, & viuificantibus mysterijs, commemorationem fieri de his, qui fideles obdormiere, sanxerunt;* quod etiam firmiter, & absque vlla controuersia tenet à finibus vsque ad fines Christi Dei Apostolica, & Catholica Ecclesia, ab eo tempore in præsens, & vsque in finem mundi, &c.

Areopagita etiam ipse in Mystica de mortuis consideratione ait: *Cum Diuinam Bonitatem precamur, peccata defuncto condonari petimus, quæ ob humanam imbecillitatem admissa sunt: in regione viuentium eum collocari in sinu Abraham, Isaac, & Iacob; in quo loco abest mœror, tristitia, & gemitus, &c.*

Chrysostomus in sermone de Mortuis, inquit. *Iterum excogitemus, quomodo mortuis prosimus, præstemus his auxilium, quod valemus; eleemosynas dico, & oblationes: quæ quidem res ipsis vtilitatem, magnum lucrum, & commodum af-*
D *fert, &c.*

Sanctus Gregorius Nissenus inquit. *Nihil inconsulto, neque absque emolumento à Christi præconibus, & discipulis traditum est; sed res plena vtilitatis est, Deoque accepta, commemoratio, videlicet, quæ habetur in Diuino & admirabili sacrificio pro his, qui in fide obdormierunt:* Ac proinde de Purgatorio tanquam de re compertissima, & omnino credenda, Theodoret. 1. Corinth. cap. 3. inquit. *Hunc ignem Purgatorium credimus, in quo Animæ defunctorum purgantur & repurgantur; sicut aurum in conflatorio:* cui subscribit S. Anselmus ibidem dicens. *De quibusdam leuibus culpis ante corporum resurrectionem Purgatorius ignis credendus est.*

Quod autem ex Apostolica traditione sacrificia & alia pietatis opera offerri consueuerint pro defunctis; testis est Tertull. de Corona Militis c. 3 dicens.

Oblationes pro defunctis non nisi ex traditione prouenerunt. Accedit illi Epiphanius Hæresi 35. dum inquit. *Ecclesia necessario hoc perfecit, traditione à Patribus accepta*. Vtrique subscribit August. serm. 32. de Verbis Apostoli. *Hoc à Patribus traditū vniuersa obseruat Ecclesia, vt pro his, qui in corporis & sanguinis Christi communione defuncti sunt, oretur; & pro illis quoque offerre commemoretur*. & S. Crysost. homil. 69. ad Populum Antiochen. *Non temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis Mysterijs Defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam*. Obmutescant igitur prauæ Græcorum Schismaticorum & Hæreticorum synagogæ, quæ ommitti debere defunctorum commemorationes memorant. A

Obijciunt tamen prædictis aduersarij, quod Homini sufficiat in extrmo peregrinationis suæ die pœnitentia cum lacrymis, & feruens confessio ad salutem, & ad Cæleste Regnum obtinendum; præponentes exempla huiusmodi Meretricum, & Latronum. Quibus respondemus, effusas prædictorum lacrymas eos saluasse, & à sempiterna vendicasse damnatione, quam proculdubio subijssent nisi pœnitentiam, & lacrymas ostendissent; sed cæleste Regnum nunquam impetrassent, nisi Purgatorius ignis eos dignos effecisset, quo affligitur, & maceratur anima, vt apud Malach. cap. 3. *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum purgabit, & mundabit filios*: Sed tempus abbreuiant, & à cruciatu liberant preces, oblationes, & orationes, vt supra dictum est: at æternus ille ignis neminem mundat, neque lauat, B

Ex quibus liquido constat, animas post mortem magnum capere emolumentum ex Ecclesiæ militantis, & triumphantis precibus, maximè vero ex sacrificio, &c.

Quibus prosint suffragia?

Aduertendum tamen, quod sicuti pro his, qui in Paradiso cum Christo delitijs ineffabilium bonorum fruuntur; non sunt sacrificia, nec alia pia opera necessaria; cum illi in hoc mundo pro illorum peccatis satisfecerint; ita nec pro animabus, quæ hinc sine fructu pœnitentiæ decesserunt, nulla post mortem vtilitas accedit, vt in psalm. 6. *In Inferno quis confitebitur tibi?* vt propterea S. August. in Enchirid. ad Laurentium, cap. 109. dicat: [Neque negandum est defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt: sed eis hæc prosunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt: est enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem; nec tam malus, vt ei non prosint ista post mortem.] & idem Augustinus infra eiusdem Enchiridij cap. 110. ait. *Cum ergo sacrificia, siue altaris, siue quarumcumque eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt: pro non valde malis, propitiationes sunt: pro valde malis, & si nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescumque viuorum consolationes sunt*. C

Aduertendum postremo, illo transitorio igne non solum peccata criminalia, seu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuere remissa; verum etiam parua & minuta purgari, quæ post mortem etiam grauant, si non fuerint relaxata: vt habetur ex Diplomate Innocentij Papæ Quarti: de quo in Annalib. Ecclesiast. Raynaldo auctore anno 1254. num. 11.

D

De Fruitione Sanctorum. Cap. LXXXIX.

Iusti post mortem gloriam recipere.

SVpponunt Græci, non ante communem resurrectionem Sanctos præmia recipere; nec Impios pœnas, quas merentur, luere; sed in aliquo loco eos requiescere vsque ad extremum Iudicij vniuersalis diem. Quid de his statuendum qui Sanctis, & ijs quidem non iam in terra Christo militantibus, sed in Cælo cum Christo regnantibus hæresis crimen obijiunt, atque eorum inuiolabili gloriæ fœdissi-

A foedissimam maculam aspergunt? Vt igitur liquido cognoscamus, iustorum animas esse in Dei gloria, Deum in facie videre, eiusque visione lætari, vt etiam impios iam æternis pœnis demandatos; Hoc nobis attestantur omnes Patres Græci, & Latini. ex quibus Chrysostom. in sermone: Quod valde prosunt mortuis sacrificia pro ijs oblata, inquit. *Oblectamur in commemoratione iustorum, non solum viuentium, verum etiam mortuorum.* & paulò post. *Hi, & qui eo demigrarunt, iusti videlicet, beati, qui ad Christum profecti sunt: iusti autem, siue hic, siue ibi, apud Regem sunt, ibique magis prope sunt, non per speculum, non per fidem, sed facie ad faciem.*

Metaphrastes in sancti Ioannicij vita in fine orationis dicit. [Diuus Ioannicius, spiritu quidem ad eum, quem diligebat demigrat, Angelorum choris comitatus, corpore verò vrna clauditur. Quæ sunt igitur ea, quæ post obitum huius admirabilis Ioannicij contigerunt? fractorum consolidationes membrorum, quidam à prauis Dæmonibus liberati sunt, cum ad eius tantum monumentum accessissent: & quo pacto post obitum poterat Ioannicius hac gloria spoliari, cuius
B discessum columna ignis apud montem Olympum significauit? quem Angeli præcedebant, Paradisi ianuas aperientes, & in cœlestem Beatitudinem deducentes, vt purificatus in conspectu Domini perueniret, & cum Angelorum ordinibus versaretur &c.

Gregorius Magnus lib. 4. dialog cap. 25. inquit. *Nam sunt quorumdam iustorum animæ, quæ à cœlesti Regno quibusdam adhuc mansionibus differunt, in quo dilationis damno nihil aliud innuitur, nisi quòd de perfecta iustitia aliquid minus habuerunt: & tamen luce clarius constat, quia perfectorum animæ mox vt huius carnis claustra exeunt, in cœlestis regni sedibus recipiuntur; quod & Paulus testatur: Cupio dissolui, & esse cum Christo.*

Et alijs omissis, decreuit nobis præter Decisionem præcedentem Benedicti Papæ XI. etiam sancta Florentina synodus in hunc modum. [Illorum etiam animas, quæ post Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corpori-
C bus, vel exutæ corporibus sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum Trinum, & Vnum, sicuti est; pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, quæ in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendos.]

Prædictis obijciunt Græci: Si animæ iustorum ante resurrectionem æternam consequuntur fœlicitatem, superuacanea est resurrectio, & Iudicium, & super throno tum assessus, & Iudicij constitutio: quid tum recipient, si nunc receperunt? Quibus respondet sanctus Gregorius Magnus dial. lib. 4. cap. 25. his verbis. *Hoc eis nimirum crescit in Iudicio, quod nunc animarum tantummodo; postmodum vero etiam corporum beatitudine perfruentur, vt in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatusque pertulerunt: pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt, &c.* Quibus etiam congruit, quod refert magnus Athanasius. *Animæ iustorum post Christi aduentum
D (ex latrone, qui in cruce pependit intelligimus) sunt in Paradiso: non enim propter latronis iusti animam tantum Christus Deus Paradisum aperuit, sed propter omnes denique Sanctorum animas.*

Sed omissis innumeris sanctorum Patrum auctoritatibus, adducam testimonium Apocalip. cap. 6. his verbis. *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt? & dixi illi: Domine mi, tu scis. & dixit mihi: Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni, ideo sunt ante throum Dei, seruiunt ei die, ac nocte in templo eius.*

Opponunt etiam Græci nostræ veritati, ex epist. ad Hebr. cap. 11. in fin. ibi. *Et omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consumarentur*; Inferentes ex hoc Sanctos non percipere æternam gloriam. Respondetur enim ea verba à Paulo prolata pro-

propter vniuersalem corporum resurrectionem, quam veluti Christiani omnes futuram esse credimus: cum sit hæc promissio, quam Patribus Deus fecit in Prophetis; id est se eos suscitaturum: cum autem in fine sæculorum totius mundi resurrectio fuerit cōsequuta; tunc Saluatoris Dei nostri promissio adimplebitur, & vniuersa hominum corpora resurgent, & vtraque simul anima, & corpus, perfectionē vnà recipient, id est perfectam beatitudinem: Huius rei testis est Lucas in act. Apostol. cap. 13. *Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros promissio facta est, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs nostris, suscitans Iesum, &c.* Hæc autem promissio Patribus facta est, nempe Resurrectio mortuorum, vt ipse Christus resurgens à mortuis primitiæ dormientium, in seipso primam ostēderet eam, cum ad mortuos venisset, & ab eis primogenitus resurrexisset; vt apud Roman. cap. 14. *Christus mortuus est, & resurrexit; vt & mortuorum, & viuorum dominetur.* Corinth. secund. cap. 4. *Scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit.* Ergo ex his vnanimiter concludamus, Sanctos, quorum animæ cum Deo sunt, laudare te Domine; vt & ij à nobis enixè intercedant apud præmiorum datorem Christum Saluatorem nostrum; vt suæ nos societatis dignos efficiat. Fiat.

De Petri Primatu.
Cap. XC.

RESTAT quintus articulus de Petri primatu, necnon de summorum Romanorum Pontificum successione; verum cum de his satis dictum sit supra in præcedentibus capitulis: adducam hoc solum Decretum Sacrosanctæ Florentinæ Synodi his verbis. *Item definimus, sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, vt ipsi Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam gestis Oecumenicorum Conciliorum in sacris Canonibus continetur.* Datum Florentiæ in Sessione Synodali anno 1339.

Card. Bessarion in epist. ad Græcos exhortans eos ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ, inquit. [Hæc illa, re vera est, quæ Petri fidem tenet, & conseruat, alijsque prædicat. Qui eam sequuntur vnam cum eo Ecclesiam faciunt: Qui ab ea discisi sunt, & à sua communione disiuncti, salutem consequi non possunt: Quippe extra Christi aulam salus non est: In Lupos, & Raptores, atque Latrones incidere necesse est eos, qui vocem Pastoris non audiunt. Quod ne aliquis Christianus patiatur, illa fides credenda est atque docenda, quam Catholica hæc Ecclesia confitetur, & colit. infra. Et ne putetis me nouam sanctionem introducere, nouum dogma vos docere, redigite in memoriam quotquot in antiquis historijs, quotquot in actis vniuersalium Conciliorum culti, & exercitati estis, quantam potestatem Romanus Pontifex supra omnem Ecclesiam habet. Papa Cœlestinus solus ipse synodum Ephesinam approbauit, atque indixit, licet tota Orientalis Ecclesia, & ipsi Patriarchæ in idem conuenerint. Leonis Magni Epistolam Patres sexcenti & triginta numero, qui fuerunt Chalcedone Episcopi existentes, vt sacra Euangelia acceptarunt, & Columnam orthodoxiæ appellarunt, & iuxta illam de proposita quæstione iudicium tulerunt, eiusque vestigijs insistentes, eius dogmata sequuti sunt. Iidem inter Patriarchas secundis partibus Alexandrinum priuantes, & Constantinopolitano eas concedentes ad imitationem secundæ Synodi, nihil fecisse existimarunt, nisi eidem etiam Leo Sanctissimus Papa ipsum confirmasset; & vt hoc faceret, per epistolas, & Legatos ipsi supplicarunt: ipse tamen non abnuit; & nisi alius deinde Pontifex confir-

A confirmasset, non prævaluisset. Ante hunc Innocentius Arcadium & Eudoxiam Impp. qui aureum illud os immerito exilio mulctarunt, anathemate percussit, & à communione Christianorum alienos effecit: quod vtique non fecisset, nisi supra omnem Ecclesiam principatum haberet. Nisi enim vniuersalis esset Pastor, & communis Christianorum Pater, & Magister, & Constantinopolis, & ibi Imperatores illius essent oues, non vtique eas a communione, & vnitate Ecclesiæ separasset: Nullum enim robur illius sententia habuisset, nec eos læsisset, nec tantulum quidem non illi subiectos: Post hæc Photium Constantinopolitanæ Sedis innasorem, qui Sanctissimum Ignatium expulerat, ab Ecclesia eiecit, & introduxit Ignatium. Quo iure? nimirum, quòd supra omnes habebat potestatem. Postea, cum sacer Ignatius ad Deum migrasset, & Imperatores multis, & frequentibus pro Photio vrgerent precibus; nonnè Ioannes post Nicolaum, & Adrianum Romanæ Ecclesiæ adeptus Imperium, in Patriarchalem sedem restituit, Pallium illi per Episcopum Paschasium mittens? Quid hæc omnia significant, Fratres; quàm maximum Romanorum Pontificum supra totam Ecclesiam principatum, & dignitatem &c. (& infra.) Vosque Romanorum Ecclesiæ Factorem, & verè Oecumenicum Patrem, & Doctorem atque Pontificem existimantes ipsum veneramini; & vt par est honorate.] Hæc, & alia plura Doctissimus, & pijssimus Card. Bessarion Constantinopolitanus Patriarcha ad suos Græcos, illos exhortans ad Obedientiam sanctæ Romanæ Sedis, & ad susceptionem Florentinæ Synodi. Et hæc eadem est Apostolicæ Sedis de Primatus auctoritate a primis Ecclesiæ temporibus ad nostram vsque ætatem nunquam interrupta traditio. Hæc est mens, hæc sunt oracula Sanctissimorum Patrum, & œcumenicorum Conciliorum.

Qui plura de hoc articulo habere desiderat, præter à nobis superius præfata, videat allegatum Gennadium virum eruditum, & Constantinopolitanum Patriarcham cap 5. per totum: & faxit Deus, vt Græci aliquando à falsa suasione resipiscant, & vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Matrem Ecclesiam recognoscant; vt fiat vnus Pastor, & vnum Ouile.

C

De plurimis Græcorum Ritibus. Cap. LXXXXI.

QVamquam plura fuerint supra discussa de statu Græcæ Ecclesiæ, necnon de prauis aliquibus dogmatibus, in quibus etiam in præsens schismatici Græci aberrant à vera Catholica Religione; superest scrutari de aliquibus eorundem Græcorum ritibus, qui licèt a Latinis diuersi, tolerabiles tamen existunt plurimi ex prædictis: & inde illud nos tentare aggredimur, si fortè Latinos ritus cum Græcis, siue Græcos cum Latinis conciliare, coniungere, & consociare fas sit; quamquam in his, quæ periculum generant animarum, & ecclesiasticæ derogant honestati, Ritus Græcorum tolerandi omninò non sint. cap. fin. de Baptismo.

D Et primo, De Forma Baptismi apud Græcos, nempè, *Baptizetur* (a me scilicet, vel per me: Hoc enim deest, sed necessario intelligitur) *Seruus Dei N. seu serua Dei N in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Non enim dicunt Græci, *Baptizetur*, deprecatoriè; sed imperatiuè, seu enunciatiuè. Quocirca Concilium Florentinum in Bulla Armeniorum vtramque formam commemorat, & approbat. Gabriel Philadelphiæ Antistes in Libello de Sacramentis, vbi agit de Forma Baptismi, duplicem reddit huius rei causam. Alteram, quòd diuina scriptura etiam verbo passiuo vtatur; vt inquit Ioannes ad Christum: *Ego debeo a te baptizari*, apud Matth. 3. non minus propriè enunciant Græci *Baptizetur seruus Dei*, &c. Alteram causam, quòd Græci modestè de seipsis sentiant; & ad hoc probandum affertur Chrysost. homil. 1. in acta Apost. ponderans verbum illud, *Forma Baptismi apud Græcos.*

Ba-

Baptizabimini; vbi inquit: *Non dixit Christus: Vos verò ego baptizo in Spriritu sancto; sed, Baptizabimini; nos docens, vt modeste de nobis sentiamus.* A

Præterea reddenda etiam causa magis propria, cur Græci passiuo verbo actū baptismi promant? Non defuerunt enim in Oriente, vt etiam postea in Aphrica, qui pro Ministri meritis baptismum meliorem aut deteriorem fieri crederent, hoc est, eum sua virtute baptizare, cæteraque administrare sacramenta arbitrarentur: & per consequens seipsos primarios quodammodo cōstituebant auctores: quos reprehendit D. August. in lib. Quinquaginta homil. serm.23. vbi rationem reddit, cur Christus loquendo de Magdalena dixerit, *Dimittuntur ei*: & dum Pharisæi interrogarent, *Quis est iste, qui peccata dimittit?* Non responderit, Filius Dei, Verbum Dei. *Medicus* inquit, *bonus ægros non solum præsentes sanabat, sed & futuros etiam præuidebat. Futuri erant homines, qui dicerent, ego peccata dimitto, ego iustifico, ego sanctifico, ego sano quemcumque baptizo.* sic Augustinus. Et nota, quod Augustinus non reprehendit Hæreticos dum dicerent, *Ego baptizo*; sed in eo quod dicerent, *Ego sano quemcumque baptizo*: Et de hoc modo loquendi passiuo in hac materia quasi modesto, Chrysost. homil.38. in Io. inquit: *Intuere modum loquendi Christi ab omni iactatione, & ostentatione alienum: Non enim dixit, sanum te feci; sed, sanus factus es; iam noli peccare: neque dixit, Ne te puniam; sed, Ne deterius tibi aliquid contingat: In neutro personam ponens, & ostendens, sanitatem potius tribuendam esse gratiæ, quàm meritis.* Non ergo mirum, si Græci Patres antiqui in formis sacramentorum Baptismi, Confirmationis, & sacrorum ordinum, non propriam personam, sed diuinam exprimant gratiam. Nec in hoc reprehendendi Latini, qui tam de principali auctore Christo, quàm de eius legitimo Ministro, quæ consona sunt rectæ & orthodoxæ fidei, semper senserunt, & docuerunt; vt propterea neque in hac lege loquutionis fuerint astricti: & de his late Arcudius, de Concordia Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis lib.1. cap.8. B

Quare autem in hoc sacramento Baptismi corpus ter in aqua abscondatur? Respondet Cabasilas in Interpretrat. Diuini Sacrificij cap. 4. Quia Saluator, qui & mortuus erat, & resurrexerat, nouam suam vitam dum nobis quoque voluit impartiri: iussit nos etiam ex hoc magno dono ipsi aliquid offerre; nempè eius mortem nos imitari, cum in imagine, & pictura corpus in aqua tanquam in sepulchro abscondimus; tanquam iam mortis & sepulchri nos socios acceperit; & inde nouam suam vitam voluit nobis retribuere. C

De Liturgia. Lubet aliquid hic etiam adnectere de Ritibus in sacris Græcorum Liturgijs, maximè Iacobi Apostoli, Basilij, & Chrysostomi: Vt omnes cognoscant, quòd non sit recens inuentum Missæ sacrificium in Ecclesia Catholica frequentatum: quod vnicè hoc tempore impugnant omnes Hæretici. Admonendi tamen sunt ij, qui hac diuina fruuntur doctrina, necnon qui tremendæ & mysticæ victimæ participes fiunt; alienos esse omnes oportere à theatris, à comessationibus, scortis, & omnibus impudicitijs: quoniam hic Dominus adest, qui mentem cuiusque metitur, & conscientiæ rationem habet, vbi Angelorum exercitus huic stupendæ assistunt mensæ. Hæc & similia pluribus in locis hortatur Chrysostomus. Officium hoc *Missam* Latini, Græci apte & propriè *Liturgiam* nominant. D

Oblatio panis & vini. Ante sacrificium Dona Deo offeruntur, tanquam Humanæ vitæ primitiæ. Antiqui offerebant primitias fructuum, pecorum, vel armentorum: nos tanquam vitæ nostræ primitias hæc Dona Deo consecramus, quæ sunt humanum nutrimentum, nempè quod ad solum hominem pertinet: confectione autem Panis opus habere, vt comedat, & vinum conficere, vt bibat; est solius hominis proprium: & hæc quidem forma donorum oblationis. Quare autem hæc dona humanæ vitæ primitiæ sint? Dicimus, quòd ipse Christus iussit Panem, & Vinum sibi offerri; dum ipse pro eis retribuit Panem viuentem, & Calicem vitæ æternæ.

A æternæ. Et quemadmodum Apostolis pro piscatione piscium reddidit piscationem hominum: & diuiti, qui de regno interrogauerat, pro terrenis diuitijs cælestes diuitias pollicitus est: ita contra hic, quibus vitam æternam Christus erat daturus, nempè viuificum suum corpus & sanguinem, eis offerre iussit ea, quæ breuis & momentaneæ vitæ causa sunt; vt pro vita vitam reciperemus, & pro temporali æternam: & nostri misericordia sit gloriæ retributio: Cabasilas in Interpret. diuini sacrif. cap. 4.

Præterea, Panis propositionis sanctificatus indicat purgationem mundi, & eximias diuitias bonitatis, & clementiæ Dei: in eo quod filius Dei homo factus est, & seipsum proposuit hostiam, & oblationem, & redemptiuam propitiationem pro mundi vita, & salute: oblatus est, vt primitiæ, & holocaustum selectum Deo & Patri pro genere humano, vt ipse ait: *Ego sum Panis, qui de Cælo descendi*. &, *qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. de quo Hierem. *Venite & mittamus lignum in panem eius*: Ostendens lignum Crucis, in quo Corpus eius infixum est. Ita S. German. in Theoria Rer. Eccles.

B In principio verò Liturgiæ ante omnem orationem Sacerdos gloriam Dei celebrat, non semel duntaxat, sed personis distinctis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Quia per Incarnationem Domini primum didicerunt homines, tres esse Personas: vnde oportebat in procemijs prælucere, & prædicari Trinitatem. *Quare gloria Dei in principio Liturgia.*

Antiphonæ sunt Prophetarum prædictiones, prænunciantes aduentum Filij Dei ex Virgine super terram, & clamantes: *Deus noster super terram visus est, & decorem induit*: id est, Incarnationem eius manifestantes, quam nos suscepisse, & didicisse per Ministros, & oculatos testes Verbi, Apostolos profitemur. Sciendum, initio omnis officij primùm Veteris Testamenti cantari Psalmos, deinde nouæ Gratiæ Cantica; cuius legislator natus extremis diebus oracula fudit; vt omnes intelligant, vnum & eundem Deum ac Dominum esse, qui has & illas leges sanciuit, Christus; vt inquit. S. Germanus in Theoria. *Antiphona.*

Peractis alijs obseruationibus, Sacerdos stans super altare in altum tollit Euangelium, & ostendit: Domini ostensionem significans, quando cœpit multis
C apparere. Per Enangelium Christus significatur, quemadmodum & prophetici libri dicuntur Prophetæ. Quia verò qui prædicitur, ostenso, & per seipsum apparente; verbis Prophetarum nemo vult attendere: propterea ostenso Euangelio cessant prophetica. Canimus autem si quid est noui Testamenti; vel etiam Deiparam, vel alios Sanctos laudamus, vel ipsum Christum canticis celebramus, ob ea, quæ dum nobiscum versaretur, passus est, vel fecit. Deinde etiam ipsum, vt Trinitatem Deum decantamus, hymno quamuis Angelorum: Hoc enim, *Sanctus*, quod ter canitur: Illud verò, *Deus Fortis & Immortalis*, desumptum ex psalmo Dauid, *Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum*. Hæc autem suscepisse, & illis coniunxisse, & supplicationem adiecisse, nempè, *Miserere nostri*, est Ecclesiæ eorum, qui Trinitatem vnum Deum, & sciunt & prædicant: partim, vt ostendatur Veteris Testamenti cum nouo conuenientia: partim, vt Angeli, & homines fiant vna Ecclesia, & Chorus vnus per Christi aduentum, qui est supercælestis
D & terrenus. Propterea, postquam est ostensum Euangelium, hunc hymnum canimus, propemodum clamantes, quod is nobiscum versatus, nos statuit cum Angelis, & in illo Choro posuit. Cabasilas in Liturgiæ expositione capitulo 20. *Euangelij ostensio.* *Trigiason.*

Alleluia, preco Euangelij vociferans, *Dominus venit*; vel, *Laudate, celebrate*: Alleluia clamat Dauid, & ait, *Deus noster manifestè veniet, & ignis coram ipso pracedet*. Apparuerunt fulgura Euangelistarum eius orbi terrarum. Hebraica enim lingua est *Al*, venit, apparuit: *El*, Deus: *uia*, laudate & celebrate viuentium Deum. Aliter *Al* Pater: *El* Filius: *uia*, Spiritus sanctus. Aliter *Alleluia*, diuinam laudem significat trifariam propter tribus Personis distinctam Patris, Filij, & sancti Spiritus singularem Deitatem. S. Germanus in Theoria. *Alleluia.*

Thuribulum statim defertur, quod Humanitatem Christi subindicat. Ignis *Thuribulum.*

Deitatem: Odoratus fumus indicat bonum odorem Spiritus sancti præcedentem: Incensum est fragantissima lætitia. A

Recti audiamus Sanctum Euangelium; id est, erigamus mentes nostras cum operibus à terrenis, & intelligamus bonorum declarationem.

Euangelium. Quatuor Euangelia sunt quatuor vniuersales venti, iuxta quadriformia animalia; duo sanè Cherubin illa, in quibus sedet vniuersorum Deus: ex quibus constat sedentẽ super Cherubin Deum, & continentem hoc Vniuersum, patefactum dedisse nobis quadriforme Euangelium; id est vno spiritu contentum. Quatuor enim facies habent: ac facies eorum imaginem referunt administrationis filij Dei. Primum enim animal Leoni simile est, denotans efficaciam eius & principatum, & regnum. Secundum simile Vitulo, sacrificium, & sacerdotalem Ordinem indicans. Tertium habens faciem Hominis, Aduentum eius secundùm Hominem manifestò præscribens. Quartum simile Aquilæ volanti, sancti Spiritus aduolantem largitionem declarans. Igitur & Euangelia his conformia sunt, in quibus insidet Christus: nam Aquila, quæ est secundum Ioannem Euangelium, quem habet à Patre principatum eius, & gloriosam generationem enarrat, inquiens: *In principio erat Verbum: & omnia per ipsum facta sunt, & sine quo factum est nihil. Quod factum est.* Taurus, qui est secundùm Lucam Euangelium, cum sacerdotalem speciem præseferat, à Zacharia sacerdote Incensum offerente incipit, inquiens: *Fuit in diebus Herodis sacerdos quidam nomine Zacharias &c.* Matthæus verò in humanã eius generationem concionatur inquiens: *Liber generationis Iesu Christi: &c.* Hominis verò conformatione habet hoc Euangelium à Christi Natiuitate. Leonis specie Marcus à prophetico Spiritu ex alto adueniente Hominibus initium fecit, inquiens: *Initium Euangelij Iesu Christi, vt scriptum est in Prophetis, Ecce ego mitto Angelum meum, &c.* His vero sic se habentibus, imperiti & temerarij sunt omnes, qui abrogant ideam Euangelij, & siue plures, siue pauciores, quàm quæ dictæ sunt, circumferunt Euangeliorum facies. B

Catechumeni. Post diuinorum Euangeliorum Lectionem. Preces, & Petiones interim fiunt pro ipsis Catechumenis, fidelibus, & ipso Pontifice. D. August. serm. 137. de Tempore. *Ecce post sermonem fit Missa Catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis.* Quibus expletis, Diaconus tribus vocibus clamat. *Quicunque Catechumeni recedite.* Catechumeni & nondum admissi ad Christi mysteria foras migrant; quoniam ad sacrificium processurus sacerdos nefas est interesse illos, qui non sunt mysterijs initiati, Cabasilas in Liturgia cap. 23. & de his nos diximus supra cap. 20. Hinc Chrysost. in Matth. homil. 24. *Mysteria clausis ianuis celebrantur, vt eos, qui nondum initiati sunt, adesse prohibemus: non quia infirmitatem aliquam mysteriorum esse deprendamus, sed quia ad participationem eorum, illi adhuc quos arcemus infirmi sunt.* Et idem D. Chrysost. homil. 4. in Matth. *Vt inter fideles infidelesque distinguas, solo celebrandi mysterij tempore dignosci possunt, dum videlicet alios excludi videris, alios vero intus teneri.* C

Offertorium. Sacrorum ad sanctam Mensam depositio, sepulturam designat, & resurrectionem, & illinc assumptionem: merito Sancti Patres ita perfici hæc & offerri censuerunt. Ablutio manuum innuit nobis sacerdotibus, vt puri conscientia, mente, & cogitatione, quæ sunt manus animarum nostrarum, cum timore & mansuetudine, & clementia omni accedamus ad sanctam Mensam: Et diximus nos supra cap. 10. vbi de Offertorijs. D

Manuum ablutio. Manuum Ablutio indicat, vt Sacerdos à peccatis sit mundatus. Cyrillus Hierosolomymit. Catech. 5. Aryftig. Vidistis igitur aquam manibus Diaconum porrigentem sacerdoti, & illis, qui circum altare Dei stabant Presbiteris: num ideo prorsus dabat, vt sordes corporis abluentur? nequaquam: sed illa manuum ablutio symbolum est oportere nos à peccatis omnibus & iniquitatibus mundari: non ne auditis Dauid mysteria ista tractantem & dicentem. *Lauabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum Domine.*

Velum. Ianuarum clausio, (vt mos est Græcorum Liturgia,) & super has Veli, seu Cortinarum explicatio, quod aër appellatur: Diuinorũ velatio noctẽ indicat il-

lam,

A lam, in qua discipuli proditio processit; & ad Caipham & Annam abductio & alia, quæ tunc contingerunt: Quam ob rem hoc velamen *Aër* nominatus est, quia occultatus ab eo tenebrosus aër dictæ noctis, designatur. Sublato aëre & Velo contracto, ianuisque apertis, tempus matutinum illud innuitur, quando post mortem, & sepulturam resurrexit: ac etiam manifestata sunt nobis & reuelata omnia antiquæ legis Arcana. Vel etiam dicas ex Velo amoto Cœli aperitionem denotari D. Chrysost. in cap. 1. ad Ephes. homil. 3. his verbis. *Quando audis precamur pariter omnes: dum vides Vela sublata, tu cogita Cælum ipsum referari, Angelosque descendere*. Velum dicitur etiam propter Apostolum inquientem: *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Iesu Christi, quam renouauit nobis viam salutis nouam & viuentem per velamen*: id est, per carnem suam. Sanctus Germanus in Theoria.

Deinde progreditur Sacerdos cũ fiducia ad thronum gratiæ Dei, cum veraci corde, conferens sermones cum Deo, non iam per nubes, vt aliquando Moses in Tabernaculo Testimonij, sed reuelata facie gloriam Domini oculis cernens: ac
B Sanctæ Trinitatis diuina cognitione & fide initiatur. Deinde Populus vice Cherubicarum Virtutum, & quadriformium animalium clamamat, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*; id est, ter Sanctus: & vnus Deus Virtutum: singularis, natura in Trinitate.

Flabella, quæ super sacrificio tenent in manibis Diaconi Græci, vt in Liturgia D. Basilij, de quibus nos diximus supra etiam in cap. 35. Hæc inquam indicant Seraphim sex alis prædita, & multioculorum Cherubim effigiem. Dicimus igitur semper & inseperabiliter adfuisse Virtutes cælestes vnà cum Domino Christo: præcipuè verò in nocte, qua traditus est: Eæ verò cernentes in Christum execrationes, colaphorum inflictiones, ludibria Iudæorum, aliaque omnia tremenda; admirantes & stupentes in singulis, quæ fiebant longanimitatis & patientiæ magnitudinem: velantes suas facies se auertebant; & iterum Domini maiestatem reuerentes, ad se redibant; id autem faciebant vsque ad eius in Cruce exaltationem, quæ gloria potius est, ac non dedecus: hæc enim est initium *Flabella.*
C operationum, & virtutum diuinarum; hinc terræmotus, trium horarum tenebræ, Veli & petrarum disruptio, monumentorum patefactio, & mortuorum resurrectio, & alia quæcumque. Itaque per huiusmodi Flabella, contegi alarum compage id quod Deitatis ignotum est & occultum, indicatur. refert S. Germanus in Theoria.

Elatio autem in altum venerandi Corporis repræsentat Crucis elationem, & *Elatio.* mortem in ea, & ipsam resurrectionem. Quod autem Sacerdos ter faciat in aëre signum Crucis cum venerabili, & viuifico pane, innuit Sanctissimæ Trinitatis mysterium: passus est enim Filius, & Sermo Dei, beneplacito coæterni Dei, & Patris, cooperatione sancti Spiritus. Ex Sancto Germano in sua Theoria. Vnde D. Chrysost. homil. 60. ad Antioch. Popul. inquit. *Cum ergo Sacerdotem videris offerentem non vt Sacerdotem putes hoc facientem, sed inuisibiliter Christi manum extensam.*

Quoniam non absolutè omnibus sacramentorum communio est licita, ipse Sa- *Sancta sanctis.*
D cerdos quoque non omnes vocat: sed viuifico pane accepto, & ostenso, eo qui digni sunt ipsius participes futuri, vocat & ait: *Sancta Sanctis*. Propemodum dicens: Ecce panis vitæ, quem videtis. Accurrite ergo, participes futuri, sed non omnes; sed si quis Sanctus. Sancta enim Sanctis solum permittuntur. Sanctos autem hic non dicit virtute perfectos, sed quicumque ad illam tendunt perfectionem, sed non dum sunt assequuti; etenim eos nihil prohibet Sanctorum effectos mysteriorum participes, sanctificari: & Apostolus scribens ad vniuersum Populum, inquit: *Fratres Sancti vocationis supercælestis participes*, donec ei coniuncti sumus, aptamque compagem & connexionem seruamus, viuimus, vitam & sanctificationem per sacramenta ab illo capite, & corde trahimus; postquam autem abscissi fuerimus & à Sanctissimi corporis integritate exciderimus, frustra sacra mysteria gustamus, nec enim transmitterur vita ad membra mor-

tua & abscissa. Et ideo cum clamauit Sacerdos; *Sancta Sanctis*, fideles contra exclamant. *Vnus Sanctus, vnus Dominus Iesus Christus in gloria Dei Patris.* De quibus vide Cabasilam cap. 36. A

Oratio Dominicalis. Dicitur in Missa Oratio Dominicalis: vt D. Hieronym. lib. 3. aduersus Pelagium inquit. *Sic enim Christus docuit Apostolos suos, vt quotidiè in corporis illius sacrificio, credentes audeant loqui Pater noster, qui es in Cælis, &c.* & Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. inquit. *Deinde dicitis illam orationem, super propitiationis hostiam, quam Saluator Discipulis suis tradidit, cum pura conscientia Patrem nuncupantes Deum, atque dicentes Pater noster, qui es, &c.*

Osculum Pacis. Peracta Dominica oratione osculum Pacis præstatur. Cyrill. Hierosolym. Catech. 5. inquit. *Deinde clamat Diaconus: osculemini vos inuicem: atque tunc mutuo nos osculo salutamus; non hoc ita accipias quasi osculum illud sit eiusmodi, quale in foro inter communes amicos esse consueuit, sed hoc osculum animas mutuo conciliat, & omnis iniuriæ obliuionem illis spondet.* & D. Chrysost. lib. 1. de Compunctione cordis. *Osculum Pacis porrigere tempore quo afferuntur munera, in vsu est: sed vereor ne plures ex vobis labijs tantum hoc faciant, cum Christus non ex ore sed ex corde pacem desideret & affectu velit proximum, non labijs salutari.* B

Fractio panis. Ex huiusmodi Panis fractione immensus Christi amor ostenditur. Chrysost. 1. ad Corinth. homil. 24. ait. *Sed quare addit Paulus Panem scilicet, quem frangimus? hoc in Eucharistia videre licet, in Cruce autem minimè, sed omnino contrarium: os enim eius (inquit) non conteretur: sed quod in Cruce passus non est, id in oblatione patitur, & propter te sustinet, vt omnes saties.*

De ritu feruentis aquæ in Calice. Præter vinum & aquam frigidam, quæ à principio sacrificij in Calice miscent, ac temperant; infundunt Græci etiam aquam feruentem in Calicem, peracta iam consecratione, immediate ante Communionem. Et quamuis Balsamon in responsione 18. ad quæsita Marci Patriarchæ Alexand. velit id fieri ad demonstrandum, quod sanguis & aqua, quæ fluxerunt è Sancto latere Saluatoris tempore Passionis eius, viuifica esse constet, quæ feruentia effluxerunt: quod etiam retulit Sanctus Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui floruit an. 730. in Theoria Liturgiæ: sed quod ex viuo latere effluxerint, sano modo intelligendum (nam ex D. Io. post emissum spiritum vnus Miles Lancea latus eius aperuit) & viuum latus appellat propter Diuinitatem: Quare non ex viuo, sed veluti ex viuo corpore manasse dicendum est: miraculosè enim ex mortuo corpore veluti ex viuo sanguis & aqua effluxerunt: estque hoc modo triplex miraculum: quod ex mortuo corpore, quòd sanguis & aqua, & ea calida, effluxerint. Et ita immerito Græcos à Latinis reprehensos, voluit Arcudius de Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 3. cap. 39. Voluit Angelus Roccha in Libello de Solemni Communione summi Pont. quæst. 5. Per aquam calefactam vino mixtam Populum charitate feruentem, atque ad martyrij Passionem præparatum significari posse, vt in Apocal. cap. 3. & 17. Hinc, vt inquit Papias, Calix potionem calidam, vel Passionem; vel Hironymo teste, mortificationem carnis, seu animum ad martyrium semper paratum significat: siue vt Origeni placet, Passionem dolorum, aut martyrij, quod fine Igne, & feruore charitatis esse non potest. Quem profectò fidei, vel charitatis feruorem, vt videre est in Missa SS. Basilij & Chrysostomi, insinuant Græci, dum aquam calidam calefactam, seu feruidam vino iam consecrato adiungunt. Cæterum, circa prædictum Græcorum Ritum Innocentius Papa Quartus in Bulla ad Legatum Regni Cypri in Registro Bullarum Pontific. sui anno Vndecimo super Ritibus Græcorum, qui tolerari, vel tolereri non possint, num. 7. inquit. *Porro in appositione aquæ, siue frigidæ, siue calidæ, siue tepidæ, in Altaris sacrificio suam, si velint consuetudinem Græci sequantur; dummodo credant & asserant, quod seruata Canonis forma conficiatur pariter de vtraque.* C D

Communio. Quid maximè in Communione agendum? Chrysost. homil. 83. in Matth. inquit. *Christus gratias egit antequam Discipulis daret, vt etiam à gratiarum actione incipiamus: posteaquam dedit, & hymnum cecinit, vt & nos similiter faciamus.*

Commu-

A Communicare pueros, & infantes; fuit antiquitus in vsu etiam in Occidentali Ecclesia, vt refert Clemens Rom. lib. 8. Constitut. Apostol. cap. 20. sed potissimum hoc etiam in præsenti seruatur apud Græcos, vt pueris porrigant Eucharistiam; cùm isti propter innocentiam nullum ponant, neque possint ponere obicem, vnde sacramentum illis infallibiliter conferat gratiam: Quod miraculo comprobatum est Constantinopoli tempore Iustiniani Imp. refert Euagr. Ecclesiast. hist. lib. 4. cap. 35. & Nicephorus lib. 17. cap. 25. Verum est etiam, veteres latinos aliquando communicasse infantes, sed sub vna specie tantum; nimirum instillando in os eorum aliquid sanguinis Domini, cum non possint illi solidum cibum sumere. Hugo de sancto Victore de Sacram. lib. 1. cap. 20. D. August. epist. 23. ad Bonifacium, & idem epist. 107. quæ consuetudo non solum in toto Oriente, & alicubi in Occidente, approbata priscis temporibus: Postmodum crescente numero Fidelium, & refrigescente charitate, cùm minori cura, ac diligentia sacramenta administrarentur, magis ad decentiam, & reuerentiam sacramenti expedire visum est, si paruulis ante vsum rationis sacramentum denegaretur, quàm B si aliquali vtilitati eorum prouideretur. Quocirca si vellent Græci se in hoc conformes reddere Romanæ Ecclesiæ, melius facerent, quàm si persistant in antiqua eorum consuetudine, vt inquit Arcudius de Concordia Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis lib. 3. cap. 40. quod etiam damnat Pius Papa Quintus in Breui anno 1564. 16. Febr. impresso apud Quarantam in summa Bullarij pag. mihi 267.. *Communio puerorum.*

Non solum apud priscos Græcos Patres fuit retentus vsus se communicandi sub vnica specie Panis; verum etiam vrgente necessitate conferebatur Eucharistia sub vnica specie Vini tantum: Nam & pueris post Baptismum conferebatur Eucharistia sub specie vini tantum. vt diximus supra. Ac etiam Eucharistia sub specie Vini dabatur interdum ægrotis, qui præ morbi vehementia Panem consecratum deglutire non poterant: vt Lindanus ex Concilij Carthaginensis Decreto lib. 4. Panopliæ Euangelicæ cap. 56. his verbis. *Quare videre est, tunc vnius speciei communionem fuisse nonnullis etiam magni nominis Ecclesijs, etsi non* C *omnibus nec toto orbe solemniter vsitatum. Quid quod alicubi videre est, fuisse interdum ægrotis sacram administratam Eucharistiam sub vna Vini specie, cum Panem sacrum non possent præ morbi vehementia sumere aut deglutire.* Hæc Lindanus. Verba verò Concilij Carthaginensis 4. cap. 76. & 26. quæst. 6. is qui cap. 8. hæc sunt. *Is, qui pænitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phranesim versus fuerit; dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pænitentiam: Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia.* Ita phræneticis morituris sub vini specie Eucharistia dabatur. Quod etiam ex Concilio Toletano sancitum: nec mirum; quoniam sub qualibet parte Hostiæ consecratæ, & qualibet vini consecrati, totus est Christus. Vt ex Concilio Florentino de Sacram. Eucharist. Quod etiam refert Arcudius de Concordia Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis lib. 3. cap. 40. *Communio sub specie vini tantum.*

Eucharistiam in die Cœnæ Domini consecratam, vsque ad annum prætextu infirmorum, vt de illa videlicet ipsos communicent, quasi maioris efficaciæ: D non reseruent; liceat tamen eis pro infirmis ipsis corpus Christi conficere, & per quindecim dies, & non longiori temporis spatio conseruare, ne per diuturnam reseruationem reddatur minus habile ad sumendum. Vt in Bulla Innoc. IV. super Ritib. Græcor. relata in summa Quarantæ pag. 265. num. 8. & fuit etiam supra dictum cap. xiij. & propterea talis abusus grauiter reprehenditur a Diuo Ambrosio lib. 5. de Sacrament. cap. 4. *Communio infirmorum.*

In casu necessitatis presbyteri Græci catholici possunt Latinos absoluere. Dummodo vtantur forma præscripta in Concilio Florentino; & postea, si voluerint, dicant orationem deprecatiuam, quam pro forma huiusmodi absolutionis dicere tantum consueuerunt. *Sacramentum pænitentiæ.*

Tollendus Græcorum abusus vbi est, vt Vir atque Vxor simul, & eodem tempore *Matrimonium.*

pore

pore eidem Presbytero confiteantur. Ita ex breui Clementis Papæ VIII. anno 1597. impresso in Summa Quarantæ pag. mihi 261. A

De sacramento confirmationis. Presbyteri Græci baptizatos chrysmate in fronte non consignent; & soli Episcopi consignant chrysmate in fronte baptizatos, vt in bulla Innocentij IV. de Ritibus Græcorum. Episcopi Latini infantes, seu alios baptizatos a presbyteris Græcis de sancto Chrysmate in fronte consignatos, confirment: & tutius videtur, vt cum cautela, & sub conditione id faciant (nempe, *Si es confirmatus, ego te non confirmo, sed si non es confirmatus, ego te consingno signo Crucis, & confirmo te Chrysmate salutis In nomine Patris &c.*) Præsertim, cum verisimiliter dubitari potest, quod ab Episcopis Græcis fuerint baptizati. Vt ex Breui Clementis Papæ VIII. super aliquibus Græcorum Ritibus, impresso in Bullario Quarantæ.

Singuli Episcopi in suis Ecclesijs in die Cœnæ Domini possunt secundum formam Ecclesiæ Chrisma conficere, ex Balsamo quidem, & oleo oliuarum: nam Spiritus sancti donum in Chrismatis vnctione confertur. Sed si suum antiquum ritum in hoc Græci potius seruare voluerint, videlicet quod Patriarcha vnà cum Archiepiscopis, & Episcopis eius suffraganeis: & Archiepiscopi simul cum suffraganeis suis simul Chrisma conficiant in tali eorum consuetudine tolerentur, vt in bulla Innocentij Papæ IV. super Ritibus Græcorum: de qua in Summa Quarantæ pag. mihi 264. num. B

Sacramento ordinis. Ordinati ab Episcopis schismaticis, aliàs ritè ordinati seruata debita forma, recipiunt quidem ordinem, sed non executionem. Proinde ordinati ab Episcopis schismaticis, correcti, vel emendati reconciliandi sunt, & absoluendi cum pœnitentijs salutaribus, dummodo errores vel saltem schisma ordinatoris abiurent in iudicio, vel publicè, vel secretò pro qualitate facti. In ordinibus autem per eos alias ritè susceptis ministrare non permittantur, nisi cum ipsis super Irregularitate huiusmodi occasione contracta auctoritate sanctæ Sedis Apostolicæ fuerit dispensatum.

Non sunt admitendi Episcopi Schismatici, siue pro ordinibus, siue pro alijs sacramentis conferendis, sed detinendi quo ad sancta Sedes Apostolica desuper consulatur & responsum habeatur. C

Græci sine litteris dimissorijs Episcopi Latini Diocœsani ad sacros Ordines promoti, suspensi sunt; etsi suspensi suis ordinibus ministrauerint, efficiuntur irregulares, sicut & Latini. Super huiusmodi autem & similibus irregularitatibus, dispensandi facultatem à sancta Sede Apostolica obtineri oportet.

Si Episcopus Latinus Græcum aliquem ordinare voluerit, qui à Presbytero Græco in baptismo Chrysmate in fronte de facto fuerit consingnatus; debet illum antea confirmare, saltem sub conditione, *Nisi es confirmatus, &c.* Ita ex Breue Clementis Papæ VIII. super Græcorum Ritib. anno 1597. relato in summa Quarantæ pag. 26[illegible].

Episcopi Græci septem ordines secundum morem Ecclesiæ Romanæ de cætero conferant, cum huc vsque tres de minoribus circa ordinandos neglexisse dicantur: illi tamen qui iam sunt taliter ordinati per eos tolerentur, vt in Bulla Innocentij Quarti super Ritibus Græcorum, in summa Quarantæ pag. 265. num. 19. D

Animarum cura. Nunquam Monachis Græcis, seu Calogeris, animarum cura committatur, nisi ex necessitate, vel alia iusta causa.

Presbyteri seculares Græci, abiuratis schismate, & erroribus, atque in fide Catholica benè instructi, in Parochialibus, seu Curatis Ecclesijs Græcorum institui possunt. Ex Breui Clementis Papæ VIII. super Ritib. Græcorum an. 1597. impresso in summa Quarantæ pag. mihi 262.

Sacerdos quoque Coniugati, & alij, quibus Parochiarum cura, vel Ecclesiarum Parrochialium regimen per Episcopos suos committitur, licitè & liberè possint Parochianorum suorum confessiones audire, ipsique pœnitentiam iniungere pro peccatis; Vt ex Bulla Innocentij IV. super Ritibus Græcorum impressa in summa Quarantæ pag. 265. num. 16.

In

A In sacramento Ordinis vtrum sola manuum impositio sit sufficiens materia in Ecclesia Græca absque vnctione, porrectione Calicis, & aliorum instrumentorum, sicut mos est in Ecclesia Latina. Arcudius de Concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis lib. 6. cap. 7. quamuis in vtraque Ecclesia velit solam manuum impositionem sufficiĕtem esse materiam: nihilominus, quoniam satis ardua est quæstio; & hic Romæ annis præteritis iussu summorum Pontificum Pauli V. & Vrbani VIII. plures fuerunt super hoc articulo habitæ Congregationes: Nihil in hoc firmabo.

Diaconissarum munus iam diu apud Latinos cessauit. Apud Græcos de prædictis Ritus recĕsentur à Matthæo Blastario in suo Nomocanone, vbi ita scribit: *Vetusti sane libri, qui Ceremonias omnium ordinationum complectuntur, etiam annos ætatis, quotus esse oporteat Diaconissæ præscribitur; scilicet quadragesimum, Et habitum Monachalem, & eum quidem perfectum, & institutum vitæ, quod nimirum deceat eam cum viris virtute præstantibus certare. Præterea ea omnia peragi in eius initiatione exceptis paucis tradunt, quæ & in Diaconorum solent. Quippe ad sa-* Diaconissa apud Græcos.
B *cram mensam adducta, pallio Pontificis contegitur, extremitatibus Pallij à parte anteriori Pontificis pendentibus, ac prolatis illis verbis, Diuina gratia, quæ infirma sanat: neutrum pedum ad genu flectat; sed tantum caput inclinat; impositaque illi manu Pontifex precatur, vt sine reprehensione ministerij opus perficiat, castitatem atq. perfectam conuersationem sectetur. Ac ita sacris ædibus assidua præsto sit. Non autem permittit ei immaculata administrare Eucharistiæ mysteria; nec Flabellum in manu ipsi tradit, vt fit in ordinatione Diaconi; sed Stolam Diaconorum subter Pallium Pontifex collo eius imponit, deductis extremitatibus Stolæ ad partem anteriorem. Tempore vero Communionis post Diaconos diuinorum mysteriorum participem efficit. Quæ accepto Calice ex manibus Pontificis impertit nemini, sed continuò ipsum Altari sacro imponit.* Hæc Mattæus. Circa prædicta docet Turrianus, quod impositio manuum Diaconissæ non eximat eam ex ordine Laicorum: accipitur enim impositio pro benedictione. Vnde potius abusus Græcorum erat, si qui solita forma verborum, quæ sacris ordinibus conuenit, Diaconissam consecra-
C bant; imò ipsi permittere ingredi Sanctuarium minus licebat, ex Can. 44. Laodicen. & multo minus tangere Calicem. Omnium verò minimè fas erat accedere ad sacram Aram intra Sanctuarium & ibi sacris initiari: & ita latè refert Arcudius de Concordia Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis lib. 6. cap. 10. Sicuti nec permissum Mulieribus Græcis seruire ad Altare, sed ab illius ministerio repellantur omnino, vt in Bulla Innoc. IV. super Ritib. Græcorum apud Quarantam in sua summa pag. mihi 265. num. 14

Quamuis Matrimonium sit indissolubile; vt quos Deus coniunxit, homo non separet. Fuit tamen Græcorum erronea opinio, in causa Fornicationis dirimi matrimonia, etiam quo ad vinculum, & omni ex parte solutionem. & ita intelligunt illud Euangelium Matth. 19. & plurimas in hoc rationes adducunt nempè: si Matrimonium sit inter Infideles & alter eorum efficiatur Fidelis, potest solui etiam quo ad vinculum: cur igitur non in causa fornicationis? Ac etiam spiritualis fornicatio separat sponsum à sponsa; ita vt sponsus valeat aliam sibi deligere, cùr hoc non admittatur in carnali coniugio? cum in carnali sit spiritualis signifi- Matrimonium.
D catio. Sed contra opinionem Græcorum est textus Rom. 7. illamque opinionem diffuse impugnat etiam Græcus Arcudius de Concordia Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis lib. 7. cap. 5. cum seq.

Ideoque Clemens Papa VIII. in Breui de Ritib. Græcorum anno 1597. impresso in summa Quarantæ pag. mihi 262. decreuit, vt Matrimonia inter coniuges Græcos dirimi, seu diuortia quo ad vinculum fieri nullo modo permittant aut patiantur; & si quæ de facto processerint, nulla & irrita declarent.

Maritus Latinus Vxoris Græcæ ritum non sequatur. Latina Vxor non sequatur ritum Mariti Græci. Quod si fieri non possit, quisque coniugum in suo ritu, Catholico tamen, manere permittatur.

Proles sequatur Patris ritum, nisi præualuerit Mater Latina.

Presby-

Presbyter Græcus coniugatus ante sacrum sacrificium, seu sanctam Missam A
celebrandam, vel per hebdomadam, vel per triduum, abstineat ab Vxore. Ita, in dicto Breue Clem. VIII.

De ritu Græcorum in matrimonio.

Lubet hic referre de ceremonia poculi vino pleni, quod Græcorum Presbyter solet exhibere sponso, & sponsæ, dum eos in matrimonium coniungit. Cuius institutio forsan processit; Quoniam illud poculum, Eucharistia percepta, ablutioni potissimum inseruit; simul etiam communiorem vitam coniuges inter se acturos significat. Igitur absolutis sponsalibus, si voluerint simul etiam coronari, hoc est solemniter matrimonium contrahere, ingrediuntur templum accensis cæreis, præeunte sacerdote cum thuribulo, ac suffimentis, & recitante psalmum 127. Vnde in Euchologio vetustissimo, quod asseruatur in monasterio Cryptæ ferratæ, sic habetur: *Et postquam venerunt ante sanctuarium, manus non amplius tenent consortes, sed stant præ sacris foribus. Repositum est autem supra diuinam mensam poculum habens præsanctificata, & coronæ duæ, item poculum vitreum vini plenum, Diacono dicente: In pace Dominum deprecemur*. & infra in m.s. *At tenens poculum (hoc est Calicem) Sacerdos dicit, præsanctificata sancta sanctis: & eos* B
participes efficit communionis: deinde recitat consequentem orationem. Deus qui omnia fecisti. Qua finita oratione, & ter exhibita ablutione in m. s. restituit poculum alicui, vel sicut nonnulli faciunt frangit. Vbi per poculum intelligit vitreum, non autem Calicem, vbi erat Communio præsanctificata. Hæc de ceremonia, ex antiquis Euchologijs. Et notandum obiter, vnicam speciem præsanctificatam sponso, & sponsæ distribui solitam fuisse. Quippe poculum vitreum vino minime consecrato plenum ablutioni eorum inseruiebant. Cæterum quoniam bigamos non communicabant, imo in signum incontinentiæ, anno integro a communione abstinere iubebant; idcirco postea fortassis eum modum dandi poculum inuenerunt, qui Bigamis inseruiebat, vt voluit Arcudius de Concordia Eccles. Orient. & Occident. lib. 7.

De Coniugio Græcorum in sacris ordinibus.

Græcis, siue Latinis, sacris ordinibus initiatis, nunquam permissum fuit matrimonium inire can. 51. quis eorum dist. 22. Sanchez de Matrim. lib. 7. disput. 28. num. 3. quod etiam ab initio nascentis Ecclesiæ prohibitum fuit; vt in can. 27. C
Apost. ibi; *Qui ad Clerum prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, vxores accipiant, sed Lectores, & Cantores tantummodo*. Et semper apud Græcos fuit irritum matrimonium contractum post ordines sacros, Azor, & Sanchez dicto num. 3. Quinimo vt Græcus sacris ordinibus post coniugium initiatus, non possit valide vxore mortua ad alias nuptias transire; vt post Azorium Sanchez allegatus num. 4.

Ea vero est differentia inter Græcos, & Latinos in sacris ordinibus constitutos: Quod illis licuit post coniugium ad sacros ordines ascendere, & vti matrimonio ante contracto: quod Latinis est interdictum; vt constat ex capitulo cum olim, de Cleric. Coniug. & cap. Syracusanæ 28. dist. & Græcis quidem concedebatur vsus matrimonij ante Ordinem initi, præter id tempus, quo altaris ministerio deseruire, vel consuetudine, vel lege debent. Sanchez, vbi supra numero 5.

Sacerdotes Græci vtentes matrimonio ante ordines inito, minime peccant, D
cap. aliter dist. 31. cap. cum olim. de Cleric. Coniug. cum alijs; quos refert, & sequitur Sanchez allegatus num. 6. Et de huiusmodi Græcorum Ritib. vide quæ etiam refert Arcudius de Concord. Eccles. Occident. & Orient. lib. 7. cap. 40.

De ritu extremæ vnctionis.

Mos est Orientalis Ecclesiæ septem conuocare Presbyteros, qui extremam vnctionem ægrotis administrent. Septem autem Presbyteros, quos Græca exigit Ecclesia, siue propter septem peccata mortalia, siue propter mysterium Iubilei, siue propter septem Dona sancti Spiritus, siue propter septem Sacerdotes, qui diuino iussu circumuenientes Vrbem Iericho septies tubis cæcinerunt, atque mœnia diruerunt; vt etiam hic septem Sacerdotes malitiæ Vrbem, duraque mœnia altitudinum peccati demoliantur. In necessitate autem etiam tres Sacerdotes apud Græcos sufficiunt, propter potentiam Trinitatis. B. Thomas

lib. 4.

A lib. 4. contra Gentiles cap. 83. in fin. inquit: *Quia hoc sacramentum perfectæ curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ; competit huic sacramento, vt multi sacerdotes intersint, & vt oratio totius Ecclesiæ ad effectum huius sacramenti coadiuuet.* Vnde Iacobus dicit: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & Oratio fidei sanabit infirmum.* Si autem vnus solus Presbyter adsit, intelligitur hoc sacramentũ perficere in virtute totius Ecclesiæ, cuius Minister, & cuius personam gerit, & repræsentat. Arcudius de Concord. Eccles. Occident. & Orientalis lib. 5. c. 3.

De partibus corporis, quas vngunt Græci: conuenit inter Græcos, & Latinos, Vnctionem sacram solitam fieri ad expiandos, & sanctificandos sensus, per quos delinquimus. At verò in modo vngendi aliquo modo differunt inter se; Latini quidem in viris expresse vngunt oculos, aures, nares, os, & manus propter quinque sensus; deinde renes, vbi sedes concupiscentiæ; & tandem pedes ob vim progressiuam: in fœminis ratione honestatis renes non vnguntur. Græcorum vero Sacerdotes vngunt ægri frontem, mentum, ambas genas, ita vt fieri videatur Vnctio ad modum Crucis, deinde pectus, tum manus, idque ex vtraque parte, postremo pedes. Arcudius de Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 5. cap. 7.

B

Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea sancta præter Chrisma ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere; cum huiusmodi olea, nempè Catechumenorum, & Infirmorum, ab eis in ipsa oleorum, & sacramẽtorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur. Chrisma autem, quod non nisi ab Episcopo (etiam iuxta eorũ ritum,) benedici potest, cogantur accipere. Prohibeantur verò ab Episcopis Græcis externis Schismaticis, seu sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem non habentibus, illud accipere, vel eo vti. Vt in breui Papæ Clementis VIII. de Ritibus Græcorum anno 1597. vt in summa Quarantæ pag. 261. *Olea sancta.*

Græci in Vnctionibus, quæ circa baptisma fiunt, morẽ Ecclesiæ Romanæ teneant & obseruent. Ritus verò, quem habere dicuntur vngendi per totum baptizandorum corpora, si tolli sine scandalo, vel remoueri non potest, cùm siue fiat, siue non, quantum ad baptismi efficaciam, vel effectum non multum referat, toleretur. Vt in bulla Innocentij Papæ IV. super Ritib. Græcorum impressa in summa Quarantæ pag. 264. num. 1. & 2.

C

Græci inter cæteros ipsorum Ritus, Aquam solemniter in festo Epiphaniæ purificant, & in Ecclesiæ vestibulo vase marmoreo clausam toto conseruant anno, febricitantibusque concedunt tanquam febris expultricem. De quo ritu seruari solito etiam à Monachis Græcis Cryptæ ferratæ in Agro Tusculano, refert Pius Papa Secundus in suis Commentarijs lib. 11. Quod inductum credo, quoniam Christus ea die tripliciter est nobis manifestatus gratia sancti Spiritus (cuius symbolum est Aqua) vnde Patres Græci sanitatem ægrotis dicta aqua concedebant. *De aqua benedicta.*

Et Clemens Papa VIII. in Breui anno 1597. super Ritibus Græcorum, de quo in summa Bullarij per Quarantam pag. mihi 261. inquit: *Aqua ex Ritu Græco in die Epiphaniæ, vel primo die mensis benedicta, conseruetur in Ecclesia, vt illa fideles aspergantur.*

D Missam celebrare non præsumant Græci, nisi prius compleuerint officium matutinale. Vt ex bulla Innocentij Quarti super Ritibus Græcorum in summa Quarantæ pag. 245. num. 11. *Missa ritus apud Græcos.*

Præterea dignum scitu est, quòd Quadragesimali tempore Græci Missarum solemnia, exceptis Sabbato, & Dominica, minimè celebrãt; sed præsanctificatis (sicut nos in die Parasceues) vtuntur; vt nos diximus etiam supra in cap. 9. de antiquis Missæ Ritibus.

Abusus Græcorum, qui Latino more; vt quoque Latinorum, qui Græco Ritu Missas, & alia diuina officia celebrabant; fuerunt omnes reuocati, non obstantibus quibuscumque licentijs etiam à Sede Apostolica concessis: vt in bulla Pij Papæ Quinti anno 1566. xiiij. Kal. Septemb.

Notandum tamen in proposito, vt D. Gregor. Magnus, nisi fortè alius quispiam ante illum, induxerit in Romana Ecclesia in gratiam Græcorum ad Synaxim confluentium, Lectiones, quæ solent statis aliquot diebus Latinè simul & Græcè auditoribus recitari. Vt in hunc vsque diem in Festo Natiuitatis Dominicæ, Paschæ, Resurrectionis, & SS. Apostolorum Petri, & Pauli Epistola & Euangelium Latinè, & Græcè cantatur in solemni Missa Romani Pontificis. Vt notatur in Annotatione Liturgiæ Sancti Petri Antuerpiæ impressa an. 1589. A

De Presbytero concelebrante cũ Episcopo. Est consuetudo Græcorum Presbyterorum; qui sæpenumero etiam extra ordinationem cum Episcopo concelebrant. Quod non improbatur à simili consuetudine Latinorum, quando conferuntur sacri ordines: & refert Innoc. de Myster. Missæ, vsitatum fuisse aliquando in Ecclesia Romana, vt interdum Cardinales simul cum Pontifice consacrent. Verum quia apud Latinos auctores graues, multi præsenti consuetudini minus fauent; ideo diligentiùs hoc examinandum est. An plures Sacerdotes possint eandem hostiam consecrare; ita vt quisque consecret totam hostiam? Et communis sentẽtia Theologorum in 4. dist. 13. quod possint plures id conficere, si omnes simul proferant & finiant verba consecrationis. Sed quæritur secundo: An omnes consecrent, si vnus in proferenda forma alterum antecedat? Et opinio probabilior videtur, tunc non consecrare omnes, sed eum qui prius dixit formam consecrationis; cæteros verò nihil efficere, etiam si sit Episcopus, qui Presbyteros ordinet. Durand. dist. 13. quæst. 3. Caietanus 3. part. quæst. 82. art. 2. Sotus dist. 13. quæst. 1. art. 2. Nam qui primus protulit, siue sit Episcopus, siue sit Sacerdos, consecrat; modò tunc habuerit intentionem consecrandi. Quod si non habuit intentionem consecrandi præueniendo Episcopum, tunc non consecrat, sed consecrat Episcopus; & ipse Sacerdos, qui anticipauit, nihil facit. & ita refert Arcudius de Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 6. cap. 11. B

Ieiunium & abstinentia. Tolerandus est apud Græcos vsus carnium die Sabbati, vbi sine scandalo fieri potest; in locis tamen ipsorum & inter ipsos tantum.

Item tolerandum est, vt ad Ieiunium eadem die Sabbati in Quadragesima; excepto vno Sabbato sancto, ex antiqua traditione non teneantur; sed dumtaxat ad abstinentiam. Vt in bulla Innocentij IV. super Ritib. Græcorum. C

In Ieiunijs biduanis, vel triduanis, vel alia à Diœcesanis, vel in Iubilæis à summo Romano Pontifice indictis, dies Sabbati in eis comprehensus, vel præscriptus in alium diem pro plebibus Græcis, ab ipsis Diœcesanis Apostolica auctoritate Sanctissimi D. N. Clementis VIII. permittitur commutari.

Si ipsi Græci ad obseruationem Ieiuniorum & Vigiliarum Latinæ Ecclesiæ induci possent: optimum esset; sed non cogantur, cum ipsi qualibet hebdomada, & feria quarta, & sexta ieiunent. Vt ex Breui Clem. VIII. super Ritib. Græcorum anno 1597. relato in summa Quarantæ pag. 263.

Non genuflectere. Stare, & non genuflectere die Dominico Resurrectionis, vt mos Græcorum est, significat lapsuum nostrorum erectionem factam per triduanam Christi Resurrectionem. Non flectere genu ad Pentecosten vsque, est septem dies post Sanctum Pascha in septem multiplicatos contineri dies Pentecostes. Nam septies septem quadraginta nouem, & Dominico addito quinquaginta. Sanctus Germanus in Theoria pag. 2. D

Humerale Pontificis. Humerale Græci Pontificis ad exẽplum Stolæ Aaron, quam gestabant Legales Pontifices, sudarijs longis læuo humero circumponentes, ad significandum iugum mandatorum Christi. Humerale autem, quo Episcopus circumdatur, significat ouis pellem, quam errantem cùm Dominus inuenisset, super suis humeris assumpsit, & cum ijs, quæ non errauerant, recensuit. Habet autem & Cruces, quia Christus super humero ipse quoque gestauit Crucem suam. Præterea, qui volunt secundum Christum viuere, super humeris tollunt Crucem, id est afflictionem; symbolum enim afflictionis Crux est. Sanctus Germanus in Theoria.

Additio ad symbolum. Nec non prædictis etiam adnectam, acriter contra Latinos conqueri Græcos, quòd per illos fuerit Symbolo facta Additio. Ad quod respondetur: Si rectè

veli-

A velimus id considerare non additio illa fuit, sed expositio, sed explanatio, sed declaratio. Additio namque illa est, quæ contraria, aut saltem satis diuersa dogmata introducit: quæ verò eadem similiaq. profitetur, declaratio, non additio est. Quippè si verum non esset, quod dicitur, fugienda vtique hæc additio foret. Quòd si verum est, & fidei Sanctorum consonans, ibi timemus timorem, vbi non est timor, & superstitioni magis quàm pietati indulgemus. Multa Niceno symbolo secũda Synodus addidit de Diuinitate Spiritus sancti, de Vnitate Ecclesiæ, de Baptismate, de Remissione peccatorum, de Resurrectione mortuorum, de Vita æterna. De quibus primum Concilium nullam omnino expeditè mentionam fecerat. Multa præterea alij quoque Doctores, qui illis successerunt Latini, quàm illi fecerant, tradidere; quæ tamen non additiones, sed declarationes fuerunt. Cur igitur & Catholicæ Ecclesiæ non licuerit hoc idem facere, simili Hæreticorum vrgente necessitate? Et de his etiam supra in capit. 75. vbi de Traditionibus.

Demum circa huiusmodi Ritus: quoniam ipsi Græci inter alias eorum blasB phemias, vt dixi, nullum esse Defunctorum Purgatorium; Romanum Pontificem aliquam in eos iurisdictionem, vel auctoritatem habere negantes: Indulgentias & Ecclesiasticas Censuras ab illo concessas damnantes; Deiparæ Virginis, & Sanctorum festiuitates ab Ecclesia indictas non obseruantes: Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suis Infantibus in Baptismo exhibentes; inhumata Defunctorum cadauera superstitione plusquam barbara è sepulchris eruentes, igneque comburentes; Visitationem, Iurisdictionemq. Ordinariorum locorum quos habitant, contemnentes, & suis opinionibus erroneis atque sacrilegis populos Latinos inficientes.

Propterea Ecclesiæ Græcorum, eorumque Prælati, & Administratores tam Regulares quam Sæculares, visitationi & superioritati Ordinariorum Latinorum, vbi illi inhabitant, subijciuntur: non obstantibus quibuscumque Priuilegijs, & gratijs, etiam ab Apostolica Sede indultis. Ita Pius Papa Quintus in Breui anno 1564. xvi. Febr. impresso apud Quarantam in Summa Bullarij pagin. C mihi 267. *Subiiciuntur visitationi Ordinariorum.*

De Indulgentijs. De Potestate easdem concedendi, & de earundem distinctione. Cap. XCII.

Cum de Purgatorio dixerimus, ac etiam de Petri primatu: aliquid de Indulgentijs adnectere visum est, quæ à potestate successorum Petri pendent, & animabus Purgatorij suffragantur. Namque hæc omnia etiam à Schismaticis Græcis pertinaciter impugnantur, & damnantur. Indulgentia igitur est remissio pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ, extra sacramentum facta ex thesauri Ecclesiastici dispensatione. Toletus in summa lib. 6. capitulo 21. in D Princip.

Ad hoc duo consideráda circa peccatum mortale, nempe Auersio à Deo, & Conuersio ad Creaturam inordinata: ex parte Auersionis debetur pœna Damni, quæ est non videre Deum in æternum: ratione Conuersionis, debetur pœna Sensus, iustè enim torquetur is, qui propter ipsam creaturam reliquit auctorem Deum. Catholica autem Ecclesia hoc tenet, & docet, vt etiam deleta culpa per misericordiam Dei, reseruetur tamen à Diuina Iustitia satisfactio pro pœna: & propterea quamuis Contritione, & Confessione Misericordiæ Diuinæ satisfiat; operibus tamen satisfactorijs ad Iustitiam tenemur, vt ex Apostolo ad Roman. 6. cap. 23. *Stipendia peccati mors*. Nec prosunt Indulgentiæ ad remissionem pœnarum ei, qui est in peccato mortali: ex D. Thoma ad tertiam partem quæst. 27.

 art. 1.

art. 1. & virtute Indulgentiarum non remittitur culpa, docent Suarez Disp. 50. sect. 1. Card. Belarm. de Indulgent. lib. 1. cap. 7. & nos in cap. 88. idem vidimus ex Adam, Moyse, Dauid, &c. quod certè non esset, si remissa culpa, remitteretur etiam poena: nec minus nos quotidie diceremus, quod propter peccata veniunt aduersa. Adijcienda est igitur satisfactio diuinæ Iustitiæ etiam post reconciliationem; & hæc propter exuberantiam meritorum, seu potius satisfactionum Saluatoris nostri, Deiparæ Virginis, & Sanctorum: ex his enim constituitur ditissimus in Ecclesia thesaurus pro conferendis in pios fideles Indulgentijs. Minima proinde poena, vnoque verbere, vnaque sanguinis gutta, peccatis omnibus omnem debitam poenam Christus exsoluere potuit. satisque minima poena sufficiens erat ad omnem iustitiæ expletionem. A

Quatuor media docent Theologi, quibus sanguis Christi meruit nobis remissionem culpæ; eademque nobis ad condonationem poenæ applicantur.

Est ergo primum participatio sacramentorum ex opere operato, ex quibus pars poenæ debita peccatis, nobis remittitur. Dicitur Pars, (& non tota poena) alias sola tantum participatio sacramenti sufficeret animæ ad confirmationem plenitudinis gratiarum: quamuis culpa semper tota, & non in parte remittatur; cum hæc deleatur mediante Gratia, quæ non potest diuidi respectu particularis peccati, & sit indiuisibilis: ac etiam ex quo dicta poena compatitur se cum Gratia Dei; vt ex flagellis, & tribulationibus, quæ quotidie experitur Ecclesia, Christi sponsa; & propterea ex participatione sacramentorum persæpe solum pars poenæ, & non tota aboletur. B

Secundo, remittitur poena per Charitatem, quæ idem posset operari, quod Martyrium ex prima epist. D. Petri cap. 4. vers. 9. *Charitas operit multitudinem peccatorum*. & ex Cantic. cap. 18. vers. 8. *Fortis est vt mors dilectio*.

Tertio, remittitur poena ex operibus satisfactorijs: etenim sicuti nos Deum offendimus in bonis fortunæ, corporis, vel animæ; ita condecens est, vt eleemosynis, ieiunijs, orationibus, & similibus nos Deum honoremus.

Quarto, & facilius remittitur poena ex bono Indulgentiarum vsu, quoniam sicuti IESV CHRISTI satisfactio regulariter nobis applicatur mediantibus sacramentis, charitate, ac etiam poenalibus operibus; ita extra ordinem de eadem satisfactione nos participamus ab eo, qui potestatem habet dispensandi Indulgentias ex thesauris, quos Christus Ecclesiæ suæ reliquit. C

Diximus supra, quod Temporales poenæ remittuntur nobis per Indulgentias, quæ non se extendunt ad poenas æternas, cum à culpa proueniant, nec ad eos, qui Deo non sint reconciliati. Et quamuis aliquando publicentur *Indulgentiæ à Culpa, & Poena*: intelliguntur tamen, quod tunc temporis conferatur potestas Confessarijs approbatis absoluendi poenitentes à Censuris Ecclesiasticis, & ab omni casu reseruato absque exceptione; vel quod intelligatur talis Indulgentia de poena remissæ culpæ.

Potestas conferendi indulgentias.

Et circa potestatem conferendi Indulgentias, quam Christus tradidit Petro, & Successoribus: habemus textum apud Matth. cap. 16. vers. 19. dicit Petro: *Tibi dabo claues Regni Cælorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis*. Sancti Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus notant in hunc locum verborum generalitatem, nempe: *Quodcumque*; per quod verbum omnis exceptio prohibetur, & præcipitur credere, quod quæcumque sint poena, vel culpa, dummodo à Petro super terram solutæ, ea quoque sint soluta in cœlis. At quoniam Iesus Christus vtitur eodem themate loquens Apostolis in plurali numero apud eundem Matthæum cap. 18. vers. 18. *Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo*. Et apud Ioannem cap. 20. vers. 21. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*. Ecclesia nos inde docet, vt potestas conferendi Indulgentias, competat de iure diuino directè Papæ legitimo Petri successori, ac Episcopis: illi absque exceptione, & generaliter; cæteris particulariter, & determinatè D

A tè circa sibi subiectos: certum est autem quod summus Pontifex habens auctoritatem, & iurisdictionem supra Episcopos, tanquam partem gregis, potest illam eorumdem auctoritatem limitare, & restringere, vt sic putauerit expedire, sanctus Thomas in supplem. tertiæ partis, quæst. 26. art. 1. & 3. Concilium Lateranen. can. 62. cap. nostro, & cap. cum ex antiquorum, de Pœnis, & Remission; etenim in dicto Lateranensi fuit decretum, quod Archiepiscopus in sua prouincia, & Episcopus in sua Diœcesi possent concedere annum Indulgentiæ in die Dedicationis Ecclesiæ, & in anniuersario eiusdem 40. dies; si bonum expedierit.

Infertur ex his, quod suprema, & absoluta potestas conferendi, & dispensandi Indulgentias pertineat ad illum, cui dictum est: *Pasce oues meas: Pasce Agnos meos*. Sed tamen est ipse summus Pontifex in hoc solum fidus dispensator: vt expediens iudicabit Ioann. 12. vers. 15. & 17. *Et hic iam quæritur, vt inter dispensatores fidelis quis inueniatur*. Vt habetur etiam in cap. cum ex eo, extr. de pœnit. & remiss. & D. Thom. 4. sent. distinct. 20. quæst. 1. art. 5. & idem in supplem. 3. par. quæst. 25. art. 2. & 3.

B Ipsa vero concedendarum Indulgentiarum potestas summo Pontifici collata, probatur non solum prædicto Christi oraculo ad Petrum & eius successores pronunciato, nempè: *Et tibi dabo claues Regni Cælorum*: sed & ratione ipsa suadetur; quod si erga Ecclesiam ita Christus fuit misericors, vt eam Sacerdotibus per Vicarium suum tradiderit potestatem, qua a culpa, & pœna æterna absoluerentur animæ; eiusdem misericordiæ consentaneum fuit, in suprema Ecclesiæ potestate alia relinquere media, per quæ a Purgatorij pœnis possent eædem animæ liberari.

Porro ex multorum sententia eadem potestas colligitur etiam ex sancti Pauli epist. ad Colos. cap. 1. *Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia*. Ex quibus Apostoli verbis Origenes, atque Augustinus probant quoque Indulgentias.

Ideoque Apost. 2. Corinth. cap. 2. Iam indulgens absoluit incestuosum illum, quem prioribus litteris tradiderat Satanæ, & inquit: *Cui aliquid donastis & ego; nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à Satana*. Et ita intelligunt Ambros. Anselmus, ac Dionys.

C Plerique vero Patrum, & Theologorum confirmant hanc potestatem Indulgentiarum, ex psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*. Et ex illo Apostolici symboli articulo *Sanctorum Communionem* confitemur.

Aduertendum ex his, quod Indulgentiæ tantum valeant, quantum pronunciantur: dummodo adsit auctoritas dantis; charitas accipientis, & pietas causæ; vt propterea possit dari maior, & minor Indulgentia. S. Thomas in supplement. 3. partis, quæst. 25 art. 2. *Quid requiratur.*

Ac etiam pro subsidio temporali conferri valent Indulgentiæ; si sint ordinata hæc temporalia ad spiritualia, nec intercedat labes simoniæ, vt dicta quæst. 25. art. 3. Quoniam præter collectas, quarum meminerunt Paulus 1. Corinth. 16. & Tertull. in Apolog. quæ olim fiebant in templis Christianorum: quasque in concione ipsemet supremus Pontifex indicabat, vt Christianis, qui Hierosolymis exuti bonis, & fortunis fuerant, subsidia transmitterentur; idem Apostolus adhortans Corinthios ad supplendam bonis temporalibus, quibus abundabant, paupertatem ministrorum Christi; vt eorum opera bona Corinthiorum egestati in bonis spiritualibus essent supplemento, inquit 2. Corinth. cap. 8. *In præsenti tempore vestra abundantia illorum* (scilicet pauperum ministrorum Christi) *inopiam suppleat; vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum*. Ex quo patet Apostolico etiam exemplo eleemosynas exigi occasione Indulgentiarum. *Indulgentia etiam pro subsidio temporali.*

D

Ex dicta libera potestate, quam habet Papa concedendi Indulgentias, variæ distinctiones Indulgentarum deducuntur: sicuti dum confertur *Indulgentia vnius Quarantenæ, seu Quadragesimæ*: quæ non aliud denotat, quam condonationem eiusdem pœnæ, qua pœnitentia Ecclesiastica quadraginta dierum fuisset deleta: sicuti etiam **Indulgentia septennij, seu decennij**, est illa, cuius pœnam pœnitentia *Distinctio indulgentiarum.*

tentia

tentia totidem annorum remisisset; talis est illa, quam Innocentius Papa Quartus concedit toties quoties ijs, qui pro Christianissimo Rege ad Deum orarent, de qua D. Thomas in 4. distinct. 20. quæst. 1. art. 3. & refert Nauarrus de Oratorijs, & Horis Canonicis num. 90. Et in hoc aduertendum, quod in pœnitentijs septem, decem, aut duodecim annorum interierant aliqui particulares dies, quibus magis arctam faciebat pœnitens pœnitentiam, quam in cæteris diebus, vt in Canon. Presbyter. distinct. 82. vbi de Presbytero fornicatore, & similibus. A

De Iubilæo, & Anno Sancto. Cap. XCIII.

IVbilæum additur Indulgentiæ: & Primo, publicatur propter euidentem causam, & magis vniuersalem, quam illa aliarum Indulgentiarum. Secundò, defert secum gaudium magnum, & iubilum in domo Dei. Tertiò, confertur tunc potestas omnibus Confessarijs (ab Ordinario approbatis) absoluendi ab omnibus Casibus reseruatis, & ab omnibus Censuris, Excommunicationibus etiam maioribus, suspensionibus Officiorum, seu Beneficiorum, & Interdictis, ac etiam confertur auctoritas commutandi Vota, absque exceptione, præter Votum Religionis, Castitatis perpetuæ, & peregrinandi Romam, Ierusalem, seu Galitiam. B

Fuerat de hoc figura Iubilæum illud, quod in Leuitico capit. 25. vers. 9. ibi: *Clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in vniuersa terra vestra: sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse est enim Iubilæus. Reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque adiet ad familiam pristinam, quia Iubilaus est, & quinquagesimus annus, &c.* Erant præterea leges huius Iudaici Iubilæi, quod serui liberi deuenirent, obligationes delerentur, debita remitterentur, parceretur Iniurijs, & quisque possessionem terrarum, quas alienauerat, recuperabat. C

At quoniam *Omnia in figuris contingebant illis*. Primo Corinth. 10. vers. 11. fuit opportunè habitum, vt Christianorum Iubilæum etiam indicaretur, quod prius nisi semel in quolibet sæculo publicabatur, vt in Extrauagante Bonifacij VIII. ibi: *Et quolibet centesimo anno deinceps secuturo*. Quam sanè vetustam institutionem anni centesimi non vana Gentilium superstitione circa sæculares ludos, sed Religioso cultu, & Christianorum concursu Romæ celebrandum, Bonifacius Papa VIII. in suo decreto confirmauit. Nam sicut in Mosaico Iubilæo quisque reuertebatur ad possessionem suam & ad familiam pristinam, sic quoque Christus Dominus per mortem suam, mediantibus sacramentis, peccatorum remissionem condonat, à Diaboli tyrannide liberauit, & Paradisi ianuam nobis aperuit.

Centesimus Iubilæus per Bonifacium.

Bonifacius Octauus igitur, ex Caietanorum familia Romanus Pont. an. 1300 vt in sua Extrauaganti continetur. Incipit: *Antiquorum habet fida relatio*: tit. de Pœnit. & remiss. centesimo quoque anno visitantibus basilicas Apostolorum Petri & Pauli plenissimam peccatorum veniam concedit. Quamquam hoc institutum non à Bonifacio primum, sed bene renouatum ex plurimorum testimonio, vt infrà. D

Renouatio centesimi decreta.

De quo Torsellinus in histor. Virginis Lauretanæ lib 1. cap. 15. inquit: *Annum sæcularem vel instituit, vel instaurauit*. Angelus Pientinus Dominicanus lib. 2. cap. 7. de Iubil. inquit: *Antiquorum habet fida relatio*: nempè longe ante Bonifacium consueuisse celebrari centesimum, quinimmo Panciroius in lib. *De Tesori nascosti di Roma*. testatur ante mille annos Fideles Romam accessisse quolibet centesimo: etiam de prædicta Antiquitate Nauarrus in Commentar. Indulgētiarum. Sanctus Antoninus part. 1. Summæ tit 10 cap. 10. præter alios multos, quos refert eruditus D. Andreas Victorellus in Historia Iubilæi Pontificij

parte

A parte prima: qui omnes quamuis de Antiquitate testantur, ignorant tamen eiusdem originem.

Et aduertendum circa prædictum Iubilæum, seu centesimum Bonifacij, dum ipse in suo Diplomate inquit: *Omnium suorum concedimus veniam peccatorum*: non id intelligendum de culpa peccatorum, quæ sacramentali absolutione delentur, sed de pœnis temporalibus debitis culpæ remissæ, nec remittuntur pœnæ temporales nisi prius remissa culpa, nec prosunt indulgentiæ ad remissionem pœnarum ei, qui est in peccato mortali, vt ex D. Thom. ad tertiam partem quæst.27. art. primo, & vidimus supra in cap.92. de Indulgentijs. *Iubilaeum de quibus absoluat*

De concursu Peregrinorum ad Vrbem in dicto centesimo Bonifacij refert præter cæteros sanctus Antoninus parte prima, tit.20. cap.8. §. 11. *Ex omni autem natione, quæ sub cælo est fidelium, & mares, & fœminæ ad eam Indulgentiam profecti sunt, adeo vt communiter dicatur, quod sine Romanis solum ex Peregrinis ducenta millia hominum essent per totum illum annum in Vrbe sine ijs, qui erant in via: & satis copiosè prouisum est de victualibus.* & idem refert Ioan. Villanus, Trithemius & alij.

B Clemens Papa Sextus dum esset Auinioni anno primo Pontificatus sui redegit ad annum quinquagesimum Iubilæum celebrandum; iam à Bonifacio centesimo quoque anno statutum: cum in hoc à Romano Populo fuisset ille requisitus, vt in sua extrauag. incip. *Vnigenitus*, de Pœn. & Remiss. his verbis: *Attendentes & clamorem peculiaris populi nostri Romani, videlicet hoc humiliter supplicantis.* Cuius restrictionis prætextus; quod pauci propter vitæ breuitatem ad centesimum annum valerent peruenire, vt idem Pont. testatur in dicta extrauag. & numerus annorum quinquaginta, ad quos fuit redactus Pontificius Iubilæus, processit: quoniam annus quinquagesimus in lege Mosaica Iubilæus erat remissionis & gaudij: ac etiam quinquagesimus numerus in Veteri testamento ex legis datione; & in nouo ex visibili Spiritus sancti in discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio; singulariter honoratur: vt in eadem extrauag. *Centesimus redactus ad annos 50.*

C Quamuis Bonifacius in sua Decretali, incipit: *Antiquorum habet fida relatio*; decreuerit in quolibet centesimo remissionem omnium peccatorum visitantibus solummodo Basilicas Sanctorum Petri & Pauli; Clemens nihilominus in reductione ad Quinquagesimum annum, superaddidit, vt visitaretur etiam Lateranensis Ecclesia: vt in prædicta extrauag. *Vnigenitus*. Sicuti & Vrbanus VI. dein voluit etiam visitari in Iubilæo Ecclesiam sanctæ Mariæ Maioris: vt testatur Paulus Secundus in Decretali *Ineffabilis prouidentia*. & idem refert etiam Sixtus Quartus in Decretali, *Pastoris æterni*. *Visitatio Basilicarum.*

Vrbanus Papa VI. præterea restrinxit quoque annum Iubilæi celebrandum singulis triginta tribus annis, quamuis idem superueniente morte non illum celebrasset; & quamquam non reperiatur Decretalis dicti Vrbani: Nobis tamen hoc patet ex Breui Bonifacij Papæ Noni, incipit: *Exigunt deuotionis integritas, & fidei puritas*, ad Richardum Angliæ regem, his verbis: *Vrbanus VI. statuit, vt vniuersi Christi fideles verè pœnitentes, & confessi, qui in anno a Natiuitate Domini Iesu Christi MCCCXC. instante tunc futuro, & deinceps perpetuis temporibus de 33. in 33. annos Apostolorum Petri, & Pauli Basilicas de Vrbe, & Lateranen. & sanctæ Mariæ Maioris Ecclesias visitassent, &c.* Et similiter hoc idem testatur Paulus Papa Secundus in sua Constitut. incipit: *Ineffabilis*. his verbis: *Et deinde Vrbanus Sextus in sua obedientia nuncupatus, prouide considerans, quod ætas hominum amplius solito in dies laberetur pauciores; ac desiderans, quamplurimos eiusdem Indulgentiæ fieri participes, cum ad annum quinquagesimum propter breuitatem vitæ plurimi hominum minime perueniant, vt Populorum augeretur deuotio, fides splenderet, & charitas amplius incalesceret, de Fratrum suorum consilio annum quinquagesimum supradictum ad 33. reducens: statuit, quod vniuersi fideles verè pœnitentes, & confessi, qui in anno à Natiuitate MCCCXC. & deinceps perpetuis temporibus de 33. annis in 33. annos Basilicas Apostolorum, & Lateranen. & S. Mariæ Maioris prædictæ Vrbis Ecclesias, causa deuotionis, modo præmisso visitauerint, eandem consequantur* *Iubilaeus restrictus ad ann. 33.*

D

quantur remissionem, & veniam peccatorum. Et idem testatur Sixtus Quartus in Decretali, incipit: *Pastoris aeterni*. ac etiam Iulius III. in Decret. *Pastores ouium*. Vt etiam hoc idem testantur plurimi Historici relati per D. Andream Victorellum in historia Iubilaei Pontificij part. 2. sed in hoc notandum, quod Pontifex Bonifacius IX. annum Iubilaeum tertiò celebrauit ab Vrbano VI. indictum anno Christi 1390. vt volunt dictus Victorellus & plurimi historici. Vnde plurimi exterarum partium Peregrini se in hoc dec eperunt, qui ad Vrbem aduenerunt etiam anno 1400. inhaerentes dispositionibus Bonifacij Octaui, & Clementis Sexti circa annum Iubilaei centesimum, & quinquagesimum. A

Nicolaus vero Papa V. post sedata schismata, & alias procellas sanctae Ecclesiae, confirmauit constitutionem Clementis Papae VI. circa Iubilaeum ab illo redactum ad singulos quinquagesimos annos, vt in Decretali eiusdem Nicolai anno 1449. incip. *Immensa, & innumerabilia &c.* & subdit: *Statuimus, & ordinamus, vt omnes Christi fideles, qui verè poenitentes, & confessi iuxta formam in ipsis litteris comprehensam, in anno Natiuitatis Domini Iesu Christi 1450. proximè futuro praefatas Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicas, & Lateranen. & beatae Mariae Maioris Ecclesias visitauerint: omnium peccatorum suorum plenariam Indulgentiam consequantur.* B

Iubilaeus ad annos 25.

Paulus Papa Secundus & ipse reduxit annum Iubilaei ad singulos 25. annos, vt in eius decretali anno 1470. sexto Pontificatus sui incipit: *Ineffabilis prouidentia summi Patris.* & subdit: *Annum trigesimum tertium huiusmodi ad annum 25. reducentes auctoritate, scientia, & potestate praemissis, statuimus, & ordinamus, quod de caetero perpetuis futuris temporibus annus Iubilaei, cum omnibus, & singulis Indulgentijs; & peccatorum remissionibus. &c.* Sed idem Pontifex Paulus morte praeuentus anno 1471. eiusdem successor Sixtus Quartus Iubilaeum celebrauit anno 1475. vt in Decretali etiam eiusdem Sixti incipit: *Quemadmodum, &c.* his verbis: *Nos qui (dicto praedecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio) sicimus, Diuina disponente Clementia ad apicem summi Apostolatus assumpti, eiusdem Pauli praedecessoris ordinationem, voluntatem, & statutum, ac omnia, & singula in eisdem litteris suis contenta, approbantes, similiter statuimus, & ordinamus, &c.* C

Alexander Sextus Borgia successiuè anno 1500. annum Iubilaei celebrauit, quem idem ante publicauerat anno 1498.

Clemens Septimus Medices Iubilaeum celebrauit ann. 1525. iuxta dispositionem Pauli Secundi singulis quibusque annis 25. quem idem antea publicauerat, vt in Constitut. *Inter solicitudines & curas.*

Iulius Papa Tertius de Monte celebrauit Iubilaeum anno 1550. de quo ante Constitutionem fecerat Paulus Tertius, qui morte praeuentus attingere non potuit; vt de alijs etiam summis Pontificibus diximus supra: & quoniam Vacante Sede Pauli Tertij non prius electus fuit in summum Pontificem dictus Iulius III. propterea aperitio Portarum Sanctarum dilata fuit vsque ad xxiv. Febr. diem Natalem Sancti Matthiae Apostoli, sicuti in anno sequenti 1551. clausae fuere eadem die, vt testantur Panuinus, Ciacconus & alij.

Gregorius XIII. Bononiensis ex familia Boncompagni annum Iubilaei 1575. celebrauit, vt in eius Decretali incipit: *Dominus & Redemptor noster Iesus, &c.* qui fuit publicatus anno antecedenti 1574. die Dominica vi. Idus Maij. D

Clemens Octauus Florentinus ex Aldrobandina familia an 1600. Iubilaeum celebrauit, quem ante xix. Maij 1599. idem indicauerat, vt in eius Decretali incipit: *Annus Domini placabilis, &c.*

Sicuti etiam Vrbanus Octauus celebrauit Iubilaeum anno 1625.

Porta sancta aperitur & quare.

Circa vero Ritum in anno Iubilaei de Aperitione Portae Sanctae, post aliquam ipsius perquisitionem, adhuc illius originem adinuenire nequiui. Sancta dicitur Porta, quod supernae Ciuitatis aditum, ceu figura quaedam insinuare videatur. Quo vero ad illius mysterium, vt refert Angelus Pientinus de Iubilaeo lib. 3. c. 6. aperitur Porta illa in ipsius Anni Sancti inchoatione, primo, vt intelligatur eo anno nulli non patere Ecclesiam; nulli, si Iubilaeum lucrari velit, eius ingressus dene-

A denegari; & quamuis quicunque in grauiora prolaberetur facinora, vt ex Ecclesiæ limitibus pelleretur, quousque demandatas pœnitentias absoluisset. Qui ergo præsertim Iubilæi Anno extrinseco quoque signo pœnitentiam demōstrauerit; Porta illa omnibus aperitur: quod à Sophonia Propheta capit. 1. indicatur his verbis: *Et erit in die illa, dicit Dominus, Vox clamoris de Porta Piscium*. Piscium quippè nomine Christianos quādoque intellegi debere ex Parabola Matth. 13. Sagenæ missæ in Mare, & ex omni genere Piscium congreganti. Rursus ditissimus Ecclesiæ thesaurus Iubilæi tempore largius elargiri designatur; propterea materialis Ecclesiæ Porta eo Anno reseratur, quo thesauri illius insolita indicetur distributio. Postremo si ob commissa crimina, & ob pœnas propterea subeundas Porta Cæli omnibus intercluditur; vt ex fatuarum Virginum Parabola Matth. 25. sacri Iubilæi virtute vtraque dimittuntur & Cæli ianua illis, qui Iubilæi participes effecti fuerint, sic reseretur; vt in eo statu in felicissimum Abrahæ sinum ab Angelis deferri valeant.

B Porro à summo Ecclesiæ Antistite Porta Sancta reseratur; vt significetur illum tantum illius ditissimi thesauri claues habere, eiusque ianuam aperire, quatenus ei expedire videbitur, vt non incongruè de eo dici possit Apoc. 3. *Aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Rursus Petro eiusque successoribus illius cælestis Ciuitatis claues à Christo collatæ fuerunt, dum dicitur apud Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Et tibi dabo Claues Regni Cælorum*. *A quo aperiatur*

Nec absq. mysterio tribus ictibus Porta illa à summo Pont. aperitur; quoniam thesaurus ille cunctis Christianis communicatur, qui tribus terrarum partibus continentur; nimirum Europa, Africa, & Asia. Deinde cum ex sacri Iubilæi solemnijs, qui in Cælo, qui in terra, necnon qui in Purgatorio sunt; maximo cum afficiantur gaudio, id quoque sensibili signo innuitur dum Porta illa trina mallei percusione conuenit aperiri. *Tribus ictibus aperitur.*

Verum cum quatuor Ecclesias visere iubeantur, quicunque Iubilæi participes fieri concupiscunt; & in earum qualibet Porta illa, quæ merito Sancta dicitur, debeat aperiri; ad hoc exercendum munus Papa suos destinat Legatos, vt hoc quoque pacto maxima prorsusque insolita ipsius thesauri insinuetur erogatio: & eos omnes, præsertim, qui Ecclesias illas adierint, Sanctorum meritis ditiores fieri designentur, vt in dicta Extrauag. Bonif. VIII. *Quatuor Portæ aperiuntur.* C

Porta illa, quæ adueniente Anno Iubilæi aperiri consueuit: eodem Iubilæi Anno peracto non absque solemnitate clauditur ab eodem: quoniam supremus Iubilæi fructus nempè cælestis sempiternæque vitæ acquisitio illius interclusione demonstratur, vt inquit D. Gregor. *Ad illud enim conuiuiū quisquis semel intrauerit, vlterius non exibit.* Rursus conuenientissimè statutum est, vt Anno Iubilæi elapso Porta illa claudatur, quò designetur periculum, ne superueniat obstinationis nox, quando nemo potest operari, quibus vnà cum fatuis Virginibus claudatur salutis ianua, eisque à Domino dicatur Matth. 25. *Nescio vos*. *Clauditur Porta.*

D

De Indulgentijs pro Mortuis. Cap. XCIV.

Animæ, quæ in statu gratiæ ex hac vita decesserunt: S. Sedis auctoritate Iesu Christi, & Sanctorum satisfactionē recipiunt, cum illis Indulgentiæ (vt mos est) *per modum suffragij* applicantur, quæ verba non aliud significant, nisi talis applicatio, *Non fiat per modū iuridicæ absolutionis; sed per modum piæ, & certæ solutionis*. Nauarr. de Iubilæo, not. 22. 4. Cardinal. Bellarmin. de Indulgent. c. 14. ad quam sufficit auctoritas Papæ. Secundò, requiritur, vt interueniat rationabilis causa, respiciens gloriam Dei, & bonum Ecclesiæ suæ. Tertiò, vt is, qui hanc charitatem erga defunctos exercet, totum compleat, quod requiritur ad

Indulgentiam; & vt magis prosit, quod hic non reperiatur in mortali peccato: tunc enim certum est, tale suffragium non fore defunctis animabus inutile, qui nobiscum in charitate Deo communicant; quamuis in igne cruciati reperiuntur quacunque maiori poena vitæ huius, vt inquit Auguſt. in pſalm. 37. ibi: *Quia dicitur saluus erit, contemnitur ille ignis; ita planè quamuis salui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quam quicquid poteſt homo pati in hac vita*. Et idem voluit Greg. in pſalm. 3. poenit. Beda in eundem pſalm. & S. Bernardus ſerm. de obitu Vmberti Monachi. A

Quod autem viuorum suffragia defunctis proficua sint, præter auctoritates Patrum, de quibus diximus nos supra cap. 89. probatur etiam ex apparitionibus, quæ leguntur apud Sanctum Augustinum in lib. de Cura pro mortuis cap. 4. & in Enchiridio cap. 109. ibi: *Neque negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt*. Ac etiam idem refert Sanctus Gregorius Magnus lib. 4 Dialog. cap. 40. & Gregorius Turonen. lib. de Gloria Confeſſorum cap. 5. ex quibus infertur, quod poena vnius diei in Purgatorio in sua intensione respondeat extensioni plurium annorum pœnitentiæ in hac vita; & propterea nil absurdum, cum fit mentio sex, decem, aut centum mille annorum Indulgentiæ, quoniam iuxta antiquum Ecclesiæ rigorem concedebatur pœnitentia septem, decem, & duodecim annorum cuilibet peccato: & in Concilio Elibertino cap. 5. dabatur pœnitentia quinque annorum propter homicidium casuale, & annorum septem, quando illud fuisset ex proposito, & in cap. 64. eiusdem Concilij dabatur pœnitentia decem annorum propter adulterium, & in Canon. Presbyter. dist. 82 eadem poena iniungebatur Presbytero fornicanti. B

Certum est igitur ex his Theologorum axioma, quod Indulgentia tunc vtilis, & infallibilis sit; *Si adſit in concedente auctoritas, in cauſa pietas, & in ſuſcipiente charitas*: Contra erroneam illorum opinionem, qui sibi suadent eleuationem spiritus solum sibi sufficere pro Indulgentia, seu Iubilæo, vt in hoc adimpleatur, quod dicitur in pſalm. 61. *Mendaces filij hominum in ſtateris ſuis*.

C

De Antiquitate Indulgentiarum. Cap. XCV.

DEi Filius apud Sanctum Ioannem cap. 5. verſ. 14. remisit Paralytico pœnam peccatorum his verbis: *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. Eadem remissio, quoad culpam, & pœnam facta est Adulteræ, Ioann. 8. verſ. 10. ibi: *Vade, iam amplius noli peccare*: vt notauit sanctus Augustinus in tractatu 3. in Ioannem: *Si peccatorum fautor eſſet, diceret, nec ego te condemnabo, vade, & viue, vt vis; de mea liberatione eſto ſecura, ego quantumcunq. peccaueris, te ab omni pœna etiam gehennæ, & inferni terroribus liberabo, non hoc dixit, &c.*

Corinthij instanter rogarunt Paulum, vt remitteret pœnam, quam ordinauerat incestuosis, quod in Christi Persona concessit, vt in 2. Corinth. cap. 2. verſ. 10. *Cui autem aliquid donaſtis, & ego: nam & ego, quod donaui, ſi quod donaui, propter vos in Perſona Chriſti, vt non circumueniamur à Sathana: non enim ignoramus cogitationes eius*. Ita hunc locum exponunt Theodoret. & Sanctus Thomas: & non ambigendum, quin S. Petrus potuisset etiam eximere à morte Ananiam, & Saphiram tribuendo illis Indulgentiam; eorundem demeritis non obstantibus, si id expediens reputasset. D

In sæculo Apostolis subsequenti: circa remissionem, quam Episcopi faciebant ad intercessioné, & preces Martyrum, Tertull. in lib. ad Martyres c. 1. appellat Indulgentias Pacem his verbis: *Quam Pacem, quidam in Eccleſia non habentes, à Martyribus in carcere exorare conſueuerunt*: vt notat Pamelius in hunc locum num. 12.

A num. 12. ac etiam ſcribit Cyprianus lib. 15. cap. 3. vbi idem admonet Martyres conſiderare, pro quibus intercedant,

Tertio, & Quarto ſæculo ſunt antiqua Concilia Oecumenica, & Prouincialia, in quibus Indulgentiæ pœnitentibus condonantur, iuxta Epiſcoporum iudicium, cum ante fuiſſent decretæ pœnæ delictis reſpondentes, vt in Nicena Synodo prima Can. 12. *Licebit Epiſcopo humanius circa eos aliquid cogitare.* & paulo ante: *Placuit Synodo, licet indigni ſint miſericordia, tamen aliquid circa eos humanitatis oſtendi.* & in Concilio Ancyr. Can. 5. *Statuimus vt Epiſcopi, modo conuerſationis examinato, poteſtatem habeant, vel vtendi clementia, vel plus temporis adijciendi.* & in Concil. Laodicen. Can. 2. *Oportet, vt paruo tempore tranſacto vacent orationibus, & ieiunijs, quibus etiam iuxta Indulgentiam communionem reddi decreuimus.*

Quinto, & Sexto ſæculo Sanctus Gregor. Magnus confert Indulgentias his, qui inuiſerent ſtationes Romæ; refert D. Thom. 4. Sent. diſt. 20. quæſt. 1. art. 13. quæſtiuncula ſecunda.

B Septimo, & octauo ſæculo, Sanctus Leo Papa concedit Indulgentias Eccleſijs Germaniæ, & Galliæ, vt ſcribit Ludgerus Sancto Svviberto, vt in tomo 2. Surij in vita eiuſdem ſancti ibi: *Leo multa alia Monaſteria, & Altaria, & Cappellas per Alemanniam, & Galliam conſecrauit, vbique multas indulgentias conferendo.*

Sergius Papa anno 884. concedit indulgentias trium annorum, & trium quadragenarum ijs, qui viſitarent Romæ Eccleſiam ſancti Martini ad Montes in die feſtiuitatis, vt videre eſt in antiquo marmore ad altare eiuſdem Eccleſiæ: vnde non eſt apparens, quod ſanctus Gregorius, ſanctus Leo, & Sergius voluiſſent indulgentias concedere in Eccleſia, quando non licuiſſet eiſdem.

Præterea in Concilio Generali Claramontano anno 1116. Vrbanus Papa concedit Plenariam Indulgentiam his, qui ad recuperationem Terræ ſanctæ militarent. Et anno 1213. ſummus Pontifex Innocentius Tertius promulgat Indulgentiam plenariam pro ſubuentione Terræ ſanctæ, & in Concilio generali de-
C inde celebrato anno 1215. apud Lateranum inter alia ibi actum fuit de corrigendo abuſu Indulgentiarum quarumdam, vt refertur in cap. cum ex eo, de pœnitent. & remiſs. & de ſimili correctione Indulgentiarum facta in Concilio Lugdunenſi: refertur in capitulo primo de Pœnit. & Remiſs in 6. & in Concilio generali Conſtantien. (vbi Vvicleſus fuit condemnatus) Martinus Quintus concedit Plenariam Indulgentiam, vt in ſeſſ. 8. Demum Concilium Tridentinum pronunciat anathema contra negantes vſum Indulgentiarum, vt in ſeſſ. 25. decret. de Indulgentijs ibi: *Cum poteſtas conferendi Indulgentias à Chriſto Eccleſia cõceſſa ſit, atque huiuſmodi poteſtate diuinitus ſibi tradita, antiquiſſimis etiam temporibus illa vſa fuerit, vſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem, & ſacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Eccleſia retinendum eſſe docet, & præcipit: eoſque anathemate damnat, qui aut inutiles eſſe aſſerunt, vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant, &c.*

Confirmantur prædicta ex miraculis, quæ pluribus in locis operatus eſt ſanctus Bernardus prædicando Indulgentias publicatas per Papam Eugenium his,
D qui proficiſcerentur ad Bellum Hieroſolymitanum, vt ex eodem Bernard. lib. 2. de conſiderat. & lib. 3. eiuſdem vitæ, cap. 4.

Et hæc ad ſolatium Catholicorum; ac ſimul ad ſectariorum parænesim, de Indulgentijs ſatis ſint dicta.

A

De Limbo Sanctorum Patrum. Cap. XCVI.

QVoniam de Purgatorio, & Fruitione Sanctorum diximus supra, aliquid etiam pro complemento operis, de Limbo, & Inferno adnectamus. Duplex supponitur Limbus, vel vbi animæ Iustorum ante aduentum Christi perman ebant; vel vbi Infantes, qni nondum baptizati moriuntur, damnantur.

Quoad primum, nempe de Limbo sanctorum Patrum; omnes confitentur fuisse sinum Abrahæ, in quo Lazarus quiescebat apud Lucam cap.16. Et quamuis ex communi ferè omnium sententia hæc sit historia, nihilominus quando etiam esset parabola: certum est Christum Dominum fuisse loquutum iuxta communem omnium sensum; vt tunc temporis communiter omnes crederent; fuisse sinum Abrahæ, cognitum Hebræis, & hunc denotantem locum quietis instar Portus, ad quem naufragantes confugerent, vt exponit Theophylactus, vt etiam Christus Dominus intellexit apud Matth. 8. *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in Regno Cælorum.* B

Notum est omnibus Paradisum terrestre clausum fuisse primis parentibus, eorumque posteris, donec in diem Ascensionis duxit secum Christus in cœlum sanctos Patres, quos ex Limbo eduxerat, vt inquit Apostol. ad Ephes.4. vers.8. *Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem; dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia.* Hinc quomodo negari valet, fuisse locum, vbi tam grandis captiuorum multitudo Liberatorem suum expectaret? vt verè fuit Limbus, de qno loquimur.

Hunc locum fuisse sub terra, docet nos Apostolorum Symbolum: *Descendit ad inferos.* & Princeps Apostolorum prædicat Israelitis post Spiritus sancti aduentum, in actis cap.2. *Viri Israelitæ, audite verba hæc: Iesum Nazarenum, &c. quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: Dauid enim dicit in eum: Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* & infra in dicto cap.2. versic.31. *Prouidens loquutus est de resurrectione Christi; quia neque derelictus est in inferno: neque caro eius vidit corruptionem.* C

Idem sanctus Petrus scribit in 1. epist. cap.3. vers.19. *In quo & his, qui in carcere erant, spiritu veniens, prædicauit.* Nempe quod Christus veniens Spiritu (id est quoad animam) prædicauerit spiritibus, qui erant in Limbo; etenim de Damnatis id intelligi non potest, quorum desperata erat salus: maximè cum loquatur Petrus de his, qui in carcere erant, & consequenter hodie non reperiuntur in carcere; vt erant iam sancti Patres in Limbo,

Sanctus Irenæus de mora Christi cum Patribus in Limbo lib.4. cap.45. qnam prædicationem ibi ipse habuerit, inquit: *Eapropter Dominum in ea, quæ sunt sub terra descendisse; Euangelizantem & illis aduentum suum, remissum peccatum, &c.*

Et quod Christus retraxerit ex Limbo animas Sanctorum Patrum. Origen. homil. 15. in Genes. *Quod dixit ad Latronem: Hodie mecum eris in Paradiso; hoc non illi soli dictum est. sed & omnibus sanctis intellige, pro quibus in inferna descenderat.* D

Quod Christus Liberator fuerit mortuorum, sanctus Athanasius homilia de Semente ait: *IESVS autem propter nos mortuus est, descendit ad inferna in medium mortuorum, & inter mortuos incedens, non solum liber, sed & Liberator mortuorum erat.*

Et sanctus Chrysostomus appropriat prædictionem Isaiæ animabus in Limbo homil.5. de Resurrect. *Hodie Sol iustitiæ Christus ascendit Euangelizatis sanctorum animis ab inferis, eleuans secum corpora Sanctorum.* & infra: *Exclamauerunt qui erant in tenebris, quia lumen viderunt magnum: & qui erant in regione vmbræ mortis,*

A *mortis, lux orta est eis*. Sicuti etiam idem Isaias cap. 45. vers. 2. & 3. *Portas areas conteram, & vectes ferreos confringam, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum*.

Sanctus Hieronymus explicans in proposito verba Iacob, inquit epist. 25. cap. 5. *Descendam ad filium meum lugens in infernum: quia necdum paradisi ianuam Christus effregerat, necdum flammam illam rompheam, & vertiginem præsidentium Cherubim sanguis eius extinxerat*.

Sanctus Augustinus declarans promissionem Christi ad Latronem, quod non intelligatur de cœlo Empyreo, epist. 17. ad Dardanum sic inquit: Neque enim ipso die in Cœlo futurus erat homo Christus Iesus, sed in inferno secundum animam, in sepulcro autem secundum carnem; & de carne quidem quod eo die in sepulcro sit posita, manifestissimum est Euangelium. Quod vero illa anima in infernum descenderit, Apostolica doctrina prædicat. Quamobrem sanctus Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis adhibet, vbi de ipso prædictum esse demonstrat; *Quoniam non derelinques animam meam in inferno*. Hæc Augustinus
B quod idem sæpius confirmat, vt in epist. 99. ad Euod. lib. 20. de Ciuitate Dei cap. 15. in psalm. 85. & tract. 110. in Ioannem.

De Limbo Puerorum, & de peccato Originali. Cap. XCVII.

EST alius locus pariter Limbus nuncupatus, vbi, qui mortui nascuntur, & alij infantes, qui absque lauacro baptismi decedunt; à visione Beatifica propter originale peccatum penitus excluduntur, vt dixit IESVS apud Ioan. cap. 3. versic. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto; non potest introire in regnum cœlorum*. vt etiam de Circumcisione in antiquo testamento, Genes. 17.
C versic. 14. *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo*.

De primo, nempe de Baptismo, cuius Arca fuit figura, loquitur S. Petrus epistola prima cap. 3 vers. 20. & 21. *Quando in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod & vos nunc similis formæ, saluos fecit Baptisma*. De secundo, nempe de Circumcisione, fuit figura, quod legitur in lib. Iosue cap. 5. versic. 2. *Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundo filios Israel*: qualis circumcisio ex cultro lapideo denotabat, quod quis in terram promissam non ingrederetur, nisi Petra angularis, quæ Christus est, non applicasset virtutem ex Sacramentis.

Hoc autem prouenit, ex quo nos omnes in peccato concepti sumus, quamuis ex laudabilibus parentibus, vt inquit Rufin. in psalm. 50. *Dauid natus erat de Iesse, viro iusto, & coniuge eius: quid est ergo, quod de se dicit: In iniquitatibus conceptus sum? nisi quia trahitur iniquitas ex Adam; nemo nascitur nisi trahens culpam, & culpa pœnam?* Sicuti etiam Apostolus natus ex laudabili tribu Beniamin, vt ipse
D de se ad Philipp. cap. 3. versic. 5 *Ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine querela*. Et nihilominus confiteturse natum in peccato, vt ad Ephes. cap. 2. versic. 3. *Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri*.

Idem hoc manifestè indicat sanctus Ambrosius in Apol. Dauid cap. 11. *Antequam nascamur, maculamur contagio*. Et sanctus Hieronymus in epistola ad Lætam: *Christiani non nascuntur, sed fiunt*. quam eandem sententiam ante pronunciauerat Tertullian. in apolog. cap. 17.

Concilium Meleuitanum can. 2. inquit: *Item placuit vt quicumque paruulos recenter ab vteris matrum baptizandos neget, aut dicit in remissionem quidem peccatorum*

rum

rum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, anathema sit. A

Concilium Florentinum session. vltima: *Illorum animas, qui in actuali peccato, vel solo originali decedunt; mox in infernum descendere: pœnis tamen disparibus puniendos.*

Sed cœteris omissis adducam solum S. Augustinum epist.28. ad Hieronym. his verbis: *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt: hic profecto, & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam; quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari omnino non posse, &c.* idem testatur Augustinus in epist. 106. ad Paulinum, & lib. 1. de Orig. Anim. cap. 9. & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 23.

De Originali peccato. Item de peccato Originali non solum habemus Regis Prophetæ dictum in psalm. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Sed etiam tergeminum suppetit D. Pauli testimonium ad Roman. 5. *Per vnũ hominem peccatum intrauit in Mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.* Alterum: *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Christo omnes viuificabuntur.* Tertium: *Eramus natura filij Iræ sicut cæteri.* vbi Glos. interlinearis, *Natura*, id est per Parentes. & Augustin. *Natura*, id est Originaliter. B

Hanc Catholicam veritatem testati sunt nobis alij quoque Patres, ex quibus Origen. homil. 8. in Leuit. inquit: *Quæcunque anima in carne nascitur; iniquitatis, & peccati sorde polluitur, propter quod dictum est: Nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram.* & S. Cyprian. lib. 3. epist. 8. *Infans recens natus nihil peccauit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit.* & S. Ambros. inquit: *Antequam nascimur, maculamur contagione, & ante vsuram lucis, originis ipsius excipimus iniuriam; in iniquitate concipimur.* & infra: *Omnes homines sub peccato nascimur.*

Et quatenus figmentum hoc esse contendant Sectarij; asserentes se non intelligere, quomodo omnes homines peccauerint in Adamo: aut quomodo Adami peccatum traducatur in omnes homines. Nam hoc præmisso ex Augustino de Morib. Eccles. cap. 22. *Nihil esse ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius.* Quodque plerique Theologorum tradunt, & explicant, Peccatum Originale eodem momento ab anima contrahit, quo per seminalem generationem vnitur corpori ex terreno Adam infecto procedenti. Primum illud, quod Sectarij non intelligunt, ab eodem discimus Augustin. lib. 3. de Peccat. Merit. & Remiss. *In Adam omnes tunc peccauerunt, quando eius natura illa insita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes illi vnus fuerunt, & quicquid erat in futura propagine, vita vnius hominis continebat.* & idem lib. 4. cap. contra duas Epistolas Pelag. inquit: *Restat vt in illo primo homine peccasse omnes intelligantur, quia in illo fuerunt omnes, quando ille peccauit.* Cum quo consentit Sanctus Hilarius super verbis Apost. ad Roman. 5. *In quo omnes peccauerant*, dicens: *Manifestum in Adam omnes peccasse quasi in massa.* C

Ab eodem Augustino discimus illud secundum, quod non intelligunt circa peccati traductionem; illam enim explicat his verbis lib. 5. ad Iul. cap. 3. *Profecto aut vtrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in vase vitiato, vbi occulta iustitia Diuinæ legis includitur.* & subdit: *Quid autem horum sit verius, libentius disco, quam dico; ne audeam docere, quod nescio.* D

Confitebuntur Catholici ex prædictis, vt pro his, qui rationis vsum habuere, duo in fine mundi loca sint remansura; nempe Paradisum pro Beatis, & infernum pro damnatis. Præterea quod Infantes, qui ante vsum rationis moriuntur, & qui Baptismi in remedium Originalis peccati non fuerint consequuti, isti damnabuntur, nec vnquam essentiam Beatificam Dei videbunt: locus autem in quo permanebunt isti, iuxta communiorem sententiam, erit pars superior inferni (de quo infra solum restat dicendum) Sanctus Thomas, Sanctus Bona-

uentura,

A uentura, Scotus, Durandus, & alij in lib.4. Sententiarum distinct. 45. & Albertus in secunda parte Summæ quæst. 113. & hoc solum inter tantos Theologos interest, quod alij constituunt Infantes in parte inferni altiore, quam Limbum puerorum appellant: alij cum cæteris damnatis eos locum habere pronunciant.

De Inferno, Cap. XCVIII.

QVamuis Christus vti homo fuerit mortuus, & tanquam Deus satisfecerit, adeo vt minima eiusdem actio, sola gutta eius sanguinis, lacryma oculorum eius plenè de rigore iustitiæ satisfecisset: nihilominus vltra passus est, & fuit *Copiosa apud eum redemptio*, vt in psalm. 129. sicuti testantur Ioan. cap. 13. *Cum* B *dilexisset suos, in finem dilexit eos*. & ipse Christus apud Lucam 13. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar, &c.*

Sed non propterea censebuntur vllo vnquam tempore remissæ pœnæ, quibus damnati in inferno cruciantur, vt credidere aliqui ex impijs Hæreticis fututurum post diem Iudicij.

Hanc veritatem apertè docet Propheta Isaias cap. 33. vers. 14. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* & idem in fine suæ prophetiæ loquens de præuaricatoribus inquit: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*.

Et Christus ipsmet Iudex contra impios sententiam fulminabit apud Matth. cap.25. vers.41. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & angelis eius.*

Et alibi apud Matth. Christus assimilat! Paleas ipsis reprobis ibi: *Paleas autem comburet ignes inextinguibili*. Quod expertus est infelix Diues, qui Abrahae C dixit apud Lucam cap. 16. *Crucior in hac flamma*.

Similiter Apostolus Iudas in sua epist. Catholica loquens de Sodoma, & Gomorra, vers.7. inquit: *Ignis æterni pœnam sustinentes*.

Et in Apocalypsi cap 21. vers.8. *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti, igne, & sulphure, quod est mors secunda*.

Dicta sunt hæc circa pœnam sensus: nempè de inferni horrore, miserandis pœnarum generibus, necnon earundem pœnarum acerbitate, ac de eiusdem ignis perpetuitate. Pœna autem essentialis, & principalior damnatorum in inferno, est priuatio Diuinæ visionis; quamuis reperiantur homines iu mundo non apprehendentes hanc priuationem huius beatificæ visionis, quam nos meditationes potius quam de ea scribentes, exoremus Deum, vt per immensam sui misericordiam liberet nos ab his omnibus malis.

D

De Resurrectione Mortuorum, Cap. XCIX.

PRædictis videtur adnectendum etiam de Mortuorum Resurrectione, qua seclusa inanes essent Indulgentiæ, Purgatorium, Fruitio Sanctorum, Limbus & Infernus, de quibus diximus.

De hac igitur Mortuorum Resurrectione Apost.1. Corinth. c.15. inquit: *Ecce mysterium vobis dico: omnes quidem resurgemus*. & S. Damascen. lib.4. *Cecidit hoc corpus per mortem, quod in nouissimo die de terra resurget*. Vnde S. August. lib.8. de Trinitat. *Resurgere nihil aliud est quam reuiuiscere; non autem reuiuiscit, nisi idem numero;*

numero: & Theologi omnes aduertunt, quod si anima aliud assumeret in resurrectione corpus; quam quod in vita possedit, & in morte reliquit, hæc non esset Resurrectio, sed Assumptio. Quemadmodum Dei Filium in Incarnatione assumpsisse dicimus naturam humanam in vnitatem suppositi. Dicimus etiam cum anima hominis secundum substantiam sit rationalis, & sensibilis: hoc sufficit, vt sit idem numero Homo: nam potentiæ sensitiuæ, quæ corrumpuntur, non possunt totaliter tollere identitatem animalis, cum sint accidentales proprietates: ex supplemento D. Thom. quæst. 79. art. 2. Dicimus etiam, vt pulueres humani corporis oporteat redire ad eandem partem corporis, quæ in eis dissoluta est; dummodo seruetur eadem species; & congruentius videtur, quod seruetur in resurrectione situs partium quantum ad partes accidentales; vt sunt vngues &c. dicta quæst. 79. art. 3. Item resurgent intestina plena nobilissimis humoribus; ac etiam capilli, & vngues, quæ sunt ad conseruationem partium: vrina, & aliæ superfluitates, quæ expelluntur a natura, non erunt, nec semen, quod est solum ad perfectionem speciei, non autem indiuidui, vt in quæst. 80. d. supplementi. A

Idque adeo verum est, vt idem Apostolus dicat: *Omnes resurrecturos in mensura ætatis plenitudinis Christi*. Hoc est in ætate, quam habuerunt, aut habituri fuerant circa trigesimum tertium annum. Non resurgent eiusdem staturæ, sed in quantitate, quæ debebatur in indiuiduo, si natura non errasset: resurgent autem in diuersis sexibus, sed non erit libido incitans, vt ex quæst. 81. dicti supplementi. B

Neque his obsistunt verba sancti Pauli: *Surget Corpus spiritale*. Quia vt exponit August. *Spirituale dixit; non quia ipsum corpus spiritale erit; sed quia viuificante spiritu, immortale atque incorruptibile permanebit*. subditque: *Sic autem tunc dicitur Spiritale corpus, cum non spiritus sit, sed permaneat corpus; sicut nunc animale dicitur, cum tamen non inueniatur non anima esse sed corpus*.

Nō esurient nec quæsituri.

Et ex hoc etiam tollitur, quod aliqui insipiētes futurum supponunt; si resurgāt vt egeant cibis, ac potibus, & subsint alijs necessitatibus, quibus subsunt corpora: siquidem vt supra eumdem Pauli textum notat S. Ambros. *Animale corpus est, dum cibis substentatur, vt viuat: spiritale autem, cum horum nullo indigebit conuersum ad vitam*. & Anselmus ibidem inquit: *Surget corpus spiritale; idest nullis alimentis indigens, ab anima separari iam non valens*. Aduertendum tamen, quod comestio Christi post Resurrectionem non fuit necessitatis, quia cibo egeret, sed potestatis, vt ostenderet se veram assumpsisse naturam, quam prius habebat ex supplemento D. Thomæ quæst. 81. art. 4. & infra nos videbimus. C

Resurgēt omnes sine macula.

Nec minus leue est, quod blaterant, futurum etiam indecens, si resurgerent aliqui, vt erant, dū viuerent, Cœci, Monoculi, Claudi & alijs vitijs obnoxij. Quia quicquid futurum de Reprobis sit; nam vt August. in Enchirid. cap. 92. inquit: *Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, quorum erit certa, & sempiterna damnatio*. De probis idem August. inquit: *Sic resurgent omnes, vt singula anima singula sua corpora obtineant, cum membris omnibus, quibus humani corporis completur integritas; vt videlicet in Beatis resecetur, quod superabundauit, dum agerent in humanis. Potentia quoque diuina reparet, quod fuit in membris truncatis, aut vitio deformatis*. ac rursus: *Resurgent Sanctorum corpora sine vllo vitio, sine vlla deformitate; sicut sine vlla corruptione, onere, difficultate; & his tanta erit facilitas resurgendi, quanta felicitas*. Vnde aduerte, quicquid fuerit in membris hominis materialiter, non totum resurrecturum, quia esset monstruositas, sed considerata totalitate speciei, quæ attenditur secundum quantitatem, figuram, situm, & ordinem partium: sic capilli non resurgent considerata totalitate materiæ ab infantia, sed speciei; sic ossa & similia, vt ex supplemento D. Thomæ quæst. 80. articulo. 5. D

Resurgent omnes in indiuiduo.

Leuissimum quoque est, quod cum aliqui absumpti fuerint ab animalibus, vel ab hominibus, hi propterea non possint resurgere in corpore iam assumpto, minusque in eo, quod assumpsit, siquidem vt ait idem August. in Enchirid. cap. 88. *Non periit Deo terrena materies; sed in quemcunque puluerem, cineremue soluatur;*

A *in quæcunque aliorum corporum substantiam, vel ipsa alimenta vertatur in quorumcunque animalium etiam hominum cibum cedat; illi anima humanæ puncto temporis cedit, quæ illam primitus, vt homo fieret, cresceret, viueret, animauit.* Vt etiam extd. supplemeneo D. Thomæ quæst. 80. art. 4.

Et nonne portentorum in nobis ipsis diuites sumus? in Resurrectione enim surget hæc caro sparsa per orbem, redhibentibus eam vndis, ignibus, ferarum aluis, rumis alitum, lactibus Piscium, & ipsorum temporum gula; non Diuinæ potētiæ sat magnū documentū hoc est? pascit humana carne, & sanguine aues, feras, pisces, vt de humana carne, caro illis & sanguis enascatur: sed & de homine apud barbaros pascit hominē, & de feris adhuc cruditantes alit homines: & post hæc omnia, & feræ, & aues, & pisces, & homines eunt in cineres, in terram, in sterquilinia; & exinde in culices; formicas, tineas, locustas, papiliunculos, cochleas, vespurigines; & ex his rursum in terram, in spinas, in agrestium frondium amaritudines, in vermes venena ruminantes; vt in omni propè bestia videas hominem, ibi insultantem in aquila, alibi desultantem in anguilla, ibi transilientem in capram, hic in coturnicem, coruum, vulturem, etiam in leonem, vrsum, asinum: & post tot hominum in bestias, bestiarum in homines reuolutiones, redit in resurrectione eadem caro, idem sanguis ad originem suam. Postque tot subterraneas, tot subaquaneas, tot aëreas mutationes; idem qui vixit homo, in eadē per omnia carne, & sanguine redit homo, & Dei tribunali sistitur, eadem pro meritis punienda, aut præmianda caro, non alia. Neque enim stare cum Diuina iustitia posset, carnem vnam peccasse, aliam ignibus tradi: vnam cælos promeritam, aliam præmiari. Eadem ergo, quæ peccauit, punitur; & quæ placuit Deo, præmiatur caro.

Portenta in Resurrectione.

B

In illa igitur die tot prædicationibus, tot ante sæculis decantata; nulla erunt tunc amplius discrimina purpuræ, & sagi; non sceptri, & ligonis; non doctæ, & indoctæ mentis; non diuitis, & pauperis: non Domini, Regis, Serui. Sola enim virtute ibi discriminabimur; solis meritis, demeritisque discernemur. Dura nimis sors Regum, Principum, sæculi magnorum, diuitum, nobilium, doctorum; ineruditæ, egenæ, vili, & toties pedibus calcatæ æquari plebi? Vera tamen nimis. Dum viuimus, versamur in hac mundi scena, in qua singuli partes suas tuentur; ille Regis, Domini, docti, diuitis, nobilis: alter serui, mancipij, indocti, pauperis, ignobilis. Cortina per mortem reducta, redimus ad priora, ad animæ, & corporis paritatem; ad vnum patrem, & Iudicem filij, & rei, peractæ scenæ rationem reddituri, præmiaque aut pœnas relaturi. Hic vides non inferiora præmia, aut pœnas à scenæ magistro referri, qui rusticum, & seruum benè malèue expressit, quam qui nobilem, & Regem. Eadem in illa Domini die reperies: Sed & eum, qui hic Deum sequutus monentem, suadentem; serui personam sustinuit benè, regia non rarò inter cælites æternatura donandum corona; cum non pauci regum seruitutem seruient omnium infelicissimam, nunquam inter æternos ignes deponendam. Mutat nimirum tribunal illud Domini, theatrum, scenam; & è Dominis seruos, è seruis Dominos statuit: præmiat seruos, punit Dominos. Beati serui, quorum præmia felici commensurantur æternitate: infelices Domini, quorum pœnæ infelici commensurantur æternitate: meminit illius diei Ioel. *A facie eius contremuit terra, moti sunt Cæli: Sol, & Luna obtenebrati sunt, & Stellæ retraxerunt splendorem suum, &c.*

C

D

Præterea aduertendum, vt communis est Doctorum consensus in 4 Sentent. distinct. 47. Post diem Iudicij nullæ erunt amplius plantæ, nulla animantia, nulla corpora mixta (hominibus dumtaxat exceptis) aqua ad suum locum naturalem redeunte. Neque perpetuo duratura sunt, nisi vel in toto, vel in parte incorruptionem ab ipsa natura sortita sint. Eiusmodi autem sunt primum corpora cœlestia, quia & secundum totum, & secundum partes incorruptibilia sunt: deinde elementa, quæ secundum totum, non secundum partes à natura incorruptionem habent. Denique homines, qui secundum partem, quæ est anima rationalis, non secundum totum immortales sunt: cætera corpora sunt omnia tum in toto

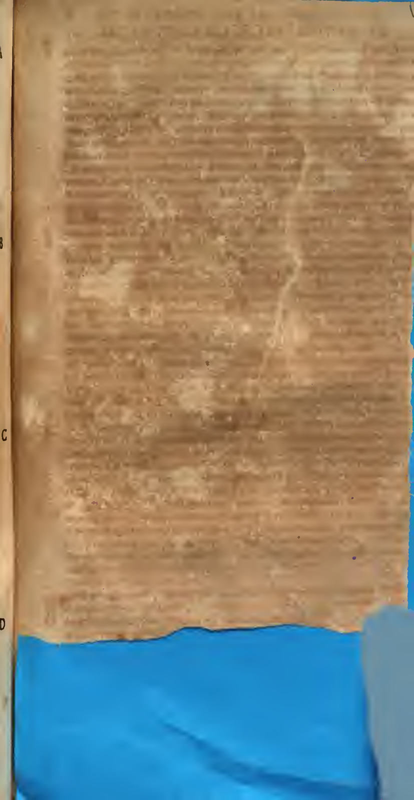
Quid remanebit post Iudicium.

tum in partibus corruptibilia, Card. Bellarmin. de Amission. Gratiæ, & statu A
peccati lib.6. cap.2.

Post Resurrectionem an Christus verè comederit.

Occurrit modo aliquid scrutari de Christi comestione in Hierusalem vna cum discipulis in Emaus proficiscentibus. Et quod vera fuerit illa comestio celebrata ad solā veramq. Resurrectionem indicandam, patet. Quoniam si Christus Dominus verè manducare non potuisset, eius corpus viuum non fuisset, nec verè resurrexisset; sed vera fuit illa manducatio, vt ait Sanctus Thom. 3. Sentent. dist.21. quæst.2. art.4 ad 2. arg. *Vera fuit*, inquit, *quantum ad cibi diuisionem, eiusque traiectionem in ventrem: non autem quantum ad cibi in humores, vel in substantiam comedentis conuersionem*. & vt ait August. lib. 3. de Mirabil. Scripturæ sacræ cap.14. tom.3. *Cibus vero ille in spiritualē naturā conuersus est, id est, in vaporem resolutus, sicut aqua per radium solis*. Nam corpus glorificatum (eiusmodi erunt corpora nostra post Resurrectionem glorificata) cibo non indiget. Hinc Euthymius in cap.24. Lucæ. *Christus Dominus post Resurrectionem supernaturaliter, vel dispensatoriè digessit*. Re ipsa tamen manducauit, hoc est, vt Sanctus August. in epist. 49. quæst.1, & Beda lib.6. in cap.24. Lucæ cap.97. interpretātur, B
Manifestissima veritate, nec tamen necessitate, sed potestate. Aliter enim absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius candens: illa indigentia; iste potentia. Manducauit tamen aliter Christus, quam Tobiæ Raphael in assumpto à se ad tempus corpore, quod viuum, & animatum non erat, quamuis vera fuerit cibi contritio ac traiectio in interiorem corporis assumptā partem: non tamen in ventrem, quem habere non poterat. Ideo Angelus manducare & bibere videbatur, sed re vera manducare & bibere non valebat: Christus autem, post Resurrectionem quamuis corpus glorificatum, cibo non indigens haberet; ad veram tamen Resurrectionem demonstrandam verè manducauit, eo quem diximus modo, nam vt ait August. lib. 13 de Ciuitate Dei cap. 22. *Non potestas, sed egestas edendi, ac bibendi talibus corporibus* (immortalibus scilicet) *aufertur*. Imo epistola 49. quæst. 1. idem August. ad Presbyterum scribens ait: *Futuræ Resurrectionis corpus imperfectæ felicitatis erit, si cibis eguerit*. Christus itaque non ad communionem præstandam, sed ad suam Resurrectionem indicandam, manducationem ostentauit; quia nullum manducatione ipsa certius hominis viui argumentum dari solet. C
Ideo Dominus Iesus Puellæ ad vitam reuocatæ cibum dari iussit: & Lazarum resuscitatum secum conuiuari voluit Marc. 5. Io. 12. ne resurrectio eorum, teste Hieronym. epistola 27. Phantasma putaretur. Panem tamen in Emaus a Christo benedictum, nō Eucharistiā; vt Io. à Louanio, & alij, qui cum eo sentiūt, sed quandam Eucharistiæ figuram, aut vmbram extitisse: exemploque illo fructum, & vtilitatem Eucharistiæ in vna tantum specie demonstratum fuisse concedimus; & Auctores in contrarium, non nisi mysterium aliquid ad Eucharistiam pertinens, ex Luca c.4. demonstrare voluisse, cum ipso Iansenio Concordantiarum Euangelic. in hunc locum affirmare non dubitamus.

Hæc dixi circa ritus, & alia dogmata semper in Catholica Ecclesia retenta, etiam ab eiusdem exordio: sed quoniam quę à nobis asseruntur, à Sectarijs negantur; nec ij admittunt supremum Iudicem Controuersiarum, nempè Romanum Pontificem, qui oraculo suo rem definiat: Dei maiestatem nos exoremus, vt D
ipse Spiritus sancti gratia in mentes non credentium veritatem instillet; eorundemque Sectariorum pertinaciam confundat; quod solus Deus patrare valet, & non alius.

HERACLII IMP NVMMVS AEREVS
SVPER ASPIDEM ET BASILISCVM AMBVLAVIT
ET CONCVLCAVIT LEONEM ET DRACONEM
Cap 100.
pag. 38 litt. A.

A # De Græcorum Imperatorum Triumphis. Cap. C.

DVm hæc scriberem, deuenit ad me Numisma satis grande Heraclij Imperatoris ex ære hic delineatum, quod postea vidi idemmet expressisse quoque Lipsium in suo de Cruce tractatu: & cum de Græcis ritibus nos supra dixerimus; etiã de illius explanatione hic aliqua afferre non erit a nostro argumento alienũ: quoniam de similibus Græcorũ ritibus etiam nõnulla in præsenti superaddemus. In cuius Numismatis anteriori parte eiusdem Imperatoris effigies Diuinum Lumen deprecantis his verbis: *Illumina vultum tuum Deus*; & sub eiusdem effigie posita est Luna, quæ magnam partem prædictæ figuræ circumdat.

Luna siquidem, vt alieno Solis lumine coruscat, de qua Tullius de Somno Scipionis ait: *Luce lucebat aliena, hæc Solis discipula obsequitur cursibus superis; & prout accedit ad Solem, vel recedit, dispensat lumen*. Sic etiam Imperator Heraclius de-

B precatur à Deo summo Sole lumen Iustitiæ, vt idem lumen ipse dispensare, & administrare valeat in populum sibi subiectum.

Præterea sicuti Luna semper instabilis, & variabilis est. Ouid. 11. metamor. *Nec par, aut eadem naturæ forma Dianæ esse potest vnquam*. & Macrobius inquit: *Luna dispensationibus septenarijs luminis sui vices, sempiterna lege variando disponit*: Ita Heraclius Lunam imitatus magna instabilitate bonorum, ac detestandorum operum vitam duxit inæqualem, eandemque malè, ac miserrimè tandem compleuit. Ipse siquidem ad Imperium erectus aduersus tyrannidem Phocæ victoriam obtinuit virtute imaginum Christi, & Deiparæ, vt ex annalibus Baronij ad annum 610. num. primo, sicuti etiam piè cœpit expeditionem, & insignes victorias reportauit de Persis Imperium deuastantibus, & hoc præuia quoque prædicta imagine Christi non manu facta, & assistente auxilio Dei Genitricis, vt in prædictis annalibus ann. 621. & 622. & 623. 624. & 626. ac idem Heraclius extincto Cosdroe Rege pacem cum eius filio composuit amplissimis conditionibus, & in

C primis sanctissimum Crucis signum repetijt, accurrentibus ad Triumphi spectaculum vbique fidelibus cum palmis, & oliuis, suffitibus, atque luminibus, & præ gaudio lacrymas emittentibus, atque ex more hymnos sacros tantæ victoriæ occinentibus, ipsumque Heraclium eiusdem venerandæ Crucis recuperatorem magnis acclamationibus excipientibus, refert Theophanes, & Cedrenus, sicuti & Annales Baronij ann. 627. vbi Spondanus num 3. & 4. Et veniens Heraclius cum triumpho Hierosolymam Crucem in proprium Caluariæ locum suis humeris portat, illustri miraculo ea re commendata, vt per Baronium ann. 628. num. 1.

Sed non permansit Heraclius diu in vitæ innocentia; incestuosas siquidem nuptias contrahens, neptem suam Martinam, in matrimonium duxit, Augustamque nominauit, coronatam à Sergio Constantinopolitano Episcopo; quod detestandum facinus graui vindicta a Deo punitum esse docent Theophanes, Cedrenus, & Baronius anno 613. vbi Spond. num. 1.

Præterea nullus vnquam maioris in Rempublicam Christianam causa cladis

D extitit, quam Heraclius, dum non se opposuit nascenti Arabum Imperio post obitum Mahometis, refert Baronius anno 631. num. 1.

Tertio idem Heraclius fidei consulere imprudens existimans, imbibit Monothelitarum hæresim, referunt prædicti annales anno 629. & 640. ac demum infelici exitu vitam clausit confectus ærumnis animi, corporisque molestijs; ea passus, quæ pudet referre; qui quidem reliquit de se quasi in tabula egregie effigiatum exemplar, quantum Deo inhærentes Principes possint; vt verè tunc de eo potuerit dici, quod in Nummo expressum habetur: *Super Aspidem, & Basiliscum ambulabis, conculcabis Leonẽ, & Draconem*: Quantumque ab eodem Deo Principes recedentes, sint inualidi, ac Reipublicæ & Ecclesiæ noxij, propagata etiam ad liberos suos infelicitate, quod clarè nobis in proposito demonstratur, dum

præter alias ærumnas in Heraclio etiam eius prosapia defecerit, refert idem Baronius ad annum 641. Misera mortalium conditio! Quanta venena perexiguo integuntur melle! Dubia, vana, dolosa; dum certis, solidis, æternaturis, neminemque fallentibus anteponuntur. Ita patimur nos ludi, & falli; vt meritò extimescere debeamus ad increpantem prophetam psalm.4. *Filii hominum, vsque quo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* A

In alia posteriori parte dicti Numismatis est idem Imperator triumphans supra Quadrigam, Diademate gemmis, & margaritis repleto, habet præ manibus Crucem, & supra eundem Triumphantem Imperatorem sunt Lampades ardentes; litteris quoque Græcis, & Latinis hinc inde exaratis.

Constantinopolitani siquidem Imperatores in eiusmodi Triumphali pompa imitati sunt priscos Imperatores Romanos, quibus tunc victi Duces, simulacra oppidorum, aurum, argentum, Tribuni, & Legati in equis præcedebant, & vndique clamor militum, de quo ritu Cicero in Pisonem ait: *Quid tandem habet iste currus? quid victi ante currum Duces? quid simulacra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid Legati in equis? & Tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa?* Et inter cæteros auctores Plutarchus in vita Pauli Aemilij egregiè describit Triumphum, quem ille deuicto Perse peregit; sicuti etiam Zonaras lib.2. annalium refert similem Camilli. B

Triumphus Græcorum Imperat. Præcedebant autem præfatum Constantinopolitanum Imperatorem præter Despotas equitantes, cæteri quoque pedites, & supplicantium agmen; ex vtraque autem parte comitabantur illum Berengarij, & omnes Securiferi, & iuuenes nobilitate eximij armati: refert Curopalata cap.17. num.36. & 47.

Acclamatio. Mos acclamandi Græcis Imperatoribus fuit valde frequens: Corippus lib.1. de laudibus Iustini Iunioris relatus per Gretserum in Curopalatam lib. 3. commentar. cap.1. num.13. his versibus,

Excubiæ primum, quæ summa palatia seruant,
Imperium felix Dominis intrantibus optant,
Et cunctos aditus armato milite vallant.

Et idem Corippus lib.2. C

Intonuit Patrum subitus fragor, inde Clientum
Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor.
Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt.
Iustini vitam tercentum vocibus optant.
Augustæ totidem Sophiæ plebs tota reclamat.
Mille canunt laudes, vocum discrimina mille:
Iustinum, Sophiamque parem, duo lumina mundi
Esse ferunt: Regnate pares in sæcula dicunt.
Felices annos Dominis felicibus orant,
Insonuit vox illa diu, tandemque quieuit.

Nicephoro Phocæ factas acclamationes suauiter irridet Luitprandus in Legatione sua Constantinopolitana de processione Phocæ ad sanctam Sophiam, sic inquit: *Cumque quasi reptans monstrum illud prodiret, clamabant adulatores Psalta: Ecce venit stella matutina, surgit Eous, reuerberat obtutus Solis radios, pallida Saracenorum mors, Nicephorus princeps: vnde & cantabatur principi Nicephoro, plures anni sint, Gentes hunc adorate, hunc colite, huic tanto colla subdite. Quanto tunc verius canerent: Carbo extincte veni, anus incessu, Syluanus vultu, rustice, lustriuage, capripes, cornute bimestris, setiger indocilis, agrestis, barbare, dure, rebellis Cappadox. Igitur falsidicis illis inflammatus nanijs sanctam Sophiam ingreditur, Dominis suis Imper. se a longe sequentibus, & in Pacis osculo ad terram vsque adorantibus.* D

Multa profectò in his acclamationibus apprecabantur, quibus nihil iucundius accidere potuisset, quam si Imperator ille ipso die, quin & illo momento extinctus esset.

Acclamationem iteratam sæpius, immo sæpissimè a Senatu, cum Claudius Impe-

A Imperator renunciatus esset, apud Trebellium: *Auguste Claudi, Dij te nobis praestent, principem te, aut qualis tu es, semper optauimus. Claudi Auguste par Respublica requirebat: Claudi Auguste tu Frater, tu Pater, & tu Amicus, tu bonus Senator, tu vere Princeps*, & similia.

Non Bonis tantum bona, sed & mala malis in huiusmodi acclamationibus apprecabantur, vt ex Lampridio de acclamationibus Senatus in occisum Commodum Imperatorem: *Hosti patriae honores detrahantur, Parricidae honores detrahantur, Parricida trahatur, Hostis patriae, parricida, gladiator in spoliario lanietur, Hostis Deorum, Carnifex Senatus, qui Senatum occidit in spoliario ponatur, vnco trahatur, &c.* Similes fermè execrationes in synodo sub Mena act. 4. in Petrum Zoneram, & Seuerum Hæreticos, & action. 5. extat longissima acclamatio, quæ partim bona Augustis, & Patriarchæ; partim mala in Hæreticos Manichæos, Nestorianos, & Eutychianos, quorum ossa exhumentur, populus imprecatur.

Mos fuit prædictis Imperatoribus Græcis in Triumpho, seu alia solemni processione Quadriga incedere, vt in nostro effigiato nūmo est videre, & apud alios scriptores. At satis laudabilius fuit, quod gessit Ioannes Comnenus Imperator, qui imaginem sanctissimæ Virginis Nicopteæ Victoriæ effectricis, suo loco Currui Triumphali imposuit, vt Nicetas in Comneno inquit: *Cum dies supplicationis, seu Triumphi adesset, omnis generis tapetes auro, & purpura intexti vicos exornabant: nec deerant Christi, & Sanctorum effigies in ijs ad viuum expressa. Erant & tabulata vtrinque propter spectatores structa digna admiratione. Fuit autem is locus vrbis sic instructus, qui ab Orientali porta vsque ad magnum palatium pertinet. Quadriga a quatuor equis niue candidioribus trahebantur. Imperator vero non conscendit, sed Dei Genitricis imaginem in eo collocauit: ob quam lætitia exultabat, & animo penè linquebatur: cui victorias, vt collegæ Imperij inuictæ acceptas ferebat: Habenas viris potentissimis moderandas, & Cognatis suis currum dedit curandum: Ipse Crucem manu gestans, pedes antecessit, & Dei sapientiæ templum ingressus, atq; in conspectu omnis populi ob successus gratijs Deo actis, in Palatium abijt.* Et hoc idem refert Gretserus in librum tertium commentariorum in Curopalatam cap. sexto, num. 1. §. 2. refert Baronius anno 1123. vbi Spondan. num. 3. *Triūphat Imago Virginis.*

B

C Alium similē Triumphum de imagine sanctissimæ Virginis antea gesserat Ioannes Zemis rediens Constantinopolim post deuictos Russos, Bulgaros, Scythas, & Turcas numero trecentorum triginta millium, refert idem Baronius anno 971.

Videntur hanc dictam Dei Genitricis Imaginem secum extulisse in expeditiones alij Imperatores, ac Reges; hinc Nicetas in Imperio Mutzuphli ait: *Imago Dei Genitricis, quam Romani belli sociam adsciscunt, ab hostibus capta est.* Etiam noster Heraclius Quadrigæ insidens, in nostro nummo effigiatus, in aliud tempus imaginem sanctissimæ Virginis in militiam præsidij causa abducebat. Arturus Britto: *In obsidione Badonici Montis, fretus imagine Dominicæ Matris, quam armis suis insuerat, nongentos hostium solus adorsus, incredibili cæde profligauit.* Scribit Vuillelmus Malmesburgensis lib. 1. de Gestis Regum Angliæ cap. 1.

Quid venerationis Michael Palæologus Imperator imagini Hodegetriæ expulsis Latinis Constantinopoli, detulerit, his verbis exposuit Gregoras lib. 4. *Post dies complures Imperator Constantinopolim intrat, non prius tamen quam sacrosancta Deipara, quam quasi via monstratricem Hodegetriam vocant, imago per portam, quam auream dicunt, ingressa esset: vbi cum illi gratiæ hymnis actæ fuissent, cum demum pedes præcedente sacrosancta imagine est ingressus, & in palatio, quod Hippodromo proximum est, habitari cœpit.*

D

Diadema, seu stemma gemmis, & margaritis repletum defert in capite noster Heraclius: quando hoc ipsum stemma portabat Græcus Imperator, aliud indumentum non gestabat, quam saccum, inquit Curopalata de officio Constantinopolit. cap. 6. num. 33. & 35. Quanta autem in veneratione haberetur prædictum stemma, seu diadema Græcorum Imperatorum, quod in eorumdem inauguratione intra sanctum tabernaculum illud teneretur, & à Diaconis sacras stolas ferentibus, deportaretur in ambonem, refert d. Curopalata, cap. 17. num. 19.

Sed idem Imperator in eadem solemni Coronatione communicaturus, in signum profundæ reuerentiæ, deposito è capite diademate, tradebat illud Diaconis: & Patriarcha postquam ipse pretiosum Domini Corpus sumpserat, tradebat quoque Imperatori in manus Dominici Corporis particulam: qua sumpta sumebat etiam viuificum sanguinem: communicabat autem, Patriarcha sanctum Calicem tenente, & ipso os ad Calicem applicante, quemadmodum Sacerdotes solent. Ac post participationem Diuinorum mysteriorum rursus Imperator imponebat capiti diadema, refert Curopalata dicto capitulo 17. n. 44. & 45. A

Imperatore coronato eidem mortuorum ossa, puluis, & stuppa accensa obijciuntur: refert Petrus Damianus lib. 1. epistola 17. *Apud Græcos hæc teneri consuetudo perhibetur, vt cum Imperator quis in dignitate creatur, mox vt Imperialibus infulis fuerit redimitus, Coronæ simul, ac Sceptri gloria decoratus; cum denique Procerum vallatur obsequiis, cum excipitur modulantibus psallentium choris, quidam sibi præsto fit, qui videlicet vna manu vasculum plenum mortuorum ossibus, ac pulueribus offerat; in alia verò stuppam lini subtiliter pensam, ac pilijs pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur, & repentè in ictu oculi flamma subito vorante consumitur: vt in altero debeat considerare, quod est: in altero valeat videre, quod habet. In cineribus siquidem se cinerem recognoscit; in stuppa iam colligit, in die Iudicij, quam subito mundus ardebit; quatenus dum se simul, ac sua tam vana: tam floccipendenda; nullatenus insolescat; & dum possessor, atque possessio subiacere communi omnium casui non ambigitur; iam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa prouectus est, non infletur.* Hæc Damianus. B

Nec absimile est, quod seruatur hic Romæ in summi Pontificis Coronatione, cui per tres vices obijcitur stuppa, quam ignis momento comburit; dicente Ceremoniarum Magistro totidem vicibus alta voce: *Beatissime Pater, sic transit gloria mundi.*

Mos etiam fuit Romanorum Imperatorum, dum triumpharent, quod publicus minister in ipso curru veheretur, Coronam auream gemmis interpolatam super caput eius tenens; & retro videre iubens, quo monebat, vt reliquum vitæ cursum prouideret; & ne eo honore elatus superbiret: non enim est minus insigne fragilitatis exemplum is, qui triumphat, quam is, de quo triumphatur. Appensa propterea erat eorum currui Nola, & flagellum, quo innuebatur eum in tantas calamitates posse incidere, vt aut flagris cederetur, aut capite damnaretur: nam qui ob facinus extremo supplicio afficiebantur, Nolas gestare solebant, ne quis contactu illorum piaculo obstringeretur; refert Zonaras de Camillo lib. 2. Annal. Illustre proditur in hoc exemplum de Sesastre Ægypti Rege tam superbo, qui annis quibusque sorte Reges singulos è subiectis iungere ad currum solitus, sicque triumphasse; refert Plinius lib. 34. cap. 3. At vero alter Rex triumphans, ductus à similibus Regibus currum ducentibus; cum isti ductores à triumphante exprobarentur, quod retro respicerent, respondisse fertur ex ijs vnus: *Se continuum Rotarum motum aspicere*, alludens ad instabilitatem fortunæ, cuius Symbolum est ipsa Rota, è qua etiam ipse triumphans poterat continuò in præceps ruere. C

Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem homo consideret, & dum suis vsibus omnia cernit attribui, nō sibi, sed suo referat gratias conditori; lenocinantem mundi gloriam sub iudicij sui calcibus deprimat; virorem carnis aridum iam puluerem credat, diem suæ vocationis tanquam speculum suis obtutibus anteponat, districtum vltimæ discussionis iudicium contremiscat: quatenus dum nunc Creatoris sui legibus subditur, qui inter creaturas, quæ terrenæ sunt, videtur insignis, in cælesti quoque gloria veraciter sit sublimis, vt etiam inquit Petrus Damianus loco citato. D

Sanctissimam Crucem manu dextera Græcus Imperator, vt in nostro Nummo solitus erat portare. Curopalata cap. 6. num. 37. & 39. tum quando coronatus considebat in thronis vnà cum Imperatrice, quæ & ipsa tunc ramum, seu

A seu palmam tenebat; idem Curopalata cap. 17. num. 3. tum etiam quando solemniter gestabat stemma, seu diadema, similiter Crucem tenebat dicto c. 17. num. 35. Quæ gestatio Crucis, non aliud indicabat, quam signum Dei, aut Christi, sicut libenter Christiani ipsam Crucem appellabant; ac etiam quasi Imperatoris illius tesseram, seu vexillum, vt in codice Iustiniani: *Vetatur signum Saluatoris Christi humi, vel in silice insculpi*. sic Græci interpretes legem 38. Scæuolæ accipiunt; de auro, argentoque mundo. *Fieri volo, iubeoque signum Dei ex libris centum*.

Aliquando prædicti Imperatores ipsi manu gestabant Crucem, vt diximus, aliquando gestabant Globulum, cui illamet erat supernè infixa. Suidas in Iustiniano; *Imaginem suam posuit columnam in equo: ea sinistra manu fert globum, Cruce in eo infixa: significante, quod per fidem in Crucem, terræ Dominus sit factus: Globus enim terra est ob hanc eius rotundam formam: fides autem Crux ob Deum, qui in carne in ea affixus*.

B Hoc idem salutiferæ Crucis signum idem Imperator habebat supra diadema, vt etiam in nostro nummo habemus expressum, vnde S. Hieronym. ad Lætam. *Vexilla militum Crucis insignia sunt, Regum purpuras, atque ardentes diadematum gemmas patibuli Saluatoris pictura condecorat*. & Chrysost. aduers. Gentil. *Hoc extremi supplicij symbolum, Crux diadematibus, & coronis clarius factum est*, sicuti in ipsorum etiam militum armis erat expressa. Euseb. de Vita Constantini: *Iam vero in armis ipsorum militum salutaris trophæi signum iussit extare*. Prudentius contra Symmachum: *Clypeorum insignia Christus scripserat, ardebat summis Crux addita cristis*.

Sed quod omnem videtur fidem excedere, etiam Gentiles aliquando in eorum Triumphis non solum Crucem; verum & Crucifixum adumbrasse, vt ad eosdem Gentiles loquens Minutius Felix in Octauio sic inquit: *Trophæa vestra victricia non tantum simplicis Crucis faciem; verum & affixi hominis imitantur*. Quod etiam probat Pamelius ex quodam numismate Lucij Septimij; vt propterea SS. Patres Triumphi nomine appellauerint Crucem; ita sanctus Ambrosius in

C cap. 7. & 9. Lucæ: *Est autem Ecclesiæ filius, qui Crucem Triumphum putat*. Et D. Augustin. de Symbolo ad Catechum. cap. 5. *Crux fidelibus non est opprobrium, sed Triumphus, Crux vexillum contra aduersarium Diabolum*. Et ex hac omnis honor pendet & gloria, vt dixerit Cyrillus Catech. 13. *Gloriatio gloriationum est Crux*. Et idem Redemptor noster cum morti appropinquaret, nominat eandem suam gloriam, & exaltationem. Io: cap. 8. & 12. *Venit hora, vt glorificetur filius hominis*. & infra: *Oportet exaltari filium hominis*. In qua etiam Apostolus ad Galatas omnem suam Gloriam reposuerat, his verbis: *Mihi absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri IESV CHRISTI*.

In sinistra vero manu solitum fuit prædictis Imperatoribus deferre inuolucrum Codici simile, ligatum mantili, habetque intus cauitatem, & hoc vocatur Acacia, quasi dicat illud: Imperatorem humilem esse, atque mortalem; neque propter Imperij sublimitatem efferri, neque insolenter se iactare: per mantile significatur eiusdem Imperij inconstantia, & mos ab vno ad aliud transeundi, vt ex Curopalata cap. 6. num. 37. quamuis Gretser. in d. Curopalatam cap. 12. in fine

D velit Acaciam, quam Imperator ferre altera manu erat solitus, vitæ innocentiam denotasse.

Præferebant quoque Imperatori lampades, etiam in nostro nummo effigiatas, propter illud Christi dictum Matthæi 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Cœlis est*. Curopalata cap. 6. num. 37.

Extat etiam Theodori Balsamonis disceptatio de hoc more præferendi lampadem Imperatori, vt Imperatrici, & quinque Patriarchis, Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano; ineptè supponens ille Imperatori duplicem ob causam deferri lampades; tum quia humana, tum quia Diuina curat; tamque ea quæ ad corpus; quam quæ ad animam pertinent: (huius enim geminæ potestatis concesione blandiebantur recentio-

res

res Græci suis Imperatoribus) eaque de causa Lampades Imperatoris duplicibus aureis Coronis cinctas esse: Patriarcharum vero Lampades, vt & Imperatricis vna tantum: eo quod Patriarchæ Spiritualium tantummodo curam habeant: mulieribus temporalia dumtaxat spectent; quippe quibus in Ecclesia docere interdictum sit; refert Gretserus lib. 3. in Curopalatam capitulo primo num. 7. & hæc satis de Numismate. A

FINIS.

B

C

D

A

NOTABILIA.

ABsoluta impressione huius Centuriæ de Veteribus Christianorum Ritibus superaddendas etiam aliquas Appendices, seu Notabilia, ex eruditorum etiam Virorum iudicio credidi: quæ sicut ad argumentum & elucidationem mearum lucubrationum non erunt importuna; nec minus spero iniucunda Lectori futura.

Erit autem vnaquæque Appendix addenda ad Capitulum, paginam, & litteram hic indicatam.

B

Capitulo primo pagina 12. litt. B. §. Ipsa quoque.

DVm agitur de Symbolo T. seu Tau ad Crucem denotandam: attendendæ in hoc sunt picturæ, in quibus passim hodie videmus D. Antonij vetustissimi Anachoretæ penulæ, & manui imponi hanc Crucem seu Tau; siquidem Ægyptio illi viro notum inter sacra erat hoc signum: Quod pariter Obeliscis, qui inde Romam vecti sunt, insculptum sæpissimè videmus: Et forsan hunc Crucis characterem Ægyptij primum sumpserunt a Moyse exaltante serpentem in deserto, aut ex Virga eiusdem mirifica, in qua Tetragrammaton Dei nomen forma Crucis incisum fuisse traditur, vt refert P. Kircherius Soc. IESV in suo Prodromo. *De Symbolo T.*

C

DVm adhuc essent sub prælo hæc à me scripta de Veteribus Christianorũ Ritibus, Reuerendiss. D. Ferdinandus Vghellus Abbas SS. Vincentij & Anastasij ad Aquas Saluias Ordinis Cisterciensium, vir maximæ eruditionis vt ex eius lucubrationibus nuper in lucem proditis titulo, *Italia Sacra, seu de Episcopis Italiæ*. Ipse, inquam, diebus præteritis dono mihi obtulit Crucem ex ære antiquissimam, quam in hoc argumento ad æternam grati animi memoriam, hic delineatam propono. In qua quinque Leones erecti alis expansis apparent.

Circa cuius explicationem, Leo Fortitudinis est symbolum, vt de Christi persona in cap. quinto Apocalypseos. *Ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid aperire librum, & soluere septem signacula eius*: In quem locum D. Ambros. per Leonem de tribu Iuda Christum intelligit, qui ex tribu Iuda, & progenie Dauid ortus est. Leo autem propter fortitudinem est appellatus, quia Diabolum vicit, vt aperiret librum, & solueret signacula eius, quoniam liber non potuisset aperiri, nisi prius vinceretur Diabolus, quæ victoria apertio fuit veteris Testamenti, cuius spirituales intelligentiæ nobis antea latebant.

D

Hanc victoriam Christus reportauit, dum supra Crucis tropheum ipsemet Redemptor noster immolatus vicit: vnde Regius Propheta cum Ecclesia canit: *Regnauit à ligno Deus*: & inde in nostra Cruce merito expressi Leones fuerunt.

Alas expansas habent ijdem Leones erecti: tanquam symbolum, Christum euolasse supra Crucem, vt mundum redimeret; sicuti Iam prænunciauerat idem Christus; *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum*.

Quinquenarius eorundem Leonum numerus in eadem Cruce, forte denotat quinque plagas, quas ex fixuris clauorum, & lancea pertulit fortiter Christus noster in Cruce.

Possumus sic etiam interpretari; vt Martyres, & Confessores in eorum pressuris tormenta omnia superando, tanquam fortes Leones fuerint in nostra Cruce expressi: ac etiam ijdem supra Crucem euolantes, & in fissuris Christi Crucifixi meditantes, tanquam Columbæ in foraminibus petræ tuti semper remanserint, & circumuolantem Accipitrem intrepidi fuerint semper intuiti: vt dixi etiam supra in hoc capitulo primo huius operis. A

De Crucifixo in arbore.

De Hieroglyphicis & Symbolis exprimentibus sanctissimam Crucem, vidimus plura in capitulo primo, quæ non a fidelibus solum, verum & ab Ethnicis diuersarum Religionum habita in veneratione fuere. Nec minus prædictis prodigiosa est arbor illa, quam nostris temporibus naturæ auctor in partibus Indiarum Americæ Australis in Regno Cili, nasci voluit in testimonium Christianæ religionis ibi exortæ: ac etiam vt ibidem passio & mors Saluatoris nostri vnicum & efficax redemptionis remedium ibi recolatur. Quidam illius regionis incola anno 1636. cum cæderet in silua arbores ad construendas domos; inuenit, & amputauit inter cæteras, arborem satis grandem duorum hominum magnitudine, quam postea cognouit duobus expansis ramis perfectam Crucem formasse; sed augebatur portentum, ex quo super eadem Cruce ex eodem ligno a natura formatus, tamquam a scalptore fabrefactus, extendebatur quoque Crucifixus hominis magnitudine, qui manibus, facie, & corpore perfectè & distinctè inspiciebatur. Huiusmodi prodigio in Regione tunc propalato fœmina quædam nobilis, & erga sanctissimam Crucem pia, in propriam domum collocauit hoc redemptionis pignus, vbi etiam suis sumptibus Ecclesiam construi fecit, in qua hoc sanctuarium magno etiam hodie veneratur cultu: vt inde agnoscant Gentes etiam in rebus naturalibus, & insensibilibus voluisse Deum ibi Fidem, & Fidelium pietatem augescere, & confirmare. Hæc ita relata sunt a P. Alphonso de Oualie Soc. IESV, oriundo ex Regno Cili, eiusdemque Romæ Procuratore in sua Historia Regni Cili impressa hoc anno 1646. vbi attestatur se ipsummet arborem hanc vidisse. B

Cap.2.pag.18. litt.D.§, Additur quandoque tertia Clauis.

NOta tertiam Clauem, quæ etiam addi aliquando est solita ad imaginem D. Petri; esse quoque Clauem scientiæ; & ex scientia regēdi Ecclesiam iuxta illud: *Pasce oues meas.* Eadem Clauis est diffiniendorum ex reuelatione, qua docendi sunt Christiani: & de hac claui dici solet, Claue non errante. C

Cur Petrus ad sinistrā Pauli sit.

Eodem cap.2.pag.19. litt.A.§.est etiam quæstio.

PRæterea, quæ in hac quæstione deducta sunt, dicta pagin. 19. iuncta etiam pag. 313. litt. B. Quod Paulus aliquando a dextris ponatur Petro. Id potius apparet ratione diuersi situs intuentium, ex positione templorum iuxta Orientales, & Occidentales. In quibusdam sigillis id obseruatum, namque in incisione sinistra est imago, in impressione fit dextra.

De S. Christophoro.

Eadem pag.19. litt. C.§. De sancto Christophoro.

DE figura D. Christophori magna, seu Gigantea; non tam hieroglyphica est, quam vera; vt ex authenticis scriptis de mensura pedis cum crure, & coxa eiusdem Martyris, carne, pelleque ita integra vt vsque ad digitos nil mutilatum haberet: nam capta per Turcas Constantinopoli illa reliquia cum publica attestatione Gennadij Patriarchæ Constātinopolitani eiusdem sigillo, & subscriptione munita, qua mira obseruatione tota illa sacra reliquia describitur, vt omnis de ea dubitandi occasio adimatur: eam patroni Ecclesiæ, vbi illa seruabatur, Sibenicensi Episcopo donarunt, cum ipso Patriarchali authographo Græcis, & Latinis litteris exarato, adhuc in Ecclesia cathedrali Sibenicensi extante. D

Ea porro magnitudo est mensuræ A.B. vicies ac semel repetitæ, cum excessu C. D. semel adiuncto.

A. ———————————————— B.

C. ————————— D.

Qui-

A Quibus firmatis, necesse fuerit ad symbolicas transire interpretationes: Vt late refert Reu. P. Melchior Inchofer in Coniectatione de epistola B. Virginis Mariæ ad Messinenses: vt in Appendice 76. ad pag. 344.

Cap. 2. pag. 22. litt. C. §. Inde est.

QVæ de Luciæ Virginis, & Martyris oculis plures scribunt, error subrepsit; nam illud de oculis non habetur in vera lectione Luciæ Martyris Syracusanæ; sed Luciæ Romanæ tribuitur, de qua Beda, Vsuardus, Ado; Mombrit. tom. 2. & Martyrolog. Romanū 16. septemb. vbi notationes Baronij, & idem Baron. anno 303. num. 115. Confundunt aliqui hanc Luciam Romanam cum illa Syracusana; sicque & Ecclesia ab Honorio Papa erecta Romæ in Esquilino, dicta Diaconia sanctæ Luciæ ad septemSolia apud Basilicam sancti Siluestri posita, tribuitur illi Romanæ. Quamquam Bzouius in Annalib. Ecclesiast. anno Domini 1057. num. 4. referens statum Ecclesiæ Romanæ ex codice Vaticano tempore Petri Damiani Card. Episcopi Ostien. inquit, fuisse Romæ Ecclesiam B sanctæ Luciæ in capite Suburræ (quæ est eadem cum supradicta apud ecclesiam sancti Siluestri)& aliam ecclesiam sanctæ Luciæ ad septemSolia seuSeptizonium, quæ hodie est diruta intra montem Scauri, & Palatium. Est præterea iuxta Tiberim adquatuor portas vetus memoria eiusdem, vbiCorpora d. S. Luciæ Romanæ, & S. Geminiani condita dicuntur: vt in dictis Annotationibus ad Martyrolog.

De oculis sanctæ Luciæ.

Cap. 4. pag. 32. litt. B. §. De numero Sacramentorum.

SEptem autem esse Ecclesiæ Sacramenta a Christo Domino instituta, nec plura aut pauciora, quam septem adducta, ac etiam singula prædictorum Sacramentorum esse vere, & propriè sacramenta. Vnde refellendi inter cæteros recentiores quidam, dum erronee docent octo esse sacramenta, annumerantes etiam inter illa Regum vnctionem; sicuti nec in veteri Lege oleum, quo vngebantur Reges per Prophetas, vt Regni gubernacula tenerent, plerumque non erat sanctum: vt infra in Appendice ad cap. 37.

C De connexione & congruentia inter hæc septem sacramenta nobis apertè cōstat. Quoniam per Baptismum renascimur in vitam quandam nouam, qua non iam nobis viuimus, sed viuit in nobis Christus, quē in baptismo sumus induti: vnde baptismus dicitur sacramentum fidei. Sed post quam in baptismo semel Christo desponsi sumus, non ad fidem ociosam, sed ad pugnam periculosam nos cum Satana vocati sumus: vt ex Iob. cap. 7. *Militia est vita hominis super terram.* Quo igitur simus in prælio gerendo fortiores, signamur in frōte, & vngimur Chrismate salutis; quo signo datur nobis Spiritus sanctus, qui præsto nobis sit pugnantibus, robur præstet, fiduciam resistendi suppeditet: vnde vocatur confirmatio spei sacramentum, eo quod per illud in bonam spem erigimur ex hostibus victoriæ deportandæ. Sed quia qui pugnant, indigent alimento, alias vires non suppeditarent: de illo Pater misericordiarum nobis prouidit; non ea carne, quæ videri, quæ tangi, & quæ sensu aliquo comprehendi possit, sed ea quæ sola fide complecti licet, sua videlicet vera, & viua carne, suo vero, & viuo sanguine nos reficere dignatur. Qua in re cum maxima sit illius in nos charitas, qua nos ad il-D lum amandum vicissim inflammamur, rectè dicitur Eucharistia sacramentum charitatis, per quam vnum cum Christo capite, vnum inter nos corpus efficimur. Sed quia sæpe nostra culpa fit, vt cum hoste dimicantes succumbamus, grauiterque sauciati prosternamur; hac quoque in parte de remedio Pater cælestis prouidit: pœnitentiæque medicinam concessit, qua sauciati resurgere possemus, & Deo per hoc sacramentum reconciliaremur; requiritur tamen in hoc aliquid à nobis, si redire velimus in gratiam, vt scilicet à peccatis cessemus, vt ea detestemur, & odio habeamus, vt corde contrito, & humiliato non solum recogitemus in amaritudine peccata nostra, verū etiam ministro reconciliationis Euāgelico sacerdoti ea confiteamur, & ab eo absolutionis beneficium petamus: postremo vt per ieiunia, orationes, eleemosynas, ac alia pia vitæ spiritualis exerci-

De septem sacramentorum congruentia.

tia, dignaque pœnitentiæ opera satisfaciamus; non quidem pro pœna æterna, quæ merito Christi passionis, & mortis per sacramentum, vel sacramenti votum vnà cum culpa nobis remittitur, sed pro pœna temporali, quæ non tota semper, vt fit in baptismo, remittitur: sacramentum enim hoc ad iustitiam refertur, cum iustum sit, vt qui gratiæ, quam acceperat, ingratus Spiritum sanctum contristauit & templum Dei violauit, non sine satisfactione reconcilietur. Sed quoniam non alio tempore grauius, & periculosius certamen instat, quam cum graui infirmitate conflictatis ex hac vita migrandum est: qua de re non dedignata quoque est Dei benignitas; deditq. sacramentum Extremæ Vnctionis, quo vires tam corporis quam animi refocillari possint; vt cum ad congrediendum cum tam potenti aduersario accedimus, illius gratia adiuti, non omnino ei impares esse possemus. Hoc sacramentum ad Fortitudinem refertur, cuius pars est perseuerantia, quam huius Vnctionis beneficio consequimur fortes in pugna perseuerantes, ac sumpto scuto fidei omnia tela nequissimi ignea extinguimus. Sed quia sine ministris vita constare non potest, de illis etiam Ecclesiæ suæ Deus prouidit non sine ordine, qui non solum ad decorem facit plurimum, verum etiam ad concordiam, & vnitatem retinendam: vnde dedit minores ordines quatuor: dedit & maiores, subdiaconatum, diaconatum, & sacerdotium. Refertur autem hoc sacramentum ad Prudentiam; quandoquidem fidelem esse seruum, & prudentem oportet, quē constituit Dominus super familiam suam: Fidelem, vt bonum in communem vtilitatem ordinet: Prudentem, vt rationem dispensandi agnoscat. Quoniam vero vnius hominis ætas longa non est, breui defuncturi erant, qui per baptismum renati Christo se militiæ ascriberent; etiam huic rei remedium Deus contulit ac matrimonium in ipso paradiso instituit, vt noui Christi milites conscriberentur: si modo parentes non alia voluntate liberos procrearent, quam vt per baptismū ex membris primi hominis in membra Christi translati, in eiusdem Christi militum locum siue album referrentur: atque ijs, qui vita functi essent, noui semper succederent. Hoc sacramentum ante Adæ peccatum erat tantum in officium, & ministerium; post vero non modo in officium, sed & in remedium institutum erat: quapropter ad eam virtutem refertur, quæ Temperantia dicitur, vt est incontinentiæ remedium.

A B C

Cap. 8. pag. 56. litt. C. in fin.

Christus se communicauit.

QVod autem Christus communicauerit, & sibi sanctissimam Communionem impertierit, quamuis apud Euangelistas in Cœna iam peracta non fiat de hoc mentio apertè; id tamen totum ab eo factum esse affirmare non dubitamus, sanctorum Patrum doctrina suffulti. Sanctus Thomas 3. parte quęst. 81. art. 1. inquit: *Etenim quæ Christus ab alijs facienda voluit, ipse iam prior executioni mandauit, sicut ab eo de baptismo factum esse constat, iuxta illud Actuum 1. Cœpit Iesus facere, & docere.* Hinc Glos. in cap. 3. Ruth explicans comestionem Booz inquit in hunc modum: *Comedit Christus & bibit; cum in Cœna corporis, & sanguinis sui sacramentum tradidit Apostolis.* Euseb. Emissenus homil. de Paschate, dum explicat illud Lucæ 22. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum. Hoc est, inquit, nouum mysterium noui Testamenti, quod tradebat Discipulis: quod plures ante eum Prophetæ, & iusti concupierunt.* Qui per Pascha à Christo desideratum, siue esuritum, nouum Pascha, Eucharistiæ scilicet Sacramentum interpretatur. Et Glossa Moralis Lyrani in hunc locum; *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum: hoc est Eucharistia Sacramentum, quod nos per fidem spiritualiter manducamus, & ipse manducat nobiscum, incorporando nos sibi per hoc Sacramentum.* De quo loquens D. August. lib. 7. Confess. cap. 10. ait: *Cibus sum grandium; cresce, & manducabis me. Nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Christus itaq. Cœna illa vltima iam peracta, prius Corpus suum comedit & sanguinem suum bibit; deinde Apostolis eadem sumēda præbuit, quando dixit; *Accipite & comedite: Hoc est enim Corpus meum*; deinde: *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus.*

D

Chri-

A Christus igitur nouum Pascha, hoc est Eucharistiæ Sacramentum, seipsum videlicet manducauit spiritualiter, & sacramentaliter, vt ait S. Thom. dicta q.81. art.1. sed aliter quam cæteri homines, idest non quantum ad effectum illum, qui est augumentum gratiæ, qua ipse plenus non indigebat, sed quantum ad effectũ illum, qui est spiritualis dulcedinis delectatio. Cæteri enim Eucharistiam, quæ bona interpretatur gratia, spiritualiter, & sacramentaliter sumentes, gratiæ augumentum sub sacramentalibus signis suscipiunt, quibus pro veritatis perceptione indigent: Id ipsum quod in vltima Cœna Christus Eucharistiæ Sacramentum susceperit, vel se ipsum manducauerit. S. Bonauent. in suo Breuiloquio parte 6. cap.4. inquit: *Christus quadam Sacramenta instituit initiando, & consummando, & in seipso suscipiendo: Sacramentum scilicet Baptismi, Eucharistiæ, & Ordinis. Hæc enim tria, & plenè instituit & etiam primus suscepit*. De Sacramentali Eucharistiæ manducatione a Christo celebrata, idem cum Glos. sentit Hesychius in Leuit. cap. 28. Alexand. Aleusis, parte 4. quæst. 11. Bonauent. lib. 4. Senten. art. 1. Biel. lib. 4. dist. 9. quæst. 1. Qui Christum corpus suum sacramentaliter comedisse dicunt.

B

Cap. 8. pag. 57. litt. A.

DE Verbis Consecrationis a Sacerdote prolatis in Christi persona inquit Ambros. de Sacrament. lib.4. cap.4. *In superioribus, quæ à Sacerdote dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris; vbi autem sacrificium conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi: ergo sermone Christi conficitur venerabile Sacramentum*. Et idem infra: *Panis iste est ante verba Sacramentorum, vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur astruamus, quomodo potest, qui panis est, esse corpus Christi? consecratione: consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? Iesu Christi.* *Vera consecratio.*

Hoc idem expressit D. Chrysostomus homil.51. in Matth. ibi. *Qui dixit, Hoc est corpus meum, & rem simul cum verbo conficit*. Et idem Chrysost. ibidem. Non homo qui corpus Christi facit, & sanguinem, sed ille qui Crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei gratia, & virtute proposita consecrantur: Hoc enim (ait) est corpus meum. Hoc verbo proposita consecrantur. Vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ, vsque ad hodiernum diem, & vsque ad Christi aduentum præstat sacrificio firmitatem.

C

Quamuis Sacerdotij munus, ac functionem Beatissima Virgo MARIA longe a seipsa constituit, omnium tamen Sacerdotum iura, religiones, ac sanctitates, dignitate supergressa est: quinimo Sacerdotibus ipsa vniuersis argumentum singulare fuit, quæ vnigenitum suum in Ara Crucis pro salute generis humani longe acceptiori voto quam totius Ecclesiæ, Patri æterno sacrum dedit.

Quæret forsan aliquis curiosior: Quomodo hæc Transubstantiatio a Christo fieri potuerit? Respondent Patres. Primus Cyrillus: *Aquam aliquando mutauit in vinum sola voluntate: & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem mutasset?* Secundus Ambrosius: *Si tanta vis est in sermone Domini IESV, vt inciperent esse, quæ non erant; quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? cœlum non erat, mare non erat, terra non erat: sed audi dicentem: Ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt. Ergo tibi vt respondeam, non erat corpus Christi ante consecrationem; sed post consecrationem dico tibi, quod iam est corpus Christi. Ipse dixit & factum est.* Subiungit: *Virgam tenebat Moyses, proiecit eam & facta est serpens. Quod si tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicemus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur? Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant? non minus enim est nouas rebus dare quam mutare naturas.* Imò longe maius, vt benè Eucherius Lugdunensis, qui vixit sub annum Domini 450. *Quid mirum est si ea, quæ verbo creare potuit, possit creata conuertere? imò iam minoris videtur esse miraculi, si id quod ex nihilo agnoscatur condidisse, iam conditum in melius valeat commutare.* *Quomodo Transubstantiatio fiat?*

D

Nec

Non vilis transubstantiatio. Nec vile fortè alicui videatur Deum panis & vini vestiri specie. Fuit ne portentum minus, Virgineo claudi ventre, virgineque vbere lactari Deum? tot mensibus cæco carcere claudi, tot mensibus vberibus lactari Deum? & non esurit, non sitit, non lacrymatur super Lazarum, non trepidat in horto Deus? non sanguinem in horto, in Columna, in Cruce sudit Deus? portentorum enim diuites sumus. A

De forma transubstantiationis. Nec minus vrget quod forma Transubstantiationis (sicut in Canone Missæ legitur) ab aliquo ex Euangelistis præcisè relata non habeatur, nam respondetur multa de verbis, & factis Dominicis ab Euangelistis omissa, quæ sermonibus suppleuerunt Apostoli, & operibus expresserunt: ac etiam nos credimus prædictam Canonis formam a Christo accepisse Apostolos, & ab ipsis receperunt successores; ita in Constit. Innocentij Papæ Tertij, de qua in Annalibus Ecclesiast. tom. 13. Raynaldo auctore anno 1202. num. 14. 15. & 16. vt etiam refertur in cap. Cum Marthæ; de Celebrat. Missarum.

Habetur in Canone Missæ, *Hic Calix noui, & æterni Testamenti:* ex primo Corinth. cap. 11. Hic Christus alludit ad Fœdus Moysis inter Deum & Populum sancitum sanguine victimarum, Exod. 24. quod allegorice hoc fœdus Christi sanguine sancitum significabat: vt etiam hoc loco Testamentum scripturam vel instrumentum huius vltimæ voluntatis significat. Hinc etiam veteres ethnici solebant fœdera victimis & sanguine sancire: vt de fœdere inter Romanos & Albanos inito, Liuius libro primo. inquit: *Positis fœderis legibus aiebat Fecialis: Populus Romanus prior non deficiet; si prior defexit, publico consilio, dolo malo; tu illo die Iupiter populum Romanum sic ferito, vt ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque, & mox porcum saxo silice percussit.* Et Virgilius 8. Aeneid. de Romulo & Tatio. B

Armati Iouis ante aram, paterasque tenentes,
Stabant, & cæsa iungebant fœdera porca,

Vnde putant nonnulli Fœdus dictum à fœdo scilicet animali, puta Porco, qui in fœdere mactabatur, Idem etiam vsu receptum inter veri Dei cultores Genes 15. versic. 9. 10. & 27. Idem factum in fœdere Dei cum Moyse, & Iudæis Exod. 24. Simili modo Christus Dominus nouum Fœdus, & Testamentum sanciuit se ipso, & sanguine suo quasi victima, & sanguine victimæ fœderalis, quibus promeruit nobis redemptionem, gratiam, hæreditatem, & omnia bona, quæ in hoc fœdere suo nobis promisit: ad Hebræos cap. 9. vers. 15. & seq. Idque expressit hic in institutione Eucharistiæ: *Hic Calix nouum testamentum est in meo sanguine.* Et clarius explicat S. Matthæus. *Hic est sanguis noui testamenti.* C

Obijciunt etiam in hoc Sectarij, vt per ea verba Canonis Missæ: *Mysterium fidei.* Intelligatur sacrificium illud Exemplum; non autem vera Transubstantiatio corporis & sanguinis: quoniam respondetur per ea verba id intelligi quod aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur, quam credatur, vt habetur in dicta Constitut. Innocentij Tertij anno 1202. de qua in cap. Cum Marthæ extr. De Celebrat. Missarum.

Calumniantur etiam Sectarij verba illa: *Hoc facite in meam commemorationem,* Si commemoratio sacrificij Crucis: ergo non est sacrificium, sed respondetur negando consequentiam, sic enim vetera sacrificia erant vera sacrificia, etiamsi repræsentarent sacrificium Crucis: pari modo Eucharistia est verum sacrificium; etsi fiat in commemorationem sacrificij Crucis. Cornelius à Lapide in prima ad Corinth. cap. 11. vers. 25. in fin. D

Demum quoniam præteritis sæculis fuit controuersia, vtrum in sacramento Altaris aqua cum vino transubstantiaretur in sanguinem: fuit decretum aquam cum vino in sanguinem transubstantiari: vt expressius eluceat proprietas sacramenti: ita in prædicto cap. Cum Marthæ extr. de Celebratione Missarum, §. Quæsiuisti etiam.

Contra hæc sacrosancta Confecrationis, & totius Missæ mysteria impudentissime etiam obijciunt Sectarij: Missam Papisticam cum toto abusuum oceano

ante

A ante pauca secula in Ecclesiā per homines impiè audaces inuectam, patribus purioris Ecclesiæ omnino incognitam fuisse. Quibus respondetur, nil impudentius vnquam comminisci verbis prædictis valet, præsertim, cum ipsi Sectarij nullos tantæ impietatis prætensæ auctores prodant. Quod si eorum nomina tam detestanda existimant, vt ea nominare fas non sit; cur modum, per quem tantum mali in Ecclesiam inuectum sit, non referunt, vel saltem tempus quando hæc euenere?

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo? Omnibusne fortè dormientibus inopinatò ante pauca sæcula Missas enatas credunt? nonne vlli aderant, qui hæc conscriberent & memoriæ mandarent? Hæccine nullis productis testibus, nullorumue allegatis scriptis tam temerè effutire non erubescunt? Quod si fide dignis testibus, ac Doctorum scriptis hæc ostendissent; meritò nos Catholici causa caderemus: nec opus foret vllos articulos probandos proponere circa nocturnas illorum commessationes, seu Orgya, longe satis diuersa à Missa, seu sacra Synaxi à Christo Domino instituta, & ab Apostolis, sanctis Patribus, & B summis Pontificibus, vsque in præsens ordinata, vt latè supra in cap.9. & 10. fuit demonstratum.

Cap. 9. pag. 65. litt. C.S. & S. Petrum.

DIcitur, Petrum Apostolum primum omnium Antiochiæ celebrasse. Nota eundem primum omnium beatæ Virgini adhuc viuenti Aradi templum erexisse, & ibi primum sacrificasse; refert Raphael Volaterranus libro secundo Geograph. *Prima Missa.*

Eodem cap.9. pag.67. litt. D.

IVxta ritum, & diuersitatem linguarum Missam celebrant. Aduerte vetitum fuisse lingua vulgari Missam celebrare, vt infra cap. 47. Vnde quod Ioannes VIII. leuiter concesserit Morauis celebrare lingua Sclauonica, Gregorius Septimus seuerè sustulit. Inde, & alijs prætextibus orta fabula ipsum Ioannem fuisse fœminam. Ita Pater Inchofer in Annalibus Ecclesiasticis Regni Vngariæ anno 880 pag. mihi 101. vbi refertur dictum priuilegium Ioan. VIII. *Missa vulgaris.*

C

Eodem cap.9. pag.71. litt.D. in fin.

VSus celebrandi iam tres Missas in festiuitate sancti Ioannis Baptistæ processit, quia tribus insignibus triumphis excellenter refulsit. Ad hoc enim venit, vt viam Domino præpararet exemplo suæ conuersationis, qui triumphus celebratur in vigilia eiusdem. Per mysterium Baptismi claruit insignis: huius mysterij triumphus in prima Missa recolitur. Nazarenus permansit ex vtero matris: hoc donum recolitur in secunda Missa. Alcuinus de diuin. offic. cap. de sancto Ioanne Baptista, Amalarius de Ecclesiast. offic. lib.3. cap.38. *De Missis S. Io. Bapt.*

IN Missa SS. Innocentum omittitur Gloria in Excelsis, Alleluia, & Altaria colore violaceo ornatur, & quasi in tristitia deducitur ille dies. Quoniam Ecclesia in hoc officio coniungi nos vult animis deuotarum fœminarum, quæ in morte Innocentum doluerunt, & plaxerunt; sicut etiam nos ab actu malorum Iudæorum in Cœna Domini, in Parasceues, & in Sabbato sancto a porrigendis osculis, D siue alijs suetis abstinemus. Amalarius de Ecclesiast. offic. lib.1. cap.41. *De Missa SS. Innocentum.*

DIcuntur Missæ de Sanctis, quoniam de istis habentur commemorationes, refert D. Cyprianus lib.4. epist.5. *Sacrificia pro Celerina, Laurentio, & Ignatio, qui palmas à Domino, & coronas illustri passione meruerunt, vt semper meministis, offerimus, quoties Martyrum passiones, & dies anniuersaria commemoratione celebramus.* *Missa de Sanctis*

Quamquam Missæ dicantur de Sanctis propter earum Commemorationes, non tamen pro ipsis oratur, & sacrificium in ea soli Deo offertur. August. de verbis Apostoli serm.17. *Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cum Martyres eo loco recitantur ad Altare Dei, ibi non pro ipsis oretur, pro cæteris autem comme-*

memoratis defunctis oretur; iniuria enim pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. A

Sacrificium in Missa non Martyribus, aut alijs Sanctis sed soli Deo. D. August. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 10. inquit: *Igitur & nos Martyribus non sacrificamus, sed vni Deo, & Martyrum, & nostro sacrificium immolamus: ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco, & ordine nominantur; non tamen à Sacerdote inuocantur, Deo quippè, non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum.*

Quod etiam ex verbis Canonis euidenter demonstratur: vt refert D. Augustin. lib. 8. cap. 27. de Ciuit. Dei his verbis: [Quis enim fidelium audiuit aliquando stantem Sacerdotem ad Altare etiam super sanctum Corpus Martyris ad Dei honorem cultumq; constructum, dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos, & hos mines, & Martyres fecit, & Sanctis suis Angelis sociauit; vt ea celebritate, & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum, atque palmarum, eodem aduocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.] B

At quamuis in præcedenti sæculo mos fuerit in Ecclesia plures particulares sanctorum Missas etiam cum suis præfatijs celebrari, quæ hodie ab ipsis Romanis Pontificibus, & sacra Rituum Congregatione expresè prohibentur, nempè S. Gregorij pro viuis, & defunctis, quindecim Auxiliatorum S. Rocchi, quinque Plagarum, De Patre Aeterno, & quascumque alias non approbatas. Hoc probabile est prouenisse cum sanctissimũ Eucharistiæ Sacramentum sit maximum omniũ Sacramentorum, illudq; in sacra Missa conficiatur, ac pro peccatis totius populi Deo Patri offeratur: sanè conueniens est, vt qui omnes vnum sumus in vno corpore, quod est Ecclesia, & de vno corpore Christi participamus; vna & eadem celebrandi ratione, vniusque officij, & ritus obseruatione, in hoc ineffabili, & tremendo sacrificio vtamur: sicut habetur in bullis Pij V. & Clementis Octaui, de quibus in Missali.

Missa pro defunctis celebranda.

Missas à priscis patribus celebrari consuetas pro defunctis. Augustinus lib. 9. Confess. c. 12. & 13. inquit: *Offertur sacrificium precij nostri pro Monica matre eius, quæ desideranerat sui memoriam postmortem ad Altare (cui nullius diei prætermissione seruierat) fieri, vnde sciebat dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis.* C

Posidonius in Vita D. Augustini inquit: Augustinus membris omnibus sui corporis incolumis integro aspectu, atque auditu, nobis adstantibus, & videntibus, ac cum eo pariter orantibus obdormiuit in pace cum patribus suis, enutritus in bona senectute, & nobis coram positis pro eius corporis depositione commendando sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. Sanctus Cyrillus. Hierosolym. Catech. mystag. 5. inquit: *Postea cum sacrificium offerimus, facimus etiam mentionem pro defunctis sanctis Patribus, & Episcopis: denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt: maximum esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius, & tremendi, quod in Altari positum est, sacrificij.* Et dixi in cap. 88. de Purgatorio; quod inter viuentium suffragia maximè sacrosanctum Missę sacrificium prosit defunctis. D

At vero pro excommunicatis, aut infidelibus Missas non esse celebrandas D. Cyprianus lib. 1. epist. 9. inhibet Clero Furnensi, ne pro dormitione Victoris fiat oblatio, vel deprecatio eius nomine, eò quod antiquum Canonem violarat, & subdit: *Neque enim ad Altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab Altari Sacerdotes, & ministros siue Leuitas auocare voluit.*

Nec minus vlla ratione permittendum ab Ecclesia, vt pro nõ baptizatis cuiuslibet ætatis hominibus offeratur sacrificium corporis, & sanguinis Christi. Aug. de Anima, & eius origine lib. 1. cap. 9. & 11. ad Renatum, & lib. 3. cap. 12. de Anima, & eius origine ad Vincentium Victorem.

Eo-

A

Eodem cap. 9. pag. 71. litt. C. §. Quotidianam.

Dictum est supra in Ecclesia fuisse celebratas Missas Quotidianas. Quibus addere lubet D. Chrysost. homil. 17. in epist. ad Hebræos his verbis: *In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens; quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis eius? & vna est hac hostia, non multæ: quomodo vna & non multæ? quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorum. Hoc sacrificium exemplar est illius: id ipsum semper offerimus, nec nunc quidem alium agnum; crastina alium, sed eundem ipsum: proinde vnum est sacrificium hac ratione: alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? nequaquam, sed vnus est Christus & hic plenus existens & illic plenus. Sicut enim quod vbique offertur, vnum corpus est, & non multa corpora, ita & vnum sacrificium. Pontifex noster ille est, qui hostiam mundantem nos, obtulit, ipsam offerimus, & nunc quæ tunc oblata quidem consumi non potest. Quod enim nos facimus in commemorationem, fit eius quod factum est, hoc enim facite, ait, in meam commemorationem.* Missa quotidiana.

B

Erit præterea hoc Missæ sacrificium sempiternum. Cyprian. serm. de Cœna Domini. *Perpes est hoc sacrificium, & semper permanens holocaustum, Nulla panem hunc multitudo consumit, nulla antiquitate veterascit.* Et D. Athanasius, qui floruit anno 324. aduersus Arrianos, inquit: *In æternum Christi est sacerdotium, quia quotidie offertur per ministros Dei oblatio, Christum & Pontificem habens & sacrificium.* Sempiternum.

Quamquam tempore Antichristi cessaturum hoc sacrificium tribus annis, & dimidio. Chrysostomus opere imperfecto in Matth. cap. 24. homilia 49. inquit, his verbis: *In dimidio hebdomadis, hoc est tribus annis, & sex mensibus, hoc sacrificium Christianum tollendum est ab Antichristo, confugientibus Christianis ante eum per loca deserta. Non erit qui aut Ecclesiam intret, aut Dei oblationem offerat.* Et Hippolyt. Episcopus orat. de Antichristo, sic inquit. *Nam lugebunt Ecclesiæ luctum magnum, quia nec ablutio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus, sed Ecclesiarum ædes instar tugurij erunt, pretiosumque corpus, & sanguis Christi non extabit in diebus illis, liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur.* Tempore Antichristi cessabit.

C

Non solum publicas, verum & priuatas Missas fuit semper in Ecclesia celebrandi ritus. Augustinus lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. scribit. *Hesperium virum tribunitium comparasse fundum suum, Cubebi appellatum in territorio Fussalensi, malignorum spirituum vi noxia infectatum: rogasseque presbyteros, vt aliquis illorum illo pergeret; perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserante cessauit.* Missa priuata.

Sozomenus lib. 9. cap. 8. & 9. Tripart. hist. narrat Gregorium Nazianzenum Episcopum Constantinopoli, in paruo Oratorio sacra celebrasse; cum Populus illic ad Missas congregaretur: mulierque prægnans ex porticu superiori delapsa, mortua esset, commemoratione facta, reuixerit partu seruato.

D

Theodoretus cap. 20. hist. Relig. qui vixit anno 454. refert. *Cum Maris eremita longo tempore desiderasset videre offerri spirituale, & mysticum sacrificium, rogauit vt diuini doni illic fieret oblatio: ego vero lubenter parui, & iussi sacra vasa adferri; & pro altari vsus Diaconorum manibus mysticum, diuinum, & salutare obtuli sacrificium: ille autem omni spirituali implebatur voluptate, & existimabat se ipsum cælum videre: dicebatque se numquam tantam cepisse voluptatem.*

Eodem cap. 9. pag. 75. litt. C. §. in tugurio.

Missas olim celebratas in Capellis tectis virgis, & stramine; vt legimus in Annalibus Anglorum: & tale fuit Oratorium extructum ibi à Iosepho ab Arimathia. Capella.

Eodem cap. IX. in fin. pag. 74. A

De sacerdote ministro in Missa. QVamquam in Sacerdote celebrante Missam, Sanctitas morum requiratur, nihilominus D. Chrysost. 2. ad Timoth. 2. homil 2. inquit: *Sacra illa oblatio, siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadem est, quam Christus ipse dedit discipulis, quamque Sacerdotes modo quoque conficiunt, nihil habet ista, quam illa minus. Nam non hanc sanctificant homines, sed ipse Christus, qui illam ante sacrauerat: quemadmodum enim verba, qua loquutus est, eadem sunt, qua nunc Sacerdotes pronunciant: ita & oblatio eadem est.* Vnde cuiuscumque meriti sit sacramentorum minister, non facit illa diuersificare, seu alterare. Sanctus Chrysostom. hom. 8. in primã ad Corinth. *Idem baptisma non esset, aut corpus Christi; aut oblatio, qua per Sacerdotes impiè viuentes administrantur: si vbique gratia meritum exquireret, quia id omne diuina virtutis est opus.* Non sunt enim humanæ virtutis hæc opera; quæ tunc in illa cœna fecit Christus; nunc operatur, & perficit: nos sacerdotes ministrorum ordinem tenemus, qui vero ipsa sanctificat, & transubstantiat principaliter ipse est. Hinc D. Cyprianus lib. 2. epist. 3. inquit: *Vtique ille Sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur, & sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri; si sic incipiat offerre secundum quod videat ipsum Christum obtulisse.* Et propterea sacerdotium in malis sacerdotibus etiam venerandum. Chrysost. homil. 3. ad Colos. inquit: *Oportet indignos Sacerdotes venerari, ac credere, Deum per ipsos operari, quamdiu sunt. Non nos contemnis, sed ipsum sacerdotium. Si quando videris sacerdotio exutum, contemne: neque ego tunc præcipere potero. Quousque vero in sede constituti sumus, quousque præsidentiam habemus, habemus & dignitatem, & potestatem, licet indigni simus.* Et Hieron. epist. ad Heliodorum. *Absit iam igitur, vt de his quicquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes Christi corpus sacro ore conficiunt.* B

Cap. 10. pag 77. litt. B.

De Alleluia. REfert Epiphan. ab Aggæo Propheta omniũ primo *Alleluia*, fuisse cantatum; itẽ *Amen*, quod fiat significat: forsan quod prophetauerit ipse Christũ venturum, vt in cap. 2. ibi: *Et veniet desideratus cunctis gentibus.* Sed admodum videtur hoc difficile, cum ante illius ætatem in psalmis Dauidicis millies legamus Alleluia. Nisi dicamus psalmis, & Canticis ab Aggæo primum additum Alleluia, & post orationem quasi legitimè positum Amen, quod etiam modo facit Ecclesia, sicut faciebat olim ætate Pauli, vt constat primo Corinth. 14. vers. 16. *Quomodo dicet Amen super tuam benedictionem.* Ita Sanctius Societatis IESV in Aggæum Prolegomenon 2. C

Cap. 10. pag. 78. litt. A. §. Tribunali.

De ritu in Euangelio. EVangelia ex editiori, fixoque loco à Diaconis cani solita exploratum est, Idque à dilatato iam pridem Ecclesiæ regno celebre satis fuit: siquidem 20. post Redemptoris mortem, aut 30. annorum curriculo doctrinam Euangelicam vbique fermè auditam fuisse. Chrysost. hom. 76. in Matth. Quo spectat & illud Apostoli Pauli Rom. 1. cap. 8. *Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciabitur in vniuerso mundo.* Recte Io. Stephanus Durantus de Ritibus Ecclesiast. lib. 2. cap. 23. à n. 11. inquit. Diaconus altiorem locum ascendit lecturus Euangelium, idque varijs rationibus. Prima vt ab omnibus audiatur iuxta illud Isaiæ cap. 40. *Super montem ascende tu, qui Euangelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuam.* Secunda ad significandum, quod veritas Euangelica enuntiari debet luce, palam ante oculos omnium, non in latibulis occultorum locorum, vt faciũt hæretici. Matth. cap. 10. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Tertia ad commemorationem ascensus Domini in montem, dum docebat turbas. At Amalarius lib. 3. cap. 18. inquit. *Excellentior locus excellentissimam doctrinam, auctoritatemque iudicandi designat.* Hunc Ecclesiæ morem ex edito legendi, ac concinendi Euangelium vetustissimum ostendit Cyprianus lib. 4. epist. 5. ibi. *Quid* D

A *aliud quam super pulpitum, idest Tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, vt loci altioris celsitate subnixus, & plebi vniuersæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta Euangelij Domini.* Ita religio fidelium olim in ritus immisit, vt Euangelio legendo, ac decantando, non secus ac prædicando suggestus eminentes, perpetuos, immobiles æuo, & natura penè marmoreos, eosque non in angulis, & angustijs obscurisque adytis: sed aperto, patenti, & illustri loco, & quod hodie in antiquioribus vrbis Romæ, Europæque templis integra vestigia seruat, in medijs propemodum Ecclesijs erigerent, exornarent; siue populari coronæ ad doctrinam; siue annunciantibus Deum, ne Euangelium erubescerent; siue denique ad propagati per orbem regni Dei, luminisq. fidei in medio constituti claritatem, firmitatem, maiestatem, ad quod respexisse videtur Hilarius in Commen. cap. 10. Matth. *Non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinam in tenebris tradidisse.*

Cap. 10. pag. 78. litt. B. §. Anastasius.

B RECti audimus Euangelium, vt mentem ad excelsa erigamus. Et in partibus Septemtrionalibus dum legitur Euangelium, omnes Laici erecti non solum stant; sed in plerisque regnis Laici manus ad capulum gladij ponunt, tanquam parati ad defensionem Euangelij: alicubi etiam euaginatis gladijs stant procincti, vsque ad finem Euangelij; vt habetur in Chronicis de Rebus Polon.

Leuita, seu Sacerdos lecturus Euangelium, dum transijt de parte dextera ad sinistram: significatur illud quod Iudæis credere nolentibus Apostoli dixerunt: *Primum oportebat vobis loqui verbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos vos exhibuistis, ecce conuertimur ad gentes.* Aduersus gentilitatem ergo, in qua frigus infidelitatis diu regnauit, tanquam in plaga Septemtrionali, adhuc prædicatur Euangelium, donec introeat plenitudo gentium; & tandem sub Enoch, & Elia, ad fidem veniant reliquiæ Iudæorum: & hoc significatur, cum Sacerdos ob complenda Missæ Sacramenta ad dexteram partem reuertitur. Post Euangelium profitetur Ecclesia fidem suam, cantando Symbolum Apostolicum, vt ostendat quantum profecerit per Euangelium. Iuo Carnoten. serm. de Conuenient. vet.
C & nou. Testam.

Eodem cap. 10. pag. 79. litt. D. §. Successu temporis.

SEd aduerte, vt optime probat Reu. P. Inchofer in suis Annalibus Vngariæ anno 1014. Quod Romæ etiam ab initio Symbolum dici consueuerat: sed postea cessauit recitari, ex quo tempore Latini addiderunt particulam, *Filioque* à Niceno Concilio non expressam. Vnde id miratus Carolus Magnus Imp. obtinuit à Benedicto Romano Pont. potius, vt iterum Symbolum caneretur in Missa, quam de nouo illud induceretur. *De Symbolo.*

Cap. 10. pag. 83. litt. A.

ET circa eleuationem, & ostensionem sanctissimæ Eucharistiæ ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, post consecrationem Eucharistiam in altum tollere, & populo ostendere consuetam, probat Dionysius de Ecclesiast. Hierarch. cap. 3. his verbis: *Pontifex cum diuina munera laude prosequutus fuerit: sacratissima, & augustissima mysteria conficit, & quæ ante laudauerat venerandis operta signis, atque abdita,* *De eleuatione in Missa.*
D *in conspectum agit, diuinaque munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem, & ipse conuertitur.* &c. & S. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 27. *Inuocationis verba, cum ostenditur Panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum nobis scripto reliquit?* Sanctus Germanus in Theoria rerum Ecclesiast. inquit: *Elatio in altum sacrosancti Corporis Christi repræsentat Crucis elationem, & mortem in ea, & ipsam Resurrectionem.*

Eleuationis vero, & ostensionis Panis, & Calicis variæ afferuntur rationes à Duranto in Rationali, & alijs. Potissimè vero adorationis causa ostenditur. S. Chrysost. homil. 24. in priorem ad Corinth. *Hoc Corpus in Præsepi reueriti sunt Magi, & Barbari longo itinere confecto cum timore, & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur saltem nos Barbaros, qui cælorum ciues sumus. Tu non in præsepi, sed*

in Altari: non mulierem, quæ in vlnis teneat, sed Sacerdotem præsentem, &c. & S. August. in psal. 98. inquit: *Nemo autem carnem illam manducat, nisi prius adorauerit: inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum Domini: & non solum peccemus adorando; sed peccemus non adorando.* Amplius adoratam fuisse Eucharistiam extra vsum, & à non communicantibus. Chrysost. homil. 4. de Incomprehensib. Dei nat. ait: *Cur homines tremore agitatos, & furere accitos teterrimo, adduci tempore illo, & capita inclinare iubet Diaconus.* Plura de adoratione Eucharistiæ refert Algerus lib. 1. cap. 3. 7. 10. & 12. & lib. 2. cap. 1. cum alijs. Porro nedum homines, sed & Angelos adorare Eucharistiam. Chrysost. lib. 3. de Incomprehensib. Dei nat. circa finem inquit: *Tempore illo non solum homines clamorem illum horribilem reddunt; sed etiam Angeli Domino genuflectunt, & Archangeli rogant, habent sibi id tempus idoneum, habent sacram illam oblationem, &c.* A

Præterea cum ostendebatur Eucharistia, veteres manus attollere consueuerant. Tertull. de Spectaculis cap. 23. ait: *Illas manus, quas ad Dominum extuleris, postmodum laudando histrionem fatigare?* Solebant etiam dum Eucharistia ostendebatur, caput inclinare nudo vertice, genua flectere, & similia, vt tradit Brunus de cæremonijs lib. 2. cap. 40. & hoc decernit etiam Honorius Tertius in cap. sanè de Celebr. Miss. ibi: *Et cum in celebratione Missarum eleuatur Hostia salutaris, se reuerenter inclinet.* Solet etiam pulsari campana, quod recens non est. Iuo Carnoten. epist. 167. cum id denotet, vt illa salutaris Hostia pro nobis semel in ara Crucis oblata, per noui sacerdotij ministros quotidie consecretur in Altari: quod etiam statuisse Gregorium Nonum anno 1240. refert Nauclerus Generat. 42. & de tali Ritu etiam in Annalibus Ecclesiast. anno 1203. num. 42. Raynaldo auctore. B

Quæritur inter Theologos, num peccator conspiciendo sacrosanctam Eucharistiam, peccet, sicut peccat sumendo indignè ante expiationem peccatorum, & respondetur, nulli esse vetitum sacrosanctam Eucharistiam intueri adorationis ergo: vt latè Alexandr. de Alex. 4. parte quæst. 52. metr. 6. quem cæteri sequuntur.

Cap. 10. pag. 84. litt. C. in fin. C

Dona nobis Pacem in Missa.

PRopter schisma è medio tollendum, & propter pacem Christi fidelibus a Deo impetratam, ad hanc vsque diem remansit Ritus dicendi, *Dona nobis Pacem* in tertio Agnus Dei, dum celebratur Missa: Basilica verò Lateranensis tanquam antiquior, & quatenus aliarum Ecclesiarum primogenita, nunquam in Agnus Dei dicit, *Dona nobis pacem*, sicuti nec Chorus, sed tribus vicibus vniformiter dicit: *Miserere nobis*, ad antiquitatem illam conseruandam quauis alia opinione prætermissa. Hoc igitur ab omnibus eiusdem Basilicæ Sacerdotibus obseruatur. Quando autem in eadem Basilica corā summo Pontifice & S. R. E. Cardinalibus Missa solemniter cantatur, tertia vice tam a celebrante, quam a schola Cantorum, qui Cappellæ Pontificiæ deseruiunt, dicitur: *Dona nobis pacem.*

De hoc Ritu in celebranda Missa obseruato, deinde mutato, Innocentius III. lib. 6. Myster. Missæ cap. 4. ante annos quadringentos, & quadragintasex meminit in hæc verba: *Porro secundum consuetudinem antiquam schola cantorum, quam adhuc ipsi conseruant, & in pluribus obseruatur Ecclesijs, vt in Lateranensi, nullatenus variatur; sed tribus vicibus vniformiter dicitur, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis; propter tria genera peccatorum, quæ petimus nobis remitti, cogitationis, locutionis, & actionis.* & infrà: *Postmodum autem multis, & varijs aduersitatibus, & horroribus Ecclesiæ ingruentibus, cœpit ad Dominum clamare de tribulatione, Dona nobis Pacem.* Hanc Innocentij sententiam recitat etiam Guillelmus Durandus in Rationali de Diuin. offic. lib. 4. cap. 25. nulla tamen facta de Innocentio mentione. Stephanus autem Durantus lib. 3. cap. 53. de Ritibus Eccles. sub Innocentij nomine, affert in medium eandem sententiam, cui assentiendum omnino censetur, qualibet alia consideratione, aut opinione à nobis prætermissa. D

A

Cap. 21. pag. 104.

EX alta profundaque sapientia pronunciat S. August. lib. 19. contra Faustum cap. 11. *In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum coagulari homines possent, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium consortio colligantur.* Hanc consuetudinem populi omnes non a Philosophis traditam acceperunt, sed cum vita, & spiritu haustam legibus suis expresserunt. Hanc non ratio docuit, sed natura rationem præuenit. Inde velut è perenni fonte dimanarunt ritus, cæremoniæ, mysteriaque omnia, quibus religio omnis ethnica temperata est. Neque enim religione vlla homines inter se deuinciri possunt, nisi sacramentis, & symbolis quibusdam initiati a prophanis distinguantur. Nec vlla natio est tanta barbarie & immanitate efferata, quæ moribus suis hoc ipsum non profiteatur. Quemadmodum enim qui militiæ nomen dederunt, cingulo, baltheo, tesserisque quibusdam insigniuntur, queis vt socij, & commilitones ab hostibus, aut exploratoribus sese discernunt; ita qui Deo nomen dederunt, mysterijs & signis quibusdam, quæ sint reciprocæ communionis pignora, & mutuæ beneuolentiæ monumenta

De Communione Christiana.

Religionis communicatio, & excommunicatio, a natura.

B cum Deo, & inter sese religari & veluti coagulari necesse est. Præterea non secus ac milites perduellionis aliusue criminis rei, cinguli, chlamydis, cæterorumque militantium insignium detractione exauctorabantur; sic qui scelerum grauissimorum conscij erant, apud omnes gentes a sacris procul abigebantur, ne eorum contagione polluerentur. Neque a sacris modo, verum aliquando ab omni prophano commercio; ita vt cum cæteris hominibus, sub eodem tecto, & in eadem mensa viuere prohiberentur, vt loquitur Synesius epist. 58. Hanc communionis sinceritatem, vt cæteros populos prætercam, rigidè obseruarunt Druides, vt auctor est Cæsar lib. 6. de Bello Gallico. *Si quis aut priuatus, aut populus eorum decreto non stetit, sacrificijs interdicunt: hæc pœna apud eos est grauissima. Quibus ita est interdictum, numero impiorum, ac sceleratorum habentur, ab ijs omnes discedunt, aditum eorum, sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque ijs petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur.*

Hinc superstitiosæ apud Gentes scelerum expiationes, februationes, lustrationes, quarum cæremoniarum minutias Antiquarij solicitè persequuntur. Quæ-

C dam vero erant crimina, quorum scelus tam erat immane, vt ex eorum sententia nullis piaculis expiari, aut elui posset. Itaque qui horum conscientia tenebantur, inexorabili anathemate perculsi, perpetuæque execrationi deuoti, a mysterijs gentium procul semper exulabant: quod Plato in Phædro, & in Gorgia, Platonici, & alij tradiderunt. Peccata enim, vt loquitur Plutarchus in quæst. Roman. in mortalia, & venialia; seu potius in placabilia, & implacabilia diuidebant: posterioribus sacrorum communio numquam restituebatur; prioribus vero post sacrificia, libamenta, lustrationesque, excommunicatione soluta, ad mysteria aditus patebat. Eiusmodi erat olim apud nonnullos Christianos peccatorum discrimen; quibusdam enim vt lapsis, homicidis, & mœchis; neque in fine (vt Canones Elebritani loquuntur) communio præstabatur; sed excommunicatione laxata, quæ ex præcepto Ecclesiæ numquam fuit perpetua, perpetuæ etiam erant addicti pœnitentiæ, vt eruditè Albaspinus Aurelianensis Antistes Obseruat. lib. 2. cæteris pro prudentia, & clementia Episcoporum iuxta Canones variè dispensa-

Peccata mortalia & venialia, etiā apud Ethnicos.

Excommunicatio numquam fuit perpetua.

D ta pœnitentia, venia tandem indulgebatur.

Verum in superstitionibus mutuam communionem, quam adumbrarunt Ethnici, eam in Mysterijs expresserūt Christiani. Hinc Christianorum nomen Antiochiæ primo impositum. Act. 11. 26. Genebrar. in Petro. Baron. ann. 43 num. 10. & seq. Idque ad distinguendos fideles ab Ethnicis, qui magno cum concursu ad fidē accedebant. Quemadmodum & Catholicorum appellatio inuenta est, vt veri Christiani a falsis distinguerentur, hoc est ab Hæreticis: & quidem iam inde ab Apostolorum temporibus, quod ipse nonus Symboli Apostolici articulus planum facit. Baron. ann. 43. num. 17. Franciscus Turrianus, dum Antiocheni Apostolorum Concilij Canones refert, hunc primo loco statuit: *Vt credentes in Dominum IESVM, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Christiani deinceps vocarentur.*

rentur. Turrian. lib. primo pro Canonibus Apost. cap. 25. initio. A

3 Præterea huius mutuæ communionis efficaciam relatiue ad communicationem corporis Christi totam ijdem fideles repetebant. Eucharistia igitur omnis communionis Christianæ fons est, a quo omnium communionum genera veluti riuuli scaturiunt, de qua sanctus Dionysius, inquit: *Arcanæ deificationis mysterium initiatur, & perficitur*. Et in Eucharistia incipit, & in Eucharistiam desinit omnis Christianorum communio, & fraternitas.

Duplex autem est Christianorum circa Eucharistiam affectio, seu relatio; vna in corpus Christi conficiendum, altera ad corpus Christi suscipiendum: illa actiua, hæc passiua: illa potestatis est, hæc amoris; illa perfectis conuenit, hæc perficiendis Hinc Christianæ communionis vnitas duplex exoritur, Christianorum Communio Laica vna, Ecclesiastica altera.

Communio Christiana Laica, & Ecclesiastica.

Laica qua populus mutuo & secum, & cum Ecclesiasticis, vt perficiatur, communicat: cuius communicationis terminus, & consummationis ius est percipiendæ Eucharistiæ, cætera omnia in hunc scopum, vt media in finem supremum destinantur. Ecclesiastica verò Laicam supponit, seu potius, vt superioris ordinis, Laicæ dignitatem eminenter continet. Ecclesiastica igitur Communio ea est, quam Ecclesiastici in sacrificij ministerio, & inter se exercent. B

Ecclesiastica communio quid?

Huius distinctionis creberrimus est vsus apud Antiquos: vt in Concil. Ephes. cap. primo habetur. *Si quis Metropolitanus*, &c. *Omni Ecclesiastica communione abhinc iam à Synodo eiectus, & ad nullum officium exercendum idoneus*. Depositionem Antiocheni Patriarchæ ijsdem verbis enunciat idem Concilium in exemplo relat. ad Imper. Missæ Concil. parte 2 inter Epist. Cathol. *Ipsum Apostatici Conciliabuli auctorem, & reliquos, qui cum eo sunt ab omni Ecclesiastica communione alienos esse censuit. Omnemque Sacerdotalem functionem ipsis ademit.* Hinc aduerte in quo porrò consistat hæc Ecclesiastica Communio.

Hanc Communionem in annum suspendit Concil. Aurel. 5 capit. 17. *Quod si patuerit Episcopum ipsum contra iustitiam fatigatum, is qui cum iniusta interpellatione pulsauit, anni spatio à communione Ecclesiastica suspendatur*.

Expressius proponitur hæc distinctio, cum vtriusque Commumionis mentio habetur, & Clericus ab Ecclesiastica eiectus ad Laicam damnatur, vt explicat Optat. Mileuit. lib. 7. de quodam Macario, cui Episcopi munera attributa non fuisse sic demonstrat: *Nec Episcopus fuit, nec in officio Episcopali versatus est, nec manum alicui imposuit, nec sacrificium obtulit: vnde cum constet eum alienum fuisse ab Episcoporum actibus, nullus Episcopus ab eo, qui cum Episcopis non obtulit, videtur esse alienus. Restat vt dicatur eum, cum populo communicasse*. Nec dissentit Basil. ad Amphiloc. cap. 3. & 32. *Diaconus post Diaconatum fornicatus, à Diaconatu quidem eijcietur, in Laicorum autem locum extrusus, à communione non arcebitur*. Siricius ad Episc. Tarracon. cap. 11 *Quisquis sanè Clericus, aut Viduam, aut certè secundam coniugem duxerit, omni Ecclesiasticæ dignitatis priuilegio mox nudetur, Laica tantum sibi Communione concessa*. C

Tanta igitur est Laicæ Communionis ab Ecclesiastica differentia, vt Laicum esse, & esse extra Ecclesiam paria sint. Teste sancto Basilio ad Amphiloc. cap. 55. Quinq. autē sunt gradus huius Laicæ Communionis, nempè fletus, auditio, substratio, consistentia, & quæ dicitur Communicatio; inde in Concilijs, & antiquissimis auctoribus frequenter commemorantur flentes, audientes, substrati (qui propriè sunt pœnitentes) consistentes, seu precibus communicantes, & Fideles. Hoc est. D

Communio Laica.

Consistentia qua Peccator ab Eucharistiæ Communione remouetur; substratio quā non tantum à Communione Eucharistiæ, sed etiam à conspectu, omnique sacrificio, & precum Liturgicarum præsentia, & consortio arcetur. Auditio, quā non tantum istis priuilegijs, sed etiam omni manuum impositione, & expiatoria deprecatione, & benedictione multatur. Fletus, quo præter hæc omnia extra Eccl. eliminatur. Qui vero extra fletum vagantur, fulgure excom. maximę ab Eccl. fugati, & eiurati, nō secus, ac Ethnici, & publicani nullo cū ea vinculo cōnectūtur.

Com-

A Communionis autem Ecclesiasticæ octo sunt gradus, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum, Subdiaconorum, Diaconorum, Presbyterorum, & Episcoporum. Qui supra Episcopos constituti sunt Metropolitæ, Primates, Patriarchæ, Pontifices; dignitates sunt, quæ potestatem non habent ampliorem ordinis, sed tantum iurisdictionis. Quo respexit Optatus lib. 1. cum *Diaconos in tertio, Presbyteros in secundo sacerdotio constitutos; Episcopos vero omnium dixit apices, & Principes*. De quibus vide Morinum Exercitat. Ecclesiast. lib. secundo capitulo 1.

Dictum est supra, vt sit duplex relatio Clericorum ad Sacramentum Eucharistiæ; ad illud conficiendum, & ad illud suscipiendum: vtriusque igitur respectu puniri possunt, vel ad tempus, vel in perpetuum; si illud suspensio dicitur: si hoc Depositio, seu excommunicatio nuncupatur.

Suspensionis nomine vtitur Concil. Aurel. 5. can. 17. *Memorata persona ab honore, vel officio suscepto, iuxta arbitrium sui Pontificis suspendantur*. & can. 17. *A communione Ecclesiastica suspendatur*. Et prioribus sæculis abstentum, abstineri B dicebant, vt nos dicimus suspensum, & suspendi, vt latè Morinus adductus capit. 2. & 3. *Suspensio.*

Quid vero sit Depositio, definit Canon. Apost. 15. *Clericus qui præter sui Episcopi sententiam in altera parœcia manet, eum non amplius celebrare iubemus, maximè si eum adhortante Episcopo, vt rediret, non paruit: is tamen vt Laicus communicet*. Nihil igitur aliud est Depositio, quam à sacro ministerio perpetua cessatio, & Clerici in ordinem, & Communionem Laicorum relegatio. Qui hoc fulmine tacti sunt, vocat *Excommunicatos*, Nicœna synodus 1. Can. 5. & 16. sunt enim excommunicati à Communione sacerdotali. *Depositio.*

Hæc Laicorum relegatio excommunicationem minorem, seu pœnitentiæ classes nonnunquam significat, vt in Concil. Chalcedonen. cap. 8. & clarè S. Basilius ad Amphiloch. cap. 56. 57. & seqq. *Qui sponte interficit, & postea pœnitentia ductus est, viginti annis Sacramento non communicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensabuntur: debet quatuor annis deflere, stans extra fores Oratorij, & fideles* C *ingredientes rogans, vt pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians. Post quatuor annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipsis egredietur: septem autem annis cum ijs, qui in substratione orant, egredietur. In quatuor annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps. His autem expletis erit Sacramentorum particeps*. Prædicti pœnitentiæ gradus, qui à Canonibus definiuntur, aliquando Episcoporum prudentiæ creduntur; & testatur D. Basilius eodem in loco c. 54. *Est autem tua prudentia pro circumstantia proprietate pœnas intendere, vel remittere*. Sæpe denique excommunicationem maximam significat, atque ab omni fidelium commercio repulsam. Vt in Constitut. Apostol. can. 10. *Si quis excommunicato, vel in domo vnà precatus fuerit, is segregetur*.

Quid autem sit Clericum Communione Laica frui; Innocentius Primus epistola 22. cap. 4. inquit: *Nostra lex est Ecclesiæ, venientibus ab Hæreticis, per manus impositionem Laicam tantum tribuere Communionem, nec ex his aliquem in Clericatus honorem, vel exiguum subrogare*. Laicè enim communicare est, idem quod Ecclesiasticè non communicare, officijsque Ecclesiasticis non defungi: & de his D Albaspinus obseruat. Ecclesiast. lib. 1. capitulo. 4. Morinus Exercitat. lib. 2. capitulo 9.

Cap.

Cap. 28. pag. 121. litt. C. §. Addimus prædictis. A

De Patriárcharum, & Primatum origine, ac etiam de Ecclesiastica in Orbe diuisione.

DIximus habuisse Ecclesiam distinctos ordines Episcopatus in varias sedes iurisdictionales iuris positiui, nempè Archiepiscopum, Primatem, Patriarcham, & summum Romanum Pont. Circa quæ supponendum, & altius animo repetendum, Ecclesiasticorum ordinum compages, quibus inter se connectuntur, & inferiores à superioribus pendent: de quibus sanctus Leo epistola 84 ad Anastas. Thessalonic. *Magna dispositione prouisum esse, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed essent in singulis Prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia: & rursus quidem in maioribus Vrbibus constituti, solicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad vnam Petri sedem vniuersalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil vsque a suo capite dissideret.* Loquitur enim ibi de Archiepiscopis, & Primatibus, seu Patriarchis ad vnum Romanum Pontificem subordinatis. Tunc etenim membra aptis commissuris capiti suo adhærent, quando vitales influxus caput corpori suo infundit; & pariter capiti corpus obsequium sponte refundit. De hac sacerdotali vnitate loquitur sanctus Cyprianus epist. 55. his verbis: *Fons, & origo, à qua varij, & multiplices Antistitum ordines scaturiant, & multiplicantur: centrum, à quo consaguinitatis Catholicæ lineæ, per quasuis Orbis partes ducuntur: sol denique, à quo omnium dignitatum Ecclesiasticarum radij promicant, Pontifex est Romanus. Ab ipso vt sacra illa vnitas explicatur, & protenditur; sic in ipsum replicatur, & colligitur: Fraternitatis, & communionis lineæ omnes reducuntur; dignitatumque omnium radij reflectuntur; vt ab vnitate multiplicitas exorta in vnitatem induidua desinat.* Quod etiam docet sanctus Leo epistola 89. ad Episcopos Viennenses: *Religionis enim Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret; vt ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet; vt exsortem se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium induiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo, Tu es Petrus. &c. Vt æterni templi ædificatio mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret.* Vnde qui capitis vnioni non adhæret, eiusque vnitati mente saltem, & voto non inseritur, frustra fidem, frustra spem, & charitatem sibi vendicet, frustra Sacramenta, templumque Domini ostentet, vt præclarè Optatus Meleuitanus inquit: *Negare non potes, scire te in Vrbe Roma Petro primum Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum Caput Petrus*, &c. *In qua vna Cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, vt iam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram aliam collocaret.* B C

Ordines Episcoporum.

Porrò compages quibus Ecclesia cum capite suo connectitur, vincula, quibus membra Christi Pontifex moderatur, & inter se, & secum constringit, quatuor sunt Episcopalis iurisdictionis ordines Episcoporum, Metropolitarum, seu Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum. His administris sacra Ecclesiæ vnitas fœcundatur, & veluti obstetricibus filiorum multitudinem infinitam Christo educat: neque ista variarum dignitatum multitudo vnitatem Ecclesiasticam perimit, imo supponit: nam vt demonstrat D. Dionys. cap. 13. de Diuin. nomin. *Omnis multitudo vnius est princeps*: ideo D. Thomas parte prima, quæst. 30. art. 3. ad tertium. *Vnum non est remotiuum multitudinis, sed diuisionis: multitudo autem non remouet vnitatem, sed remouet diuisionem circa vnumquodque eorum, ex quibus constat multitudo.* Nemo igitur mentis compos sacros Antistitum ordines è medio tollet: ordinum vero Ecclesiasticorum varietas, & sub vnoquoque ordine numerus ferè innumerus istam vnitatem non lacerat, sed confirmat: nemo nisi D

Hære-

A Hæreticus Episcopis in aliquibus Metropolitas præesse, Metropolitis Patriarchas inficiabitur. Nec aduersus hæc quidpiam est nobis ex proposito desudandum.

Petrus Apostolus namque cum vniuersum Orbem fidei suæ à Domino creditum intelligeret, fines Ecclesiasticæ iurisdictionis diuidere animo cœpit. Hoc vt animo perpenderet, terram vniuersam olim ab Ethnicis in tres partes distinctam animaduertit, Europam, Africam, Asiam: præterea tres opulentissimas Vrbes, cæterarum omnium maximas considerauit, Romam, Alexandriam, Antiochiam: quarum prima Orbis Domina, Antiochia Seleucidarum in Asia; Alexandria Ptolemæorum in Aegypto, & Africa, quæ populi, & pomœrij amplitudine vix Romæ concedebant, vt plurimi circa illa tempora testantur Auctores. *Tribus Orbis partibus tres sedes S. Petrus instituit Patriarchales.*

Inde Petrus diuino aspirante numine sedem propriam in tribus his locis constituere Reipublicæ Christianæ vtilissimum iudicauit: Romæ igitur, & Antiochiæ per se ipsum sedit; Alexandriæ per Marcum discipulum, quem vt Legatum, & Vicarium perpetuum, non autem ad tempus delegatum, eò misit; cuius origo, & fundatio non à Marco, sed à Petro resultaret: voluit etiam idem Petrus, vt Alexandria post Romam esset nobilissima, ipsique Antiochiæ præcederet, sicut magnitudine superauit, vt refert Strabo lib. 16. Sic igitur tripartitus Orbis tripartitam nactus est Ecclesiasticam administrationem: Antiocheno enim Episcopo cessit Asia, Alexandrino Africa, Romano Europa.

B

Pontifex autem Romanus nontantum Europæ præerat (vt cæteri duo Patriarchæ ditioni quisque suæ) sed ius præterea summum vniuersis Christianis dicebat, Patriarcharumque Pater, & Princeps erat: vt trinitas Patriarcharum in vnitate Pontificis coalesceret; docet Symmachus Papa ad Eonium Arelaten. Episcop. ibi: *Ad Trinitatis instar, cui vna est atque induidua potestas, vnum est per diuersos Antistites sacerdotium.* Quod spectans Gregorius Magnus, huc appositè refert illud Domini apud Ioannem: *Rogo Pater, vt omnes vnum sint, sicut & tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint.* *Sedis Petri in vnitate trinitas*

C Hanc eandem de trina Petri sede sententiam, varia Sanctorum Patrum dicta comprobant; ita Anacletus epist. 3. *Secunda sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo consecrata est:* &c. *Tertia autem sedes apud Antiochiam eiusdem beati Petri Apostoli habetur honorabilis.* Et sanctus Leo: *Nihil Alexandrinæ sedi eius, quam per beatum Marcum Euangelistam beati Petri discipulum meruit, pereat dignitatis: Antiochena quoque Ecclesia, in qua primum prædicante Apostolo Petro Christianum nomen exortum est, in paternæ constitutionis ordine perseueret, & in gradu tertio collocata inunquam fiat inferior.*

In tribus illis Ciuitatibus non tantum auctoritatis apicem Petrum extulisse; verum etiam tres illas sedes in vnam Petri sedem confluere, vnamque cum Romana constituere certum est, ideo sanctus Gregorius sedem Alexandrinam sedem suam vocat lib. 11. epist. 48. ad Eulogium Alexandrinum inquit: *Festinare debetis Simoniacam Hæresim, quæ prima in Ecclesia orta est, à sanctissima sede vestra, quæ nostra est, funditus euellere.* Quod repetit Hincmarus Opuscul. 55. cap. 16. *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate conualuit; quæ in tribus locis vnius est. Ipse enim sublimauit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est. Ipse decorauit sedem, in quam Euangelistam discipulum misit. Ipse firmauit sedem, in qua septem annis quamuis discessurus, sedit. Cum ergo vnius, atque vna sit sedes, cui ex auctoritate diuina tres nunc Episcopi præsident, quicquid ego de vobis audio, hoc mihi imputo.* *Trium Patriarcharum vna sedes praualet.*

D

Ea ratione summi Pontifices ambas illas sedes maximi semper fecerunt, nec ad alias Ecclesias huiusmodi Patriarchatum, nempè Alexandrini, & Antiocheni dignitatem extendi, maxime institerunt: quarum & omnium aliarum Ecclesia Romana esset caput, vt dixit D. Gregor. Magn. lib. 11. epist. 54. Vnde in rebus concernentibus iurisdictionem Patriarchalem, sicuti celebratio Conciliorum prouincialium, correctio morum Presbyterorum, seu Diaconorum, confirmatio

tioEpiscoporũ subiectorum omnesPatriarchæ ad instar illius Romæ dirigebãtur; A nihilominus dum agebatur de iurisdictione, quæ excedebat illam Patriarcharum, nempè de causis vniuersalis Ecclesiæ, de causis fidei, de moribus generalibus Ecclesiæ, seu de deponendis Episcopis, seu de iudicandis ipsis Patriarchis; tunc Romanus Pontifex, vt Caput Ecclesiæ, & superintendens aliorum Patriarcharum, solus supra illos iurisdictionem exercebat. Ita Card. Perronus in Replicat. ad Regem Britanniæ lib. 1. cap. 32.

Quibus non refragatur obiectio illa à Sectarijs acriter exagitata ad firmandam prætensam æqualitatem inter Romanum Pontificem, & alios Patriarchas ex Concil. Nicœno cap. 6. cuius germanus intellectus est, vt ex Romanæ Ecclesiæ auctoritate, quæ semper habuitin vniuersa Ecclesia primatum, Episcopus Alexandriæ omnium Ecclesiarum, quæ sunt in Aegypto, haberet potestatem; quoniam sic moris fuit Episcopo Romano illi concedere: siue quod Romanus Episcopus consueuerit per Alexandrinum Episcopum illas Prouincias gubernare; vt latè Card. Baron. ad annum 325. vbi Spondan. num. 32. 33. & seq.

Et quod ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinet, præter ea, quæ iam superius B de illa in eandem sententiam dicta sunt, eiusdem priuilegia non ab aliqua Synodo promanarunt, sed ab ipso Christo Domino, nec ipsum Concilium Nicœnum aliquid eidem Romanæ Ecclesiæ contulisse abundè disseruit Nicolaus Papa in Epist. ad Michaelem Imperatorem Romanæ sedis, eiusque primatus acerbissimum aduersarium; dum sic inquit: *Ista igitur priuilegia huic sanctæ Ecclesiæ à Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & veneratione habita, per quæ non tam honor quam onus nobis incumbit*. Et infra: *Proinde animaduertendum, quia non Nicœna, non denique vlla Synodus quicquam Romanæ contulit Ecclesiæ priuilegij*. Et rursus: *Nicœna Synodi non aliud præcepta testantur, adeo vt non aliquid super eam ausa sit constituere, cum videret nihil supra meritum suum posse conferri: omnia denique huic nouerat Domini sermone concessa: si omnia, ergo nihil defuit, quod illi non cesserit. Denique si instituta Nicœnæ Synodi diligenter inspiciantur, inuenietur profectò, quia Romanæ Ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum, sed potius ex eius forma, quod Alexandrinæ Ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exordium*. C

Obijciunt contra prædicta etiam Sectarij ex Ruffino lib. 2. historiarum, quos ille ex Græco in Latinum traduxit, videlicet: *Quod Episcopus Alexandriæ curam habeat Ecclesiarum Aegypti, & ille Romæ Ecclesiarum suburbicariarum*. Inde inferentes Sectarij, quod Romanus Pontifex non aliam habeat iurisdictionem, quam supra Ecclesias Vrbi propinquas circiter centum milliaria.

Ad quæ respondetur primo Ruffinum Romanæ Ecclesiæ infensum (vt inquit D. Hieron) vertisse verbum illud Suburbicariarum, quod nõ extat in Græco originali. Constat præterea Vrbicariarum regionum appellationem non solum loca propè Vrbem posita, sed etiam plures continere Prouincias tam in Italia, quam extra Italiam sitas: nam sicut illæ dictæ sunt apud Iurisconsultos, & historicos Prouinciæ Vrbicariæ, seu Suburbicariæ, quæ Vrbi debentes annonam, eidem peculiari nexu tenebantur obstrictæ, ita eodem exemplo appellatas esse à Ruffino Ecclesias Suburbicarias, quæ Romanæ Ecclesiæ Patriarchatui peculiariter viderentur esse subiectæ; quo etiam iure Episcopus Alexandrinus moderaretur omnes subiectas sibi Prouincias. Addimus etiam prædictis varios Ruffini sensus D aptari ad diuersas Romani Pontificis muneris partes, & personas, quas sustinet: siue quia Prouinciam Romanam regit, vt Metropolitanus, seu qui Italiam, vt Primas, vel Occidentem, vt Patriarcha; nec comprehendisse Ruffinum vniuersale totius Ecclesiæ Catholicæ regimen, quod à Domino in persona Petri accepit Romanus Pontifex.

Quod autem Petrus Pontificalem sedem Romæ constituerit, fecit hoc quidem, quoniam Vrbs Roma totius Orbis Romani esset Regina, sed non vt ab ea auctoritatem Primatus acciperet, quo iam ante in vniuersum Terrarum Orbem insignitus ipse Papa pro se, & successoribus suis fuerat ab ipso Christo, qualem

conti-

A continuo vsu successores suos Romanos Pontifices exercuisse constat; & hæc ex multis, quæ in hoc argumento essent dicenda, de quibus latè Card. Peronus Gallo idiomate in Replicat. ad Regem Britanniæ lib. 1. cap. 32. & seq.

Sed vt ad propositum, vnde eramus digressi, nos modo reuertamur. Quingentis annis vsque ad Iustinianum Imp. Ecclesia Catholica non agnouit plures hisce tribus Patriarchis. Tres illi soli sunt à sancto Petro instituti, & à Concilio Nicæno confirmati, nec alios prædictis sanctus Leo primus admisit epist. 54. aduersus Bizanthinum Parœcum Patriarchatui inhiantem ibi: *Priuilegia Ecclesiarum sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla posiunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari*. Ideo decretum Concilij Chalcedonensis de euehendo in Patriarcham, cæterisque Patriarchis præferendo Episcopo Bizantino rescidit epist 55. ad Pulcheriam Augustam ibi: *Consensiones sanctorum Canonum apud Nicænam conditorum regulis repugnantes, vnita nobiscum vestra fidei pietate in irritum mittimus, & per auctoritatem beati Petri Apostoli, generali prorsus definitione cassamus*. Hoc idem decreuit Felix Secundus ep. 1.

B ibi: *Primates illi & non alij sint, quam qui in Nicæna Synodo sunt constituti*. Quæ Synodus tres tantum siue Primates siue Patriarchas recepit; & idē etiam decreuit Nicolaus Primus ad Consulta Bulgarorum cap. 92. his verbis: *Desideratis nosse quot sint veraciter Patriarchæ: veraciter illi sunt Patriarchæ, qui sedes Apostolicas per successiones Pontificum obtinent*, &c. *Constantinopolitanus autem, & Hierosolymitanus Antistites, licet dicantur Patriarchæ, non tantæ sunt auctoritatis, quantæ superiores existunt*.

Adscititij, & irreptitij fuerunt duo illi posteriores Patriarchæ, qui diu obnitentibus Romanis Pontificibus, tandem eorum consensu Patriarchæ nomen, honorem, & priuilegia consequuti sunt. *Patriarchæ irreptitij.*

Quomodo autem ad hunc Ecclesiasticæ dignitatis apicem Hierosolymitanus cœca animi ambitione ascenderit? De grege enim cæterorum erat Hierosolymitanus Episcopus ad Conc. vsq. Nicænum: honoris & sedis prærogatiua quadam quo ad iurisdictionem gaudebat; sed quæ de iure, & auctoritate Metropolitani *Hierosolymitanus Patriarcha.*

C sui Cæsariensis Episcopi nihil detraheret, vt in cap. 7. eiusdem Nicœnæ Synodi ibi: *Quoniam obtinuit consuetudo, & antiqua traditio, vt qui est in Aelia Episcopus, honoretur: habeat honoris consequentiam, Metropoli propria dignitate seruata*. Idem præterea testatur de suo tempore D. Hieronymus ad Pamachium aduersus Ioannem Hierosolymitanum Episcopum scribens: superbienti enim Ioanni Aeliæ; idest Hierosolymæ Episcopo Metropolim Cæsaream obijcit: tunc tamen ægrè ferebat Aeliæ Episcopus Cæsariensi, & Antiocheno se subijci: & quamuis in Concilio Constantinopolitano, vt refert Theodoret. histor. Ecclesiast. lib. 5. c. 9. fuerit Hierusalem nuncupata Mater omnium Ecclesiarum; hæc tamen fuit Maternitas antiquitatis, non autem auctoritatis, vt voluit Card. Peronus in Replicat. ad Regem Britanniæ lib. 1. cap. 30. Exortæ iam tunc erant de finibus Diœceseon contentiones. Lis tandem a Maximo Antiocheno Episcopo, & Iuuenale Hierosolymitano ita composita est, & a Concilio Chalcedonen. act. 7. confirmata, vt tribus Palæstinis Patriarchatui Antiocheno ademptis, eorum Hierosolymitanus esset Patriarcha, vt etiam testatur Concilium Hierosolymitanum, quod

D incipit: *Post Consulatum Flauij Bellisarij gloriosissimi 13. Kalend. Octobris ind. 15. In Colonia Aelia Metropoli, & Hierosolymis Præsidente sanctissimo, & beatissimo Patriarcha Petro, & assistentibus sacerdotio suo sanctissimis Episcopis trium Palæstinorum*. Innouationi fortissimè sese opposuit sanctus Leo epist. 62. ad Maximum Antiochenum Episcopum eiusdem ambitus reum, in quem auctoritatis suæ mucronem stringit his verbis: *In Ephesina Synodo, quæ impium Nestorium, cum dogmate suo perculit, Iuuenalis Episcopus* (Hierosolymitanus) *ad obtinendum Palæstinæ Principatum, credidit se posse sufficere, & insolentes ausus per commentitia scripta firmare*. & infrà: *Hoc tamen proprium diffinitionis meæ est, vt quantumlibet numerus Sacerdotum amplior, aliquid per quorumdam subreptionem decernat, quod illis trecentorum decem, & octo Patrum constitutionibus inueniatur aduersum, id iustitiæ*

 con-

consideratione cassetur. Imperatoribus tamen in contrarium incumbentibus, rationeque ipsa veluti suadente tandem Romani Pontifices id comprobarunt: Hierosolymitano nouo Patriarchæ Metropolitæ, & suffraganei, ex mutilatis Orientis, & Ægypti Diœcesibus de more sunt attributi, vt refert Morinus Exercitat. Ecclesiast.lib. 1.cap.7. A

Constantinopolitanus. Constantinopolitanus Episcopus etiam ipse ad Patriarchatus dignitatem malis artibus euectus: nam Græci Imperatores, cum sibi persuasissent, quod semper ipsis fuerit licitum sacras Prouincias mutare; vt in Canon. 17. Concilij Chalcedonen. his verbis habetur: *Siri autem Ciuitas aliqua ab Imperatoria auctoritate innouata fuerit, Ciuiles & publicas formas Ecclesiarum quoque Paræciarum Ordo consequatur*. Et Balsamou in Canon. Trullen. 38. inquit: *Licet Imperatori præminentia thronum Ecclesijs elargiri, & Episcopatus, vel Archiepiscopatus in Metropoles erigere, eaque qua ad electionem pertinent, & reliquam dispositionem, prout ipse voluerit, describere, & decernere*. Ideo Episcopi, qui gratia prævalebant apud Imperatores, nouas sæpè dignitates ambire, atque in eum finem artificijs suis Imperatores circumuenire solebant, vt ex Concil. Chalcedonen. act. 13. alijsque Ecclesiasticis monumentis colligitur: vnde factum est, vt à labefactato, & tandem postea collapso Imperio Orientali Græcorum Ecclesiæ Imperatorum libidine, magis, quam Patrum, & Conciliorum voluntate regerentur. B

Huiusmodi Prouinciarum Ecclesiasticarum perturbationibus Romani Pontifices constantissimè occurrerunt; etenim cum Anatolius Constantinopolitanus Episcopus in Synodo Chalcedonen. act. 15. cap. 28. ibidem absentibus Legatis Apostolicis, ac nemine adhuc suffecto Episcopo Alexandrino in locum Dioscori, qui ipsi contradicere posset; clandestinè atque dolosè obtinuit à reliquis fieri decretum, vt Ecclesia Constantinopolitana primam post Romanam locum obtineret; eo quod Constantinopolis esset altera Roma: ad quod decretum contra Canones Nicæni Concilij, cum deinde reclamassent Legati; nihilominus fauentibus Iudicibus Constantinopolitanæ Ecclesię priuilegijs, itum est in sententiam Anatolij iuxta præcedentem diffinitionem Constantinopolitanæ Synodi sub Theodosio maiori, licet quaid veritate fulcitur, nunquam hactenus cognitum fuisse primatum Ecclesiæ Constantinopolitanæ supra Alexandrinam refert Card. Baron. in ann.451. vbi Spondanus num. 31. De quo grauiter conquestus est Leo Papa Primus epist.59. Marcianoque Imperatori, qui illud procurauerat, fortiter contradixit his verbis: *Priuilegia Ecclesiarum sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari*, &c. *Non dedignetur regiam Ciuitatem, quam Apostolicam non potest facere sedem, nec vllo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri*. Similia reperit idem Leo ad Pulcheriam Augustam epist. 60. & ad Anatolium, qui decretum illud fraudulenter impetrauerat; tandemque obtinuit Leo: a quo nihilominus successiuè idem Anatolius accepit litteras Vicariæ potestatis ad recipiendos Hæreticos, quamuis non rectè ea fuerit vsus, & statim obierit, vt refert Baron. in ann.458. vbi Spond. num.2. C

Vlterius Græcis in hoc idem instātibus, vt Acacius & ipse Constantinopolitanus Patriarcha declararetur: rescribit Gelasius Papa his verbis: *Risimus autem, quod prærogatiuam volunt Acacio comparari, quia Episcopus fuerit Regiæ Ciuitatis: Nunquid apud Rauennam, apud Mediolanum, Syrmium, apud Triuiros multis temporibus non constitit Imperator? nunquidnam harum Vrbium Sacerdotes vltra mensuram sibimet antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus vsurparunt?* Consueuerant tamen Romani Pontifices ad importunas Græcorum preces & subdolas eorundem artes concedere prædictis Constantinopolitanis Episcopis Vicariam potestatem in rebus ad Hæreses, & vniuersalis Ecclesiæ pertinentibus; sicuti de Epiphanio Episcopo refert Baron. ad annum 521. vbi Spondanus num.2. & de Mena idem Baron. ad ann. 536. vbi Spond. num. 16. D

Confutatur titulus vniuersalis. Sed in hoc non acquieuit prædictorum proteruia: quoniam Ioannes Constantinopolitanus cum arrogasset sibi nomen Oecumenici, seu Vniuersalis, confutatur à

Pela-

A Pelagio Papa Secundo firmissimis rationibus; eo quod ille titulus soli Romano Pontifici sit debitus, vt idem Baron. ann. 587. vbi Spondanus num 2. & idem redarguitur ab eiusdem successore Gregorio Magno lib. 4. Regest. epist. 39. ad Anianum suum Apocrysarium Baron. ann. 595. & ibi Spond. num. 3. vbi patet, quo sensu blasphemum sit hoc nomen, & quam iuste competat solis Romanis Pontificibus, quodque eiusdem Gregorij de eo fuerit sententia dicto numero 3. & sequentibus.

Confirmat hoc idem Phocas Imp. illud non conuenire Episcopis Constantinopolitanis, sed tantum Romano Pontifici, ex eodem Baron. ann. 606. vbi Spondanus num. 2. & 3.

Et rursum quoniam Græci vnà cum Imperatore Basilio illum titulum in suo Orbe muneribus suffurari conantur, à Ioanne Romano Pontifice repelluntur, vt idem Baron. refert anno 1024. vbi Spond. num. 3.

Consueuerunt etiam Constantinopolitani Episcopi singuli à Romano Pontifice petere vsum Pallij, quem postea eis in perpetuum concessit Io. Papa XI. tyrannicè ad id coactus. Baron. 934. num. 1.
B

Quatuor igitur Patriarchas præfatos, & non plures præter Romanum Pontificem vsque ad sua tempora enumerat D. Gregorius epist. 37. lib. 2. ad Natalem Episcopum Salonitanum his verbis: *Quod si quilibet ex quatuor Patriarchis fecisset, sine grauissimo scandalo contumacia transire nullo modo potuisset*, &c.

Vltra præfatos quatuor istos Patriarchas Maiores principaliter, & communiter sic nuncupatos; fuerunt etiam alij Patriarchæ gradus inferioris. Horum inferiorum vnusquisque Diœcesi propriæ præerat; hoc est multis Prouincijs, & Archiepiscopis, seu Metropolitis; & hic prædictis Patriarchis maioribus subditus. Ac etiam inferior iste Patriarcha nuncupabatur Primas, seu Exarchus, vt lege Caroli Magni Imp. est cautum lib. 7. cap. 336. his verbis: *Non alij Metropolitani appellentur Primates, nisi illi, qui primas sedes tenent, & quos sancti Patres Synodali, & Apostolica auctoritate Primates esse decreuerunt. Reliqui vero, qui alias Metropolitanas sedes sunt adepti, non Primates, sed Metropolitani vocentur.* Quamquam Patriarchæ aliquando etiam nominati sint ipsi Primates, Felix Papa Secundus epist. 1. his verbis: *Primates illi & non alij sint, quam qui in Nicœna Synodo sunt constituti, reliqui vero qui Metropolitanas tenent sedes, Archiepiscopi vocentur, & non Primates.* Primates quales sint?
C

Quatuor igitur conditiones ad hoc Primatum genus constituendum, voluit Hincmarus. Primo vt possit conuocare Synodos. Secundo ordinare Episcopos. Tertio ordinari à Prouincialibus Episcopis. Quarto disponere quæque per Prouinciam.

Magna est autem conformitas Primatum cum Vicarijs Romani Imperij: Apostoli enim, quique eas secuti sunt Romani Pontifices, creauerunt Archiepiscopos Prouincijs, Ciuitatibus Episcopos; postquam ergo circa tempora Imperatoris Constantini creati sunt Vicarij, qui Prouinciarum moderatoribus præessent; instituti sunt etiam Primates, qui ipsis Metropolitis, & Prouinciarum Rectoribus antestarent. Præterea ab imitatione Vicariorum Primatus duxerunt originem, nam ante Constantinum Imperatorem huiusmodi Vicariorum nulla sunt testimonia; sic nec Primatum, Exarchorum, seu Diœcesum in Catholica Eccl. vt refert Morinus Exercitat. Ecclesiast. lib. 1. cap. 19.
D

Aduertendum autem hic est; cum Romani Pontifices Primatus aliquos instituunt, Metropolitarum iura inuiolata, & illibata conseruari præcipiunt: notat Hormisda Pont. Remigio suas vices committens epist. 1. his verbis: *Vices itaque nostras per omne regnum dilecti, & spiritualis filii Ludouici*, &c *Saluis priuilegijs, quæ Metropolitanis decreuit antiquitas, præsentiauctoritate committimus.* Et sanctus Gregorius eundem honorem Arelatensi Episcopo deferens inquit: *Fraternitati vestræ vices nostras in Ecclesiis, quæ sub regno sunt præcellentissimi filij nostri Childelberti iuxta antiquum morem Deo auctore committimus: singulis siquidem Metropolitis secundum priscam consuetudinem proprio honore seruato.*

Pri-

Thessalonicensis primatus.

Primatum, seu Vicariorum à Romano Pontifice primus occurrit Archiepiscopus Thessalonicensis, cuius Vicariatus per Graeciam. & Illyricum longe lateque patebat, Macedoniam, Daciam, Achaiam, Dardaniam, & loca alia complectens, vt refert Nicolaus Papa Primus ad Michaelem Imperatorem ep. 2. Amplissima illa Thessalonicensis auctoritas, quam Vicariatus sui virtute possidebat ad Imperatores, vsque Iconomachos illi conseruata est, hoc est quamdiu Diœceses prædictæ è Pontificis nostri Patriarchatu tyrannicè & impiè aulsæ fuerunt, vt refert Morinus Exercitat. Ecclesiast. lib. 1. cap. 21. A

Arelatensis.

Secundus in Occidente Primas, & Pontificis Vicarius fuit Arelatensis Archiepiscopus, cuius auctoritas in vniuersam Galliam fuit, de qua D. Gregorius lib. 4. epist. 52. sic loquitur: *Quia igitur vnumquodque tunc salubriter completur officium, cum fuerit vnus ad quem possit recurri Præpositus: idcirco opportunum esse perspeximus in Ecclesijs, quæ sub regno præcellentissimi filij nostri Childelberti Regis sunt secundum antiquam consuetudinem, fratri nostro Virgilio Arelatensis Ciuitatis Episcopo vices nostras tribuere: quatenus, & Catholicæ fidei integritas, idest, Sanctarum quatuor Synodorum, Deo protegente, solicita deuotione seruetur.* Ante sanctum Gregorium Pelagius Papa Primus Sepaudo Episcopo Arelatensi vices suas delegauit his verbis: *Maiorum nostrorum operante Dei misericordia cupientes inhærere vestigijs, & eorum actus diuino iuuamine in omnibus imitari; Charitati tuæ per vniuersam Galliam sanctæ sedis Apostolicæ, cui diuina gratia præsidemus, vires iungimus, &c. Hinc est, quod nos fraternitati tuæ huiusmodi curas iniungimus, vt sedis nostræ Vicarius institutus ad instar nostrum in Galliarum partibus sacerdotis locum obtineas, & quicquid ad gubernationem, vel dispensationem Ecclesiasticum gerendum est, seruatis Patrum regulis, & sedis Apostolicæ constitutis, diuini iudicij consideratione dispenses, talemque te in custodiendis Canonibus sancta conuersatione demonstres, qualem tanti loci decet esse Vicarium.* B

De huiusmodi etiam Arelatensis Primatus antiquitate loquitur etiam Zosimus Papa epist. 6. his verbis: *Quid illud quod prætermisso fratre nostro Patroclo Metropolitano Episcopo Arelatensium Ciuitatis, sine cuius auctoritate iuxta maiorum Canones nulla penitus potuit ordinatio celebrari; tumultuosè, & turbidè indebitis sacerdotia impinguntur.* Quod etiam inquit Concilium Arelaten. secundum cap. 18. ibi: *Ad Arelatensis Episcopi arbitrium Synodum congregandum, ad quam Vrbem ex omnibus Mundi partibus præcipuè Gallicanis sub sancti Maurini tempore legimus celebratum fuisse Concilium, atque conuentum.* C

Fuerunt & alij in Gallia Vicariatus, seu Primatus, nempè Rhemensis, Maguntinensis, Senonensis, Lugdonensis. In Hispania Hispalensis, Toletanus, Carthaginensis, & similes: de quibus late Morinus Exercitat. Ecclesiast. lib. primo, & hæc satis.

Cap. 33. pag. 137. litt. B. in fin.

Locus qui in Ecclesia dicitur confessio.

QVoniam sermo est habitus de Reliquijs, quæ requiruntur in Consecratione Altaris. Aduertendum hic est, quod illa Ecclesiæ pars, siue locus ille subterraneus, sub maiori Altari circa Presbyterij ambitum, vbi sanctorum Martyrum reliquiæ recondebantur, Confessio dicta sit, vtpote Confessoribus addicta, & confessionis fidei sanguine testatæ monumentum. Habebat autem quælibet Ecclesia antiquitus suam Confessionem. Vide Anastasium Bibliothecarium in Vitis summorum Pontificum Sixti Tertij, Hilarij, Leonis Quarti, & aliorum apud ipsum: quæ etiam appellabatur Martyrium. Vide sanctum Augustinum lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8 vbi martyrium sancti Stephani appellat locum, in quo is colebatur Hierosolymis. Templum in Caluariæ monte à Constantino ædificatum, magnum Martyrium dicebatur. Eusebius lib. 4. de Vita Constantini cap. 4. D

In huiusmodi loco, qui Confessio dicitur, antiquitus Brandeæ apponebantur, quæ vice ipsarum reliquiarum inter pios fideles dispensabantur: vt ex epist. 30. Magni Gregor. lib. 3. regest. Ad Constantiam Augustam ibi: *In pixide Brandeum mittitur, atque ad sacratissima Corpora Sanctorum ponitur, &c.*

Hinc etiam notandum Martyres dictos Confessores, quia fidem vsque ad sanguinis

guinis

A guinis effusionem profitebantur. D. August. in serm. plurimorum Martyrum: *Coronabantur*, inquit, *Martyres Confessores, & remanserunt Iudices desertors.* Quamquam Confessores etiam appellantur ij, qui multis pro Christi fide tormentis superatis, diuina voluntate liberati, & tot agonibus superstites, sine sanguinis effusione tandem tranquillam mortem obierunt. Cyprianus epist. 46. Talis fuit inter alios Paphnutius ille Magnus, quem Maximus dextero oculo exculpto, & poplite sinistro inciso ad metalla damnauerat. Sanctus Athanasius item, Ambrosius, & Hilarius, de quo sanctus Hieronym. *Hilarius meorum Confessor temporum, & Episcopus.* Pluresque alij, quorum nonnullos Eusebius vocat tertio, & quarto Confessores, hoc est ob Christi Confessionem sæpius publicè cruciatos; quos tamen Tertull. nunc designatos Martyres, nunc simpliciter Martyres appellat. Interdum id nominis etiam Cantoribus, & Psalmistis, penè in infimo Clericorum gradu censitis, concessit, quod Deo laudes decantarent, vt in Concil. Carthag. 4. Can. 2. id enim est passim in sacra Scriptura, Confiteri; quod Deum cantando laudare: & ita intelligendus est Canon. 6. Concilij Toletan. primi, vbi vetat puel-
B lam Dei familiaritatem habere cum Confessore, & Canon. 9. vetat Professas, & Viduas absente Episcopo, vel Presbytero in domo sua Antiphonas cum Confessore, vel seruo suo facere. Vide plura apud Gabrielem Albaspinum lib 1. Obseru. 21. de Veterib. Eccles. Ritib. Vbi diffusè ponit discrimen inter nomen Martyris, & Confessoris, Extorris, Libellaticorum, Thurificatorum, & Blasphemorum, & lapsorum.

Denique etiam aduertendum, quod sicut Martyres sæpius fuerunt dicti Confessores, vt iam dixi; ita etiam Confessores fuerunt aliquando Martyres nominati propter similitudinem afflictionis, saltem propter diuturnitatem illius, si non propter intentionē. D. Gregor. Magnus sic inquit: *Quamuis occasio persequutionis desit: habet pax nostra Martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subijcimus: spirituali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus.* Ex Supplemento D. Thom. 3. parte 3. quæst. 96. art. 6. resp. ad 5. argumen.

C *Cap. 37. pag. 165. litt. B. §. Oleum quo vngebantur Reges.*

CVm plura de sacris Vnctionibus Olei à nobis fuerint dicta: & quamuis ex recentioribus aliqui non dubitauerunt etiam scriptis asserere, Regum vnctionem esse Sacramentum. Nos quantum à vero illi aberrent, Deo dante ostendemus. *De Regum vnctionibus.*

Sed quoniam Abulensis in cap. 10. lib. 1. Reg. dubitat, An Reges, qui vncti dicuntur in Scriptura sacra, ac etiam alij, quos & si Scriptura taceat, vnctos tamen fuisse verisimile est; vncti fuerint oleo communi, vel sacro? Ac tandem statuit vtroque oleo Reges potuisse, ac solitos esse perungi; vbi adducit exempla, quæ vtrumque factum esse probant.

Quod vero ad Regum vnctionem sacrum aliquando adhiberetur oleum, probat Salomonis vnctio, de quo 3. Reg. cap. 1. *Sumpsitque Sacerdos cornu olei de Tabernaculo, & vnxit Salomonem.* Sacro oleo vnctum esse Dauid psalm. 88. vers. 21. *Inueni Dauid seruum meum, oleo sancto meo vnxi eum.* Qu amuis Sancius in Comment. d. cap. 10. lib 1. Reg. num. 6. velit in Règibus Israel, postquam decem Tri-
D bus à duabus alijs fuere dissectæ, non aliter sacro, sed communi fuerint ipsi oleo delibuti: ac etiam plurimas aliorum Regum vnctiones communi oleo factas fuisse; eruditioribus est notum.

Cæremoniæ vero in cōstituendo, atque inaugurando Rege apud Hebræos post infusionem olei super caput Regis, hæ erant, quod offerebantur Victimæ, vt in lib. 1 Reg. cap. 11. in fin. & 2. Reg. cap. 15. vers. 12. Deinde in Regis manum tradebatur lex, cuius deberet Rex custos esse, vt in Deuter. cap. 17. vers. 18. Demum gratulatio, & acclamatio festiua accedebat, nēpè *Viuat Rex.* Vt de Adonia in lib. 3. Reg. cap. 1. vers. 25. & 39. & in Rege Ioas lib. 4. Reg. cap. 11. vers. 12. *Produxitque* (Ioiadas sacerdos) *Filium Regis, & posuit super eum Diadema, & testimonium (idest legem) feceruntq; eum Regem, & vnxerunt, & plaudentes manu dixerunt, Viuat Rex.*

No-

Nostris vero temporibus, dum fit inauguratio Regum Orthodoxorum ex Romano Cæremoniali: primo dum vngitur, pronunciantur verba: *Vngo te in Regem de oleo sanctificato in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Deinde Pontifex gladio accingens Regem, inquit: *Attende quod sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt Regna*. Et Diadema Capiti imponens: *Accipe Coronam Regni, quam sanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortitudinis significare intelligas*. Et Sceptrum tradens: *Accipe Virgam virtutis, ac veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos*, &c. Quibus Cæremonijs docetur Rex munera tantæ dignitatis; ne se ad fastum tantummodo secularem vocatum putet: vnde per huiusmodi signa, non gratias habituales infundi, non characteres imprimi, sed actuales quosdam motus animi, Deo rebus istis, & sponsæ suæ precibus assistente suscitari. A

Quod autem huiusmodi Cæremoniæ, & maximè Regum vnctio quamquam spiritualis sit, non tamen sacra hæc nuncupatur, sed corporalis ab vnctionibus corporum; sicuti & corporalia erant, quæ nominat Apostolus spiritualia 1. Corinth.10 *Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt: bibebant autem de spirituali, consequente eos petra: Petra autem erat Christus*. Et nihilominus Manna, Aqua, Petra, Christus non erant; sed res palpabiles, quamuis spirituales. B

Nec minorem eminentiam tribuit Regum vnctioni oleum, quomodocunque consecratum, sanctificatum, seu è cælo allatum; sicuti & Baptismum in aqua simplici, seu consecrata, & coelitus missa eiusdem esse sanctitatis, eiusdem in operando potestatis, & auctoritatis creare Christianos: Minister ipse qui illis vtitur idem efficit, siue sit bonus, siue sit malus. August. in Io. Tract.5. ait: *Sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida ministrante polluatur*. Et idem Tract.6. *Petrus baptizet, Paulus baptizet, Iudas baptizet; hic est qui baptizat*. Videlicet Christus, qui solus baptizat potestate, discipuli ministerio: & sicuti nullam agnosci sinit Ministri differentiam, ita nec materiæ, vt diximus supra in Vet. Testam. ex oleo, seu vnguento sacro è tabernaculo vnctum Salomonem, ac etiam ex oleo communi alios Reges. C

Præterea talis Regum Vnctio cū cæteris præd. Cæremonijs nō est Sacramentū, quia non imprimit characterem ex opere operato; vt loquitur. D. August. lib.4 de Bapt.c.24. *Ipsum per se ipsum Sacramētum multum valet*. Ergo Rex characteris impressione ex opere operato caret. Siquidem si characterem imprimeret Vnctio, profectò etiam repeti nequiret: quoniam secundum Theologos tria Sacramenta iterari nequeunt, quia characterem imprimunt indelebilem. Vt ex Concilio Florentino in decret. Vnionis: *Sacramenta tria sunt, quæ characterem imprimunt in anima indelebilem: vnde in eadem persona non iterantur*. Et idem in Concil. Trident. Sess.7.cap.9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis*, &c. *Non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, vnde ea iterari non possunt, anathema sit*. Ad quid enim iteraretur, quod semel infixum: *euelli nequit & indelebile, vnde ea iterari non possunt, anathema sit*. Vt loquitur etiam Concil. Tolet.8. can.7.

Quod autem ex Regibus Christianis fuerint aliqui bis, ac ter vncti & coronati. Pipinum primò à Bonifacio Archidiacono Moguntino vnctum, & coronatum esse, refert Adelhemus continuator Aymonij anno 750. ibi: *Pipinus Rex Francorum appellatus est, & ad huius dignitatem honoris vnctus sacra vnctione manu sanctæ memoriæ Bonifacij*. Quod etiam Annales Francorum, Regino in Chronico, & recentiores verum agnoscunt. Triennio vero post à Stephano Papa, idem Adel. ibidem an.754. *Stephanus Papa postquam à Rege Pipino Ecclesiæ Romanæ defensionis accepit firmitatem; ipsum sacra vnctione ad Regiæ dignitatis honorem consecrauit*. Cui ijdem ante citati adstipulantur. D

Exemplum patris Carolus Magnus in filijs suis imitatus est: nam vt idem Adel. anno 781. *Baptizauit Pontifex (Adrianus) filium eius Pipinum, vnxitque eum in Regem, & Ludouicum fratrem eius, quibus & Coronam imposuit*. Pipino scilicet Italiæ,

A liæ, Ludouico Aquitaniæ teste Reginone in Chronico. Quem Pipinum tamen Sigonius, & Fauchetus in Vita Caroli Magni, à Leone Pontifice, Carolum Imperatorem inaugurante, iterum Regem Italiæ vnctum esse tradunt: Ludouicum vero Regem Aquitaniæ Stephanus Papa, qui Leoni successerat postea Rhemis, vt inquit Adel. ann. 816. *Celebratis ex more solemnijs, diadematis impositione coronauit.* Quo tota illa inaugurationis,& vnctionis cæremonia comprehenditur. Quinimo & ipse Carolus Magnus bis innnctus, & coronatus fuit: nam præter alios citatos, & Adel. anno 754. & Annales Fuldenses ibi: *Stephanus duos filios eius* (Pipini) *Carolum, & Carolomannum sacra vnctione vnxit in Reges.* Idem postea à Leone Pontifice in Missarum solemnijs Imperator coronatus est vnctione à capite ad pedes vsque persusa, iuxta antiquum Iudaicæ consecrationis ritum, vt voluit Constantinus Manasses.

Cæterum Iudiacis etiam ritibus vsus
B *A capite vsque ad pedes eum perfudit oleo.*

In promptu quoque est exemplum vsitatum olim in Romano Imperatore, qui vsu perantiquo tribus Coronis cingebatur, vngebaturque tribus diuersis vnctionibus; prima Aquisgrani ab Archiepiscopo Moguntino. Secunda Mediolani ab Archiepiscopo Mediolanensi. Tertiâ à Romę à summo Ecclesiæ Præsule: vt refert Petrus à Beuh in Aquisgrano, & alij plurimi.

Suggerunt etiam in hoc nobis maiora exempla sacræ litteræ. Dauid paucorum annorum spatio ter omnino diuersis temporibus in Regem vnctus est. Primum Bethlehem à Samuele 1. Reg. 16. *Tulit Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius.* Secundo in Hebron à Tribu Iuda 2. Reg. 2. *Venerunt viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret super domum Iuda.* Tertio in eadem Hebron à viris Israel. 2. Reg. 3. *Venerunt quoque & seniores Israel ad Regem in Hebron, vnxeruntque Dauid in Regem super Israel.* Salomon filius eius bina vnctione inauguratus est 3. Reg. 1. *Sumpsit Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomo-*
C *nem:* Et rursus proceres familiarum, ac tribuum 1. Paralip. vlt. *Vnxerunt secundo Salomonem filium Dauid: vnxerunt autem eum Domino in Principem.* Quæ omnia ad sacram potius, & spiritualem cæremoniam, solemnemque inaugurationis ritum adhiberi vnctionem, quam ad vllius characteris impressionem. Siquidem Antistitem semel vnctum, & charactere verè consecratum ad quemcunque Episcopatum, vel simul, vel temporum successione transferatur, nunquam vnctionem Episcopalem iterare; & qui ad summum Pontificatum est euectus, nullius etiam vnctionis repetitione consecrãdus est, qui iam ante Episcopus erat consecratus. Ex his ergo si talis vnctio reiteratur, nec in Regibus imprimit characterem, sequitur quod non sit Sacramentum.

Vnctio, & Coronatio non solum Romano Imperatori, Regibusque Franciæ, & Angliæ propriæ; verum omnibus Christianis Regibus talem coronationem, & vnctionem esse licitam, & plerisque iam inde à primis Regnorum exordijs vsitatam. Siciliæ Rex Primus Rogerius Panormi in Ecclesia Archiepiscopali sacra
D vnctione delibutus, Regiam dignitatem sumpsit anno 1130. die Dominicæ Natiuitatis; de cuius auctoritate extat Diploma, de quo Alexand. Abb. lib. 2. de Gestis Rogerij. Hoc postea successores eius Iacobus, Petrus, Ludouicus, & alij plures imitati sunt, Chronicum Beneuent. & Chronic. Aragon. Stephanus Dux Vnghariæ anno 1000. primus in Regem vnctus, Chartuitius in Vita sancti Stephani. Eodem ferè tempore Poloniæ Princeps Boleslaus Gaudentio Archiepiscopo sacris operante præmissa vnctione Regio cinctus est Diademate, refert Naugebauarus in hist. Rer. Polon. Qui ritus in nostra vsque tempora perdurat. In Norvvegia refert Guil. Neubrigensis lib. 3. cap. 6. Quicunque tyrannicè Regem occidisset, Rex erat. Huic infami malo vt Optimates occurrerēt, an. circiter. 1181 decreuerunt Regem suum Magnum nomine, vnctione mystica consecrandum, & coronandum esse, vt nemo de cætero auderet manum mittere in Christum Do-

mini; sed Rex iterum interfectus est à famoso Presbytero, & latrone Seuero, qui ritu iam consueto mystica vnctione Diadema consequutus est. Rex Daniæ Christophorus anno 1403. Ripis inunctus, & Regno inauguratus est; vt ex diplomate Felicis V. de quo Cypræus in Annal. Sleuicens. qui idem refert de Rege Sueuiæ Christerno patrum nostrorum memoria. Similiter Balduinus anno 1101. Rex Hierosolymorum inunctus in Ecclesia Bethlehemitica. Tyr. de Bello Sacro l. 10. cap. 9. Petrus Secundus Rex Aragoniæ in æde sancti Pancratij Romæ sacro oleo inunctus tempore Innocentij Tertij, Gordon in Chronol. ad annum 1101. De Vnctione Regum Gothorum ante 1000. annos. late refert Armacanus de Iustitia Armorum lib. 1. cap. 10. Quod idem successit in Regibus Longobardorum, in quorum Diplomatibus ante vnctionem sic apponebatur data: *Actum in felicissimo Palatio*. Ad differentiam alterius datæ post vnctionem: *Actum in sacratissimo Beneuentano Palatio*. Vt habetur in Chronico Sanctæ Sophiæ Beneuentanæ. Et hæc satis. A

Cap. 40. pag. 177. litt. A.

De præcedentia Lateranensis Basilicæ.

CIrca Sacrosanctam Ecclesiam Lateranensem Saluatori dicatam, culmen, & summitatem totius Christianæ Religionis effectam, inquit Petrus Damiani lib. 2. epist. 1. ad Card. *Ecclesiam Ecclesiarum habere vtrinque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli diuersis quidem in locis constitutas, sed sui compage Sacramenti indifferenter vnitas Ecclesias.* Vt ostendatur: *Quoniam his tanquam expansis diuina misericordia brachijs, summa illa, & vniuersalis Ecclesia omnem ambitum totius Orbis amplectitur*. Quod sanè exemplum præclarè respondet antiquæ illi Ecclesiæ consuetudini, qua Christum medium inter duos Apostolos Petrum, & Paulum, pingi solitum Patres prodidere. Et in Concilio Florentino dum de vnione inter Latinam, Græcamque Ecclesiam instauranda, redintegrandaque agebatur Eugenio Quarto summo Pontifice, & Ioanne Palæologo præsentibus. In Prolegom. eiusdem Synodi, & Sess. 1. habetur: *Thronus ante ipsum Altare aureo velo coopertus, splendido, & magnifico apparatu est constitutus, in quo magnus ille ac iustus iudex Christus Dominus, hoc est Sanctum ipsius Euangelium residebat. Vtrinque autem à lateribus sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli Capita reposita erant, accensis facibus ante ipsa prælucentibus*. Quare opportunum visum est, vt Patres Græci in ipso apparatu Petrum, & Paulum supremos post Christum Principes, & Pastores vniuersam Ecclesiam in Oecumenico Concilio collectam supereminentes agnoscerent. B C

Cap. 42. pag. 187. litt. D. §. Sed quam sumptuosa.

De Balsamo.

QVoniam de Luminibus in Ecclesia solitis, iam diximus; & inde quod Balsamum ibidem ex Magni Constantini munificentia quoque arderet. Hic addimus obiter: vt dum Terræ sanctæ pulchritudo tota, & fertilitas vna cum Templo, & Natione euanuerit; similiter etiam Balsamum soli Iudææ à Plinio lib. 12. cap. 25. attributum, nec nisi in Ierichontinis viridarijs nasci solitum; in Aegyptum fuerit translatum, vbi non alia irrigatum aqua crescit, quam illius fontis, qui B. Virgini Mariæ, Filioque ipsius scaturijt. Genebr. lib. 2. Chron. in Tito, ex P. Iouio lib. 17. histor. post med. Baron. ann. 1. num. 46. ex Burchardo teste oculato in Descrip. Terræ sanctæ parte 2. capit. 4. & Cornelio Iansenio Concord. Enang. cap. 11. D

Cap. 44. pag. 199. litt. A.

Contra castratos.

PRæter ea, quæ diximus contra adolescentulos, qui vt carius voces locent, se castrari permittunt, vt in Can. 22. Apost. Operæ pretium esset contra eosdē pluribus agere; vt etiam prohibetur castratio in Concilio Nicæno Can. 1. vt in decreto can. Si quis a medicis dist. 55. Hic abusus hodie maximè irrepsit in Ecclesia: ob quem dubio procul multa imminent à Deo flagella: vt in tractatu quem prodidit de hoc eruditissimus Inchofer. Soc. Iesu.

A Cap. 46. in fine pag. 202. litt. B.

Dixi de Horis Canonicis. Quibus adde anno 1096. fuisse institutas Horas B. V. Mariæ in Concilio Claramontano, præsente Vrbano Papa Secundo celebrato. Genebr. tom. 1. in psalm. post epistolam ad Lectorem: & in Chronic. Sec. 11. in Vrbano Secundo, Gaulterius in Chronographia status Ecclesiæ in seculo 11. col. 12.

Cap. 60. pag. 237. litt. C.

Hanc solemnitatem ab initio Ecclesiæ succrescentis passimmos obtinuit, vt Epiphaniorum, seu Theophaniorum, alijsque vocabulis ad explicandum diei mysterium spectantibus insigniretur. Magnam vero huius diei religionem, etiam vigilia eidem ab antiquo constituta declarat, de qua Ordo Romanus, Gregorius Turonen. de Gestis Francor. lib. 10. cap. 31. in Perpetuo Episcopo, quem inter alias vigilias hanc introduxisse memorat: quibus addi possunt Breuiarium, & Calendarium Græcum; etsi eam notent non sub appellatione vigiliæ, sed *Expectationis luminum*, seu *Illuminationis*, à Baptismo Christi, quemadmodum traditur hoc die peracto; vnde religiosè antiquitus etiam, *Dies Baptismi* appellari solitus est, Græcis *Festum Luminum*, Latinis vero *Epiphania Domini*, idest manifestatio, vel apparitio Domini: dicitur ab Alcuino cum pluribus alijs, & Menologio *Theophania*, quia plura mysteria in hoc vno die repræsentantur. Denique alij eam nominant *Diem secundum Natalis Domini*; quemadmodum inquit Ordo Romanus: *Secunda Natiuitas Christi tot illustrata mysterijs, honoratior est quam prima: tunc tantummodo natus est, & Angelus Pastores affatus est. Hodie vero à Magis, cum muneribus adoratus: hodie cum in Iordanicis aquis tingeretur, filius dilectus a Patre est vocatus de Cælo, & Spiritus sanctus in specie Columba super eum visus est; necnon per baptismi Sacramentum caput Draconis est contritum: hodie ex aqua vinum factum est, eidemque cælesti sponso Ecclesia coniuncta est. Insuper & quinque millia hominum ab eo refecta sunt & ideo manifestatio interpretatur, quia in his manifestare se hominibus dignatus est.* Præterea in Aegypto hac eadem die celebrari consueuerat Natiuitas prima Christi, refert Cassian. Collat. 10. Isidor. lib. 1. de Eccles. off. cap. 26. in hunc vsque diem prorogata, siue errore, siue industria à quibusdam, ab hoc die principium anni duceretur; & proinde congruum fuit præcipuam hanc esse solemnitatem.

De festo Epiphaniæ.

B

C

Rectissimè vtique Sancta Mater Ecclesia hæc tria hac eadem die memorat; nempè Adorationem Gentium, Manifestationem in Baptismo, Miraculi exhibitionem in Cana; non quidem attentis temporibus, quibus singula contigerunt, sed consideratis rationibus, quod his maximè tribus diuinitas Seruatoris vniuerso Orbi manifestata est. Eadem religione ducti Aegyptij, hoc ipso die, vt diximus, & Natiuitatem ex vtero celebrarunt, & Africani miraculum quinque panum, quod hæc quoque maximè facerent ad contestandam diuinitatem; nulla habita ratione dierum, quibus acciderunt.

Diximus supra hunc festum *Illuminationis* vocari consueuisse, nempe à Baptismo: ac præsertim apud Patres Græcos baptismus *Illuminatio*, seu Illustratio plerumque appellatur, idque præter alios Dionys. Areop. de Eccles. Hierarch. c. 2. tracto videlicet nomine ex Apost. ad Hebr. cap. 6. & 10. semel nimirum *illuminatos*, & prolapsos impossibile esse renouari ad poenitentiam. Fuisse autem aliquando vsum hoc die baptizandi in quibusdam Ecclesijs, ex Damasceno, Victore Vticensi lib. 2. Persequut. Vandal. nempe ex commemoratione eiusdem diei, quod Christus ad Ioannem baptizandus accesserit; ac etiam vt sciamus nullum huic Sacramento administrando diem si res poscat non esse idoneum: Christo semper præbente virtutem, & religionem fidelium approbante.

D

Extitisse tamen eo tempore Canones seuerè prohibentes baptismum in prædicto Epiphaniæ die: certè Siricius Papa ad Himmerium Tarraconensem scribens arguit contra baptizantes in die Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ alijsque festis, inquit: *Emendandam consuetudinem non ratione auctoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumptam*. Leo epist. 4. ad Episc. Siciliæ, vt refertur in decreto Can. Non ra-

Tempus baptizandi.

ratione. Can. Duo tempora. Can. si quis autem Epiphaniæ. De Consecrat. dist. 4. A
vbi habetur non nisi Pascha, & Pentecosten legitima Baptismi tempora; idque
ex mysterio Resurrectionis Christi, & Aduentus Spiritus sancti, & instituto Prin-
cipis Apostolorum; refellitque eos, qui in Epiphanijs baptizandum contende-
bant, quod hoc die Christus Dominus ad baptismum Ioannis accessisset. Idem
Episcopos Siciliæ reprehēdit tanquam Apostolicæ sanctioni aduersantes, quod
eo die baptizarent, & in posterum anathemate cauit: neque id solum, sed inuehi-
tur in Campaniæ, Samnij, & Piceni Episcopos, quod præter hunc diem alijs fe-
stis solemnibus gentiles expiarint. Ex quibus efficitur non apud Græcos dumta-
xat, sed apud Latinos quoque passim eum vsum viguisse. Contra quem tamen
facit etiam Constitutio Apostolica, quæ Baptismum in solo Paschate, & Pente-
coste, sicut Apostolorum tempore cœpit, celebrandum perhibet: idemque ex-
presse insinuant Tertull. de Baptism. cap. 9. Basil. lib. de Exhort. ad Baptism. Am-
bros. de Helia, & Ieiun. cap. 10. & lib. de Pasch. cap. 5. Nyssenus epist. can. ad san-
ctum Latoium, præterea Concilium Gerunden. de quo in Can. de Catechume-
nis. de Consec. dist. 4. Baptismum Paschalem miraculo etiam comprobatum ha- B
bemus ex ep. Paschasij Lilybæi ad Leonem Pont. & Io. Moscho in Prato cap. 214.
Quod in Castello Cedebratis in Lycia Baptisterium in Paschate Resurrectionis
ex se continuo impleretur, & aqua illa duraret vsque ad Pentecosten, & transa-
cta Pentecosten euanesceret.

Porrò consuetudo ita paulatim desijt; seruata namque est ad tempus dumtaxat
in Paschate, primum in Thessalia, deinde in alijs locis sensim euanuit: & quidem
in Occidente post tempora Caroli Magni, & filiorum eius, vix alicubi videtur
tenuisse; ita de suo tempore Theophylact. ad cap. 10. Lucæ (qui vixit anno 1071.)
quotidiani baptismatis vsus iam pridem fuerat introductus. Causa mutationis ex
Basilio in lib. Exhort. ad baptism. fuit commune vitæ periculum, & quia multi
absque baptismate præmoriebantur, ex Socrat. lib. 1. hist. capit. 21. Nicephor.
lib. 12. hist. cap. 34. Rupert. Abb. lib. 4. de Diuin. offic. capit. 18. Nam quamuis
grauiter infirmi, aut alia vrgente necessitate coacti quocunque tempore possent
baptizari, vt in can. de Catech. can. si qui can. Venerab. can. baptizandi; permulti C
tamen, & persæpè moriebātur, aut casu, aut occidione, & improuiso decedebāt.
Ac etiam non pauci fræna laxabant peccādi licētiæ, freti certa remissione quan-
docunque vel sero ad baptismum accessissent, vt videtur insinuare Basilius loco
cit. Denique imminuenda fuit Diaboli potestas, quæ multum præualebat aduer-
sus eos, quos innocentia nondum cælo dignos effecisset, sed iræ Dei obnoxios
dilatio temerè detinuisset.

Solemnis hic dies apud Ethnicos.

Solemnis hic dies etiam tempore Augusti Cæsaris habitus est, quando venturo
proximè Christi regno, hoc ipso die, tametsi imprudens Augustus, mirè famulari
probatus est, vt ex P. Orosio lib. 6. hist. cap. 20. his verbis: *Cæsar victor ab Orien-
te rediēs 8. idus Ianuar. Vrbem triplici triumpho ingressus est: ac tum primum ipse Ia-
ni portas sopitis omnibus, finitisq. bellis ciuilibus clausit, Hac die primū Augustus con-
salutatus est. Quod tamen cunctis antea inuiolatum, & huc vsque cæteris inausum Do-
minis, tantum orbis licitè vsurpatum, apicem declarat Imperij: atque ex eodem die
summa rerum ac potestatum penes vnum cœpit esse, & mansit, quod Græci Monarchiā
vocant. Porro autem hunc esse eundem diem, idest 8. idus Ianuar. quem nos Epipha- D
niam, hoc est apparitionem, siue manifestationem Dominici Sacramenti obseruamus.*
Et infra: *Hoc autem fideliter commemorare ideo par fuit, vt per omnia venturi Chri-
sti gratia præparatum Cæsaris Imperium comprobetur. Nam cum primum Caio Cæsa-
re Auunculo suo interfecto, ex Apollonia rediens Vrbem ingrederetur, hora circiter ter-
tia, repente liquido ac puro sereno, circulus ad speciem cælestis arcus, orbem solis am-
biit: quasi vnum eum ac potissimum in hoc mundo, solumque clarissimum in orbe mon-
straret, cuius tempore venturus esset, qui ipsum solem solus, mundumque totum & fe-
cisset, & regeret.* Hæc Orosius.

Cæterum à primis Ecclesiæ tēporibus, tanta Christianorum religione obiri so-
lita est huius diei solemnitas, vt qui eam debitè non coluisset, notam suspectæ fi-
dei

A dei non euaderet. Quocirca vt eam Iulianus Apostata declinaret, inquit Ammianus lib. 21. *Adhærere cultui Christiano fingebat, a quo iam pridem occultè desciuerat arcanorum participibus paucis, aruspicina, auguriisque intentus, & cæteris, quæ Deorum semper fecere cultores: & vt hac interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Ianuario Christiani Epiphania dictitant, progressus in eorum Ecclesiam, solemniter numine orato discessit*. Sed meliores Iuliano Principes Valentinianus, Theodosius, Arcadius, parem diei Paschatis, Natalis Domini, & Epiphaniorum solemnitatem existimantes, ita hunc diem feriatum esse iusserunt, vt septenos etiam dies, qui præcedunt, & septenos, qui subsequuntur, sine strepitu fori voluerint obseruari, & quodcontra hoc factum fuisset, modis omnibus irritari; ita l. omnes dies Cod. de Ferijs.

Solemnis apud fideles.

Denique Alexandrinis primum peculiari quadam celebritate fuit hic dies singularis, ac deinde Romanæ, & totius Orbis Christiani Ecclesijs insignis; quod hoc die Pontifices Alexandrini, postquam ex instituto Romanum Pontificem monuissent, ad omnes Ecclesias, & Monasteria Aegypti, ipsi quidem dirigebant

Hac die Alexandrini indicabant Pascha.

B suas, sed Romanus Pont. ad vniuersas per Orbem Ecclesias destinabat epistolas; quibus & de initio Quadragesimæ, & de die Paschatis cuncti monerentur. Factũ id, ne Christiani cum Iudæis celebrando coinciderent, semperque dies Paschæ diem Dominicum vendicaret; quod tempus legitimum cum non nisi vel Methodo Astronomica, quæ diem æquinoctij, Lunamque decimamquartam ostendat; vel Cyclica, quæ videlicet beneficio Lunaris Cycli ætatem Lunæ præfigere possint: idcirco Nicęnum Concilium, sancita pro Paschate die Dominica Methodum Cyclicam proponi voluit. Quam quia Alexandrini præ cæteris Matheseos periti iam antea excogitarant, & ab ingenio Theophili in arte versatissimi, tum commendabant, non solum communi consensu fuit approbata; verum etiam Alexandrinis prærogatiuæ loco datum, vt ipsi in posterum eiusmodi Cyclos conficerent, atque ad Romanum Pontificem transmitterent, qui deinde singularum Prouinciarum Primatibus, & Metropolitanis, cum auctoritate id ipsum indicaret; iuxta relata in Concilijs Carthaginensi quarto, & Braccharensi secundo. Vt

C refertur in decreto can. Placuit vt dies, & can. Placuit vt postquam de Conserat. dist. 3. Hinc interdum euenit, vt Metropolitani non percepta sententia in denunciando die Paschatis aberrarent, donec monerentur, expectandum à Romano Pont. quid seruandum esset. Idque miraculo confirmatur ex Paschasio Lilybæo in epist. ad Leonem Papam, vbi refert, errore inter Occidentales orto de die celebrationis Paschæ, monet in Ecclesia quadam ad Meltinas Baptisterium nocte Paschali repleri, & baptizatis, si qui essent baptizandi, iterum delabi solitum; illo anno nimirum 417. officium negasse, quod perperam auspicati fuissent diem Paschæ ad 8. Kalen. Aprilis: iterum vero ad 10. Kal. Maij, qui legitimus dies erat, ad genium redijsse, & stupefactos erroris admonuisse. Erra tum vero tum in Ecclesia Occidentalium fuisse putant, vt Sigebertus notat, quod vltimo Cycli decemnouennalis anno pro embolismo communem accepissent, quod contigit prædicto anno 417 Vt aduertit Maffeus lib. 11. Chron. ad hunc annum Zozimo Pont. & Honorio Imperante in Occidente.

D Durauit porro ea consuetudo, mansitque honos condendi Cycli apud Alexandrinos, quousque tandem Orientales varijs inter se conflictati dissidijs, ab Ecclesia Romana secesserunt: tunc enim Romani Pontifices dedignati ea prærogatiua Hæreticos afficere, cum multi in Ecclesia Romana periti Matheseos inuenirentur, horum consilio, & industria deinceps vti cœpit in designandis temporibus, & ritu præscribendo. De quibus Eruditiss. P. Melchior. Inchofer in suo Libello de Tribus Magis Euangelicis.

Eodem Cap. 60.

Festum sanctissimi Sacramenti pro feria quinta, quæ post Octauam Pentecostes primò occurrit, institutum ab Vrbano Sexto, eiusque officium vna cum hymno, & prosa compositum, atque ad Papam missum a sancto Thoma Aquinate. Centesimo autem post anno cœptum est Papiæ in processione deferri Sacro-

Festum Sanctiss. Sacramenti.

san-

sanctum Iesu Christi Corpus. Vnde mos in alias Occidentis partes dimanauit, præcipuè verò in Ecclesiam Andegauensem, vbi Sacramẽtariorum Dux Berengarius suum venenum sparserat. Geneb. in Vrbano IV. S. Thom. Opusc. 57. Belarmin. lib. 3. de Sanctis cap. 15. Azor. Institut. Moral. lib. 1. cap. 14. Porro quod hic ex Gerebrardo dixi de circumgestatione Corporis Christi ad specialem festi huius solemnitatem restringendum est: cum longè antiquiorem esse, & ad alios etiam dies festos pertinere hanc cæremoniam constet, ex Concilij Braccharensis 3. capit. 5. his verbis: *Antiqua in hac parte, & solemnis consuetudo seruabitur, vt in festis quibusque diebus Arcam Domini, cum Reliquijs non Episcopi, sed Leuitæ in humeris gestent, quibus & in Veteri lege onus idem impositum nouimus esse præceptum. Quod si & Episcopus Reliquias per se deportare elegerit: non ipse à Diaconibus in sellula vehatur, sed potius pedester vna cum Populis progressione procedente ad conuenticula sanctarum Ecclesiarum sanctæ Dei Reliquiæ per eundem Episcopum portabuntur.* Vide Sanct. Rep. 9. de Eucharist. cap. 8. multo ante medium. Vbi Arcam Domini, & Sanctas Dei Reliquias ad augustissimum Eucharistiæ Sacramentum refert, quod voluit etiam Gaulterius in Chronographia status Ecclesiæ in decimo tertio seculo col. 12. B

Festum Transfigurationis D. N. Iesu Christi. TRansfigurationis Iesu Christi festum ad 6. Aug. diem à Callisto Tertio instituitur ob victoriam an. 1456. à Turcis reportatam. Genebr. in Callisto III. Cum Mahomethes ingenti exercitu Albam Regalem Vngariæ Ciuitatem obsidens, ab Vniade vrbem propugnante fortissimè repellitur, cæsis 40. millibus Turcarum, & ipso Mahomethe oculum hasta sauciato: quo etiam prælio B. Ioannes Capistranus Ordinis Minorum sanctitate, & doctrina celeberrimus egregiam operã adhibuit in hortandis militibus, vt refert Aeneas Siluius in Comment. Porro concessa fuit a dicto Callisto Tertio ijs Indulgentia, qui officio dicti festi Trãsfigurationis intersunt, non secus ac die festo Sanctissimi Sacramenti. S. Antonin. tertia parte tit. 22. cap. 4. Azor. Instit. Moral. parte secunda lib. 1. cap. 15. quæst. 1. Belarmin. lib. 3 de Sanctis capit. 15.

De festo sanctiss. Trinitatis. DE Festo sanctissimæ Trinitatis: supponendum quod tempore Caroli Magni compositum fuerit ab Alcuino officium sanctiss. Trinitatis, eiusq. dies festus celebratus à multis seculis varijsque Ecclesijs: quarum tandem ritus inductus est in Ecclesiam Romanam, non tamen ante Pontificatum Alexandri Tertij. Azorius Instit. Moral. parte 2. cap. 13. quæst. 1. Vide Durand. Rational. diuin. offic. c. 114. Belarm. lib. 3. de Sanctis cap. 15. & cap. quoniam in parte de Ferijs. C

Festum Conceptionis B. V. M. COnceptionis B. V. Mariæ Festum à tempore sancti Bernardi inchoatur, sed nõ nisi Sixti IV. tempore per totam Ecclesiam extẽditur. Azor. Institut. Moral. parte 2. lib. 1. cap. 21. quæst. 1. Belarmin. lib. 3. de Sanctis c. 16. ad secundum & ad tertium.

Festum Visitationis B. V. M. FEstum Visitationis B. V. Mariæ ab Vrbano Papa Sexto constitutum; vt celebretur die 2. Iulij, ad hoc vt sua intercessione ipsa Eccles. vnionem resarciat, & vnitam conseruet. Platina in Vita eiusdem Vrbani. Genebr. in eundem Vrbanum. Azor. Instit. Moral. parte secunda lib. 1. cap. 23. quæst. 1. D

Eodem cap. 60. pag. 237. litt. A. §. De Festo Annunciationis.

Festum Annunciationis B. V. M. FEstum Annunciationis sanctissimæ Deiparæ Virginis Mariæ die 18. Decembris ex prisco more in Hispania celebratur. Vnde aduenientes dudum aliquot Monachi Cluniacum à sancto Odilione inclyti illius Monasterij Cœnobiarcha poposcerunt, vt sibi liceret more suo hac die ipsam solemnitatem peragere: quod pius Pater ijs indulsit. At Deo gratam rem non fuisse ex indicio nocturnæ visionis innotuit. Quæ visio reserata antiquam Catholicæ Ecclesiæ, quæ vigebat in Gallia, obseruationem, qua Annunciatio Virginis, quo contigit die recolitur 25. Martij:

A tij: eaque quæstio Dei iudicio sopita est, quæ circa hæc tempora inter Galliæ Pontifices orta erat: num scilicet congruentius esset alio quam quo consuetum pridem erat tempore tantam celebritatem recolere, quæ in Quadragesimam sæpè sæpius incideret, eoque concursu minus solemniter exequi posse videretur. Cui rationi innixi Toletani decimi Concilij, qui sub Vitaliani Pontificatu cōsederunt Patres, die octauo ante Natalem Saluatoris, Annunciationem ipsius Beatissimæ Genetricis Canone primo decreuerunt recolendam. Qui mos inde ortus, & propagatus in hunc vsque diem apud plerasque Hispaniæ Ecclesias præualuit. Quæ tamen ne praxi Catholicæ Ecclesiæ pertinacius obluctari viderentur, sacris Anniuersarijs diem 25. Martij prosequuntur: & nihilominus hunc etiam peculiari festiuitate colunt: at illum iam multis in locis sub titulo Annunciationis, istum vero sub nomine Expectationis partus gloriosissimæ Virginis. Ita refertur in Appendice ad Martyrologium Gallicanum die 18. Decembris.

B Sicuti iam visum est supra Verbum Æternum Patris æterni Filium Incarnatū 25. Martij; ita 25. Decembris natum, non solum asserit, sed etiam pro traditione recipit Clemens Rom. lib. 5. Apostol. Constit. cap. 12. vt etiam D. August. lib. 4. de Trinitate cap. 6. lib. 83. quæstionum quæst. 56. & lib. 65. qq. quæst. 26. & super psalmum 132. Quod ipsum apud Nicephor. lib. 2. histor. capit. 3. confirmat Enodius Petri in Antiochena sede successor, ac etiam refert Card. Baron. ad annum Christi 301. Gentiles in festo Natalitiorum die 25. Decembris adijsse Maximianum, & narrasse consuetudinem Christianorum eo die maximum Festorum celebrantium, quo nempè Deum suum natum fabularentur. Vt hinc clarum euadat, ab initio solemnem in Ecclesia fuisse hunc Natiuitatis diem, nec nisi ab Apostolis profluxisse iuxta Augustini Canonem lib. 4. contra Donatistas cap 24. *De die tempore Incarnationis & Natiuit. Christi Domini.*

In quam vero hebdomadæ feriam inciderit Christi Domini Natiuitas. De hoc varij varia; vt notatur tom. 3. Conciliorum Romæ impressorum, vbi in Canon. 8. quod subijcitur, & falsò adscribitur sextæ Synodo, sic habetur: *Diei vero Dominici, quia in eo Deus lucem condidit*, &c. *Et in eo nasci dignatus est; in eo Stella Magis refulsit*, &c. Cuius loci non est habenda ratio ex infra allegandis: Et licet

C verum sit prima die creatam lucem, non tamen ideo debemus asserere Natum Christū, in ea sed potius die quarto, in quo & ipsa lux aut formata est in corpus Solis; aut certè lumē ipsum Solis, quod primo die erat informe, quarto die formatū est. Vt sanctus Thomas parte prima quæst. 70. art. 1. ad secundum ex Dionys. cap. 4. de Diuin. Nominib. asserit, cum qua comparatione magis consistit Natiuitas Christi in carne, quam cum primo die, in quo secundum August. lib. 2. super Genes. cap. 5. & lib. 1. cap. 9. non Lux corporalis, sed spiritualis tantum facta est; & vno verbo Lux informis, cuius similitudo non cadit in Christi Natiuitatem, quæ Orbi Terrarum lucem attulit, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.

Alij & rectius, Incarnationem, seu Conceptionem feria secunda, Natiuitatem vero feria quarta contigisse affirmant, quasi ea feria decuerit Solem Iustitiæ habitantibus in Regione vmbræ mortis oriri, qua olim Sol iste materialis, quem quotidie spectamus, illuxit Orbi. Tuetur hanc sententiam Cedrenus in Com-

D pendio. Maximus Monachus satis illo vetustior in Tract. de Chris. quibus accedit Venantius in Vita Redegundis Reginæ apud Surium 13. Augusti, affirmans, eam inter mortales desijsse die 13. Augusti, feria quarta, ideoque die Natalitio Saluatoris. Attestatur & Gregorius Turonen. lib. 9. histor. cap. 2. lib. de Gloria Confessor. cap. 106. nec dissentit Beda de Argum. Lunæ, dum conceptum ait Dominum feria prima in Dominica, & natum feria tertia: id enim citra difficultatem explicari sic debet, si secundum Persarum, Babyloniorum, aliarumque gentium, immo & Astrologorum morem intelligatur, quæ nox ad diem lucis præcedentis referri solet; ita vt natus sit Christus media nocte, quæ lucem feriæ tertiæ (quam diem Martis vulgo vocant) est consecuta, & quartæ feriæ, seu diei Mercurij lucem est antegressa; vnde & feria quarta natus dicitur, qua eadem Sol primum

mum

mum illuxit mundo: vt P. Inchofer. lib. de Tribus Magis cap. 25. & hanc esse Ecclesiæ traditionem tradit Tirinus in Sacr. Chronic. cap. 48. concl. 3. A

De Anno vero, quo Natus est Christus; constat illum natum anno 41. Iuliano, quod Lucas Euangelista asserit, exijsse edictũ à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus Orbis: tum vero natum Christum, nemo nisi absurde negat. Iterum Christum natum esse in diebus Herodis Regis, quod etiam nemo inficias eat, nisi Matthæum Euangelistam falsa scripsisse calumnietur: at hoc nulli conuenit anno nisi 41. Iul. qui etiam fuit Regni Herodis partim 32. partim 33. quo primum legitimè regnare cœpit. Cui assertioni addi potest hunc eundem annum Tribunitię potestatis Augusti 18. fuisse, quo vniuersis gentibus vna pace compositis, Iani portas idem ipse Augustus tertium clausit, & quo decretum edidit, vt vniuersus censeretur Orbis: qui deniq. ex institutione C. Iul. Cæsaris fuit bissextus, quo solo nasci potuit Christus Herode Seniore adhuc in viuis agente. Et hæc satis præte ralia multa, quæ in hoc argumento essent dicenda.

Cap. 60. pag. 238. litt. A. §. Porro.

De festo SS. Innocentium.

NOn est absque difficultate scrutari; quare Ecclesia Innocentium celebret solemnia? qui vsum liberi arbitrij non habebant, sine quo meritum nec Martyrij laureola debetur, quoniam respondetur verè Martyres actu illos fuisse, quamuis etiam voluntas eorum non accesserit, quod videtur sentire Bernard. distinguens tria genera Martyrum, & secundum hoc licet Innocentes non pertingant ad perfectam rationem Martyrij; habent tamen aliquid Martyrij, ex quo passi sunt pro Christo: ita etiam & laureolam habent, non quidem secundum perfectam rationem; sed secundum aliquam participationem; in quantum scilicet gaudent se in obsequium Christi occisos esse; vt etiam de pueris baptizatis, qui habebunt aliquod gaudium de innocentia, & carnis integritate: habetur ex supplemento D. Thomæ 3. parte quæst. 96. art. 6. ad 12. Quinimo quod in eorum singulis Christus videatur occisus, merito magno honore eos semper Ecclesia affecit. Origen. hom. 3. diuers. August. contr. Pelag. & serm. de Innoc. & vt Martyres coluit, atque Anniuersaria memoria celebrare consueuit. August. epist. 28. ad Hieronym. B

Igitur sanctos Innocentes crudelissimè ab Herode magno, seu Antipatre necatos Matth. 2. in odiũ Iesu Christi, idque paulo post ipsius in Templo Præsentationem. Baron. an. 1. num. 47. & seq. De quo immani scelere scribit Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 4. Augustum, cum audisset Herodem inter alios Infantes suum etiam filium iussisse trucidari, respondisse: *Melius est Herodis porcum esse quam filium*. Quibus agnosce eò insaniæ atque furoris processisse cæcam Herodis dominandi cupidinem, vt cum omnes homines sic regnare velint, vt cupiant etiam Regnum ipsum in filios propagare; ipsomet modo armauerit parentem in filios ne regnent. Hinc Dei iudicio factum, vt idem Herodes sanctorum Innocentium carnifex animam euomuerit anno Christi octauo. Baron. an. 8. num. 10. corrodentibus, alios inter cruciatus acerbissimos, totum corpus vermibus. Euseb. an. 6. Vide Ioseph. lib. 17. Antiquit. Iudæorum, cap. 8. C

De festo S. Petri ad Vincula.

FEstum sancti Petri ad Vincula primo Augusti die, Imperatricis Eudoxiæ rogatu à Sixto Tertio institutum: idque potissimum ad auertendum Populum ab ea Ethnica consuetudine, qua illo die per solemne festum quotannis celebrabat victoriam ab Octauio Augusto de Antonio, & Cleopatra reportatum. Sigibert. anno 438. Geneb. in Sixto Tertio. Vide latè Annotat. Baronij ad Martyrolog. dicto die 1. Augusti; necnon eiusdem Annales Ecclesiast. D

Festum Exaltationis sanctissimæ Crucis.

HEraclius Phocæ successor, Constantinopoli ipsomet obitus illius die à Patriarcha Sergio coronatur; eodemque die coronatur cum eo, & matrimonium init Eudoxia ante Fabia nuncupata. Baron. an. 610. num. 5. ex Cedreno, & Zonara. Ad prælium dum proficiscitur, sacram Iesu Christi Iconem defert, magisque pietati quam armis confidit. Baron. anno 621. num. 1. 2. 6. 7. Nec sine

præ-

A præmio tam nobilis pietas fuit: fusis enim fugatisque sæpenumero Persis, egregias ab illis refert victorias. Baron. an. 621. num.3.9. & ann. 622. num.5.6.7. & anno 623. num.5.6. Eripit & sacrum veræ Crucis Lignum Siroi Persarum Regi. Baron. 627. num.23. Quod pater Siroi Cosroes capta Hierosolyma in Persidem asportarat. Baron. ann.614. num.14. Hierosolymam autem victor reuersus Crucem suis humeris in montem Caluariæ solemniter reportauit, verum depositis Imperij; triumphique insignibus, quod his antea redimitum nescio quæ vis arcana tanto magis detinuisset, quanto magis progredi conatus erat, his inquam insignibus depositis, & habitu vulgari de Zacchariæ Patriarchæ consilio commutatis, necnon abiectis calceis. Quod miraculum occasionem dedit instituendi solemne Exaltationis sanctæ Crucis festum singulis annis in Ecclesia solitum. Baron. an.628 n.1.2. Cæterum (O volubilem humanæ mentis inconstantiam!) cum Edessæ otio solueretur, Imperatorem se, non Episcopum esse oblitus, curiosa de rebus fidei disputandi prurigine, eo adductus est, vt se ab Anastasio Iacobita, à Patriarcha Sergio Monothelita circumueniri permiserit. Baron. ann.629. num.1. & seq. suû
B vtique ferendis quæstiunculis, agitandisque dogmatibus animum dedens, quem enascentibus Mahumetanis extinguẽdis applicare debuerat. Baron. an. 630. n.12. Eò demum processit audaciæ, vt nouam atque hæreticam fidei professionem promulgarit: quam Romam ad se missam Seuerinus Papa reiecit. Baron. an.639. numero 1.2.7.8.9. sicuti & eandem postea in plena Synodo Ioannes Papa IV. condemnauit. Baron. an.640. num.1. Tandem vbi per apostasiam prolapsioni Imperij aditum aperuit, animi corporisque angoribus oppressus, morbisque plurimis, atque adeo hydropisi vexatus miserè occubuit. Egregium sanè Principibus exemplum, in quo dilucidè perspiciant, quantum Deo subnixi possint; quam parum, si à Deo recedant, vt Ecclesiæ ac Reipublicæ bellum indicent. Baron. an. 641. n.1.

De S. Anna, & eius nepotibus.

DVm agitur de Festis Sanctorum, referre non piget de festo sanctæ Annæ Matris Genitricis Deiparæ, de qua tam in Orientali, quam in Occidentali Ecclesia peruetustum fuisse cultum, diffusè Baronius in Notat. ad Martyrolog.
C die 26. Iulij: & idem tom. 1. Annalium, in Apparatu num. 41. Hunc festum dicto die Gregor. XIII. Romanus Pont. diuino afflatus spiritu Apostolicis litteris datis anno 1584. Kal. Maij firmauit, auxitque: præcipiens nimirum, vt perpetuis futuris temporibus Beatæ Annæ dies festus 7. Kal. August. per totius Orbis Ecclesias duplici officio recolatur.

Quoniam in proposito oritur controuersia circa descendentes Annæ, & Consaguineos Christi Domini: nempè cur Iacobus Frater Domini sit dictus? quem aliqui falsò dicunt fuisse filium Ioseph ex priori coniugio, ita Euseb. lib.2. hist. capit. 1. Epiphan. hæres. 78. Alij tradunt, quia filius fuit Cleophæ fratris Ioseph; hinc Maria Cleophæ. Io. 10. dicitur soror Matris Domini, more vsitato quod essent duorum fratrum coniuges, vnde & earum filij fratres. In quo sensu putatur à D. Bernardo de Lament. Virg. Ioannes dictus Nepos Mariæ Virginis.

Alij putant Iacobum esse fratrem Domini, quia filius fuit Mariæ sororis Deiparæ ex eadem Matre Anna, sed diuerso Patre, nempè Cleopha genitæ. Tuentur enim sanctam Annam tres habuisse maritos, & ex singulis singulas habuisse Ma-
D rias. Ita Natalis Beda in Apol. pro filiabus, & nepotibus Annæ, contra Iacobum Fabrum, cuius aliquando liber fuit suspensus. Hanc vero sententiam tanquã antiquam sanctorum Patrum, & Doctorum, & Ecclesiæ vsu receptam multis ostẽdit, & rationes aduersantes soluit: pro eadem adducit 48. circiter auctores graues, inter quos plurimi sancti Patres. Quibus addi possunt Petrus Dorlandus in Vita Annæ, & Ioachim, & præcipuè quæ leguntur in Vita B. Colettæ Virginis, quæ obijt anno Domini 1447. Surius ad 6. Mart. Molanus de Sanctis Bel.

Tres mariti Annæ dicuntur Ioachim, ex quo Maria Virgo: Cleophas, ex quo Maria dicta Cleophæ, nupta Alphæo genuit Iacobum Minorem, qui & Iustus, Ioseph item Iustum, Simonem Cananæum, & Iudam Thadæum: Denique Salomes, ex quo tertia Maria, dicta Salomes nupta Zebedæo, genuit Iacobum Maio-

rem, & Ioannem Euangelistam; quæ denique in Italia apud Hernicos quieuit, vt A
produnt Ecclesiæ Verulanæ monumenta, vbi eius venerandum corpus religiosè asseruari creditur.

Hæc si ita sunt, satis apparet, cur à Bernardo Ioannes dicatur nepos Beatæ Virginis? cur cæteri consobrini fratres Domini? cur vero Iacobus Alphæi hoc nomine præcipuè nobilitetur? fortasse originem habet ex epistola ad Ioannem, Ignatio ascripta, in qua legitur: *Similiter & illum venerabilem Iacobum, qui cognominatur Iustus, quem referunt Christo Iesu simillimum, facie, & modo conuersandi, ac si eiusdem vteri frater esset gemellus, quem dicunt si videro, video ipsum Iesum secundum omnia corporis sui lineamenta.* Hæc ille. Vnde & à pictoribus antiquè susceptum, vt Iacobum Alphæi simillimum Christo pingant: quod improbat Molanus de hist. Imagin. lib. 2. c. 16. & 28. Fortasse periculum fuerit tempore Heluidij hæretici, Iacobum fratrem Domini dicentis, quod filius esset Ioseph ex Maria, Christi Domini, quæ dementia hodie extincta est: & referuntur etiam prædicta ab eruditissimo P. Inchofer Soc. Iesu in Coniectatione ad epist. B. M. V. ad Messinenses. B

Cap. 60. pag. 241. litt. A. in fin.

Lætitia in celebrandis festis. OLim Dies Festi tanta lætitia celebrabantur, vt in illis conuiuia, & spectacula fierent, & choreæ ducerentur, vt obseruat sanctus Basil. in serm. de Sancto Barlaam, & S. Gregor. Nyssen. in Vita S. Greg. Thaumat. Hanc ob causam, multa apud Ethnicos in suis festis adhiberi solita, videmus conuersa esse in solemnitatem Christianorum, ne Ethnici conuersi repentina mutatione deterreri viderentur, si apud Christianos nihil splendoris in festis celebrādis seruari animaduertissent. Facit etiam huiusmodi celebritas ad Religionis magnificentiam, & ad sanctitatem æstimandam: vt in Notis Baronij ad diem 2. Febr. Sed tunc verè nos in Sanctorum solemnitatibus gaudemus; quando quos veneramur etiam imitamur: & vt inquit D. August. in serm. ex Cod. M. S. Bibliot. Vatic. in Natali Sanctorum Martyrum, qui dicti sunt Massa Candida nuper in lucem edito à Domino Ioan. Baptista Mari his verbis: *Sic enim volunt solemnitates suas celebrari conuentibus nostris, vt eorum pietatem lætificemur moribus nostris.* Similem sententiam habet C
serm. 30. in Natal. 20. Martyrum Additio Sirmundi: *Illi nostris festiuitatibus non egent, quia in Cælis cum Angelis gaudent: cōgaudent enim nobis non si honoremus eos, sed si imitemur eos: cum non sit aliud honorare, & non imitari: quam mendaciter adulari.* Auocantur enim Christiani à superstitione Gentilium ad operam pietatis. Vide serm. 7. Augustini de Kalend. Ianuar. Ad lit. Sirmondi vbi: *Nolite misceri gentibus similitudine morum, atque factorum. Dant illi strenas, date vos eleemosynas. Aduocantur illi cantionibus luxuriarum, aduocate vos sermonibus Scripturarum: currunt illi ad theatrum, vos ad Ecclesiam: inebriantur illi, vos ieiunate.* Vide Asterium de Festis Kalend. Chrysost. de Spectac. Circen.

Cap. 62 pag. 250. litt. B. §. De die Parasceue.

De Diebus Parasceues, & Sabbati sancti. CIrca occurrentes ritus in diebus Parasceues, & Sabbati sancti refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 13. col. 4. iunctis etiam & cap. 15. & 16. Ex Decretalibus Innocentij Papæ Missas prædicto biduo penitus non celebrari: quoniam percussus est Pastor, oues gregis dissipatæ sunt, Pastores qui videntur D
esse in Ecclesia, declinatione sui officij demonstrant statum illius temporis, quod tunc agebatur apud Christi discipulos, qui propter metum Iudæorum in tristitia & mœrore se occultarunt. Quod etiam Christus attestatus est pridie quam pateretur ibi: *Non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud vobiscum nouum.* Quod manifestat actum esse, quod legitur secunda feria post Pascha dicente Petro: *Nobis qui manducauimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.* Vnde ratus ordo est, vt expectemus, vsque dum Dominus noster consecret Sacramenta Corporis, & sanguinis sui in Cruce, & noua ea faciat post Resurrectionem suam; & sic tandem manducemus, & bibamus saluberrimum illud Sacramentum non iam pransi, quod Apostoli fecerunt in Cœna Domini, sed ieiuni. Ob hoc

quo-

A quoque non celebratur Missa prædictis diebus, quia tunc Dominus seipsum obtulit; & ipsa oblatio sufficit ad salutem credentium. Orationes tamen leguntur, quia Christus orauit pro persecutoribus: *Pater ignosce illis*, &c. vt Dominico exemplo etiam nos pro detractoribus Hæreticis, perfidis Iudæis, & Paganis oremus, & securi dicamus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*.

Recordor, cum de huiusmodi argumento familiare colloquium habuissem cum eruditissimo, & admodum reuerendo Patre Melchiore Inchofer Soc. Iesu; ipse excitauit mihi duo dubia, ad quæ responderem ego: videlicet Cur Ecclesia in hebdomada sancta mutauerit repræsentationem Mysterij Dominicæ Passionis: vt die Iouis condat in sepulchrum, quo nondum mortuus fuit? Secundo quare die Sabbati sancti repræsentet resuscitatum, quando adhuc iacet in sepulchro?

Ad quæ quamuis auctorem in terminis non inuenerim, crederem tamen sic posse ad primum responderi: quod cum in Ecclesia consuetum fuerit duo hæc mysteria simul repræsentari, nempè Commemorationem Sacrificij incruenti in B Eucharistica institutione, ac etiam sacrificij cruenti supra Crucem: vt in omnibus Missis, & liturgijs quotidianis fit commemoratio simul vtriusque sacrificij, nempè Eucharisticæ institutionis per Dominica verba consecrationis: *Hoc est Corpus*, &c. Vt quoque Dominicæ crucifixionis, ac mortis in eleuatione Corporis, & sanguinis ad populum per illa verba: *Hæc quotiescumque feceritis in mei memoriam facietis*. Quibus suppositis, nil mirum quod in die Cœnæ Domini fiat non solum solemnis commemoratio in Missa incruenti sacrificij, videlicet Eucharistiæ eo ipso die institutæ; verum & cruenti sacrificij in Cruce, cum deponatur Corpus Christi quasi iam mortuum in sepulchrum; & ideo propter vtriusque mysterij connexionem Ecclesia à sancto Spiritu edocta præuenit celebrando hoc die Cœnæ Domini etiam Commemorationem prædicti cruenti sacrificij: maximè cum die Parasceues nulla debeat Missa celebrari, vt vidimus supra.

Hoc etiam nobis maximè demonstratur, cum in Ecclesiæ exordio mos esset in die Cœnæ Domini post Vesperas in sero Missas celebrari, vt nos vidimus c. 9. C pag. 70. & seq. Et cum iam tunc proximè inciperet dies Parasceues: non incongruum fuit, si postquam Missas in Ecclesia ante meridiem solum celebrari cœptas, etiam commemoratio cruenti sacrificij à die Parasceues in diem Cœnæ Domini ante meridiem fuerit prænentum celebrari: eodemque tempore Sacrosanctum Christi Corpus in sepulchrum recondi, vt etiam in præsenti seruatur.

Ad secundum dubium iam excitatum, quare repræsentet Ecclesia die Sabbati Resurrectionem Christi Domini, cum adhuc Corpus eiusdem in sepulchro iaceret? Respondetur Commemorationem Resurrectionis, quæ hodie fit in Sabbato, solitum iam fuisse illã repræsentari in Missa, quæ iam celebrabatur in nocte præcedente Dominicæ Resurrectioni, vt in benedictione Cerei, quæ habetur in Sabbato sancto, *Hæc nox est*, &c. Et in oratione in Missa eiusdem diei: *Deus qui hanc sacratissimam noctem gloria tua Resurrectionis illustras*. In qua nocte vsque ad eius dimidium perseuerantes erant in eorum vigilijs fideles meditantes Christi D mortẽ, & Resurrectionem, & postea solemnis prædicta Missa celebrabatur propter eandem Resurrectionem, quæ in ea completa est, & propter visitationem sanctarum Mulierum ad sepulchrum Domini. Vt refert Amalarius de Ecclesiast. offic. lib. 4. cap. 40. At vero progressu temporis, cum iustis de causis cessassent prædictæ vigiliæ nocturnæ celebrari in Ecclesia; Missa quæ iam dicebatur in nocte præcedente diem Resurrectionis, probabile est fuisse decretum, vt celebraretur in Sabbato sancto, qui dies etiam iam erat vacuus, in quo nullum tunc habebatur sacrificium, vt supra fuit ostensum; & vt fideles in prima illa Missa Sabbati sancti disponerentur ad sequentem diem magnæ Dominicæ Resurrectionis.

Sed si forte obijciat quispiam tempore prædictæ Missæ in Sabbato, in qua habebatur solemnis commemoratio Dominicæ Resurrectionis, eiusdem Corpus

adhuc in sepulchro extare, nec adhuc resurrexisse; & ideo incongruè tunc Missam illam celebratam. Ad hoc respondetur, Missam illam Resurrectionis in Sabbato processisse, vt nos meditaremur, quia Christus dormiuit, vt nos vigilaremus, ac etiam quia ille est mortuus, vt viueremus. A

Cap. 63.

De Vigiliis.

NOcturnæ Vigiliæ ad sepulchra Martyrũ à Bonifacio Papa I. sublatæ: Ieiuniũ vero retentum. Genebrard. in Bonifacio Primo, De Vigiliarum Ecclesiasticarum Antiquitate. Belarmin. lib. 3. de Sanctis cap. 17. & lib. de Ieiunio capit. 22. Card. Baron. anno 51. num. 71.

Cap. 65. in fin. pag. 261. litt. B.

An possit quilibet in sua fide saluari modo credat in Deum?

QVoniam satis est ostensum Fidem absque operibus ad salutem non sufficere, alteram quæstionem hic annectere lubet: vtrum in sua fide quilibet posit saluari; modo credat in Deum, & simul honeste viuat. Quod absolutè negandum. B

Primò si quilibet Turca, seu Iudæus in sua fide saluari potest: ergo frustra Apostoli, & sancti Patres, tantopere in Christi fide asserenda laborarunt: frustra Martyres per omnia tormentorum genera sanguinem, & vitam pro ea profuderunt. Ergo frustra Deus factus est homo; frustra Christus tot miracula patrauit, vt Messias, & Saluator crederetur; frustra crucifixus, & mortuus est. Nihil enim horum ad salutem hominum erat necessarium. Ita Apostolus ad Galat. 2. *Si per legem iustitia: ergo gratis Christus mortuus est.* Hoc est si iustitia potest obtineri per cognitionem vnius Dei, & legis obseruationem; frustra Christus mortuus est.

Secundò mendax aliter erit scriptura, quæ Christum esse nostrum Mediatorem, Redemptorem, & Saluatorem docet; cuius sanguine nos à peccatis ablui, cuius fide nos iustificari passim confirmat. Quinimo quod eius fides nobis sit ad salutem necessaria, patet; quia vt efficiamur participes magni, & insoliti beneficij (sicuti redemptionis est beneficium) omnis ratio postulat, vt agnoscamus beneficium, & benefactorem, eumque vt par est cum omni gratiarum actione honoremus. Nec satis est cognoscere generatim omnia bona nobis à Deo prouenire: sed oportet cognoscere quale, & quantum sit ipsius beneficium, & quomodo illud contulerit; nimirum quod à peccato, & æterna morte nos liberauerit, quod ad æternam vitam nobis aditum reserarit; idque stupendo prorsus modo, nempè nostram sibi naturam copulando, & in ea mortem pro nobis sustinendo. C

Tertiò si quilibet in sua fide potest saluari. Ergo sufficeret fides, quæ non est donum diuinitus infusum, sed humana persuasio, priuato iudicio concepta, fallaci fundamento substructa. Turcæ enim etsi credant vnum Deum Cæli, Terræque conditorem, bonorum & malorum remuneratorem; ea tamen fides non est à Spiritu sancto, sed à iudicio priuato, vel potius à Diabolo. Nec enim Turcæ per aliquem Prophetam propositã illam habent, sed quia Mahometus in suo Alcorano illam tradidit: sicuti & Iudæi ab eorum Rabinis, & Synagogæ Doctoribus post promulgationem Euangelij fidem corruptam acceperunt. Quomodo ergo talis fides potest esse salutis fundamentum? D

Denique hic error nullum facit discrimen inter Turcismum, Iudaismum, & Christianismum: quod nihil est aliud quam viam aperire Alcorano, & Mahometem æquare Christo; vel potius atheismum non obscurè inducere. Probare enim omnem Religionem est tollere omnem Religionem: cum vera Religio non nisi vnica esse posit.

Nec in hoc refragatur: quod incredibile videatur omnes Iudæos, & Turcas quorum plurimi legem, quam veram existimant, rigorose obseruant, & cum proximis iustitiam seruãt, in æternũ perire; solum eo nomine quod in Christum non crediderint, quamuis ab ineunte ætate non aliter instituti sint. Ad quod respondetur, sicut Deus per aliquot annorum millia totum mundum (excepta gente Iudaica,

A daica, Orbis exigua partincula) reliquit sub Idololatria, & iuste permisit ruere in exitium; etsi inter eos essent præclara ingenia, & iustitiæ cultores: non debet etiam incredibile videri, si Turcas, & Iudæos modo iusto Dei iudicio perire dicamus & maximè hoc tempore postquã Christiana Religio totũ peruasit Orbẽ, & vbique terrarum Christiani reperiantur, à quibus Iudæi, & Turcæ possunt de vera Religione instrui; quod tenentur illi etiam in remotas Regiones peruestigari. Si vero aliqui sint, qui nihil de Christi Religione audierunt; hi non damnabuntur propter peccatum infidelitatis, sed propter alia contra legem naturæ commissa, quæ ipsi diuina ope vitare poterant: quoniam Deus illos sua prouidentia, & auxilio non destituit, quin possent vitare peccata, si diuinis inspirationibus & auxilijs cooperari, & rem tantam cordi habere voluissent. Hinc Dionys. Areop. de Cælest. Hierarch. cap. 9. in fin. inquit: *Omnes autem Angelos, qui singulis gentibus præsint, ad illud ipsum principium, vt proprium, eos qui vltro, ac sponte sequantur deducere.* Et sequitur D. Thom. 2. 2. quæst. 2. art. 6. in corpore, nempè ipsos Ethnicos siue Iudæos, &c. qui lumem ipsum non repulerunt, quo docentur rectam viB uendi rationem, subsidium à summo Deo reportasse, vt Christum perfectè cognoscerent, ac demum ad immortalitatis præmia peruenirent, vt ex Apost. ad Roman. 3. *An Iudæorum Deus tantum? non ne & gentium?*

SVbsequitur altera quæstio non multum dissimilis, Vtrum sufficiat ad salutem credere in Christum, eumque pro peccatis nostris mortuum esse, cum his quæ habentur in Symbolo; etiam si multa alia nolimus credere? Qui error pluribus rationibus reijciendus. *Vtrum sufficiat ad salutem credere in Christũ?*

Primò quia saluat penè omnes antiquos hæreticos: plerique enim confitentur Christum, & suo sensu tenent Symbolum. Saluari itaque poterant in sua hæresi Arriani, qui Filium Patri negabant consubstantialem: Macedoniani, qui Spiritum S. Filio faciebant minorem: Nestoriani, qui duas in Christo statuebant personas: Euthychiani, qui carnem Christi in diuinitatem conuersam asserebãt: Monothelitæ, qui vnicam tantum voluntatem, & operationem in Christo statuebant: PelaC giani, qui peccatum Originale negabãt, & hominem viribus naturæ posse gratiam & salutem promereri docebant: Donatistæ, qui Christi Ecclesiam vbique defijsse affirmabant: Nouatiani, qui lapsis pœnitentiam negabant: Montanistæ, qui Montanum Paracletum putabant, cum similibus. Si enim cum huiusmodi fide salus obtineri potest, cur tot Concilia tanto labore, & sumptu conuocatis ex toto Orbe Episcopis aduersus illas hæreses celebrata? Cur toties anathemate fuere damnatæ? Cur sancti Patres in illis extirpandis tantopere laborarunt? Cur plurimi Catholici exilia, mortem, & omnia tormentorum genera perferre maluerunt, quam alicui ex illis hæresibus subscribere? Ergo fatendum est hæreses illas tanquam pestiferas non posse cum eisdem salutem consistere. Hinc Apost. ad Titum 3. sic præcipit: *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.*

Nec sufficit ad excludendam hæresim inhærere in his solum, quæ habentur in Symbolo. Sic non esset hæreticus, qui vetus & nouum Testamentum tolleret è D medio: non esset hæreticus, qui negaret Infernũ, & pœnarũ æternitatẽ: non esset hæreticus, qui duplicẽ Christo assereret personam: nõ esset hæreticus, qui negaret septẽ Sacramẽta, cum similibus, de quibus nil in Symbolo; & nihilominus toti antiquitati, & omnibus Doctoribus, qui a 12. seculis, & ãplius extiterũt, repugnat.

Præterea hic error omnes hæreses supradictas Orthodoxæ fidei exæquat, statuendo non minus per illas quam per hanc salutem obtineri posse. Itaque Orthodoxa Religio nihil erit melior Arrianismo, Pelagianismo, Nestorianismo, & similibus Religionibus falsis, quod impium est asserere.

Nec dicatur sat esse credere Symbolum iuxta suum sensum. Quoniam vna tantum est veritas, quæ si non attingitur, iam falsum creditur; nec potest fides falsa quidquam iuuare ad salutem. Quam vero inter se discrepent Sectarij in Symboli

boli sensu; apparet in eo Articulo: *Et in Iesum Christum Filium eius vnicum*. Ariani & alij Filium Patre statuunt minorem; Lutherani, & Catholici æqualem & consubstantialem. Articulum, *De descensu Christi ad Inferos*, intelligunt Caluinistæ, quod ibi Christus sustinuerit tormenta damnatorum, & dubitauerit de sua salute. Et ita in omnibus Symboli Articulis maxima est discrepantia inter omnes Sectarios, & Catholicos, quamquam non sit nisi vna veritas, & hæc apud Catholicos, vt alias fuit ostensum. A

Vlterius Scriptura Diuina non est minoris auctoritatis, quam Symbolum Apostolorum, nec minorem Deo iniuriam irrogat, qui aliquid in Scripturis clarè expressum negat, quam is qui aliquem Symboli articulum reijcit. Ergo nulla est ratio, cur Fides restringatur ad Symbolum, & in reliquis sit libertas sentiendi.

Ac etiam Fides omnium Sectarum fallaci nititur fundamento: etenim vel credunt sua dogmata propter auctoritatem suorum Antesignanorum Lutheri, Caluini, Zvvinglij &c. Vel quia singuli proprio iudicio ea in scripturis contineri iudicant: vel denique quia spiritus priuatus interius testatur ea esse vera, vel hanc esse Scripturæ diuinæ mentem. Quæ fundamenta cum sint fallacia, & deceptoria, vt fuit alias ostensum; subinde fides Sectariornm inutilis est ad salutem. B

Maximè id etiam agnoscitur ex tanta inter Religiones dissensione, cum se mutuo hæreseos damnent, & anathemate perstringant, cum se inter fratres agnoscere recusent, ac inter se impios, & blasphemos publicè voce proclament, & scriptis affirment.

Est etiam erronea dicta opinio; quia vt quis possit saluus fieri, non sufficit vnius, duorum, vel trium mandatorum obseruatio, sed necesse est seruare omnia iuxta illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*. Et sicut obedientia se debet extendere ad omnia mandata, ita & fides ad omnia reuelata, quia teste sancto Iacobo cap. 2. *Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, non mœchaberis, dixit, non occides*. Ergo qui vnum articulum negauerit, etiam si reliqua omnia credat, factus est reus totius fidei, & religionis, quia contemnit primam veritatem Deum. C

Concludamus ex prædictis, quod quamuis in Lege scripta veteris Testamenti solius Dei cognitio esset ad salutem sufficiens; in nostra tamen Lege Gratiæ; Christi quoque cognitio necessaria est, vt dictum est supra. Ita D. Chrysost. hom. 38. in Matth. his verbis: *Poterant enim tunc homines etiam Christum non confessi saluari; non enim hoc ab illis petebatur, sed vt Idololatria abstinerent, vnumque solum Deum cognoscerent. Ad consequendam enim salutem Deum nosse tunc sat erat; nunc id non sufficit, sed & Christi cognitione opus est.*

Esset hic etiā altera quæstio annectenda non iniucūda, nempè vtrum ex Ethnicis ante Christum natum fuerint aliqui salui? De qua cū late dixerimus in alio nostro tractatu, *De Veteribus Romanorum Ritibus*. Propterea hæc dicta sufficiant.

Cap. 66. pag. 271. litt. B. §. Fuit etiam.

De Ritu in funere.

INter cæteros Christianorum Ritus sepulchrales, de quibus plura iam diximus, non prætereundum fuisse etiam consuetudinem diuersorum Ordinum Monasticorum; qui Abbatibus, seu alijs Superioribus defunctis, cibos mensæ inferebant, in quo loco sedebat ipse Abbas, tanquam viuenti: postea eosdem per dies quadraginta in eleemosynam dabant pauperibus. Idem vsus seruatur etiam hodie in Gallia magna pompa defunctis Regibus, Reginis, seu alijs Principibus sanguinis (vt ego ipsemet vidi) de quo Ritu habetur in historia Campanæ. D

Cap 67. pag. 277. litt. C. §. Vno modo.

De miraculis Christi.

CAlumniantur Ethnici, ac Hæretici, quod Christus Populos præstigijs dementauerit, ad suamque sectam traduxerit, quod pondus habere nequit apud sensatos, si eum moribus Christi, suorumque conferatur: Humilitas certè

non

A non quæritur præstigijs, sed dumtaxat oculi fascinantur, vt honores ambiant, & vsque ad dementiam diuina interdum affectent. Deinde præstigijs Cælum ad miracula non flectitur, sicuti hoc succedit ad votum sui factoris, qui lucis, & astrorum, rerumque omnium naturam in virtute sua implicauit: ac talem fuisse Christum, qui ex vtero Virginis Deus homo existens, mirabilium fuit operum patrator, quem & nascentem Stella in Oriente signauit, & denascentem in Cruce sol atratus deplanxit.

Non erubescunt Hæretici mentiri Christum de Magia scripsisse. Hieronym. in 3. Ezech. & August. lib. 1 de Consens. Euangelist. cap. 10. narrant Gentiles quosdam iactasse vidisse se, ac legisse libros aliquos Christi ad Petrum, & Paulum, in quibus scripta esset summa totius artis magiæ, ex cuius peritia Christus dum viueret, tot tantaque miracula edidisset. Hos Sanctus August. inter alia sic refellit.

Primò. Quia qui legerunt tales libros, non potuerunt facere miracula illa, quamuis conati sint. Secundò quia Christus non potuit scribere ad Paulum, qui

B eo viuente nondum conuersus fuerat. Tertiò quia non potuit Christus Magus esse, antequam natus, & tamen antequam natus tot Prophetas diuino Spiritu impleuit.

Idem multos tenuisse in seculis Martyrum, qui mirabilia, quæ Deus in Sanctis suis ad fidem roborandam operabatur, Magicis artibus attribuere dementer solebant. His præceptoribus hodie nostri temporis hæretici, calumniantur Catholicos, quorum fide, & potestate à Christo data, miracula crebra fiunt, magno Hæreticorum probro, apud quos nihil vnquam in hoc genere contingit, quo doctrinam suam vel infidelibus probent, vel confirment. Vide P. Melchiorem Inchofer in Coniectatione ad epist. Beatæ Virginis Mariæ ad Messinenses, Append. 12.

Et siquidem, quod ex omnibus Sectarijs prætensarum Religionum nunquam constet quempiam miraculum vllum patrasse, sicuti nec minus potuisse, prout fuisset necesse ad confirmanda eorum prætensa dogmata. Latè Lessius in Opuscul.

C Quæ Fides, & Religio sit capessenda. §. *Quarta Ratio ex defectu Miraculorum*. Quinimo euidentissimè constat eorum Antisignanos vitæ, & morum conditione impios, & abominandos fuisse. Scimus namque Lutherum Monachum fuisse, & quindecim annis Sacerdotem, & proinde duplici voto continentiæ obstrictū; & eundem ad vitam secularem reuersum, & Monialem professam è Monasterio abductam sibi copulasse, & cum ea assiduè vixisse, præter eiusdem superbiam, malidicentiam, & infamiam.

De infamia Caluini præter alia scelera, constat ex actis Iudicialibus Nouioduni; illum conuictum, & per sententiam damnatum de nefando crimine, & publicè exurendum fuisse, nisi ad preces Episcopi pœna ignis fuisset commutata in supplicium virgarum, & ferri candentis in tergo vstulationem: vnde patet illum iure & facto fuisse infamem, ex Lessio vbi supra. §. *Quinta Ratio ex morum, & vitæ conditione*.

Cap. 74. pag. 297.

D PRæter illa, quæ diximus de sacra Scriptura, supponendum quod in Orthodoxa Ecclesia ab exordio absque contradictione ij recepti sint inter Canonicos libros, de quibus habetur mentio in Concilio Carthaginen. tertio, tempore Syricij Papæ, anno 397. quod collectum ex ducentis decem, & octo Episcopis, inter quos etiam Diuus Augustinus, vbi post diligens examen, sic decreuerunt cap. 47. *Item placuit, vt præter scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine diuinarum scripturarum. Sunt autem Canonicæ Scripturæ, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob, Psalterium Dauidicum, Salomon libri quinque, Prophetarum duodecim, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Esther, Esdræ libri duo, Machabæorum libri duo. Noui autem Testamenti, Euangelistarum libri quatuor, Actuum Apost. lib. vnus, Pauli Apostoli Epistolæ tredecim*

De libris Canonicis.

decim, eiusdem ad Hebræos vna, Ioannis Apostoli tres, Iudæ Apostoli vna, & Iacobi vna, Apocalypsis Ioannis liber vnus. Similem enumerationem fecit D. August. lib. 2. De Doctrin. Christ. cap. 8. tom. 3. vt etiam Innocentius Primus epist. 3. ad Exuperium cap. 1. tom. 7. Conciliorum. Isidor. Etymol. lib. 6. cap. 1. Raban. de Instit. Cleric. lib. 2. cap. 53. A

Quamuis fuerit aliquando permissum dubitare de Libris Esther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabæorum. Tamen post secutam Eccl. determinationẽ, fuit hæresis de prædictis dubitare, vt in d. c. 74. iã diximus.

Translatio sacr. scriptura.

CONueniunt omnes, vt Antiqui Testamenti originale Hebraicũ sit idiomatis, vt inquit Epiphan. lib. de Mensuris (referens Aquilam interpretatum fuisse Scripturam ex Hebræo) nisi forsan libros Ecclesiastici, Machabæorum, seu alios Syriacè scriptos, quod Hebræis maternum fuit idioma ex Hebraico, & Chaldaico post captiuitatem Babylonicam septuaginta annorum. De nouo Testamento non controuertitur eius originale Græcè scriptum: refert Hieron. præf. in Euang. tom. postremo ibi: *De nouo nunc loquor Testamento; quod Græcum esse non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium Christi Hebraicis litteris edidit. Epistolam ad Hebræos scriptam primum Hebraicè, tum in Græcum sermonem translatam à Luca, vel à Clemente*. Et Clement. Alexand. apud Euseb. lib. 6. cap. 11: *Marcum vero Latinè primum probat*. B

Prima igitur Scripturæ translatio ante Macedonis Monarchiam, de qua Clemens Alexand. lib. 1. Stromat. cap. 14. *Plato philosophus à Mose in legibus ferẽdis adiutus*. De secunda translatione inquit Epiphan. lib. de Mensuris sub initium: *Primi quidem interpretes eiusdem diuinæ Scripturæ fuerunt, ex Hebraica lingua in Græcam septuaginta duo viri, qui eandem primam interpretationem, tempore Ptolemai Philadelphi interpretati sunt, & electi fuerunt è duodecim Tribus Israel, ex singulis Tribubus sex viri, veluti tradidit Aristæus*, &c. Tertia translatio facta anno duodecimo Adriani Imp. per Aquilam, qui abnegata Gentilitate circumciditur Iudæus, vt refert idem Epihan. eodem lib. de Mensuris. Quarta anno secundo Commodi Imp. à Theodotione Pontico ex sectatoribus Marcionis Hæresiarchæ, & deinde ad Iudaismum declinans, priuatim ipse interpretationem edidit, & pleraque cum septuaginta duobus consonantia: idem Epiphan. adductus. Quinta Seuero Imperante Symmachus quidam Samarita ex numero Sapientum apud ipsos contra propriam Tribum indignatus, accedit ad Iudæos, & circumciditur, ac idem edidit interpretationem à se conuersam. Sexta editio post persecutionem Seueri inuenta est in dolijs occultata in Hierico temporibus filij Caracallæ. Septima Imperante Alexandro filio Mammææ reperta Nicopoli ad Orientem sita. De quibus Epiphan. vbi supra. Octaua est translatio Origenis, quæ communis fuit appellata, vt refert Hieron. epist. 89. quæ est 11. inter alias August. tom. 1. Hieron. Nona translatio est S. Luciani Presbyteri, & Martyris sub Diocletiano, qui cum in prædictas versiones, & Hebraicos libros incidisset et diligenter omnia correxisset, versionẽ hanc Christianis fratribus edidit, quæ postea Nicomediæ sub Constantino Magno inuenta. Athanas. de Syncop. vbi agit de Versionibus inquit. Decima fuit Hesychij, qui iterum interpretationem septuaginta correxit. C D

Ex omnibus sacræ Scripturæ versionibus septuaginta duorum Interpretũ præferenda duplici respectu; tum ob maiorem cognitionem linguarum, quam illi habebant; vt propterea talis translatio primum decreta à Ptolemæo Lagij filio, ac dein iussu eiusdẽ successoris Philadelphi, ac etiã mediante Demetrio Phalerio absoluta, vt in Alexandrina Biblioth. illã seruaret, quam sibi ex omni litteraturæ genere comparauerat: alius respectus desumitur ex miraculosa sancti Spiritus assistentia: quoniam spatio etiam septuaginta dierum opus illi mirabiliter conformes terminauerunt: vt dixerit D. Augustin. lib. 2. de Doctrin. Christ. cap. 15. *Ille qui eos regebat, & qui os vnum omnibus fecerat, Spiritus sanctus iudicauit*. Et idem epist. ah Hieron. quæ inter epist. Hieron. 86. tom. 1. inquit: *De septuaginta In-*

A *Interpretum, vel consilij, vel maiore spiritus concordia, quasi vnus homo esset, non audeo in aliquam partem certam ferre sententiam, nisi quod eis praeminentem auctoritatem in hoc munere sine controuersia tribuendam existimo.* Athanas. in Synopsi de Versionibus Biblior. inquit: *Prima versio est 72. Interpretum: hi cum Hebraei essent, elegerunt ex vnaquaque Tribu sex viros, & diuinam Scripturam Ptolemaeo Philadelpho Rege, 230. annis ante Incarnationem Domini nostri Iesu Christi interpretati sunt.* Et in hoc etiam aduertendum Apostolos secutos translationem septuaginta Interpretum: vt refert Origen. lib.8. in cap.10. ad Roman. Ac etiã notandum in loco completæ translationis prædictæ, singulis annis diem festum peragi solitum, vt notauit Philo Iudæus de Vita Moysis lib. 2. cap.9. his verbis: *Idcirco nunc etiam mos est, vt singulis annis in Insula Pharo celebrentur festi dies, eoque non Iudaei solum, sed alij quamplurimi nauigent, vt & locum ipsum honorent, in quo primum eluxit Interpretatio, & Deo propter vetus beneficium, cuius memoria semper est recens, gratias agant.*

B Ex multis, & varijs exemplaribus sacræ Scripturæ refert D. Hieron. præfat. in Iosue: Vnusquisque pro arbitrio suo, cum vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est, vtique non potest verum esse, quod dissonat: propterea idem Hieron. in præfat. super Euang. ad Damasum inquit: *Ita calamo temperauimus, vt ijs tantum, quae sensum mutare videbantur, correctis, reliqua manere pateremur, vt fuerant.*

Et nos inde attestamur recurrendum esse ad fontes Græcos pro nouo Testamento: & ad Hebræos pro Veteri, vt docet idem Hieronym. in epistola ad Marcellam, & in Comment. ad capitulum 8. Zaccharię; vt, & in Can. Vt veterum distinct. 9.

QVo autem Idiomate in publicis Ecclesiarum Conuentibus sacra Scriptura sit legenda? sicuti in Oriente Codices Hebræi, necnon versio Græca legebatur; ita in Occidente Latinum idioma recitatum D. Hieronym. præfat. in Paralip. & D. Augustin. lib.2. de Doct. Christ. cap.13. tom.3. & diximus diffusè C supra in cap.47. *Quo idiomate legenda.*

Et in hoc argumento non prætereundum, quod sacra Scriptura in vulgare idioma nullatenus sit vertenda nec publicè recitanda, quoniam illam idiotis apprehẽdentibus profanatio verbi Dei inde resultaret, vt in proposito sanctus Basilius reprehendit Coquum Imp. Valentis ex Theod. Eccles. histor. lib.4. cap.17. *Tuum est iusculorum curare condimenta: nam cum aures habeas oppletas sordibus, sacrosancta dogmata audire non potes.* De quo maximè quilibet sensatus conquereretur vna cum D. Hieronymo ad Paulinum epist.103. his verbis. *Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant: scribimus indocti doctique poemata passim: hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi praesumunt, lacerant, docent, antequam discant: alij adducto supercilio grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris litteris philosophantur: alij discunt (proh pudor) à foeminis, quod viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imo audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt.*

D PErpendamus ex præfatis, quod non sit res omnino facilis intelligentia, & explanatio sacræ Scripturæ, vt omnibus possit illa palam fieri, sicut supponunt impij Lutherus, Caluinus, & alij sectarij. Dixit namque Philippus Eunucho Candacis Reginæ Æthiopum Isaiam legenti in Actis Apostol. c.8. *Putas ne intelligis, quae legis? qui ait, Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Denotant enim verba illa, quampius, humilis, & deuotus esset ille in sacrarum Scripturarum lectione: à quo maximè abhorrent sectarij, cum quædam difficilia intellectu indocti, & instabiles deprauent, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem, vt dixit D. Petrus epist.2. cap.3. vers.16. *Sacra Scriptura difficultates.*

Hoc ipsum docet Apostolus Paulus scribens ad Corinth. epist.1. cap.12. versic.10. ad Roman. cap.12. cap.6. ad Ephes. cap.4. vers.11. Vt interpretatio Scri-

Pturarum sit donum particulare sancti Spiritus, diuidens illud singulis, prout vult: quando ex nobis delictorum obstaculum non intercedat: talis namque fuit increpatio Stephani ad Scribas, & seniores Populi in Act. cap.7. *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus, & auribus vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut & Patres vestri, ita et vos*. Et propter huiusmodi etiam defectum Cleophas, & alter discipulus reprehensi à Christo Domino. Luc.24. *O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ: & incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant*. Hinc patet aperte sacræ Scripturæ difficultas tum ex se ipsa, tum propter nostram incapacitatem, quod sapientiores liberè & humiliter sunt confessi; vt infra dicendum. A

Clemens Alexand. lib.2. Strom.cap.6. inquit: *Neque ipse Saluator adeo crassè locutus est ipsa diuina mysteria, vt facile capi possint à quibuslibet, sed disseruit in Parabolis*, &c. Et idem lib. cap.7. *Propter multas causas occultauit Scripturæ sententiam: primum quidem, vt diligenter inquiramus, & semper vigilemus in inueniendis salutaribus orationibus: præterea ne omnibus quidem conueniebat hominibus intelligere, ne læderentur, aliter accipientes ea, quæ à Spiritu sancto dicta sunt salutariter*. B

Origen. lib.7. contr. Celsum post initium inquit: *Alij quoque cordati viri scrutando Scripturam, intellectum eius inuenire potuerunt, licet re vera multis locis sit obscura*. Et idem homil.12. in Exod. *Diebus ac noctibus obsecrandus est, vt veniat Agnus de Tribu Iuda, & ipse librum signatum dignetur aperire*.

Hanc eandem difficultatem in Scripturis sacris non ab omnibus intellectam, perceperunt illa duo magna lumina Orientis, scilicet Basilius epist. 75. ad Neocæsarienses ibi: *Ego vero noui, quod quæ in oraculis spiritus dicuntur, haud cuiuis liceat proprio subijcere examini, sed ei qui spiritum habet discretionis*. Et alter Nazianz. ad Remes. *Est in scripturis nostris duplex sensus, alter internus, ac spiritualis, alter externus, nec litteræ corticem excedens: ille à paucis percipitur, hic à plerisque intelligi potest*.

Manifestat hoc idem quanta sit Scripturarum profunditas D. Chrysost. homil.40. in illud Ioannis c.5. scrutamini Scripturas; *Christus Iudæos ad Scripturarum non simplicem, & nudam lectionem, sed ad inuestigationem perquam diligentem relegauit, non enim dixit*: legite *Scripturas, sed* scrutamini. *Diuina enim summa indigent diligentia. In vmbra enim maioribus illis non abs re locutus est: idcirco effodere profundius iubet, vt quæ alto delitescunt, inuenire possimus. Non enim rem in superficie, & in promptu positam effodimus, sed quæ tanquam thesaurus profundè reconditur, qui enim huiusmodi quærit, nisi summam adhibeat diligentiam, & laborem, nunquam quæsita inueniet*. C

Et circa mysterium de primi Parentis expulsione è Paradiso, quæ non ab omnibus intelligatur. Tertull. lib. de Pallio capit. 3. inquit: *Dehinc de originis loco exterminat, quippè deliquerat, pellitus orbi, vt metallo datur: sed arcana ista, nec omnium nosse*. Quodque huiusmodi Scripturarum intelligentia hominibus seculi sit ignota, D. Hilarius prologo in psalmos inquit: *Sunt omnes Prophetiæ ad mundialem sensum, & prudentiam seculi clausæ, & obsignatæ, secundum illud Isaiæ: Et erunt vobis omnia verba hæc tanquam eloquia libri huius signati*. D

Quodque maris instar sit Scripturarum intelligentia, Ambros. epist. 19. lib.3. tom.5. *Mare est Scriptura diuina, habens in se sensus profundos, & altitudinem Propheticorum ænigmatum, in quod mare plura intererunt flumina*.

Quot sint singulis Scripturæ libris difficultates, vt non omnibus eorumdem lectio esset permissa, Hieronym. ad Paulinum de omnibus Script. lib. capitulo 7. *Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, & Danielem, qui potest vel intelligere, vel exponere?* Et infra: *Ezechiel principia, & finem habet tantis obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos antè annos 30. non legantur*. Et infra *Apocalypsis Ioannis tot habet Sacramenta, quot verba*. Idem ad Heldibiam quæst.10. tom.1. *Omnis quidem ad Romanos epistola interpretatione indiget, & tanti*

A *tis obscuritatibus inuoluta est, vt ad eam intelligendam Spiritus sancti indigeamus auxilio, qui per Apostolum hæc ipsa dictauit.* Et idem in Procœmio in Ezechielem: *Aggrediar Ezechielem Prophetam, cuius difficultatem Hebræorum probat traditio: nam nisi quis apud eos ætatem Sacerdotalis ministerij, idest trigesimum annum impleuerit, nec principium Geneseos, nec Canticum Canticorum, nec huius voluminis exordium, & finem legere permittitur, vt ad perfectam scientiam, & mysticos intellectus plenum humanæ naturæ tempus accedat.*

Quod Diuina prouidentia sapientissimè reliquerit has sacræ Scripturæ difficultates, D. Augustin. lib. 12. Confess. cap. 14. tom. 1. inquit: *Mira profunditas eloquiorum tuorum: quorum ecce ante nos superficies blandiens paruulis, sed mira profunditas: Deus meus mira profunditas, horror est intendere in eam, horror honoris, & tremor amoris.* Et quare tanta profunditas: respondet idem Augustin. in præfat. in psalm. 140. tom. 8. *Sunt in Scripturis Sanctis profunda mysteria, quæ ad hoc abscondūtur ne vilescant; ad hoc quæruntur, vt exerceant: ad hoc aperiuntur, vt pascant.* Nec inde supponendum, vt Deus ambiguè, obscurè, & per ambages fuerit nobis locutus: quoniam diuina, & recondita mysteria nos docuit, in quibus altitudo Sapientiæ latet: & quoniam Scriptura sacra à Sectarijs non spiritu Dei legitur, qui hanc per Prophetas, & Apostolos dictauit; nil mirum, vt inde in præceps ijdem in æternum ruant; teste D. Augustin. tract. 18. in Ioannem tom. 9. *Neque enim natæ sunt hæreses, & quædam dogmata peruersitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non benè: & quod in eis non benè intelligitur, etiam temerè, & audacter asseritur.*

B

Ex quibus difficultatibus, quis sapiens erit nobis exponere, vel saltem ex se comprehendere sex priora Genesis capitula? quis indicabit nobis quales illi sex dies fuerint, in quibus patrauit Deus vniuersum opus? Quale illud lumen ante Solis creationem? qualis ille serpens qui loquebatur, & in pœnam recepit, vt super pectus suum graderetur, & terram comederet cunctis diebus vitæ suæ, quamuis iam ante Serpens esset? Quis nobis palam faciet, qualis Deambulatio Domini Dei in Paradiso ad auram post meridiem? quis bestijs detraxit pelles, vt inseruirent in vsum eorum, qui è Paradiso fuerunt expulsi? ex quibus animalibus pelles detractæ, & species eorum ad nihilum redactæ, quæ paulo ante creata à Deo, nondum probabiliter genuerant? qualis ille flammeus gladius, atque versatilis in manu Cherubim ad custodiendam viam ligni vitæ? quis demonstrabit Arcæ mirabilia, qualis poterat esse capacitas illius præ multitudine tot animalium, quæ ibidem obserata erant intra dimensionem trecentorum cubitorum longitudinis, & quinquaginta latitudinis, & triginta altitudinis: & hæc septena cuiusque mundæ speciei, & bina immundæ, quæ pascua durante anno clausuræ in Arca, eisdem necessaria fuere? Quo vero ad Canticum Canticorum Salomonis hoc inquam spiritibus profanis facetias, seu amoris illecebras denotasse videtur. Ezechielis liber viros eruditiores omnibus seculis sic molestos, & solicitos reddidit; vt ænigmata sibi esse explananda crederent.

C

Quibus & similibus respondetur ex sacra Scriptura tres partes desumi: prior scilicet, quæ litteram, seu historiam respicit, vtpotè libros Genesis, Exodus, Numeri, Iosue, Iudicum, Iudith, Regum, Esdræ, Tobiæ, Esther, Iob, Machabæorum; item Euangelia, & Acta Apostolorum. Altera pars quæ Moralis, seu Tropologica est; hæc continet Prouerbia, Ecclesiasten, Sapientiam, Ecclesiasticum, Epistolas Pauli, Petri, Iacobi, Ioannis, & Iudæ. Tertia pars, quæ Mystica, seu Analogica dicitur, habet Canticum Salomonis, Psalmos, Prophetas, & Apocalypsim.

D

Ex his igitur prior pars, vt plurimum facilis, sed quandoque etiam difficilis: secunda pars tam facilis quam difficilis. Pars tertia in totum obscura, vt in illa verificetur Isaias cap. 29. ibi: *Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.* Verè ergo omnes asserant tam de Vetere, quam de Nouo Testamen-

mento illud quod apud Laertium dixit Euripides de scriptis Heracliti planè obscuris: *Quæ intellexi præclara sunt; opinor & quæ non intellexi.* A

Ac simul erubescant, & diluantur Sectarij sacræ Scripturæ interpretationibus iuxta proprium sensum inhærentes; & referant à quo receperunt gratiam se interpretes esse sancti Spiritus, & Ecclesiæ: etenim, vt inquit D. August. lib. de Vtilit. credendi cap. 17. tom. 6. *Si vnaquæque disciplina, quamquam vilis, & facilis, vt percipi possit, Doctorem aut Magistrum requirit: quid temeraria superbiæ plenius, quam diuinorum Sacramentorum libros, & ab Interpretibus suis nolle cognoscere, & incognitos velle damnare?* Vt certè eosdem Sectarios increpare possimus cum eodem Augustin. lib. 1. contra Iulianum Pelagiannm capit. 7. tom. 7. *Nunc primum perspicis, hoc didicisse, ac docuisse tot Sanctos, quod & nos didicimus, & docemus: muta iam istam mentem, obliuiscere huius erroris, & propemodum furoris, quo in tot ac tales Patres Manichæum iacularis opprobrium,*

Optimorum, & eruditorum virorum lapsus.

IN hanc similem duritiam, & detestandam proprij sensus peruicaciam lapsi sunt duo doctissimi, & optimi quondam Ecclesiæ Doctores, vnus Græcus Origenes, alter Latinus Tertullianus. Vterque in iuuentute cupidissimus Martyrij, vterque abstinentiæ, & continentiæ amator, vterque scriptor egregius non solum aduersus gentes, sed etiam aduersus Hæreticos, & tamen vterque in senectute lapsus est, & nouas hæreses excogitauit, & inter Hæreticos numerari meruit. B

Origenes.

DE Origene loquitur Vincent. Lirinen. aduers. hæret. nouitates Commonit. 1. cap. 23. Et Euseb. Eccles. hist. lib. 6. cap. 5. inter cætera sic inquit: *Quam ob rem hic idem Origenes tantus, ac talis dum gratia Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibique satis credit, cum parui pendit antiquam Christianæ Religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quadam Scripturarum capitula nouo more interpretatur, meruit vt de se quoque Ecclesia Dei diceretur:* Si surrexerit in medio tui Propheta, non audies verba illius.

Tertullianus.

AT vero de Tertulliano (qui inter Latinos non inferior Origene inter Græcos) loquitur idem Vincent. Lirinen. capit. 24. Commonit. 1. his verbis; *Ingenio vero tam graui, & vehementi excellait, vt nihil sibi pene ad expugnandum proposuerit, quod non aut acumine irruperit, aut pondere eliserit. Cuius quot pene verba, tot sententiæ sunt: quot sensus tot victoriæ. Sciunt hoc Marciones, Apelles, Praxia, Hermogenes, Iudæi, Gentiles, Gnostici, cæterique, quorum ille blasphemias multis, ac magnis voluminum suorum molibus, velut quibusdam fulminibus euertit. Et tamen hic quoque post hæc omnia, hic inquam Tertullianus Catholici dogmatis, idest vniuersalis, & vetustæ fidei parum tenax ac desertor multo quam fidelior, mutata deinceps sententia fecit ad extremum, quod de eo B. Confessor Hilarius scribit,* Sequenti errores detraxit scriptis auctoritatem. C

Osius.

QVibus tertio loco addimus magni Osij memorãdum lapsum, qui in subscribendo Syrmiensi Conciliabulo excessit apostasiam omnium quorumcunque, vt refert Baron. ad an. 557. quoniam alius nullus illi similis in sacris Ecclesiæ functionibus, in publicis, & grauissimis negocijs tum in Oriẽte, tum in Occidẽte; in omnibus Conc. sui temporis primus, & maximè in Nicæno, cuius formulas dictauerat: Magni Constantini præceptor, & ab eodem *Pater* nominatus, sicut ab Arrianis *Synodorum Princeps.* De quo Hilarius in cap. 5. Matth. inquit: *Quis rogo de suo exitu potuit esse certus, si omniũ synodorum laudibus Osium celebratum, & scriptorum cunctorum illorum temporum præconijs exaltatum, totque ex diuersis, atque multiplicibus certaminibus coronis auctum, hominem in Concilijs agentem patronum, atque Magistrum, videas tam inopinato prosterni, ac instar salis insatuati pedibus proculcari, tantumque ducem effici exercitus desertorem, imo ad hostes deficientem, & in castris hostium profitentem, transfugam adeo ignominiose constitui, eoque* D

potissi-

A *potissimum tempore (proh dolor) quo de laboribus immensis præmium accepturus, & de innumeris victorijs donandus à summo Imperatore Coronis*. Quamquam talis lapsus non errore intellectus nec malitia, sed vi tormentorum, & fragilitate (erat enim centenario maior) adeo vt conueuerit cum Vrsacio, & Valente, & subsignauerit prædicto Syrmiensi Conciliabulo. Vnde idem Athanas. ad Solitarios ait: *Tantam vim intulit seni, quem Syrmi pro exilio detinebat, & eum ita arcte tenuit, vt afflictus attritusque malis tandem ægre cum Vrsacio, & Valente communicaret*. Et Sozomen. lib. 4. cap. 5. *Osius initio quidem istis consentire renuit: ac post vi compulsus, & verberibus, vt fama est, licet senex grauiter cæsus, eisdemque subscripsit*. Idem refert Socrat. lib 2. hist. cap. 26.

Quam tremenda sint iudicia Dei supra filios hominum maximè superbos, agnoscimus ex prædictis: vt propterea ex Apost. 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat*. Attendentes eiusdem Apostoli præceptum ad Galat. capit. 1. dum ait: *Si aliud nos, aut Angelus de Cælo euangelizat vobis, præter quam, quod euangelizauimus, anathema sit*.

B Infertur etiam, vt Iustitia sequitur veritatem: sic Hæresis comes sit iniquitatis: etiam ex eodem Apost. 1. ad Timoth. c. 1. *Bonam conscientiam quidam repellentes, circa fidem naufragarunt: ex quibus est Hymenæus, & Alexander, quos tradidi Sathanæ, vt discant non blasphemare*.

Melius certè erit nobis, quam præfatis infelicibus quamuis eruditissimis viris si præter nostrum intellectum sacras Scripturas iuxta Christi disciplinam apprehendentes, inueniamus tunc in illarum humili lectione omnia moralia, & Christiana præcepta, vt ex D. Gregorio lib. 2. Moral cap. 1. his verbis: *Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus: ibi sentimus quantum proficimus, ibi profectu quam longe distamus. Narrat autem gesta Sanctorum & ad imitationem corda prouocat infirmorum: dumque illorum victricia facta commemorat, contra vitiorum prælia debilia nostra confirmat: fitque verbis illius, vt eo mens minus inter certamina trepidet, quo ante se positos tot virorum fortium triumphos videt. Nonnumquam vero non solum nobis eorum virtutes asserit, sed etiam casus innotescit: vt in victoria fortium quid imitando arripere, & rursus videamus in lapsibus quid debeamus timere. Ecce enim Iob describitur tentatione auctus, sed Dauid tentatione prostratus: vt & maiorum virtus spem nostram foueat, & maiorum casus ad cautelam nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes subleuant, ista metuentes premant: & audientis animus illinc spei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus, nec temeritate superbiat, quia formidine premitur; nec pressus timore desperet, quia ad spei fiduciam virtutis exemplo roboratur*. Ecce quam dissimiles euentus ex eadem sacre Scripturæ lectione. Humiles, & Orthodoxi inde magnum faciunt salutis prouentum: superbi vero & Sectarij æternam ruinam recipiunt ex eadem; sic pariter ex eodem flore apes mel, & venenum aranei sumunt. *Prouentus ex sacra Scriptura.*

C

Cap. 81. pag. 329. litt. D.

D De Ritu præferendæ crucis præter ea, quæ iam dicta sunt; notandum quod Pace Ecclesiæ reddita; sicut Imperator Constantinus, & eius successores Christiani Labarum, hoc signo Crucis expresso sibi præferri curarunt. Ita etiam anno millesimo Siluester Secundus Romanus Pont. Stephano Regi Vngariæ feruenti eiusdem religione inspecta, & propagandæ fidei conatu, necnon summa in Ecclesiam Romanam, & sedem Apostolicam pietate; decreuit peculiari honore eundem & successores suos decorare, vt non solum Coronam contulerit, sed Crucem ante Regem, seu Apostolatus insigne deferendam indulserit. Ita ex Priuilegio eiusdem Pontificis relato per P. Melchiorem Inchofer in Annalibus Vngariæ anno millesimo. *De Cruce præferenda.*

Cap. 81. pag. 337. litt. A. §. Iuuat hic etiam. A

De nomine Papa & Protopapa. DIxi quod nomen Papa tribuitur in primo sensu Romano Pōtifici; ita in epistola Synodali Conc. Prou. Epiri Hormisda Pater Patrum appellatur: in secundo sensu apud Græcos Clerici Venerandi Papæ hoc est Patres dicti, Vvalfred. De Reb. Eccles. capit. 7. Et apud Latinos commune fuit etiam Episcopis: vsque quo Gregorius Septimus, ne Schismatici illud sibi nomen vsurparent, vetuit alios illo vti.

Inde etiam Protopapa à Græcis dictus est, qui Papis in secunda acceptione, hoc est Clericis officio, & dignitate præiret. Vnde Balsamoni in Can. Apost. 59. idem quod Chorepiscopus: & in Photij Can. tit. 1. capit. 3. Clerici inferiores dicuntur Pisinini Papæ: sed maior videtur tamen fuisse dignitas Protopapæ, quam Chorepiscopi: dictus quippè est Defensor, & Princeps tribunalis. Gretserus vertit primum in tabernaculo, seu in loco altaris, idemque secundas à Patriarcha obtinebat. Idem in coronatione Imp. legebat Euangelium; & in die lotionis Imperatore pauperum pedes loturo peluim consecrabat.

Alius porro fuit Protopapa Palatij, seu in Clero Imperatoris, qui & magnus Protopapas dicebatur, cuius functiones nouem generis ferè ponit Codin. in lib. 1. cap. 7. 8. 12. 14. Alius in Clero Ecclesiæ, qui eadem ferè in Ecclesia, quæ ille in Palatio peragere consueuerat: & huius generis videtur fuisse Messanensis Protopapa. Obtinebat autem secundas à Patriarcha, non simpliciter, nam exocatacæli (quasi Cardinales) maioris erant dignitatis; sed inter Sacerdotes communes primus, & sic proximus à Patriarcha, Cod. in lib. 1. capit. 10. Dictus etiam Protopapadas. Inter alia legebat Euangelium primum in vigilia Natiuitatis, reliqua vero legebant alij Sacerdotes. Is porro qui ab hoc Protopapa secundas tenebat; secundus Sacerdotum dicebatur; & inter alia munia Sacerdotes ad Altare, seu ad sacram Mensam introducere consueuerat. Vt refert P. Inchofer in Coniectatione de Epistola B.V.M. ad Messinenses Notat. 78. B

Cap 81. pag. 338. litt B. Quamquam.

TItulus *Seruus seruorum Dei*, de quo in Diplomatibus Pontificijs, primum à D. Gregorio Magno exordium habuisse, vt in lib. 4. Regest. indict. 13. epistola 76. Mauritio Augusto his verbis: *Ego enim cunctorum Sacerdotum seruus sum, in quantum ipsi Sacerdotaliter viuunt*, &c. C

Similiter & in eisdem Epistolis Pontificijs Salutatio, quamuis ab ipso Christo, & alijs Apostolis primò; tamen qui primus salutandi formam impertiuerit: *Salutem, & Apostolicam benedictionem*; is Cletus Rom. Pont. traditur, vt tradit Polydorus Virgilius lib. 5. capitulo 2.

Cap. 82. pag. 342. litt. B.

ET circa Cardinalitiam dignitatem, ne illa in deerrante ad alios inferiores Illustrissimi titulo vilesceret: decreuit Vrbanus Octauus Rom. Pont. 10. Iunij anno 1630. Cardinales Eminentissimi appellatione discernere; eaque alios præter quam Imperatoris Electores, Magnum Magistrum Melit. & si quibus sedes est inter Cardinales, voluit abstinere. D

Cap. 91. pag. 371. in fine eiusdem Capituli.

Græcorū Ritus. PLura de Græcorum Ritibus dixi, quæ satis testantur Ecclesiam esse sanctorum Communionem. Nam parum à nobis illorum Catholici in suis Rei Diuinæ Ritibus differūt; vt taceam fidei capita de Transubstantiatione, de veritate Corporis & sanguinis Domini, de Precatione pro Mortuis, de Inuocatione Sanctorum, &c. quæ planè habent nobiscum communia.

Primum singulos habent Papas (sic enim vocant Presbyteros, vel Curiones) in Parœcijs singulis cum vno Diacono, vt dixi supra in Notabili ad Capitulū 81. paginæ 329.

Hodie propter tyrannidem Turcarum (opinor) vnam dumtaxat Missam in Ecclesijs

A clesijs dicunt: vixque alijs quam Dominicis, & Festis diebus. Ieiuni singuli Parochiani Panem benedictum Festis diebus, & quoties celebratur, osculato Sacerdote capiunt. At Paschatis festo, post auricularem Confessionem, etiam communicant: sed sub vtraque specie: Ad ægrotos tamen panis dumtaxat species defertur.

Vestes sacerdotales, ferè cum nostris conueniunt: nisi quod vltra nos habent Subgeniale, à zona ad lumbos vsque protendens, forma Rhomboide. Prima ergo vestis Tunica, secunda Manipulus, tertia Stola, quarta Subgeniale, quinta Casula.

Diaconus similiter, nihil amplius quam apud nos habet, præter Orarium idest Stolam: & quasi alas, quibus exprimatur Angelorum velocitas. In hac Stola scriptus est *Sanctus*, ter.

Ecclesia in quinque partes diuisa. Prima sanctum Tabernaculum, quod gradibus in illam scandatur solis sacrificantibus peruium: illic sunt duo Altaria: Maius in medio: sacra Mensa, sancta Sanctorum, Cathedra, locus Dei, Requies, B Propitiatorium, Magni sacrificij officina, Christi monumentum, & eius gloriæ tabernaculum: tot enim vocabulis appellatur: Minus Altare, in quo Sacerdos sacra præparat, Prothesis dicitur; quasi Propositio, quod Panis consecrandus in eo primum ponatur. Secunda pars Sacrarium, Chorus, locus Clero, & Cantoribus deputatus: vbi tabulatum duo habens ostia, & vela in vtroque ostio interiecta. Tertia Pulpitum, vbi recitantur Euangelia, & Epistolæ, & verba fiunt ad Populum: vnde oratio ante cancellos, post completam Missam. Quarta pars Templi, Atrium populi, nauis Ecclesiæ (inde etiam Latini Templi partem, nauim videntur nominasse.) In ima eius ita mulieres à viris separantur, vt à nullo videri possint. In tabulato superiori, sunt viri: ex quo per clatros sacra, quæ conficiuntur, prospiciunt.

Baptisterium propè Templi vestibulum, vbi erant pœnitentes.

Sacram supellectilem habent Græci: Lagenula capiens aquam calidam: Corporale, Flabellum: & Astericus, stellula: Fuscina, tenaculum, forcipula: Sudarium quo velantur res sanctæ: Patena: Tabellæ inscripta Mortuorum, & Sanctorum C habentes nomina: Lanceola qua desecatur: sigillum oblationis; nempè imago Christi crucifixi in pane, quæ excisa consecratur: Reliqua enim pars est, quam frustulatim incisam, Sacerdos post Missam diuidit ijs, qui Corpori, & sanguini Domini non communicauerint: quasi sit loco Doni siue Eucharistiæ, alias εὐλογία dicitur: vt à nobis Panis benedictus. Quæ supra sunt deducta, referunturomnia à G. Genebardo in Interpretatione Liturgiæ sancti Io. Chrysostomi, vt in Bibliotheca Patrum tom.12. Luteti æ anno 1644. pag. 346.

Cap. 98. pag. 383. litt. B. §. Sed propterea.

Qvoniam nos de fide esse contestati sumus, pœnas Inferni sempiternas esse: fuit tamen Origenis error, quem plurimi Græcorum sunt secuti, pœnarum Inferni aliquando finem esse, & damnatorum redemptionem insinuant. Hunc errorem præter Catholicorum mentem irrepsisse, & postea latenter apud Orientales nationes fuisse propagatum; supponentes illi, vt preces à Sanctis viris Deo effusas, proficuas esse damnatis ad æternos cruciatus, quibus & recreentur, & aliquando etiam earum ope à pœnis liberentur: & nolunt Græci, qui in eam iuerunt sententiam, sanctorum precibus detrahere, qui id negarent, quasi illæ nullius essent roboris apud Deum. Inde factum aliorum exemplis comprobantes referunt primo de sancto Macario: hic siquidem infidelis hominis Gentilis exsiccatam caluariam præteriens in itinere adinuentam interrogauit: si quam in Inferno consolationem Animæ persentiscant. Illa respondit summopere eas recreari, cum pro mortuis preces Pater effundis. Quam historiam è Palladij Lausiacis desumptam præter Nicephorum Io. Damascenus refert ibidem, & comprobat Io. Hagidelita in Encomio Macarij. Secundo referunt ijdem Græci de D. Gregorio Magno, qui effusis precibus ad Deum pro anima Traiani Imp. qui vitam in impietate

Pœnæ Infernorū æternæ.

D (margin letter beside "fusas, proficuas...")

tate

tate finierat, eundem à pœnis Inferni liberauit; monitus propterea à Deo, ne de cætero pro infideli deprecaretur. Glycas. epist. 26. Io. Damascenus in orat. de Fidelibus Defunctis; de quo etiam Nicephorus Blemida Tractatu: *Qualem deceat esse Imperatorem*. Tertio adducunt etiam, quod prima Martyr sancta Thecla pro Gentili, cui Falconillæ nomen, supplicans à sempiternis pœnis eam eripuit. Præterea & Mauritius Imp. cum in peccatum graue incidisset, innumeram enim exercitus multitudinem barbaris trucidandam exhibuit, precibus hominum Sanctorum æternas pœnas aufugit. Ita cum Damasceno refert auctor vitæ Cosmæ Melodi præter alios auctores. Denique volunt etiam Theophilum ab alterius vitæ supplicijs liberatum Sanctorum precibus, præter Nicephorum tradunt Zoneras hist. tom. 3. in Vita Michaelis filij. Manasses in Synopsi, &c. Quæ si vera essent, vt reuera sunt falsa, iam post hanc vitam in Inferno redemptionem, ac salutem esse comprobarent. Et licet plerique apud Latinos, quibus historia de Traiani salute cordi est, vt similem errorem euitarent, multa commenti sunt: hi quidem Traianum vita functum ad vitam reuocatum à sancto Gregorio, & baptizatum rursumque vita functum abijsse in Cælum. Alij haudquaquam ab Inferis liberatum, sed tantummodo pœnis alleuatum: alij scholasticè differentes rem ita potuisse esse voluerunt; Traianum postquam ex hac vita migrauit, secundum præsentem iustitiam in Tartarum detrusum; secundum autem superiores causas, quibus præuidebatur ad vitam reuocandus orationibus Gregorij, non finaliter fuit in Inferno deputatus. Quorũ omniũ opiniones tanquã nullius momenti, & erroneas repellit Card. Baron. tom. 8. an. 604. sicuti etiam Spond. in Epitom. an. 119. num. 2. & seqq. Maximè cum ijdem Græci auctores, neque causas sententiæ suæ quærant, sed admiratione perciti omnia in misericordiam Dei, & vim orationis deferant. Quæ autem de Macario, & alijs sunt relata, mera figmenta reputantur: vel quia hominem non integræ fidei habeant auctorem: vel vt Orthodoxorum, & sanctorum Patrum virtute, & doctrina sua tutarentur nugamenta Origenicæ hæreseos perniciosa venena in scriptis illorum malitiose admiscuerunt: de quibus spurijs additamentis conqueritur Gennadius Patriarcha in libro à se edito, & ex malè sanorum hominum fraudibus nata esse apertissimè ostendit; ideoque omnes illæ auctoritates de tali errore incusari possunt tanquam suspectæ. Vt latè hæc probat Leo Alatius hodiè Græcorum ipse eruditissimus. De lib. Ecclesiast. Græcor. Disset. 2. §. Primus ergo error est.

Cap. 98.

Non absimilis præcedenti est alter Græcorum error de Descensu Christi ad Inferos, & animarum ibi degentium liberatione: quare siue dicant omnes damnatos per Christi prædicationem in Inferno, siue aliquos esse saluatos, error est, & hæresis manifesta damnata à Diuo Augustino lib. de Hæresib. cap. 79. Quã etiam in Marcione Irenæus, & Epiphanius damnarunt, qui descensu Christi ad Inferos omnes impios saluatos regnum Dei percepisse; iustos vero ac Sanctos non fuisse ab illo liberatos, cum noluissent illi credere, asserebat. Et Gregor. Papa tanquam hæreticum in Georgio Presbytero, & Theodoro Diacono Ecclesiæ Constantinopolitanæ condemnauit lib 6. Regest. epist. 15. his verbis: *Præterea post discessum vestrum dilectissimis filijs meis Diaconis narrantibus agnoui, quod dilectio vestra dixisset, Omnipotentem Dominum Saluatorem nostrum Iesum Christum ad Inferos descendentem omnes, qui illic confiterentur eum Deum saluasse, atque à pœnis debitis liberasse. De quare volo, vt fraternitas vestra longe aliter sentiat. Descendẽs quippè ad inferos solos illos per suam gratiam liberauit, qui eum, & venturum esse crediderant, & præcepta eius viuendo tenuerant. Constat autem quia post Incarnationem Domini nullus etiam ex his saluari potest, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent: quia scriptum est, confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et Ioan. ait: Qui dicit quia nouit eum, & mandata eius non custodit, mendax est. Si ergo fideles nunc sine bonis operibus non saluantur, & infideles, ac reprobi sine bona actione Domino ad Inferos descendente saluati sunt, melior illorum sors fuit, qui Incarnationem Domini minimè viderunt, quam horum, qui post Incarnationis eius mysterium nati*

A *nati sunt: quod quanta fatuitatis sit*, &c. Vbi etiam idem Gregorius suam sententiam confirmat Augustini, & Philastrij auctoritate, & idem etiã sic subdit: *Quod enim per Euangelium dicit: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, omnia videlicet electa. Nam trahi ad Deum post mortem non potuit, qui se à Deo male viuendo separauit.* Ex quibus vtiq cõfirmatur pœnas damnatorum esse æternas, & in Inferno nullam esse redemptionem.

Quatenus vero Græci dicant ex speciali priuilegio, Christi arbitrio illos fuisse liberatos, doceant de priuilegio. Sane proposita illis prædicatio, libera, sed effectu tantum valida, si ipsi credidissent, non speciale priuilegium, sed legem ordinariam arguit. Verum quoniam Græci suam sententiam Damasceni auctoritate confirmant. Respondetur nunquam Damasceni fœtum legitimum reputatum, sed vt alias sæpe contigit, à nebulonibus, vt gratiam ac pondus orationi tanti Patris nomine adderent, illi fuisse appictũ. Et hæc de multis tetigisse sufficiat, quę in hac quæstione diffuse confutantur à D. Leone Allatio, de libris Ecclesiast. Græcor. Differtat. 2. pag. 236. §. Tertium est.

B

Cap. 99. pag. 386. litt.

DE Mortuorum Resurrectione licet plura sint dicta: visum est tamen hic etiã referre de septem Dormientibus, quorum gesta ab hoc argumento non multum erunt aliena. Referunt post Metaphrastem Surius tom. 4. die 27. Iulij, Nicephor. lib. 14. capit. 45. Cedren. in Compend. anno 23. Theodosij, Gregor. Turon. de Glor. Confess. cap. 95. Sigebert. in Chron. anno 447. quod septem prædicti Dormientes temporibus Decij Imp. vsque ad vltima tempora Theodosij Iunioris intra specum clausi somno capti, ad ducentos fere annos re vera dormierint. Id miraculum diuinitus factum ob eam causam, quod eo tempore de Resurrectione carnis Constantinopolis hæresis esset orta; & ex hoc inde sopita. *De septem Dormientibus.*

Excitantur tamen difficultates contra prædicta; miraculum istud diuinitus factum ob causam supradictam, non subsistere, cum supponatur nihil tale temporibus Theodosij Iunioris contigisse, sed longe post hæresis illa dicatur exorta: etenim saltẽ si de hoc extaret memoria in Concilio Ephesino sub Theodosio, aut paulo post in Chalcedonensi celebrato, vbi tamen nulla de eiusmodi hæresi fit mentio, quam aliter primum damnari oportuisset. Præterea si ad struendam fidem Resurrectionis, voluit Dominus hos Martyres excitare: manifestum est eos re vera fuisse mortuos: alioquin dormientium à somno excitatorum, fidem Resurrectionis non reddidissent. Accedit tertio, quod nullus illorum scriptorum, qui illis temporibus vixere, rem tam insignem, miraculum tam grande scriptis commendarunt, quæ omnia sanctos Prosperum, Marcellinum, & alios eiusdem temporis scriptores non latuisse verisimile est. Ita Card. Baronius in Notat. ad Martyrolog. Roman. 27. Iulij, & idem tom. 2. ann. 254. vbi Spond. num. 25. qui ambiguus decernere, aut diffinire hoc non audet.

C

D At vero eruditissimus Pater Inchofer Soc. Iesu in Coniectatione de Epistola Beatæ Virginis Mariæ ad Messanenses, in Appendic. 77. ad pag. 344. audacter testatur ea disceptatione tam insigni miraculo sopita, operæ pretium non fuisse in dictis Conciliis ob alias præsertim causas coactis, pluribus de hoc decernere. Fuit quippè Ephesinum contra Nestorium, & Pelagianos; Chalcedonense contra Eutycheten celebratum. Certè Philastrius Ambrosio ferè coætaneus, atque adeo longe superior Theodosio, meminit in Catal. Hæres. Prodianitarum, Florianorum, denique Manicheorum, qui omnes inter alia Resurrectionem negarunt; omnes tamen ante Theodosium vixerunt: vt proinde necesse sit talem antea extitisse de Resurrectione controuersiam, quam tali miraculo repressam esse oportuit. Addit præterea idem auctor valuisse argumentum ad Resurrectionem probandam, etsi tantum verè dormientes, nec mortui fuerint; neq. enim historiam tanto omnium consensu ab antiquo firmatam de vera dormitione facile negandam, de quã re plura idem P. Inchofer in suo Martyrologio.

Peroratio.

DIxi & expressi de Veteribus Christianorum Ritibus; quæ instar Apiculæ ex sacrosanctæ Scripturæ medulla, sacris Concilijs, Ecclesiasticis Scriptoribus, probatorumque Auctorum floribus antiquitatem perscrutando mea ingenij tenuitate adinueni; vel hac ratione, vt Sectariorum errores retundantur, & præclarioribus ingenijs inde præstetur occasio illa accuratius, vberiusque cum summa studiorum vtilitate prosequendi: sed quoniam huiusmodi Ritus maxima quæque continent cælestium arcanorum Sacramenta, ab eorum intelligentia propterea excluduntur homines minus eruditi, nec virtute, seu vitę integritate præditi. Ideo namque prisci illi sancti Patres mysteria sacrosanctæ Eucharistiæ clausis ianuis celebrabant, & ij qui nondum initiati erant, adesse prohibebantur, nec coram Catechumenis, & quod peius erat, coram Ethnicis permissum erat ea offerre: quoniam sicut Sanctum non fas est dare canibus, nec margaritas ante porcos proijcere: ita nec fas est mysteria gentibus prodere, ne per imperitiam ea subsannent, aut Catechumeni ex prædictis per curiositatem scandalizantur, seu etiam nos in rebus humani ingenij captum excedentibus mysteria non esse mysteria sinamus. Curemus igitur nos & doctrina, & vitæ innocentia huiusmodi sacrorum Rituum arcana rimari, vt ad maiorem Diuinę Maiestatis gloriam noster hic labor proficiat. Qui vero sacrosanctæ Missę, & aliorum officiorum mysteria, seu alias preces, quas ipsi de ore proferunt, non assequuntur intelligentia; sit satis eis, vt illæ Angelicæ virtutes, quę ipsis adsistunt, pręfata intelligant; & velut carmine quodam tunc inuitatę, adesse eisdem, & ferre auxilium excitentur: quoniam in scripturis Sanctis vim quamdam inesse, est satis compertum, vt legenti etiam sine explanatione sufficiat.

FINIS.

PAX PAX

REGI SÆCVLORVM, IMMORTALI, INVISIBILI: SOLI DEO HONOR, ET GLORIA.

INDEX MATERIARVM,

Quæ in hoc Opere continentur.

Cuius numerus paginam indicat.

Brandeum.

Breuiarium.

Calix.

Campanæ.

Cantus.

Cardinales.

Catechumeni.

Chrisma, seu Confirmatio.

Ecclesia.

Ecclesiae immunitates.

Eucharistia.

Græci.

Hæretici.

Horæ Canonicæ.

Idioma.

Monachi, & Religiosi.

Ordinis Sacramentum.

Osculum Pacis.

Pallium.

Panis Benedictus.

Patriarcha.

Peccata.

Pere-

Dextera

Ritus.

Romana Ecclesia.

Romanus Pontifex.

tum

Sacramenta.

Sacræ Vestes.

Spiritus Sanctus.

Symbolum Fidei.

Tonsura.

Traditio Apostolica.

Transubstantiatio.

FINIS.

Errata.

Errata.	Corrige.
Pag. 12. litt. a. in fin. Cur valde.	Cur non valde.
pag. 13. b. Ventilabimus.	Ventilabimus cornu.
pag. 14. c. Insciptionea	Inscriptiones.
pag. 18. c. Aspieerer	Aspicerem.
pag. 36. d. In fin. baptizatur	Baptizantur.
pag. 43. a. in med. Profluisse	Profluxisse.
Ibidem b. in princ. Suscipit Ecclesia	suscipiat.
Ibidem c. in princ. Officiebarur	Afficiebatur.
pag. 50. c. in princ. In certa.	In Cera.
pag. 52. b. in princ. Ac in communi, seu vulgari. At in Eucharistica	Ac in communi, seu vulgari, ac in Eucharistica.
pag. 55. Ipse Christum	Ipse Christus.
pag. 60. d. in fin. Ruminate	Ruminare.
pag. 76. a. post princ. Visu, auditu	Visui, auditui.
pag. 120. a. Circa fin. Presbyteros successores Apostolorum	Presbyteros successores 70. Discipulorum & Episcopos successores Apostolorum.
pag. 135. c. in princ. Ecclesiæ consecrandi	Ecclesiæ consecrandæ.
pag. 137. d. in fin. Quasi dicta	Quasi ducta.
pag. 145. c. Super altare obseruata	Obserata.
pag. 162. c. Citer fin. Missarum solemnia	Ante Missarum solemnia.
pag. 167. c. Quoniam Vicarij	Quorum Vicarij.
pag. 178. d. in fin. Vnumquodque agem	Vnumquodque agmen.
pag. 179. b. in princ. Oleo iunctus	Oleo vnctus.
Ibidem b. post medium. Sacris vsi sunt	Saccis vsi sunt.
Ibidem d. in fin. Calaganitana	Calaguritana.
pag. 180. b. in fin. Non potest Episcopos	Non potest Episcopus.
pag. 191. c. in princ. Vnam tantum campanam	Vna tantum campana.
pag. 193. a. post. med. Ioannes nomine	Ioannis nomine.
pag. 199. c. ante fin. Dicta sanctorum	Docta sanctorum.
pag. 201. ante fin. Redemptione	Pro redemptione.
pag. 207. in princ. Particeps fuisse	Participem fuisse.
pag. 211. d. f. De Crucem cum signo.	Crucem cum ligno.
pag. 221. b. in fin. mmortali viro	Immortali viro.
Ibidem d. Comendos panes	Comedendos panes.
pag. 225. c. Secrero maximo	Secretò Maximo.
Ibidem c. in fin. Philippus Arabus	Philippus Arabs.
pag. 227. d. Mensis veadar	Mensis Adar.
pag. 236. a. in fin. Vt viros	Vt viri.
pag. 233. d. in d. in princ. Velata fuerunt	Velatæ fuerunt.
pag. 238. a. in princ. Et gratia sunt	Et grata non sunt.
pag. [illegible]. Tertius monadus	Tertius monas.
pag. 249. c. in princ. Episcopus Botiodunensis	Episcopus Nouiodunensis.
pag. 270. in princ. Gregori Nicæni	Gregorii Nysseni.
pag. 296 in fin. Viribus multis	Vitijs multis.
pag. 306. c. in Christo afferret	In Christo assereret.
pag. 321. c. Dignior est collatus	Dignior est collocatus.
pag. 321. in fin. Plaidum, & muscus	Lapidum, & muscus.
pag. 323. a. Cardinalis alloquens Papam	Cardinales alloquens Papa.
pag. 329. d. in fin. vulgò Prætotiani	Vulgo Pretelanni.
pag. 333. b. Christi Crucifixi	Christi Crucifixioni.
pag. 335. Ferrum nata	Ferruminata.
pag. 343. d. Pluribus actoribus	Pluribus auctoribus.
pag. 363. b. in manibis	In manibus.
pag. 366. d. Sacerdos quoque coniugati	Sacerdotes, &c.
pag. 382. Ab anima contrahit	Ab anima contrahi.
pag. 383. b. in fin. Ignes	Igne.
pag. 383. c. Meditatiopes	Meditantes.
pag. 391. a. Posuit columnam	Posuit supra columnam.
pag. 409. Inunquam	Nunquam.
pag. 409. d. Decoraui	Decorauit.

Ex antiquo marmore apud Auctorem.

REGESTVM.

* ** ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vv Xx Yy Zz.

Aaa Bcc Ddd Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm.

Omnes ſunt Duerniones excepto primo * Ternione.

ROMÆ, Ex Typographia Bernardini Tani. M.DC.XLVII.

SVPERIORVM PERMISSV.